This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

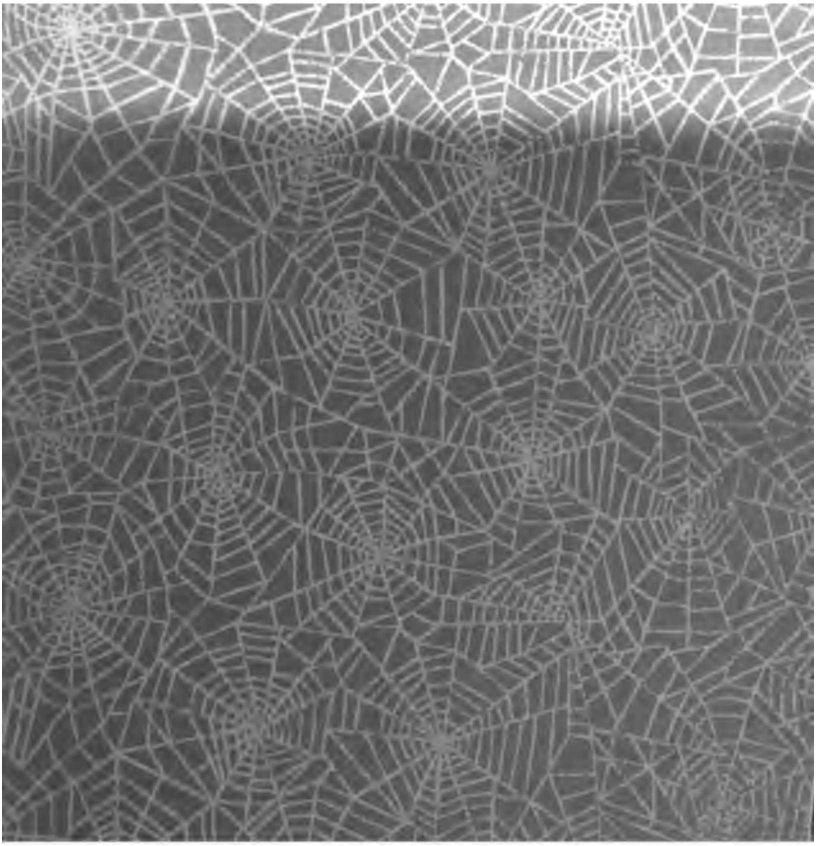
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

HARVARD
DIVINITY
SCHOOL

Andover-Harvard
Theological Library

OPB

BELLARMINUS
ENERUATUS

Guilielmo Amesio

UNIVERSITY MICROFILMS, INC.
Ann Arbor | London

x 24483
#1

G

169

BELLARMINVS ENERVATVS,

à

D-14-21

GVILIELMO AMESIO

S.S. Theologiæ Doctore in

Academia Franekerana.

Ames, William

In quatuor Tomos diviſus:

Ab Auctore recognitus, & multis in locis auctus.

Editio tertia.

BIBL. CANT. ACAD.

OXONIÆ,

Excudebat GVILIELMVS TVRNER, & væneunt per ROBERTVM ALLOTT, *Londinenſem, in Cœmiterio Pauli.*

M.DC.XXIX.

BX
4700
.B25
A5
1629a

1613:01

CAMBRIDGE
UNIVERSITY
LIBRARY

Illuſtriſſimis & Præpotentibus Dominis,

D. D. ORDINIBVS GENELALIBVS PROVINCIArum Fœderatarum Belgij.

Dominis meis ſummè honorandis.

ILLVSTRISSIMI ORDINES,

EST adeo famoſus Bellarminus, vt nomine eius audito, cogitare ſtatim ſoleant omnes de Phelisthæorum duellatore Goliah, qui lorica, galea, cæteriſque armis terrificis munitus, probro affecit acies Iſraelitarum, exercitus Dei viventis. Nullam tamen vnquam conſternationem aut trepidationem ſenſimus propter ipſum in caſtris noſtris. Certatim contra quamprimum egreſſi ſunt fortiſſimi viri, & regijs armis induti *Whitakerus*, *Reinoldus*, *Iunius*, &c. qui palàm facientes duellatorem iſtum facilè vinci poſſe, opprobrium omne ſtatim amoliti ſunt ab Iſraële. Quia tamen ſic vſu venire ſolet in diſputantium prælijs, vt à multis victus, poſtea tamen aliis minus paratis poſſit eſſe gravis; & multi reperiuntur inter noſtros, quibus arma graviora minus conveniunt, quoniam (vt

David olim ſeſe apud Saulem excuſabat) *non ſunt experti*; tentare viſum eſt, an non inſtitui poſſint etiam tyrones noſtri gregarii (quorum nonnulli hoc ipſum flagitabant) vt ſolis lapidibus ex rivulis Dei collectis, inſtrumento paſtorali impoſitis, & funda paſtorali intortis, illiuſmodi vincerent hoſtes, ad exemplum Davidis. Quæ etenim teſtæ hiſce lapidibus adiiciuntur, ex ratione, Scholaſticis, & ipſo Bellarmino acceptæ, nihil aliud ſunt quam gladius Goliæ in caput eius retortus. Tentamentum hoc placuit multis; qui etiam graviſſimis iſtis temporibus, quibus Apoſtaſia Papiſtica novum diluvium multis regionibus minatur, vtile futurum iudicabant auxilium, iis qui in copioſioribus quibuſdam ſcriptis, vt in alto pelago abſque Cynoſura verſantes, viam vix inveniunt quæ ducit ad portum: iis etiam qui à bibliothecis, tam mutis quam loquentibus, abeſſe coguntur, & tamen non abſunt à periculo ſeductionis, niſi enchyridio aliquo ſuccurratur ipſis: nec non ii ad quos maiora volumina, quæ latiorem portam requirunt, aditum habent obſtructum: & iis inſuper omnibus, quorum vel occupationes, vel properationes, nihil prolixum in iſto genere ferunt. Hæc hominum iudicia opellam iſtam in lucem publicam elicuerunt. Quod porro ad veſtram vſque præſentiam (Illuſt. D. D.) graſſetur, hoc inde fit, quod eadem cauſa, ex parte (ſi fas ſit parva componere magnis) hic tenui calamo agatur, quam vos gladio propugnatis; quod ſub veſtro patrocinio, & beneficio veſtro, poteſtas fiat hæc liberè ſcribendi; quod denique huius generis qualem qualem conatum benignè olim acceptaſtis; atque adeo non ingratum vobis futurum hoc officium vt ſperarem effeciſtis. De-

um O M. in Chr.. I. ex animo veneror, vt veſtra conſilia dirigere, veſtramque poteſtatem confirmare vſque & vſque dignetur, ad Eccleſiam ſuam in iſtis Provinciis, tanquam hoſpitio ſelecto, confirmandam, & hinc etiam in aliis terris erigendam, ac propagandam.

V. I. A.

Adictiſſimus,

GVILIELMVS AMESIVS.

AD LECTOREM.

SImplicitas operarum typographycarum effecit vt non debeam te celare (ſtudioſe lector) quod alias forſan tacuiſſem; totum hoc ſcilicet quod iam per libros, & capita exhibetur, prius fuiſſe in breves diſputationes non tam diſtributum, quam diſiectum, & in multis partibus diſcerptum ac laceratum, ita vt vnius & eiuſdem theſeos partes, partes fuerint duarum diſputationum: quod (ne cauſam neſcias) compendij cauſa factum fuit, vt ſine gravibus expenſis ſtudioſi fruerentur beneficio fundatorum Academiæ, qui in ſingulis diſputationibus ſemiſchedulæ ſumptus ex publico voluerunt ſuppeditari. Harum interciſionum veſtigia reliquerunt operæ in variis locis primi tomi. Satis tibi erit, hac quidem de re, tantum præſcire. In cæteris erratis, ſolita benignitas tua vulgares lapſus corrigat, & condonet.

INDEX

Controverſiarum quæ hoc opere tractantur.

Tom. I.	Libro I.	Cap.	Pag.
	De Verbo Dei.		
DE Confeſſione Bellarmini circa Sacram Scripturam.		1	1
De libris Canonicis, & Apocryphis.		2	6
De Editionibus Sacræ Scripturæ.		3	18
De Scripturæ perſpicuitate.		4	42
De Iudice Controverſiarum.		5	48
De ſufficientiâ Scripturæ.		6	64
	De Chriſto.		
	Libro II.	Cap.	Pag.
De Scientiâ Animæ Chriſti.		1	89
De deſcenſu Chriſti ad Inferos.		2	95
De Chriſto Mediatore.		3	126
	De Pontifice Romano.		
	Libro III.		
De Regimine Eccleſiæ.		1	137
De Monarchiâ Petri.		2	153
De Monarchia Pontificis Romani.		3	174
De Antichriſto.		4	191
Contra Antichriſtum Argum. Proteſtantium.		5	208
De Infallibilitate Papæ.		6	231
De Coactivâ Papæ Poteſtate.		7	247
De Iuriſdictione, à Papâ derivandâ.		8	261
De temporali Papæ Poteſtate.		9	269

INDEX I.

Tomo II.	Libro I.	Cap.	Pag.

Controverſiarum quæ hoc opere

De Concilijs.

De Concilij Convocatione.	1	1
De ſuffragatoribus in Concilio Generali.	2	10
De Iudicio Concilij, Quale ſit.	3	16
De Præſide Concilij.	4	20
De Certitudine Sententiæ à Concilio pronunciatæ.	5	23
De Comparatione Conciliorum cum Sacris Scripturis.	6	35
De Comparatione authoritatis Papæ, & Concilii generalis.	7	41

Libro II.

De Eccleſiâ.

De Eccleſiæ definitione.	1	44
De Eccleſiæ Viſibilitate.	2	53
De Eccleſiæ Notis.	3	58

Libro III.

De Clericis.

De Nomine Clericorum.	1	77
De Vocatione Miniſtrorum.	2	81
De Ordinibus Miniſtrorum.	3	107
De Diſtinctione Epiſcopi & Presbyteri.	4	115
De Cælibatu.	5	131
vbi de digamiâ.		141
De Exemptione Clericorum à Iugo poteſtatis ſecularis.	6	144

Libro IV.

De Monachis.

De Vitâ Monaſticâ.	1	152
vbi de origine Monachorum.		156
De Conſiliis.	2	159
De Votis Monaſticis.	3	177

Lib. V.

INDEX.

Libro V.	Cap.	Pag.
De Purgatorio.		
Argumenta Bellarmini.	1	195
Argumenta Proteſtantium.	2	205
Libro VI.		
De Cultu Sanctorum.		
De Canonizatione.	1	212
De Adoratione Sanctorum.	2	215
De Invocatione Sanctorum.	3	221
De Reliquijs Sanctorum.	4	234
De Imaginibus.	5	240
De Cruce.	6	264
De Templis.	7	270
De Peregrinationibus.	8	282
Tomo III. Libro I.		
De Sacramentis.		
De Sacramenti Naturâ & Definitione.	1	5
De Cauſis Sacramenti.	2	15
De Effectu Sacramentorum.	3	22
De Sacramentorum Comparatione.	4	40
De Charactere.	5	47
De Numero Sacramentorum.	6	50
De Comparatione Sacramentorum Novi Teſtamenti inter ſe.	7	54
De Cæremonijs.	8	56
Libro II.		
De Baptiſmo.		
De Neceſſitate Baptiſmi.	1	66
De Miniſtro Baptiſmi.	2	71
De Fide quæ requiritur in Baptiſmo.	3	74
De Effectu Baptiſmi.	4	75
De Baptiſmo Iohannis.	5	78

INDEX.

Libro III.	Cap.	Pag.
De Confirmatione.		
An ſit Verum Sacramentum.	1	84
De Materia & Forma Sacramenti.	2	88
De Effecto Sacramenti Comfirmationis.	3	91
De Miniſtro hujus Sacramenti.	4	92
De Cæremonijs Confirmationis.	5	94
Libro IV.		
De Sacramento Euchariſtiæ.		
De Præſentiâ Corporis, & Sanguinis Domini in hoc Sacramento.	1	95
De Poſſibilitate Corporis, & Sanguinis Domini ſub ſpecie panis & vini.	2	131
De Tranſubſtantiatione, quid ſit.	3	148
De Naturâ Sacramenti Euchariſtiæ.	4	160
Quid propriè ſit Sacramentum Euchariſtiç.	5	169
De Materia, Forma, Miniſtro, & Effecto Sacramenti Euchariſtiæ.	6	167
De Integritate Sacramenti Euchariſtiæ, ſive de Communione ſub vna vel vtraque ſpecie.	7	169
De Veneratione Euchariſtiæ.	8	179
De Sacrificio Miſſæ.	9	181
Libro V.		
De Pœnitentia.		
An Pœnitentia ſit Sacramentum.	1	205
An vis Baptiſmi ad omnia peccata totius vitæ ſe extendat.	2	212
De partibus pœnitentiæ.	3	217
De ſatisfactione, quid ſit.	4	229
Libro VI.		
De Indulgentijs.		252
Libro VII.		
De Sacramento extremæ Vnctionis.		264

Libro.

Libro VIII.	Cap.	Pag.
De Sacramento Ordinis.	1	270
De Matrimonio.	2	274
De Impedimentis Matrimonij.	3	295

Tomo IV. Libro I.

De Gratiâ primi hominis	1	1
Argumenta Bellarmini.	2	4
Argumenta Proteſtantium.	3	7

De Peccato.

Libro II.

De Peccato Venali.	1	10
De Cauſa Peccati.	2	21
De Peccato Originali.	3	34

De Gratia.

Libro III.

De Gratiæ ſignificatione, & diſtributione.	1	47
De Gratiâ ſufficiente.	2	50
De Gratiâ Efficace.	3	56
De Communicatione Gratiæ.	4	58
Argumenta quædam proteſtantium contra propoſitiones Bellarmini quibus docuit neminem eſſe qui non habeat auxilium ſufficiens loco & tempore ad converſionem à peccatis commiſſis.	5	66

Libro IV.

De Libero Arbitrio.

De natura liberi arbitrij.	1	74
De Concordiâ providentiæ vel Cooperationis divinæ cum libero Arbitrio.	2	77
De Viribus Liberi Arbitrij.	3	79

Libro

INDEX.

Libro V.

	Cap.	Pag.
De Fide Iuſtificante.	1	95
Argumenta Bellarmini.	2	95
Argumenta noſtra.	3	104
An ſola fides juſtificet.	4	109

Libro VI.
De Iuſtificatione.

De Iuſtificationis formali cauſâ.	1	127
De Certitudine Iuſtitiæ.	2	152
De Certitudine Electionis.	3	173
De Certitudine perſeverantiæ Sanctorum.	4	173
De Diſcrimine Legis & Evangelij.	5	181
De neceſſitate operum ad ſalutem.	6	189
De Obſervatione Legis.	7	189
De Operum bonorum imperfectione	8	195
De operum Iuſtificatione.	9	200

Libro VII.
De Meritis.

An Opera Iuſtorum rectè vocentur merita.	1	203
An Opera bona Iuſtorum ſint verè ac propriè merita vitæ æternæ.	2	205
Quatenus Fiducia in Meritis collocari poſſit.	3	215
De Non Ente.	4	218

FINIS.

INDEX

INDEX LOCORUM

Scripturæ, falſa Pontificiorum dogmata enervantium, quæ in hoc opere à ſophiſticis *Bellarmini* exceptionibus vindicantur & fuſius explicantur.

Geneſis.

Cap.	Verſ.	Pag.
Tom. I.		
37	[illegible]	107
Tom. II.		
4	26	157
48	16	224
Tom. III.		
9	17	14
14	18	181
17	7	68
26	34	295
28	2	295
Tom. IV.		
3	19	4
45	1	27

Exodus.

Cap.	Verſ.	Pag.
Tom I.		
[illegible]	22	181
18	19	51
Tom. II.		
[illegible]	23	245
[illegible]	13	224
Tom. III.		
[illegible]	25	72
22	17	296

Leviticus.

Cap.	Verſ.	Pag.
Tom. III.		
4.5.6.		244
5	18	ibid.
6	6	ibid.
18		298.299
20	10	291

Numeri.

Cap.	Verſ.	Pag.
Tom I.		
11	17	266
16	33	107
Tom. III.		
30	5	297

Deuteronom.

Cap.	Verſ.	Pag.
Tom. I.		
4	2	72
12	32	252
17	8	51
Tom. II.		
4	2	175
6	13	220
10	20	ibid.
		15

Cap.	Verſ.	Pag.
15	4	193
16	16	282
	Tom. III.	
22	3	297
25	5	298

1. Schemuelis.

Tom. I.

27	9	119
28	13. 14.	112
	Tom. IV.	
9	2	177
24	1	29

2. Schemuelis.

Tom. I.

8	2	119
	Tom. IV.	
16	20	29

1. Regum.

Tom. I.

8	64	259
	Tom. IV.	
11	37 }	
12	15 }	29
22	20 }	

II. Regum.

Tom. II.

Iob.

Tom. II.

Cap.	Verſ.	Pag.
5	1	224
	Tom. IV.	
1	21	29
	22	195
	12 }	
9	15 }	155
	21 }	
23	20	195
31	14	155

Pſalmorum.

Tom. I.

19	5	18
107	16	113
119	6	45
	Tom. II.	
99	5	216
	Tom. IV.	
6	7	177
18	21	196
19	7	62
	11	156
25	10	62
73	40	112
44	19	29
51	12	90
91	14	112
103	4	215
105	25	29

Cap.	Verſ.	Pag.
Proverbia.		
Tom. IV.		
1	20	62
14	27	111
20	8	154
28	25	112
Eccleſiaſtes.		
Tom. IV.		
1	21.27.	111
2	1	154
7	21	159
Ieſaias.		
Tom I.		
9	6	18
11	2	90
14	15	108
29	13	254
33	22	ibid
53	4	99
	10	ibid.
54	13	55
63	5	100
Tom. II.		
40	18	245
43	12	205
56	4.5.	161
Tom. III.		
[illegible]	18	25
	16	241
Tom. IV.		
5	4	52
10	5.15	
	17	29
53	11	141
55	1	211
Ieremias.		
Tom. IV.		
51	1	29
Ezechiel.		
Tom. II.		
18	22	205
Tom. III.		
33	12	245
Tom. IV.		
12	13	29
18	24	175
	27	116
33	11	62
36	26	88
Daniel.		
Tom. III.		
4	27	241
Tom. IV.		
4	24	157
9	18	212
12	5	141
Ioel.		
Tom. IV.		
2	12	257

Ionas.

[redacted]

Cap.	Verſ.	Pag.
Ionas.		
Tom.IV.		
3	9	157
Habacuc.		
Tom.II.		
2	18	241
Zacharias.		
Tom.I.		
9	11	112
Malachias.		
Tom.I.		
4	5	198
Mathæus.		
Tom. 1.		
5	14	46
	48	163
6	13	22
11	23	106
12	40	113
15		254
16	18	154
	19	52
18	18	163
20	26	279
22	25.26	143
24	14	196
26	39	102
28	20	251
Tom. II.		
4	10	220
5	3	178
	22	201
	25	200
6	6	274
12	32	197
13	23	161
17	26	146
18	17	43
	20	63
19	11	139
	12	184
	21	178
	24	162
	27	138
22	37	169
24	27	272
	45	121
25	34	205
	41	206
Tom. III.		
3	11	24
	7, 8, 20	247
5	12	241
	132	292
15	17	128
16	19	236
18	18	ibid.
19	24	145
	26	131
20	29	121

Cap.	Verſ.	Pag.
23	26	243
26	27	174
28	6	135
	19	37
	Tom.IV.	
5	7	210
	22	10
6	13	29
	22	196
9	2	112
	28	97
11	29	189
16	16	99
19	17.29.	299
23	24	12
	37	53
24	12. 13.	176
25	34	207

Marcus.

Cap.	Verſ.	Pag.
	Tom.I.	
13	32	94
	Tom.II.	
10	21	162
13	32	94
	Tom.III.	
14	25	121
16	16	25
	Tom.IV.	
10	40	98
11	24	105
16	16	99

Lucas.

Cap.	Verſ.	Pag.
	Tom.I.	
2	40	93
12	14	280
16	26	112
22	32	239
	Tom.II.	
1	34	183
12	58	200
16	9	201
17	10	173
13	42	201
	43	206
	Tom.III.	
2	73	239
3	8	243
11	41	242
	Tom.IV.	
7	47	112
8	13	175
	48	124
11	14	196
12	59	12
13	4	116
17	10	212
18	11	98
	14	148
20	25	210

Iohannis.

Cap.	Verſ.	Pag.
	Tom.I.	
4	37	192
5	34	56
6	68	160
7	17	57
	49	30
10	3	57
	17.18.	131
20	3	79
	21	151
	22.23.	162

Cap.	Verſ.	Pag.
21	17	164
	Tom. II.	
4	21	275
10	3	62
16	13	24
20	21	94
	Tom. III.	
3	5	25. 26
4	14	97
6		96. 100
		101
	53	173
14	15. 16	85
15	2	247
20	19	146
	23	51
	Tom. IV.	
1	1	195
	9	63
	12	110
3	5	116
	14	113
4	14	180
5	2	175
6	44. 45	69
11	26. 27	98
14	17	163
	23	190

Actorum.

Cap.	Verſ.	Pag.
	Tom. I.	
2	24	103
	27	114
6	2	281
7	19	219
17	12	57

Cap.	Verſ.	Pag.
	Tom. II.	
1	26	203
2	24	261
4	32	179
5	2	ibid.
8	26	114
10	26	220
14	23	103
15	2. 4. 6. 22. 33	13
	28	25
20	17	126
	21	12
	28	126
	30	29
	35	194
25	11	149
	Tom. III.	
2	4. 8.	80
1	38	27
	42	171
8	18	27
19	4. 5	25
22	16	27
	Tom IV.	
2	23	26
4	28	ibid.
7	51	154
		55
11	18	113
13	38. 39	14[illegible]
14	16	6[illegible]
15	10	193
17	31	6[illegible]

Ad Romanos.

Tom I.

ıp.	Verſ.	Pag.
	7	117
	15	142
	6	58
	11	21
	5	274
	3	182

Tom.II.

ıp.	Verſ.	Pag.
	23	255
	1	207
	14	226
	1	145

Tom.III.

ıp.	Verſ.	Pag.
	17	33
	11	12
	5	215
	3	288
	7	247

Tom.IV.

ıp.	Verſ.	Pag.
	4	54
	24	125
		130
		122
	27	219
	5	142
	6.7.	143
	16	108
	18	106
	19.20.21.	96
	25	133
	5	131
	18	141
	19	144
	13	133
	23	17.213

Cap.	Verſ.	Pag.
7	7.14.16	42
	17.18.	35
	20	43
	24	44
8	1	38
	10	134
	15	164
	16	ibid.
	26	84
	29	174
	31	174
	35	180
	36	165
	38	180
10	10	187
	13	110
	14	68
15	17.18.19.	128

Ad Corinthios.

Tom.1.

Cap.	Verſ.	Pag.
2	15	59
7	23	258
	33	21
10	11	48
11	2	72
12	10	54
	11	59.170
	28	149 34
14	2.4.6.7.8.9.	ibid.
	15	25
	16.22.	ibid.
15	47	21

Tom.II.

Cap.	Verſ.	Pag.
3	12	203
7	2	187

S

Cap.	Verſ.	Pag.
	5	134
	9	187
		139
	23	184
	25	164
	35	186
	36	189
	40	165
8	4	241
9	5	138

Tom III.

Cap.	Verſ.	Pag.
6	2	260
7	11	289
	14	68
	39	289
9	7	288
10	3.4.	45
	17	28
	21	177
11	23	175
	24	103
	34	57
12	13	28
		177

Tom.IV.

Cap.	Verſ.	Pag.
1	30	144
2	12	165
3	12	197
4	4	156
6	11	131
9	24	208
	27	176
11	28	166
15	10	99

2. Ad Corinthios.

Tom. I.

Cap.	Verſ.	Pag.
4	4	46
5	19	132
11	5	170

Tom.II.

Cap.	Verſ.	Pag.
5	1	207
	10	ibid.
	16	238
8	15	194

Tom.III.

Cap.	Verſ.	Pag.
1	22	48
7	11	244
9	7	238

Tom.IV.

Cap.	Verſ.	Pag.
1	12	166
4	17	187
5	19	145
	21	146
7	1	202
	10	113
		187
9	10	202
10	5	97
13	5	167

Ad Galatas.

Cap.	Verſ.	Pag.
1	8	78
2	7.9.	171

Tom.IV.

Cap.	Verſ.	Pag.
3	10	193
	21	134
5	4	176
	6	113
	14	19[illegible]

Ac

Cap.	Verſ.	Pag.
Ad Epheſios.		
Tom.I.		
1	22	147
2	20	60
4	4	147
	9	117
	11	146
	15	147
Tom. III.		
1	13	49
4	30	ibid.
5	16	241
	26	34
		215
	31	52
Tom.IV.		
1	6	147
2	8	213
3	12	97.167
4	23	134
Ad Philippenſes.		
Tom.II.		
1	1	124
2	10	202
4	8	175
	9	ibid.
Tom.III.		
1	17	244
Tom.IV.		
2	12	187
Ad Coloſſenſes.		
Tom I.		
1	18	149
4	11	183
Tom.II.		
2	18	228
	23	238
Tom.III.		
1	10	244
2	11.12.	246
4	5	241
1. Ad Theſſalonicenſ.		
Tom. I.		
5	21	59
Tom.III.		
2	12	244
2. Ad Theſſalon.		
Tom.I.		
2	3	194
	4	204
	5.6	208
Tom.IV.		
1	4	208
	5	210
	6	208
1. Ad Timotheum.		
Tom.I.		
2	15	128
6	20	72
Tom. II.		
1	3	125
2	5	227
	8	275
3	2	137
	15	55
4	1.3	136
5	9	142
	12	185
		19

Cap	Verſ.	Pag.
	19	123
	Tom.IV.	
1	19	176
2	14.15	187

2. Ad Timotheum.

Cap	Verſ.	Pag.
	Tom.I.	
2	4	281
3	15.16.17.	79
4	13	188
	Tom.II.	
2	4	133
	Tom.III.	
2	4	133
	Tom IV.	
1	12	208
4	8	ibid.
		221

Ad Titum.

Cap	Verſ.	Pag.
	Tom.II.	
1	5.7.	125
	Tom.III.	
3	5	28
	Tom.IV.	
3	5	131

Ad Hebræos.

Cap	Verſ.	Pag.
	Tom.I.	
2	17	93
4	14	132
	15	93
5	7	104
8	5	139
	Tom.III.	
5	11	184
6	6	212

Cap.	Verſ.	Pag
7		17
8	10	10
	Tom.IV.	
6	4	17
	18	20
10	36	18
11	1	9
		10
	3	9
	6.7.	ibi
13	16	20

Iacobi.

Cap.	Verſ.	Pag
	Tom.I.	
4	12	2
	Tom.II.	
1	15	2
	Tom.IV.	
1	6	1
	12	2
	14	
2	13	2
	21.22.	2
3	2	1

1. Petri.

Cap.	Verſ.	Pag
	Tom.I.	
3	19	1
		1
4	6	1
	Tom.II.	
5	2	1
	3	
	Tom III.	
3	21	28.2
	Tom.IV.	
5	9	1

2. Pe

Cap.	Verſ.	Pag.
	2. Petri.	
	Tom.II.	
	1	29
	Tom.IV.	
	10	169
	21.22.	177
	1. Iohannis.	
	Tom.I	
	18	193
	1	54
	1.2.3.	60
	Tom.III.	
	9	212
		227
	Tom.IV.	
	5	167
	9	181
		192
	16	167
	3	189
	13	168

Cap.	Verſ.	Pag.
	3. Iohannis.	
	Tom. I.	
	12	72
	13	ibid.
	Apocalypſis.	
	Tom.I.	
5	13	110
12	7	1[illegible]9
13	3	205
	13.15.	206
17	5	204
22	18	202
	Tom.II.	
5	3	202
	13	ibid.
14	1	267
	4	168
	13	207
	Tom.III.	
9	4	294
	Tom.IV.	
2	10	208
3	4	210
7	14	207
22	11	141.203

FINIS.

2. Petri.	
Tom. II.	
1	23
Tom. IV.	
10	161
21,22.	177

1. Iohannis.	
Tom. I	
18	191
1	54
1,2,5.	65
Tom. III.	
9	215
Tom. IV.	
5	167
9	184
15	157
15	158

FINIS.

BELLARMINUS ENERVATUS.

Liber primus,

DE VERBO DEI.

CAP. I.

De Confeſſione Bellarmini circa Sacram Scripturam.

THESIS I.

INſtituentibus nobis compendiarium quoddam examen eorum quæ ex Scripturis, aut ratione Bellarminus oppoſuit Proteſtantium confeſſioni, occurrit primo confeſſio illa Bellarmini diligenter expendenda, per modum ingreſſus: *Prophetici & Apoſtolici libri, ſunt verum verbum Dei, ac ſtabilis regula fidei. l. 1. c. 1.* quæ & per ſe, & in ejus probationibus cap. 2. annexis, Pontificiorum cauſæ varijs rationibus plurimum adverſatur.

2. Illud enim (cum tota Scriptura hic diſtribuitur *in Lib. Proph. & Apoſt*)imprimis aſſumimus: libri illi,qui vulgò apud nos Apocryphi dicuntur, neque ſunt Prophetici,neque Apoſtolici · ergo non ſunt partes Scripturæ ſacræ, vel verbi Dei ſcripti.

3. Apoſtolicos eſſe nemo affirmabit · Propheticos autem non eſſe probatur I. Ex eo quod Iudæis non fuerunt traditi quibus omnia eloquia Dei per Prophetas propoſita fuerunt credita · *Rom* 3 2 · neque enim Hebræis traditi fuerunt libri alij quam Hebraicè ſcripti quod de iſtis libris non poteſt oſtendi: neque vnquam fuerunt in canone Hæbræo,cuius fideliſſima depoſitaria fuit Eccleſ. Iudaica. II Quod non fuerunt inter libros illos Propheticos quos Chriſtus ſuo teſtimonio comprobavit vt ſolos,veros,& genuinos. *Luc.* 24 44. *Matt* 13.35 & 24 15. & 27.35. hi enim non alij fuerunt quam illi ex quibus Iudæi putabant ſe vitam æternam habere, quod de iſtis libris nunquam putabant.

4 Suâ etiam ſponte ſequitur,ſi iſti libri ſunt verbum Dei quia ſunt *Prophetici* & *Apoſtolici*, hoc idcirco ita ſe habet, quia verbum à Deo revelatum eſt ijs per Spiritum. *Eph* 3 5 qui etiam loquuti ſunt, & ſcripſerunt acti ab eodem Spiritu Sancto. 2 *Pet.* 1 21. & 3 2. Verbum igitur Pontificis Romani, aut hominum quorumcunque, qui ſimili modo à Spiritu Dei non aguntur,pro verbo Dei non eſt habendum: Si autem ſimili modo agerentur Pontifices Romani à Spiritu Dei cum Prophetis,& Apoſtolis, tum nulla cauſa dici poteſt,cur non reſcripta Pontificum, & epiſtolæ eorum decretales ſint pars Canonis,& Scripturæ Sacræ. Si etiam eſſet verbum Dei non ſcriptum,penes Pontificem Romanum depoſitum,tum ab eodem Spiritu ageretur ad idem verbum ſcripto mandandum , Eccleſiæ bono ad Prophetarum,& Apoſtolorum exemplum.

5. Aſſumimus ſecundo in loco de *regula*. I Quia regula,vel menſura rei debet eſſe *nota*, & *facilis Sumpta*

meta

metaph p.2.d.11 ſ.3 quia accommodari debet ad rei notificationem, quum igitur Scriptura ſit regula, non eſt obſcura, & difficilis, vt Pontificij volunt. II. Regula proportionis paritatem habet cum illa re cujus eſt regula, ſi igitur Scriptura ſit regula fidei, fides non extenditur vltra Scripturam, atque adeò traditiones non ſcriptæ nihil pertinent ad fidem. III. Regula quæ ſuâ natura talis eſt, habet in ſeſe rationem cauſæ exemplaris, atque adeò prior eſt natura ſuo regulato. Si igitur Scriptura ſit regula fidei, eſt etiam prior fide: ſi fide prior ſit, tum & fidelibus: ſi autem fidelibus, tum Eccleſia quæ cœtus eſt fidelium, atque ita Eccleſia Romana excidet ſuperiore illo loco, in quo ſeſe nefaria quadam præſumptione collocare ſolet, quaſi eſſet ante & ſupra Scripturam. IV. Regula conſiſtit in indiviſibili, id eſt, ita conſtituta eſt, vt nec minimum augeatur, aut minuatur. Scripturas igitur violant, qui traditiones ſuas ipſis adjiciunt, aut tollant quidquam ab ijs præſcriptum: Cujus vtriuſque ſceleris Pontifices Romani manifeſtò tenentur. V. Si Scriptura ſit regula fidei, tum qui in Scripturæ expoſitione poſſunt errare, poſſunt etiam errare in fide, & falſam regulam fidei alijs commendare. Pontificem autem, & Eccleſiam Romanam inſulſè & impiè multas partes Scripturæ interpretari, manifeſtius eſt quam vt egeat probatione. Pontifex igitur Romanus in ſuis decretis, etiam ad fidem, & mores ſpectantibus turpiter poteſt errare. VI. Quum talis ſit natura hujus regulæ, vt ſit præceptio, quicquid admittitur abſque hujus regulæ directione, quamcunque alias habeat ſpeciem, anomalia eſt, & aberratio: Atque adeo, tam ſupererogationes omnes Pontificiorum, quam pleraque eorum dogmata (de imaginum & creaturarum cultu, de Purgatorio, de Miſſa ipſa, & Pontifice Romano) errata ſaltem neceſſariò debent agnoſci. VII. Quum etiam Scriptura non ſit vnum præceptum, ſed ſyſtema præceptorum eodem ſpectantium (vt ſc. Deo benè vivamus) neceſſe eſt vt conti-

neat ſeſe totam doctrinam Theologiæ: Quicquid igitur à Pontifice Romano abſq; Scriptura obtruditur, à Theologia vera alienum ſit oportet. VIII. Quum deniq; ſit regula fidei, fidelium debent eſſe hoſtes, qui regulam iſtam è manibus eorum extorquent.

6. Qualitates etiam illas aſſumimus è Bell. Scripturæ conceſſas, quod ſit *certa ac ſtabilis regula fidei*. Nam I. Si ſit in ſeſe certa regula, tum certos nos reddere poteſt de voluntate Dei, ſine definitionibus Eccleſiæ. II. Tum incerta omnia mendacium hominum decreta ſunt ad iſtam regulam examinanda. III. Tum varios, & incertos ſenſus non admittit. IV. Tum omnium controverſiarum quæ circa fidem excitantur certa determinatio ex Scripturis eſt petenda. V. Si etiam ſit ſtabilis regula, tum nihil nobis eſt creditu neceſſarium, aut utile quod Apoſtolorum ævo fuit ignotum. VI. Tum diſpenſationes Pontificiæ ſunt pernicioſæ impoſturæ. VII. Tum deniq; ſtabilitas Eccleſiæ ex eo tota pendet, ſi huic regulæ conſtanter adhæreat.

7. In pleriſq; rationum quibus illa confeſſio firmatur. Bell. cauſam expreſſè magis jugulari ex brevi hac collatione ſtatim apparebit. Bell. *Moſes, Propheta Chriſtus ipſe, Iohannes, Apoſtoli, vel divina dogmata ex Scripturis ipſi confirmabant, vel certè ad Scripturas legendas alios hortabantur.* P. Sed Pontificij ſuam Sanctorum cœlitum invocationem, ſacrarum imaginu cultum, incruenti ſacrificij pro vivis & mortuis oblationem, & ſimilia dogmata, factaq; ſua, nulla Scriptur ſe poſſe confirmare fatetur. *Azor. inſt. mor. p. 2. l. 4. c. 18* Neq; hortantur alios ad Scripturas legendas, ſed potius arcent, atq; deterrent.

8. Bell. *Sanctus Moſes controverſias exortas in populo Dei, ex lege Domini diiudicandas docet ſatis aptè. Deut. 17.* P. Aperte igitur Pontificios noſtros condemnat, qui ex Scripturis controverſias finiri nolun & fieri id poſſe negant.

9. B

9. Bell. *Chriſtus Phariſæos non ad ſpiritum aliquem internum, ſed ad Scripturas diuinas rejicit. Ioh. 5.* Prot. Non igitur Chriſtum ſequuntur qui vel ad Pontificem Romanum, vel ad Patres, vel ad Concilia, aut aliud quidquam præter Scripturas rejiciunt dubitantes.

10. Bell. *Iohannes Baptiſta teſtem legationis ſuæ non ſpiritus interni judicium, ſed Iſaiam Prophetam adhibuit. Ioh. 1.* Prot. Proferant igitur Pontifices Romani Prophetam, aut Apoſtolum aliquem tranſcendentis illius poteſtatis quam ſibimet arrogant teſtem, ſed ſine fraude, ac fallacijs, & ſine joco ſuo, & auditorum riſu.

11. Bell. *De Bæroenſibus non ſine laude commemoratur, quod cùm Paulum Apoſtolum audiviſſent, ſcrutabantur quotidiè Scripturas ſi hæc ita ſe haberent. Act. 17.* Prot. Sine maximo igitur pudore non poteſt commemorari, quod Pontificij pauciſſimis permittunt Scripturæ lectionem, fidem implicitam, obedientiam cœcam, & ignorantiam devotam tantoperè commendant, neq; Scripturæ examen vllo modo ſuſtinere poſſunt.

12. Bell. *Apoſtoli Scripturarum authoritatem vniversè prædicant.* Prot. Illi igitur Pontificij ſunt nihil minus quā Apoſtolici, qui Scripturā blaſphemant, tanquā *mutam magiſtram, literam mortuam, & occidentem, mortuum atramentum, Theologiam atramentariam, naſum cereum, aut nauticas braccas.*

13. Bell. *Quis mihi fidem faciet non mentiri Anabaptiſtam, cum ſe à ſpiritu afflatum dicit?* Prot. Quis etiam nobis fidem faciet non mentiri Pontificem Romanum cum ſuis Pontificijs, quandò dicunt ſe vivā voce è Domino accepiſſe grandem illum doctrinarum, ac rituum nervum cum omni Scripturæ teſtimonio nudi ſunt prorſus ac deſtituti?

14. Bell. *Scripturas certiſſimas, atque veriſſimas eſſe, teſtis eſt veritas vaticiniorum: incredibilis earum*

conſpiratio: Deus ipſe: ipſa Scriptura: miracula infi- ta. Prot. Sunt aliæ igitur rationes quibus fides in n bis excitatur, & Scripturæ certitudo firmatur, præter E cleſiæ authoritatem, imo in ipſis Scripturis multa ſu judicia ſapientiæ, veritatis, & perfectionis Divinæ, E cleſiā prorſus tacente.

15. Bell. *Cùm Sacra Scriptura regula certiſſim tutiſſimaque ſit, ſanus profectò non erit, qui ea neglē ſpiritus interni, ſæpè fallacis & ſemper incerti, judi ſe commiſerit.* P. Si ſit tutiſſima regula, tum graviter pernicioſè mentiuntur Pontificij, cùm hæreſes o nes, & malos multos mores à plebe diſci clamitāt ex ctione Scripturæ. Si iſta etiā regula ſit tutiſſima, cui l no obtrudunt nobis alias? nunquid ludere amant ir tam ſeriò, & cum periculo tanto? Si denique inſania ſiquis committat ſeſe fallaci, & incerto judicio, q poteſt eos ab inſania excuſare, qui fidem ſuam à Po tificis Romani arbitrio ſuſpendunt?

16. Concluſio igitur illa quam Bellarminus in l bertinos dirigit, æquè etiam ad Pontificios vide ſpectare. *Cum Moſe pugnant, cum Prophetis, cum A ſtolis, cum Chriſto ipſo, ac Deo Patre, qui ſacras Scrip ras contemnunt.* Cui etiam alteram addimus:

Pontificiorum ſcil. religionem nulla certam, & ſtabilem habere regulam.

CAP. 2.

De Libris Canonicis, & Apocryphis.

THESIS I.

PRot. Scriptura Sacra continetur illis libris, ſcripti fuerunt à Sanctis Dei hominibus, infall liter actis à Sp. Sancto, tam quoad materi

qu

quam quoad formam ſcriptionis. 2. *Petr.* 1. 21. Et Eccleſiæ traditi, vt ſint ipſi regula fidei, & morum: vnde etiam per excellentiam *Canonici* vocantur, *Sacri*, & *Diuini*. Hi autem libri ſunt vel Teſtamenti Veteris, qui à Prophetis traditi fuerunt Eccleſiæ veteri, vel Novi Teſtamenti, qui ab Apoſtolis traditi fuerunt Eccleſiæ Chriſtianæ. De libris Canonicis N. Teſt. cum Bellarmino nullam controverſiam habemus. Neque de Vetere Teſtamento dubitatur, an illi libri ſint verè Canonici, quos Iudæi olim, & in præſentia Eccleſiæ Reformatæ recipiunt. Sed quia alij quidam libri, in Græcis biblicorum verſionibus primò, & poſtea in Latinis, poſt tempora Prophetarum cum iſtis temerè conjuncti fuerunt ab imperitis, & incautis hominibus, & in aliquo honore habiti, idcircò à Pontificijs nuper fuerunt canonizati: idque jure merito factum eſſe Bellarminus (reclamantibus non paucis inter ipſos Papiſtas doctiores) affirmat. A nobis rejiciuntur, quia non ſunt ſcripti à Prophetis, neq; ab ijs probati: non Hebraicè: non Eccleſiæ Iudaicæ traditi, aut ab ijs recepti, non à Chriſto aut Apoſtolis vllâ ratione approbati, ſed à Canone approbato tacitè ſecluſi, quia non referunt majeſtatem Scripturæ Sacræ: quia deniq; in pleriſq; eorum varia continentur, quæ cum libris Propheticis, cum ſemet-ipſis, & cum veritate manifeſtè pugnant.

2. Bell. *Veteres Patres ex iſtis libris teſtimonia petunt.*

Proteſt. Quartus etiam Eſdræ citatur non ſemel ab Ambroſio, & tamen ſine dubio non eſt Canonicus, & tertius à multis Patribus (ſunt verba Bellarm. *cap.* 20.) ab alijs etiam Patribus eundem, & alios libros (Bellarmini confeſſione Apocryphos)citari oſtendit Genebrardus acerrimus Papiſta, in Chronol. An. 3749

3. Bell. *Ex quibuſdam iſtorum librorum citarunt teſtimonia Patres, tanquam ex Scripturis, Sacris, Diuinis, & Canonicis.*

Proteſt. 1. Multi veterum, vt Melito, Epiphan. Hilar.

lar.Hieron.Ruffin.in Canone exponendo Teſtamenti Veteris,apertè ſecuti ſunt Hebræos,apud quos hi libri non ſunt in Canone. *Conſeſsio eſt Bellarm. cap. 20. & 10.* Hi tamen ſunt inter illos qui ſub iſtis titulis aliquando citârunt quoſdam ex libris controverſis. II. Iidem iſti tituli tribuuntur etiam è veteribus quibuſdam intercitandum, aliquandò ſcriptis Patrum, Pontificum,& Conciliorum. *Affirmat & probat hoc Bellarminus cap.4.* & *lib.2.cap.12.* Vbi etiam Gratianum epiſtolas Pontificum *Scripturas ſacras vocare dicit, ut diſtinguantur à prophanis, & Canonicas, alio ſenſu quam ſunt Evangelia & Pſalmi:* quidni igitur Patres etiam hos libros *Sacros, Divinos,*& *Canonicos* vocârint vt diſtinguantur à prophanis, alio ſenſu quam ſunt Evangelia & Pſalmi? Bell. Ipſius hæc ſunt verba etiam,in libello de Scriptoribus Eccleſiaſt. liber qui inſcribitur Paſtor, quamvis nomine Scripturæ à ſancto Irenæo lib.4.cap.37.citetur,& ab alijs antiquiſſimis ſcriptoribus,vt Clemente Alexandrino,& Origene,in teſtimonium adducatur , tamen nunquam fuit in Canone ſanctorũ & divinorũ librorũ. III.Fide divinâ non potuerunt credere hos libros eſſe verè Canonicos , quia non habuerunt hoc ſibi propoſitum ab Eccleſia , quod ex Pontificorum ſententia abſolutè neceſſarium eſt ad fidei objectum conſtituendum. Sed quia cum Canonicis conjungebantur, & à rudioribus quibuſdam tales habebantur,idcircò,vel cum vulgo popula
ritèr loquentes *Canonicos* aliquando vocabant,vt & alios libros Apocryphos,Eſdræ,Hermetis Paſtoris, vel Secundariò, impropriè,& proportione quadam *Canonicos* eſſe volebant.

4. Bell. *Apoſtolica traditione confirmatur authoritas horum librorum, cap.10. & 20.*

Proteſt. Mirum eſt Apoſtolos ſub Novo Teſtamento,alium Canonem Veteris Teſtamenti tradidiſſe,quam fuit vnquam illi Eccleſiæ traditus. II In ſcriptis Apoſtolorũ nihil tale apparet;Sed contrariũ potius,

dum

dum Scripturas probant tanquã perfectas, prout ab Eccleſia Iudæorũ erant receptæ. III. Nemò Patrum tradit hos libros Canonicos habitos fuiſſe ex traditione Apoſt. IV. Si talis traditio fuiſſet in Eccleſia recepta, vt Apoſtolica, tùm multi Patres in Canone Veteris Teſtamenti exponendo, non ſecuti fuiſſent Hebræos, qui huic traditioni adverſantur: quod tamen feciſſe illos Bellarm. audivimus antea confitentem.

5. Bell. *Conciliorum decreta declararunt*, hos libros eſſe Canonicos.

Proteſt. Hieronymo vivente nondum generale Concilium ſtatuerat aliquid de libris Tobiæ, Sapientiæ, Eccleſiaſtici & Machabæorum: Hieronymus igitur aſſerit illos non eſſe Canonicos *Sunt verba Bellarm. cap.* 10 Auguſtinus etiam ſciebat rem non fuiſſe adhuc à generali Concilio definitam *Bell. ibid.*

6. Bell. *Concil. Carthagin. tertium hoſce libros in Canone ponit.*

Proteſt. I. Concil hoc Carthag. fuit tantum Provinciale. II Canon ejus 26. (*primæ ſedis Epiſcopus, non appellatur princeps Sacerdotum, aut Summus Sacerdos aut aliquid huiuſmodi*). à Pontificijs non probatur. III. Vnica ratio, quam reddit Concilium illud hujus ſententiæ eſt, quòd iſtos libros à Patribus acceperint in Eccleſia legendos. Æquivocè igitur Canonicos dicunt, quatenus recipi volunt cum Canonicis, vt in Eccleſijs legantur. IV. Si verè Canonicos intellexit, tum Concilio Laodiceno contradixit, tùm tertium & quartum Eſdræ poſuit etiam in Canone, quos Apocryph eſſe Bellarm fatetur: quia in editione illa Græca, & Latina, quæ non fuit recepta, partes fuerunt librorum veri Ezræ: tum denique temerè admodum fecit, quod ſine vlla ſingulari ratione, libros illos retulit in Canonem, quingentis aut ſexcentis annis poſtquam editi fuerunt, quos & Eccleſia Veteris Teſtamenti, & Apoſtoli, & Concilia omnia antecedentia extra Canonem reliquerunt.

7. Bell. *Eccleſia poteſt declarare quis liber ſit Canonicus, I. Ex veterum teſtimoniis. II. Ex ſimilitudine eum Canonicis aliis. III. Ex communi ſenſu, & quaſi guſtu Populi Chriſtiani. Iam hæc tria in his libris declarandis Canonicis Eccleſia obſervavit, Concilium ſcilicet Tridentinum.*

Proteſt. Hæc tria æquè nota fuerunt Melitoni, Hilario, Epiphanio, Hieronymo, Ruffino, Concil. Laodiceno cum multis alijs qui iſtos libros extra Canonem reliquerunt, atque concilio Tridentino. II. Nullum teſtimonium proferri poteſt, vel vnius authoris qui illo ſæculo vixit, quo iſti libri editi fuerunt, & quenquam horum librorum Canonicum eſſe teſtatur. III. Veterum Patrum de iſtis libris teſtimonia varia eſſe fatetur Bell. quomodo igitur potuit Concilium ex eorum teſtimonijs magis declarare hos libros eſſe, quam non eſſe Canonicos? præſertim quum illi, qui negant eſſe Canonicos (vt Hieronymus) expreſſè loquuntur, id ipſum ſibi proponentes tractandum, & firmas rationes reddunt ſententiæ ſuæ. IV. Non major eſt ſimilitudo quorundam iſtorum librorum cum Propheticis, quam eſt tenebrarum cum luce: & illa ſimilitudo quæ aliqua ex parte in cæteris habetur, non ſufficit ad eorum Canonizationem. V. Si guſtus Populi Chriſtiani tantum valeat in libris Canonicis diſcernendis; nimis petulantes, & profani ſunt Pontificij, qui iſtum guſtum toties irrident, ſub nomine *ſpiritus privati*. VI. Populus Chriſti non habet alium Chriſtian. guſtum nunc, quam habuit olim in Concilio Laodiceno, & anteà cum iſtos libros extra Canonem reliquit. VII Quum omnia iſta declarandi media ſint incerta, declaratio Eccleſiæ Romanæ, quæ ijs ſubnititur non poteſt habere certitudinem fidei divinæ.

8. Bell. *Concilia & Patres librum Eſthera qualem ipſi legere conſueverunt, in ſacrum Canonem retulerunt: Sed eorum exemplaria, ſeptem capita controverſa continebant: ergo & ſeptem iſta capita in*

Canonicam

Canonem rejecerunt.

Proteſt. I. Duo libri Eſdræ, quos Pontificij Apocryphos eſſe agnoſcunt, in ijſdem exemplaribus continebantur, cum veris libris Eſdræ conjuncti, *vt Bell. ipſe fatetur cap.* 20. non tamen ſequitur (ait ipſimet ibidem) Concilia antiqua, & Veteres Patres, qui in Canone poſuerunt duos libres Eſdræ, intelligere nomine duorum noſtros tres. II. Quia ſpuria iſta capita cum veris conjuncta fuerunt, hinc factum eſt (vt obſervat Sixtus Senenſis) quod graviſſimi Scriptores, totum librum Eſtheræ extra Canonem poſuerint, *Quod Bel. etiam notat capite ſeptimo:* vel hoc igitur nomine rejiciendæ ſunt adjectiones ex Canonicorum librorum exemplaribus, quia talem ſuſpicionem libro Canonico aſperſerunt. III. Qui librum aliquem ſimpliciter in Canonem referunt, non ideò omnes lacinias illi aſſutas habent pro divinis. IV. Si qui partem præter veram admiſerint, eodem id fecerint errore, quo alij veram partem propter ſpuriam rejecerunt.

9. Bell. *Probabile etiam eſt, iſta capita fuiſſe aliquando in textu Hebraico, deinde caſu aliquo excidiſſe.*

Proteſt. I Non eſt Probabile, quod nullis conjecturis confirmatur, & multis rationibus imbrobatur. I. Quare iſta capita exciderent de Canone Hebraico magis quàm alia? II. De Hebraico Canone quibus potius fides habenda quàm Hebræis? at illi negant, & Hieronymus cum illis. III. Non potuerunt excidere ſine graviſſima Eccleſiæ culpa. Iudaicæ autem Eccleſiæ, talis incuriæ nota ſine atroci injuria non poteſt inuri; Chriſtianæ, Catholicæ, Romanæ præcipuè Bellarmin. tale crimen non impinget.

10. Bell. *Obiicitur capita iſta poſtrema non cohærere cum prioribus, & cum illis etiam pugnare.*

Proteſt. Obijciuntur in iſtam ſententiam varia quæ Bellar. diluere nunquam tentavit. I. Quæ ſemel narrata ſunt in primis capitibus, ea denuò ſine cauſa narrari in additamẽtis. II. Qui Aſſuerus perpetuò vocatur

in

in Eſter, Artaxerxem ſemper appellari in additamentis. III. In additamentis inſidias adverſus Regem ſtructas, & detectas dici, poſt ſomnium quoddam Mardochei habitum anno ſecundo, *Cap.* 11. *verſ.* 2. 10. *cum* 12. 1. Sed in Eſther accidiſſe dicuntur anno ſeptimo. *Cap* 2. 16. Quod verò Bell. huic tertiæ objectioni reſpondet, ſomnium fuiſſe anno ſecundo, & inſidias anno ſeptimo, hoc merum inſomnium eſſe cuilibet locum inſpicienti ſtatim apparebit. IV. Virum magnum fuiſſe Mardocheum in aula Regis (ſecundum adjectiones *cap.* 11. 2.) etiam antequam ſomniavit de inſidijs Regis, id eſt triennio antequam factæ erant, cum contrarium planè appareat, ex libro *Eſther*. V. Ptolomæi & Cleopatræ mentionem fieri. *cap* 11. 1. quod nulla ratione convenit tempori Mardochei, aut Prophetarum. VI. Mardocheum in additamentis donaria propter inſidias indicatas accepiſſe dici ſtatim poſt judicium factum, & antequam in odium Hamanis inciderat. *cap* 12. 5. 6. Quod planè repugnat Hiſtoriæ authenticæ. VII. In adjectionibus Hamanem infenſum fuiſſe Mardocheo propter Eunuchos. *cap.* 12 6. Cum in vera hiſtoria alia cauſa narretur. 8. In adjectionibus Hamanem dici Macedonem. *cap.* 16. 10. in authentica Agagæum *cap* 8. 3. Neque denique illud quod dicitur de ira Regis adverſus Eſtherem, *cap.* 15. 7. conſentire cum hiſtoria vera, *cap.* 5. 2 Neque argumentum literarum quod habetur. *cap.* 8 cum epiſtola illa quæ exprimitur. *cap.* 16.

Quod dictum eſt de conjunctione ſeptem illorum capitum in iiſdem exemplaribus cum libro Eſther, accommodari debet, ad librum Baruch, Ieremiæ additum, & adjectiones ad Danielem, quæ Hieronymus in præfatione ad Danielem fabulis appellat.

11. Bell. *Hieronymus narrationes iſtis capitibus comprehenſas fabulas appellat, quia hiſtoriæ fuerunt à Iudæis fabulæ vocatæ.*

Proteſt. I. Negat expreſſè apud Hebræos extare

I. Imperitos appellat, qui partem Danielis eſſe putat, II. Dicit ſe maluiſſe iſta in Scripturis vertendis præ-termittere. IV. Noluit edere niſi antepoſito veru ju-gulante. V. Refert etiam de Origene, Apolinari, aliiſ-que Eccleſiaſticis viris, & Doctoribus Græciæ, quod negarint ſe debere Porphyrio reſpondere pro his, quæ nullam Scripturæ Sacræ authoritatem habent. Cum igitur fabulas appellet, & congruenter ſibimet ipſi lo-quitur; & narrationes fictas, aut comœdias Iudaicas eſſe affirmat.

12. Bell. *Obiiciunt quod in hiſtoria Suſannæ Daniel introducitur quaſi puer.*

Proteſt. Neque hoc ſolum contra hiſtoriam illam obijcitur. Sed I. Quod Iudæis tribuit conventus juri-dicos, cum poteſtate vitæ, & necis, tempore captiuita-tis. II. Puerulo tribuit illam authoritatem in terra Babyloniæ, quam nemo privatus vnquam exercuit in Iudæa, revocandi, ſc. damnatum in judicium, & no-vam cauſæ cognitionem inſtituendi. III. Quod Da-nielem puerulum iſtum faciunt, qui dum adhuc puer fuit, educabatur in palatio Regis, ſeorſim à Iudæis. IV. Quod ſeniores adeò pueros facit in cauſæ cogni-tione, & in ſubita totius cauſæ delatione ad judicium puerulí junioris.

13. Bell *Non pugnant narrationes illæ de Daniele in lacu leonum vna tantum nocte manente. c. 6. Et ſex diebus ibi manente: cap. 14 quia primo Daniel bis fuit miſſus in lacum, ſemel à Dario Medo, & iterum à Cyro. 2. Non eſt improbabile duos fuiſſe Danieles, & hunc Danielem qui Suſannam liberauit, Bel de-ſtruxit, & draconem interfecit, ac ſex diebus in lacu leonum fuit, non eſſe eundem cum eo, de quo agitur ſuperioribus capitibus.*

Proteſt. Bis fuiſſe Danielem in lacu leonum non eſt veriſimile, cum prima vice, tam malè ceſſit illa machinatio ſuis authoribus, & edictū etiam promul-gatum fuit á Dario de reverendo Deo, qui liberaverat

Danielem

Danielem à Leonibus *cap* 5. non eſt vllo modo probabile, vel inimicos Danielis, hoc rurſus tentaturos vel Regem ipſum permiſſurum. II. Non convenit fabulæ perſona Cyri, qui neque Babyloniæ manſit, & Danieli magnopere favebat. III. Mirum etiam eſt, quod cum Darius proximo mane, ſumma aurora quæſiverit Danielem, Cyrus non niſi poſt ſex dies quid Danieli factum eſſet quærebat, aut ab alijs intelligebat. IV Si Daniel iſte, de quo agitur in adjectionibus, alius fuit à Daniele Propheta, tum adjectiones ipſæ ſunt alius etiam liber à Canonico libro Danielis Prophetæ, atq; adeo Apocryphus. V. Fieri non potuit, vt novus iſte Daniel viueret tempore Cyri, & prandium acciperet á Propheta Habakuk, vt *cap.* 14. narratur.

14. Bell. *Adverſus Tobiam obiicitur, quod cap. 5. Sara dicitur habitaſſe in Rages civitate Medorum, poſtea tamen cap 9. cum Tobias veniſſet ad locum vbi erat Sara, inde dicitur miſiſſe Angelum ad Gabelem in Rages: ſed reſpondetur, vel duas fuiſſe Rages in Media, vel Rages vocari non ipſam civitatem, ſed locum vicinum.*

Proteſt. Duas fuiſſe Rages dum fingit Bell. ſine vlla probabili ratione idem facit ad inficias redactus, quod antea quum duos finxit Danieles: neque patitur textus, vt per Rages intelligatur locus aliquis vicinus civitati Ragis. Expreſſè enim dicitur in Rages ciuitate Mediæ. Obijcitur II. Quod Tobias mendacium tribuit Angelo Dei, dum affirmare eum facit ſe eſſe ex filijs Iſraël Azariam filium Ananiæ ex tribu Nephthalim ex captivitate Ninives. *cap.* 5. 7. Obijcitur III. Quod Tobias Angelo eidem tribuit, & approbat ipſe commentum illud magicum, fumum cordis cujuſdam piſcis extricare omne genus Dæmoniorũ ſive à viro, ſive á muliere, ita vt vltrà non accedat ad eos *cap.* 6. Obijcitur IV. falſo affirmari *cap.* 14. incenſam fuiſſe Domum Dei vivente Tobia: ſicut liquidò apparet. *Tob* 1. 2. *Reg.* 17. 18. inter ſe comparatis. Ad hæc

&

nem Ieſuiticam proferret iſtos libros approbantem.

22. Bell. *Quartus liber Eſdræ continet cap. 6. quædam fabuloſa, de piſce Henoch, & Leviathan, quos maria capere non poterant.*

Proteſt. 1. Fabulas etiam ex Hieronymo oſtendimus antea, quæ in adjectionibus ad Danielem habentur, de Suſanna, Bele, & Dracone. 2. Fabula etiam eſt manifeſta, quod *Machab. l.* 2. c 2. narratur: Ieremiam ſcil. juſſiſſe tabernaculum & arcam, & altare ſuffitus, ſecum iter facere in montem Nebuntis, qui eſt in terra Moabitarum, & ibi abſcondiſſe in ſpelunca quadam, quem locum incognitum futurum pronunciavit, donec Deus iterum congregaret populum ſuum, tunc autē Dominū eum demonſtraturum. Vt concedamus enim hæc à Ier. fieri potuiſſe, quod nullo modo convenit hiſtoriæ, quomodo excuſabitur à mendacio, quod Ieremias promiſiſſe dicitur arcam cum cæteris denuò inveniendam eſſe quando iterum congregaretur populus? Reſpondet Bell. *Non intelligendum eſſe de illa congregatione quæ fuit tempore Cyri, ſed vel de tempore noviſſimo paulo ante diem iudicii: vel myſticè, vt per arcam intelligatur Chriſtus.* At verò, prima interpretatio infert, Iudæos congregandos eſſe ante diem judicij, ad cultum illum cæremonialem qui pendebat ex tabernaculo, arca, & altari ſuffitus, quod eſt alienum à fide Chriſtiana. Myſtica autem interpretatione defendi etiam poteſt fabula illa de Henoch & Leviathan. Gregorius enim in moralibus gloſſa ordinaria, Thomas Aquinas in ſumma, *p. 1. q. 64. a. 3. ad 2. & p. 3. q. 8. a. 7.* Et omnes Pontificij, in ſuis allegorijs, per Behemoth & Leviathan. *Iob.* 40. 41. Diabolos intelligi volunt. Quam facile eſt autem adijcere, Diabolos omnes non potuiſſe mari contineri, vel propter tumultus quos ibi excitarent, vel quia terra fuit ijs peragranda ad homines ſeducendos.

CAP.

CAP. 3.

DE

Editionibus Sacræ Scripturæ, lib. 2.

1. De Hebraica. cap. 2.

THESIS. I.

BEllarm. *Hæretici huius temporis, odio editionis vulgatæ nimium tribuunt editioni Hebraicæ. Volunt enim omnia examinari, & emendari ad Hebræum textum.*

Proteſt. 1. Ex odio editionis vulgatæ hoc nos non facere, apparet ex eo, quod alias omnes editiones Veteris Teſtamenti ad Hebræum textum æquè emendandas eſſe contendimus, atque vulgatam. 2. Nemo vnquàm ſanæ mentis nimium eſſe duxit, exemplum exſcriptum ἔκτυπον examinare ad exemplar primum πρωτότυπον. 3. Vel ad Hebræum textum examinanda eſt editio vulgata, vel ad aliam aliquam editionem, vel ad nullam: aliam non dabunt Pontificij: nullam autem ſtatuere, eſt Latinam facere primam, & ſine vlla ratione inſanire.

2. Bellarm. *Hebraica editio eſt corrupta Iſaiæ 9.6. vbi legitur vocabit, pro vocabitur: Ier. etiam. 23.6. vocabit, pro vocabunt Pſal. 22 17. ſicut leo, pro foderunt. Pſal 19 5 delineatio, pro ſono. Vt Rom. 10. citatur. Exod 2 poſt verſ. 22 deeſt verſiculus.*

Proteſt Iſ. 11.9 Senſus idem eſt, ſive *vocabit*, ſive *vocabitur* legatur. Nihil etiam vſitatius eſt apud Hebræos, quàm tertiã perſonam verbi imperſonalitèr vſurpare, ita vt aliquãdo activè, aliquãdo paſſivè poſſit reddi. Similis eſt ratio. *Ier.* 23. *Pſal.* 22. 17. Nulla eſt corruptio, ſed varia lectio, in quibuſdã exẽplaribus errore

ſcribarum

ſcribarum, vt *Bell.* poſtea fatetur. de *Pſ.* 19. Reſpondet Genebrardus in illum locum, Apoſtolum ſenſum potiùs verbi, quàm ſignificatum genuinum ac proprium expreſſiſſe. *Verſiculus ille Exod.* 2. in latinis editionibus errore aliquo infartus eſt, ex *Exod.* 18. 4. Cúm igitur in iſtis quinque locis quæ *Bell.* elegit ad corruptionem Hebraici textus demonſtrandum, nihil tale reperiatur, pro confeſſo habendum eſt Hebraicum fontem manere purum & incorruptum.

3. Bell. *Alij ſunt, qui Zelo quidem bono, ſed neſcio an ſecundum ſcientiam, contendunt Iudæos ſtudioſè corrupiſſe multa loca Scripturæ.*

Proteſt. Quam perverſus eſt hic *Bell.*? textus Hebraici puritatem defendi anteà dicebat ex *odio* malo: eandem autem temerè impugnari vult ex *Zelo bono.* Hebraicum textum authenticum Dei verbum eſſe, aut fuiſſe ſaltem nemo negat Chriſtianus. Zelus autem bonus qui poteſt eſſe, qui adverſus honorem verbi Dei contendit. legimus in Scripturis de hominibus accenſis *zelo bono* erga Legem Dei, ſed zelus bonus contra Legem, hic proprius eſt Pontificiorum.

4. Bell. *Scripturæ Hebraicæ non ſunt in vniuerſum deprauatæ opera vel malitia Iudæorum: ſed habent ſuos quoſdam errores, qui partim irrepſerunt negligentia, vel ignorantia librariorum: & poteſt etiam fieri, vt ex prauo affectu & odio in Chriſtum, ea lectio interdum ipſis magis probata ſit, quæ minus Chriſtianis fauebat. In ijs tamen, quæ ad fidem & bonos mores pertinent, ſunt integræ.*

Proteſt. 1 Non ſincerè agit *Bell.* cùm illud tantummodò negat, Scripturas non eſſe *in vniuerſum* corruptas: hac enim ratione tradit totam cauſam adverſarijs, qui non in vniverſum, ſed in multis locis corruptas eas volunt. 2. Errores, qui in quædam exemplaria irrepſerunt, non reddunt editionem omnium exemplarium corruptam: præſertim cùm illi ipſi errores á peritis poſſint diſcerni 3. Eccleſiæ demandata eſt cura Scripturæ:

turæ: qui ſit quod Romana Eccleſia non conſervarit eam puram ab omni errore? quare etiam non reſtituendi curam ſuſcipit, cùm in eo non poteſt errare? 4. Quod fieri poſſe dicit, vt ex odio in Chriſtum ſint alicubi à Iudæis corruptæ, hoc ipſemet in ſecunda ſententia ſatis refutabit, alijs argumentis, & præcipuè illo, *ab incredibili religione Iudæorum erga ſacros libros. De veteribus ſcribit Philo, quod per ſpatium duorum millium annorum, ne verbum quidem fuit vnquam in lege immutatum: & quemlibet Iudæorum centies potius moriturum, quàm vt pateretur legem in aliquo mutari: recentes autem Iudæi legem ferè vt numen adorant.* Refutat etiam hoc ipſo in loco, dùm integram eſſe Scripturam Hebraicam concedit in ijs, quæ pertinent ad fidem. Si enim quidquam corruperunt Iudæi ex odio in Chriſtum, pertinebat illud proculdubio ad Chriſtum, atque adeò ad fidem. Hoc eſt Bellar. arg. antea: *ſi Iudæi falſare voluiſſent divinas Scripturas, in odium Chriſtianorum, ſine dubio præcipua vaticinia ſuſtuliſſent: id autem minimè fecerunt, imò ſæpè codices Hebræi magis Iudæos vexant, quam Græci aut Latini.*

2. De verſione 70. Interpretum.

5 Bellarminus. *Certiſſimum eſt 70. Interp. optimè tranſtuliſſe, & peculiari modo Spiritum Sanctum habuiſſe aſſiſtentem, ne qua in re errarent.*

Proteſt. Qualis olim fuerit perfectio & authoritas hujus verſionis, noſtrâ non multum intereſt, cùm *Bell.* ipſe fatetur, eam jam non haberi, niſi adeò corruptam & vitiatam, vt omninò alia eſſe videatur.

3. De editione Græca Teſtamenti Novi.

6. Bellarm. *Græci codices non ſunt fontes puriſſimi vt neceſſario quicquid ab eis diſſentit corrigendum ſit, vt falſò exiſtimat Calvinus, &c.*

Proteſt I. Si neque Hebraici Veteris, neque Græc N. Teſtam. Codices ſint fontes puri, tum nulla eſt pura Scriptura in Eccleſia Dei. 2. Cum magna infamia

Eccle-

-mana hoc affirmatur, quæ depoſitariam
-m huius theſauri, & eam tamen in purita-
-onſervavit 3. Si nunc aliquid in hac editio-
-ur, quod olim exſtabat, annumerari ſaltem
-tionibus Apoſtolicis, quas Eccleſia Roma-
-n numerato, atque adeò reſtituere nobis fa-
-ac debet. *Sacra enim Scriptura præcipuè eſt*
eccleſiæ, ſecundario vero in Libris. Bannes in p.
q 1 a 8.

-ll. 1 *Cor. 15. 47. Græcè legitur, ſecundus homo*
-s de Cœlo, ex corruptione Marcionis, vt patet ex
-iano adverſus Marcionem lib 5. Cum legi debet
-us homo ex cœlo cœleſtis.

-teſt. 1. Idem eſt ſenſus, ſive *Dominus* ſive *cœleſtis*
-r, quia Dominus deſigneetur cœleſtis ὁ κύριος. 2.
-mentior eſt antitheſis & efficacior ſenſus ſi Do-
-s legatur. 3. Hæc lectio eſt approbata & ab au-
-ſſimis Patribus alijs, & ab ipſo Tertulliano,
-m falsò citat *Bellarm.* in contrarium, eodem ipſo
5. cap 10 Primus (inquit) *homo de humo terrenus,*
-undus Dominus de cœlo. Nunquid & primus Domi-
-s ſi & ſecundus? Vbi ex hac lectione Marcionem te-
-ncit.

8. Bell. 1 *Cor. 7. 33 μεμέρισται quod Latina verſione*
-gitur diviſus eſt, Græce coniungitur cum ſequentibus,
diſcretæ ſunt vxor & virgo.

Proteſt. 1. Eadem lectio eſt Syra & Arabica. 2. Sen-
-ſus per hanc lectionem eſt concinnior: & redundantia
-vitatur, quæ per alteram lectionem neceſſario admitti-
-tur, vel *in nuptæ*, vel *virginis.*

9. Bell. *Rom. 12. 11. Græci non habent κυρίῳ Domino*
ſervientes, ſed καιρῷ tempori.

Proteſt. Hoc aperte falſum eſt, ſi de omnibus Græ-
-cis exemplaribus affirmetur, ſi de quibuſdam tantùm,
-vanum.

10. Bellarm. *In plurimis Græcis Codicibus deſunt mul-*
-tæ partes: vt hiſtoria adultera, Iohan. 8. Marci

Marci caput vltimum: 1 Joh. 5. verſus ſeptimus

Proteſt. 1. Si concedatur hæc in plurimis Codicibus deeſſe, non inde ſequitur omnia Græca exemplaria eſſe corrupta. 2 non deſunt in illis Græcis Codicibus, quos nos pro authenticis habemus.

11. Bellar. *Matth 6.13 Illa verba, quia tuum eſt regnum & potentia, & gloria in ſecula, non ſunt de textu, ſed addita à Græcis. I Quia varii Patres Latini Græce intelligentes, in expoſitione Orationis Dominicæ, nullam eorum faciunt mentionem II Quia in liturgia Græca non continuantur hæc verba cum Oratione Dominica.*

Proteſt 1. Hæc verba non ſunt adjecta Græco textui, ſed detracta verſione Latinæ, vt obſeruat Valla. 2. Sine iſtis verbis, nullum eſt exemplar Deum laudandi in Oratione Dominica. 3. Tam ſanctè conveniunt ipſi Orationi, vt humano ingenio majus aliquid ſapiant. 4. Græcorum loquentium authoritas præſertim de textu Græco, major eſt quam Latinorum nihil dicentium. De liturgia autem Græca viderint Græci recentiores.

4. De Latina Editione vulgata.

12. Bellar *Editio vulgata, quamvis maxima e parte Hieronymi ſit, tamen non eſt illa pura quam ip. ex Hebræo convertit, ſed eſt aliquo modo mixta, addit non paucis ex verſione 70 quæ in Hebræo non inveniuntur cap 9*

Proteſt. Quanta ex parte ſit Hieronymi non mu tum refert. Accipimus quòd *Bel.* dat, & inde inferimu 1. Si tota non ſit Hieronymi, tum Hieronymi authoritate non debent Pontificij abuti (vt ſolent) ad tot hujus editionis authoritatem firmandam. 2. Si non tota Hieronymi, tum illæ partes quæ ſunt aliorum, accuratius verſæ ſunt, quàm Hieronymus eas vertit, magis depravatè: Si accuratiùs, tùm Hieronymus n optimè vertebat, ſi magis depravatè, tum tota hæc e tio non eſt optimæ notæ inter verſiones Latin

3. Q

II. Imperitos appellat, qui partem Danielis eſſe putat, III. Dicit ſe maluiſſe iſta in Scripturis vertendis prætermittere. IV. Noluit edere niſi antepoſito veru jugulante. V. Refert etiam de Origene, Apolinari, aliiſque Eccleſiaſticis viris, & Doctoribus Græciæ, quod negarint ſe debere Porphyrio reſpondere pro his, quæ nullam Scripturæ Sacræ authoritatem habent. Cum igitur fabulas appellet, & congruenter ſibimet ipſi loquitur; & narrationes fictas, aut comœdias Iudaicas eſſe affirmat.

12. Bell. *Obiiciunt quod in hiſtoria Suſannæ Daniel introducitur quaſi puer.*

Proteſt. Neque hoc ſolum contra hiſtoriam illam obijcitur. Sed I. Quod Iudæis tribuit conventus juridicos, cum poteſtate vitæ, & necis, tempore captiuitatis. II. Puerulo tribuit illam authoritatem in terra Babyloniæ, quam nemo privatus vnquam exercuit in Iudæa, revocandi, ſc. damnatum in judicium, & novam cauſæ cognitionem inſtituendi. III. Quod Danielem puerulum iſtum faciunt, qui dum adhuc puer fuit, educabatur in palatio Regis, ſeorſim à Iudæis. IV. Quod ſeniores adeò pueros facit in cauſæ cognitione, & in ſubita totius cauſæ delatione ad judicium puerulî junioris.

13. Bell. *Non pugnant narrationes illæ de Daniele in lacu leonum vna tantum nocte manente. c. 6. Et ſex diebus ibi manente. cap. 14 quia primo Daniel bis fuit miſſus in lacum, ſemel à Dario Medo, & iterum à Cyro. Non eſt improbabile duos fuiſſe Danieles, & hunc Danielem qui Suſannam liberauit, Bel deſtruxit, & draconem interfecit, ac ſex diebus in lacu leonum fuit, non eſſe eundem cum eo, de quo agitur ſuperioribus capitibus.*

Proteſt. Bis fuiſſe Danielem in lacu leonum non eſt veriſimile, cum primâ vice, tam malè ceſſit illa machinatio ſuis authoribus, & edictū etiam promulgatum fuit á Dario de reverendo Deo, qui liberaverat

Danielem.

Danielem à Leonibus *cap* 5. non eſt vllo modo probabile, vel inimicos Danielis, hoc rurſus tentaturos vel Regem ipſum permiſſurum. II. Non convenit fabulæ perſona Cyri, qui neque Babyloniæ manſit, & Danieli magnopere favebat. III. Mirum etiam eſt, quod cum Darius proximo mane, ſumma aurora quæſiverit Danielem, Cyrus non niſi poſt ſex dies quid Danieli factum eſſet quærebat, aut ab alijs intelligebat. IV. Si Daniel iſte, de quo agitur in adjectionibus, alius fuit à Daniele Propheta, tum adjectiones ipſæ ſunt alius etiam liber à Canonico libro Danielis Prophetæ, atq; adeo Apocryphus. V. Fieri non potuit, vt novus iſte Daniel viueret tempore Cyri, & prandium acciperet á Propheta Habakuk, vt *cap.* 14. narratur.

14. Bell. *Adverſus Tobiam obiicitur, quod cap. 5. Sara dicitur habitaſſe in Rages civitate Medorum, poſtea tamen cap 9. cum Tobias veniſſet ad locum vbi erat Sara, inde dicitur miſiſſe Angelum ad Gabelem in Rages: ſed reſpondetur, vel duas fuiſſe Rages in Media, vel Rages vocari non ipſam civitatem, ſed locum vicinum.*

Proteſt. Duas fuiſſe Rages dum fingit Bell. ſine vlla probabili ratione idem facit ad inficias redactus, quod antea quum duos finxit Danieles: neque patitur textus, vt per Rages intelligatur locus aliquis vicinus civitati Ragis. Expreſſè enim dicitur in Rages ciuitate Mediæ. Obijcitur II. Quod Tobias mendacium tribuit Angelo Dei, dum affirmare eum facit ſe eſſe ex filijs Iſraël Azariam filium Ananiæ ex tribu Nephthalim ex captivitate Ninives. *cap.* 5. 7. Obijcitur III. Quod Tobias Angelo eidem tribuit, & approbat ipſe commentum illud magicum, fumum cordis cujuſdam piſcis extricare omne genus Dæmoniorũ ſive à viro, ſive á muliere, ita vt vltrà non accedat ad eos *cap.* 6. Obijcitur IV. falſo affirmari *cap.* 14. incenſam fuiſſe Domum Dei vivente Tobia: ſicut liquidò apparet *Tob* 1. 2. *Reg.* 17. 18. inter ſe comparatis. Ad hæc

&

veniuntur linguâ Hebraicâ periti.

Proteſt. 1. Si ſic ſe res habeat, non eſt idcircò providentia Dei accuſandi, ſed hominum ſocordia. 2. Sic tamen proviſum eſt Eccleſiæ, vt ſemper habuerit verſiones, quæ in rebus gravioribus ſanæ fuerunt, quibus ſuo modo & gradu fides potuit haberi: diligentia etiam adhibita, potuit ſemper Eccleſia aliqua ratione conſulere fontes. 3 Si talia ſint Concilia, tum non ſunt idonea ad authenticas editiones diſcernendas & definiendas.

18. 5. Bell. *Hæretici adeò diuerſas & inter ſe diſſentientes editiones cudunt, ut nihil ferè certi ex eorum editionibus haberi poteſt.*

Proteſt. 1. Ergone ſequitur vulgatam editionem eſſe authenticam? 2. Nihil hac in re novi accidit. Propè innumerabiles fuiſſe editiones Latinas ante tempora Hieronymi teſtatur Auguſtinus *lib.* 2. de doctr. Chriſtian. *c.* 11. citantur verba ejus à *Bel. cap.* 8. non inde tamen concludebat Auguſtinus, ut *Bell.* nihil certi poſſe haberi, nedum vulgatam fuiſſe authenticam, ſed hiſce verbis, *quæ quidem res plus adiuvit intelligentiam, quàm impedivit.*

Miſera videmus argumenta eſſe quibus editio vulgata authentica probatur. Germana planè ſunt reſponſa quibus ab argumentis oppoſitis vindicatur.

19. *Proteſt.* Hieronymus ipſe multa reprehendit quæ ſunt in editione vulgata.

Bell. c. 9. *Quatuor ſunt cauſæ, quod quædam in noſtro textu ſint, quæ Hieronymus reprehendit. Error librariorum: varia ſignificatio vocabulorum: quod Hieronymus in quibuſdam ſententiam mutavit: quod Eccleſia quædam iudicavit non eſſe mutanda, quæ Hieronymus voluit mutari.*

Proteſt. 1. Conceditur igitur totum illud quod ſuit objectum, Hieronymum ſcilicet reprehendere multa quæ ſunt in editione vulgata. 2. Oſtendant nobis Pontificij quænam fuit Eccleſia quæ contra Hiero-

nymum pronunciavit? in quo Concilio? non ſatis eſt dicere cum Bellarm. *Certè non videtur caſu ſaltem, ſed judicio poſteritatis, vel potius ipſius Eccleſiæ,* cùm nullum tale judicium poſſit oſtendi.

20. *Proteſt.* Latina editio eſt variorum interpretum, qui errare potuerunt.

Bell. *Interpretes potuerunt errare, Hieronymus enim agnoſcit ſe erraſſe: & Theodotion cujus pars hujus editionis deleetur, fuit hæreticus, ſed non errarunt in illa verſione quam Eccleſia approbavit. cap. 11.*

Proteſt. 1. Mira hic narrat *Bell.* Hieronymus potuit errare, agnoſcit ſe erraſſe, ſed tamen non erravit Theodotion fuit hæreticus: ſed Eccleſia ejus verſionem approbavit, idcircò in illa verſione non erravi 2. Concilij Tridentini approbatio non potuit efficere ut illi Interpretes, qui mille annis vixerunt antè iſtu Concilium habitum, non errarent. Si tantùm declârint eos non erraſſe, tum tamen per ſingularem aliquam directionem & inſtinctum Dei, correcta imbecillitate humana, hoc opus perfeciſſe debent interpretes ipſi, & hoc ipſum notum fuiſſe Tridentinis, quam vis ipſis interpretibus fuerit ignotum: Grande cer paradoxum Sed mittigatur aliquo modo á *Bell* du oſtendit quouſque Tridentini hanc verſionem approbarunt.

21. Bell. *Non authores iſtos canonizavit Eccleſi ſed tantum hanc verſionem approbavit: nec ita tam approbavit, ut aſſeruerit nullos in ea librariorum err reperiri: ſed certos nos reddere voluit, in iis præſertim quæ ad fidem & mores pertinent, nulla eſſe in verſione interpretum errata.*

Proteſt. 1. De canonizandis authoribus iſtis eorum perſonis non agitur hoc in loco: ſed eorum verſio non ſit canonizata, hoc quæritur, q *Bell.* neque negare audet, neque affirmare. 2. De li riorum erroribus nulla eſt quæſtio, ſed interpre erratis. 3. Quod *Bell.* dicit Eccleſiam ſtatuiſſe eos

nem Ieſuiticam proferret iſtos libros approbantem.

22. Bell. *Quartus liber Eſdræ continet cap. 6. quædam fabuloſa, de piſce Henoch, & Leviathan, quos maria capere non poterant.*

Proteſt. 1. Fabulas etiam ex Hieronymo oſtendimus antea, quæ in adjectionibus ad Danielem habentur, de Suſanna, Bele, & Dracone. 2. Fabula etiam eſt manifeſta, quod *Machab. l.* 2. c 2. narratur: Ieremiam ſcil. juſſiſſe tabernaculum & arcam, & altare ſuffitus, ſecum iter facere in montem Nebuntis, qui eſt in terra Moabitarum, & ibi abſcondiſſe in ſpelunca quadam, quem locum incognitum futurum pronunciavit, donec Deus iterum congregaret populum ſuum, tunc autẽ Dominũ eum demonſtraturum. Vt concedamus enim hæc à Ier. fieri potuiſſe, quod nullo modo convenit hiſtoriæ, quomodo excuſabitur à mendacio, quod Ieremias promiſiſſe dicitur arcam cum cæteris denuò inveniendam eſſe quando iterum congregaretur populus? Reſpondet Bell. *Non intelligendam eſſe de illa congregatione quæ fuit tempore Cyri, ſed vel de tempore noviſſimo paulo ante diem judicii: vel myſtice, vt per arcam intelligatur Chriſtus.* At verò, prima interpretatio infert, Iudæos congregandos eſſe ante diem judicij, ad cultum illum cæremonialem qui pendebat ex tabernaculo, arca, & altari ſuffitus, quod eſt alienum à fide Chriſtiana. Myſtica autem interpretatione defendi etiam poteſt fabula illa de Henoch & Leviathan. Gregorius enim in moralibus gloſſa ordinaria, Thomas Aquinas in ſumma, *p.* 1. *q.* 64. *a.* 3. *ad* 2. *& p.* 3. *q.* 8. *a.* 7. Et omnes Pontificij, in ſuis allegorijs, per Behemoth & Leviathan. *Iob.* 40. 41. Diabolos intelligi volunt. Quam facile eſt autem adijcere, Diabolos omnes non potuiſſe mari contineri, vel propter tumultus quos ibi excitarent, vel quia terra fuit ijs peragranda ad homines ſeducendos.

CAP.

CAP. 3.

DE

Editionibus Sacræ Scripturæ, lib. 2.

1. De Hebraica. cap. 2.

THESIS. I.

BEllarm. *Hæretici huius temporis, odio editionis vulgatæ nimium tribuunt editioni Hebraicæ. Volunt enim omnia examinari, & emendari ad Hebræum textum.*

Proteſt. I. Ex odio editionis vulgatæ hoc nos non facere, apparet ex eo, quod alias omnes editiones Veteris Teſtamenti ad Hebræum textum æquè emendandas eſſe contendimus, atque vulgatam. 2. Nemo vnquàm ſanæ mentis nimium eſſe duxit, exemplum exſcriptum ἔκτυπον examinare ad exemplar primum πρωτότυπον. 3. Vel ad Hebræum textum examinanda eſt editio vulgata, vel ad aliam aliquam editionem, vel ad nullam: aliam non dabunt Pontificij: nullam autem ſtatuere, eſt Latinam facere primam, & ſine vlla ratione inſanire.

2. Bellarm. *Hebraica editio eſt corrupta Iſaiæ 9.6. vbi legitur vocabit, pro vocabitur: Ier. etiam. 23.6. vocabit, pro vocabunt Pſal. 22 17. ſicut leo, pro foderunt. Pſal 19 5 delineatio, pro ſono. Vt Rom. 10. citatur. Exod 2 poſt verſ. 22 deeſt verſiculus.*

Proteſt Iſ. 9 Senſus idem eſt, ſive *vocabit*, ſive *vocabitur* legatur. Nihil etiam vſitatius eſt apud Hebræos, quàm tertiā perſonam verbi imperſonalitèr vſurpare, ita vt aliquādo activè, aliquādo paſſivè poſſit reddi. Similis eſt ratio. *Ier.* 23. *Pſal.* 22. 17. Nulla eſt corruptio, ſed varia lectio, in quibuſdā exēplaribus errore ſcribarum,

ſcribarum, vt *Bell.* poſtea fatetur. de *Pſ.* 19. Reſpondet Genebrardus in illum locum, Apoſtolum ſenſum potiùs verbi, quàm ſignificatum genuinum ac proprium expreſſiſſe. *Verſiculus ille Exod.* 2. in latinis editionibus errore aliquo infartus eſt, ex *Exod.* 18. 4. Cúm igitur in iſtis quinque locis quæ *Bell.* elegit ad corruptionem Hebraici textus demonſtrandum, nihil tale reperiatur, pro confeſſo habendum eſt Hebraicum fontem manere purum & incorruptum.

3. Bell. *Alij ſunt, qui Zelo quidem bono, ſed neſcio an ſecundum ſcientiam, contendunt Iudæos ſtudioſè corrupiſſe multa loca Scripturæ.*

Proteſt. Quam perverſus eſt hic *Bell.*? textus Hebraici puritatem defendi anteà dicebat ex *odio* malo: eandem autem temerè impugnari vult ex *Zelo bono.* Hebraicum textum authenticum Dei verbum eſſe, aut fuiſſe ſaltem nemo negat Chriſtianus. Zelus autem bonus qui poteſt eſſe, qui adverſus honorem verbi Dei contendit. legimus in Scripturis de hominibus accenſis *zelo bono* erga Legem Dei, ſed zelus bonus contra Legem, hic proprius eſt Pontificiorum.

4. Bell. *Scripturæ Hebraicæ non ſunt in vniuerſum deprauatæ opera vel malitia Iudæorum: ſed habent ſuos quoſdam errores, qui partim irrepſerunt negligentia, vel ignorantia librariorum: & poteſt etiam fieri, vt ex prauo affectu & odio in Chriſtum, ea lectio interdum ipſis magis probata ſit, quæ minus Chriſtianis fauebat. In ijs tamen, quæ ad fidem & bonos mores pertinent, ſunt integræ.*

Proteſt. 1 Non ſincerè agit *Bell.* cùm illud tantummodò negat, Scripturas non eſſe *in vniuerſum* corruptas: hac enim ratione tradit totam cauſam adverſarijs, qui non in vniverſum, ſed in multis locis corruptas eas volunt. 2. Errores, qui in quædam exemplaria irrepſerunt, non reddunt editionem omnium exemplarium corruptam: præſertim cùm illi ipſi errores á peritis poſſint diſcerni 3. Eccleſiæ demandata eſt cura Scripturæ:

turæ: quî fit quod Romana Eccleſia non conſervarit eam puram ab omni errore? quare etiam non reſtituendi curam ſuſcipit, cúm in eo non poteſt errare? 4. Quod fieri poſſe dicit, vt ex odio in Chriſtum ſint alicubi à Iudæis corruptæ, hoc ipſemet in ſecunda ſententia ſatis refutabit, alijs argumentis, & præcipuè illo, *ab incredibili religione Iudæorum erga ſacros libros. De veteribus ſcribit Philo, quod per ſpatium duorum millium annorum, ne verbum quidem fuit vnquam in lege immutatum: & quemlibet Iudæorum centies potiùs moriturum, quàm vt pateretur legem in aliquo mutari: recentes autem Iudæi legem ferè vt numen adorant.* Refutat etiam hoc ipſo in loco, dùm integram eſſe Scripturam Hebriacam concedit in ijs, quæ pertinent ad fidem. Si enim quidquam corruperunt Iudæi ex odio in Chriſtum, pertinebat illud proculdubio ad Chriſtum, atque adeò ad fidem. Hoc eſt Bellar. arg. antea: *ſi Iudæi falſare voluiſſent diuinas Scripturas, in odium Chriſtianorum, ſine dubio præcipua vaticinia ſuſtuliſſent: id autem minimè fecerunt, imò ſæpè codices Hebræi magis Iudæos vexant, quam Græci aut Latini.*

2. De verſione 70. Interpretum.

5 Bellarminus. *Certiſſimum eſt 70. Interp. optimè tranſtuliſſe, & peculiari modo Spiritum Sanctum habuiſſe aſſiſtentem, ne qua in re errarent.*

Proteſt. Qualis olim fuerit perfectio & authoritas hujus verſionis, noſtrâ non multum intereſt, cùm *Bell.* ipſe fateatur, eam jam non haberi, niſi adeò corruptam & vitiatam, vt omninò alia eſſe videatur.

3. De editione Græca Teſtamenti Novi.

6. Bellarm. *Græci codices non ſunt fontes puriſſimi vt neceſſario quicquid ab eis diſſentit corrigendum ſit, vt falſo exiſtimat Caluinus, &c.*

Proteſt I. Si neque Hebraici Veteris, neque Græc N. Teſtam. Codices ſint fontes puri, tum nulla eſt pura Scriptura in Eccleſia Dei. 2. Cum magna infami

Eccle

Eccleſiæ Romanæ hoc affirmatur, quæ depoſitariam ſe dixit vnicam huius theſauri, & eam tamen in puritate ſua non conſervavit 3. Si nunc aliquid in hac editione deſideretur, quod olim exſtabat, annumerari ſaltem debet traditionibus Apoſtolicis, quas Eccleſia Romana habet in numerato, atque adeò reſtituere nobis facilè poteſt ac debet. *Sacra enim Scriptura præcipuè eſt in corde Eccleſiæ, ſecundario vero in Libris. Bannes in p. 1. Thom q 1 a 8.*

7. Bell. 1 *Cor. 15. 47. Græcè legitur, ſecundus homo Dominus de Cælo, ex corruptione Marcionis, vt patet ex Tertulliano adverſus Marcionem lib 5. Cum legi debeat ſecundus homo ex cælo cæleſtis.*

Proteſt. 1. Idem eſt ſenſus, ſive *Dominus* ſive *cæleſtis* legatur, quia Dominus deſignetur cæleſtis ὁ κύριος. 2. Vehementior eſt antitheſis & efficacior ſenſus ſi Dominus legatur. 3. Hæc lectio eſt approbata & ab antiquiſſimis Patribus alijs, & ab ipſo Tertulliano, quem falsò citat *Bellarm.* in contrarium, eodem ipſo *lib. 5. cap 10 Primus* (inquit) *homo de humo terrenus, ſecundus Dominus de cælo. Nunquid & primus Dominus, ſi & ſecundus?* Vbi ex hac lectione Marcionem revincit.

8. Bell. 1 *Cor. 7. 33* μεμέρισται *quod Latina verſione legitur diviſus eſt, Græce coniungitur cum ſequentibus, diſcreta ſunt vxor & virgo.*

Proteſt. 1. Eadem lectio eſt Syra & Arabica. 2. Senſus per hanc lectionem eſt concinnior: & redundantia vitatur, quæ per alteram lectionem neceſſario admittitur, vel *in nuptæ*, vel *virginis.*

9. Bell. *Rom. 12. 11. Græci non habent* κυρίῳ *Domino ſervientes, ſed* καιρῷ *tempori.*

Proteſt. Hoc aperte falſum eſt, ſi de omnibus Græcis exemplaribus affirmetur, ſi de quibuſdam tantùm, vanum.

10. Bellarm. *In plurimis Græcis Codicibus deſunt multa veræ Scripturæ partes: vt hiſtoria adulteræ, Iohan. 8.*

Marci

Marci caput vltimum: 1 Joh. 5. verſus ſeptimus

Proteſt. 1. Si concedatur hæc in plurimis Codicibus deeſſe, non inde ſequitur omnia Græca exemplaria eſſe corrupta. 2 non deſunt in illis Græcis Codicibus, quos nos pro authenticis habemus.

11. Bellar. *Matth 6. 13 Illa verba, quia tuum eſt regnum & potentia, & gloria in ſecula, non ſunt de textu, ſed addita à Græcis. I Quia varii Patres Latini Græce intelligentes, in expoſitione Orationis Dominicæ, nullam eorum faciunt mentionem II Quia in liturgia Græca non continuantur hæc verba cum Oratione Dominica.*

Proteſt 1. Hæc verba non ſunt adjecta Græco textui, ſed detracta verſione Latinæ, vt obſeruat Valla. 2. Sine iſtis verbis, nullum eſt exemplar Deum laudandi in Oratione Dominica. 3. Tam ſanctè conveniunt ipſi Orationi, vt humano ingenio majus aliquid ſapiant. 4. Græcorum loquentium authoritas præſertim de textu Græco, major eſt quam Latinorum nihil dicentium. De liturgia autem Græca viderint Græci recentiores.

4. De Latina Editione vulgata.

12. Bellar *Editio vulgata, quamvis maxima e parte Hieronymi ſit, tamen non eſt illa pura quam ipſe ex Hebræo convertit, ſed eſt aliquo modo mixta, addit non paucis ex verſione 70 quæ in Hebræo non inveniuntur cap 9*

Proteſt. Quanta ex parte ſit Hieronymi non multum refert. Accipimus quòd *Bell.* dat, & inde inferimus 1. Si tota non ſit Hieronymi, tum Hieronymi authoritate non deberent Pontificij abuti (vt ſolent) ad totius hujus editionis authoritatem firmandam. 2. Si non ſit tota Hieronymi, tum illæ partes quæ ſunt aliorum, vel accuratius verſæ ſunt, quàm Hieronymus eas vertit, vel magis depravatè: Si accuratiùs, tùm Hieronymus non optimè vertebat, ſi magis depravatè, tum tota hæc editio non eſt optimæ notæ inter verſiones Latinas.

3. Q

3. Quum nos contendimus multas in Eccleſiam paulatim irrepſiſſe mixtiones & corruptiones doctrinæ & rituum, vrgent Pontificij, vt demonſtremus accuratè, quando, à quo, quibus contradicentibus, hæc facta ſint: dicant igitur ipſi, quando hæc mixtura verſionis Latinæ fuit introducta? à quibus? quo repugnante?

THESIS. XIII.

Bellarm. *Editionem vulgatam Latinam habendam eſſe pro authentica, ſecundum decretum Concilij Tridentini, his argumentis comprobamus. cap. 10.*

Protest. Sed ratio poſtulat, vt prius explicaretur nobis quid ſibi velint Pontificij per *autheuticam* editionem, & quouſque illud tribuant Latinæ vulgatæ. Inſtrumentum *authenticum*, in jure civili, illud ipſum eſt propriè quod vulgo dicitur *originale*, *vnde authenticæ tabulæ, in l.* 4. d. *famil.* Hoc autem neutiquam ſuſtinebunt affirmare de editione Latina. Dicent tamen eſſe exemplum authenticum, quia ex originali, ſine errore tranſumptum fuit. Vbi videndum primò an Tridentini illi homines fuerint Notarij publici, à Deo conſtituti, vt exemplis vel copijs (vt appellant) fidem certam facere poſſint, præſertim verſionibus exemplorum. deinde an fecerint hoc ex certa cognitione, examine idoneo inſtituto, & collatione facta cum authentico & originali exemplari, quod ne ipſi quidem Pontificij affirmabunt. Hoc etiam explicatione indiget, vtrum nullum omninò errorem in illa admiſſum volunt interpretis ignorantiâ, aut vitio, an verò nullum contra fidem & bonos mores, de iſtis enim variant Pontificij, & inter ſeſe digladiantur. *Bellar.* autem non explicans quo ſenſu authenticam editionem capit, authenticam tamen vulgatam eſſe ſatis ineptè aggreditur probare. Videamus quales ſint probationes quas adfert.

14. 1. Bellarm. *Longo ſæculorum vſu fuit hæc editio probata.*

Protest. 1. Vſus rei nihil aliud probat, quàm eam vtilem

vtilem eſſe aut videri: quod de iſthac editione non negatur. 2. Vſa eſt Eccleſia per aliquot ſecula alijs editionib. Latinis, quas tamen depravatas fuiſſe Hieronymus oſtendit, & Pontificij non negant. Sed vſus, vtilitas, & conſuetudo cœca, primarium locum habuit in decretis Tridentinis dirigendis. Libri igitur Canonici probantur, *prout in Eccleſia Catholica legi conſueverunt*: & editio illa authentica pronunciatur, *qua longo tot ſeculorum vſu in Eccleſia probata eſt. Concil. Trident. ſeſſ.* 4. 3. Quod non niſi poſt longum vſum habita fuit authentica, vel inde evincitur eam jam non eſſe authenticam: quia ſi tantæ perfectionis & authoritatis fuiſſet, antiquior Eccleſia, Damaſus Epiſcopus Romanus, qui Hieronymi conatibus favebat, & proximi ejus ſucceſſores talem eam jam olim, cum ſyncerior fuit declaraſſent, quod tamen non factum eſſe conſtat.

15. 2. Bellar. *Teſtimonium habet veterum.*

Proteſt. Non vetuſtiſſimorum omninò, neque veterum, quod ſit æquè authentica ac Hebraica & Græca.

16. 3. Bellarm. *Hebræi habuerunt ſuâ linguâ authenticam Scripturam, & Græci Græcè: ergo etiam Latini ſuam Latinè.*

Proteſt. 1. Hac ratione ſequitur, Germanos, Gallos Anglos, ſuis etiam linguis authenticam habere Scripturam. 2. Græca verſio Veteris Teſtamenti nunquam fuit adeò authentica, quin emendanda fuerit ad Hebraicum textum. Hieronymi ſunt hæc: *danda 70 Interpretibus venia vt hominibus, juxta Iacobi ſententiam dicentis multa peccamus omnes. Ad Pammach. Longum eſt evolvere quanta ſeptuaginta de ſuo addiderint, quanta dimiſerint.* 3. Hinc etiã ſequeretur authenticas fuiſ alias editiones omnes Latinas, quibus vſa eſt Eccle Latina ante Hieronymi ætatem.

17. 4. Bell. *Male proviſum eſſet Eccleſiæ, ſi in re gravibus non poſſit fidere Latinæ editioni quia in Conliis generalibus, aut pauciſſimi, aut interdum null*

veniuntur linguæ Hebraicæ periti.

Proteſt. 1. Si ſic ſe res habeat, non eſt idcircò providentia Dei accuſanda, ſed hominum ſocordia. 2. Sic tamen proviſum eſt Eccleſiæ, vt ſemper habuerit verſiones, quæ in rebus gravioribus ſanæ fuerunt, quibus ſuo modo & gradu fides potuit haberi: diligentia etiam adhibita, potuit ſemper Eccleſia aliqua ratione conſulere fontes. 3 Si talia ſint Concilia, tum non ſunt idonea ad authenticas editiones diſcernendas & definiendas.

18. 5. Bell *Hæretici adeò diverſas & inter ſe diſſentientes editiones cudunt, ut nihil ferè certi ex eorum editionibus haberi poteſt.*

Proteſt. 1. Ergone ſequitur vulgatam editionem eſſe authenticam? 2. Nihil hac in renovi accidit. Propè innumerabiles fuiſſe editiones Latinas ante tempora Hieronymi teſtatur Auguſtinus *lib.* 2. de doctr. Chriſtian. *c.* 11. citantur verba ejus à *Bel.cap.* 8. non inde tamen concludebat Auguſtinus, ut *Bell.* nihil certi poſſe haberi, nedum vulgatam fuiſſe authenticam, ſed hiſce verbis, *quæ quidem res plus adjuvit intelligentiam, quam impedivit.*

Miſera videmus argumenta eſſe quibus editio vulgata authentica probatur. Germana planè ſunt reſponſa quibus ab argumentis oppoſitis vindicatur.

19. *Proteſt.* Hieronymus ipſe multa reprehendit quæ ſunt in editione vulgata.

Bell. c. 9. *Quatuor ſunt cauſæ, quod quædam in noſtro textu ſint, quæ Hieronymus reprehendit. Error librariorum: varia ſignificatio vocabulorum: quod Hieronymus in quibuſdam ſententiam mutavit: quod Eccleſia quædam iudicavit non eſſe mutanda, quæ Hieronymus voluit mutari.*

Proteſt. 1. Conceditur igitur totum illud quod ſuit objectum, Hieronymum ſcilicet reprehendere multa quæ ſunt in editione vulgata. 2. Oſtendant nobis Pontificij quænam fuit Eccleſia quæ contra Hieronymum

nymum pronunciavit? in quo Concilio? non ſatis eſt dicere cum Bellarm. *Certe non videtur caſu, ſaltum, ſed iudicio poſteritatis, vel potius ipſius Eccleſiæ*, cùm nullum tale judicium poſſit oſtendi.

20. *Proteſt.* Latina editio eſt variorum interpretum, qui errare potuerunt.

Bell. *Interpretes potuerunt errare, Hieronymus enim agnoſcit ſe erraſſe: & Theodotion cuius pars huius editionis debetur, fuit hæreticus, ſed non errarunt in illa verſione quam Eccleſia approbauit. cap. 11.*

Proteſt. 1. Mira hic narrat *Bell.* Hieronymus potuit errare, agnoſcit ſe erraſſe, ſed tamen non erravit Theodotion fuit hæreticus: ſed Eccleſia ejus verſionem approbavit, idcircò in illa verſione non erravit 2. Concilij Tridentini approbatio non potuit efficere ut illi Interpretes, qui mille annis vixerunt antè iſtu Concilium habitum, non errarent. Si tantùm declarârint eos non erraſſe, tum tamen per ſingularem aliquam directionem & inſtinctum Dei, correcta imbecillitate humana, hoc opus perfeciſſe debent interpretes ipſi, & hoc ipſum notum fuiſſe Tridentinis, quamvis ipſis interpretibus fuerit ignotum: Grande certè paradoxum Sed mittigatur aliquo modo á *Bell* dum oſtendit quouſque Tridentini hanc verſionem approbarunt.

21. Bell. *Non authores iſtos canonizauit Eccleſia, ſed tantum hanc verſionem approbauit: nec ita tamen approbauit, vt aſſeruerit nullos in ea librariorum errores reperiri: ſed certos nos reddere voluit, in iis præſertim quæ ad fidem & mores pertinent, nulla eſſe in verſione interpretum errata.*

Proteſt. 1. De canonizandis authoribus iſtis eorum perſonis non agitur hoc in loco: ſed eorum verſio non ſit canonizata, hoc quæritur, q *Bell.* neque negare audet, neque affirmare. 2. De librariorum erroribus nulla eſt quæſtio, ſed interpretum erratis. 3. Quod *Bell.* dicit Eccleſiam ſtatuiſſe cos

er

erraſſe, *præſertim* in ijs quæ ad fidem & mores pertinent, ambiguè nimis loquitur. Diſtrahũtur enim Pontificij in duas partes, circa mentem decreti Tridentini, (quæ etiam diſſentio fuit inter ipſos decernentes) quidam ſic decreti verba intelligunt, vt editionem vulgatam, per omnia, etiam minima, accuratam & authẽticam pronunciatam fuiſſe putent. Alij verò talem eam decretam fuiſſe contendunt, tantum in rebus ad fidem & mores pertinentibus. *Bannes in Tho. p. 1. q. 1. a.* 8. Priori ſententiæ adhærent ſimpliciores & qui erga Eccleſiæ placita ſunt maximè ſuperſtitioſi: poſteriori fauent plerique doctiores: tantè autem ardore & motu animorum, odioq; partium implacabili agitata ſ[illegible]it illa quæſtio, in Hiſpania præſertim, vt à probris & cõtumelijs quibus ſe mutuò fœdabant ad tribunalia ventum ſit, coactique ſunt multi eorum qui liberius ſentiebant è vinculis cauſam dicere, ac tandem in aliorum caſtra tranſire. *Mariana pro editione vulgata. cap.* 1 *Bell.* igitur cautè magis quam caſte agit, dum innuit quidem quarum ſit partium, ſed ſibimet interim de effugio proſpexit, in illa voce *præſertim*. Sic enim poſſunt ejus verba accipi, quaſi interpretes iſti immunes quidem fuiſſent ab errore in omnibus partibus & particulis ſuæ verſionis, ſed extra periculum erroris magis adhùc poſitos fuiſſe in ijs quæ ſpectant ad fidem & mores. 4. Tridentini homines ſine vlla limitatione loquuntur, (*in publicis lectionibus, diſputationibus, prædicationibus & expoſitionibus pro authentica habeatur, ita vt nemo eam quovis prætextu reiicere audeat, vel præſumat*) cùm tamen hujuſmodi limitationem per *præſertim* facile potuiſſet adjicere, non eſt diſtinguendum, vbi lex non diſtinguit. 5. Quænam ſint illa omnia quæ ad fidem & mores pertinent, quis judicabit? 6. Si nihil aliud velit, quàm nullam hæreſin in hac verſione doceri, tùm alias etiam verſiones, Latinas, & vernaculas, præſertim eas quas Pontificij homines ediderunt, authenticas eſſe *Bellarm.* ipſe non negabit.

22. *Proteſt.* Patres paſſim docent editionés L tinas emendandas eſſe ad fontes Hebræos & Gr cos.

Bellarm. *Quatuor ſunt tempora ad fontes illos r currendi.* 1. *Si ſit error librariorum.* 2. *Quando v riant codices Latini.* 3. *Quando verba aut ſenteni in Latino eſt anceps.* 4. *Ad energiam & proprietate vocabulorum intelligendam.*

Proteſt. 1. Hæc eadem ſunt tempora ex Pontifi orum ſententia ab Hebræis & Græcis codicibus Latinos recurrendi, nihil igitur continent quod pr prium eſt fontium. 2 De iſtis occaſionibus font Criticè conſulendi, non agitur, ſed cùm aliquid (citur aut ſignificatur in verſione, quod in fonte n dicitur: & cum in fonte aliquid reperitur, qu in verſione non habetur, quænam editio tùm pr ferenda? Patres hic pro fontibus pronunciant, ſic omnis ratio ſuadet.

23/ 25. In ſingularibus locis immorari ut editio h Latina oſtendatur multa Scripturæ loca depravaſ hoc eſſet in re non dubia probationes accumulare n neceſſarias. Doctiores Pontificij quibus aliquid frontis, hoc nequaquam diffitentur. Cajetanus, I dorus Clarius, Mariana, Iohannes Benedictus, L vanienſes, Arias Montanus, &c. quibus addi pot ipſe Clemens 8. Pont. Rom. qui ex editione Lo nienſi, mille locis vulgatam verſionem correxit fontes, etiam contrā lectionem à Sixto 5. confirm tam. Communis etiam experientia docet, Græ omnes authores qui Græcè extant, Homerum, P tonem, Ariſtotelem, Hippocratem, Galenum, (nihil dicamus de Patribus Græcis,) puriùs mu & accuratiùs in editionibus Græcis conſerva eſſe quam in verſionibus Latinis. *Num Boues cu ſunt Deo?* certè valde inſenſatus ſit oportet, qui n eundem ſaltem locum & gradum tribuet Scriptu

tex

textui originali, ſupra omnes verſiones,quem habent hominum monumenta pophana.

De editionibus vulgaribus.

24. Bellarm. *Catholica Eccleſia non prohibet omnino vulgares tranſlationes, ſicut patet ex indice librorum prohibitorum à Pio IV. edito, Reg. 4. prohibetur tamen ne paſſim omnibus ſine diſcrimine concedatur huiuſmodi lectio, & ne in publico & communi vſu Eccleſiæ, Scripturæ legantur, vel canantur vulgaribus linguis.*

Proteſt. 1. Ingratas eſse Eccleſiæ Romanæ editiones vernaculas inde apparet, quod in illis locis vbi maximè obtinent ejus placita, vt in Hiſpania, non procurant Pontificij homines tales editiones, & ab alijs procuratas ferro & flammis perſequuntur. 2. De indice Pij IV. & de mente Eccleſiæ Romanæ circa hoc negotium, luculentum teſtimonium habemus apud Azorium Ieſuitam, inſtitut. moral. lib. 8. c. 26. *In indice recens edito, iuſſu Clementis VIII. addita eſt hæc obſeruatio: Animaduertendum eſt circa ſupraſcriptam quartam regulam Pii IV. nullam per hanc impreſſionem & editionem, de novo tribui facultatem Epiſcopis aut aliis concedendi licentiam emendi, legendi, aut retinendi Biblia vulgari lingua edita, cum haſtenus mandato & vſu ſanctæ Romanæ, & vniuerſalis Inquiſitionis, ſublata eis fuerit facultas concedendi huiuſmodi licentias*, Addit poſtea Azorius: *Primo aſpectu, in prædicta quarta regula ſolum prohibetur, ne ſacra Biblia vulgari lingua paſſim ſine diſcrimine concedantur* (ſub hujus primi aſpectus fallacia. *Bell.* imponere voluit lectori incauto) *In Hiſpania tamen prohibentur Biblia vulgari lingua cum omnibus ſuis partibus: & in indice Clementis VIII.* & deinde: *Euangelia & Epiſtolæ, quæ per totum anni curſum inter Miſſarum ſolemnia publice leguntur et decantantur in indice Hiſpaniensi non permittuntur vulgari lingua ſeparatim & ſeorſim typis mandari. Prohibentur*

etiam libelli precationum horariarum vulgari lingua conſcripti, in quibus continentur Pſalmi & Cantica ex Biblijs excerpta: & inſuper ſummaria & compendia etiam hiſtorica eorundem Bibliorum ſeu librorum Sacra Scriptura quæcunque vulgari idiomate conſcripta.

25. Bell. *Contenti ſimus illis tribus linguis quas Dominus titulo crucis ſuæ honoravit, Ioh. 19 quæ omnibus alijs præſtant: Quibus ipſi libri Divini ab auctoribus ſuis initio ſcripti fuerunt, Hebræa, Græca, Latina.*

Proteſt. 1. Dominus non honoravit iſtas linguas titulo crucis, ſed Pilatus eas hoc abuſu potiùs contaminavit. 2. Idcircò hæ linguæ adhibitæ fuerunt in titulo crucis, vt omnes præſentes intelligerent mentem Pilati; hac igitur ratione illæ omnes linguæ, quæ maximè ab hominibus intelliguntur, debent præ alijs adhiberi. 3. Præſtantiam nullam talem habent iſtæ linguæ, quin ab alijs vulgaribus linguis ſuperentur in aptitudine ad intelligentiam, & vſum eorum, qui alias linguas intelligunt, & non has; alias præſtantias Grammaticis relinquimus conſiderandas. Gladius aureus præſtantior eſt ferreo: ſed in acie ferreum poſcit miles. 4. Neque libri Divini ab authoribus ſuis ſcripti fuerunt linguâ Latinâ, & ab eiſdem authoribus aliæ etiam linguæ fuerunt ſanctificatæ ad ſacros vſus. *Actor. 2. 6.*

26. Bell. *A tempore Eſdræ, Hebraica lingua deſiit eſſe vulgaris. Populus enim nihil ex Lege intelligebat ſine interpretatione. Nehem. 8. Tempore etiam Chriſti loquebantur Iudæi Syriacè, vt ex Evangel. apparet, & tamen Hebraicè tantum Scrip. in Templis & Synagogis publicè legebant, aut canebant, ſicut hodie etiam Iudæi faciunt in Synagogis. huc etiam pertinet Ioh. 7. 49.*

Proteſt. 1. Apertè falſum eſt, quod dicitur de tempore Hezræ, populū tunc non locutum aut intellexiſſe

Hebraicè

Hebraicè. Haggeus enim, Zacharias, & Malachias, Hebraicè ipſis concionabantur poſt reditum ex captivitate, ſicut libri ipſorum teſtantur. Nehemias de eo conqueritur, quòd liberi quidam Iudæorũ ex fœminis Aſhdodæis nati, neſciebant loqui Iudaicè, id eſt, Hebraicè. *cap.* 13. *verſ.* 24. Interpretatio autem illa, cujus mentio fit, *cap* 8. non fuit tranſlatio, ſed expoſitio concionalis. 2. Ad poſteriora ſæcula quod attinet, quamvis purè Hebraicè non loquebantur Iudæi, ſed idiomate vtebantur mixto, quod etiam tanta ex parte fuit Hebraicum, vt eo nomine ſimpliciter deſignetur, *Ioh* 19. 20. *Act.* 21. 40. *&* 22. 1. *&* 26. 14. Scrip. tamen Hebraicè ſcriptas intelligebant: ſicut hodie Scoti, quamvis purè Anglicè non loquantur, Scripturæ tamen verſionem Anglican. ſolam habent, eamque intelligunt. 3. In loco illo *Ioh.* 7: 49. Sophiſtam agit *Bell.* nimis apertè. Plebs ibi dicitur non noviſſe legem, non quia literas & ſyllabas eius ignoravit, ſed quia ſenſum ejus ipſos latere Phariſæi ex arrogantia pronunciabant. Comparatio enim inſtituitur ibi inter Phariſæos & turbam populi: hæc autem non fuit laus Phariſæorum in qua gloriabantur, quod verba legis potuerint legere, ſed quod ſciebant mentem legis: neq; igitur illud objicitur, aut exprobratur ab ijs plebi, quod neſcierint legere Hebraicè, ſed quod ſenſum legis neſcierint, quem potuiſſent etiam ſine lectione ex Phariſæorum inſtitutione, (eorum ſaltem judicio) perſpectum habere.

27 Bell. *Apoſtoli per totum orbem Evangelium prædicarunt, & tamen non ſcripſerunt in linguis earum gentium, quibus prædicabant.*

Proteſt. 1. Non poteſt certò demonſtrari Apoſtolos nihil ſcripſiſſe in linguis vulgaribus, Barbaris debitores fuerunt æquè, atq; Græcis. 2. Si illud ipſi non fecerint, non ſequitur noluiſſe eos, vt alij id facerent, Imò hoc aliquo modo mandarunt, cùm omnia dona Chriſtianorum ad maximam ædificationem Eccleſiæ

voluerunt applicari. 3. Si ad aliquod tempus caruerunt Eccleſiæ quædam vernaculis verſionibus, non igitur ſemper debent carere, tunc admodum diſpar eſſet conditio Eccleſiarum Dei, in ijs quæ faciunt ad ſalutem. 4. Proximâ ſaltem poſt Apoſtolos ætate transfuſa fuit Scriptura in varias linguas vulgares, Syriacam, Arabicam, Æthiopicam, &c. quod cùm factum ſit á viris ſanctis, illi certè Apoſtolorum mentem ſe eà in re ſecutos eſſe putabant. 5. Summâ Dei providentiâ factum eſt ne Apoſtolorum ipſorum ſcripta propria aliâ linguâ, quàm vnâ extarent, ſicut & V. T. libri Prophetici, in vna lingua extant, quia contentiones aliâs exortæ fuiſſent inter variarum gentium Eccleſias de authoritate ſuorum exemplarium.

28. Bell. *Vniverſa Eccleſia ſemper Hebræa, Græca, & Latina lingua vſa eſt, in communi & publico vſu Scripturarum.*

Proteſt. Hoc certiſſime falſum eſſe, vel ex eo apparet, quod in tot linguas Script. fuerunt converſæ. Quorſum enim converterent publicè, ſi illis verſionibus publicè non vterentur? neque alio fuco ſpecies aliqua probabilitatis contrariæ ſententiæ poteſt induci, niſi ex eo quod nobiliſſimæ Eccleſiæ inter primitivas, vel Græcæ fuerunt, vel Latinæ, & reliquarum pauca extant monumenta. Quæ tamen non adeò ſunt pauca, quin falſitatem illius opinionis arguant & teſtentur.

29/ ~~22~~ Bell. *Convenit omninò ad Eccleſiæ vnitatem conſervandam, vt publicus vſus Scripturar. ſit in aliqua lingua communiſſima: niſi ita ſit, tolletur communicatio Eccleſiarum: nemo frequentabit Eccleſias, niſi in ſua patria non poterunt fieri generalia Concilia. Cùm igitur nunc nulla lingua ſit communis toti Occidenti, niſi Latina, certè in ea Scriptura divina legendæ ſunt.*

Proteſt. 1. Vnitas Eccleſiæ conſervata fuit, cùm Iudæi converſi ſua lingua in Sacris publicis utebantur,

Græci

Græci autem Græcâ, Latini, Latinâ. 2 Communicatio Eccleſiarum in varijs linguis quibuſdam intellectis, majori cùm ædificatione poteſt exerceri, quàm communicatio omnium membrorum vnius Eccleſiæ, in vna lingua omnibus ignota. 3 Si nemo frequentaret Eccleſiam, niſi in ſua patria propter varietatem linguarum, nullam certè cauſam habent Pontificii plebeij Miſſam frequentandi in propria ſua patria, propter peregrinitatem linguæ quæ ibi vſurpatur. 4 Concilia generalia pleraque omnia habita fuerunt non obſtante varietate linguarum, etiam in ſacris publicis, inter Græcos & Latinos.

30 Bell. *Si Scripturæ legerentur in lingua vulgari, populus tamen non intelligeret.*

Proteſt. 1 Si nihil populum intelligere velit ex Script. lectione in lingua vulgari, tùm experientiæ communi contradicit, fidelium praxin pientiſſimam & antiquiſſimam damnat, Dei etiam ipſius mandatum futilitatis arguit, illud ſc. *Deut.* 31 11 *Legite hanc legem coram toto Iſraele, vt audiant, & diſcant, timeantque Iehovam.* Si verò omnia neget à populo intelligi, tùm verum eſt quod dicit, ſed pro ipſo nihil facit. Bell. *Imò populus magis detrimentum caperet ex Scripturis, quia facillimè acciperet occaſionem errandi.* *Proteſt.* 1. Accepit etiam populus occaſionem errandi, & blaſphemandi ex humiliatione Chriſti. 2 Hâc ratione nè Latina quidem Biblia publicè vendi permitterentur: quia multi Latinè intelligentes ex eorum lectione capiunt occaſionem errandi. 3 Major habenda eſt ratio electorum Dei, qui ex Script. lectione ædificantur, quàm eorum, qui eas detorquent. 4 Petrus hâc ratione excitat fideles ad majori cum religione legendam Scripturam: 2. *Pet*, 3 14 15 16 17. 5 Hæc ratio æquè valet adverſus linguam Hebraicam, Græcam, & Latinam, vbi ſunt aut fuerunt populares: niſi illos populos negârat poſſe accipere occaſionem errandi.

31 Bellarm. *Linguæ vulgares ſingulis ſeculis magna ex parte mutantur, & ſic mutandæ eſſent tranſlationes.*

Proteſt. 1. Non ita mutari ſolent linguæ, quin illa ſcripta quæ in publico, & perpetuo uſu habentur (ſi ſine interruptione perſonent in auribus populi) facilè intelligantur. 2 Nullum eſt periculum, aut incommodum, ſi vocabula quædam obſoleta in familiaria commutentur.

32 Bellar. *Videtur majeſtas divinorum officiorum requirere linguam magis gravem quam ſunt vulgares, præſertim cùm in ſacris myſteriis multa ſecreta eſſe debeant. Latina autem lingua eſt gravior & magis reverenda, quia non eſt vulgaris.*

Proteſt. 1. Simili ratione concludere quis poſſit, Biblia & liturgias, non debere excudi typis vulgaribus, aut in charta vulgari. 2. Tanta eſt majeſtas rerum ſacrarum, vt quamlibet linguam afficiant gravitate quadam reverendâ 3 Quamvis multa ſint pudenda, (& eo nomine ſecreta habenda) in Miſſali Romano, in ſacris tamen officijs Scripturæ conſentaneis, nihil tale reperitur. 4. Si Latina lingua ideò ſit gravior & magis reverẽda, quia non eſt vulgaris, tùm Anglicana lingua in Italia gravior erit, quam Italica.

Argumenta noſtra.

33. *Proteſt.* 1. Ex 1 Cor. 14 hæc argumenta offerunt ſeſe Lectori. 1. Sacra publica non debent celebrari illâ linguâ, quam nullus audit Sed linguam ignotam nullus audit. *verſ.* 2. 2 Debent etiam celebrari illâ linguâ, quâ poſſint auditoribus prodeſſe, & eos ædificare, *verſ.* 26. ſed in lingua ignota non ædificant auditores. *verſ.* 4 neque ijs proſunt. *verſ.* 6 3. 3. Non debent ita celebrari, vt incertum ſonum dent, & a nemine cognoſcantur, ſed in aërem ſpargantur: atqui in lingua ignota ſic ſe res habet, *verſ.* 7. 8. 9. 4. Non debent ita celebrari, vt ille qui celebrat ſit Barbarus auditoribus;

ditoribus, & auditores ſint illi etiam Barbari: Sed in lingua ignota ita eſt, *verſ.* 11. 5. Non debent ita celebrari, vt infidelitatis notam Chriſtianis auditoribus inurant. Sed lingua ignota hoc facit, *verſ.* 22 6. Preces publicæ non ſunt ita proferendæ, vt ad illas populus non poſſit dicere *Amen*, ſed in lingua ignota non poteſt, *verſ.* 16. 7. Si nè illâ quidem linguâ ignotâ quæ à miraculoſo Spiritus dono proficiſcebatur; atque adeò ſingularem honorem Dei pariebat; licebat in Eccleſia vti ſine interpretatione, multo certè minus licet vti linguâ ignotâ, hominum induſtriâ formatâ.

Bellarm. 1. *In magna parte huius capitis, non agitur de lectione Scripturarum, nec de officiis diuinis, ſed de exhortatione ſpirituali, ſiue collatione.*

Proteſt. Rationes Apoſtoli ſunt generales, & ad omnem ſermonem publicum qui in Eccleſia habetur, ſpectant ex æquo.

Bellarm. 2. *Apoſtolus verſ. 14. 15. 16. agit de canticis ſpiritualibus, factis ad laudandum Deum, & ſimul ad conſolationem & ædificationem. Vult igitur vt fiant lingua, quæ intelligatur.*

Proteſt. 1. Apoſtolus expreſsè dicit *verſ.* 15. ſe non tantùm de cantionibus agere, ſed etiam de orationibus. 2. Si velit Apoſtolus cantiones haberi linguâ notâ, quia faciunt ad conſolationem & ædificationem; tum vult etiam, vt omnia, quæ publicè fiunt ad conſolationem & ædificationem, linguâ notâ fiant, (alioqui nulla eſſet conſequentia illius rationis.) Sed omnia officia publica fiunt ad conſolationem & ædificationem, *verſ.* 26.

Bellarm. 3. *Officia diuina tunc temporis fiebant lingua Græca, quam multi de populo intelligebant, & hoc ſatis erat, non enim volebat Apoſtolus, vt omnes poſſint reſpondere Amen.*

Proteſt. 1. Apoſtolus vult expreſsè quemlibet idiotam intelligere, *verſ.* 16. ſecundùm illud legis, *totus*

populus

populus dicent Amen, Deut.27 2. Apud Pontificios illâ linguâ fiunt ſacra, ut ſæpè nemo ex populo poſſit cum intelligentia dicere Amen.

Bellar. 4 *Tum quia pauci fuerunt, omnes pſallebant & reſpondebant: poſtea diviſa ſunt officia.*

Proteſt. 1 Si omnes tùm reſpondebant, tùm falſum eſt quod modo affirmavit Bellar: Apoſtolum non voluiſſe, ut omnes reſponderent. 2 Paucitas Chriſtianorum non fuit hujus rei cauſa. Nam longè ante hoc tempus animæ ter mille additæ fuerunt Eccleſiæ uno die, *Act.*2.41.& Deum ita laudabant, *verſ.* 47. 3 Diviſionem illam factam eſſe poſteà nemo ignorat: ſed quo jure ſublata ſit praxis Apoſtolica & inſtitutio divina, nemo adhuc oſtendit.

Bell. 5 *Finis præcipuus illorum canticorum fuit inſtructio & conſolatio populi qui finis periiſſet, niſi lingua nota facta fuiſſent, vel cum interpretatione: at divinorum officiorum finis præcipuus non eſt inſtructio vel conſolatio populi, ſed cultus Dei, & quæ populum ſcire oportet ex divinis officiis a paſtoribus explicantur.*

*Proteſt.*1.Bell.Ipſo ante à dixit, cantica iſta ſpiritualia facta fuiſſe *ad laudandum Deum, & gratias ei agendas, & ſimul ad conſolationem*,&c. Finis igitur eorum præcipuus fuit cultus Dei, æquè ac reliquorum officiorum. 2 Abſurdè disjungit iſtos fines, cultum Dei, & conſolationem populi, quæ Deus conjunxit. 3 Non debet in Eccleſia committi, ut ſacrorum officiorum vel minus præcipuus finis periret. 4 Paſtores Pontificij in celebratione Miſſæ nihil ſolent populo explicare: neque poſſunt plerique eorum quidquam explicare, nedùm quæ populum ſcire oportet.

Bellarm. 6 *Prodeſt oratio iis, a quibus non intelligitur: etiam à quibus non auditur: imò iis qui nolunt pro ſe orari: Deus enim intelligit.*

Proteſt. 1. Oratio publica duplici ratione prodeſt auditoribus: primò, ut medium directionis & excitationis, quo ipſi juvantur, ut & ſimul in præſentia precentur,

centur, & aliàs etiam ſimilia concipiant vota: & hic fructus eſt omnis orationis illius, quæ cum alijs habetur: Secundò, vt medium impetrationis, quo benedictiones Dei obtinentur: & hic fructus eſt petitionis tantùm, neq; illam reſpicit propriè quæ cum aliis habetur, ſed convenit etiam petitioni ſolitariæ. Iam verò nos cum Apoſtolo. 1. *Cor.* 14. priorem vtilitatem perire affirmamus. Bellarm. ſecundam negat excludi Sophiſtam igitur agit, non Theologum. 2 Hàc ratione non magis prodeſt præſentibus, quàm abſentibus.

Bellar. 7. *Iudæi non fruſtra colebant Deum cæremoniis, quas non intelligebant.*

Proteſt. 1. Intelligebant omnes pii inter Iudæos illas cæremonias eſſe à Deo imperatas. 2 Intelligebant etiam quomodo pleræque earum, ſigna fuerint vel confeſſionis peccatorum, vel gratiarum actionis. 3 Intelligebant aliquo modo, reſpicere eas ad Meſſiam venturum. 4 Major intelligentia requiritur jam in Chriſtianorum cultu, quàm olim inter Iudæos 5 Major etiam Iudæis ipſis fuit intelligentia verborum, quàm cæremoniarum.

Bellar 8. *Multa occurrunt dum pſallimus, quæ non intelligimus.*

Proteſt. 1. Verba omnia intelligimus 2 Per verba contendimus ad cognitionem rerum 3 Res ipſas ex parte intelligimus. 4 Meditando inter pſallendum ampliorem intelligentiam quærimus.

Bellar. 9. *In loco illo ad Corinth* 14. *non reprehenditur oratio, quæ non intelligitur, ſed ei anteponitur illa, quæ intelligitur.*

Proteſt 1. Apertè reprehendi anteà probavimus. Expreſſè etiam prohiberi apparet *verſ.* 28. 2 Si anteponatur oratio quæ intelligitur, tùm deteriori parti adhærent Pontificii, cum magno damno populi Chriſtiani.

Bellar. 10 *Qui non intelligunt, proficiunt affectu, etſi non mente.*

Proteſt. 1.

Proteſt. 1. Proficere poſſunt affectu cœco, confuſo, incerto, quod ſæpe eſt deficere: ſed affectus illos non poſſunt induere, quos oratio poſtulat, niſi rem propoſitam aliquo modo intelligant. 2 Per ſpiritum & mentem, *verſ.* 14, & 15. non intelligitur affectus & mens loquentis, vt Bellarm. vult; ſed interna operatio ſpiritus in homine per ſe, & ejuſdem etiam communicatio cum alijs, ad eorum intelligentiam inter ſe comparantur.

Bellar. 11. *Fructus mentis qui deeſt idiotis, compenſatur vtilitatibus multis linguæ Latinæ.*

Proteſt. Fructus mentis qui deeſt, eſt ædificatio, cónſolatio, exhortatio, glorificatio Dei, ſalus denique, & vita æterna: ſi linguæ Latinæ vſus poſſit compenſare horum fructuum defectum, plus certe poteſt quam linguæ Angelorum. 1. *Cor.* 13. 1.

Bellar. 12. *Inſtructio, conſolatio, & ædificatio, non ſunt præcipui fines: ſed cultus Dei.*

Proteſt. 1. Disjunguntur illa quæ Deus conjunxit. 2. Finis præcipuus lectionis Scripturæ in iſtis conſiſtit: Scriptura enim hominibus legitur, non Deo.

Bellarm. 13. *qui non ſunt imperitiſſimi, ii Latine ſciunt, & inſtruuntur: cæteri non inſtruerentur, etiamſi vulgari lingua omnia agerentur, non enim in verbis, ſed in ſenſu inſtructio eſt.*

Proteſt. 1. Nunquid omnes igitur qui non ſunt ſtupidi Latinè ſciunt? 2. Num omnes qui Latinè ſciunt, percipiunt ſenſū Scripturæ? 3. Annon multi ſunt Latinæ linguæ ignari, qui in vulgari æquè intelligerent Scripturam, ac multi Latinè ſcientes intelligunt in lingua Latina?

Bellar. 14. *Scripturæ ſunt conſolationi indoctis, dum à concionatoribus explicantur.*

Proteſt. Cùm Paulus epiſtolas ſuas ad Eccleſias mittebat, vt coram omnibus legerentur, intendebat conſolationem omnium, etiam ex ipſa lectione percipiendam. 1 *Theſſ* 4. 18. & mirum eſſet ſi Apoſtolus, qui

factu

factus eſt omnia omnibus, & rudioribus ſcribebat vt infantibus, 1. *Cor.* 3.1 nihil potuit ad indoctos ſcribere, ex cujus lectione perciperent aliquam conſolationem.

34 *Proteſt.* Quâ linguâ prædicatur verbum. Dei, ſcriptum quoque extare eâdem opus eſt, ſed prædicatur linguis vernaculis. Ergo.

Bellarm. *Negatur conſequentia. I. Quia Apoſtoli non ſcribebant iiſdem linguis quibus prædicabant. II. Quia prædicatio explicationem continet, quam omnes facile capiunt: ſed in ſcriptione verbum eſt nudum; ibi eſt panis diſſectus & præmanſus; hic integer & ſolidus.*

Proteſt. De Apoſtolis anteà dictum eſt. Quoad rem ipſam I. Sequitur inde Majeſtatem verbi Dei conſiſtere poſſe cum linguis vulgaribus. Sequitur magnalia Dei linguis vulgaribus populo eſſe exponenda, *Actor.* 2.11. Sequitur ipſam Scripturam cum ejuſmodi explicationibus, quales in prædicatione ſua Apoſtoli vſurpabant, vtiliter proponi in vulgari. Quid autem mali eſt in ſcriptione, magis quàm in ſermone? 2 Falſum eſt verbum Dei totum in Scripturis nudum eſſe, ſine vlla explicatione 3 In Scripturis non tantum cibus ſolidus, ſed lac etiam proponitur. 4 Quare non æquè poſſint ſimplices homines proficere ex lectione Scripturæ in aliis linguis, atque olim Iudæi in Hebraica, & Græci in Græca?

35 *Proteſt.* Tempore Eccleſiæ Veteris, Scriptura S. in multas linguas vulgares fuit transfuſa.

Bellar 1. *Non negamus poſſe Scripturas verti in linguas vulgares: ſed negamus debere eas publicè legi linguâ vulgari, aut paſſim omnibus permitti legendas.*

Proteſt. 1 Contrarium oſtendimus antea ex Azorio 2 Si non debeant paſſim legi à vulgo, tum offendiculum ponunt ante cæcos qui vertunt in linguas vulgares, ita vt poſſint paſſim legi. 3 Ex Script. nuſquam apparet, editionem vnam Scripturæ deſtinatam fuiſſe publico vſui, & aliam privato.

Bellarm.

Bell. 2. *Si Hieronymus, & alii verterunt Scripturas in linguas vulgares, fecerunt hos ad conſolationē eorum hominū qui illis verſionibus ſine periculo uti poterant, quēadmodū & apud nos hoc tēpore, certè quibuſdā cōceditur.*

Proteſt. 1 Hieronymus dicit expreſsè ſe tranſlationem dediſſe *linguæ ſuæ hominibus*, ad ſophronium: Scripturas lectas fuiſſe à populis omnibus, ut *omnes* intelligant. In *Pſalm.* 86. Theodoretus affirmat in linguas omnes converſas fuiſſe Scripturas, & *nationes* illis uti, de *Græcorum affectibus* lib: 5. Divina planè ſunt illa verba Baſilii, in ἀσκητ: quæſt. 95, Τὸ πρὸς τὴν χρείαν ἑκάστῳ, ἕκαστον ἐκμανθάνειν ἐκ τῆς θεοπνεύστου γραφῆς ἀκόλουθον καὶ ἀναγκαῖον, εἰς τὴν πληροφορίαν τῆς θεοσεβείας, καὶ ὑπὲρ τοῦ μὴ προσεθισθῆναι ἀνθρωπίναις παραδόσεσιν. *Neceſſarium eſt unicuique ex Scripturis diſcere quæ ipſi ſunt uſui ad plenam fidei perſuaſionem, & ut ita non aſſueſieri humanis traditionibus.* 2 Deus vult & imperat, ut omnes qui poſſunt, legant Scripturas, aut audiant lectas: Pontificii *concedunt & permittunt* hoc quibuſdam. Annon benè de Deo merentur, qui permittunt quibuſdam mandatum ejus obſervare? 3 Quid ſibi volunt iſta, *permittere & concedere*? Sic ſonant iſtæ voces quaſi res mala eſſet legere Scripturas, ſed quibuſdam tamen certas ob cauſas permiſſa. Oſtendant nobis Pontificii vel rem, vel phraſim hujuſmodi apud ullum Scriptorem antiquum, quod ſcilicet ex permiſſione, conceſſione, & indulgentiâ hominum, Chriſtiani quidam præ cæteris legebant Scripturas.

Bell. 3. *Chaldaica editio non tam verſio quam Paraphraſis eſt.*

Proteſt. Si Paraphraſis talis in lingua vulgari ſit admittenda, quidni & verſio? ſed verſiones etiam fuerunt Syriacæ & Arabicæ.

Bell. 4. *In Græcam & Latinam linguam verſa fuerunt Scripturæ, non quia hæ linguæ fuerunt vulgares, ſed quia communiſſimæ fuerunt.*

Proteſt. Si cōmuniſſimæ linguæ quærantur in editionibus

onibus & verſionibus Scripturæ, hoc fit propter communem vſum, talis autem vſus nullâ ratione facilius introducitur, quàm per linguas vulgares. Præterea, ſi editio Græca & ejus lectio conceſſa fuit Ptolomæo, homini Ethnico, ſceleratè injurioſi ſunt in Chriſtianos, qui non patiuntur eos eadem vti libertate.

35. *Proteſt.* Chryſoſt. ſæpiſſimè hortatur plebem ad lectionem Scripturarum.

Bellarm. 1. *Perpetuò hortabatur omnes ad lectionem Script. quoniam eo tempore dediti erant homines theatris, ſpectaculis, aliiſque nugis.*

Proteſt 1. Annon jam etiam Romæ, & alibi dediti ſunt homines ijſdem nugis, & lupanaribus etiam (quæ publicè permittuntur à Pontifice Romano, vbi Script. vſus in lingua nota non permittitur) æquè ac olim? cur igitur non perpetuò excitantur homines ad lectionem Script.? 2. Hic igitur eſt magnus ille honor quem Pontificij tribuunt Script. vt in earum lectione potiùs occupent ſeſe homines, ad tempus fallendum, quàm in theatris, ſpectaculis, & alijs nugis: ſicut lupanaria permittunt potiùs quam fœdiores libidines. 3. Impudentiſſimum eſt commentum iſtud, quo pias Chryſoſt. exhortationes eludit: Ille enim non à theatrorum ludicris, ſed ab vtilitatibus graviſſimis argumenta ſua ducit. In Epiſt. ad Coloſſ. hom. 9. *Si acciderit mæſtitia, ſiue damnum, ſiue mors, ſiue amiſſio domeſticorum, hinc tibi ſume ſolamen mali.* De Lazaro hom. 3. *Mentem veſtram inſtructiorem reddetis ad audienda ea quæ poſt differentur: armaturam hinc ſumite aduerſus omnia mala.* Cùm autem objicit ſibimetipſi impedimenta illa, quibus auditores ejus à lectione Script. detinebantur, nihil dicit de theatris, ſed grauiora profert, quæ tamen frigida verba appellat: *ego forenſibus cauſis affixus ſum, publica gero negotia, artificium exerceo, vxorem habeo, alo liberos, familiæ curam gero. &c.* Bellarm. 2. *Non voluit Chryſoſt. vt omnes omninò etiam rudiſſimi legerent Script. ſed vt ij ſaltem*

id facerent, qui cum fructu poterant.

Proteſt. Reſpondet ipſe Chryſoſt. hom. 3 de Lazaro. *Sp. Sanct. ſic diſpenſauit illas temperauitque, vt Publicani piſcatores, tabernaculorum opifices, paſtores, & Apoſtoli, idiotæ, illiterati, per hos libros ſalui fierent, ne quis idiotarum ad hanc difficultates confugere poſſit excuſationem, vt omnibus facilia conſpectu eſſent ea quæ dicuntur: vt & opifex, & famulus, & vidua mulier, & omnium hominum indoctiſſimus ex audita lectione aliquid lucri vtilitatiſque reportaret.*

CAP. 4.

DE

Scripturæ perſpicuitate. Lib. 3. c. 1. & 2.

THESIS. 1.

Bellar. *Scriptura non eſt tam aperta per ſe, vt ſine explicatione ſufficiat ad controuerſias fidei terminandas.*

Proteſt. Neque hæc eſt noſtra ſententia, ſi omnes controverſiæ circa fidem intelligantur. Scriptura enim nihil omninò loquitur de varijs controverſijs, niſi implicitè, atque adeò non poteſt eas terminare ſine aliqua explicatione: Sed Prætoriam & judicialem explicationem, neceſſariam eſſe negamus. Bellarm. *Quæſtio eſt, ſintne Scripturæ Sacræ per ſe facillimæ, atque apertiſſimæ, an vero interpretatione indigeant.*

Proteſt. Indiget etiam iſta quæſtio ſua interpretatione. Nemo enim noſtrorum vnquam cogitavit, omnes partes Scripturæ æquè eſſe faciles & apertas: aut vllam partem æquè omnibus eſſe facilem: aut interpretationem illam quam Deus miniſtris Eccleſiæ mandavit, eſſe ſupervacaneam. Sed concedentes. 1. res quaſdam in Scripturis contineri difficiles, vel

propter

propter majeſtatem ſuam vt myſterium S. Trinitatis, vel quia ſunt alia ratione à noſtro ſenſu remotæ, vt prædictiones rerum futurarum: 2 Carnalibus hominibus ſpiritus Dei deſtitutis res omnes ſpirituales eſſe difficiles & obſcuras, atque adeò ex parte etiam regenitis, quia ſunt ex parte adhuc carnales. 3. Iis etiam qui ſenſus non habent in Scripturis exercitatos, varias phraſes eſſe ſubobſcuras 4. Sp. Sanct quædam minus neceſſaria ſcitu, minus clarè explicaſſe: contendimus tamen. 1. Omnia illa quæ ſunt intellectu neceſſaria ad ſalutem, apertiſſimè in Scripturis proponi 2. Nullam talem obſcuritatem eſſe in Scripturis, vt propter illam ſimpliciores abſtineant ab earum lectione, quaſi nullum fructum inde percipere poſſint. 3 Pleriſque omnibus difficilibus Script. locis lucem adferri ab alijs apertioribus. 4 Nullam interpretationem Scripturæ eſſe admittendam, quæ quoad ſententiam ſaltem non poteſt clarè probari Scripturæ ipſi conſentire.

2 Bell. 1. *Dauid Pſ. 119. Orat pro intellectu, & reuelatione oculorum ſuorum, &c. Proteſt.* 1 Nihil opus fuit hac oratione, ex ſententia Pontificiorum, cum præſto ſuit Pontifex Maximus, à quo potuiſſet facilè Dauid eorum omnium interpretationem habere, quorum fuit ignarus. 2 Quia Dauid ex parte tantum fuit illuminatus, idcirco majorem lucem menti ſuæ petit indi, vt penitiùs adhuc voluntatem Dei ex verbo ejus perciperet. Quid hoc ad rem? Bell. 2 *Lucæ vltimo, Dominus interpretabatur Scripturas diſcipulis ſuis, Proteſt.* Nemo negat Scripturas eſſe interpretandas. 2. Illæ ipſæ Scripturæ quæ tum diſcipulis fuerunt difficiles, fidelibus nunc per eoſdem illos diſcipulos redditæ ſunt apertæ. Bell. 3. *Eunuchus Act. 8. negat ſe poſſe intelligere Scripturam, niſi aliquis oſtenderit ipſi. Proteſt.* Illum locum accuratè non potuit intelligere ſine auxilio: non tamen abſtinebat à lectione, neque Prætorium interpretem vllum

lum quærebat. Bell. 4. *Petrus Epiſt. 2. cap. vlt. dicit, in Epiſtolis Pauli quædam eſſe difficilia intellectu.* *Proteſt.* Idem tamen Petrus ſermonem Propheticum lucernam ſplendentem appellat, quam omnes fideles debent attendere, 2. *Pet.* 1. 19. tantum abeſt, vt propter quamdam difficultatem abſterruerit homines à Scripturis legendis. Neque quiſquam patrum (quorum ſententias Bellarm. ſubjungit) talem obſcuritatem Scripturis affingit, vt earum lectionem propterea inutilem eſſe plebi dicat.

3. Bellarm. *Scriptura agit de rebus longè altiſſimis.* *Proteſt.* 1. Si neceſſarium hoc ſit, vt vbicunque agitur de rebus altis ibi ſit obſcuritas, tum Conſiliorum decreta, & Pontificum reſcripta ſunt maximè obſcura: agunt enim de rebus altiſſimis. 2. Facilè poteſt res alta explicari, quatenus neceſſaria eſt ad fidem, quæ difficile explicatur ad ſcientiam. 3. Non requiritur vt omnia illa quæ in Scripturis traduntur accurate intelligamus, ſed vt credamus. Illud rhetoris Victorini (cum Hieronymo proœm. in 12. lib. comment in Ezech.) breviter admonemus: *obſcuritatem voluminum ex tribus rebus fieri: vel rei magnitudine, vel Doctoris imperitia (ſupponitur voluntas perſpicue docendi) vel audientis duritia,* quorum primum & vltimum liquido de Scripturis confitemur: ſecundum authoritas Dei facile renuit.

4. Bellarm. *Sunt in Scripturis plurima quæ primâ fronte videntur contraria. Sunt quædam ambigua. Sunt orationes imperfectæ. Sunt orationes præpoſteræ. Sunt phraſes propriæ Hebræorum. Sunt denique orationes figuratæ plurimæ.* *Proteſt.* 1 Nihil horum eſt quod non in ſcriptis humanis: in concilijs, in Pontificum reſcriptis, in commentarijs Patrum reperitur. Nullam igitur ſingularem obſcuritatem in Scripturis oſtendunt, propter quam à plebe non legerentur. 2. Si in iſtiuſmodi rebus obſcuritas Script. conſiſtat, tum non opus habent alio interprete, quam qui in iſtis eſt exercitatus

citatus

citatus. Quorſum igitur Pontificis Romani judicialis poteſtas? Figuræ illæ quæ in Scripturis adhibentur, non obſcuritatem ſemper pariunt, ſed eo ſæpe ſpectant, vt facilius intelligatur quod docetur, ſecundum illud Chriſti, *Iohan.* 3. *Si terrena dixi vobis & non creditis, quomodo ſi dixero vobis cæleſtia credetis?*

Argumenta noſtra.

5. *Proteſt.* (1) Præceptum non eſt occultum à te, &c. *Deut.* 30. 11. Bellarm. *Quidam hunc locum intelligunt de facilitate implendi mandata, non intelligendi Scripturas. Alij tamen intelligunt de facilitate cognitionis præceptorum Decalogi, quæ facillime intelliguntur.* *Proteſt.* 1. Si facile ſit implere mandata, tum facile eſt intelligere: conjunguntur iſta in textu. *verſ.* 12. *Quis enunciet nobis vt faciamus?* neque poteſt quis ex obedientia implere quod ignorat. 2. De præceptis Decalogi per ſe non loquitur Moſes, ſed de toto libro Legis, *verſ.* 10 3. Si Decalogus facile intelligatur, tum tota Scriptura non eſt obſcura; tum neque tropi, neque phraſes Hebraicæ pariunt obſcuritatem: tum denique controverſiæ poſſunt eſſe circa res facillimas, vt de imaginibus quæ prohibentur in ſecundo præcepto.

6. *Proteſt.* Scriptura eſt lucida, lucerna, lux, &c. *Pſal.* 19. & 119. *verſ.* 6 Bel. 1. *Non agitur in iſtis locis de vniuerſis Scripturis, ſed de præceptis dominicis.* *Prot.* 1. Apoſtolus Petrus expreſſe hoc affirmat de libris Propheticis. 2 Pet. 1. 19. 2. Agitur *Pſal.* 19. de tota doctrina illa quæ convertit animam, *verſ.* 8. Bellarm. Ipſe in commentarijs, in *verſ.* 9 ſub Lege etiam cæremonias comprehendit: & de *Pſalm.* 119. in hoc ipſo capite paulo ante, hæc ſunt veba Bellarm. *David nomine Legis non intelligit decem illa præcepta ſolum, ſed omnes diuinas Scripturas.* Bellarm. 2. *Scriptura dicitur lux & lucerna, non quia facile intelligitur, ſed quia intellecta cum fuerit, mentē illuſtrat.* *Proteſt* 1. Hæc duo inter ſeſe nō pugnāt ſed maxime cōſentiūt. 2. Apoſtolus

lus expreſsè dicit, Euangelium eſſe illuſtrationem in ſeſe, quamuis non intelligatur. 2 *Cor.* 4. 4. & Pſalmiſta affirmat talem eſſe lucem Scripturæ, vt aditus ejus illuminet ſimplices, id eſt, faciat vt intelligant. *Pſalm.* 119. 130.

7. *Proteſt.* Apoſtoli ſunt lux mundi, *Matt.* 5. 14. Ergo & eorum doctrina, id eſt, Scriptura. Bellarm. 1. *Agitur ibi de luce vitæ & morum: Proteſt* 1. Vita ſine doctrina non eſt lux. 2. Doctrinæ lux magis propria Apoſtolorum, quam vitæ. 3. Paulus interpretatur de doctrina. 2. *Cor* 4 6. 4. Chriſtus ipſe conjungit iſta, *ver.* 19 *Quiſquis fecerit & docuerit*. Bellarm. 2. *Doctrina Apoſtolorum intellecta illuſtrat. Proteſt.* Sed ad Apoſtolorum munus pertinebat etiam omnem operam navare vt eorum doctrina intelligatur: 1. *Cor.* 3. 2 & in illa parte ſui muneris, fuerunt etiam lux.

8. *Proteſt* Sermo Propheticus eſt lucerna lucens 2. *Pet.* 1 19 Bellarm. *Quia intellectus illuminat Proteſt.* Sed Apoſtolus dicit attendendum eſſe illi ſermoni tanquam lucernæ ita vt illuſtratio intellectus ex illo ſit quærenda.

9. *Proteſt* Si opertum eſt Euangelium noſtrum, iis qui pereunt opertum eſt. &c. 2. *Cor* 4. 4. Bellarm *Apoſtolus non loquitur de intelligentia Scripturarum, ſed de cognitione & fide in Chriſtum. Proteſt.* 1 Apoſtolus disertè loquitur de ſua doctrina & prædicatione, qui declarauerat veritatem apud omnem conſcientiam hominum. *Verſ.* 2. 2. Sine intelligentia doctrinæ Scripturarum, nulla eſt cognitio aut fides in Chriſtum. Apoſtolus iſta conjungit. 2. *Bellar* disjungit.

10. *Proteſt* Summa totius Scripturæ, Decalogus Symbolum, Oratio Dominica, & Sacramenta, apertiſſima teſtimonia habent in Scripturis. Bellar 1. *Non ſequitur igitur totam Scripturam eſſe apertam. Proteſt* Neque nos hoc inferimus, ſed ſequitur neceſſaria ad ſalutem in Scripturis apertè explicari Bellar. 2. *Si tam clara teſtimonia extarent de omnibus iſtis, tum omn*

centri

controuerſiæ eſſent finitæ. *Proteſt* Quaſi perverſi homines non poſſint controverſias mouere de rebus claris? dixit antea Bell. Præcepta Decalogi facilimè intelligi. Pro imaginum tamen cultu diſputat poſtea, contra expreſſa verba ſecundi præcepti.

11. *Proteſt.* In Novo Teſtamento Scriptura eſt aperta. Bellarm. *In Novo Teſtamento, etſi multi non intelligant ſententias Scripturarum, intelligunt tamen ipſa myſteria redemptionis etiam Ruſtici & Mulieres.* *Proteſt.* Hoc eſt, intelligunt res ipſas quæ dicuntur in Scripturis, ſed non ſententiam Scripturæ. Quaſi fieri vllo modo poſſit, vt qui intelligit res ipſas, non intelligat ſententias illas res declarantes in lingua nota enunciatas.

12. *Proteſt.* Patres primæ Eccleſiæ ſine commentarijs Scripturas legerunt. Bellarm. *Primi Patres habuerunt commentaria viua, id eſt, Apoſtolos & eorum diſcipulos: poſtea cœperunt commentaria ſcribere.* *Proteſt.* 1. Apoſtolis & Apoſtolicis viris non vacabat ſingulis adeuntibus commentaria tradere in integros libros: neque omnibus Paſtoribus vacabat ipſos adirè. 2. Origenes primus glaciem ſcidit (vt Beatus Rhenanus loquitur) in enarrandis Scripturis, qui circa finem ſecundi ſeculi vixit: is autem ſuis commentarijs ita tractavit magnam partem Scripturæ, vt illi non tam lucem attuliſſe, quam tenebras offudiſſe videatur Ex ipſo tamen hauſerunt qui proximè ſequebantur. *Liberis enim allegoriæ ſpatiis evagatur, & ingenium ſuum Eccleſiæ facit Sacramenta: Hieron. 1: 5. com. Iſaiæ.* Ex ipſo tamen hauſerunt qui proximè ſequebantur: qui vt Hieron. in proœm. in Ionam, obſervat. *non tam aperuerunt quam obſcurarum Scripturæ ſententias: vt ipſa interpretatio eorum opus habeat interpretatione, & multo incertior lector recedat, quam fuerit antequam legeret.* Ita vt certiſſimum ſit, fuiſſe tempus quando Scripturæ legebantur ſine commentarijs; & fuiſſe etiam tempus quando difficilius intel-

intelligebantur propter commentaria.

CAP. 5.

DE

Iudice controverſiarum, Lib. 3. c. 3. &c.

THESIS. I.

BEllarm. *Quæſtio eſt, num Scripturæ interpretatio ab uno aliquo viſibili & communi iudice petenda ſit, an uniuſcuiuſque arbitrio relinquenda?*

Profeſſ. Statum quæſtionis iſta verba involvunt, non declarant. Nam 1 Nemo quiſquam noſtrorum ſcripſit, dixit, aut cogitavit unquam, interpretationem Scripturæ uniuſcujuſque arbitrio eſſe reliquendam. 2. Iudicium diſtinguimus in publicum & privatum. 3. Publicum etiam judicium dicimus eſſe vel ſimpliciter & abſolutè authenticum, & definitivum, conſcientias hominum ad fidem habendam aſtringens: vel limitatum, ex miniſteriali vocatione declarans, quid per debitam inquiſitionem reperit eſſe definitum, non ulterius ad fidem aſtringens, quàm poſſit oſtendere Dei verbum eſſe, quod proponit. 4. Privatum judicium dicimus eſſe ſingulorum hominum pro ſemetipſis diſcernentium & probantium quod proponitur, non alijs quidquam ex ſingulari aliqua vocatione declarantium. Tota autem controverſia in iſtis duobus verſatur. I. An ſit inter homines viſibilis judex controverſiarum illarum, quæ ſunt de religione, in cujus ſententia omnium conſcientiæ acquieſcere debent. II. An non ſinguli privati homines debeant cum judicio diſcernere illa, quæ publicè ipſis proponuntur, utrum ſint à Deo necne?

2. Bell. *Prænotandum eſt de ſenſibus Scripturæ, I Hoc proprium eſſe Scripturæ, quod ſæpenumero contineat duos ſenſus, literalem & ſpritualem, ſecundum illud, 1 Cor 10. 11. Omnia acciderunt iis in figura. II. Spiritu-*

alem

alem ſenſum eſſe triplicem, allegoricum, cùm aliquid ſignificatur in Nov. Teſt. ad Chriſtum & Eccl ſiam ſpectans: tropologicum, cùm aliquid ſignificatur quod pertinet ad mores: anagogicum, cùm vita æterna ſignificatur. III. Non eſſe improbabile interdum plures literales ſenſus in eadem ſententia reperiri. IV. Convenire inter nos, & adverſarios ex ſola literali ſenſu peti debere argumenta efficacia, quia ille ex verbis immediatè colligitur, & certum eſt eum eſſe ſenſum Spiritus Sancti: ſed ſenſus myſtici varii ſunt, & non ſemper conſtat, an ſint a Spiritu Sancto intenti.

Proteſt. 1. Significatio illa quorundam locorum Scripturæ, quà reſpiciuntur typi, & res typis adumbratæ, non continet duplicem ſenſum verborum, ſed unum ſenſum verborum, & alium typorum, qui cùm ad res alias ſignificandas accommodantur, ſecum ferunt verba quibus explicantur. Pontificii contendunt vnum & eundem cultum in imagine exemplari terminari. quidni igitur vnus ac idem ſenſus verborum ad typum poſſit referri, & ad rem typo adumbratam? 2 Quamvis proprium ſit Dei res gerendas ordinare ad alias res certò futuras præſignificandas, vt ipſa tamen ſignificatio quorundam verborum, & ad rem repreſentantem, & repreſentatam ſimulre feratur, tam vulgare eſt, vt etiam in ludis ſcenicis quotidiè fiat. 3 Apoſtolus 1. *Cor.* 10 11. nihil agit de typicis repreſentationibus: ſed vt Bannes in *Thom p.* 1. *q.* 1. *a.* 10. rectè explicat, *dicit in figura ipſis contigiſſe ſupplicia, id eſt, in exemplum noſtrum.* 4 Abſurdum planè eſt triplicem facere ſenſum myſticum, quia tria myſteria ſignificantur. Sic enim centuplex erit ſenſus literalis, quia centum res variæ per literam ſignificantur. 5 Si varii ſunt ſenſus literales, vnius & ejuſdem loci Scripturæ, tum æquivocatio in Scriptura invenitur: quod quamvis non poſſit à bl ſphemia excuſari, à Pontificiis tamen quibuſdam affirmatur. Bannes *ibid. m.* 6 Nimis familiariter nobiſcum agit Bellarm. cùm dicit

nos cum ipſis in eo convenire, quod ex ſolo literali ſenſu peti debent argumenta efficacia. Quamvis enim nullam vim tribuimus ſenſibus myſticis ab hominibus fictis, ſi tamen certò appareat Spiritum Sanctum myſticum aliquid intendiſſe, firmiſſima argumenta inde ducuntur: Nulla enim eſt vera ſententia, ex qua aliæ veræ non ſequantur. Senſum autem Scripturæ vocare, quod Spiritus Sanctus non ſentit aut intendit, hoc alienum eſt ab omni ſenſu.

3. 6. Bellarm. *Nos dicimus Spiritum Sanctum Scripturas interpretantem, certò inveniri in Eccleſia, id eſt, in Concilio Epiſcoporum confirmato à ſummo etiam Eccleſiæ paſtore: ſive in ſummo paſtore, cum Concilio aliorum Paſtorum.*

Proteſt. Vos igitur nihil omninò dicitis certi. Nam 1 Summus aliquis Eccleſiæ totius Paſtor præter Chriſtum, nullus eſt. 2 Concilium non dicitis quale vultis, generale, an provinciale? 3 Nec cujus generis Paſtores & Epiſcopos intelligitis, declaratis. 4 Nec quò fugiendũ ſit indicatis, ſi Concilium & ſummus veſter Paſtor diſſentiant. 5 Neque certiores nos facitis utrum interpretatio proficiſcatur ab extraordinaria revelatione, an pendeat è medijs ordinarijs,

4. Bellarm. *Hæretici docent Spiritum Sanctum Scripturæ interpretem non eſſe alligatum Epiſcopis, vel ulli hominum generi, & ideo unumquemque judicem eſſe debere, ſive ipſe donum interpretationis habeat, ſive aliis ut alteri adhærendo, quem eodem dono præditum viderit.*

Proteſt. 1. Non adeò grave crimen eſt, affirmare Spiritum Sanctum liberè ſua dona diſtribuere, quibus vult. 1. *Cor.* 12. 1. & non alligari Papæ cum ſuis Concilijs. 2 Cùm unumquemque judicem eſſe dicimus intelligimus judicium diſcretionis: quo ſenſu, Pontificij ipſi Inquiſitores tantundem tribuunt hominibus privatis. Sic enim Silveſtrina ſumma, in voce *Scrupulus: Sexta regula obſervanda à ſcrupuloſis, eſt uti virtu*

te epiichia, interpretando diſcretè præcepta non ſolum humana, ſed etiam divina, maximè affirmativa: quæ interpretatio, licet in foro contentioſo, ad eum ſpectet, ad quem eſt editio legis, tamen ſecundum Archiepiſcopum, in foro conſcientiæ, pertinet ad quemlibet, pro facto ſuo.

Argumenta Bellarmini.

5. Bellarm. *Exod.* 18. *Moſes ad omnia dubia circa legem Domini exorta reſpondebat.*

Proteſt. 1. Ad Scripturæ interpretationem hic locus nihil omninó ſpectat. Nam Scripturæ nullæ tum temporis exſtabant, teſte Bell. c. 2. hujus libri. 2 Moſes tum extraordinario munere fungebatur: immediatè enim referebat multas cauſas ad Deum, *verſ.* 19 quod Pontifex Romanus non ſolet facere. 3 Apparet ex conſilio Jethronis, Iudicium illud, quod exercuit Moſes, magnâ ex parte potuiſſe ab aliis exerceri, & aliis etiam fuiſſe poſtea delegatum conſtat ex *verſ.* 25.

6. Bellarm. *Deut.* 17. *Remittuntur dubitantes ad Sacerdotem.*

Proteſt. 1. Non agitur ibi de interpretatione Scripturæ, ſed de judicio inter cædem & cædem, litem & litem, aut inter plagam & plagam, id eſt, de quæſtionibus facti, aut accommodatione juris ad facta, non ſimpliciter de jure. Sic Cajetanus in illum locum, *perſonales perſuaſiones dubia inſinuantur, &c.* 2 Non agitur de Sacerdotibus tantùm, ſed & de Judice civili, *verſ.* 9. & 12. 3 Agitur de judicio ex loco tabernaculi, vbi Deus fuit conſulendus, vt rectè obſervat Cajetanus. 4 Ibi habetur Lex expreſſa de conſulendis Sacerdotibus, & judicibus ſummis in certo loco: ſed de Romano Pontifice conſulendo nullam legem habemus.

7. Bellarm. *Eccleſ.* 12. *Verba ſapientum, &c. data a Paſtore vno, his amplius fili mi, ne requiras, acquieſcendum eſt igitur in ſententia ſummi Paſtoris.*

Proteſt 1. Hoc eſt Chriſti, vel Dei, vt Hieronymus interpretatur. 2 *His amplius ne requiras*, non eſt in

textu. 3 De verbis fidelibus, ſapientum hominum, qualis fuit Salomon, diſertè agitur. Quis autem tam excors eſt, vt credat Salomonem in ſuis ſcriptis conſuluiſſe ſummum Sacerdotem Iudaicum, aut ex ejus ore locutum fuiſſe.

8. Bellarm. *Aggæi. 2. Malach. 2. Apparet ad Sacerdotes pertinere ex officio explicare ſententiam Dei.*

Proteſt. Quis negat?

9. Bellarm. *Paralip. 19. Ioſaphat diſtinguit officium pontificis ab officio regis.* *Proteſt.* Neque debent confundi, quid hoc ad interpretationem Scripturæ?

10. Bellar. *Matth. 16. Dicitur Petro, tibi dabo claves regni cœlorum.*

Proteſt. 1. Nihil hic dicitur de Concilio Epiſcoporum. 2 Nihil de ſingulari aliquo ſucceſſore Petri, aut ſummo Paſtore ordinario. 3 Nihil propriè de Scripturis, ſed de peccatis, vt explicatur *Matth.* 28. 18. 19. *Iohan.* 20. 21. 22. 4 Si per *quicquid ſolveris*, intelligatur interpretatio Scripturæ, tum per *quicquid ligaveris*, neceſſariò etiam debet intelligi Scripturæ obſcuratio, ita vt hæc etiam ad officium Petri ſpectaret: quam ſanè partem ſibimet elegiſſe videntur, qui ſucceſſores ejus audire volunt.

11. Bellarm. *Matth. 18. Hæretici ſunt ad Eccleſiam deferendi.*

Proteſt. Neque per Eccleſiam ibi intelligitur Pontifex Romanus cum concilio: neque neceſſe eſt vt omnes illi ad quos Hæretici deferuntur, infallibilem habeant poteſtatem Scripturas interpretandi.

12. Bellarm. *Matth. 23. Super Cathedram Moſi ſedent Scribæ, & Phariſæi, &c.*

Proteſt. Dicent igitur Pontificii, Scribas & Phariſæos habuiſſe infallibilem poteſtatem Scripturas interpretandi? conſulant *Mat.* 16. 12. & 23. 16. 17. 18. 19. &c. 2 Si ipſi Sacerdotes agniti fuiſſent judices controverſiarum; Phariſæorum & Saducæorum ſectæ inter Iudæos non duraſſent. 3 Errârunt ſaltem in ſententia, quam

quam tulerunt adverſus Chriſtum: quamvis ſint inter Pontificios, qui contrariam blaſphemiam defendunt. Quod autem annotari vult Bellar. nunquam Dominum, neque Apoſtolos, reprehendiſſe Pontifices & Sacerdotes nominatim, ne viderentur reprehendere cathedram & Sacerdotium, non eſt notatu dignum. Nam 1. Prophetæ Domini in Veteri Teſtamento vbiq; condemnant Sacerdotes ſub nomine Sacerdotum. Scribæ & Phariſæi nomina fuerunt maximæ perfectionis, & in maximo honore apud populum tempore Chriſti. 3 Sacerdotes ipſi maxima ex parte fuerunt Phariſæi: niſi quod aliquando magis impiæ ſectæ Saducæorum favebant. *Act.* 5. 17.

13 Bellarm. *Iohan. vltim. Chriſtus dicit Petro, paſce oves.*

Proteſt. Omnes igitur quorum officium eſt paſcere oves (hâc ratione) ſunt infallibiles Iudices controverſiarum: & eorum etiam ſucceſſores.

14 Bellar. *Luc.* 22. *Rogavi vt non deficiat fides tua.*

Proteſt. Cujus fides non plane deficit igitur in tentatione, is eſt infallibilis Scripturæ interpres. Sic tot judices controverſiarum habebimus, quot ſunt fideles perſeverantes.

15 Bellarm *Act.* 15 *Quæſtio de fide defertur ad Concilium Hieroſolymitanum.*

Proteſt. In Apoſtolis fuiſſe Spiritum ſanctum Scripturas interpretantem abſque errore, fatemur. Sed ab extraordinariis interpretibus ad ordinarios, nulla eſt conſequentia, in ijs quæ ſpectant ad certitudinem directionis.

16 Bellarm. *Gal.* 2. *Paulus aſcendit ad Apoſtolos, ne forte in vanum curreret.*

Proteſt. Non vt controverſiam aliquam ad Petrum deferret, tanquam ad ſummum Paſtorem: neq; vt confirmationem ſuæ doctrinæ quæreret à Petro, tanquam à judice: ſed vt omnibus oſtederet ſe conſenſum colere cum reliquis Apoſtolis Chriſti.

17. Bellarm. 1. *Cor.* 12. *Interpretatio ſermonum quibuſdam tantum dicitur dari.*

Proteſt. 1. Agitur ibi de interpretatione linguarum, quod donum Pontifici Romano & Conciliis cōvenire negavit antea Bellarm. 2 Quomodo hoc ſequitur: Non datur omnibus, ergò Pontifici Romano? 3 Sequitur in textu, *Spiritus diſtribuit privatim ſingulis ſicut vult.* non igitur alligatur Cathedræ Romanæ.

18. Bell. 1 *Ioh.* 4. *Iubemur Spiritus probare.*

Proteſt. 1. Si omnes fideles debent Spiritus probare, tum non permittitur tantùm ijs, ſed imperatur etiā judiciū diſcernens, quæ doctrina ſit à Deo, & quæ non. 2. Cùm etiam regula probationis hujus ſingulis fidelibus traditur quaſi in manus. v. 2. & 3. 3 Iudiciū hoc à ſingulis pro ſemetipſis ferendum eſſe, & non à Pontifice cum ejus Conciliis exſpectandum eſſe, manifeſtò indicatur.

19. Bell. *Idem proponatur ex eccleſiæ praxi, & teſtimoniis Pontificum, Imperatorū, ac Patrum, cap.* 6. 7. 8.

Proteſt. Oſtendunt hæc 1. Iudicia publica de rebus Eccleſiaſticis ab eccleſiaſticis hominibus, ex vocatione publica in Synodis eſſe tractanda. 2 In iſtis magnā olim fuiſſe authoritatem Epiſcoporum Romæ, propter eorum, & urbis cui præfuerunt, dignitatem. 3 Quoſdam inter Epiſcopos Romanos, plus nimio ſibimet arrogaſſe, & paulatim obtinuiſſe: quæ omnia à nobis conceduntur. Aliud nihil probant quod ad rem ſpectat. Neq; revera quidquam poſſunt de jure probare in Theologia abſque Scriptura.

20. Bellarm. *Probatur ratione: nam non ignorabat Deus multas exorituras difficultates circa fidem: debuit igitur judicem aliquem Eccleſiæ providere: hic autem non poteſt eſſe alius, quam princeps Eccleſiaſticus, vel ſolus, vel certè cum Concilio. Scriptura varios ſenſus recipit: eſt lex, quæ in omni benè inſtituta Rep. à judice diſtinguitur: iſta ipſam interpretari non poteſt.*

Proteſt.

*Proteſt.*1. Neque etiam ignorabat Deus multas exorituras difficultates circa principem ipſum, & judicem Eccleſiaſticum: debuit igitur judicem hujus judicis providere 2 Princeps iſte eccleſiaſticus, Pontifex Romanus, non tollit omnes difficultates, quæ circa fidem oriuntur, ne quidem inter ſuos ſubditos. Fervent enim hodiè controverſiæ inter Ieſuitas & Dominicanos, de decretis divinis, prædeſtinatione, gratia, ac libero arbitrio: & inter totas ferè gentes, de poteſtate Pontificis Romani tam in temporalibus ſupra principes, quàm in ſpiritualibus ſupra Concilia generalia, atque adeò de ipſo judice controverſiarum. 3 Providit Deus per Scripturas, & Doctores ac Paſtores, quos Eccleſiæ dedit, quantum ſatis eſt ad fidelium ac piorum ſalutem, aliorum curioſitati, ac perverſitati non debuit providere. 4 In rebuſp. mundanis, vbi agitur de rebus externis, quæ vi coactivâ ordinantur, opus eſt judice externo tali vi armato. Sed fides non cogitur, atque adeò principatus judicis externi in rebus fidei nullum habet locum. 5 Etiam in rebus humanis benè obſervat Ariſtot, Rhet.l.1.c.3. *Leges debere, quantum fieri poteſt, omnia diſertè declarare, & quam pauciſſima judicum poteſtati relinquere.* Et pol.3.c.7. *Leges Reip. dominas eſſe oportere: Principes autem vel judices eorum tantum moderatores eſſe, de quibus leges cavere non poſſunt.* Et ejuſd l.c.12. *quæ lex explicare non poterit, ne homo quidem explicare poterit. Qui legem dominari jubet, is Deum & leges dominari jubet: qui verò hominem jubet eſſe principem, is hominem & belluam principes eſſe jubet.* Non eſt igitur cogitandum in perfectiſſima Lege Dei, tantam poteſtatem relinqui Pontificibus, aut vt Ariſtotelis phraſi vtamur, belluis Romanis. Quantum detrahitur Scripturæ, quæ eſt lex Dei, tantum detrahitur ipſi Deo legiſlatori.

Argumenta noſtra à Bell. memorata.

21. *Proteſt.* Iſai. 54. Dabo omnes filios tuos doctos à Deo.

Bellar. *Senſus eſt, tales futuros Chriſtianos, vt non ſolùm audiant magiſtrum exterius explicantem verbum Dei, ſed etiam audiant intus Deum ſuadentem, ut faciant quod audiunt per gratiam Spiritus Sancti.*

Proteſt. Quæſtio eſt de intelligentia veritatis: doctrinæ inſtitutio propriè & immediatè pertinet ad intelligentiam: agitur autem in hoc loco de inſtitutione in doctrina: Hæc igitur intelligentia æquè pendet à gratia Spiritus Sancti, ac praxis.

22. *Proteſt.* Hierem. 31. Dabo legem meam in cordibus eorum, &c.

Bellar. 1. *Id eſt, vt non ſolùm ſciamus, ſed etiam impleamus. Proteſt.* Dabit igitur Deus vt ſciamus: nihil amplius hoc in loco poſtulamus.

Bellarm. 2. *Illis verbis, Non docebit vltra vir proximum ſuum, ſignificatur vita futura. Proteſt.* Apoſt ad Heb. 8. disertè explicat de correctione Veteris Teſtamenti, quæ in iſthac vita habetur. Bellarm. 3 *Intelligitur de cognitione vnius Dei, quam Iudæi & Turcæ habent. Proteſt.* Iudæi igitur & Turcæ cognoſcunt Deum condonare iniquitatem eorum, & peccata ipſorum non recordari ampliùs: hæc enim ſunt verba textus.

23. *Prot.* Mat 23. Vos autem nolite vocari Rabbi.

Bellarm. *Affectatio tantùm hujus honoris prohibetur.*

Proteſt. Nullâ ratione poteſt hic honor magis affectari quàm à Pontificibus Romanis &c, dum contendunt ſe ſolos judices eſſe omnium controverſiarum.

24. *Proteſt.* Ioh. 5. Teſtimonium ab homine non accipio: nec igitur verbum Dei eget hominum teſtimonio. Bell. *Scriptura pro ſe non eget hominum teſtimonio, ſed propter nos. Proteſt.* Si Scriptura erga nos nullam habere poſſit efficaciam, niſi per teſtimonium hominum, tum ipſa Scriptura, pro ſe, id eſt, pro ſuo fine eget hominum teſtimonio. Sed prius eſt Pontifici-

Pontificiorum: ergo & poſteriùs.

25. *Proteſt.* Ioh. 7. Si quis voluerit voluntatem ejus facere qui miſit me, agnoſcet de doctrina mea, *&c.* Bellarm. *Id eſt, carebunt impedimentis quibuſdam, propter quæ alij quidam fidei veritatem intelligere non poſſunt.* *Proteſt.* 1. Si hoc totum ſit quod ibi illis verbis continetur, tum nullā habent promiſſionem, ſed nudā tantū aſſertionē rei futuræ, quod eſt manifeſtò falſum. 2. Hæc impedimenta non removentur à multis Pontificibus, quos improbos homines fuiſſe conſtat: ſed removentur à multis priuatis: ergo multi priuati facilius intelligere poſſunt Scripturas quàm Pontifices ipſi.

26. *Proteſt.* Ioh. 10. Oves meæ vocem meam audiunt. Bellarm. 1 *Loquitur Dominus de prædeſtinatis.* *Proteſt.* Prædeſtinati igitur vocem Domini norunt. *verſ.* 4. Bellarm. 2. *Chriſtus loquitur ſuis ovibus per Scripturam, per inſpirationem, & per os vicariorum ſuorum apertiſſimè.* *Prot.* Quaſi vicariorum os magis apertè mentem Domini poſſit explicare, quàm os ipſius Domini! Certum eſt Chriſtum tum temporis, locutum eſſe Iudæis per ſemetipſum ſine vicarijs, & verba ejus in Scripturis exſtare: ſicut igitur oves ejus, qui tum adfuerunt intelligebant ipſius vocem ſine interprete, ſic etiam & hodiè poſſunt ex Scripturis.

27. *Proteſt.* Act. 17. Berœenſes ſcrutabantur Scripturas an ita ſe haberent, quæ Paulus prædicabat. Bellarm. 1. *Beræenſibus non conſtabat Apoſtolum non potuiſſe errare, & ideo meritò ſcrutabantur Scripturas. Sed Chriſtiani quibus conſtat Eccleſiam non poſſe errare in doctrina fidei prædicanda, tenentur eam recipere, & non dubitare an hæc ita ſe habeant.* *Proteſt.* 1. Berœenſes igitur, quamvis Laici, legebant Scripturam ſine ſpeciali aliqua conceſſione. 2. Potuerunt etiam legendo intelligere: aliàs non potuiſſent judicare, an hæc ita ſe haberent, ſed fruſtra

legiſſent. Hoc autem illud eſt quod hoc in loco quæri-
tur, non quatenus homines credere tenentur, aut non
tenentur 3. Hac ratione, illis quibus nondum conſta
quænam ſit Eccleſiæ prærogatiua non errandi, licitum
& vtile eſt legere Scripturas, & illas etiam intelliger
datur ſed non alijs: quod nemo ſanæ mentis affirma-
bit Bell, 2 *Hæreticus dum dubitat de authoritate Eccle-
ſia non male facit ſcrutando & examinando, an loc
Scripturæ à Concilio Tridentino probata ita ſe habeant,
modo id faciat in tentatione inveniendi veritatem*
Proteſt. 1. Dum dubitat quis igitur de Concilio Tri-
dentino, poteſt veritatem invenire per lectionem
Scripturæ: cum fidem illi habet, non poteſt. Nihil
verius. 2 Sunt tamen variæ dubitationes circa fidem
etiam inter eos, qui credunt Eccleſiam Romanam non
poſſe errare. an illi malè facerent, ſi ſcrutarentur Scrip-
turas?

28. *Proteſt.* Rom. 12. Sive prophetiam, ſecundum
rationem, vel menſuram, vel ἀναλογίαν fidei. Bellar. *Ni-
hil hinc colligitur adverſus nos.* *Prot.* Non ſolemus
iſtum locum vrgere in cauſa præſenti. Sed hoc tamen
colligitur, fidelibus à Deo diſtribui ſecundum varias
menſuras, donum Scripturas intelligendi & interpre-
tandi, atque adeo poſſe illos cum fructu in lectione
Scripturæ verſari, quamvis cum Pontifice Romano
nihil habeant commune.

29. *Proteſt.* 1. Cor. 2. Spiritualis judicat omnia.
Bellar. *Non tamen ad ſpirituales & perfectos pertinet
judicium definitiuum controverſiarum.* 1. *Quia non
ſumus certi ex fide quinam ſint tales, ſicut certi ſumus
Papam regi à Spiritu Sancto.* II. *Quia quidam igno-
rant 2. Reg.4.27.* *Proteſt.* 1. Non agitur in textu de
ſpiritualiter perfectis, ſed de omnibus qui habent ſpi-
ritum: ſicut apparet ex oppoſitis *animalibus* vel *ſenſu-
alibus.* 2. Non dicimus judicium definitiuum ad
iſtos pertinere, ſed judicium diſcretiuum. 3. Impu-
denti à ſolà certat Bellarm. cùm certiores nos eſſe vult

Pap-

Papas omnes regi à Spiritu Sancto, quàm Prophetas eſſe Prophetis. 4. In eo etiam Papæ judicium planè evertit, quod Elizeum idoneum judicem controverſiarum eſſe negat, quia dicit in materia facti, *Dominus celauit hoc à me*. 2. *Reg*. 4. 27. Papam enim non decet omnia facta aut res geſtas habere perſpectas.

30. *Proteſt*. 1. Cor 12. Vnus & idem ſpiritus dividit ſingulis prout vult. Non eſt igitur alligatum hoc donum Concilio vel Papæ: ſicut experientia etiam docet. Bellarm. 1. *Loquitur Apoſt. de particularibus hominibus: ſed alia ratio Concilij & Pontificis*. *Proteſt*. Pontifex eſt particularis homo, & Concilia conſtant ex particularibus hominibus. Bellarm. 2. *Non ſequitur hoc donum dari omnibus quia datum eſt quibuſdam*. *Proteſt*. Neque hæc eſt noſtra conſequentia: ſed quoniam varijs datum fuit non Pontificibus, idcirco non alligari Cathedræ Pontificum, ſed voluntati Dei. Bellarm. 3. *Reuelationes nouæ datæ fuerunt Prophetis: ſed explicatio doctrinæ acceptæ, & iudicium de dogmatibus ſemper ſpectauit ad Pontifices*. *Proteſt*. Quaſi Prophetæ non explicauerint doctrinam traditam à Moſe; aut non judicarint etiam de dogmatis! Iudicabant ipſos ſacerdotes, qui dicebant *ſapientes ſumus, & lex Iehouæ penes nos eſt: Ier*. 8. 8. 9. quæ eadem ſunt verba Papæ Romani.

31. *Proteſt*. 1. Theſ. 5. Omnia probate. 1. Iohan. 4. probate Spiritus, ſi ex deo ſint.

Bellar. *Paulus & Iohannes non volunt vt omnes de Eccleſia hæc faciant, ſed ii ad quos pertinet*. *Proteſt*. Pertinet autem ad omnes illa probare quæ ad ſuas conſcientias ſpectant, æquè ac *retinere quod bonũ eſt* & *ab omni ſpecie mali abſtinere*, quæ in text. 1. Theſ. 5. priori mandato ſubjunguntur, tanquam fines probationis imperitæ. Pertinet etiam ad omnes illos probare ſpiritus, qui non debent credere cuivis ſpiritui, & qui regulam Spiritus probandi habent ſibi in manus traditam.

ditam: ſed hæc conveniunt omnibus fidelibus. Iohan. 4.1.2. 3.

Bellarm. 2. *Agitur in vtroque loco de doctrina dubia, ſed doctrina Conſiliorum non eſt dubia.*

Proteſt. 1. Dubium eſt de quo dubitatur: per ſe enim nulla vna doctrina magis dubia eſt quam alia: ſed de doctrina Papæ & Conciliorum multum dubitant. Vnde etiam nobis conſtabit Papæ & Conciliorum doctrinam non eſſe dubiam, niſi per aliquod examen? 2 Si dubiæ doctrinæ ſint à dubitantibus examinandæ ad Scripturæ amuſſim, tum certè debent illi dubitantes aliquam intelligentiam habere Scripturarum, & per illas iudicium aliquod de controverſijs ferre, quod totum illud eſt quod ex iſtis locis à nobis infertur.

32. *Proteſt.* 1. Ioh. 2. Vnctio docet vos de omnibus: Bellar. *Loquitur de ijs tantùm dogmatibus quæ jam acceperant ab Apoſtolis.* *Proteſt* Nihil ampliùs poſtulamus. Vnctio Spiritus ſancti, docet fideles intelligere illa quæ ab Apoſtolis acceperunt: ergo intelligere ſcripturas in ijs quæ ſunt ad ſalutem neceſſaria: illa enim acceperant iſti fideles ab Apoſtolis.

33. *Proteſt.* Eph. 2. Ædificati eſtis ſupra fundamentum Apoſtolorum & Prophetarum: Papa & Concilia non ſunt fidei fundamentum.

Bel. *Verbum Dei per Prophetas & Apoſtolos adminiſtratum eſt primum fundamentum fidei: ſed ſecundarium fundamentum de illo verbo teſtificans, eſt Eccleſia, Petrus, Pontifex Romanus.*

Proteſt. 1. Fundamentum hoc ſecundarium non ædificatur ſupra fundamentum Prophetarum & Apoſtolorum: quia nihil de eo docuerunt. 2. Non omne illud quod certò nos ſcire facit quid Deus revelavit, eſt fidei fundamentum. Ipſi Iudæi hodiè certos nos aliquo modo reddunt de magna parte revelationis divinæ, qui tamen non ſunt fidei fundamentum. 3. Eccleſiæ teſtimonium neque vnicum, neque primari-

um

tum eſt medium quo certi reddimur de revelatione Dei. 4. Eccleſia, Petrus, Pontifex non poſſunt conſtituere unum fundamentum ſecundarium: Eccleſia ædificatur ſupra illud quod eſt fundamentum, ſive ſit primarium, ſive ſecundarium. Petrus fuit Apoſtolus atque adeò doctrina ejus eſt pars fundamenti primarij. Pontifex ſæpè incertus eſt ipſe de multis. Sacerdotes certè tempore Ieremiæ non certos reddebant homines de revelatione Dei per Ieremiam, ſed eidem ſeſe opponebant. Ier. 26. Neque à Lino & Clemente expectabant homines certitudinem illius doctrinæ quam Iohannes Apoſtolus ipſis prædicabat.

34. *Proteſt.* Si Pontifex judicat de Scripturis, ſequitur Pontificem eſſe ſupra Scripturam. Bellarm. *Vera eſſet conſequentia, ſi Pontifex judicaret verumne ſit, an falſum, quod Scriptura docet: ſed judicat tantùm quæ ſit vera Scripturæ interpretatio. Proteſt.* Sed 1. Si Scriptura apertè dicat aliquid, puta cœnam dominicam communicantibus adminiſtrandam eſſe in utraque ſpecie, & Pontifex judicet contrarium, nonne ita judicat de Scripturis, ut ſibimet illas ſubjiciat? Si interpretatio Pontificis abſolutè ſit recipienda, quia ab illo proficiſcitur, ſine ulla alia cauſa: tum ſenſus Scripturæ, qui eſt ipſa Scriptura, ſaltem quoad nos ſubjicitur Pontificis authoritati. 2. Non deſunt inter Pontificios, qui & conſequentiam, & conſequens ipſum defendunt. *Pighius hierar. lib. 1. cap. 2. 3. 4. Cardinalis Cuſanus ad Bohemos epiſt. 7. Cocleus, Hoſius, & alij ejuſdem farinæ.*

35. *Proteſt.* Si à judicio Eccleſiæ pendet fides noſtra, pendet igitur à verbo hominum.

Bellarm. *Verbum Concilij, vel Pontificis docentis ex Cathedra, non eſt omnino verbum hominis, ſed aliquo modo verbum Dei. Proteſt.* Aliquo modo eſt verbum Dei, quod cum verbo Dei conſentit, quamvis ab uno aliquo privato proponatur: à tali autem verbo, quâ

eſt

eſt tale,non pendet fides. Si verò abſolutè ſit verbu Dei,quod vel Pontifex pronunciat ex Cathedra, v Concilia decernunt, tum tot volumina habemus ve bi Dei, quot ſunt tomi Conciliorum,Decretorum, Decretalium Epiſtolarum,eaque omnia paris auth ritatis cum Vetere & Novo Teſtamento.

36.*Proteſt.* Patres in Scripturis exponendis, no vſurpant prætoriam judicandi poteſtatem. Bellarn *Fungebantur officio doctorum, non judicum.* *Prote* 1. Munus doctorum & paſtorum, ſummum eſt, int ordinaria munera, quæ Chriſtum Eccleſiæ dedit Scriptura teſtatur.Eph.4.11. 2.Si in docendo potueri Patres & Pontifices errare, tum non gubernantur Spiritu ſancto,ſicut Apoſtoli gubernabantur.

Quæſt.Vtrum fides noſtra,an Pontificia certiore nitatur fundamento?

Bellarm. Libr.3.cap.10.*Sciendum eſt, propoſitione fidei concludi tali ſyllogiſmo: quicquid Deus reuelau in Scripturis,eſt verum: hoc Deus reuelauit in Scripti ris: ergo hoc eſt verũ.Ex propoſitionibus huius ſyllogi mi prima certa eſt apud omnes:ſecunda apud Catholic eſt etiam firmiſſima: nititur enim teſtimonio Eccleſi Concilij, vel Pontificis, de quibus habemus in Scri turis apertas promiſſiones, quod errare non poſſint. A 15.viſum eſt ſpiritui ſancto & nobis. Luc.22. rog ui pro te, vt non deficiat fides tua. At apud Hær ticos, nititur ſolis conjecturis, vel judicio proprij Sp ritus.*

Proteſt 1.Pontificij hominis fides (ſecundum ha analyſin) eſt hujuſmodi. 1.*Quicquid Deus reuelau in Scripturis illud eſt verum:* vbi traditiones omn non ſcriptæ in primo principio fidei excluduntur. *Deus aperte reuelauit in Scripturis,Eccleſiam, Concil um,Pontificem Romanum non poſſe errare. Act.* 15. *Luc.* 22. vbi Eccleſiæ propter Scripturam cr dendum eſſe docetur, non propter Eccleſiam Scrip

tur

turæ. 3 *Eccleſia, Concilium, Pontifex teſtatur, in Scripturis reuelari, Chriſtum eſſe mundi redemptorem. Ego igitur credo Chriſtum eſſe redemptorem mundi.* Noſtra autem fides agnoſcitur eſſe talis: *Quicquid Deus in Scripturis reuelauit, illud eſt verum. Sed Deus in Scripturis apertè reuelauit, Chriſtum eſſe mundi redemptorem. Ego igitur credo Criſtum eſſe mundi redemptorem.* Nos igitur eâdem fidei certitudine, credamus Chriſtum, & omnia quæ credimus vt neceſſaria, qua Pontificij dicunt ſe credere principium ipſum credendorum, Eccleſiam ſcilicet, Concilium, Pontificem non poſſe errare. Illam enim fidem non reducit Bellarm. ad autoritatem Eccleſiæ, ſed immediatè ad Scripturam. Sic autem nos credimus omnia credenda. Noſtra igitur fides ex Bellarm. ipſius confeſſione eſt certiſſima. Non negabit enim quiſquam opinor ſanæ mentis, quin æquè ſaltem aperta ſunt Scripturæ teſtimonia de Chriſto, ac de Pontifice Romano. Neque vllam aliam conjecturam, aut ſpiritum privatum ſequimur, cum Chriſtum redemptorem eſſe credimus immediatè propter teſtimonium Script. quam illos ſequi neceſſe eſt cùm primo credunt Eccleſiam, Concilium, pontificem non poſſe errare 2 noſtra fides nititur illo teſtimonio quod nunquam eſt falſum, ſed fides Pontificiorum teſtimonio nititur Pontificis, quem in multis errare & falli poſſe, ipſi fatentur: Noſtra igitur eſt certior. 3. Noſtra fides illo teſtimonio nititur: quo primi fideles, qui primam Eccleſiam Chriſtianam conſtituebant, adducebantur ad credendum, qui nullum Concilium, Pontificem, aut Eccleſiam vt fidei ſuæ rationem ſpectabant. Pontificij autem alio teſtimonio nituntur, quod illis deficit: Noſtra igitur, non illorum, vero nititur fundamento.

CAPVT VI.

CAP. 6.

De ſufficientia Scripturæ. Lib. 4.

THESIS. I.

Bellarm. *Controuerſia in duobus* (tria tamen facit membra) *conſiſtit.* 1. *Nos aſſerimus in Scriptura non contineri expreſſe totam doctrinam neceſſariam, ſiue de Fide, ſiue de moribus: & proinde præter verbum Dei ſcriptum, requiri etiam verbum Dei non ſcriptum, id eſt, diuinas, & Apoſtolicas traditiones. At ipſi docent in Scriptura omnia contineri ad fidem & mores neceſſaria: & proinde non eſſe opus vllo verbo non ſcripto.* 2. *Illi exiſtimant Apoſtolos quidem quædam inſtituiſſe præter Scripturam, quæ ad ritum & ordinem Eccleſiæ pertinent, quæ tamen non ſunt neceſſaria, nec præcepta, ſed libera: nihil autem tradidiſſe præter Scripturam, ad fidem aut mores neceſſariò pertinens. Nos autem agnoſcimus traditiones Apoſtolicas omnium generum, id eſt, de fide, de moribus, perpetuas, temporales, vniuerſales, particulares, neceſſarias & liberas.* 3. *Illi putant traditiones Apoſtolicas, ſiquæ fuerunt, non poſſe certo demonſtrari: nos è contrario aſſerimus, non deeſſe certas vias & rationes, quibus Apoſtolicæ traditiones oſtendantur.*

Proteſt. In iſthoc ſtatu quæſtionis nihil ferè deſideramus, tantùm in primo membro vox *expreſſè* ambiguè ponitur: quia non quæritur, an totidem verbis omnia neceſſaria in Scripturis continentur, ſed vel ſententia expreſſa, vel per neceſſariam conſequentiam inde colligenda. In ſecundo etiam membro, qui negant quædam ab Apoſtolis inſtituta eſſe *neceſſaria* intelligendi ſunt de neceſſitate perpetua & vniverſali: quicquid enim ab Apoſtolis inſtitutum fuit,

fuit

fuit etiam neceſſarium pro illo tempore, & pro illis Eccleſijs, pro quibus fuit inſtitutum. Illud quoque quod in tertio membro dicitur de *certitudine*, intelligi debet de certitudine fidei diuinæ, non alia.

Argumenta Pontificiorum.

2. Bellarm. *Bis mille annis, ab Adamo vſque ad Moſen, conſeruata eſt Religio ſola traditione. Non eſt igitur Scriptura ſimpliciter neceſſaria.*

Prot. 1. Simili ratione argutari licet, diu conſervatam fuiſſe religionem, non tantùm ſine Pontifice Romano, ſed etiam ſine Baptiſmo, & Cœna Dominica, cum ſimilibus inſtitutis, ergo non ſunt ſimpliciter neceſſaria. 2. Falſum eſt, toto illo tempore conſervatam fuiſſe religionem ſola traditione ordinaria, è manu quaſi vnius hominis in manum alterius: viva Dei vox perpetuo ferè ſonabat in Eccleſia, cui paulatim ceſſanti ſcriptio poſtea ſuccedebat, & eandem jam habet neceſſitatem, quàm antea habuit viva vox.

3. Bellarm. *Scripturæ cum poſtea extabant, erant ſola Iudæorum, aliis interim ad Eccleſiam pertinentibus vtentibus ſola traditione, vt Iob 15 amicis eius. Ipſi etiam Iudæi magis vtebantur traditione quam Scriptura.*

Proteſt. 1. Si qui pij vivebant extra Eccleſiam viſibilem, cum illis extra ordinem egit Deus. Quæritur autem de ordinaria neceſſitate Scripturæ in Eccleſia Dei. 2. Iob. & amici ejus vixerunt ante Legem ſcriptam, & habuerunt vivam vocem Dei, ſicut apparet ex libro Iob. 3. Alij qui poſt Legem ſcriptam adjungebant ſeſe Eccleſiæ Iudaicæ, habuerunt vſum Scripturarum: ſicut apparet ex hiſtoria Eunuchi, *Act.* 8. 4. Illud autem eſt manifeſtò falſum, quod Iudæi magis vtebantur traditione quam Scriptura, officium eorum fuit verba Legis perpetuò habere in oculis, in corde & in ore, *Deut.* 6. 6. 7. 8. 9. Narrationes illæ quarum mentio frequens eſt in Scripturis, intimè

intimè pertinent ad vſum Scripturæ, tantùm abeſ
eum excludant.

4. Bellar *A Chriſti aduentu per annos multos f*
Ecleſia ſine Scripturis.

Proteſt. 1. Sine omni Scriptura non fuit Eccle
2. Quod ſine ſcriptis Apoſtolicis aliquandiu fuit,
inde erat, quia viua voce debuerunt primo Evang
um prædicare, & poſtea ſcribere. 3 Quod ſapienti
mus Deus voluit Apoſtolos evangelium viva voce p
dicatum quamprimùm ſcriptis conſignare, eo i
oſtenditur neceſſitas Scripturæ.

Hactenus conatus eſt Bell. oſtendere Scripturas n
eſſe neceſſarias, ſed traditiones: jam probare
Scripturas non eſſe ſufficientes ſine traditionib
quamvis traditiones ſufficientes fuerint ſine Sc
turis: ſic duplici blaſphemia traditiones exto
ſupra Scripturas.

5. Bell. *Vel totus Canon ſimul ſumptus eſt ſuf*
ens, vel ſinguli libri per ſe: non ſinguli, ut concedit
neq; totus canon, quia multi libri vere canonici pe
runt.

Proteſt. 1. Non eſt ſufficiens enumeratio in disj
ctione. Illi enim libri Scripturæ qui exſtant conj
ctim conſiderati, neque ſunt vnus liber ſingularis, n
(vt Bellar. indicat) totus canon: iſtos tamen ſuffic
tes affirmamus. 2. Si enim ex iſtis qui jam exſt
vnus aut alter liber periiſſet, (vt Epiſtola 2. & 3.
hannis) reliqui tamen eſſent ſufficientes ad Eccl
ſalutem; Deus enim, in toto Canone, non ſufficie
tantùm, ſed abundanter ſaluti noſtræ proſpexit
Negamus vllum librum Canonis perijſſe, idque
illas rationes, quibus Bellar. ipſe *li. 2. c. 2 & 7.*
bavit codices Hebraicos & Græcos non eſſe in
verſum & omnino corruptos. Neque enim omnia
quæ Prophetæ aut Apoſtoli ſcripſerunt ſunt ſta
canonica, ſed quæ Deus in illum finem ſanctif
vit. 4. Si perierunt libri canonici, Pontificum hæc

c

culpa fuit, qui etiam poſſunt ac debent nobis, ex plenitudine ſcientiæ infallibilis quam habere dicuntur, eoſdem Eccleſiæ reſtituere.

6. Bellarm. *Si Chriſto & Apoſtolis fuiſſet propoſitum verbum Dei reſtringendi ad Scripturam, tum appareret ex Scripturis, Apoſtolos ex Domini mandato ſcripſiſſe, ſed id nuſquam legimus: imo ad ſcribendum non niſi neceſſitate quadam coacti animum applicuerunt.*

Proteſt. 1. Negatur conſequentia, ſi de externo aperto mandato intelligatur. 2. Internum mandatum habuiſſe Apoſtolos, ſequitur ex eo quod Bellar. fatetur *cap.* 3. Deo ſcil. volente, ſuggerente, & inſpirante eos ſcripſiſſe. 3. Iohanni duodecies in Apocalypſi mandatur, vt *ſcribat*. Quod autem de vno exprimitur, de cæteris intelligitur, ſicut in Veteri Teſtamento: vnde etiam Auguſtinus idem de omnibus affirmat, de conſenſu Evangeliſt. *lib.* 1. *c.* 35. *Quicquid Chriſtus de ſuis factis & dictis nos legere voluit, hoc ſcribendum illis tanquam ſuis manibus imperauit.* 4. Non magis coacti fuerunt Apoſtoli ſcribere quam prædicare. 5. Inſtantia Eccleſiarum quas Bell. dicit quoſdam Apoſtolorum obteſtatas eſſe vt ſcriberent, ſatis oſtendit neceſſitatem Scripturæ fuiſſe tum temporis Eccleſiæ notam. 6. Neque propter mandatum Dei, neque propter intentionem ſcribentis, quæ in Moſe non poſſunt negari, concedit Bellar. ſufficientiam Scripturæ ab ipſo exaratæ: hæc igitur tota ratio nihil ſpectat ad quæſtionem.

7. Bellar. *Si doctrinam ſuam literis conſignare voluiſſent, Certè Catechiſmum aut ſimilem librum confeciſſent, vel omnes ſimul communem aliquem libr. m edidiſſent.*

Proteſt. 1. Quis hoc ſibi arrogabit, vt Spiritui Sancto ſit á conſilio, & modum agendi præſcribat? 2. Moſes doctrinam ſuam literis conſignare voluit, & tamen hiſtoricè ſcripſit ſicut Evangeliſtæ. 3. Tam abſurdè hic loquitur Bell. ac ſi concluderet vellet, Apoſtolos non

voluiſſe

voluiſſe doctrinam ſuam literis conſignare. 4. Ineptè etiam ſi non blaſphemè agit, dum inquit majorem ſufficientiam futuram fuiſſe in vno Catechiſmo, quàm jam reperitur in omnibus ſcriptis Apoſtolorum.

8. Bellar. *Multa ſunt quæ ignorari non poſſunt, & tamen in Scripturis non continentur.*

Prot. Nihil tale. Bellar. 1. *Tempore Veteris Teſtamenti, fœminæ remedium aliquod habebant quo à peccato originali purgarentur, ſicut pro maſculis inſtituta erat circumciſio ſecundum multorum opinionem: quid autem eſſet pro fœminis, nuſquam habet Scriptura. Proteſt.* 1. Si fuit remedium aliquod omnibus fœminis neceſſarium ad ſalutem, tum in Scripturis habetur ex confeſſione. Bellar. *cap.* 11. vbi dicit, *Omnia ſcripta eſſe quæ ſunt omnibus neceſſaria.* Remedium enim fœminis neceſſarium, æquè eſt omnibus neceſſarium, ac illud neceſſarium eſt maſculis. 2. Si ſingulare fuit remedium Sacramentale proprium fœminarum, nulla ratio ne fingi quidem poteſt quare non in Lege ſcripta poneretur, æquè ac minutiora illa quæ pertinent ad puerperæ purgationem, *Levit.* 12. 3. Ex ſententia Bellarmini; de effectu Sacram. *lib.* 2. *cap* 13. neque circumciſio, neque vllum ſacramentum Vet. Teſt. purgabat à peccato, aut juſtificabat. Non eſt igitur ferenda Sophiſtica ejus impudentia, cum hoc in loco dicit *ſine dubio* tale remedium purgans à peccato neceſſarium fuiſſe fœminis, & tamen viris circumciſionem in illum finem inſtitutam affirmat ſolum modo *ſecundum multorum opinionem*: præſertim cum ipſemet fateatur multos veterum contra ſentire, de ſacr. Baptiſmi *lib.* 2. *c.* 4. 4. Falſum eſt circumciſionem inſtitutam tantùm pro maſculis: quamvis enim in maſculis tantùm fiebat, non tamen pro maſculis tantum, ſed pro toto ſemine Abrahæ. *Gen.* 17. 9. 1[illegible] 5. Non ignoravit Bellar. Scholaſticos cum Lombard. *lib.* 4 *diſt.* 1. purgationem fœminarum à peccato, ad [illegible] dem ſolam præcipuè & propriè referre: de fidei aute[m]

virtu

gia verum eſt, *præter* Scripturas, eſt *contra* Scripturas: quia Scriptura prohibet additiones, quamvis autem quod adjicitur ſit *contra* præceptum illud generale, eſt tamen ſolummodó præter dogmata illa ſingularia, quibus adijcitur, 2 Apoſtoli alibi nihil quicquam in dogmatico genere ſcripſerunt quod Paulus inter Galatas non prædicaverat. 3 Agit hic Apoſtolus adverſus contrariam doctrinam, per augmentationem vel à minore ad majus, vel à genere ad ſpeciem: *præter* enim ſtrictè ſumptum eſt *minus*, & latè acceptum eſt *generalius* quam *contra*. 4 Eadem ratione *præter* includit *contra*. *Rom. ult.* 17.

16. *Proteſt. Ioh.* 20. 31: Hæc ſcripta ſunt vt credatis, & credentes vitam habeatis. Bell 1. *Iohannes ibi loquitur de ſolis miraculis Chriſti, non de dogmatis fidei & præceptis morum.* Prot. Non ſola miracula intelligi, inde apparet, quod miracula ſine doctrinâ, non ſufficiunt, *vt credamus, & credendo vitam habeamus.* Neq; Iohannes de miraculis ſcripſerat in Evangelio ſuo vel tantum, vel præcipuè. Bell 2. *Si res à Iohanne ſcriptæ ſufficiant, ſuperflua erunt omnia alia Scripturæ.* Prot. 1. Eadem ratione concludere poſſit, ſi cæteri Evangeliſtæ ſufficienter ſcripſerant de paſſione Chriſti, tum quicquid Iohannes de illa ſcripſit, fuit ſuperfluum. Sed ſic viſum eſt ſapientiæ divinæ, non ſufficienter tantùm ſed & abundanter conſulere noſtræ fidei ac ſaluti. 2 Non excluduntur hâc ſententiâ reliquæ Scripturæ, ſed ſupponuntur: Iohannes enim, ultimo ſcribens, oſtendere voluit, ad finem uſque mundi nullos alios libros canonicos eſſe exſpectandos: neque neceſſarium eſſe quidquam, quod in ſuo Evangelio unà cum reliquis libris ante à Prophetis & Apoſtolis conſcriptis, non continebatur.

17 *Prot.* 2 *Tim.* 3. 15. 16 17. Sacræ literæ poſſunt te ſapientem reddere ad ſalutem: tota Scriptura eſt vtilis, &c. ut perfectus ſit homo Dei ad omne opus bonum, perfectè inſtructus.

ditionum, neque hic negat hanc doctrinam in Scriptur. contineri, nihil igitur hoc argumento continetur de doctrina non ſcripta. 3. Impia planè eſt comparatio Sacræ Scripturæ cum Alcorano, & homine Chriſtiano indigna. Cum autem Mahumetanorum in eo planè ſimiles ſunt Pontificij, quòd traditiones jactant, & Scripturas accuſant, tanquam corruptas, & imperfectas, non mirum eſt, ſi talem fidem habeant de Scripturis, qualem illi de Alcorano. Bellar. 5. O*portet ſcire quæ ſit Scriptura. Proteſt.* Iiſdem argumentis quibus oſtenditur aliquos libros eſſe Scripturam divinam, ſimul etiam oſtenditur (maxima ſaltem ex parte) quinam ſint illi. Neque eſt hæc doctrina non ſcripta, ſaltem de toto vetere teſtamento, & magna parte novi. Bellarm. 6. *Oportet ſcire iſtos libros qui ſunt in manibus eſſe illos. Proteſt.* Hoc enim iiſdem argumentis confirmatur, accedente evidenti omnium veterum ſcriptorum communi. Bellar. 7. *Neceſſe eſt Scripturas intelligere. Proteſt.* 1. Senſus Scripturæ eſt in Scriptura, & non eſt doctrina non ſcripta. 2. Non eſt neceſſarium ad ſalutem omnia quæ ſunt in Scripturis intelligere. Pontificij cum ſuis traditionibus illud ſibi non arrogabunt. Quæ ſunt neceſſaria ex ipſis Scripturis intelligi poſſunt. *Obſcuriſſimas autem quæſtiones non habere teſtimonium traditionis in tota Eccleſia receptæ, vt plurimum,* fatetur Bellarm cap. 11. Bell. 8. *Credendum eſt Beatam Mariam ſemper fuiſſe Virginem. Proteſt.* Credendum eſt vt Baſilius credidit, *lib. de Human. Chriſti generat: Donec diſpenſabatur Chriſti generatio, neceſſaria erat virginitas; quid vero poſtea ſit factum, ad myſterii huius doctrinam non anxiè commungendum eſt.* Bellarm. 9. *Credendum eſt in Novo Teſtamento Paſcha eſſe celebrandum die Dominico. Proteſt.* De Paſchatis neceſſaria in Novo Teſtamento, nihil omnino credendum eſt, humana inſtituta non ſunt objecta fidei divinæ. Bellarm. 10. *Oportet credere Baptiſmum parvulorum eſſe ra-*

tu

tum. *Proteſt.* Ex Scripturis hoc probat ipſe Bellar. *de ſacram. Bapt. lib.* 1. *cap.* 8. fatetur etiam hujus libri cap. 11. *Omnia ſcripta eſſe ab Apoſtolis quæ ſunt ſimplici & omnibus neceſſaria.*

9. Bellarm. *Ex Scripturis demonſtratur eſſe aliquas veras traditiones. Proteſt.* Illas videlicet quæ in Scripturis ipſis traduntur: alijs teſtimonium nullum præbent Scripturæ.

Bellarm 1. *Ioh.* 16. *Multa habeo vobis dicere, ſed non poteſtis portare modò. Et Iohan. vlt. Sunt alia multa quæ fecit Ieſus. &c. Proteſt.* 1. Locus ille prior fuit olim quaſi communis locus Hæreticorum. Sic enim Auguſt. *in Ioh. tractat.* 97. *Omnes inſipientiſſimi Hæretici qui ſe Chriſtianos vocari volunt, audacias figmentorum ſuorum quæ maximè exhorret ſenſus humanus, hac occaſione Euangelicæ ſententiæ colorare conantur, vbi Dominus ait, adhuc multa. &c.* 2. Non magis facit pro Pontificijs, quam pro veteribus illis Hæreticis: quia non magis iſti quam illi poſſunt oſtendere illa quæ præter Scripturas tradunt, ea eſſe quæ tunc Dominus docere differebat. Neque poſſunt vllo modo probare illa eadem non eſſe ab Apoſtolis ſcripta. Nullam ſpeciem conſequentiæ habet illa ratio, ante reſurrectionem Apoſtoli quædam non potuerunt portare, ergo poſtea illa non ſcripſerunt. 3. Non dicit Chriſtus multa habeo vobis dicenda, quæ nullo modo dixi, dixerat enim omnia neceſſaria, *Ioh.* 15.15. & 17.8. Sed quæ vos nunc non poteſtis portare, id eſt, quorum intelligentiam non poteſtis capere cum fructu, antequam Spiritum acceperitis: pleniorem igitur inſtitutionem à Spiritu expectandam ille docet, ſed circa res illas quas ipſe docuerat. *v* 13. & *cap.* 14. 26 4. Si tamen concedatur, alia fuiſſe revelanda, tum dicimus illa omnia in ſcriptis Apoſtolorum exſtare. 5. Iohannes *cap. vlt. verſ.* 30. deſertè loquitur de factis, non de dogmatis: & addit etiam *verſ.* 31. omnia illa facta eſſe ſcripta quorum cognitio

nitio eſt neceſſaria ad vitam.

Bell. 2 1. *Cor.* 11. 2. *Sicut tradidi vobis præcepta mea tenetis. Et verſ.* 23. *Accepi à Domino, quod & tradidi vobis. Prot.* Niſi Pontificij poſſint demonſtrare. 1. Omnia quæ Apoſtolus præcepit Corinthiis eſſe vniverſaliter neceſſaria ad ſalutem. 2 Illa quæ præcepit & tradidit, nuſquam eſſe ſcripta 3. Se jam certò ſcire, quænam illa ſint quæ Apoſtolus tradidit, & non ſcripſit; nihil poſſunt ex illis verbis extorquere, in patrocinium ſuarum traditionum.

Bell 3. *Tenete traditiones quas accepiſtis ſive per ſermonem, ſive per epiſtolam noſtram.* 2. *Theſſ.* 2. *Prot.* Nulla ſpecies conſequentiæ eſt in hac ratione, Apoſtolus Theſſalonicenſes quædam docuit per ſermonem, & quædam per epiſtolam: ergo quædam docuit neceſſario, quæ in nulla parte Scripturæ continentur. Bellar. 4. 1. *Tim. vlt. O Timothee depoſitum cuſtodi. Vbi per depoſitum intelligitur ſenſus Scripturarum, & aliorum dogmatum. Proteſt.* De ſenſu Scripturæ non negatur: alia autem dogmata adjicere eſt petere principium. Senſus verò Scripturæ conſervatur. 1. In ipſis Scripturis ſine adjectione aut detractione conſervandis: qua in re Pontifices Romani agnoſcunt ſe infidos fuiſſe, dum Scripturas corruptas eſſe contendunt. 2. In retinenda earum fide. 1. *Tim.* 1. 18. 19. 3. In eadem fide apud alios tuenda, promovenda, & propaganda, 2 *Tim.* 2. 2. Hæc igitur verba non pertinent ad traditiones, ſed illa quæ proximè ſequuntur: *a verſ. 20 profanas de vocibus inanibus clamores, & oppoſitiones falſi nominis notitia.* Et quæ alibi habet de fabulis vitulis. Bellarm. 5. *Ioh. in epiſt* 2. & 3. *Multa habens ſcribere vobis, nolui per chartam & atramentum. Proteſt.* Hac conſequentiæ ratione, concludere licet, nullam doctrinam in tota Scriptura contineri, quam Iohannes in duabus illis poſterioribus epiſtolis non exaravit. Non Scripturæ tantùm, ſed & rationi vim faciunt, qui hunc in modum argumentantur.

10. Bell.

10. Bellarm. *Idem oſtenditur teſtimoniis Pontificum, Conciliorum, & Patrum.* *Proteſt.* Illud *idem* quod fuit probandum, eſt, *doctrinam aliquam neceſſariam eſſe qua in Scripturis non continetur.* Hoc autem iſtis teſtimoniis non probatur, neque poteſt probari. Veteres ſæpè traditiones approbant quæ in Scripturis cõtinentur, ſecundùm illud Cypriani ad Pomp. *Si aut in Euangelio præcipitur, aut Apoſtolorum Epiſtolis, aut Actibus continetur, obſervetur certè hæc ſancta traditio:* præſertim ſi totidem verbis in Sacris literis non exprimantur. Formulas quaſdam verborum traditioni tribuunt, quorum ſenſum ex Scripturis ipſimet oſtendunt. Maximâ tamen ex parte ritus & cœremonias, ſine Scripturis receptas, de quibus non diſputatur, per traditiones deſignant. In ijs autem plus ſatis fuerunt faciles & liberales, ſecundùm illud Hieronymi ad Lucium: *Vnaquæque provincia abundet in ſenſu ſuo, & præcepta majorum Leges Apoſtolicas arbitretur.* Cùm tamen ex Scripturis Iudicium ferunt, traditiones non ſcriptas planè damnant: ſicut idem Hieronymus in *Hag. cap.* 1 *Quæ abſque authoritate & teſtimoniis Scripturæ, quaſi traditione Apoſt. ſponte reperiunt & confingunt, percutit gladius Dei.*

11. Bell. *Idem probatur quatuor aliis argumentis.* *Proteſt.* Argumenta debent eſſe firma, quæ adverſus Scripturas valerent. Bell. 1. *Hæretici omnium ætatum rejecerunt traditiones: ergo non ſunt rejiciendæ.* *Proteſt.* 1. Perpendatur ſimilis ratio, Hæretici omnium ætatum rejecerunt gentium idolatriam: ergo non eſt rejicienda. 2 Manifeſtò falſum eſt, omnes Hæreticos omnes traditiones rejeciſſe. *Irenæus lib.* 3. *cap.* 2. *Cum arguuntur ex Scripturis in accuſationem convertuntur ipſarum Scripturarum, &c. quia non poſſit ex his inveniri veritas, ab his qui neſciunt traditionum.* *Tertul. de reſurrect. Aufer Hæreticis quæ cum Ethnicis ſapiunt, ut de Script. ſolis quæſtiones ſuas*

ſiſtant, ſtare non potcrunt. Euſebius teſtatur Papiam quendam errores varios propoſuiſſe, *tanquam ex tra-ditione non ſcripta l. 3. cap. ult.* Marcion etiam jacta-re ſolebat ſe ſua commenta non à ſeſe, ſed ab ipſis A-poſtolorum diſcipulis habuiſſe, ijs nempe qui Mathiæ auditores fuerunt. *Clement. lib. 7. ſtromat:* Viventibus adhuc Apoſtolis incipiebant impoſtores fingere ſer-mones & Epiſtolas, tanquam ab Apoſtolis proveniſ-ſent. 2 *Theſſ.* 2. 2. Quantum traditionibus tribuerit Montanus, apparet ex Tertulliano de corona militis, qui tum deflexerat ad ejus hæreſin, cùm illum libellum ſcribebat. Bell: 2. *Mores omnium gentium & re-rump. profanarum, approbant leges non ſcriptas. Pro-teſt* 1. Antiquiſſimæ leges Romanorum fuerunt in ta-bulis ſcriptæ. 2 Communis eſt ſententia interpre-tum juris civilis, Scripturam neceſſariò requiri ad le-gem humanam: quibus etiam ſuffragantur Albericus, Salicetus, Gloſſa, & Archidiaconus: teſte Azorio Ieſu-ita, *inſtit. mor l.* 5. *c* 2. imo definitio legis in Iure Cano-nico, *cap lex. diſt.* 2. ex Iſidoro deſumpta, eſt, *lex eſt conſtitutio ſcripta.* 3 Mores gentium & profanorum hominum non ſemper conſonant viis Dei. Neq; tan-tum eſt periculum in legum humanarum, ac in volun-tatis Dei ignorantia. Bel 3 *Si omnia eſſent apertè ſcrip-ta, nullum eſſet privilegium Eccleſia, ſupra Hæreticos, Paganos, & Iudæos. Cum tamen Eccleſia credita ſunt e-loquia Dei Rom.* 3.

Proteſt Objectio ridicula ſimul & profana. Scrip-tura enim longè alia ratione eſt in Eccleſia, quam a-pud alios: Eccleſiæ eſt lex vitæ, & ipſa vita. *Deut.* 32 47. Præterea, Moſes expreſsè dicit, legem ſcriptam fuiſſe ſapientiam, prudentiam, & dignitatem Eccleſiæ, ſupra omnes gentes, ante oculos populorum, qui audi-rent ejus ſtatuta. *Deuter* 4. 6,

Bell. 4. *Dignitas myſteriorum multorum ſilentium requirit, nec decet vt in Scripturis explicentur: vt tre-menda myſteria Miſſæ.*

P ro-

Prot. 1. Hâc ratione dignitas traditionum extollitur ſupra dignitatem Scripturæ, & doctrinæ non ſcriptæ magis divinæ pronunciantur, quam doctrinæ ſcriptæ, Arcana Miſſæ ſunt magis reverenda, quam magna illa myſteria pietatis, 1 *Tim.* 3.16. 2 Omnia myſteria Veteris Teſtamenti, etiam illa, quæ inſpicere non licuit niſi Sacerdotibus, fuerunt tamen in lege ſcripta & deſcripta. 3 Chriſti mandatum eſt, in Novo Teſtam. vt quæ diſcipuli ab ipſo dedicerunt, *in luce & in ſolariis*, id eſt, propalàm docerent, *Mat.* 10.27. tremenda igitur & tegenda myſteria Miſſæ, neque ſunt myſteria Veteris, neque Novi Teſtamenti, ſed pars myſterii illius impietatis, cujus mentio fit. 2 *Theſſ.* 2.7. & profunditatum Satanæ, *Apoc.* 2.24. Hæc ipſa tamen tremenda myſteria Miſſæ, in Miſſali Romano & ſimilibus futiliſſimis libris reperiuntur explicata: quid igitur prohibet, quo minus in ſacris literis extarent.

12. Bell. *Regulæ quibus in cognitionem verarum traditionum Apoſtolorum devenitur, ſunt quinque.* 1. *Quando vniverſa Eccleſia aliquid tanquam fidei dogma amplectitur, quod non invenitur in divinis literis.* 2 *Quando vniverſa Eccleſia aliquid ſeruat, quod nemo conſtituere potuit niſi Deus.* 3 *Quando aliquid in Eccleſia vniverſa omnibus retro temporibus ſervatum eſt, etiamſi illud tale ſit, vt potuerit ab Eccleſia inſtitui.* 4 *Cùm omnes Doctores Eccleſiæ communi conſenſu docent aliquid ex Apoſtolica traditione deſcendere.* 5 *Cùm aliquid pro traditione Apoſtolica habetur in illis Eccleſiis, vbi eſt integra & continuata ſucceſſio ab Apoſtolis: qualis ſucceſſio nunc deficit in omnibus Eccleſiis, præterquam in Romana.* *Prot.* 1. Omnium harum regularum baſis eſt vna, Eccleſiam, ſcilicet in traditionibus Apoſtolicis definiendis nullo modo labi aut decipi poſſe: ad quam vnam quaſi generalem regulam quinque iſtas ſpeciales non immeritò revocârit Azorius, inſtitut. moral. *lib.* 8. *cap.* 4.

Hoc autem nihil aliud eſt quam incertum per incertius probare. 2 Illa autem eſt turpiſſima, ſimul impudentiſſima petitio principii, Eccleſiam Romanam vt regulam traditionum obtrudere, quæ maximi ſceleris poſtulatur propter ſuas fictas & ementitas traditiones. Sed ſic eſt revera. Conciliorum, Patrum, & Primitivæ Eccleſiæ nomina ad ſpeciem & pompam à Pontificiis proferuntur, cùm interim Eccleſiam Romanam præſentem omnium regulam eſſe volunt. Sic enim diſertè Bell. de Sacram. *l.2.c 24. Omnium Conciliorum veterum, & omnium dogmatum firmitas, ab authoritate præſentis Eccleſiæ dependet.* 3 Nulla harum regularum potuit olim locum habere, cum Eccleſiæ variæ contraria planè ſibi ab Apoſtolis tradita fuiſſe contendebant, quód etiam verè fuiſſe ab ijs affirmatum defendit Azorius, inſtit. moral *lib.8.c.4. Diverſæ* (inquit) *traditiones ab Apoſtolis promanârunt. Per Orientem enim, traditione ab Apoſtolis derivata, ſabbatum, ſicut dies Dominica piè & religioſe celebratur: & tamen per Occidentem ſabbato jejunium ſervabatur, traditione (ut ego exiſtimo) à Petro Apoſt accepta. Vnde diverſi ritus & mores, per Orientem & Occidentem retenti & obſervati ſunt.* 4 Nihil omnino eſt quod ab vniverſa Eccleſia per omnia ſæcula fuit receptum, vt neceſſarium creditu aut obſervatu, quod in ſacris literis non continetur. 5 Si traditiones eadem fide ſunt recipiendæ cum ijs quæ in Scripturis continentur, propter Eccleſiæ teſtimonium, & Patrum conſenſum, tum hæc teſtimonia Eccleſiæ & Patrum eandem certitudinem & authoritatem habent cum ſacra Scriptura: tum credendum eſt ſcriptis Patrum eadem fide quâ ſcriptis Propheticis & Apoſtolicis credimus: tum ſive Patres loquuntur ex Scriptura, ſive abſque Scriptura, nulla eſt differentia, quo ad fidem ipſis habendam: quæ omnia ſunt planè abſurda, & à pietate prorſus aliena.

Argu-

Argumenta noſtra.

13. *Proteſt. Deut.* 4. 2. Ne addite ad verbum illud quod ego præcipio vobis, neque detrahite de eo. Bel. 1. *Non agitur ibi de verbo ſcripto, ſed tradito vivâ voce.* *Prot* 1. Non agitur igitur de decalogo qui ſcriptus fuit à Deo ipſo: Neque de legibus illis quas ex ore Domini acceptas Moſes ſcripſerat, & in libro fœderis & populo audiente legerat, *Exod.* 24. 47. 2. Si agitur ibi de verbo tum temporis à Moſe vivâ voce tradito, tum agitur de verbo ſcripto: Moſes enim eadem verba legis quæ vivâ voce tradidit, *abſoluit ſcribere in libro, vſque ad finem eorum. Deut.* 31. 24 Bellar. 2. *Vera expoſitio eius loci eſt, quod Deus non vult dicere, non ſervabitis aliud quam id quod nunc præcipio: ſed, in hoc quod præcipio, nihil mutabitis, addendo, vel minuendo. Alioqui peccaſſent Prophetæ & Apoſtoli, qui tam multa poſtea addiderunt.*

Proteſt. 1. Si ſingulis præceptis legis non licuit aliquid addere, certè toti legi nihil fuit addendum. 2 Nulla ratio reddi poteſt, quare additio in præcepto, non ſit æquè licita, ac additio extra præceptum. 3 Moſes ipſe, 12, 30, 31, 32. Manifeſtè oſtendit hanc legem pertinere ad additiones extra aut vltra legem. *Ne facito ſic Iehovæ Deo tuo, ſicut gentes fecerunt diis ſuis. Vnamquamque rem quam ego præcipio vobis, eam obſervantes facite, ne addito ei.* Hâc etiam ratione iſtiuſmodi additiones damnantur à Prophetis: *quod non præceperam, neque ſubierat in animum meum. Ier.* 7. 31. 4 Quod ad Apoſtolos attinet, quicquid addiderunt, id non tam illi, quam Deus per illos fecit: idque tum quum etiam per eoſdem abrogationem multarum legum Moſis induxit. Prophetæ autem nullum omninò mandatum novum addiderunt legi: ſed explicationes & accommodationes tantùm. Non autem ideò Prophetarum ſcripta dicuntur interpretationes Moſis, quia Moſes commendat authoritatem Prophetarum, ſicut

 Bellar.

Bellar. dicit traditiones in Scripturis laudari, & Eccleſiæ authoritatem commendari, atque adeò iſtas etiam traditiones eſſe quodam modo explicationes verbi ſcripti: ſed quia ſenſum legis expoſuerunt, & accommodârunt ad vſum populi in vnaquaque generatione.

14. *Proteſt.* *Apoc. ult. Si quis appoſuerit ad hæc, &c.* Bell. *Certum eſt Iohannem ibi prohibere corruptionem libri illius.* *Prot* 1. Quamvis hoc non ſit adeò certum, Iohannem tantùm ad illum librum reſpexiſſe, imò veriſimile admodum ſit, cum totum canonem hâc denunciatione graviſſima obſignaſſe, hoc tamen conceſſo, cùm eadem ſit ratio cæterorum canonicorum librorum, & illi qui tradunt doctrinas, quæ in iſtis libris non continentur, apponunt aliquid iis, comminatio illa pertinet etiam ad traditionum authores. 2 Si Pontifices Romani Prophetias quaſdam proferrent de ſtatu Eccleſiæ, aut Antichriſti myſterio, & dicerent ſe illas accepiſſe à Iohanne, atque adeò ejuſdem eſſe fidei cum illis prophetiis, quæ in Apocal. continentur, manifeſtò rei eſſent appoſitionis ad illum librum: non poſſunt igitur à ſimili crimine excuſari, cùm dogmata quædam proferunt, tanquam Apoſtolica, quæ in ſcriptis Apoſtolorum non continentur.

15. *Proteſt* *Gal.* 1. Si angelus de cœlo Evangelizet vobis, præterquã quod Evangelizavimus vobis, anathema ſit. Bellarm. 1. *Apoſtolus loquitur de omni verbo, ſiue ſcripto, ſiue non ſcripto.* *Prot.* Loquitur Paulus de verbo à ſe prædicato: nihil autem prædicabat quod in Scripturis non continebatur *Actor.* 26. 22. Neque Chriſtianus quiſquam negabit Evangelium illud totum quod Paulus Galatis prædicaverat in Novo Teſtamento ſcriptum exſtare. Bell. 2. *Per illud præter Apoſtolus intelligit* contra. *Apoſtolus enim ipſe multa i-lia poſtea docuit, & Iohannes in Apocalypſi. Agit etiam his adverſus contrariam doctrinam. Sic præter accipitur pro contra. Rom. ult.* 17. Prot. 1. in Theol

gia verum eſt, *præter* Scripturas, eſt *contra* Scripturas: quia Scriptura prohibet additiones, quamvis autem quod adjicitur ſit *contra* præceptum illud generale, eſt tamen ſolummodò præter dogmata illa ſingularia, quibus adjicitur, 2 Apoſtoli alibi nihil quicquam in dogmatico genere ſcripſerunt quod Paulus inter Galatas non prædicaverat. 3 Agit hic Apoſtolus adverſus contrariam doctrinam, per augmentationem vel à minore ad majus, vel à genere ad ſpeciem: *præter* enim ſtrictè ſumptum eſt *minus*, & latè acceptum eſt *generalius* quam *contra*. 4 Eadem ratione *præter* includit *contra*. *Rom. ult.* 17.

16. *Proteſt. Ioh.* 20. 3: Hæc ſcripta ſunt vt credatis, & credentes vitam habeatis. Bell 1. *Iohannes ibi loquitur de ſolis miraculis Chriſti, non de dogmatis fidei & præceptis morum.* Prot. Non ſola miracula intelligi, inde apparet, quod miracula ſine doctrinâ, non ſufficiunt, *vt credamus, & credendo vitam habeamus.* Neq; Iohannes de miraculis ſcripſerat in Evangelio ſuo vel tantum, vel præcipuè. Bell 2. *Si res à Iohanne ſcriptæ ſufficiant, ſuperflua erunt omnia alia Scripturæ.* Prot. 1. Eadem ratione concludere poſſit, ſi cæteri Evangeliſtæ ſufficienter ſcripſerant de paſſione Chriſti, tum quicquid Iohannes de illa ſcripſit, fuit ſuperfluum. Sed ſic viſum eſt ſapientiæ divinæ, non ſufficienter tantùm ſed & abundanter conſulere noſtræ fidei ac ſaluti. 3 Non excluduntur hâc ſententiâ reliquæ Scripturæ, ſed ſupponuntur: Iohannes enim, ultimo ſcribens, oſtendere voluit, ad finem uſque mundi nullos alios libros canonicos eſſe exſpectandos: neque neceſſarium eſſe quidquam, quod in ſuo Evangelio unà cum reliquis libris ante à Prophetis & Apoſtolis conſcriptis, non continebatur.

17 *Prot.* 2 *Tim.* 3. 15. 16 17. Sacræ literæ poſſunt te ſapientem reddere ad ſalutem: tota Scriptura eſt vtilis, &c. ut perfectus ſit homo Dei ad omne opus bonum, perfectè inſtructus.

Bellar 1. *Scriptura ſufficienter inſtruit, & perficit hominem Dei, quia multa expreſſè continet, & quæ non continet, oſtendit omnia vnde ſunt petenda.*

Prot. 1. Apoſtolus oſtendit omnia peti poſſe, ac debere ex Scripturis, quia poſſunt hominē ſapientē reddere ad ſalutem, & perfectè inſtructū ad omne opus bonū. Bell. Invertit planè ſenſum, & dicit, Scripturam perficere hominem, quatenus oſtendit illa, quæ ipſa non habet, eſſe aliunde petenda, videlicet ab Eccleſia vel Pontifice Romano. 2. Hâc ratione prima Epiſtola ad Timotheum, vel vno illo tertio capite, perfectè inſtrueret ad omne opus bonum: multa enim expreſsè continet, & quæ non continet, oſtendit (Bell interprete) vnde ſint petenda, à *columna* ſcilicet *& ſtabilimento veritatis.* 3 Si hoc ſit *perficere*, oſtendere, vnde perfectio ſit petenda, tum Iohannes Baptiſta perfecit ſuos diſcipulos, *Ioh.* 3. imò lex perfecit Chriſtianos, *Gal.* 3. 24. quod Apoſtolus expreſsè negat. *Heb.* 7. 19. Bellarm. 2. *Paulus ne hanc quidem ſufficientiam Scripturæ tribuit: quia cùm dicit* omnis *Scriptura*, *non ſolum toti corpori Scripturæ tribuit eam laudem, ſed etiam ſingulis libris.* *Proteſt.* Rectiſſimè hoc dicitur, laudem aliquam iſtis verbis tribui, & toti corpori Scripturæ, & ſingulis ejus libris. Inde verò nihil minùs ſequitur, quam ne iſtam quidem ſufficientiam tribui Scripturæ, quam variis libris per ſe convenire modò oſtendi. Imò ſequitur potiùs, omnem ſufficientiam toti Scripturæ tribui, & ſecundùm proportionem ſingulis libris ſuam. Si quis enim diceret, Logicam poſſe aliquem peritum reddere benè diſſerendi, quia omnia ejus præcepta utilia ſunt ad inveniendum & judicandum, vt qui in ijs ſe exercet perfectè inſtruatur ad benè diſſerendum, ille magnam ſufficientiam tribuerit illi arti, & ejus partibus: ſic eſt in eo quod Apoſtolus hic de Scripturis affirmat. Sed aliud eſt quod Bell. vult, videlicet, non totū corpus Scripturæ hic intelligi:

ſed quemlibet librum: quod vaniſſimis rationibus probare conatur. I. *Iudicio omnium Latinè ſcientium, quod dicitur de omni Scriptura, dicitur de ſingulis libris.* Sed Iudicio omnium Græcè ſcientium vox πᾶσα quæ hic in vetere verſione redditur *omnis*, ſæpe ſignificat idem quod ὅλη, *tota*, vt *Matth.* 8. 32. 34. *Epheſ.* 4. 16. *Act.* 20. 27. Iudicio etiam omnium qui attentè verſati fuerunt in vulgari interpretatione, *omne* idem ſæpè notat quod *totum*, vt *Matth.* 26. 59. *Marc.* 1. 33. & 14. 55. *Actor.* 2. 47. & 7. 10. & 15. 22. *Phil.* 1. 13. *Hebr.* 3. 2. *Omnis plebs, omnis domus, ciuitas omnis, omnis Eccleſia, omne concilium, omne prætorium.* In hoc autem loco, per τὰ ἱερὰ γράμματα *ſacras literas*, neceſſariò intelligitur corpus Scripturæ Sacræ, & Iudicio omnium Theologicè ſcientium, quilibet vnus Scripturæ liber non intelligitur per illam Scripturam, quæ *perfectè inſtruit hominem Dei ad omne opus bonum. II. Cum hæc epiſtola ſcriberetur, aliquid adhuc deerat ex corpore Scripturarum.* Sed tota Scriptura quoad eſſentiales partes legis & Evangelij, Veteris ac Novi Teſt. exſtabat, quamvis Apocalypſis & Evangelium Iohannis, vt integrales partes adhuc deerant: & illi ipſi libri tamen qui deerant per analogiam includuntur. Sicut Paulus dicens *totum corpus Chriſti myſticum animari & ali ſancto eius Spiritu*, includit etiam illa membra quæ neq; tum temporis exſtabant, neq; adhuc exſtant. *III. Apoſtolus ex eo quod tribuit omni Scripturæ, concludit in particulari de Scripturis Veteris Teſtam.* Saltem igitur in præmiſſis hujus ratiocinationis agit de alia etiam Scriptura præter Vetus Teſtamentum, quod etiam in concluſione eum facere apparet ex illis verbis, *verſ.* 15. *per fidem quæ eſt in Ieſu Chriſto.* Si verò totum hoc demus, argumentum fortius ſtringit. Si enim ſcripta Veteris Teſtamenti poterant reddere homines ſapientes ad ſalutẽ, & perfectè inſtructos ad omne opus bonum; quantò id magis præſtabit univerſa Scriptura Veteris ac Novi Teſt. ſimul? Bel. 3.

Vtilis eſt, non ſignificat ſufficiens eſt, ſaltem non ſola ſufficiens eſt, ſed hunc habet vſum, ad hoc refertur & ordinatur, aut aliud ſimile. Sicut qui dicit, cibus eſt vtilis ad nutriendum hominem, dicit quidem cibum ad hoc eſſe inſtitutum, vt nutriat, ſed non dicit ſufficere ſolum cibum: nam ſi calor naturalis deficiat, aut aliquod inſtrumentum corporis ad nutritionem neceſſarium, cibus non nutriet. Prot. 1. Quamvis *vtilis eſt*, non ſignificet *ſufficiens eſt*, tamen *vtilis eſt ad omnia neceſſaria, & perfectè inſtruit ad omnia bona*, tantùm ſaltem ſignificat, quantum *ſufficiens eſt*. Hæc autem vtilitatis magnitudo quam Paulus ſummo gradu tribuit Scripturæ, hæc (inquam) vtilitas illud eſt quod à nobis vrgetur. 2 Si Scriptura ſit à Deo in illum finem ordinata, vt perfectè inſtruat ad omne opus bonum, & vt poſſint quemlibet ſapientem reddere ad ſalutem, quod Bell. concedit, tum certè quilibet contentus eſſe poteſt Scriptura tanquam ſufficienti regula fidei & morum. 3. Exemplum illud de cibo ſophiſticè & ridiculè adhibetur. *S*icut enim ille qui dicit cibum poſſe hominem nutrire, & vtilem eſſe ad perfectam nutritionem, ſignificat cibum eſſe ſufficientem materiam nutritionis, quamvis calor naturalis & alia concurrant vt efficientes cauſæ: ſic Paulus dicens, Scripturam poſſe hominem ſapientem reddere ad ſalutem, & vtilem eſſe ad perfectè inſtruendum, ſignificat Scripturam eſſe ſufficientem materiam nutritionis ſpiritualis, quamvis *Sp. Sanctus* & fides neceſſariò debent concurrere, vt efficientes cauſæ ſalutis. Benè eſt quod Bell. concedit Scripturam ita eſſe ſufficientem ad ſalutem, ſicut cibus eſt ad nutriendum, nihil enim comedendum præter cibum: nihil igitur credendum præter Scripturam. *S*ed inter Pontificos, quum homines petunt Script. tanquam panem, dant illis traditionem tanquam lapidem aut ſerpentem, quod Patres erga filios ſuos facturos negat Chriſtus, *Mat*. 7. 9. 10.

18. *Prot*. Traditiones in Scripturis vbique damnantur

nantur. *Iſa.29. Matth.* 15. *Gal.*1.*Coloſſ.*2. 1.*Tim.* 1. 1. *Pet.* 1. Bellarm. *Christus & Apoſtoli non reprehendunt traditiones quas acceperant Iudæi à Moſe & Prophetis: ſed illas quas acceperant à quibuſdam recentioribus, quarum aliquæ inanes erant, aliquæ pernicioſa, & contra Scripturas. Prot.* 1. Nunquam quenquam in tota Scriptura eo nomine reprehenſum legimus quod traditiones non ſcriptas negligebat. Imò vita promittitur facientibus quod ſcriptum eſt *Gal.* 3.10.*tum.*12. 2. Damnantur illæ traditiones quas Scribæ & Phariſei dicebant eſſe Moſis & Proph. Non eſt enim dubitandum quin à recentioribus illis, à quibus obſervationes illas acceperant, acceperant etiam aut illas à Moſe eſſe, vel in particulari, vel ſaltem in vniverſali. 3. *Moſis & Prophetæ*, apud Chriſtum & Apoſtolos; idem ſonat quod Scriptura Veteris Teſtamenti. Non agnoſcebant igitur vllum verbum Dei ab ipſis Eccleſiæ traditum præter verbum ſcriptum: non mirum eſt igitur ſi eorum traditiones nuſquam nominatim perſtringant. 4 Nulla ratio fingi poteſt, quare Iudæorum traditiones vel pernicioſæ fuerunt, vel inanes, ſi omnes aut pleræque Pontificiorum traditiones ſint probandæ.

19. Teſtimonia illa quæ ex Patribus adferri ſolent à noſtris, adeò ſunt luculenta, vt ad illa dum n nihil Bell. coactus fuerit reſpondere, neceſſe habuit totam cauſam nobis tradere. Nam præter multa turpiſſima ſubterfugia quibus vtitur, hæc eſt ejus confeſſio cap. vndecimo.

1. *Illa quæ ſunt ſimpliciter omnibus neceſſaria Apoſtoli conſueverunt omnibus prædicare: & aliorum quæ ſunt omnibus vtilia.*

2. *Omnia illa ſunt ſcripta ab Apoſtolis quæ ſunt omnibus neceſſaria, & quæ ipſi palam omnibus vulgò prædicaverant.*

3. *Non ſunt vt plurimum obſcuriſſimæ quæſtiones illæ, quæ teſtimonium habent traditionis in tota Eccleſia receptæ.*

4. *Exſtant*

4. *Exſtant in Scripturis teſtimonia eorum omnium quæ ad naturam Dei pertinent, vel unionem naturarum in Chriſto indicandam: & poſſumus nos, circa ea dogmata, planè & plenè inſtrui ex Scripturis, ſi eas rectè intelligamus.*

5. *Nullum eſt vitium ad quod ſanandum non inuenitur in Scriptura aliquod remedium.*

6. *Quæ habentur in Symbolo Apoſtolico, & Decalogo apertè poſita ſunt in Scripturis.*

7. *Profeſſio viduitatis, quale bonum ſit, ſatis expoſuit Apoſtolus.*

8. *Clariſſima Scripturarum teſtimonia ſine dubio, anteponenda ſunt omnibus Conciliorum teſtimoniis.*

20. Ex prima & ſecunda confeſſione ſic argumentamur: I. Si illa omnia quæ Apoſtoli palam omnibus prædicauerant, ſint ſcripta, tum *ſermones* Apoſtoli, de quibus loquitur, 2. *Theſſ.* 2. 15. ſunt ſcripti: fuerunt enim toti Eccleſiæ prædicati, ſicut Epiſtola fuit ad omnes ſcripta. Nequiter igitur facit Bell. cum illam voculam toties urget ad traditiones non ſcriptas ſtabiliendas.

2. Si omnia omnibus vel neceſſaria, vel vtilia ſint ſcripta, tum tota Dei voluntas ad ſalutem hominum revelata eſt ſcripta: eſt enim tota omnibus vtilis, quia facit ad omnium ſalutem.

3. Si illa quæ ſunt omnibus vtilia, ſint ſcripta, tum illa etiam quæ ſunt Epiſcopis & Presbyteris neceſſaria. Nam, præterquam quod præcipua pars officij miniſtrorum eſt docere illa quæ ſunt omnibus neceſſaria & vtilia: norunt omnes Scripturam totam vbique non minùs inculcare eorum officia quam plebis: & Apoſtolum Paulum tres integras epiſtolas in illo argumento præcipuè collocaſſe. In Veteri etiam Teſtamento Sacerdotum & Levitarum officia magis accuratè deſcribuntur, quam hominum privatorum.

4. Ex 2. & 3. ſic: Si traditiones non ſint de rebus generaliter neceſſarijs, aut vtilibus, neque de quæſtio-

nibus obſcuriſſimis, tum certè nullæ ſunt: Nulla enim excogitari poteſt ratio, quare & res illæ quæ ſunt omnibus vel neceſſariæ, vel vtiles, & quæſtiones obſcuriſſimæ ſcripto ab Apoſtolis conſignarentur, & aliæ neſcio quales omitterentur, niſi forſitan cum blaſphemia dicent Scripturam temerè fuiſſe exaratam, & non ſumma Dei Providentia.

5. Ex 4. ſic: Si omnia quæ ad naturam Dei pertinent in Scripturis contineantur, tum falſò antea *cap.* 8. pro fundamento traditionum poſuit, quædam eſſe myſteria quæ digniora ſunt, quam vt in Scripturis explicentur: non ſunt enim majora myſteria quam in natura Dei, & vnione naturarum in Christo.

6. Ex 5. ſic: Si in Scripturis deſcribantur remedia adverſus omnia vitia, tum etiam media ibi habentur ad omnes virtutes comparandas. Nihil enim deeſt quod ſpectat, vel ad fidem, vel ad mores: illa enim omnia ad alterutrum horum debent referri.

7. Ex 6. ſic: Si omnia quæ ſunt in Symbolis & Decalogo apertè poſita ſint in Scriptura, tum ibi habemus perfectam regulam fidei & morum.

8. Ex 7. ſic: Si talia minuta, qualis eſt profeſſio viduitatis in Scripturis exponantur, nihil certè neceſſarium omittitur.

9. Ex 8. ſic: Si teſtimonia Scripturæ ſine dubio ſint anteponenda teſtimonijs Conciliorum, tum falſum eſt quod Bell. antea poſuit, verbum Eccleſiæ eſſe ſemper verbum Dei. Nam omne verbum Dei eſt vnius & ejuſdem authoritatis. Neq; certè habent Concilia talem directionem Spiritus decernendo, qualem Prophetæ & Apoſtoli habuerunt in ſcribendo. Tum etiam certior eſt fides, quæ nititur claris Scripturæ teſtimonijs, quam quæ nititur autoritate Conciliorum.

11. Impoſſibile videtur potuiſſe tam diu conſervari puras traditiones non ſcriptas: propter hominum oblivionem, imperitiam, negligentiam, & perverſitatem Bellar. 1. *Cura iſta non incumbit præcipuè hominibus,*

nibus ſed Deo, quia ſua Providentia conſeruauit Eccleſiam, Scripturam, & etiam traditiones ab Adam vſque ad Moſem. *Prot.* 1. Deo nulla cura incumbit, quam ipſe non ſuſcepit Sed traditionum non ſcriptarum curam nuſquam in Scripturis revelauit à ſe ſuſceptam: tunc enim quænam illæ traditiones eſsent, ſimul etiam revelaſset, atque adeò traditiones non ſcriptæ eſſent ſcriptæ. 2. De conſervatione Eccleſiæ, & Scripturæ, apertas habemus promiſſiones, de traditionibus, non ſic. 3. Bell. cotendit *cap.* 4. Scripturam totam non eſse conſervatam, ſed multas ejus partes perijſse. 4. Ab Adam dum pura conſervata fuit doctrina non ſcripta, per vivam Dei vocem, & extraordinariós Prophetas fuit conſervata, qualis diſpenſatio ab Apoſtolorum temporibus non exſtat. Ad Moſem verò non fuit pura conſervata, viva voce ceſſante: & idcirco à Moſe fuit ſcripto conſignata, & ſic deinceps vt ab humanis illis corruptelis vindicaretur, quibus traditiones ſunt obnoxiæ. Bellarm 2. *Quatuor cauſa adiuvantes fuerunt traditionum conſervandarum. I Libri Eccleſiaſtici, in quibus ſunt ſcripta. II. Vſus earum continuus, III. Monumenta externa, vt templa, & ſimilia. IV. Hæreſes, quæ excitarant doctos ad inueſtigandas traditiones antiquas, & eaſdem aliis commendandas.* *Protest.* 1. Iſta omnia ſunt obnoxia oblivioni, negligentiæ, imperitiæ, & perverſitati illi quibus debent occurrere. 2. Si Dei voluntas fuiſſet, vt doctrinæ iſtæ non ſcriptæ æquè ſanctè conſervarentur, ac illæ quæ ſunt in Scripturis, á ſanctis proculdubio Apoſtolis curaſſet illas conſcribi, & non reliquiſſet eas ab hominibus mendacibus, pro ſuo arbitrio, ſcribendas. 3. Neque vlla traditio non ſcripta, in omnibus Eccleſiaſticis libris exſtat, neque omnes in vllo vno, neque omnes illæ quæ exſtant in quibuſdam, à Pontificijs approbantur. 4 Continuus vſus ne linguam quidem vulgarem cujus vſus eſt maximè frequens, poteſt puram conſervare; *linguæ vulgares* (in-

quo

quit Bellarminus. *lib. 2 cap. 15.*) *ſingulis ſeculis magna ex parte mutantur.* Continuatus etiam vſus harum traditionum, á tempore Apoſtolorum non magis poteſt oſtendi, quam traditiones ipſæ. 5. Neque vſus, neque lapides, & parietes templorum conſervare poſſunt dogmata aut doctrinas. 6. Hæreſes excitare debent pios & doctos, ad ſcrutandas Scripturas, quæ voluntatem Dei continent indubitatam.

22. *Proteſt.* Literæ diuinæ ſcriptæ ſunt, vt habeamus regulam & normam perfectam fidei & morum. Bell. 1. *Scripturæ finis proprius & præcipuus, non fuit, vt eſſet regula fidei: tunc enim contineret omnia & ſola illa quæ ex ſe ad fidem pertinent: & eſſet vnum opus continuum: ſed vt eſſet commonitorium quoddam vtile, ad conſervandam & fovendam doctrinam ex prædicatione acceptam.* *Proteſt.* 1. Regula, & commonitorium non ſunt oppoſita: Scriptura eſt regula commonefaciens. 2. Proprius & præcipuus finis legis eſt vt ſit regula: Scripturam autem eſſe legem Pontificij concedunt. 3. Voluntas Dei ideo fuit in Scripturis revelata, vt ſecundum illam vivamus, ſicut Moſes, qui inter ſcriptores ejus primus fuit, vbique teſtatur. 4. Leges autem præſcribere Deo, vt regulam iſtam nudè traderet, in vno opere continuo ſine vllis appendicibus, applicationibus, aut declarationibus, quibus infirmitati noſtræ conſulere poſſit, hoc eſt hominis Deo ex adverſo reſponſantis. 5. Si Scriptura ſit commonitorium tantum prædicationi inſerviens, quænam erit regula ipſius prædicationis? 6. Non poteſt vt ſufficiens commonitorium, conſervare doctrinam ex prædicatione Apoſtolorum acceptam, niſi totam doctrinam ab ijs prædicatam contineat. Bell. 2. *Scriptura eſt regula non totalis ſed partialis.* *Proteſt.* 1. Nulla omninò ratio, ne fingi quidem poteſt quare quædam doctrinæ neceſſariæ haberent regulam Scriptam, & aliæ æquè neceſſariæ, non haberent. 2. Si ſit partialis regula, tum non perfectè dirigit: & qui perfectè faceret

voluntæ-

voluntatem Dei Scripturis revelatam, nondum eſſet perfectus. 2. Si Scriptura ſit partialis regula, tum tenentur homines ſupra id quod ſcriptum eſt ſapere, id eſt, ſupra Legem & Evangelium.

23. *Proteſt.* Si recipienda ſint dogmata non ſcripta, dabitur occaſio multis, fingendi, & introducendi in Eccleſiam multa falſa, ſub nomine traditionis. Bell. 1. *Hoc argumentum æquè valet adverſus Scripturas, quia multi falſi libri ornati fuerunt olim titulo librorum Canonicorum. Proteſt.* Non eſt eadem ratio: Scripturæ enim Canonicæ alijs argumentis dignoſcuntur, non inſcriptione ſola titulorum. Experientia ipſa docet, inter Iudæos, varias traditiones falſas introductas fuiſſe, nullam tamen Scripturam falſam fuiſſe in Canonem admiſſam. Neque poſtea in Eccleſia Chriſtiana fuiſſet vllus Apocryphus liber pro Sacra Scriptura admiſſus, niſi traditionum authoritas viam illi feciſſet. Communis etiam ſenſus oſtendit, quod non tam facilè ſit librum falſum obtrudere Eccleſiæ pro canonico, ac falſam traditionem pro vera. Bellarm. 2. *Eccleſia & authoritatem habet, & certam etiam viam diſcernendi veras traditiones à falſis. Proteſt.* Nullam viam aut rationem habet veras traditiones non ſcriptas dogmaticas diſcernendi, præter ſuam propriam authoritatem: & authoritatis illius nullum oſtendere poteſt idoneum authorem.

24. *Proteſt.* Proprium eſt Hæreticorum abſcondere ſua dogmata, ac dicere Apoſtolos quædam palam omnibus prædicaſſe, quædam occultè tantùm quibuſdam tradidiſſe. Bell. *Hæretici myſteria ſua abſcondunt, quia ſunt turpia: ſed noſtra abſconduntur à quibuſdam, vel quia non eſt opus vt ſciantur ab omnibus, vel quia non ſunt omnes capaces. Proteſt:* Si quiſpiam Hæreticorum dixit ſua myſteria fuiſſe turpia, aut non dixit omnes non eſſe eorum capaces, tum hoc eſt reſpondere non garrire.

BEL-

BELLARMINVS ENERVATVS.

Liber ſecundus, DE CHRISTO.

CAP. I.

De ſcientia animæ Chriſti.

THESIS I.

IN tribus primis libris controuerſiæ ſecundæ Bellarminianæ, nulla pars confeſſionis noſtræ proponitur impugnanda, niſi *lib.* 2 *c.* 19. vbi hæreſeos arguitur, quod quidam noſtrarum Chriſtum αὐτόθεον, id eſt, Deum à ſeipſo exiſtentem appellare ſolent. Sed & hac in re maligna potius Bellarmini vitiligatio quam grauis aliqua controverſia reperitur. Nam Bell. ipſe primò dubitantèr noſtros accuſat: *neſcio* (inquit) *an hac hæreſis ſit in re, an ſolum in verbis*. Secundò fatetur, & probat, Caluini ſententiam eſſe, *quod filius ſit à ſe reſpectu eſſentiæ, non reſpectu perſonæ:* Addit etiam tertio in loco, tam patrem, quam filium poſſe dici αὐτόθεον, id eſt, *veriſſime Deum*, & ſic ab Epiphanio appellari. Modum tantum loquendi reprehendit: cùm tamen ipſemet oſtendat, modum ipſum loquendi neceſſarium fuiſſe ad refutandum Valentinum Gentilem, qui perpetuò jactabat, ſolùm Patrem eſſe αὐτόθεον. Huic igitur criminationi ſufficiat apponere Calvini brevē illā apologiam, *Epiſt.* 35 : 1. *Cùm de Chriſti diuinitate ſermo eſt, quæ Dei propria ſunt, jure etiā illi deferātur, quia tū in vnius Dei eſſentiam reſpicitur, præterita diſtinctionis*

mentione

mentione quæ eſt inter Patrem & Filium, qua ratione verè dicitur, Chriſtum eſſe Deum vnicum & æternum à ſeipſo exiſtentem. Neque huic ſententiæ illud obſtat, quod verè quoque ab Eccleſiaſticis Scriptoribus eſt traditum, verbum, ſeu filium Dei à Patre eſſe, etiam ſecundum ſuam eſſentiam. Quin hæc perſonarum notatio locum habet, vbi Patris & filij diſtinctio commemoratur. Nomen autem Iehoua eſt diuinitatis elogium, quod non minus Patrem, Spiritum, quam Filium complectitur. Sic Cyrillus: qui ſæpius Patrem Filij principium vocare ſolet, pro ingenti tamen abſurdo ducit, Dial. 3. de Trin. niſi Filius à ſeipſo vitam & immortalitatem habere credatur. Idem docet, ſi ineffabili naturæ proprium eſt, vt ex ſeipſa ſit, in Filium id jure competere. Quin etiam, lib. Theſaur. 10. ratiocinatur, Patrem à ſeipſo nihil habere, niſi Filius etiam à ſeipſo habeat.

In libro quarto occurit primò quæſtio (non maximè neceſſaria) de ſcientia animæ Chriſti, breuiter expedienda: an ſcilicet Chriſti anima ita repleta fuerit omni ſcientiâ ab ipſa ſua creatione, vt nullo modo in ſcientia profecerit. Pontificij affirmant: nos negamus.

Bellarmini argumenta.

3. Bellarm. *Iſ. 11. Requieſcet ſuper eum Spiritus ſapientiæ. Pſal. 44. Vnxit te Deus. Sicut & Iſ 16 Act. 4 & 10. Prov. 1.* Concedimus Chriſtum fuiſſe vnctum Spiritu ſapientiæ ab ipſa cōceptione, (fruſtra enim ſophiſticè occupatur hujus temporis negotio à Bellarm quaſi eſſet noſtra defenſio.) Sed ſicut divina natura in ipſo comprimebat aliquo modo & occultavit ſuam majeſtatem in humiliatione Chriſti, ne exereret illam dignitatem, quæ poſtea apparuit in exaltatione: ſic etiam cohibebatur Spiritus ille ſapientiæ, ne ſtatim in perfectione, ſed paulatim pro ratione ſtatus Chriſti exereretur. 2. Spiritus ſapientiæ eſt vbi facultas adeſt omnia facilè percipiendi quæ ſunt neceſſaria ſcitu, prout occaſio fert, quamuis omnia ſingularia actu non ſciantur. 3. Sapientia illa quæ intenſiuè, &

ill.

Argumenta noſtra.

11. *Proteſt.* *Heb.* 2. 17. Debuit per omnia fratribus ſimilis fieri. & 4. 15. Tentatus in omnibus ſimiliter, abſq; peccato. Bell. *Cùm excipitur peccatum, intelliguntur excepta non ſolum peccata, ſed etiam omnes illi defectus qui non erant vtiles redemptioni. Et cum dicitur per omnia aſſimilari, nomine omniũ, intelliguntur omnia quæ ad perfectionem naturæ pertinent, vel ad redemptionem conducunt.* *Prot.* 1. Ad redemptionem conducebant communi ratione, vt partes humiliationis Chriſti etiam illi defectus ab illo ſuſcepti, quorum ſingularem vtilitatem non percipimus. 2. Progreſſus in ſcientia æquè conducebat ad redemptionem, ac progreſſus in ſtatura. 3. Sub redemptione comprehenditur ejus applicatio, ad quam ſingulariter conducit, ſcire Chriſtum hujuſmodi infirmitates noſtras expertũ eſſe.

12. *Prot.* *Luc.* 2. 40. Creſcebat, & corroborabatur ſpiritu, implebaturque ſapientiâ, & Dei gratia erat ſuper eum, & *verſ.* 52. proficiebat ſapientiâ, & ſtaturâ, ac gratia apud Deum & homines. Bellarm. 1. *Vox Græca πληρούμενος verſ.* 40. *aliquando ſignificat redundans.* *Prot.* 1. Non eſt hæc germana aut propria hujus vocis ſignificatio. 2. Non convenit huic loco propter interpretationem quæ ſequitur, *verſ.* 52. 3. Continetur hæc redundantia in eo quod dicitur impletus & repletus: ſed aliud etiam ſignificatur. Bellarm. 2. *Tum ſenſus eſt, organa corporea magis repleta fuiſſe in dies ſapientiâ, & aptata ad opera excellentiora.* *Prot.* Hoc aliquid eſt, ſed non totum. Evangeliſta enim affirmat eum corroberatum fuiſſe ſpiritu, non corpore ſolo, quatenus implebatur ſapientia, ἐκραταιοῦτο πνεύματι, πληρούμενον σοφίας. Bellarm. 3. *Replebatur ſapientia acquiſita, per experimentum proprium, practicè, earum rerum quas non ignorabat theoreticè.* *Proteſt.* 1. Neque in Scripturis, neque vſquàm aliàs,

aliàs, reperitur hæc phraſis, tali ſenſu, vt quis dicatur ſapientiâ impleri, eo quod experitur illa quæ antea perfectè ſciebat. 2. Hac ratione creſcebat in ſapientia etiam poſt reſurrectionem non minus quam in pueritia: nunc enim primum expertus eſt, quid ſit in cœlum aſcendere, ſedere ad dextram Patris, & alia ſimilia. Bellarm. 4. *Proficiebat Christus ſapientia & gratia, opinione hominũ, quibus in dies magis aperiebat ſapientiam ſuam.* *Prot.* 1. Verum hoc eſt de perſona Chriſti: ſed humana natura etiam humano more proficiebat. 2. Eodem ſenſu dicitur profeciſſe in *ſapientia*, quo proficiebat in *ſtatura*; conjunguntur enim in Luca: ſed reipſa creſcebat ſtatura, non opinione ſolùm. 3. Thomas ipſe in ſumm. p. 3. q. 12. a. 2. affirmat & probat ex hoc loco, ipſum habitum ſcientiæ acquiſitæ ſuſcepiſſe incrementa vnà cum corporis ætate ac ſtatura. Cui etiam aſſentiuntur multi veterum, vt Medina in illum locum oſtendit.

13. *Prot.* *Marc.* 13. 32. De die illo & hora, neque ipſe filius ſcit. Bellarm. *Filius dicitur neſcire quia non ſciebat ad dicendum alijs, & quia eos neſcientes faciebat.* *Prot.* 1. Hac ratione licebit etiam dicere Deum ipſum neſcire diem judicij. Neque potuit Chriſtus dicere Patrem ſolum ſcire, qui ficto hoc ſenſu magis ignarus eſt illius diei, quàm homines varij, qui omni modo ſatagunt, vt alijs eũ demonſtrent. 2. Hac expoſitione, turpiſſimæ & fallaciſſimæ illius æquivocationis quæ Ieſuitis eſt in vſu autor & approbator conſtituitur Chriſtus. Sic enim quod quis certiſſimum eſſe novit, poteſt rogatus negare ſe ſcire ſimpliciter & abſolutè quoad verba, modo intelligat mente, negare ſe tantùm quod ſciat vt dicat. Sic omne ferè diſcrimen tollitur inter verũ teſtimoniũ & falſũ. 3. *Multi veteres Patres* (vt fatetur Maldonatus in hæc verba) *Athanaſius, Greg. Nazian. Theodor. Cyrillus, author operis imperfecti in Matt. docuerunt Christum quatenus hominẽ diem judicij ignoraſſe.*

non admittimus, quaſi fidem & fiduciæ apprehenſionem Chriſtus amiſiſſet, (ſicut Bell. ipſe paulò poſt agnoſcit) ſed quod gaudium illud non ſentiebat, quod ex fide & fiducia ſolet emanare, & loco ejus, preſſuram & vexationem ſentiebat proficiſcentem ab ira Dei, non adverſus ipſum, abſolutè, ſed quatenus ſponſor noſter fuit. 2 In iſta etiam preſſura, fuit moderatio & mitigatio quædam per intervalla, vt locus interim eſſet officijs illis quæ ante mortem ejus erant peragenda.

4. Bellarm. *Si redempti eſſemus per infernales pœnas Chriſti, deberent figuræ præceſſiſſe: deberet etiam aliquod ſacramentum eius rei exſtare: item feſto die deberet celebrari, & in tabulis depingi: at nihil tale factum eſt.* Prot. 1. Dicant nobis Pontificij, quibus figuris, ſacramentis, diebus feſtis, aut picturis agonia illa Chriſti declaratur, quæ in Scripturis diſertè commemoratur, *Luc.* 22. 44. & ad illa eadem deferemus ipſos pro declaratione ſpiritualis Chriſti preſſuræ. 2. Expreſſa nulla figura eſt diuinæ Chriſti naturæ (niſi apud idololatras) neque animæ ejus, aut earum quæ propriè ad animam ſpectabant, quia craſſæ & externæ figuræ non ſunt capaces talium adumbrationum. Actiua ipſa Chriſti obedientia in re bruta non potuit commodè repreſentari. 3. Significabantur tamen aliquo modo ſpirituales paſſiones Chriſti olim per combuſtionem holocauſti igne cœleſti, & nunc eodem ſacramento quo tota paſſio Chriſti declaratur. De feſtis diebus, & imaginibus, viderint humanarum traditionum & idolorum formatores.

5. Bell. *Patres deſcribunt deſcenſum Chriſti ad inferos vt deſcenſum victoris, & triumphatoris, non ut rei.* *Prot.* 1. Triumphus eſt duplex, virtualis in campo, *Coll.* 2. 14 15 & actualis in curru vel ſtella glorioſa, *Eph* 4. 8. Priore ſenſu, Chriſtus ſimul reus fuit & triũphator, poſteriore autẽ, deſcẽſus Chriſti opponitur planè aſcenſui, vt humiliatio exaltationi: *Ro.* 10. 6. 7. *Eph.* 4. 9. *Phil.* 2. 8. 9. ita vt deſcenſũ triumphatoris eo ſenſu

deſcribere, nihil aliud ſit quam deſcenſum aſcendentis, aut humiliationem exaltati definire. 2 Falſum eſt omnes patres deſcenſum Chriſti ad triumphum retuliſſe. Citatur à Bell *cap.* 14. ita pronuncians Irenæus: *Dominus legem mortuorum ſeruauit, vt fieret primogenitus à mortuis, & commoratus vſque in diem tertium in inferioribus terræ.* Baſil ita: *Deus redimet animam meam de manu inferni: vaticinatur Domini ad inferos deſcenſum.* Hieron. in Iſ. 53. hæc ſunt verba: *Ven. reputatus eſt inter peccatores, vt deſcenderet in infernum.* Euſebij demonſtrat. Euang. *l.* 10. hæc: *Deſcendere ad inferos, eſt vltima afflictio.* 3. Qui ita deſcribunt deſcenſum Chriſti, vel virtualem triumphum, vel virtualem deſcenſum, intelligunt, vel certè non tantùm ſine Script loquuntur, ſed etiam contra Scripturam: Scriptura enim diſertè docet liberatum fuiſſe Chriſtum ab illis inferis in quos deſcendit *Act* 2. 24. ab actu autem victoriæ aut triumphi nemo dicitur liberari.

6. Bell. *Fundamentum Caluini eſt falſum, quo eſſe in inferno. nihil ſit aliud, quam timere Deum iratum.* Prot. Non eſt hoc fundamentum Calvini, ſed Bellarmini figmentum. Chriſtum autem dicimus non timuiſſe tantum, ſed & ſenſiſſe iram Dei.

7. Bellar. *Si Chriſtus emiſit verba deſperationis, videtur grauiſſimè peccaſſe.* Proteſt. Concedimus conſequentiam, ſi propriè verba deſperationis fuerunt pro à Chriſto emittebantur. Si verò eadem illa verba quæ in hominibus ſæpè à deſperatione proficiſcuntur, & ideò deſperationis verba vocantur, in Chriſto ab ar gore proveniebant, in eo nihil eſt peccati.

8. Bellarm. *Si Chriſtus pertulit pœnam damnatorum, tum ſimpliciter deſperauit. Pœna enim damnatorum includit eſſentialiter deſperationem.* Proteſt. 1. Deſperatio non eſt de eſſentia pœnæ infernalis. Pœnæ author eſt Deus: Diabolus & peccator deſperation *Pœna* eſt hominis paſſio: deſperatio eſt homin

ad

actio. 2. Deſperatio non reſpicit propriè pœnam ipſam, ſed continuationem ejus in æternum. Nullum igitur locum habet in eo qui eandem pœnam ſubit ad tempus breve, conſtitutum, & ipſi notum, cum certa ſpe liberationis, imò cum poteſtate illam amovendi cum ipſi placet. Similis eſt calumnia, quæ ſequitur apud Bell. de dubitatione Chriſti. 3. Bellarminus contendit, animas in Purgatorio manentes, pœnas ſubire atrociſſimas in igne infernali, ſine ulla deſperatione. *de Purg lib. 2. cap* 3. 10. 14 an poſſunt miſellæ illæ animæ ſpe ſua ſalva tantas pœnas ferre, & non poteſt Chriſtus?

Argumenta noſtra.

9. *Proteſt. Iſ.* 53. 4. 10. Chriſtus dicitur à Deo percuſſus & contritus. Bell. 1. *Chriſtus dicitur percuſſus à Patre, quia permiſit eum occidi. Prot.* 1. Hoc ſenſu, fuit etiam percuſſus à ſeipſo, quia permiſit ſe occidi. 2. Prædeſtinatio mortis Chriſti, *Act* 2. 23. donatio, vocatio, & ſanctificatio, & obſignatio Chriſti ad illam ſubeundam, *Ioh.* 3. 16. *Heb.* 5. 4. *&c. Ioh.* 6. 27. *&* 10. 36. alius generis efficatiam notant quam eſt in nuda permiſſione. 3. Iuſtitiæ Dei ſatisfeciſſe Chriſtum ſua morte, ne ipſi quidem Pontific. negant. Iuſtitia igitur Dei circa Chriſtum morientem fuit occupata, non permiſſio ſola. Bellarm. 2. *Hieronym. & omnes alii expoſitores hanc percuſſionem referunt ad ſolam mortem temporalem. Proteſt* 1. Fuit hæc triſtitia & angor, quamvis ſpiritualis mortis guſtatio, temporalis tamen duratione. 2. Pertinebat etiam ad mortem corporalem, tanquam cauſa ejus partialis, & tanquam pars conjuncta unius & ejuſdem humiliationis quæ in morte fuit maximè notabilis, & per illam ſolet notari. 3. Et falſum eſt quod de Hieronymo ac alijs dicitur, & invalida ratio ab hominum authoritate ducta. Bell. 3 *Non omnes qui percutiuntur à Deo irato, patiuntur pœnas infernales. Prot.* 1. Omnes hujuſmodi pœnas patiuntur ex parte, qui in

animis ſuis percutiuntur ob reatum peccati. 2 Chriſtus vt ſponſor & mediator mundi multò gravius percuſſus fuit quam alius quiſquam. Vnde etiam recepta eſt ſententia apud ipſos ſcholaſticos, dolorem Chriſti fuiſſe majorem omnibus doloribus. *Thom p. 3. q 46. a. 6.* 3. Plerique alij cum in hac vita percutiuntur, aliquod habent levamen & mitigationem: ſed Chriſtus pro tempore deſtitutus fuit omni ſolatij ſenſu Thom. & Medina, ibidem.

10. *Prot. Iſ. 63.* 5. Caſtigatio pacis noſtræ imponitur ei. Omne igitur pœnæ genus luebat, quod noſtra peccata merebantur, atq; adeò pœnas Gehennæ. Bellar. *Sic etiam ſequeretur, debuiſſe Chriſti paſſionem eſſe æternam. Sicut autem temporali pœna ſatisfecit Chriſtus pro æterna, ſic etiam morte corporis ſatisfacere potuit pro morte animarum: quia pretium redemptionis penſatur ex dignitate perſonæ quæ patiebatur, & ex charitate qua patiebatur.*

Prot. 1. Diſpar eſt ratio generis, & durationis pœnæ: duratio enim æterna, & ſimiles circumſtantiæ quæ damnatorum omnium pœnas comitantur, non ſunt de eſſentia ipſius pœnæ, ſed eam conſequuntur, in ijs qui non poſſunt pœnam ferendo ſatisfacere, & vincere, quod Chriſtus fecit. 2. Quid potuit fieri per Chriſti mortem, ſecundum abſolutam Dei potentiam, curioſæ præſumptionis eſt inquirere: quidquam inde concludi magis poteſt adverſus ſpiritualem Chriſti paſſionem, quam adverſus mortem ipſam temporalem: contendunt enim Pontificij, vel vnam guttam ſanguinis, vel etiam lachrymam vnam Chriſti ſufficere potuiſſe ad redemptionem mundi. 3. Poſita ſaltem voluntate Dei, de Chriſti vt ſponſoris ac mediatoris noſtri paſſione, fieri non potuit, vt ſatisfaceret juſtitiæ Dei dimidiata humanæ naturæ paſſione. 4. Quamuis valor paſſionis penſanda ſit ex dignitate patientis, tamen vt paſſio idonea eſſet ad valorem illum in talem vſum ſuſtinendum, proportio fuit obſervanda inter

pœn

pœnam debitam & ſolutam.

11. *Prot.* Chriſtus in horto angore & horrore ad ſanguineum vſque ſudorem perculſus non fuit ex metu mortis corporalis, quam martyres multi & alij etiam cum exultatione ſubierunt. Bel. 1. *Nullus Patrum inſinuauit hunc timorem fuiſſe de ſalute animæ.*

Prot. Neque noſtra eſt hæc concluſio, ſed calicem iræ Dei guſtatum cauſam fuiſſe huius horroris. Hoc autem Iuſtinus in dial cum Tryphon. & Cæſarius dial. 1. ſatis inſinuant.

Bell. 2. *Chriſtus, vt copioſa eſſet redemptio, timuit non coactus, ſed quia voluit pœnam mortis & timoris ſubire. Cæteri ſi non timent, vel eſt quia Deus infundit conſolationem maiorem quam ſit ea pœna, vel quia obſtupefacti ſunt eorum ſenſus, vel quia avertunt animum à cogitatione pœnarum: ſed Chriſtus nec obſtupefecit ſenſum ſuum, nec permiſit vt redundaret gaudium ex parte ſuperiore in inferiorem, nec avertit cogitationem à morte imminente, ſed defixit mentem in omnia tormenta impendentia.*

Prot. 1. Quin Chriſtus ex voluntatis propoſito paſſus ſit, à nobis non dubitatur. Eandē tamen voluntatem conſideratā vt natura quædam eſt, refugiſſe mortem & dolorem, vt adverſantem naturæ humanæ, docet cum alijs Scholaſticis, Medina in Thom. *p.* 3. *q.* 46. *a.* 6. Neq; ita voluntariæ fuerunt paſſiones Chriſti, vt arbitrariæ fuerint, nullâ lege impoſitæ: tum enim nihil pertinerent ad ſatisfactionem. 2. Quæritur hic de objectiva cauſa hujus horroris. Quamvis enim voluit Chriſtus ſubire dolorem, non tamen voluit eum ſibi accerſere ſine idonea cauſa inferente. Mortem autem corporalem tanti ipſi terroris fuiſſe, vſque ad ἀγωνίαν, ἐκθάμβησιν, ἀδημονίαν, & ſolutionem in ſanguinis grumos, non eſt credibile. 3. Conſolationis privatio, pars eſt pœnæ infernalis. Sic Medina, loco citato, *eſt genus pœnarum quod patiuntur damnati in inferno, quòd omni ſolatio carent.* Quiddam huic

 ſimile

igitur concludi non poteſt, inferos ſemper notare centrum terræ.

18. Bellarm. *Nomen Græcum ᾅδης. Matth* 11. *vbi vrbs Capharnaum deſcenſura dicitur ad infernum, non poteſt accipi pro ſepulchro, quia ridicula eſſet antitheſis inter cælum & ſepulchrum. Neque Luc.* 16. *vbi diues dicitur in inferno fuiſſe in tormentis. Prot.* 1. De *Luc.* 16 concedimus. Si idem etiam de altero loco fateremur, nihil inde ſequeretur vel pro Bellarm. vel contra ſententiam noſtram. 2. Nihil tamen impedit quin *Matth.* 11. 23. interitus & abjecta conditio per ſepulchrum notetur. Antitheſis illa inter cælum & ſepulchrum, quæ Bellar. tam ridicula videtur, in Scripturis quoad ſenſum frequenter vſurpatur Cœlum enim vbique opponitur terræ: & gloria cœli ignominiæ terræ. Vt *Iſ.* 14. 12. *decidiſti de cælis, ſucciſus es vſque in terram:* eodem plane ſenſu quo Chriſtus loquitur apud Matthæum.

19. Bellar. *Nomen Hebræum* Sheol *ſignificat voraginem, & ordinariè accipitur pro loco animarum ſubterraneo, & vel raro vel nunquam pro ſepulchro. Prot.* 1 Si ſignificet voraginem, tum aptiſſimè accommodatur ad ſepulchrum, & mortem, quæ omnes mortales devorat. Neque alia ratio reddi ſolet quare ſepulchrum vocetur *Sheol*, à verbo *Shaal* quod petere, poſtulare, aut deſiderare ſignificat, quam vel quod ſepulchrum omnes mortales quaſi hiantis oris voragine petit; vel quod omnes mortalitatis ratione eo feruntur quaſi ad terminum quem petunt; vel quod qui in ſepulchris conduntur à viuentibus petuntur & deſiderantur. Incerta & inſidioſa eſt hæc fluctuatio Bellar. *raro vel nunquam accipitur pro ſepulchro.* Non audet negare pro ſepulchro accipi, propter nubem teſtium quibus premeretur, ſed raro ſic accipi dicit, aut nunquam, id eſt, rariſſimè. Nobis tamen ſufficit ad cauſam præſentem, ſi in illis locis vbi de Chriſti morte deſcenſu agitur, ita capiatur. 3. Manifeſtè hallucinatur

partem aliquam animæ Chriſti privatam fuiſſe conſolatione, atque adeò ſpiritualiter derelictam: illa igitur fictà diſtractione animæ in partes heterogeneas ſublata, ſtatuet ipſe derelictionem eandem vobiſcum.

13. *Proteſt.* *Act*. 2. 24 Quem Deus ſuſcitavit, ſolutis doloribus inferni. Bellar. 1. *In Græco legitur, ſolutis doloribus mortis, non inferni.* *Proteſt*. In quibuſdam exemplaribus eſt *mortis* vox, in alijs *inferni*, quia mors & infernum in iſthoc negotio, vnum & idem ſonant. Argumenti vis eadem eſt, vtrovis modo legatur. Bellar. 2. *Senſus eſt vel mortem liberatam fuiſſe à doloribus: vel mortem cum omnibus ſuis doloribus fuiſſe destructam.* *Prot*. 1. Si mors fuit á doloribus liberata, tum mors etiam à morte ſuſcitata: ſolvi enim à doloribus mortis, eſt ſuſcitari à morte, ſicut manifeſtè liquet ex ipſis verbis, *ſuſſcitauit ſolutis*, id eſt, ſuſcitavit ſolvendo. 2. Fuit quidem ſoluta & deſtructa mors, per iſtam ſolutionem Chriſti: ſed primò ſolvi debuit Chriſtus ipſe à morte, & mors ab ipſo, antequam potuit reſpectu fidelium ſolvi. Bellar. 3. *Si quia ira Dei fuit cauſa mortis, ideo dolores quos patiebatur in morte Chriſtus, erant ab irato Deo, eadem ratione, omnes qui moriuntur, etiam martyres, haberent Deum infeſtum.*

Prot. Non ſequitur: nam Chriſtus tulit iram Dei, vt nos ab ea liberaret. Chriſtus mortis integras vires ferendo fregit, & effecit vt fracta tantùm & mitigata fideles invadat. Bell. 4. *Recta explicatio eſt, vel ſolviſſe Chriſtum dolores inferni, non quibus tenebatur, ſed ne teneretur; vel quibus tenebantur alii.* *Proteſt*. 1. Solutos fuiſſe dolores inferni, ne Chriſtus diutiùs ab ijs teneretur fatemur, ſed ne omninò teneretur, fieri non poteſt: tum enim ſtatim á morte ſine vlla mora revixiſſet. 2. Retentio autem expreſſè in textu ad ipſum Chriſtum vt objectum refertur, non ad alios, *quod fieri non poterat, vt ipſe, (i. Chriſtus) ab ea retineretur.*

vnum & idem deſignant: quam explicationem con
mat Pſalmiſta, *Pſ.*106. 17. *Aperuit ſe terra, degli*
uit, & operuit.

22. Bell. *Pſ* 138. *Si aſcendero in cœlum, ſi deſcend*
in infernum. Hæc duo loca ſunt diſtantiſſima: ſed ſe
chrum non abeſt à ſuperficie terræ duabus palmis,
etiam ſupra terram. *Prot.* 1. Sepulchra non ſunt p
priè quæ ſunt ſupra terram, ſed monumenta ſepul
rum. 2. Quamuis ſepulchra non longe abeſſe ſole
ſuperficie terræ, longiſſimè tamen diſtant à cœlo.
Subterranea omnia latibula opponuntur cœlo v
genere ſuo maximè diſtantia, quamvis ſint varij g
dus altitudinis in cœlo & profunditatis ſub terra,
in iſtis verbis non deſignantur. 4. locum corporum,
animarum ibi notari, liquido apparet ex illa ph
ſi ſtratum ponerem in Sheol. Non enim quieſcunt
dormiunt animæ in inferno, ſed ſepulchra ſunt ſt
vel cubilia corporum.

23. Bell. *Iſ.* 14 *Regi Babylonis, & in ejus figura*
bolo dicitur, vſque ad infernum detraheris, in prof
cum laci: cum tamen Diabolus non eſt in ſepulchro
Rex ille dicitur cariturus ſepulchro. *Prot.* 1. Lo
itum ad diabolum referre, nihil aliud eſt quam n
ri. 2 Rex autem Babylonis, non dicitur cariturus o
ſepulchro, ſed abjiciendus è ſuo ſepulchro, id eſt,
more minimè ſepeliendus, ſicut colligere eſt
comparatione inſtituta. *verſ.* 18. 19. 20. habuit ſ
ſepulturam aſini cum Iehojakim, *Ier.* 22. 19. 3.
ipſa ſepultura regia qua cariturus fuit, diſertè di
deſcenſus in *Sheol. Ezech.* 32. 27. 4. In textu ipſo
indicatur per *Sheol*, hic intelligi abjectum ſtatum
poris mortui non locum animarum: quia *lumbricu*
citur, *ſubſterni*, & *vermis obtegere*, *verſ* 11. deſcenſ
tiam dicitur *in terram*, & *ad latera foveæ* futurus,
12. & 15.

24. Bellarm. *Septuaginta Interpretes*, Sheol v
verterunt ᾅδην, *nuſquam* τάφον, Hieronymus

De inferis in quibus Chriſtus fuit poſt mortem.

15. Bellarm. *Bucerus, Beza, & ex parte Caluinus docent, intelligi ſepulchrum in Scripturis nomine inferni, ac proinde nihil eſſe aliud Chriſtum deſcendiſſe ad inferos quam ſepultum eſſe. Prot.* 1. Sæpè in Scripturis per inferos intelligi ſepulchrum, rectè docent, per ſepulchrum ſynechdochicè intelligentes communem ſtatum omnium mortuorum: ſed ſemper ſic accipi non docent. 2. De deſcenſu Chriſti ad inferos poſt mortem ſuſcepto hoc docent, & illud etiam rectè, non ipſam ſepelitionem per ſe intelligentes, ſed permanſionem in ſtatu mortis, quæ quoad corpus fuit in ſepulchro.

16. Bellarm. *Tria ſunt probanda.* 1. *Inferos eſſe loca ſubterranea, diſtincta à ſepulchris.* 2. *Animas juſtorum antè Chriſti mortem fuiſſe in illis inferis.* 3. *Directè Chriſti animam ad illos etiam inferos deſcendiſſe. Prot.* De loco infero damnatorum cognoſcendo, nos non ſumus adeò ſoliciti, ac de ſtatu eorum vitando: nullum igitur controverſiam grauem ea de re agnoſcimus. Reliqua duo Bell. ex Scripturis nunquã probabit: neq; primum illud, ita vt ijs poſſit pro fundamento ſubſterni, id eſt, inferos ſemper ſubterraneum locum notare, diſtinctum à ſepulchro, & communi illo ſtatu mortuorum, cujus pars in ſepultura collocatur.

17. Bellarm. *Nomen inferni Latinum diſtinctum eſt à nomine ſepulchri. Prot.* 1. Non ſẽper diſtinguitur ſignificatione. Ambroſius *ſerm.* 57. & 58. Verba illa angelorum, *Luc.* 24. quibus arguunt Mariam quærentem Chriſtum in ſepulchro, *quid inter mortuos quæritis eum qui viuit?* ita reddit, *quid quæris apud inferos: dum me inter inferna ſcrutaris?* 2. Diſtinguitur ſæpè à loco ſepulchri, cum non diſtinguatur à communi ſtatu ſepultorum vel mortuorum. Hunc

igitur concludi non poteſt, inferos ſemper notare centrum terræ.

18. Bellarm. *Nomen Græcum ᾅδης. Matth 11. vbi vrbs Capharnaum deſcenſura dicitur ad infernum non poteſt accipi pro ſepulchro, quia ridicula eſſet antitheſis inter cælum & ſepulchrum. Neque Luc. 16 vbi diues dicitur in inferno fuiſſe in tormentis. Prot.* 1. De *Luc.* 16 concedimus. Si idem etiam de altero loco fateremur, nihil inde ſequeretur vel pro Bellarm. vel contra ſententiam noſtram. 2. Nihil tamen impedit quin *Matth.* 11. 23. interitus & abjecta conditio per ſepulchrum notetur. Antitheſis illa inter cælum & ſepulchrum, quæ Bellar. tam ridicula videtur, in Scripturis quoad ſenſum frequenter vſurpatur. Cœlum enim vbique opponitur terræ: & gloria cœli ignominiæ terræ. Vt *Iſ.* 14. 12. *decidiſti de cælis, ſucciſus es vſque in terram:* eodem plane ſenſu quo Chriſtus loquitur apud Matthæum.

19. Bellar. *Nomen Hebræum* Shehol *ſignificat voraginem, & ordinariè accipitur pro loco animarum ſubterraneo, & vel raro vel nunquam pro ſepulchro. Prot.* 1. Si ſignificet voraginem, tum aptiſſimè accommodatur ad ſepulchrum, & mortem, quæ omnes mortales devorat. Neque alia ratio reddi ſolet quare ſepulchrum vocetur *Sheol*, à verbo *Shaal* quod petere, poſtulare, aut deſiderare ſignificat, quam vel quod ſepulchrum omnes mortales quaſi hiantis oris voragine petit; vel quod omnes mortalitatis ratione eo feruntur quaſi ad terminum quem petunt; vel quod qui in ſepulchris conduntur à viuentibus petuntur & deſiderantur. Incerta & inſidioſa eſt hæc fluctuatio Bellar. *raro vel nunquam accipitur pro ſepulchro.* Non audet negare pro ſepulchro accipi, propter nubem teſtium quibus premeretur, ſed raro ſic accipi dicit, aut nunquam, id eſt, rariſſimè. Nobis tamen ſufficit ad cauſam præſentem, ſi in illis locis vbi de Chriſti morte & *deſcenſu* agitur, ita capiatur. 3. Manifeſtè hallucina-

in eo. I. Quod locum animarum tantum hac voce notare vult, cum in Scripturis ad corpus etiam expreſſe applicetur. *Gen.* 42. 38. *deducetis canos meos ad infero*. 2 Quod pro loco tantum accipit, & non pro ſtatu, cum in Scripturis confundi ſoleat cum morte; & opponi vitæ *Iſ.* 38. 18. 9. 3. Quod tam certò pronũciat locum animarum eſſe ſubterraneum, cum diſertè innuitur, *Eccleſiaſt.* 3. 21 ſententiam in Eccleſia receptam, etiam ante adventum Chriſti fuiſſe, quod *ſpiritus humanus aſcendat ſurſum*. 4. Falſum eſt, hanc vocem ordinariè in Scripturis talem locum denotare.

20. Bellar. *Geneſ.* 37. *Deſcendam lugens ad filium meum in infernum, non poteſt accipi pro ſepulchro, quia Iacob putabat filium ſuum à feris devoratum & caruiſſe ſepulchro.* *Proteſt:* 1. Sepulchro non carent qui devorantur à feris: ferarum enim ventres ſunt eorum ſepulchra. Sepulturam quandam Cicero vocat inſepultam: certè Scripturæ apertè affirmant omnes mortuos eſſe in ſepulchris. *Ioh.* 5. 28. *Omnes qui in monumentis ſunt audient vocem ejus.* 2. Legi forſan poteſt *propter* filium, non *ad* filium, ut 1. *Sam.* 1. 27. 3. Non locus aliquis ſed ſtatus mortis ibi propriè ſignificatur, qui reſpectu corporis, eſt ſepulchralis.

21. Bellarm. *Num.* 16. *Deſcenderunt viventes in infernum, operti humo, id eſt, in locum damnatorum.* *Prot.* 1. Sicut in præcedente loco apparet, *Sheol* ſignificare potiùs locum corporum quam animarum, quia ibi agitur de deſcenſu canorum vel canitiei Iacobi, ſic etiam ex iſthoc loco idem certiſſimè confirmatur, quia in *Sheol* deſcendiſſe dicuntur non tantum homines, ſed etiam omnia quæ ipſorum erant, id eſt, eorum tabernacula, ſupellectilia, quæ in locum animarum non pervenerunt. 2. Locum iſtum corporum fuiſſe ipſis ſepulchrum affirmat & probat Cajetanus in *Num.* 16: quod etiam apparet ex ipſis verbis, in quibus *deſcendere in infernum*, & *operiri humo*,

igitur concludi non poteſt, inferos ſemper notare cen-
trum terræ.

18. Bellarm. *Nomen Græcum ἅδης. Matth* 11. *vbi*
vrbs Capharnaum deſcenſura dicitur ad infernum,
non poteſt accipi pro ſepulchro, quia ridicula eſſet anti-
theſis inter cælum & ſepulchrum. Neque Luc. 16.
vbi diues dicitur in inferno fuiſſe in tormentis. Prot. 1.
De *Luc.* 16 concedimus. Si idem etiam de altero loco
fateremur, nihil inde ſequeretur vel pro Bellarm. vel
contra ſententiam noſtram. 2. Nihil tamen impedit
quin *Matth.* 11. 23. interitus & abjecta conditio per
ſepulchrum notetur. Antitheſis illa inter cælum & ſe-
pulchrum, quæ Bellar. tam ridicula videtur, in Scripturis
quoad ſenſum frequenter vſurpatur. Cœlum enim
vbique opponitur terræ: & gloria cœli ignominiæ ter-
ræ. Vt *Iſ.* 14. 12. *decidiſti de cælis, ſucciſus es vſque in*
terram: eodem plane ſenſu quo Christus loquitur apud
Matthæum.

19. Bellar. *Nomen Hebræum* Shehol *ſignificat vora-*
ginem. & ordinariè accipitur pro loco animarum ſub-
terraneo, & vel raro vel nunquam pro ſepulchro. Pro-
1 Si ſignificet voraginem, tum aptiſſimè accommo-
datur ad ſepulchrum, & mortem, quæ omnes morta-
les devorat. Neque alia ratio reddi ſolet quare ſe-
pulchrum vocetur *Sheol*, à verbo *Shaal* quod petere, po-
ſtulare, aut deſiderare ſignificat, quam vel quod ſe-
pulchrum omnes mortales quaſi hiantis oris vorag-
petit; vel quod omnes mortalitatis ratione eo feruntur
quaſi ad terminum quem petunt; vel quod qui in ſe-
pulchris conduntur à viuentibus petuntur & deſide-
rantur. Incerta & inſidioſa eſt hæc fluctuatio Bella-
raro vel nunquam accipitur pro ſepulchro. Non audet
negare pro ſepulchro accipi, propter nubem teſtium
quibus premeretur, ſed raro ſic accipi dicit, aut nun-
quam, id eſt, rariſſimè. Nobis tamen ſufficit ad cau-
ſam præſentem, ſi in illis locis vbi de Christi morte
deſcenſu agitur, ita capiatur. 3. Manifeſtè hallucina-

in eo. I. Quod locum animarum tantum hac voce notare vult, cum in Scripturis ad corpus etiam expreſſe applicetur. *Gen. 42. 38. deducetis canos meos ad infero*. 2 Quod pro loco tantum accipit, & non pro ſtatu, cum in Scripturis confundi ſoleat cum morte; & opponi vitæ *Iſ. 38. 18. 9*. 3. Quod tam certò pronũciat locum animarum eſſe ſubterraneum, cum diſertè innuitur, *Eccleſiaſt. 3. 21* ſententiam in Eccleſia receptam, etiam ante adventum Chriſti fuiſſe, quod *ſpiritus humanus aſcendat ſurſum*. 4. Falſum eſt, hanc vocem ordinariè in Scripturis talem locum denotare.

20. Bellar. *Geneſ. 37. Deſcendam lugens ad filium meum in infernum, non poteſt accipi pro ſepulchro, quia Iacob putabat filium ſuum à feris devoratum & caruiſſe ſepulchro. Proteſt*: 1. Sepulchro non carent qui devorantur à feris: ferarum enim ventres ſunt eorum ſepulchra. Sepulturam quandam Cicero vocat inſepultam: certè Scripturæ apertè affirmant omnes mortuos eſſe in ſepulchris. *Ioh. 5. 28. Omnes qui in monumentis ſunt audient vocem ejus*. 2. Legi forſan poteſt *propter* filium, non *ad* filium, ut 1. *Sam*. 1. 27. 3. Non locus aliquis ſed ſtatus mortis ibi propriè ſignificatur, qui reſpectu corporis, eſt ſepulchralis.

21. Bellarm. *Num. 16. Deſcenderunt viventes in infernum, operti humo, id eſt, in locum damnatorum*. *Prot*. 1. Sicut in præcedente loco apparet, *Sheol* ſignificare potiùs locum corporum quam animarum, quia ibi agitur de deſcenſu canorum vel canitiei Iacobi, ſic etiam ex iſthoc loco idem certiſſimè confirmatur, quia in *Sheol* deſcendiſſe dicuntur non tantum homines, ſed etiam omnia quæ ipſorum erant, id eſt, eorum tabernacula, ſupellectilia, quæ in locum animarum non pervenerunt. 2. Locum iſtum corporum fuiſſe ipſis ſepulchrum affirmat & probat Cajetanus in *Num*. 16: quod etiam apparet ex ipſis verbis, in quibus *deſcendere in infernum*, & *operiri humo*,

vnum & idem deſignant: quam explicationem confirmat Pſalmiſta, *Pſ.106. 17. Aperuit ſe terra, deglutiuit, & operuit.*

22. Bell. *Pſ 138. Si aſcendero in cœlum, ſi deſcendero in infernum. Hæc duo loca ſunt diſtantiſsima: ſed ſepulchrum non abeſt à ſuperficie terræ duabus palmis, ſæpe etiam ſupra terram.* *Prot.* 1. Sepulchra non ſunt propriè quæ ſunt ſupra terram, ſed monumenta ſepulchrorum. 2. Quamuis ſepulchra non longe abeſſe ſoleant à ſuperficie terræ, longiſſimè tamen diſtant à cœlo. 3. Subterranea omnia latibula opponuntur cœlo vt in genere ſuo maximè diſtantia, quamvis ſint varij gradus altitudinis in cœlo & profunditatis ſub terra, qui in iſtis verbis non deſignantur. 4. locum corporum, non animarum ibi notari, liquido apparet ex illa phraſi, *ſi ſtratum ponerem in Sheol.* Non enim quieſcunt aut dormiunt animæ in inferno, ſed ſepulchra ſunt ſtrata vel cubilia corporum.

23. Bell. *Iſ.14 Regi Babylonis, & in ejus figura Diabolo dicitur, vſque ad infernum detraheris, in profundum laci: cum tamen Diabolus non eſt in ſepulchro, & Rex ille dicitur cariturus ſepulchro.* *Prot.* 1. Locum iſtum ad diabolum referre, nihil aliud eſt quam nugari. 2 Rex autem Babylonis, non dicitur cariturus omni ſepulchro, ſed abjiciendus è ſuo ſepulchro, id eſt, regio more minimè ſepeliendus, ſicut colligere eſt ex comparatione inſtituta. *verſ.* 18. 19. 20. habuit ſ alter ſepulturam aſini cum Iehojakim, *Ier.* 22. 19. 3. Hæc ipſa ſepultura regia qua cariturus fuit, diſertè dicitur deſcenſus in *Sheol. Ezech.* 32. 27. 4. In textu ipſo ſatis indicatur per *Sheol*, hic intelligi abjectum ſtatum corporis mortui non locum animarum: quia *lumbricus* dicitur, *ſubſterni*, & *vermis obtegere*, *verſ* 11. deſcenſus etiam dicitur *in terram*, & *ad latera foueæ* futurus, *verſ.* 12. & 15.

24. Bellarm. *Septuaginta Interpretes,* Sheol vbique verterunt ᾅδην, nuſquam τάφον, *Hieronymus* vbique

in[illegible]

infernum, nuſquam ſepulchrum, Chaldaus gehennam. Sic etiam Rabbi Dauid, Abenezra, Rabbi Salomon, & omnes fere qui de hac re judicare poterant. *Proteſtantes.* 1. Si vera ſint quæ hîc Bellarmin. affirmat de ᾅδης, & *inferno*, tum quot exempla extant Hebrææ vocis pro ſepulchro poſitæ, (quæ ſũt non pauca;) totidem etiam extant Græcæ ᾅδης, & Latinæ, *inferni*, eodem ſenſu vſurpatæ. 2. Quod vnam vocem Hebraicam, vna etiam Græca, & Latina ordinariè verterint, hoc fuit ex prudentia (nimis forſan cauta, ne dicam ſuperſtitioſa) qua tenorem textus originalis voluerunt nobis repreſentare: non quod vnum & eundem ſenſum vbique ſubeſſe judicarint. 3. Falſum tamen eſt Græcos vbique *Sheol* vertiſſe ᾅδην: nam 2. *Sam.* 22. 6. & *Prou.* 23. 14. verunt θάνατον *mortem*, & *Ezech.* 32. 21. verterunt λάκκον, *lacum* vel ſepulchrum. 4. Falſum etiam eſt Hieronymum vbique vertere infernum: nam *Hoſ.* 13. *verſ.* 14. vertit *mortem*. 5. Falſiſſimum eſt quod de Chaldæo jactatur. Obſervatur enim ab harum rerum curioſis, ex omnibus illis Veteris Teſtamenti locis vbi *Sheol* occurrit Hebraicè, in Chaldaica paraphraſi ter tantum reddi *gehennam*, ſæpiſſimè autem vel per *ſepulchrum* verti, vel Hebraicè retineri. 6. De Rabbinis, vel ipſe Lyra in *Gen.* 37. 35. teſtatur *Hebræos interpretari foſſam aut ſepulchrum* Pererij etiam Ieſuitæ in eundem locum hæc ſunt verba, *opinio eſt Hebræorum, & de Chriſtianis multorum, verbum* Sheol *non ſignificare aliud in Scriptura, niſi foſſam, ſepulchrum.* Genebrardus ipſe. in *Pſ.* 85. ita, *Rabbini qui de Dauide exponunt, ſepulchrum intelligunt, quod infernus appelletur Poeticè.* 7. Illud autem Ieſuiticæ planè eſt impudentiæ, quod hac in re Bell. jactat conſenſum omnium ferè qui hac de re judicare poterant cum omnibus notum ſit, Cajetanum, Iſiodorum Clarium, Ariã Montanum, Sanctum Pigninum, Vatablum, Mercerum, cũ alijs multis benè potuiſſe de voce Hebraica judicare, &

& tamen contra Bellarm. publicis tabulis jamdudum pronunciaſſe.

25. Bellarm. *Caluinus ipſe, in Pſychopannychia, dicit* Sheol *interdum accipi pro ſepulchro, ſed vt plurimum pro ſtatu damnatorum.* *Proteſt.* Verba Caluini mutantur, & ſenſus ejus planè invertitur. Sic enim ille, *etſi per mortem, præſentis vitæ ſolutio ſignificatur ſæpius, & per infernum, ſepulchrum, vſu tamen Scripturæ non infrequenti hæc nomina accipiuntur pro ira Dei & abjectione.* Præterquam quod hic nihil pronunciatur de *Sheol*, magis quam de *morte*, quaſi ſignificaret ſtatum damnatorum, nedum locum. Bell. *ſæpius* in *interdum*, & *non infrequenter* in *vt plurimum* commutat.

26 Bellarm. *Probo eſſe inferos præter ſepulchra, ex nomine abyſſi.* *Prot.* Probatur illud quod nemo noſtrum vnquam negavit. Nomen autem abyſſi ſi propriè accipitur, probaret potiùs locum inferorum eſſe in aquis quam in terra.

27. Bell. *Apoc. 5. & Phil. 2. Per eos qui ſunt ſub terram, neceſſario intelliguntur Spiritus in locis ſubterraneis degentes* *Prot.* 1. Si concedatur iſtud, nihil inde ſequetur adverſus nos. 2. Poſſunt hic per eos qui ſunt ſub terra, illi homines notari, quoad illam partem quæ propius accedit ad noſtrum ſenſum, ſunt ſub terra in ſepulchris. 3. Diſertè tamen explicatur, *Apoc.* 5. 13 de omni creatura, vel de omnibus rebus conditis, non de ſpiritibus.

28. Bell. *Probo ex Patribus.* *Prot.* Patres multi dum de re incerta certi aliquid ſtatuere voluerunt, vani planè in cõjecturis ſuis vt circa locũ inferni evaſerunt: alij enim in inferiore hæmiſphærio ſitum voluerunt, non intra ſed infra terram: alij in aëre tenebroſo: alij extra totum mundum creatum: alij ignorantiã hujus rei ingenuè fatebantur ſicut oſtendit Parkerus noſter de deſcenſu, l. 2. Nihil igitur certi ex eorum cõmuni & conſtanti conſenſu (qui non habetur) poteſt hac de re probari.

29. Bell

29.Bell. *Accedit ratio naturalis: quia locus damnatorum longiſſimè diſtare debet à loco beatorum* 1. Naturalis ratio eſt harum rerũ neſcia. 2. Diſtantia ſtatus eſt neceſſaria non loci. 3. Mirum eſt Pontificios naturalis hujus rationis oblitos, collocaſſe beatos Patres in limbo vel ſuperiore tabulato inferni damnatorum, ſine vlla ferè diſtantia.

De Limbo Patrum.

30.Bell. *Animas piorum fuiſſe in cœlo ante Chriſti aſcenſionem, eſt ſententia prorſus inaudita in Eccleſia Dei. Prot.* 1. Si eſſet hæc ſententia inaudita, non tamen propterea debet à Pontificijs repudiari, qui varias ſententias defendunt, per ſexcentos integros à Chriſto annos plane inauditas, vt Iuellus noſter contra Hardungum luculenter demonſtrauit, in articulis ſeptem & viginti. 2. De cœlo ſupremo quid olim fuit auditum, in iſta cauſa, non multum refert, niſi in ſubterraneo inferno pias animas detentas fuiſſe demonſtretur. 3. Non tamen eſt inauditum, neque in Scripturis, neque in Patribus, animas piorum ante Chriſti adventum, fuiſſe in Paradiſo, in ſinu Abrahami, in regno cœlorum, in ſtatu beato. 4. Auditur etiam in Scripturis, de quibuſdam *in cœlis* exiſtentibus, cum reconciliati fuerunt per ſanguinem Chriſti. *Coloſſ* 1. *verſ.* 20.

31. Bell. *Geneſ. 37. Iacob & Ioſeph deſcendebant ad inferos. Prot.* Hoc eſt moriebantur, ſicut antea fuit probatum.

32 Bellarm. *Luc.16. Hiatus tantum fuit, nihil ſolidi, inter locum damnatorum, & ſinum Abrahæ. Vtraque igitur animæ fuerunt in eadem voragine, licet multum inter ſe diſtantes. Proteſt.* Nihil omnino ſolidi eſt in hac argutia: nam vt nihil dicamus de eo, quod Bellarm. hic diſcedit ab interpretatione vulgari, *chaos*. 1. In hiatu aliquid ſolidi ſæpe reperitur: vt intra concavum (quaſi hiatum) cœli, ſita eſt terra. 2. Neq;

Abraham,

Abraham, neque damnati dicuntur in
hiatus inter illos: vnde etiam ſequitur
in eadem voragine. 3. Si nihil ſolidi ſit
damnatorum, & limbum Patrum, quom
tur ignis infernalis, ne vel flamma, vel
cenderet vſque ad limbum illum, cum
patrum? miraculum certè hic commun
que gratis, abſque vlla neceſſitate rei.
hic accipitur propriè. (dicit Ianſenius
hunc locum) ſed per metaphoram, ſign
imperuium, vel vt Cajetanus loquitur,
tem hinc inde firmatam: vel vt Emanue
tat *maximum interuallum, impeditamq*
ciatim (addit Ianſenius) ſignificatur *ſ*
ſtatutum prohibens illorum & aliorum
vel (vt Cajetanus exprimit) *immutabi*
ſtatus, ſtabilita & firmata. Maldona
cum, Chryſoſtomum, Auguſtinum, Be
lactum, & Euthimium in eandem ſente

33. Bell. 1. *Sam.* 28. 13. 14. *Anima Sa*
ex terra. *Proteſt.* Non fuit anima San
gicis artibus non potuit evocari, ſicut h
fatetur,, *verſ.* 15 ſed illuſio Satanæ.

34. Bell. 1. *Pet.* 3. 19 *Spiritus juſtori*
iſſe in carcere. *Prot.* Non deſignantur i
ſed rebelles. *verſ.* 20.

35. Bellarm. *Zach.* 9. 11. *Sancti dicun*
cu in quo non erat aqua. *Proteſt.* 1.
non poteſt intelligi ſinus Abrahæ quia
li fuit aqua, id eſt, magna miſeria ſi
apparet ex *Geneſ.* 37. 24. *Ierem* 38.
brahæ eſt aqua multa refrigerij & con
16. 25. ita vt ex illo ſinu, dives damn
quam, *verſ.* 24. Bell. *Non poteſt per la*
profunditas Babilonicæ captiuitatis,
continetur apoſtrophe ad Christum, & n
menti dicuntur liberati qui vincti fuer

de re antea dicta fuerunt) nihil aliud poteſt ſignificare Pſal.141 7. apud Græcos Interpretes *διεσκορπίσθη τὰ ὀς ᾶ παρὰ τὸν ᾅδην: diſperguntur oſſa*, non juxta inferos, ſed juxta *ſepulchrum:* Genebrardus ipſe vertit ibi *Sheol* ſepulchrum. ψυχὴ etiam quamvis animam propriè ſignificet, accipi tamen poteſt pro homine ſynecdochicè: & pro corpore metonymicè, quemadmodum Hebraica vox *Nepheſh* frequenter in Scripturis vſurpatur. Bellarm. 2. *Etiamſi poſſit per animam intelligi corpus, non tamen propterea continuo probatum eſt, hoc loco ita exponendum eſſe. Prot.* Neque ad probandum hoc à nobis adfertur, ſed ad reſpondendum. Probat tamen hoc loco propter vocem animæ vſurpatam, non neceſſariò intelligi ipſam animam in ſua eſſentia, niſi aliæ rationes cogant, quod Bellar. non oſtendit. Bell. 3. *Diſtinguitur hic anima à carne, cùm dicitur nec anima derelicta eſt in inferno, nec caro vidit corruptionem. Prot.* Anima non magis à carne, *verſ.* 31. quam à ſancto Dei, *verſ.* 27. & *Pſal.* 16 10. quod autem vnum & idem quoad rem ipſam deſignant, apparet ex *Actor.* 13 35 ubi vnum ponitur loco amborum. Et ex *Actor.* 2. 29. vbi vnum tantùm de Davide affirmatur, ut poſſit de Chriſto, *verſ.* 31. ſub illis phraſibus affirmari. Bellarm. 4. *Anima nunquam accipitur pro cadavere, cùm in cadavere ſit privatio vitæ: nec poſſumus dicere vitam eſſe in ſepulchro, cum ibi ſit corpus ſine vita.*

Prot. 1. Fatetur Bell. ipſe paulò poſt, diſertis verbis *Gen.* 37. & *Num.* 19. 11. animam ſignificare corpus & carnem: corpus abſque vita quale notatur, *Levit* 21. 11. *Num.* 19. 11. eſt cadaver. 2 Vita dici poteſt eſſe in ſepulchro eo ſenſu, quo *gloria* dicitur habitare *in pulvere*, & *vita in terra* conculcari. *Pſal.* 7 6.

Bell 5. *Vſus non admittit ſynecdochen, qua ponitur pars pro parte. Prot* Satis nobis eſt ſi anima ut pars hic ponatur pro toto, id eſt, pro Chriſto, qui fuit quoad corpus in ſepulchro.

39. Bellar. *Multum intereſt inter* Nepheſh & ψυχὴν,

ψυχὴν, Nepheſh *enim ſine vllo tropo, non tantùm anim[am] ſed & animal, imo etiam corpus ſignificat: vndè etia[m] ferè adiectivum* (vivens) *habet adiunctum, quia ſigni[fi]cat aliquid indifferens ad vivum, & non vivum.* [A] *Græca vox ψυχὴ & Latina, (anima) non eſt tam gen[e]r[a]lis ſignificationis. Præterea anima hic opponitur carn[i] neque anima, neque caro*

Prot. Bell. hic ad incitas planè redactum ſe oſte[n]dit, dum vt perrumpere poſſit, nihil penſi habet qu[id] aut quale ſit quod dicit. Nam 1 multum intere[ſſe] dicit inter *Nepheſh* & ψυχὴν; cùm tamen Septuagint[a] Interpretes per totum Vetus Teſtamentum (niſi in ſe[x] aut ſeptem locis) perpetuo illam Hæbraicam voce[m] per hanc Græcam reddiderunt: neque quiſquam po[ſt] illos vel aliam vocem Græcam potuit invenire qu[æ] tam aptè reſpondet illi Hebraicæ, aut aliam Hebr[ai]cam, quæ illam Græcam æquat. 2 *Nepheſh* dicit ſi[]ne vllo tropo, ſignificare animam, animal, & corp[us] cùm revera, nulla ſit vox Hebraica, quæ abſque tro[po] plures habet ſignificationes, neque in alijs linguis, n[iſi] fortuitò, tale quid accidat: nedum vt ſine tropo, p[ars] & totum, ſubjectum & adjunctum, eâdem voce ſi[g]nificentur. 3 Non veretur dicere *Nepheſh ferè ſem[]per* adjectivum (*vivens*) habere adjunctum: cum t[a]men rariſſimè hoc legitur, niſi in hiſtoria creationis: ibi etiam in verſione 70. vox Græca ψυχὴ cum eode[m] adjuncto occurrit, ſicut & apud Apoſtolum, 1 *Cor.* 1[5.] 45. ψυχὴν ζῶσαν. 4 Somniat de *Nepheſh*, quod omn[is] Logica negat, ſignificare ſcil. aliud indifferens ad v[i]vum & non vivum: cùm vivum & non vivum ſint co[n]tradicentia, atque adeò cuncta entia & non entia ſ[uo] ambitu complectuntur, neque poſſunt quidquam i[n]differens aut tertium habere. 5 Particulam ill[am] *neque* neceſſariò vult innuere oppoſitionem: cùm t[a]men ſexcentis in locis ad conſentientem illuſtratio[nem] adjicitur, vt *Hebr.* 13. 5 *Nequaquam te omittam, ne[que] te deſeram.*

40.Bell. *Rom.* 10.7. *Quis deſcend t in abyſſum? id eſt, Chriſtum à mortuis revocare. Hic oſtenditur Chriſtum poſt mortem fuiſſe in ab yſſo, quæ longiſſimè abeſt à cœlo, id eſt, in profundiſſimis terræ partibus. Proteſt.* 1. *In abyſſum* apud Paulum, vnum & idem eſt, quod *trans mare* apud Moſen, *Deut* 30. 13. ſed *trans mare* non ſignificat infernum, ergo neque *in abyſſum*. 2 Aſcendere in cœlum, & deſcendere in mare vel abyſſum, nihil aliud eſt, hoc in loco. (vt Moſes *Deut.* 30. 11) quàm fruſtrà quærere rem occultam aut longinquam. 3 Paulus ipſe in accommodatione ſuâ applicat ad revocationem Chriſti à *mortuis*: nihil dicit de limbo. 4 In illâ phraſi (*deſcendere in mare, vel abyſſum*) non reſpicitur diſtantia loci à cœlo, ſed à nobis: in cœlum & mare ire, eſt longè latèque quærere.

41.Bellar *Epheſ.* 4.9. *Deſcendit in inferiores partes terræ. Prot.* Id eſt, in inferiorem partem mundi, quæ eſt terra Hunc eſſe genuinum ſenſum apparet ex Apoſtoli argumentatione: probat enim hunc deſcenſum ex eo quod in Pſalmo dicitur aſcendiſſe in ſublime: deſcenſus autem in limbum inferni, non poteſt ex aſcenſu probari, quia potuiſſet ſaltem aſcendere, à terrâ in ſublime. quamvis nunquam fuiſſet in centro terræ. Bellarm. 1. *Inferior pars terræ ſignificat unam partem terræ aliis inferiorem. Proteſt.* Significat unam partem mundi aliis inferiorem *Iſ.* 44. 23. Sic etiam Cajetanus accipit hoc in loco: *Planius intelligitur oppoſitum terræ ad determinandum inferiores partes: inferior enim pars mundi, eſt terra: ad differentiam inferiorum partium cœli, quæ ſunt in aere.* Bellarm. 2. *Pro nobis facit quod ſequitur, ut impleret omnia, id eſt, ut præſens viſitaret omnes partes ſui regni. Proteſt.* 1. Impletio omnium, *verſ.* 10. non ad deſcenſum refertur, ſed ad aſcenſum Chriſti. 2 *Ad implenda omnia*, id eſt, ut Cajetanus, atque etiam Emanuel Sa judicat, *omnia quæ promiſſa & ſcripta erant de eo*, vel potiùs ſecundū contextum, id eſt (vt Dionyſius Carthuſianus habet)

vt impleret omnia genera hominum, id eſt, quoſdam è vniverſis generibus hominum, donis & gratiis Spiritus Sancti.

42. Bellar.1.*Pet*.3.19. *In quo his qui in carcere erant ſpiritibus veniens prædicavit, qui increduli fuerant aliquando, exſpectabant Dei patientiam in diebus Noë.* Et 4.6. *Ideo & mortuis prædicatum eſt Evangelium, ut judicentur & quidem ſecundùm hominem in carne, vivant autem ſecundùm Deum in ſpiritu.* *Prot*. Nihil eſt in iſtis verbis quo probari poſſit deſcenſus Chriſti localis in infernum, ad educendos Patrum animos è limbo. Nam 1. Carcer de quo hic agitur ſignificat locum ac ſtatú eorum qui in catenis caliginis ſervantur damnationi 2 *Pet*.2.4. non eſt igitur ſinus Abrahæ 2 Prædicatio illa cujus mentio fit ad reſipiſcentiã & converſionem tendebat, hoc enim eſt judicari carne, & vivere ſpiritu. 1 *Pet*.4.6. ſicut 1 *Cor*. 5.5. idem ſinis excommunicationis declaratur, per *interitum carnis & vitam Spiritus*. At verò poſt hanc vitam in ſinu Abrahæ nullus locus eſt reſipiſcentiæ & converſio 3 Prædicationis munere non fungebatur anima ſeparata, (cujus tale officium eſſe nuſquam legitur) Spiritus Dei & Chriſti hoc agebat per Noen, *præconem juſtitiæ*, ſicut à Moſe indicatur, *Gen*. 6.3. & ipſo Petro explicatur, *Epiſt*.2.*cap*.2. *verſ*.5. 4 Perſonæ quibus Chriſtus per Spiritum dicitur prædicaſſe fuerunt increduli, inobedientes, aut rebelles; non juſti quales Patres erant in ſinu Abrahæ. Senſus igitur eſt, Chriſtum per Spiritum ſuum in Prophetis loquentem, prædicaſſe olim in diebus Noe hominibus qui tum vivebant increduli, & jam propter illam incredulitatem in carcere inferni damnantur. Bellarm.1. *Communis ſententia Patrum eſt in contrarium* Prot.1. Omnes locos Scripturæ, non habemus rectè & accuratè explicatos à Patribus, nec communi ſententia & conſenſu: *alioqui* (dicit Cajetanus in præfat. ad libros Moſis) *ſpes omnis poſteris* re-

re

-tur exponendi Scripturam ſacram, niſi transferendo (vt aiunt) de libro in quinternum. 2. Auguſtinus, Beda (fatente Bellarm.) diſcedunt à vulgari interpretatione, & nobiſcum faciunt. Quibus addi poteſt Hieronymus in *Iſ.* 45. & ex recentioribus, Gloſſæ, Lyra, Hugo, Dionyſius Carthaſianus, & ipſe Thomas Aquinas. 3. Non conſentiunt reliqui Patres vel cum Bell vel inter ſe, in expoſitione hujus loci. Bellarm. 2. *Spiritus Chriſti cum diſtinguitur contra carnem, non videtur ſignificare poſſe aliud quam animam. Prot.* 1. *Rom.* 1. 3. 4. Spiritus Chriſti oppoſitus carni ſignificat diuinam naturam, non animam humanam. *Hebr.* 9. 14. Idem Spiritus Chriſti oppoſitus ſanguini, eandem naturam diuinam, non animam humanam, notat. 1 *Tim.* 3. 16. Eadem planè eſt oppoſitio inter Spiritum & carnem Chriſti. Neque revera poteſt altera oppoſitio conſiſtere cum phraſi Scripturæ, quæ per carnem Chriſti vbique ſignificat totam ejus naturam humanam. 2. De anima non poteſt intelligi quod hic dicitur: (vt Auguſtinus obſervat) quia Spiritu dicitur Chriſtus vivificatus, quod de diuina potentiâ rectè explicatur à Paulo. 2. *Corinth.* 13. 4 Sed de anima quæ neq; vivificata fuit, neque potentiam habuit mortuum viuificandi, nullo modo poteſt exponi: Bellar. *Anima dicitur viuificata, quia viua manebat. Dicitur enim viuificari, quod non occiditur.* 1 *Sam.* 27. 9. 2. *Sam.* 8. 1. *Act.* 7. 19. *Proteſt.* 1 Iſtis locis non reperitur vox illa quam Petrus vſurpat ζωοποιηθεὶς, quæ mortem præſupponit Apoſtolo ipſo teſte. 1. *Cor.* 15. 18. ſed alia verba quæ ſignificant vivum ſervare ζωογονεῖν, ζωογονῆσαι. 2. Non dicuntur vivi conſervari, niſi qui obnoxij ſunt & in periculo mortis: ſed anima natura ſua eſt immortalis. 3. Oppoſitio eſt in textu, inter *mortificari*, & *viuificari*: ſicut igitur mortificari non eſt in morte conſervari, ſic neque vivificari eſt conſervari in vita. Bellarm. 3. *Illud, veniens prædicauit, de diuinitate non poteſt accipi, niſi impropriè:*

&

& verſ. 22. propriè accipitur. Prot. 1. Vt hæc objectio valeat, probandum fuit Bell. vocem iſtam *profectus* propriè ſemper, vel ſaltem hoc in loco, vſurpari. Sed nihil frequentiùs in Scripturis occurrit quam vt Deus impropriè per ἀνθρωποπάθειαν dicatur deſcendere, aſcendere, venire, aut huc & illuc proficiſci. 2. Anima ipſa non propriè dicitur proficiſci πορεύεσθαι. 3. Quia Chriſtus propriè dicitur profectus, *verſ.* 22. intelligitur de perſona ſecundum humanam naturam, non de anima ſola. Neque mirum debet Bell. videri quod eadem vox propriè & impropriè in eodem capite vſurpatur, cum ipſe contendit, de purgat. *lib.* 1. *cap.* 5. in vna & eadem ſententia nomen *ignis*, 1. *Cor.* 3. ſemel pro judicio, & ſemel pro vero igne purgatorio accipi. Bellarm. 4. *Per Spiritus qui in carcere erant non poſſunt intelligi viventes, niſi ex affectata improprietate & obſcuritate. Addo quod cap.* 4 *verſ.* 6. *mortuis prædicatum dicitur Evangelium. Proteſt.* 1. In textu Græco non dicitur qui *erant* in carcere, ſed participium οὖσιν ſubintelligitur, & tempus præſens propriè notat, *exiſtentibus* in carcere, vel qui jam ſunt in carcere. 2 Nulla affectatio improprietatis aut obſcuritatis eſt in eo: ſi homines quorum animæ ſunt in inferno, vocentur ſpiritus in carcere exiſtentes. 3. Quemadmodum *cap* 4. *verſ.* 6 Evangelium dicitur prædicatum mortuis, non cum mortui fuerunt, ſed cum fuerunt in carne, *vt damnarentur carne:* ſic hoc in loco homines viventes, dicuntur ſpiritus in carcere exiſtentes, non cum vivebant, ſed poſt mortem. Homines enim viventes eadem ratione vocantur ſpiritus in carcere, qua viuentes in carne, vocantur mortui. Bell. *Si hic locus intelligatur de prædicatione facta in diebus Noe, non apparet quorſum ſit inſerta narratio. Prot.* Quamvis plenitudo illa ſpiritus & orationis in ſcriptis Petri exiſtat, vt ſeries digeſtionis non ſemper appareat, niſi admodum intelligenti & attento lectori; tamen in loco continuatio ejuſdem diſcurſus q[illegible]

ante inſtituerat, de patientia in bene agendo, & male ferendo, facile poteſt obſervari: quia in hac narratione proponitur patientia Chriſti, patientia Noe, & eventus felix ijs qui in patientia animas ſuas poſſidebant, & pernicioſus illis qui patientia Dei & hominum abutebantur.

Prot. Refutat Pontificiam hujus loci explicationem Auguſtinus, *Ep.* 99. varijs argumentis. 1. Quia nulla eſt ratio cur Chriſtus in inferno prædicaret ſolum ijs qui increduli fuerunt tempore Noë. 2. Quia nulla fuit Eccleſia in inferno per prædicationem Chriſti colligenda. 3. Quia ſinus Abrahæ in quo Patres fuerunt, fuit ab inferno remotiſſimus. Bell. 1. *Neq; etiam apparet ratio, cur dicat Petrus Chriſtum in diebus Noe prædicaſſe, potius quam in diebus Abraham.* *Prot.* Iuſtam rationem oſtendimus modo, quia ſcil. hoc exemplum dierum Noè maximè congruebat argumento, quod Petrus tractabat de patientia. Bell. 2. *Chriſtus prædicavit in inferno omnibus bonis ſpiritibus: ſed nominatim exprimuntur illi, qui fuerunt in diebus Noë increduli, quia de iſtis erat majus dubium, an eſſent ſalvi necnè: quod de quibuſdam eorum indicat Petrus verum eſſe.* *Prot.* 1 Boni Spiritus, & Spirit. increduli in carcere inferni ſunt planè oppoſiti. 2. Non majus fuit dubium de coætaneis Noë, an eſſent ſalvi necne, quàm de ducentis & quinquaginta, & alijs multis qui perierunt cum Korah, Dathan, & Abiram, *Num* 16. aut de filijs Iſraëlis quos Deus non habuit gratos, ſed propter ſua peccata proſtravit in deſerto. 1. *Cor.* 10. 5. 3. Si indicare voluiſſet Petrus aliquos eorum in fine vitæ, pœnitentiam egiſſe, non deſcripſiſſet eos per inobedientiam tantum, & carcerem. 4. Pœnitentia mortuorum de qua agitur. *cap.* 4. *verſ.* 6. non eſt antecedens ratio prædicationis Evangelij, ſed conſequens ejus effectum, *idcirco mortuis quoque Evangelizatum fuit ut damnarentur carne.* Quod autem Bell. *Damnatos eos ſecundum carnem fuiſſe*, dicit, *qui damnati*

exiſtiman-

exiſtimabantur humano iudicio, quoniam corpora eo- rum aquis necata fuerunt, hoc eadem ratione ex verbis ipſis Petri refellitur: Petrus enim damnationem illam de qua agit vult finem eſſe prædicationis, *idcirco vt*, quod de humano judicio aut exiſtimatione nemo affirmabit. Petrus etiam damnandos eos in carne dicit: Bell. autem damnatos eos judicio hominum dicit quia carne perierant, quis hæc inter ſeſe conciliabit. Bellarm. *Prædeſtinatio Chriſti in inferno non fuit ad conuerſionem, ſed ſolum annunciationem gaudii magni.* *Prot.* Ficta igitur iſta prædicatio non eſt illa de qua agit Petrus, vel *cap.* 3. 19. vel *cap.* 4. 6. quia ibi nulla fit mentio gaudij magni annunciati, ſed prædicationis ad damnationem & vitam.

43. Bellar. *Traditione Patrum deſcenſus Chriſti ad inferos confirmatur. Proteſt.* Deſcenſus talis qualem Bellarm. defendit. Ex communi conſenſu Patrum non poteſt confirmari, ſicut Parkerus noſter luculenter demonſtrauit. Nam 1. Patres varij nihil aliud intelligunt per deſcenſum ad inferos quam communem mortis ſtatum. 2 Deſcenſum deſcribunt pœnalem, & humiliationis partem. 3. Liberationem hominum ex inferno appellant ſæpe liberationem á reatu & judicii damnationis imminentis. 4. Hanc liberationem tribuunt non locali deſcenſui animæ, ſed mortis paſſioni. 5. Ex ijs qui localem animæ deſcenſum tradunt nihil certi colligi poteſt, vel quoad terminum ad quem, vel quoad finem & vſum talis deſcenſus. In iſtis etiam definiendis ita hæſitat Bellar. vt totam ſuam defenſionem (ne dicam conſcientiam) merito reddat in iſta cauſa ſuſpectam. Sic enim ille.

Bellarm. 1. *Non propter ſolam beatificationem animarum Chriſtus ad inferos deſcendit, id enim fieri poterat ſine deſcenſu, ſed etiam vt maneret in loco animarum illo triduo, & propter alias etiam cauſas, cap 1*

2 *Chriſti anima ſimul fuit in inferno & paradiſo ſiue paradiſi vox accipiatur metaphoricè, ſiue propriè*

ſed eſt, pro pomario. Nec enim Deo impoßibile erat efficere, vt Chriſti anima ſimul eſſet in duobus locis. Ibid.

3. *Probabile eſt profectò Chriſti Domini animam ad omnia loca inferni deſcendiſſe. cap.16.*

4. *Duo magna bona contulit deſcenſus Chriſti animis iuſtorum: 1 Beatitudinem eſſentialem: 2. Eductionem ex eo carcere, ac deductionem in cœlum: quorum primum continuò illis præſtitit, ſecundum autem non diu poſtea. Ibid.*

5. *Ratione primi beneficii non fuit opus deſcenſu, cum diuinitas ſit, quæ propriè beatificat; & illa eſt vbique. Ibid.*

6. *Non eſt credibile vllas animas infantium qui deceſſerunt cum peccato originali fuiſſe ſaluatas. Ibid.*

7. *Non eſſet error, ſi quis doceret, omnes animas purgatorii tunc liberatas fuiſſe ex purgatorio, ex gratia ſpeciali, quia Dominus non eſt alligatus ſacramentis, aut meritis noſtris. Ibid.*

Proteſt. 1. Si potuerint animæ Patrum beatificari ſine locali deſcenſu Chriſti ad inferos, tum ille deſcenſus non fuit neceſſarius, atque adeò non eſt deſcenſus ille, de quo Patres loquuntur. Irenæus enim à Bellar. citatus. *cap.* 14. dicit, Chriſtum in deſcenſu *legem mortuorum ſeruaſſe, vt eſſet primogenitus à mortuis.* Origenes, *pro ſalute mundi deſcendiſſe.* Euſebius, *à lege charitatis vocatum*, eum deſcendiſſe. Damaſcenus, *vt lux refulgeret iis qui ſub terra erant in tenebris, ſicut ſol iuſtitiæ ortus eſt in terra.* Tertullianus, *vt Patriarchas & Prophetas compotes ſui faceret.* Hilarius, *deſcenſionem Dominus ad conſummationem veri hominis non recuſauit.* Philaſtrius, *deſcenſione Chriſti ad infernum veniam meruiſſent.* Gregorius, *pro redemptione hominis ad inferos deſcendit.* Bellarminus autem nullam certam rationem reddit deſcenſus, niſi *vt ibi triduò maneret*: cum tamen non negauerit, quin potuerit in paradiſo manere, & ibi etiã manſerit, deſcendit igitur (ſecundum Bellar.) tantùm vt deſcenderet,

& triduo ibi manſit tantùm vt ibi maneret.

2. Si Chriſti deſcenſus localis neq; neceſſarius fuit ad hominum ſalutem, neq; poſſit defendi ſine tanti miraculi fictione, vt per omnipotentiam Dei vna & eadem anima propriè & localiter ſimul ſit in cœlo, & in terra, certè non eſt credibilis. Bellar. enim ipſe hoc eodem *cap.* 15. docet, *eſſentiam animæ, cum ſit res quædam & finita, neceſſariò eſſe præſentem vni certo loco, & non alteri, niſi mutetur de loco in locum.* Hæc etiam ibid. eſt argumentatio Bellarm. adverſus Durandum: *Si per effectum tantùm deſcendit ad inferos, ergo eodem tempore anima Chriſti fuit in multis locis ſimul:* ſatis manifeſtè innuens, per effectum tantùm hoc poſſe fieri, ſed non propriè aut reipſa.

3. Si probabile ſit, Chriſti animam deſcendiſſe ad omnia loca inferni, etiam damnatorũ, tum non eſt probabile profectò deſcendiſſe Chriſtum ſine neceſſitate ad inferos, vt maneret ibi: quia manere in igne Gehennali animas cruciante, nõ fuit optabile animæ Chriſti. Huc etiam accedit, quod Medina in Thom. *p.* 3. *quæſt.* 52 *art.* 2 teſtatur, *Vniverſos Theologos, & vniverſos Chriſtianos, quorum ſenſus communis fallax eſſe non poteſt, ſentire animam Chriſti quoad ſubſtantiam, localiter non eſſe ingreſſam in infernum damnatorũ:* quam etiam veritatem efficaciter ait comprobari ex 2. *Cor.* 6 vbi dicitur nullam eſſe conventionem luci cum tenebris: & talem ingreſſum dedecere Chriſtum affirmat.

4. Localis animæ Chriſti præſentia non contulit juſtis Patribus eſſentialem beatitudinem. 1. Quia Chriſtus fuit agnus mactatus ab initio mundi *Apoc.* 13. 8 ita vt vis redemptionis per eum æquè efficax fuerit in fidelibus omnium ſæculorum ad juſtificationem & glorificationem. 2. Bell ipſe Durando contendenti, animas neceſſariò debuiſſe beatificari in eodem inſtanti quo Chriſtus mortuus eſt, reſpondet *cap.* 16 debuiſſe quidem eas perſoluto pretio redemptionis *mox* beatificari, ſed illud *mox* poſſe eſſe tempus quo-

dri

dam breviſſimum. Cum autem pretium illud redemptionis reputatione Dei fuit ſolutum, ex quo pro miſſio facta eſt de ſemine mulieris, & tanquam ſolutum coram Deo valebat, atq; adeò fidelium animæ debuerint *mox* beatificari, non dicet ſpero Bellarmin. iſtud *mox* potuiſſe eſſe poſt quatuor millia annorum, ſicut neceſſe habet dicere, ſi Adamo, & Abeli expectanda fuit omnis beatitudo, vſq; ad reſurrectionem Chriſti. Quia omnes qui credunt in Chriſtum, habent vitam æternam, *Ioh.* 5. 24. eſſentialiter ſcil. & inchoativè 3. Quia expreſſè dicitur de fidelibus antè adventum Chriſti, quod in vita habuerint gaudium ſpirituale. *Ioh.* 8. 56. & beatitudinem, *Rom.* 4. 3. 6 ac poſt mortem pacem, id eſt, ſecundum phraſin Hebræorum, beatitatem, *Iſ.* 57. & ſolamen ex adverſo oppoſitum miſeriæ damnatorum, *Luc.* 16. 25. 4. Quia anima Chriſti, non propriè beatificat ſua præſentia, ſed divinitas, vt Bell. fatetur.

5. Neq; contulit localis illa præſentia animis juſtis eductionem ex carcere. Nam Centurionis fides laudatur: *Mat.* 8. quod ex locali Chriſti præſentia non pendebat. Et *Matth.* 27 52. immediatè à morte Chriſti, multa corpora ſanctorum vna cum ſuis animis ſurrexiſſe dicuntur. Adde etiam quod animæ juſtorum æquè potuerint ex ſuo carcere (ſi quem habuiſſent) ſine locali præſentia Chriſti educi, ac aliæ animæ ſine tali duce præeunte, ex carcere purgatorij (ſi Pontificijs credamus) ſolent educi.

6. Si non ſit error, dicere, omnes animas ex ſpeciali gratia tum temporis fuiſſe liberatas ex purgatorio: nulla certè ratio reddi poteſt, cur illi arguerentur erroris, qui nullos fideles ab eo ſaltem tempore, in purgatorium ire dicunt: Domini enim gratia eſt æquè ſpecialis hodiè, atq; olim, neq; jam alligatus eſt ſacramentis aut meritis noſtris.

7. Eadem etiam ſpeciali gratia, fidelium liberis, ſine baptiſmo morientibus, patet via in cœlum: quia Dominus non eſt alligatus ſacramentis.

FINIS.

ſequitur,quam hoc:ſi filius Dei ſit aliquo modo ſ
dum naturam Diuinam incarnatus, tum Pater
& Spiritus Sanctus ſunt incarnati, Mediatorem
convenit diuinæ naturæ,non vt naturæ,ſed vt ta
do exiſtenti, qui modus non convenit Patri aut
tui Sancto.

9.Bellarm. *Sacrificare non poteſt Chriſto con ſecundum Diuinitatem.Proteſt.* 1 Militat hæc a adverſus' expreſſa verba Scripturæ. *Hebr:9.1. Spiritum æternum ſeipſum obtulit.* 2.Quamvis ſa ura fuerit Chriſtus maximè propriè ſecundum h nam naturam, tota tamen perſona fuit aliquo oblata,vt docet Suarez in Thom.*p 3.q.1,diſp.4.* dos autem fuit etiam ſecundum illam naturam, reſpectu dictum eſt,*filius meus es tu,Heb.5.5.* item ad ſacrificium pertinet, cujus ratio quoad ficium Chriſti, nullibi reperitur, niſi in divina ra Chriſti.

10.Bell.*Sequitur confuſio, & hæreſis,ſi vna ſit tio vtriuſque naturæ tanquam cauſa propria & cipalis.Prot* Nulla ſequitur confuſio,vel hæreſis, principia formalia ſecundum diſtinctas ſuas virt operationes, ad idem opus cooperando concurr cantur.Magna differentia eſt, inter operationem pus, inter motum & rem motu factam. Illam moderationem circa meditationis opus exeruit ra divina, qua factum eſt vt efficacia & dignita operis proveniat à Deitate.

Bell. *Efficacia & dignitas non eſt aliqua acti ſica aut realis; Sed provenit ex eo quod ſacrific perſona Diuina: ſicut regia majeſtas nihil reale tr opus à rege factum, ſed dignitatem addit. Pr* Quamvis efficacia non ſit actio realis,tamen in a reali,provenit ſēper ab agente reali:nihil enim a quam actus completus virtutis efficientis. 2 jeſtas regia,non poteſt realem operationem ex ſed natura diuina poteſt : exemplum igitu

ſilem talem ſubſtantiam habuit Mediator noſter, quam vt per illam perageret partes Mediatoris.

2. Bellarm. *Mediatio in opere quatuor modis fieri poteſt. 1. Diſcernendo & iudicando cauſam, vt arbitri faciunt. 2. Referendo, hinc inde, pacta, & conditiones, vt internuncii. 3. Orando, & ſupplicando. 4 Solvendo & ſatisfaciendo. De iſtis omnibus modis poteſt intelligi quæſtio hæc: Secundum quam naturam Chriſto conveniat Mediatoris officium.* Prot. Intelligitur quæſtio de ijs omnibus quæ Chriſtus vel noſtro nomine, apud Deum, vel Dei nomine, apud nos egit, & agit, ad Deum nobis, & nos Deo reconciliandos. Hæc omnia enim pertinent ad Mediationem Chriſti: quorum tamen non minimam partem, quæ in regno Chriſti collocatur, Bellarm. omiſit.

3. Bellarm *Sententia communis Catholicorum eſt, principium quod operabatur opera Mediatoris, fuiſſe Deum & hominem ſimul: ſed principium quo illa opera fiebant, aut formale eorum principium, fuiſſe naturam humanam, non diuinam. Calviniſtæ & Lutherani contendunt, Chriſtũ exercere officium Mediatoris ſecundum vtramq; naturam, vt principium formale.* Prot. 1. Principium *quo*, aut formale, quo effectum aliquod producitur, nihil aliud eſt quam vis vlla cauſæ, quæ facit vt tale effectum exiſtat. Si igitur Pontificij negent naturam divinam fuiſſe hujus generis principium in mediatione Chriſti ſalutem noſtram procurante, tum otioſum ſtatuunt divinam naturam, nullam virtutem in toto hoc negotio exerentem: tum principium illud apud ipſos etiam Scholaſticos receptum, negant, *per Deum hominem reparatorem humani generis factam eſſe, vtpote qui vt Deus potuit, vt vero homo debuit ſatisfacere*: tum valore & dignitate diuina ſpoliant totam Chriſti mediationem: tum denique apertè Scripturæ contradicunt, diſertè affirmanti, *Chriſtum per ſpiritum æternum ſeipſum obtuliſſe Deo* Heb 9. 14. 2. Nos autem ita contendimus Chriſtum

exercere officium Mediatoris ſecundum vtramque n[illegible]turam, vt communionem ſtatuamus in opere, ſed d[illegible]ſtinctionem virtutis, & modi, in naturis operantibu[illegible] Sic dicimus Chriſtum paſſum eſſe ſecundum hum[illegible]nam naturam: ſed ſuſtinuiſſe, & viciſſe ea quæ p[illegible]ſus eſt, vi & virtute divinæ naturæ. In humana natu[illegible]ra ſatisfeciſſe: ſed pretium, dignitatem, efficaciam, & applicationem illius ſatisfactionis à natura divin[illegible] provenire: omnes denique Mediatoris operationes hu[illegible]manas à Chriſto exerceri ſecundum naturam huma[illegible]nam, & omnes divinas ſecundum divinam.

Argumenta Bellarmini.

4. Bellarm. 1. *Tim.* 2.5. *Vnus Mediator Dei & h[illegible] minum, homo Chriſtus Ieſus. Prot.* Nihil aliud hi[illegible] ſequitur, quam Chriſtum Ieſum Mediatorem eſſe h[illegible]minem. Bell. 1. *Cur quæſo addidit, homo, niſi ad exp[illegible]mendum naturam, ſecundum quam Chriſtus eſt Me[illegible]ator? Prot.* 1. Expreſſit naturam ſecundum quam e[illegible] Mediator: ſed non ſecundum quam ſolam. 2. Ra[illegible] autem quare mentionem fecit hominis Chriſti fu[illegible] vt moneret fideles ne de vllo hominum genere deſp[illegible]rarent, ſed pro iis orarent, quia Chriſtus homo f[illegible]ctus, communem perſonam ſuſtinuit, non hujus a[illegible] illius generis hominũ, ſed hominum. 3. Simili ratio[illegible] concludere quis poſſit; Chriſtum tantum ſecundum hu[illegible]manam naturam habere poteſtatem remittendi pecc[illegible]ta, quia *Matth.* 9.6. dicitur, *Filium hominis habere p[illegible]teſtatem remittendi peccata.* Bell. 2. *Diſtinguit Apoſ[illegible]lus Mediatorem à Deo: vnus inquit Deus, & vn[illegible] Mediator. Prot.* Diſtinguit idem Apoſtolus Chriſtu[illegible] ab homine, *Gal.* 1.1. *Non per hominem, ſed per Ieſu[illegible] Chriſtum:* non ſequitur tamen inde, Chriſtum ta[illegible]tum ſecundum divinam naturam vocaſſe Paulum Chriſtus autem rectè diſtinguitur & à nudo homin[illegible] & à Deo nudo, prout eſt θεάνθρωπος Deus homo.

Be[illegible]

5. Bellarm. *Patres negant Chriſtum eſſe Mediatorem quatenus eſt Deus*. *Proteſt.* Nihil aliud volunt Patres quam neceſſitatem vnionis perſonalis indicare, in Chriſto Mediatore. Negant igitur Chriſtum, qua ſimpliciter Deus eſt, eſſe Mediatorem, vt oſtendant eum eſſe Mediatorem quatenus eſt Deus in carne manifeſtatus.

6. Bellarm. *Mediator debet eſſe medius, id eſt diſtans ab vtraque parte diſsidente, aliquo modo. At Chriſtus vt Deus, non diſtat a Deo vllo modo*. *Proteſt.* 1. Bonaventura in ſent. *lib.* 3. *diſt.* 19. à. Bellar. antea laudatus, fatetur, Chriſtum eſſe medium inter humanam naturam & Divinam, in quantum eſt vna perſona in duabus naturis: Bellarm. etiam ipſe *cap.* 1. agnoſcit Chriſtum eſſe medium & Mediatorem, per ſubſtantialem mediationem, ſecundum perſonalitatem ſuam duas naturas connectentem: & de iſta mediatione ſæpe loqui Patres. 2. Illa diſtantia quam ſtatuit Bellarm. *hominis juſti, à Deo diſtantis, quatenus eſt homo, & ab homine, quatenus eſt juſtus*, neque ſibimet ipſi conſtat, quia nulla eſt proportio inter diſtantiam illam quæ ab vna parte eſt in ſubſtantia, *quatenus eſt homo*, & ab altera in qualitate, *quatenus eſt juſtus*: neque ſuffici ad mediationem quia in juſtitia vnius hominis quatalis eſt', ſufficiens valor non reperitur, ad Dei juſtitiæ ſatisfaciendum, pro mundo hominum injuſtorum.

7 Bellarm. *Chriſtus non eſt Mediator ſecundum vtramque naturam ſimul: quia ſic non diſtat a Deo filio, nec perſonâ, nec naturâ*. *Prot.* Diſtat quoad ſtatum Oeconomicum, quo exiſtit illa perſona ſub alia forma, vt loquitur Apoſtolus Paulus. *Phil.* 2. 7. Hoc antea faſſus eſt Bellarm. *cap* 1. de Chriſto, vt ſubſtantialis eſt Mediator.

8. Bell. *Si Chriſtus eſſet aliquo modo Mediator ſecundum naturam divinam, tum Pater etiam & Spiritus Sanctus eſſent Mediatores*. *Proteſt.* Non magis hoc

ſequitur,quam hoc:ſi filius Dei ſit aliquo modo ſecundum naturam Diuinam incarnatus, tum Pater etiam & Spiritus Sanctus ſunt incarnati, Mediatorem agere, convenit diuinæ naturæ,non vt naturæ,ſed vt tali modo exiſtenti, qui modus non convenit Patri aut Spiritui Sancto.

9.Bellarm. *Sacrificare non poteſt Chriſto convenire ſecundum Diuinitatem.Proteſt.* 1 Militat hæc argum. adverſus expreſſa verba Scripturæ. *Hebr.9.14. per Spiritum æternum ſeipſum obtulit.* 2.Quamvis ſacrificium fuerit Chriſtus maximè propriè ſecundum humanam naturam, tota tamen perſona fuit aliquo modo oblata,vt docet Suarez in Thom.*p* 3.*q*.1,*diſp*.4.Sacerdos autem fuit etiam ſecundum illam naturam, cujus reſpectu dictum eſt,*filius meus es tu,Heb*.5.5. Altare item ad ſacrificium pertinet, cujus ratio quoad ſacrificium Chriſti, nullibi reperitur, niſi in divina natura Chriſti.

10.Bell.*Sequitur confuſio, & hæreſis,ſi vna ſit operatio vtriſque natura tanquam cauſa propria & principalis.Prot.* Nulla ſequitur confuſio ,vel hæreſis,ſi duo principia formalia ſecundum diſtinctas ſuas virtutes & operationes, ad idem opus cooperando concurrere dicantur.Magna differentia eſt, inter operationem, & opus, inter motum & rem motu factam. Illam ſaltem moderationem circa mediationis opus exeruit natura divina, qua factum eſt vt efficacia & dignitas illius operis proveniat à Deitate.

Bell. *Efficacia & dignitas non eſt aliqua actio phyſica aut realis; Sed provenit ex eo quod ſacrificium ſit perſona Diuina: ſicut regia majeſtas nihil reale influit in opus à rege factum, ſed dignitatem addit. Proteſt.* 1. Quamvis efficacia non ſit actio realis,tamen in actione reali,provenit ſeper ab agente reali:nihil enim aliud eſt quam actus completus virtutis efficientis. 2. Majeſtas regia,non poteſt realem operationem exercere ſed natura diuina poteſt : exemplum igitur al

pontificiu noſtri eſſe diuinam: virtus quâ Chriſtus penetrauit cælos à Deo erat: ſed verbum, Deus, Sacerdos eſt ſecundam formam hominis. *Prot.* concedit hic Bellarm. totum illud quod volumus. Perſonam Mediatoris fuiſſe divinam: virtutem qua mediatione functus eſt fuiſſe divinam; ſub forma hominis hanc perſonam fuiſſe Mediatorem. Si enim per *ſecundum formam hominis*, intelligat virtutem humanam non diuinam, tum ſibimet ipſi apertè contradicit: quia ſimul affirmat virtutem fuiſſe à Deo, id eſt, à diuina natura.

14. Totam etiam cauſam tradit nobis Bellarm. in Patrum teſtimonijs illudendis, *cap.* 7. vbi concedit. 1. *In quibuſdam operibus Chriſti concurriſſe Deitatis & humanitatis actiones.* 2. *Omnia miracula Chriſti fuiſſe partim diuina partim humana.* 3. *Mediationem ſubſtantialem non tantum humanæ, ſed etiam Diuinæ naturæ fuiſſe neceſſariam, vt opera Mediatoris eſſent infiniti pretij.* Nam 1. Nulla opera Chriſti, magis diuina ſunt, quam illa, quæ ſpectant ad redemptionem, quæ non immerito, majus opus à quibuſdam habetur quam ipſa creatio. 2. Qui nihil miraculoſum agnoſcit in redemptionis opere, is miraculum eſt vel potius monſtrum Chriſtiani. 3. Si mediatio ſubſtantialis vtriuſque naturæ fuit neceſſaria ad dignitatem operationis, tum certè ad operandum: nulla enim dignitas redundat à natura in operationem, niſi illa natura operetur.

15. *Proteſt.* Renovare corda, & dare Spiritum Sanctum, ſunt opera mediatoris: ſed ſunt ſolius Dei. Bellarmin. *Meritoriè hæc facere, eſt proprium Mediatoris: ſed efficienter, & vt authorem doni hæc facere, non eſt Mediatoris.* *Proteſt.* Negare hanc efficientiam eſſe Chriſti Mediatoris, nihil aliud eſt, quam negare, *omnem poteſtatem in cælo & in terra datam eſſe Chriſto: Matth.* 28. 18. *Dare eum vitam æternam nobis. Ioh.* 10. 28. & 17. 2. *Baptizare nos Spiritu*

ſancto

onem edunt, admitterentur etiam principatum. Sim argumento concludere poteſt Bellar. Chriſtum eti merendi legem Sacerdotibus poſuiſſe, *Matth.* 21. *Si dixeritis mihi, & ego dicam vobis*, quia ibi simili vſurpatur, & *Hebr.* 2.9. *propter mortis perpeſſionem*, nificat mortem fuiſſe finem humiliationis, non cauſ gloriæ.

22. Concedit Bellarmin. *cap.* 10. *Non deſcend filium Dei, vt ſibi aliquid acquireret:* & non ne omnem gloriam ipſi humanæ naturæ debitam fuiſ ſine vllo labore. Nulla igitur alia ratio ſubeſſet detur quare Pontifici tantopere contendunt Chriſtu aliquid ſibimet meruiſſe, quam vt fundamentum ja ant doctrinæ ſuæ de meritis humanis: cum tamen bertatem illam arbitrij Chriſto tribuere non aude quam ad meritorium hominis opus ita neceſſariam ſtatuunt, vt ex meriti ratione eandem demonſtrare leant, potentiam ſcil. vel benè vel malè agendi.

FINIS.

BEL

19. Non explicant nobis, vtrum primario meruerit ſibi, & ſecundario nobis; vel nobis primario, & poſtea ſibi: neque definiunt, an meritum quo ſibi aliquid acquiſivit, fuit meritũ ex cõgruo, vel ex condigno, vt ipſi loqui ſolent, vel quo pacto aut fœdere nitebatur: nec adhuc oſtenderunt, quomodo, vnum & idem meritum proportionem habet ad peccatores liberandos, & juſtum exaltandum: nec denique rationem reddunt idoneam, quare aut quomodo corporis gloriam & nominis exaltationem habuerit Chriſtus ex merito & non gloriam animæ.

20. Bellarm. *Reſpondet Thom. p. 3. q. 19. a 3. quia melius eſt animæ gloria nunquam carere, quam eam mereri: ſed melius fuit gloria corporis ad tempus carere, & ex merito illam acquirere, quam carere dignitate merendi. Melius eſt enim cæteris paribus, aliquid ex merito habere, quam ſine merito. Proteſt.* 1. Falſum eſt illud, quod fundamenti loco ponitur, melius eſſe habere aliquid ex merito, quam ſine merito. Propius enim accedit ad perfectionis modum qui in Deo reperitur, habere aliquid ſine laborioſa meriti procuratione. 2. Vna eſt gloria totius naturæ humanæ, quæ vno & eodem jure debet acquiri, non parte vna ex merito, & ex altera parte ſine merito. 3. Si aliqua dignitas ad Chriſtum acceſſit merendo, tum ad animam præcipuè acceſſit: ſed anima (ex Pontificiorum ſententia) fuit ante perfectè beata. 4. Anima beata non eſt in ſtatu merendi.

21. *Phil.* 2. 9. Neque *quapropter*, neque *&* aliud aliquid neceſſario probat, quam congruentem paritatem rationis inter humiliationem Chriſti & ejus glorificationem. Paralela phraſis, à Bell. allegata, ex *Matth.* 16. *& ego dico tibi, tu es Petrus*, nihil nunus notat quam meritoriam cauſam. Petri enim confeſſio, non meruit vt ille conſtitueretur Eccleſiæ fundamentum & Monarcha (quam Petri mercedem fuiſſe Pontificij volunt,) quia tum omnes illi qui eandẽ confeſſionem

onem edunt, admitterentur etiam principatum. Sim
argumento concludere poteſt Bellar. Chriſtum eti
merendi legem Sacerdotibus poſuiſſe, *Matth.* 21.
Si dixeritis mihi, & ego dicam vobis, quia ibi ſimili
vſurpatur, & *Hebr.* 2.9. *propter mortis perpeſſionem*, ſi
nificat mortem fuiſſe finem humiliationis, non cauſ
gloriæ.

22. Concedit Bellarmin. *cap.* 10. *Non deſcend*
filium Dei, vt ſibi aliquid acquireret: & non ne
omnem gloriam ipſi humanæ naturæ debitam fui
ſine vllo labore. Nulla igitur alia ratio ſubeſſe
detur quare Pontifici tantopere contendunt Chriſt
aliquid ſibimet meruiſſe, quam vt fundamentum ja
ant doctrinæ ſuæ de meritis humanis: cum tamen
bertatem illam arbitrij Chriſto tribuere non aude
quam ad meritorium hominis opus ita neceſſariam
ſtatuunt, vt ex meriti ratione eandem demonſtrare l
leant, potentiam ſcil. vel benè vel malè agendi.

FINIS.

BEL

BELLARMINI ENERVATI

Liber Tertius,

De Pontifice Romano.

CAP. I.

De regimine Eccleſiæ. Contr. 3. Lib. 1. à cap. 1. ad 10.

Quæſtionis totius cardo in eo vertitur: An viſibile regimen totius Eccleſiæ militantis debeat eſſe Monarchicum? Pontificii affirmant: nos negamus.

Argumenta Bellarmini.

THESIS I.

Bellarm. *Regimen omnium optimum, & utiliſsimum, eſt regimen Eccleſiæ: ſed regimen Monarchicum eſt omnium optimum & utiliſsimum.*

Proteſt. 1. Tota hæc ratio (qua octo integra capita & partem. 9. Bellarm. conſumit) eſt otioſa & inepta ſpeculatio. Quia nullum regimen aut aliud quodlibet inſtitutum ſimpliciter optimum aut utiliſſimū poteſt vocari, niſi habita ratione ſubjecti, cui ad finem

finem ſuum dirigendo inſervit. Cùm igitur tanta ſi varietas in hominibus regendis, nullum vnum regimen (humanitus loquendo) dici poteſt abſolutè optimum & omnibus vtiliſſimum. 2. Quod optimum videtur eſſe in ſuâ naturâ & vtiliſſimum, illud ab Eccleſiæ regimine poteſt abeſſe, exempli gratia, vt rectores tales ſint qui non poſſint errare, ſive de jure quæratur, ſive de facto: quod Bellarm. ſuo Monarchæ, Pontifici, non audet arrogare. 3 Monarchia, Ariſtocratia, & Democratia, non poſſunt in contentionem venire, quæ cæteris præferenda, niſi in ijs ſocietatibus quæ *Archicratian*, vel *ἀρχὴν καὶ κράτος*, id eſt, dominium & imperium in ſuâ rectura admittunt: regimen autem Eccleſiaſticum viſibile, non eſt imperium, ſed miniſterium *1 Cor. 4. 1. & 2 Cor. 1. 24.* 4 Eccleſia vniverſalis, non eſt ſocietas viſibiliter una: unum igitur ſingulare regimen unius Monarchæ non poteſt eſſe optimum Eccleſiæ toti, quamvis eſſet optimum in ſocietate omni ſingulari. Sic enim Bellar. ipſe *cap. 8. Si Eccleſiæ particulares non eſſent inter ſe colligatæ, vt vnum corpus (viſibile & corpus Politicum puta) facerent; ſufficeret vnicuique ſuus rector, id eſt, nihil opus eſſet vno Monarcha.* Nos autem aſſumimus, ſed non ſunt ita colligatæ, ut inter ſe vnum corpus viſibile & politicum faciant. Ergo nihil opus eſt vno generali Monarcha. Aſſumptio vel inde confirmatur, quod Eccleſiæ ipſæ particulares ſunt corpora completa, omnem cultum à Chriſto inſtitutum in ſeſe exercentes, & omni ordinario Miniſterio à Chriſto inſtituto in ſeſe fruentes. Neq enim vllus cultus eſt proprius Eccleſiæ Oecumenicæ quâ talis: neque vllus Miniſter Eccleſiaſticus munere defungi poteſt, erga Eccleſiam illam vniverſa quam Bellar. vult ex omnibus particularibus componi. 5 Sunt inter ipſos Pontificios magnæ authoritatis, non doctores tantum varii, ſed & integræ Academiæ, & Eccleſiæ nationales, quæ negant regnum Eccleſiæ eſſe Monarchicum. Doctores enim Sorbo

vel facultas Theologica Pariſienſis ſtatum Eccleſiæ ſub ejus regimine diſtinguens, regimen ejus ſtatuit eſſe *Ariſtocraticum*, quod etiam *omnium optimum, & naturæ convenientiſsimum* eſſe, non dubitant affirmare. De Eccleſ. & Polit. poteſt. Anno 1611. In iſtis autem loquitur Eccleſia Gallica, Pontificia. 6 Non eſt noſtrum pronunciare quod regimen ſit optimum, & inde inferre, Deum debuiſſe illud in Eccleſia conſtituere: ſed potius ex verbo inquirere, quale regimen Deus in Eccleſia conſtituit, & ex eo certo concludere, tale regimen eſſe Eccleſiæ optimum ac vtiliſſimum. In iſtiuſmodi rebus, illud ſæpè locum habet, quod Servator noſter de externè ſpecioſis pronunciat, *Luc.* 16. 15. *Quod apud homines ſublime eſt, abominatio eſt in conſpectu Dei.*

2. Bell. Cap. 9. *Certum eſt Eccleſiam immortalium Angelorum, exemplar eſſe Eccleſiæ mortalium hominum. Heb.* 8. 5. *Certum autem eſt, inter Angelos, unum eſſe qui aliis omnibus præeſt: qua dignitate primo praditus fuit, qui nunc Diabolus vocatur, Iob.* 40. *dicitur Behemoth, & Lucifer, Iſ.* 14 *& Ezech* 28. *dicitur, circundatus lapidibus pretioſis, id eſt, choris Angelorum. Poſt caſum autem Diaboli, S. Michael eius locum obtinet Apoc* 12. *Poteſt.* Huiuſmodi *certa* ſunt mera ſomnia, & certa ſigna hominis laborantis febri Monarchica. Nam 1. *Heb* 8. 5. agitur de cæremoniis legis, non de Eccleſia Chriſtiana, quâ talis eſt. Illæ etiam cæremoniæ Chriſtum non Angelos habuerunt pro exemplari: Neque potuit vllo modo fieri, vt in ſacrificiis & ſimilibus obſervationibus, quæ peccatum & ejus abolitionem ſpectabant, vlla eſſet repreſentatio ſtatus Angelorum. 2 Hierarchicum illum ordinem quem ſtatuunt inter Angelos, Scholaſtici ipſi non ex Monarchico imperio, ſed ex cognitionis, officii, & actuum variis gradibus petunt. *Thom p.* 1 *q.* 108. Bannes in illum locum. 3 Apud ipſos etiam Scholaſticos, vt Bannes in *Thom.* p. 1. q. 63. *a.* 7. docet, *non eſt error,*

ror, aut temeritas aliqua, negare ſupremum omn
Angelorum cecidiſſe: quia teſtimonia Scriptura qu
contrarium adduci poſſunt, ſufficienter explicari
ſunt. *Et Aug ſuper Gen. l. 3. c. 10. & lib. 11. cap.*
cenſet illam ſententiam eſſe probabilem. 4 Behem
Iob 40. eſt beſtia *comedens fœnum ut bos, verſ.* 10.
cifer *Iſ* 14. eſt Rex Babyloniæ. *vir concutiens re*
& poſtea *deſcendens in ſepulchrum, verſ.* 15. &
16. *Ezech.* 28. diſertè & nominatim agitur de *Reg*
ri, v. 12. Ille etiam vocatur tantum *Cherub, verſ.*
Seraphim autem, non Cherubin, in ſupremo An
lorum ordine a Pontificiis collocantur. Si verò
luſorias allegorias confugiat Bellar. vim facit leg
ipſomet approbatæ, *de verbo Dei lib.* 3. *cap.* 3. *ex*
literali ſenſu peti debent argumenta efficacia. V.
Michaelem, *Apoc.* 12. 7. intelligitur Chriſtus,
manifeſtò apparet ex *verſ.* 11. *vicerunt eum per ſ*
guinem agni. Neq; per angelos Michaelis, intelligi
tur ibi alii quam fideles, *anima ſua prodigi vſque*
mortem, ibid. VI. Nihil opus eſt Angelis Monar
Vicario, miniſteriali, quia Monarcha principalis
cœlis eſt præſens

3 Bell *Teſtamentum vetus fuit figura novi, ſed*
veteri fuit regimen Monarchicum. Ergo

Proteſt. 1. Teſtamentum Vetus quoad regim
ejus, non fuit figura novi, quoad viſibilem ejus ſtat
â Chriſto diſtinctum: Chriſtus enim eſt corpus, cu
vmbra fuit in illo teſtamento 2 Simili ratione co
cludere quis poſſit vnicum templum ac locum ſol
nis cultus conſtitui debere in Teſtamento No
3 Summus Sacerdos inter Iudæos, non fuit Mo
cha: neque enim leges ferebat novas, neque leges
tas ſolus executioni mandabat. Memorabilis, &
Novum etiam Teſtamentum accommodanda eſt
obſervatio Ioſephi, apud Euſebium præp Evang. lib
οἱ μὲν μοναρχίαις, οἱ δὲ ταῖς ὀλίγων δυναστείαις,
δὲ τοῖς πλήθεσιν ἐπέτρεψαν τὴν ἐξουσίαν τῶν πολιτευμ

δὲ ἡμέτερος νομοθέτης εἰς μὲν τούτων οὐδ' ὁτιοῦν ἀπεῖδεν, ς δ' ἂν τις εἴποι, βιασάμενος τὸν λόγον, θεοκρατείαν ἀπέδειξε τὸ πολίτευμα, θεῷ τὴν ἀρχὴν, καὶ τὸ κράτος ἀναθείς. *Eccleſia Iſraelitica* (ſicut & Chriſtianæ) *neque conſtituta fuit Monarchia, neque Ariſtocratia, neque Democratia, ſed Theocratia.*

4. Bellar. *Comparatur Eccleſia exercitui, mulieri, ſponſæ, ovili, domui, navi. Sed exercitus vnum habet imperatorem: mulier vnum caput: regnum vnum regem: ovile vnum Paſtorem: domus vnum œconomum: & navis vnum gubernatorem.*

Proteſt. 1. Similitudines neque probant, neque illuſtrant, ſi extendantur vltra illam qualitatem in qua inſtituitur comparatio. Sed nulla harum ſimilitudinum uſquam in Scripturis adhibetur ad externum regimen totius Eccleſiæ declarandum: illud igitur regimen, neque probant, neque illuſtrant. 2. Maneſeſtè falſum eſt, vnum ſemper vicarium ac miniſterialem eſſe imperatorē exercitus, caput corporis, paſtorem ovilis, œconomum domus, aut gubernatorem navis. Principaliter autem hæc omnia conveniunt ſoli Chriſto. 3. Eccleſia tota nuſquam in Scripturis dicitur, aut piè dici poteſt, exercitus Papæ, corpus Papæ, ovile Papæ, domus Papæ, aut etiā navis Papæ. Huic igitur ſictitio Monarchæ, iſtæ ſimilitudines non conveniunt. 4 Non poteſt blaſphemia excuſari, quod Bellarm. hic obiter annotat *poſſe ſcil. Ioh.* 10. 16. *per vnum paſtorem, intelligi Petrum ejuſque ſucceſſores.* Illud autem ridiculum eſt, quod vnum tantum œconomum intelligi vult, *Luc.* 12. 44. cumque *ipſum eſſe Petrum.* Hujuſmodi argumenta non ſunt digna ſeria aliqua refutatione: quæ à conſcientijs auctorum, & communi ſenſu lectorum ſatis refutantur.

5. Bellarm. *Chriſtus cum in terris degeret, Eccleſiam viſibilem adminiſtrabat, vt ſummus ejus Paſtor, & Rector: ergo nunc etiam Eccleſia debet habere externum*

num & viſibile regimen Monarchicum: alioqui non eſſet eadem Eccleſia. *Proteſt.* 1. Chriſtus quoad externam perſonam quam ſuſtinuit in terris, non geſſit ſe viſibilis Monarcha, ſed maximâ ex parte, vt Miniſter, *Luc.* 22.27. *Matth.* 20.28. 2 Miniſter externè propriè fuit Iudæorum tantum. *Rom.* 15.8. *Perſonaliter* (ait Cajetanus in illum locum) *functus eſt officio reſpectu nationis Iudaeorum, & illi ſoli nationi miniſtravit.* 3 Sacerdos Iudaicus (judicio Bellar.) fuit tum temporis viſibilis Eccleſiæ Monarcha. Nunquid duo ſimul Monarchæ viſibiles fuerunt, ijque à ſe invicem ita diſſentientes? 4 Eccleſia poteſt eſſe eadem, quoad eſſentiam quamvis externum ejus regimen, quod eſt adjunctum præter eſſentiam accedens, magnâ ex parte commutetur.

6 Bellarm. *Quibus rationibus probatur, debere vnum Epiſcopum praeeſſe Parochis, Archi-Epiſcopum Epiſcopis, Patriarcham Archi-Epiſcopis, iiſdem probari poteſt, vnum Pontificem ſummum debere praeeſſe Patriarchis.* *Proteſt.* 1. Nos autem ſubſumimus, nullis argumentis poſſe probari Monarchicam ſuperioritatem Patriarcharum, Archiepiſcoporum, aut Epiſcoporum, ex Scripturis: atque adeò Monarchiam Papæ deſtitui etiam omni probatione. 3 Epiſcopi, Archi-Epiſcopi, & Patriarchæ, antequam Papales, id eſt, Pontificiæ tyrannidis, vel præcurſores, vel miniſtri evaſerunt, iſtam Monarchicam poteſtatem non exercuerunt: & vbicunque exercent, imaginem quandam Papæ gerunt: omnis primatu, ab hominibus conceſſo, olim fuerunt contenti.

7. Bellarm. *Eccleſia non poteſt propagari, ſine vniverſali Monarcha: nemo enim prædicare poteſt, niſi mittatur. Rom.* 10.15. *neque mittere prædicaturos in alijs Provinciis quiſquam poteſt, præter ſummum Eccleſiæ Præſulem.* *Proteſt.* 1. Quod nemo prædicare poſſe dicitur, niſi mittatur, *Rom* 10.15. intelligitur illud de miſſione Dei. *Supple* (inquit Cajetanus) à Deo.

tre enim quæ Dei ſunt, & divini conſilii, nullus re-preſentat, niſi miſſus à Deo. 2 Mittit Deus conciona-in omnes partes mundi, ſine Vicario, *Math.* 9.38. 9.49.50. Mittunt etiam homines, qui charitate & o Dei commoti (ſive ſint Eccleſiaſtici, ſive Politi-prudenter id agunt, vt alii (ordine juſto quantum i poteſt, obſervato) donis aptis inſtructi, & appro-i, opus illud aggrediantur. Mittit ipſa charitas, ubi aſio juſta, cum idonea facultate concurrit, ad alio-n ſalutem procurandam. 3 Hæretici poſſunt ſuos er-es propagare, ſine Pontifice: quidni & orthodoxi itatem?

.Bellarm. *Neceſſe eſt vt omnes fideles idem omni-ſentiant in rebus fidei: ſed hoc eſſe non poteſt, niſi vnus ſummus Iudex.* *Proteſt.* 1. Omnes verè fideles i-n ſentiunt in neceſſariis, ſine ſummo judice exter-: in aliis non eſt abſolutè neceſſarium, vt idem ſen-nt. 2 Pontifex nondum effecit, vt omnes Pontificij m ſentiant, ne de ipſo quidem Pontifice Romano, & s in judicando poteſtate: non magis quam vetus ntifex Phariſæos & Saducæos idem olim ſentire t. 3 Fides non ingeneratur imperio hominis ju-ntis, neque vnitas eius per tale imperium conſer-ur, ſed per verbum Dei, ex cujus vſu, ſi non ſequa-vnitas, hoc vtentium, vel abutentium fit perverſita-4 Petro ipſo, cum aliis Apoſtolis, adhuc ſuperſti-iſſidia, & hæreſes variæ exoriebantur. Non virtu-neque vi viſibilis alicujus Monarchæ, ſed Spi-Dei conſervatur Eccleſia, ne iſtis diſſidiis diſſipe-, *Zach.* 4.6.

Argumenta noſtra.

Proteſt. *Matth.* 22.25.26. *Luc.* 22.26. Reges ium in eas dominantur, &c. verum non erit ita in-os: vos autem non ſic.

ell. *Iſtis verbis, non removet Dominus Monar-*

chi-

*chiam ab Eccleſiâ, ſed potius eam inſtituit, atque a-
monuit, diverſam eſſe à civili Monarchia gentiu
Non enim ait, vos non præſidebitis ullo modo, ſed, n
ſicut reges gentium. Prot.* 1. Iuſtituitur iſtis ve
comparatio diſſimilium, inter Reges gentium, & mi-
ſtros Eccleſiæ, illud igitur removetur à miniſtris E
cleſiæ, quod tribuitur Regibus: ſed regibus nihil hic
buitur niſi dominium & imperium, ergo hoc illud
quod à miniſtris Eccleſiæ removetur. 2. Illud à
niſtris Eccleſiæ removetur, quod filij Zebedæi quæ-
bant, & de quo diſcipuli inter ſe contendebant, ſed
fuit dominium. *Matth*: 20. 21. *Luc.* 22. 24 ergo do-
nium ab ipſis removetur. 3. Illud à miniſtris Eccle
removetur quod directè opponitur miniſterio, ut m
niſtrum eſſe, & habere ſibi miniſtrantes opponun
Matth. 20. 28. ſed hoc eſt dominium, ergo domin
à miniſtris removetur. 4. Quod Bell. inſtitutio
dominij & Monarchiæ ex iſtis ipſis verbis coll
quia varius modus præſidendi præſcribitur Eccl
miniſtris ab illo modo quo reges præſident gent
in eo ſemetipſum ſuperat Sophiſtica impudentia.
1. Alio modo poſſunt præſidere, ſine ullo domini
alio etiam modo dominari, (ſi hic locus eſſet domi
ſine Monarchia. 2. Poſſet ſimili ratione conclu
ex Pſalmo primo, improbos homines felices
& futuros, ſuo modo, quia id affirmatur de
pijs, & ſubjungitur, *verſ.* 4. *impi obi non ſic.* E
vortia facta fuiſſe ab initio quavis levi de
ſed non eo modo, quo poſtea, quia *Matth.*
dicit Chriſtus, *ab initio non fuit ſic.* Et
omnem impuritatem patrare, ſed alio modo q
gentes, quia *Ephes.* 4. 20. Apoſtolus dicit
non ſic didiciſſe Chriſtum. 3. *Sic* notat qualit
illam in qua comparatio fuit inſtituta: illa au
qualitas non fuit modus dominandi, ſed ipſum do-
nium: non enim tribuitur Regibus, quod hoc aut
modo dominabantur, ſed ſimplex dominatio

non in modo dominij, ſed in re ipſa, miniſtri Eccleſiæ diſſimiles eſſe debent Regum.

Bellarm. 2. *Clarè ſubiungitur, qui inter vos maior eſt fiat minor, & precesſor (Grecè ἡγέμενος, Dux, Princeps) fiat ſicut miniſter: vnus igitur erat à Domino Dux deſignatus.*

Proteſt. 1. Clarè etiam ſubjungitur. *Luc. 9. Qui minimus eſt inter vos:* num quid vnus deſignatus erat minimus? 2. Apud Mattheum: *cap. 20. verſ. 26. & 27.* bis explicatur mens hujus phraſeos, *quicunque voluerit eſſe magnus, aut primus, inter vos.* 3. Si vnus erat deſignatus dux, quomodo factum eſt, quod ſæpius quærebant, & contendebant quis eſſet maximus? 4. Argumentatio Bellar. à voce ἡγέμενος, quæ ductorem ſignificat, ad ducem conſtituendum, eſt, ac ſi quis joco probare vellet Recterem Academiæ, aut Regentem Collegij eſſe propriè loquendo Regem. Nos vero ex adverſo pro certo colligimus, Spiritum Sanctum, eo, quod Reges & Principes vbique appellat ἄρχοντες dominij titulo, ſed miniſtros Eccleſiæ ſemper officij, miniſterij titulis deſignat (qualis eſt ἡγέμενοι) alijs præeundi officium notans, eo ipſo inquam Spiritum Sanctum indicare voluiſſe dominium convenire principibus mundi, ſed non Eccleſiæ miniſtris. Illud ſaltem liquidiſſimè apparet Monarcham vnum in hac voce non deſignari: quia varij ἡγέμενοι fuerunt non ſolum in Eccleſiis variis, ſed & vna Eccleſia particulari, *Act* 15. 22. *Heb.* 13. 7. 17. Scriptura etiam diſtinguiens inter ἡγεμόνα, & ἡγέμενον, priore voce maxima ſaltem ex parte denotat ducem, *Luc.* 21. &c. quæ nunquam adhibetur in Eccleſiæ miniſterio deſignando.

Bellarm. 3. *Chriſtus verè præerat & Dominus erat, ſed non ſicut reges gentium: ſuo igitur exemplo declarans, vult vnum ex ſuis verè præeſſe, abſque libidine dominandi vt reges, qui tyranni ſunt plerumque.*

ſub Chriſto: non igitur fit iniuria Chriſto, ſed augetu eius gloria: quia Chriſtus eſt caput nobiliori modo, ſicut Rex eſt ſupra Proregem. Prot. 1. Caput ſub capite, non eſt vt Prorex ſub Rege, ſed vt Rex ſub rege. 2. Proregis titulum & locum nemo ſubditus ſibi arrogare, aut alteri tribuere audet ſine expreſſo mandato Regis præcunte: ſed de Chriſti expreſſo mandato pro capite ſubſtituto, nullæ tabulæ proferuntur. 3. Rex omnia Regia diſpenſat per Proregem: ſed Chriſtus vt caput Eccleſiæ, influentiam vitæ, ſenſus & motus, in Eccleſia diſpenſat ſolus, neque Papa, neque alio vllo capite intercedente, Pontificijs ipſis concedentibus, *Thom. p. 3. quaſt. 8. a.* 4. Caput eſt Chriſtus ratione fidei. Alexander Alenſis. *p. 3 q. 12. m. 1. a. 2. ſ. 2. eo ipſo eſt caput quo creditur.* Si igitur Papa ſit caput ſub Chriſto, tum fides Eccleſiæ fertur in Papam, ſub Chriſto. 5. Si Papa ſit caput ſub capite Chriſto, tum Chriſtum repræſentat in gratia vnionis: *gratia enim vnionis in Chriſto, eadem eſt cum gratia, ſecundum quam caput Eccleſia eſt.* Alexander Alenſis, *p. 3. q 12. m. 1. a. 2. ſ. 1.* & eadem ratione etiam ſub Chriſto eſt primogenitus ille, in quo omnis plenitudo habitat, omnia implens, & omnia habet pedibus ſuis ſubjecta. *Eph. 1. 22. Col. 1 18. 19.*

Bellarm. 2. *Multa eorum quæ conveniunt Chriſto tribuuntur etiam hominibus, ſine iniuria Chriſti, in Scriptura: vt lux, fundamentum, Paſtor, Epiſcopus, Apoſtolus, Doctor. Proteſt.* 1. Non tribuuntur ſine expreſſo conſenſu Chriſti. 2. Non tribuuntur alicui homini ſingulariter. 3. Cum alia multa tribuuntur hominibus in Scripturis, & titulus capitis Eccleſiæ nuſquam per totam Scripturam cuiquam nudo homini communicatur, hoc ipſum certum eſt argumentum, hanc prærogativam eſſe ſingularem, Chriſto ſoli reſervatam. 4 Quamvis ea nomina quæ propriè ad miniſterium referuntur, poſſint hominibus tribui, ſuo modo, illa tamen quæ ſignificant arctiſſimam Chriſti & Eccleſiæ conjunctionem (vt capitis & Sponſi nomi-

ſed Petro ſoli, vt ordinario Paſtori, cui perpetuo ſuccederetur, aliis vero tanquam delegatis.

Prot. 1. Si omnes Apoſtoli habuerunt ſummam poteſtatem, tum nullus vnus fuit Monarcha. 2. Si Petrus vt Apoſtolus fuit ordinarius paſtor, tum extraordinarius & ordinarius paſtor vnū & idem ſonant: tum etiam omnes Apoſtoli fuerunt ordinarij paſtores. 3. Si ordinaria & perpetua ſucceſſio Petri iſto loco diſertè ponatur, tum continetur in ipſo titulo Apoſtoli: atque adeò omnes etiam Apoſtoli ſimilem habent ſucceſſionem. 4. Apoſtolus & delegatus, idem ſunt: non minus igitur Petrus, quam reliqui, fuit delegatus: neque magis quam reliqui delegati, ordinariam ſucceſſionem habuit ratione Apoſtolatus.

Bellarm. 2. *Poteſt etiam reſponderi, Apoſtolum, hoc loco, tantum enumeraſſe varia dona quæ ſunt in Eccleſia, non hierarchiam. Prot.* 1. Hierarchiam revera non delineavit, ſed hierodouliam. 2. Omnes tamen miniſterij gradus, tam extraordinarios, quam ordinarios enumeravit. 3. Dona illa enumeravit tantum quæ pertinent *ad opus miniſterii, verſ.* 12. 44. Ipſi miniſtri ſunt dona.

Bellarm. 3. *Papa in illis verbis comprehenditur, Epheſ.* .. *verſ.* 4. *vnum corpus, & vnus Spiritus.*

Prot. 1. Non quæritur in argumento; quid comprehenditur, ſed quid exprimitur. 2. Si comprehendatur in illis verbis, vt cauſa vnitatis corporis, tum vel vnum corpus facit ſine ſpiritu, vel per Spiritum: ſed vtrumque abſurdum. 3. Papa non eſt cauſa vnitatis ſpiritualis & myſticæ: ſed talis eſt vnitas corporis per ſpiritum. 4. Chriſtus ipſe illis verbis non propriè deſignatur, vt cauſa vnitatis Eccleſiæ, ſed *verſ.* 5. *Vnus Dominus:* ergo neque vicarius Chriſti.

11. *Prot.* Chriſtus ſolus eſt caput Eccleſiæ. *Epheſ.* 1. 22. & 4. 15. *Col.* 1. 18. injuriam igitur faciunt Chriſto, qui aliud caput addunt.

Bellarminus. 1. *Papa eſt caput non cum Chriſto, ſed*

ſub Chriſto: non igitur fit iniuria Chriſto, ſed augeri eius gloria: quia Chriſtus eſt caput nobiliori modo, ſicut Rex eſt ſupra Proregem. *Prot.* 1. Caput ſub capite, non eſt vt Prorex ſub Rege, ſed vt Rex ſub rege. 2. Proregis titulum & locum nemo ſubditus ſibi arrogare, aut alteri tribuere audet ſine expreſſo mandato Regis præcunte: ſed de Chriſti expreſſo mandato pro capite ſubſtituto, nullæ tabulæ proferuntur. 3. Rex omnia Regia diſpenſat per Proregem: ſed Chriſtus vt caput Eccleſiæ, influentiam vitæ, ſenſus & motus, in Eccleſia diſpenſat ſolus, neque Papa, neque alio vllo capite intercedente, Pontificijs ipſis concedentibus. *Thom. p. 3, quæſt. 8. a. 1.* 4. Caput eſt Chriſtus ratione fidei. Alexander Alenſis. *p. 3. q. 12. m. 1. a. 2. ſ. 2. eo ipſo eſt caput quo creditur.* Si igitur Papa ſit caput ſub Chriſto, tum fides Eccleſiæ fertur in Papam, ſub Chriſto. 5. Si Papa ſit caput ſub capite Chriſto, tum Chriſtum repræſentat in gratia vnionis: *gratia enim vnionis in Chriſto, eadem eſt cum gratia, ſecundum quam caput Eccleſiæ eſt.* Alexander Alenſis, *p. 3. q. 12. m. 1. a. 2. ſ. 1.* & eadem ratione tiam ſub Chriſto eſt primogenitus ille, in quo omnis plenitudo habitat, omnia implens, & omnia ſub pedibus ſuis ſubjecta. *Eph. 1. 22. Col. 1. 18. 19.*

Bellarm. 2. *Multa eorum quæ conveniunt Chriſto tribuuntur etiam hominibus, ſine iniuria Chriſti, in Scriptura: vt lux, fundamentum, Paſtor, Epiſcopus, Apoſtolus, Doctor.* *Proteſt.* 1. Non tribuuntur ſine expreſſo conſenſu Chriſti. 2. Non tribuuntur alicui homini ſingulariter. 3. Cum alia multa tribuuntur hominibus in Scripturis, & titulus capitis Eccleſiæ nuſquam per totam Scripturam cuiquam nudo homini communicatur, hoc ipſum certum eſt argumentum, hanc prærogativam eſſe ſingularem, Chriſto ſoli reſervatam. 4 Quamvis ea nomina quæ proprie ad miniſterium referuntur, poſſint hominibus tribui, ſuo modo, illa tamen quæ ſignificant arctiſſimam Chriſti & Eccleſiæ conjunctionem (vt capitis & Spon-

nomini) neque poſſunt, neque debent ad vllos homines transferri. 5. Illorum nominum relatorum quæ tribuuntur hominibus, correlata etiam ad eoſdem homines referuntur: ſi igitur Papa ſit caput Eccleſiæ, Eccleſia etiam rectè diceretur corpus Papæ, hoc autem eſt inauditum.

Bellarm 1. *Huius rei cauſa eſt, quod ſolus Chriſtus ſit caput principale & perpetuum totius Eccleſiæ. Prot.* 1. Principalitas, & perpetuitas, non ſunt cauſa (ne quidem ſine qua non) cur relata & correlata ad ſe mutuo referuntur: eorum igitur defectus, non poteſt eſſe cauſa cur non ſic referantur. 2. Rex in ſuo regno, vt Deo inferior, non eſt abſolutè principalis, vt mortalis, non eſt perpetuus Rex, & tamen regnum dicitur eſſe Regis. 3. Si Papa non ſit perpetuus Rex, quid fiet Eccleſiæ, & ejus vnitati, cum interciditur iſtud caput, præſertim ſi interregnum ſit aliquot annorum, ſicut aliquando fuiſſe conſtat. Bell. 2. *Cum Eccleſia dicitur corpus Chriſti, vox illa Chriſti poteſt commodè referri, non tam ad Chriſtum vt caput, quam ad eundem, ut hypoſtaſin eius corporis: quemadmodum cum dicimus, illic iacet corpus Petri, aut Pauli, non ſignificamus Petrum aut Paulum eſſe corpora, ſed perſonas quarum illa ſunt corpora,* 1. *Cor.* 12. *Prot.* 1 Bellar. hic in os contradicit Paulo, *Eph.* 1.22 23. & 4.15.16. & 5.23. *Coll.* 1.18. & 2. 19. qui diſertè docet, Eccleſiam vocari corpus Chriſti, quatenus Chriſtus eſt ejus caput. 2. Inaudita eſt iſta ſignificatio hypoſtaſeos, & abſona ejus applicatio. Petrus enim non poteſt dici caput illius corporis quod hic jacet: ſed Chriſtus rectè vocatur caput illius corporis, cujus Bell. vult eum eſſe hypoſtaſin. Homines ſunt corpus Eccleſiæ, ſicut corpus hic aut illic jacens, eſt corpus Petri. Eccleſia non aſſumitur in vnitatem perſonæ Chriſti. Chriſtus 1. *Cor.* 12.12. vocatur Synechdochicè Eccleſia, cum Chriſto cum capite myſticè adunata. Sic Contarenus Cardinalis in illum locum: *Eccleſia tota, & hoc corporis*

 myſterium

myſterium appellatur nomine Chriſti, idem etenim corpus eſt caput cum membris.

12. *Prot.* Non poteſt vnus homo ſufficere omnibus Eccleſijs regendis. Ergo Eccleſiæ vniverſæ regendæ inepta eſt Monarchia. Bellar. 1. *Vt vnus per multos ſibi ſubiectos miniſtros & paſtores, totam Eccleſiam regat, non ſolum poſſibile eſt, ſed etiam vtile & commodum, fecit id Paulus*, 2. *Cor.* 11. 28. *& vnuſquiſque Apoſtolorum. Prot.* 1. Deus nunquam vocavit vllum rectorem aut Paſtorem Eccleſiaſticum ad paſcendum aut regendum per alios. Quia hoc non eſt ad miniſterium, ſed ad dominium vocare: poteſtas enim dominij eſt, alijs poteſtatem delegare. Summi autem rectores & Paſtores Eccleſiæ ad miniſterium tantum vocantur, 1. *Tim.* 1. 12 2. Si Papa per alios regat, tum illi ſuo jure non regunt & paſcunt ſuas Eccleſias, ſed tanquam delegati Papæ, atque adeò non ſunt immediatè & formaliter miniſtri Dei ſed Papæ. 3. Nullo modo apparet, Petrum rexiſſe omnes Eccleſias per cæteros Apoſtolos, & reliquos miniſtros. Diu laborans erat Paulus, antequam negotij quidquam habuit cum Petro *Gal.* 17. 18. & poſtea miniſterio fungebatur vt Petri ſocius, non delegatus: *cap.* 2. *verſ.* 9. Pari vocatione jure & efficacia vtens cum ipſo Petro, *ibid. verſ.* 7. 8. 4. Cum *vtile* & *commodum* eſſe Bell. affirmat, regimen Monarchicum Papæ per alios regentis, ſi tum lucri commodū Papæ hoc pacto accreſcens, non poteſt illud negari, ſed vtilitas fructus, & ædificatio Eccleſiæ poſtulat, vt Paſtores omnes per ſe attendant ad ſuos greges. 5. Paulus habuit ſollicitam curam de omnibus Eccleſijs: ſed non regebat omnes & ſingulas vel per ſe, vel per alios, tum enim ſequetur Paulum fuiſſe Epiſcopum Eccleſiæ Romanæ, & rexiſſe eam per Petrum, & ejus ſucceſſores. Si etiam ſollicitudinem habere, ſit regere, tum Paulus fuit Rector & Paſtor ipſius Petri. Magnam enim curam & ſollicitudinem habuit, vt Petrus recto pede incederet, ſine offenſa, Gal. 2.

& talis fuit ſollicitudo illa de qua Paulus loquitur, 2. *Cor.* 11. 28 ſicut ex ſequentibus apparet, *quis offendiculo afficitur, quin ego vrar?* 6. Si vnuſquiſq; Apoſtolorum idem fecit, tum omnes fuerunt vniverſales Monarchæ, & ſimul etiam varijs Monarchis parebant. Quorſum tanta confuſio in regimine omnium optimo?

Bell. 2. *Deus dedit imperia maiora quam nunc eſt oibu Chriſtianus vni homini: vni totum fere orbem aliquando parere voluit. Facilior autem eſt gubernatio Eccleſiaſtica, quam politica. Proteſt.* 1. Bell. nunquam ſerio cogitavit cum Apoſtolo, 2. *Cor.* 2. 16. *Sed ad hac quis idoneus?* 2. Deus ſæpe in ira, dat populis multis Regem vnum. 3. Dat Regibus imperium, quo poſſint proreges, & præfectos ſibi ſervituros creare. 4. Nulla lege inſtituit tam latè patentia imperia, nedum vni hominum ſucceſſioni alligavit. 5 Papæ eſt (ſi Pontificijs credamus) & Eccleſiam, & illa imperia vel directè, vel indirectè gubernare.

13. *Prot.* 1. *Cor.* 3. 22. Paulus, Apollos, & Cephas veſtra ſunt. Bellarm. *Non percipio vim argumenti. Proteſt.* Vis argumenti, quoad cauſam præſentem, eſt in eo, quod m. nentur Corinthij hoc argumento, ne pendeant ab vllo homine, tanquam à Domino ſuo, quia omnes ſunt eorum miniſtri, ex æquo, non minus Cephas, quam Apollos; nemo igitur hominum eſt Dominus aut Monarcha Eccleſiæ. Bellarm. *Non ſi propter vtilitatem Eccleſiæ Miniſtri ſint inſtituti, idcirco Eccleſia eſt poteſtate ſupra Miniſtros. Prot.* Neque hoc inde concludimus, ſed ſi vt miniſtri ita Eccleſiæ inſerviant, vt ab ijs non ſit pendendum, tum nemo eorum eſt Eccleſiæ Monarcha.

14. *Proteſt.* Chriſtus pariter omnes Apoſtolos miſit. *Ioh.* 20. 21. Bell. *Illis verbis non eſt vnus alis præpoſitus. Sed Ioh.* 21. 16. *vbi dicitur, paſce oves meas. Proteſt.* Si in miſſione vnus non fuit alij præpoſitus, *mitto vos*; neq; in Spiritus Sancti communicatione, *accipite Spiritum Sanctum*; neque in poteſtate remittendi

eam à Petro fuiſſe & vſurpatam.

2. Bellar. *Matth. 16. 18. 19. Tu es Petrus, &c. Horum verborum planus & obvius eſt ſenſus, vt intelligamus ſub duabus metaphoris, promiſſum Petro ſummum Eccleſiæ principatum.* Prot. 1. Si tam obvius & planus ſit ſenſus horum verborum ſub duplici metaphora enunciatorum, tum idem ille ſenſus debet alijs in locis abſque metaphoris explicari: hoc autem ne Bellar. quidem affirmat. 2. Si tam planus & obvius ſit ſenſus ille, tum Apoſtoli eodem ſenſu cum Bellarm. hæc verba intellexiſſent: illos autem principatum hujuſmodi Petro datum non intellexiſſe, ex eo apparet, quod aliquoties poſtea inter ſe contendebant, quis eſſet primus. 3. Patres etiã varios, aliquando ſaltem, alio ſenſu hæc verba accepiſſe quam Bell. accipit, adeò notum eſt, vt ipſi Pontificij non ſoleant hoc diffiteri. Veteres omnes Scholaſtici cum ſuo magiſtro aliter accipiunt: dum poteſtatem illam de qua hic agitur Sacerdotalem eſſe docent, Apoſtolis primo datam, & per illos alijs. *In Lombardum lib. 4. diſt.* 18. *& Alex. Al. part. 4. q.* 20. vbi etiam *memb. 6. a* 3. contendit contra Bellar. claves iſtas hoc in loco datas fuiſſe, non promiſſas. Sacram etiam facultatem Theologiæ Pariſienſis, diſſentire plurimùm à Bellarm. circa ſenſum horum verborum: ſicut & Concilium Conſtantienſe & Baſilienſe, omnibus eſt notum: multò enim minus hoc loco tribui Petro contendunt, quam Bell. vult, ſicut è adverſo, Canoniſtæ multò plus inde Petro & Pontifici Romano arrogant, quam ipſe Bell. largitur, vt videre eſt apud Careriũ de Pontif. neque iſtam litem adhuc diremit judex ille fidei Romanus. Senſus igitur Bell. probatus, neque eſt planus & obvius, neque omnium Catholicorum communis.

3. Bellarm. *Ex textu apertè deducitur, illam perſonam qua dicebatur Petrus, eſſe Petram: non vt perſona erat particularis, ſed vt Paſtor & caput Eccleſiæ.* Proteſt. 1. Neque ex iſthoc textu, neque ex vllo

Eccleſia Dei. Sed 1. in toto N. Teſt. neq; Monarchæ, neq; Monarchiæ alicujus Eccleſiaſticæ, & viſibilis, vel nomẽ aut titulus reperitur. 2. Sedes hujus imperij nuſquã deſignatur niſi forſan ſub titulo ſedis Meretricis illius Magnæ, & Beſtiæ Antechriſtianæ in Apocalypſi. 3. Nihil ſingulare notatur, vel ab iſthoc ſolo Monarcha præſtandum, vel illi ſoli ab alijs tribuendum. 4. Nulla inſignia hujus Majeſtatis traduntur quibus poſſit dignoſci. 5. Nulla certa ratio ſucceſſionis, in iſthoc imperio, deſignatur. 6. Nulli ſubordinationis gradus ab iſthoc Monarcha derivandi declarantur. 7 Nullum exercitium aut praxis hujuſmodi imperij in toto Novo Teſtam. narratur. Certiſſimè igitur concludere licet, hujuſmodi Monarchiam non fuiſſe à Deo inſtitutam.

CAP. 2.

DE MONARCHIA PETRI.

Quæſtio eſt, An Petrus ſit Vniverſalis totius Eccleſiæ Monarcha, loco Chriſti, ab ipſo Chriſto conſtitutus? Pontificij affirmant, nos negamus.

Bellarmini Argumenta.

THESIS 1.

Bellarm. *Probatur hoc duobus locis Euangelij, quorum altero promittitur hæc Monarchia Petro, in altero exhibetur.* *Prot.* Quamcunque poteſtatem in Eccleſiam legimus à Chriſto ſuis diſcipulis fuiſſe promiſſam, & exhibitam, eandem etiam legimus ab ipſis fuiſſe exercitam & vſurpatam, *Marc.* 16. 15. & 20. Bell igitur totam ſuam cauſam hic initio prodit, cum duobus locis promiſſam & datam Petro Monarchiam iſtam contendit, & vnum tamen locum non poteſt proferre, ex quo cum aliquâ ſpecie probaret acceptam

eam à Petro fuiſſe & vſurpatam.

2. Bellar. *Matth. 16. 18. 19. Tu es Petrus, &c. H-rum verborum planus & obuius eſt ſenſus, vt intel-gamus ſub duabus metaphoris, promiſſum Petro ſu- Eccleſiæ principatum.* *Prot.* 1. Si tam obvius & pl-nus ſit ſenſus horum verborum ſub duplici metapho- enunciatorum, tum idem ille ſenſus debet alijs in l-cis abſque metaphoris explicari: hoc autem ne Bell- quidem affirmat. 2. Si tam planus & obvius ſit ſe-ſus iſte, tum Apoſtoli eodem ſenſu cum Bellarm. ha- verba intellexiſſent: illos autem principatum huj- modi Petro datum non intellexiſſe, ex eo appa- quod aliquoties poſtea inter ſe contendebant, quis e- ſet primus. 3. Patres etiã varios, aliquando ſaltem, al- ſenſu hæc verba accepiſſe quam Bell. accipit, adeò n- tum eſt, vt ipſi Pontificij non ſoleant hoc diffiteri. Veteres omnes Scholaſtici cum ſuo magiſtro ali- accipiunt: dum poteſtatem illam de qua hic agitur Sa- cerdotalem eſſe docent, Apoſtolis primo datam, & p- illos alijs. *In Lombardum lib. 4. diſt. 18. & Alex. A- part. 4. q. 20.* vbi etiam *memb. 6. a. 3.* contendit con- Bellar. claves iſtas hoc in loco datas fuiſſe, non p- miſſas. Sacram etiam facultatem Theologiæ Pariſie- ſis, diſſentire plurimùm à Bellarm. circa ſenſum h- rum verborum: ſicut & Concilium Conſtantienſe Baſilienſe, omnibus eſt notum: multò enim minus h- loco tribui Petro contendunt, quam Bell. vult, ſicut adverſo, Canoniſtæ multò plus inde Petro & Ponti- ci Romano arrogant, quam ipſe Bell. largitur, vt vi- re eſt apud Careriũm de Pontif. neque iſtam litem a- huc diremit judex ille fidei Romanus. Senſus igitur Bell. probatus, neque eſt planus & obvius, neque o- nium Catholicorum communis.

3. Bellarm. *Ex textu apertè deducitur, illam petr- in qua dicebatur Petrus, eſſe Petram: non vt pr- nacerat particularis, ſed vt Paſtor & caput Eccle-* *Proteſt.* 1. Neque ex iſthoc textu, neque ex vllo

poteſt deduci, Petrum fuiſſe caput Eccleſiæ. Si igitur Petra fuit, vt fuit caput, tum nulla ratione fuit Petra. 2. Poſſumus hoc tutò concedere, Petrum vt Apoſtolum, cum reliquis Apoſtolis fuiſſe aliquo modo Petram & fundamentum Eccleſ. vnum ex multis: ita vt Monarchia Petri ex eo non probetur, ſed evertatur, Petra aut fundamentum dicitur, quod totum ædificium ſuſtentat: Eccleſia autem firmiter ſuſtentatur & realiter virtute & efficacia Chriſti reali: & etiam doctrinaliter, certâ illa inſtitutione & doctrina, quâ Chriſtus & ejus vis & efficacia, ad certam fidem in ipſum, declaratur. Priore ſenſu Chriſtus eſt vnicum Eccleſiæ fundamentum. Altero autem ſenſu, quia doctrina de Chriſto, eſt fundamentum, idcirco etiam per metonymiam cauſæ, illi qui iſtam doctrinam, cum infallibili certitudine, Eccleſiæ declararunt, dicuntur etiam fundamenta: non Petrus tantũ, ſed & reliqui Apoſtoli, *Apoc.* 20.21.: atq; etiam Prophetæ, *Eph.* 2.20. Optimè igitur conveniunt, & in vnum redeunt, tres illæ interpretationes hujus loci, quæ apud veteres occurrunt: Chriſtus eſt Petra; Confeſſio, Fides, vel Doctrina de Chriſto eſt Petra; & Petrus ipſe vt Apoſtolus Chriſti, eſt etiam (metonymicè) partialis Petra. Nihil hic ſeritur ut metitur fictitiæ Petri Monarchiæ.

4. Bellarm. *Fides Petri in relatione ad Petrum eſt fundamentum, idque duplici ratione. 1 quia ob meritum ejus fidei conſecutus eſt Petrus, vt ſit fundamentum Eccleſiæ 2. Quia Petrus in eo potiſſimum eſt Eccleſiæ fundamentum, quod cum fides ejus deficere non poſſit, ipſe omnes alios in fide ſuſtentare debet. Prot.* 1 Hoc idem eſt ac ſi dixiſſet Bellarmin. Fides eſt fundamentum in relatione ad Petrum: & Petrus eſt fundamentum in relatione ad fidem: quæ circularis eſt explicatio dogmatis vertiginoſi 2. Neque fides Petri, neque Petrus cum vllo ſenſu poteſt dici fundamentum Eccleſiæ, niſi in relatione ad Chriſtum, qui vnicum eſt fundamentum ejus reale, 3 Si fides merebatur vt Pe-

eam à Petro fuiſſe & vſurpatam.

2. Bellar. *Matth.* 16.18.19. *Tu es Petrus, &c. h-orum verborum planus & obuius eſt ſenſus, vt intelligamus ſub duabus metaphoris, promiſſum Petro tum Eccleſiæ principatum.* *Prot.* 1. Si tam obvius & planus ſit ſenſus horum verborum ſub duplici metaphora enunciatorum, tum idem ille ſenſus debet alijs in locis abſque metaphoris explicari: hoc autem ne Bell. quidem affirmat. 2. Si tam planus & obvius ſit ſenſus ille, tum Apoſtoli eodem ſenſu cum Bellarm. hæc verba intellexiſſent: illos autem principatum huiuſmodi Petro datum non intellexiſſe, ex eo apparet, quod aliquoties poſtea inter ſe contendebant, quis eſſet primus. 3. Patres etiã varios, aliquando ſaltem, alio ſenſu hæc verba accepiſſe quam Bell. accipit, adeò certum eſt, vt ipſi Pontificij non ſoleant hoc diffiteri. Veteres omnes Scholaſtici cum ſuo magiſtro ali- accipiunt: dum poteſtatem illam de qua hic agitur Sacerdotalem eſſe docent, Apoſtolis primo datam, & per illos alijs. *In Lomb. in ſum. lib.* 4. *diſt.* 18. *& Alex. A- part.* 4. *q.* 20. vbi etiam *memb.* 6. *a.* 3. contendit con- Bellar. claves iſtas hoc in loco datas fuiſſe, non pro- miſſas. Sacram etiam facultatem Theologiæ Pariſienſis, diſſentire plurimùm à Bellarm. circa ſenſum horum verborum: ſicut & Concilium Conſtantienſe & Baſilienſe, omnibus eſt notum: multò enim minus hoc loco tribui Petro contendunt, quam Bell. vult, ſicut ex adverſo, Canoniſtæ multò plus inde Petro & Pontifici Romano arrogant, quam ipſe Bell. Litigitur, vt videre eſt apud Carerium de Pontif. neque iſtam litem ad- huc diremit judex ille fidei Romanus. Senſus igitur Bell. probatus, neque eſt planus & obvius, neque omnium Catholicorum communis.

3. Bellarm. *Ex textu apertè deducitur, illam perſonam qua dicebatur Petrus, eſſe Petram: non vt privata erat particularis, ſed vt Paſtor & caput Eccl-* *Proteſt.* 1. Neque ex iſthoc textu, neque ex vllo

poteſt deduci, Petrum fuiſſe caput Eccleſiæ. Si igitur Petra fuit, vt fuit caput, tum nulla ratione fuit Petra. ᴇ. Poſſumus hoc tutò concedere, Petrum vt Apoſtolum, cum reliquis Apoſtolis fuiſſe aliquo modo Petram & fundamentum Eccleſ. vnum ex multis: ita vt Monarchia Petri ex eo non probetur, ſed evertatur, Petra aut fundamentum dicitur, quod totum ædificium ſuſtentat: Eccleſia autem firmiter ſuſtentatur & realiter virtute & efficacia Chriſti reali: & etiam doctrinaliter, certâ illâ inſtitutione & doctrina, quâ Chriſtus & ejus vis & efficacia, ad certam fidem in ipſum, declaratur. Priore ſenſu Chriſtus eſt vnicum Eccleſiæ fundamentum. Altero autem ſenſu, quia doctrina de Chriſto, eſt fundamentum, idcirco etiam per metonymiam cauſæ, illi qui iſtam doctrinam, cum infallibili certitudine, Eccleſiæ declararunt, dicuntur etiam fundamenta: non Petrus tantũ, ſed & reliqui Apoſtoli, *Apoc.* 20.21.: atq; etiam Prophetæ, *Eph.* 2.20. Optimè igitur conveniunt, & in vnum redeunt, tres illæ interpretationes hujus loci, quæ apud veteres occurrunt: Chriſtus eſt Petra; Confeſſio, Fides, vel Doctrina de Chriſto eſt Petra; & Petrus ipſe vt Apoſtolus Chriſti, eſt etiam (metonymicè) partialis Petra. Nihil hic ſeritur aut metitur fictitiæ Petri Monarchiæ.

4. Bellarm. *Fides Petri in relatione ad Petrum eſt fundamentum, idque duplici ratione.* 1 *quia ob meritum ejus fidei conſecutus eſt Petrus, vt ſit fundamentum Eccleſiæ* 2. *Quia Petrus in eo potiſſimum eſt Eccleſiæ fundamentum, quod cum fides ejus deficere non poſſit, ipſe omnes alios in fide ſuſtentare debet. Prot.* 1 Hoc idem eſt ac ſi dixiſſet Bellarmin. Fides eſt fundamentum in relatione ad Petrum: & Petrus eſt fundamentum in relatione ad fidem: quæ circularis eſt explicatio dogmatis vertiginoſi 2. Neque fides Petri, neque Petrus cum vllo ſenſu poteſt dici fundamentum Eccleſiæ, niſi in relatione ad Chriſtum, qui vnicum eſt fundamentum ejus reale. 3 Si fides merebatur vt Pe-

menta, æquè, & æqualiter, 1. Quod Eccleſias primi[pa]riter fundarunt. 2. Quod doctrinam, qua Eccleſia [fi]nititur, pariter revelarunt. 3. Quod Eccleſiam [v]niverſam omnes gubernarunt. Sed quoad modum gube[r]nationis, hæc fuit differentia, quod cæteri habuerun[t] plenitudinem ampliſſimæ poteſtatis, vt Apoſtoli, Pet[rus] autem vt Paſtor ordinarius, & eorum etiam cap[ut]. *Proteſt.* 1. Si hæc ita ſe habuerint, tum nihil ſignific[a]tur hoc in loco per ædificationem ſuper Petram, quo[d] proprium eſt Petri. Gubernatio enim ſimplici[ter] tantum ſignificatur, vt modo Bellarm. dicebat: ſing[u]laris iſte modus gubernandi, quem ſolum proprium [di]cit Petri, nullo verbo aut ſyllabâ hujus textus decla[ra]tur. 2. Si Apoſtoli omnes habuerunt *plenitudinem a[m]pliſſimæ poteſtatis, in Eccleſiam vniverſam,* tum c[om]pares fuerunt Petro quoad poteſtatem, major enim p[o]teſtas non fuit Petri. 3. Ordinaria nulla poteſtas al[i]jus paſtoris major eſt Apoſtolicâ. 1 *Cor.* 12. 28. *prim[um] Apoſtolos.* 4 Extraordinaria poteſtas à Deo data, [ma]jorem certitudinem directionis ſolet ſemper habe[re] quam ordinaria, vt videre eſt, in Moſe & Aaron[e] Prophetis, & Sacerdotibus: per hanc igitur differe[n]tiam, Apoſtoli reliqui ſupra Petrum elevantur. 5. [Pe]trum fuiſſe caput Apoſtolorum per eminentem grad[um] poteſtatis, probandum reſtat Bellarm. petenti enim [p]rincipium non largiemur.

7. Bellarm. *Perſona cui dicitur, tibi dabo cl[aves] Matth.* 16. 19. *fuit Simon filius Ionæ.* *Prot.* Neque [e]hoc negamus: ſed dicimus ita Simoni Petro fuiſſe p[ro]miſſas claves, vt ſimul etiam promiſſæ ſint reliquis [A]poſtolis, & toti etiam Eccleſiæ aliquo modo, c[ujus] perſonam eo tempore Petrus gerebat, vt loquitur *A[ug.] in Ioh. in tract.* 50. & 124.

8. Bell. *Duobus modis potuit Petrus perſonam Eccl[eſiæ] gerere, vel hiſtoricè, vt re vera à ſe geſta ſignificaret [res] ab Eccleſia gerendam; vel parabolicè, vt nulla re à ſe [ge]ſta ſignificaret tamen rem ab Eccleſia gerendam.*

ficare, nuſquam in tota Scriptura, ſignificat committere regimen: ſed ſemper conſtituere, aut creſcere, facere, & promovere. 3. Regimen iſtud Monarchicum committere homini, *præcipuè circa fidem*, eſt hominem conſtituere dominum fidei: quod Apoſtolus abominatur, 2.*Cor*. 1. 24. 4. Fundamento, qua eſt fundamentum, neque *proprium*, neq; cōmune eſt regere ædificium. Ad rationem fundamenti in ſpiritualibus, vt dicatur metaphoricè ad ſimilitudinem fundamenti materialis, duo tantum requiri, docet *Thomas in* 3. *diſt*. 23.*q*. 2.*a*.*vlt*.*&* 2.2.*q*.7 *art*.7.*ad* 4. *Quod ſcilicet ſit primum & alias partes præcedat, & quod ſit cæteris partibus connexum, ſuſtentans totum ædificium*. 5. Fides eſt etiam fundamentum Eccleſiæ: omnes etiam Apoſtoli fuerunt fundamenta: ſed neque fides, neque Apoſtoli Monarchicum regimen exercent.

6. Bellar. 1. *Fides non propriè dicitur fundamentum*. *Proteſt*. Magis propriè quam Petrus. Eccleſia dicitur diſertis verbis ſuperſtrui fidei. *Iudæ*. 20. de Petro non ſic.

Bellarm. 2. *Omnia ſunt intelligenda accomodatè ad naturas rerum Fides eſt fundamentum vt principium, & donum ſine quo non: ſed Petrus vt Rector: talis enim eſt dependentia vnius hominis ab alio*. *Proteſt*. 1. Non eſt accomodatum naturæ Petri, vt ſit Monarcha aut Dominus fidei Eccleſiæ: aut etiam Paſtor omnium & ſingulorum fidelium. 2. Fides internè vnit & conjungit Eccleſiam fundamento ſuo Chriſto, atque adeò propiùs accedit ad fundamenti naturam, quàm Rector externus. 3 Vnus homo ab altero dependet, non tantum vt à Rectore, ſed etiam vt à cauſa procreante, & conſervante, vt liberi à Patre, vnde etiam liberi vocantur ædificium parentum, *Gen*. 16.2. *&* 30 3. *Deut*. 25 9. quæ etiam eſt notatio Hebraicæ vocis *Ben* à *Banah*. Eccleſia igitur, quatenus miniſterio Petri fuit genita, poteſt dici ejus ædificium, & ab ipſo pendere vt à Patre non Monarcha.

Bellarm. 3. *Apoſtoli omnes fuerunt Eccleſiæ fundamenta*

menta, æquè, & æqualiter, 1. *Quod Eccleſias primi-p riter fundarunt.* 2. *Quod doctrinam, quâ Eccleſia ſi nititur, pariter revelarunt.* 3. *Quod Eccleſiam vni verſam omnes gubernarunt. Sed quoad modum gube nationis, hæc fuit differentia, quod cæteri habuerunt plenitudinem ampliſsimæ poteſtatis, vt Apoſtoli, Petr autem vt Paſtor ordinarius, & eorum etiam cap Proteſt.* 1. Si hæc ita ſe habuerint, tum nihil ſignific tur hoc in loco per ædificationem ſuper Petram, qu proprium eſt Petri. Gubernatio enim ſimplicit tantum ſignificatur, vt modo Bellarm. dicebat: ſing laris iſte modus gubernandi, quem ſolum proprium f cit Petri, nullo verbo aut ſyllabâ hujus textus decla tur. 2. Si Apoſtoli omnes habuerunt *plenitudinem am pliſsimæ poteſtatis, in Eccleſiam vniverſam,* tum cer pares fuerunt Petro quoad poteſtatem, major enim p teſtas non fuit Petri. 3. Ordinaria nulla poteſtas alic jus paſtoris major eſt Apoſtolicâ. 1 *Cor.* 12. 28. *prim Apoſtolos.* 4 Extraordinaria poteſtas à Deo data, m jorem certitudinem directionis ſolet ſemper habe quam ordinaria, vt videre eſt, in Moſe & Aarone, Prophetis, & Sacerdotibus: per hanc igitur differe tiam, Apoſtoli reliqui ſupra Petrum elevantur. 5. Pe trum fuiſſe caput Apoſtolorum per eminentem grad poteſtatis, probandum reſtat Bellarm. petenti enim h principium non largiemur.

7. Bellarm. *Perſona cui dicitur, tibi dabo cla Matth.* 16. 19. *fuit Simon filius Ionæ. Prot.* Neque e hoc negamus: ſed dicimus ita Simoni Petro fuiſſe p miſſas claves, vt ſimul etiam promiſſæ ſint reliquis A poſtolis, & toti etiam Eccleſiæ aliquo modo, cu perſonam eo tempore Petrus gerebat, vt loquitur Au *in Ioh. in tract.* 50. & 124.

8. Bell. *Duobus modis potuit Petrus perſonam Eccl gerere, vel hiſtoricè, vt re verè à ſe geſta ſignificaret ab Eccleſia gerendam; vel parabolicè, vt nulla re à ſe ſta ſignificaret tamen rem ab Eccleſia gerendam.*

vero dicimus priore modo Petrum Eccleſiæ perſonam geſiſſe: ita vt ipſe vere ac principaliter acceperit claues, & ſimul etiam ſignificauerit, Eccleſiam ſuo quodam modo poſtea accepturam. *Prot.* Diſtinctionem admittimus inter ſignificationem per modum rei verè geſtæ, & illam quæ eſt per modum parabolæ: differt enim typus merus, à typo mixto in quo res ſua natura abſolutè geritur, ſed ita vt inſuper etiam accedat relatio ſigni ad aliud. Sed 1. Malè definitur vterque modus à Bellarm. non enim res geſta typica, ſemper ſignificat rem ab alio poſtea gerendam, quia ſæpe denotat rem ab aliò eodem tempore geſtam, vt *Gen.* 17.2. Abrahamus fœdus inibat cum Deo, & repræſentabat ſemen ſuum non initurum poſtea ſimile fœdus, ſed eodem tempore in ipſo paciſcens. *Deut.* 29.14.15. *Neque vobiſcum ſolis ego pango fœdus meum.* Neque in omni typo mero, eſt mera fictio, vt Bellarm. loquitur. 2. In typo hiſtorico illo quem Bellar. notat non geritur propriè perſona illius qui ſignificatur. Abrahamus duos filios habens, figura fuit Dei, ſed non propriè tamen in eo geſſit perſonam dei. 3 Similitudo igitur eſt vel vera, vel ficta. Vera ſimilitudo eſt vel applicata tantum ad aliam rem illuſtrandam, ad quam in ſeſe nullam habuit ſingularem relationem; vel in illum finem deſtinata: & hæc deſtinata ſimilitudo propriè dicitur typus. Deſtinata vero repræſentatio, vel merè repræſentat, ita vt eandem rem quā repræſentat non agat, vel illam agendo repræſentat. Agendo autem vel repræſentat rem ſimilem ab alio poſtea gerendam, vel eodem tempore ſimul ab alio geſtam: poſteriore hoc modo, qui gerit perſonā communitatis illius cujus eſt pars, & ſuo nomine agit, & communitatis ſuæ: ita vt ex parte agit, & ex parte repræſentet ſimul per illum agentes Et hoc modo, Petrus accipiens claves repræſentabat Eccleſiā: quia ipſe quidem verè accipiebat ſibi, & ſimul etiam in ejus perſona accipiebat Eccleſia. Sicut *Matth. vlt.* cum Chriſtus dicebat Apoſtolis, *ero vobiſcum*, illi accipiebant hanc

promiſſionem

Ego credo te eſſe Chriſtum illum, &c. Neque ta
aut magis credidit, aut altiore gradu particeps fui
tæ, huic fidei promiſſæ, *verſ.26.* quam Soror ejus
ria. Eadem etiam reddi poteſt ratio, quare ſimpli
probatur iſta confeſſio, ſine vlla exceptione qua
betur, *Iohan.6.70.* Quia ſcilicet perſonarum non
mentio, facta in verbis confeſſionis. Sed non eſt ne
ſarium, vt eadem ſemper à Chriſto eodem modo r
terentur. Neque obliti erant Apoſtoli illius
monitionis, quæ vt oſtendimus præceſſerat, vt
ceſſe habuerint eam de novo, tam cito, inculcata
dire.

Contra iſtam reſtrictionem clavium, q ſoli Petro *promiſſarum, multa ſunt ar menta noſtrorum: ſed nos vnum tan vrgebimus.*

12. *Proteſt.* Si ſoli Petro ſint promiſſæ, tum
etiam Petro ſunt datæ. Sed omnibus Apoſt
non ſoli Petro ſunt datæ, *Matth.18.18. Iohan.*
22.23.

Bellarm. 1. *De poſteriore loco, nulla eſt diffic
nam certum eſt non dari per illa verba omnem po
tem clavium: ſed tantùm poteſtatem ordinis, ad re
tenda peccata. Matth. autem 16. non determina
peccata. Ligantur enim homines, non tantum pec
ſed etiam legibus. Deinde minus eſt retinere p
tum, id eſt, relinquere hominem in ſuo ſtatu, quam
re, id eſt, novum vinculum ei imponere.* *Prot*

Diſtinctio illa tota inter omnem poteſtatem mi
rialium clavium, & poteſtatem ordinis ad peccat
nenda & ſolvenda, eſt Papiſticum & nuperum
mentum, cujus nulla apparent veſtigia, in toto
Teſtamento, aut etiam apud veteres Patres. N

12. Bellarm. *Si nomine omnium, Petrus reſpondiſſet, vel id feciſſet, quod cæteri hanc illi Provinciam demandaſſent, vel quod ſciret, quid illi reſponſuri eſſent. Neutrum autem eſt verum. Non primum, quia hoc didicit ex revelatione Patris. Non ſecundum, quia ſoli ipſi facta eſt revelatio. Item aliquo modo, hoc indicaſſet, vt Iohan.6. nos credimus, neque Chriſtus ſimpliciter approbaſſet.* Proteſt. Quin poſterior cauſa ſit vera, neque prohibet quicquam, & ſuadent multa. Nam 1. Quamvis didicerit hoc Petrus ex revelatione, ex conſenſu tamen aliorum potuit revelatam illam veritatem hoc tempore enunciare. 2 Non ſoli Petro facta eſt hæc revelatio, ſicut apparet ex verbis Bell. in præcedente theſi poſitis: niſi eos idem credidiſſe dicet, ſine revelatione: quod tamen nihil impediviſſet, quin Petrus sciret quid eſſent reſponſuri. 3. Ex *Iohan.* 6.69. Manifeſtò apparet, & Apoſtolos hoc antea credidiſſe, & Petrum omnium nomine idem antea fuiſſe conſenſum, cum reſpondebat, *nos credimus & ſcimus, te eſſe Chriſtum illum, filium Dei viventis.* Illam quam hiſtoriam, *Iohan.6.* præceſſiſſe huic *Matth.* 16. docent *Aug. lib 2. de conſenſu Evangel. cap* 45. *Chryſoſt. hom.*59. *in Matth. Hieron. in Matth* 14. *Toletus in Ioh.* 6. *Ianſenius in Harm.* & evincit illud ratio: quia miraculum illud cujus mentio habetur, *Ioh.* 6. *verſ.*5. *ad* 15. idem eſt cum eo quod narratur *Matth.* 14. *a verſ.* 15 1. *ad* 21. & conſequentia ſunt eadem. Confeſſionem autem Petri, *Matth.*16. poſt illud miraculum aliquo intervallo factam eſſe, ſeries hiſtoriæ evincit: ſed illam quæ *Iohan* 6. habetur poſtero die factam eſſe apparet, *verſ.*22 4. Non vſus eſt plurali numero, vt *Iohan.*6. Quia non explicavit actum credendi, & perſonas credentes, vt ibi, ſed veritatem ſolam quam credebant. Neque hac elleipſi magis excluduntur cæteri Apoſtoli, quam ipſe Petrus: non magis enim dixit *ego credo*, quam *nos credimus*; ſed ſimpliciter *tu es Chriſtus*, Martha utrumque expreſſit, *Ioh.* 11.27.

Ego

rum Apoſtolo Petro datas. 4. Illud autem abſ[urd]iſſimum eſt, per *ligare* quod neceſſariò debet ibi [i]ſte aliquid & hominibus metuendum ſignificare, [in]telligere Eccleſiaſticarum legum promulgation[em]. 5 Nihil dici poteſt futilius, quam ſic diſtinguere in[ter] *ligare*, & *retinere*, vt Apoſtoli, *Iohan.* 20. non exc[om]municandi, aut quidquam agendi poteſtatem a[cce]piſſe intelligantur, illis verbis, *quorum peccata [re]tinueritis*, ſed tantum poteſtatem quieſcendi, [&] *relinquendi homines in ſuo ſtatu. Retinere pecc[ata]* non minus quam *ligare peccatores*, ab omn[ibus] Scholaſticis, ſtatuuntur vnus & idem actus clavis, [&] cœlum claudentis: ſicut *remittere peccata*, & *ſol[vere] peccatorem*, ſunt vnus & idem actus clavis, & cœl[um] aperientis.

Bellarm 2. *Matth.* 18.18. *Nihil datur Apoſt[olis] ſed tantum promittitur, explicatur, ac prædicitur qu[an]tam poteſtatem eſſent Apoſtoli eorumque ſucceſſ[ores] ſuo tempore habituri. Datæ ſunt autem claues A[po]ſtolis omnibus. Iohan. 20. clavis iuriſdictionis [his] verbis, ſicut miſit me Pater, & ego mitto vos: cl[avis] autem ordinis, illis, accipite Spiritum Sanctum, quo[rum] remiſeritis peccata, &c. ſed vt delegatis & cum q[uo]dam ſubiectione ad Petrum, vt apparet Iohan. 21. [Pa]ſce oves meas. Proteſt.* 1. Quamvis antè reſurrect[io]nem non datæ ſint claves Apoſtolis, vt in ſummo [ri]gore exercerentur, quia antea non plenè a Ch[riſto] mittebantur, quod tamen aliquo modo datæ fuer[int] apparet ex eo, quod miſſi fuerant antea, non ſol[um] duodecim, ſed & alii diſcipuli ſeptuaginta, *Matth.* [10.] *Luc.* 10. 2. Non quæritur in præſentia, quando datæ claves, ſed annon eadem clavium poteſta[s] omnibus promiſſa, *Matth.* 18.18. quæ eſt prom[iſſa] (ex Bell. ſententia) ſoli Petro *Matth* 16. hoc B[ell.] non negat. 3. Illud quod promittitur omni[bus] *Matth.* 18. cùm idem ſit quod promittitur P[etro] *Matth.* 16. idem etiam alicubi debet ijs dari: vel

ur idem datur, *Ioh.*20. vel det nobis Bellarm. alium
aliquem locum in quo datur. 4. Bellarminus diſcr-
è ſui defenſioni contradicit: hactenus enim conten-
dit, ſoli Petro eſſe claves promiſſas, jam verò concedit
& promiſſas,& traditas omnibus fuiſſe. 5 Quam ab-
ſurda & ἀσύγκλωστα ſunt iſta commenta. *Apoſtoli fa-
cti ſunt Sacerdotes in vltima cœna; clavē iuriſdictionis
acceperunt, Iohan.*20.21. *ſicut miſit me Pater, ita &
ego mitto vos, clavem autem ordinis. Iohan* 20.22.23.
Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiſeritis peccata.
Numquid Sacerdotes fuerunt ſine clavibus? num ju-
riſdictionem habuerunt cum Sacerdotio, ſed ſine ordi-
ne? num ordinis poteſtas poſt juriſdictionem datam
communicatur? quis unquam (non dicam ex Patri-
bus, ſed) ex ipſa fece Scholaſticorum talia ſomnia de-
liravit. quanto rectius Thomas in *Ioh.* 20. *primo in-
iungit officium, ſicut miſit me: ſecundò datur ei idone-
itas officii, per dationem Spiritus Sancti: tertiò ponitur
officii fructus, quorum remiſeritis peccata, &c.* 6.
De ſingulari delegatione cæterorum Apoſtolorum,
cum ſubjectione ad Petrum, nihil elici poteſt ex cla-
vibus, promiſſis, aut datis, neque tale quidquam vllo
modo in Scriptura ſignificatur, neque denique Bellar.
ſe potuit explicare qualis fuit iſta ſubjectio, quam vt
individuum vagum appellat *quandam*, ſed neſcit qua-
m.

12. Bellarm, *Per claves datas intelligunt omnes
Catholici ſummam poteſtatem in omnem Eccleſiam,
probatur.* 1. *Ex metaphora clavium, quæ ſigni-
ficant Eccleſiaſticum principatum. Iſ.*22. *Iſ.* 9. *Apoc.
& principatum notat traditio clavium, in deditione
urbis & cum Oeconomus in domo ſtatuitur. II. Ex meta-
phora ligandi & ſolvendi, quia ligare eſt præcipe-
re & punire. Et ſolvere eſt remittere peccata,
& diſpenſare in lege, votis, iuramentis, &c. Pro-
b.*1. Si per ſummam poteſtatem intelligat Bell. Mo-
narchicam poteſtatē, tum apertè falſum eſt quod dicit

de

de omnibus Catholicis, quamvis Papiſtas ta
nomine complectatur. Nam Catholicorum
Magiſter *l.*4 *d.*18. aliter definit claves, ita vt ſ
nium Sacerdotum communes, & ad peccata re
da vel retinenda determinentur. Sic Bona
Thomas, Durandus, Scotus, Alexander Ales,
fuit declaratum. Sic hodiè etiam Sorbonici
res, cum Eccleſia Pontificia Gallorum. [b] 2. Sc
etiam diſertè diſtinguere ſolent, inter clavem
tatis, clavem excellentiæ, & clavem miniſterii.
ventura *in lib.*4.*d.*18. Thomas *p.* 3.*q* 64.*a.*4
Scotus in report. habet, inter clavem principalem
miſſariam cum præeminentia, & commiſſariam
munem. Petro autem cum aliis hominibus, non
ritatis, excellentiæ aut præeminentiæ, ſed com
miniſterij clavem datam eſſe docent. Hæc
applicant ad ſacramenta: ſed non aliâ ratione
quia claves datas ad ſacramenta propriè pertin
tabant. In clavibus igitur nullam intelligeba
narchiam fuiſſe incluſam. [c] 3 Si iſtiuſmodi
chica poteſtas per claves intelligatur, tum omn
ſtoli fuerunt Monarchæ. Omnibus enim
claves datas eſſe conceſſit modo Bellar. [d] 4 Q
principatus Eccleſiaſticus homini conceſſus, ne
22. neque alibi in tota Scriptura ſignificetur; cl
men aliquando principatum ac dominatum no
negamus Sed puerilis eſt Sophiſticæ, indè
quod *Matth.*16. Monarchiam deſignant. Si n
beret eſſe tam arguti, ſic diceremus. Clavis e
*tia, Luc.*11.52. ergo Petrus accipiens clavem, ni
uid accepit quam ſcientiam. [e] 5 Præcipere, pun
mittere peccata poteſt quis miniſterialitèr, q
non ſit Monarcha Diſpenſandi autem poteſtas,
clavis cœli, ſed inferni: ſicut etiam eſt illa præ
poteſtas, quam Pontifex Romanus ſibi ſole
garo.

Hactenus de promiſſione Clavium, Matth. 16. Sequitur earum traditio, Iohan. 21.

14. Bellarm. *Petro ſoli dictum eſt, Paſce oves meas. Iohan. 21. 17.* Proteſt. Hæc verba *ſoli Petro dictum eſt*, duplicē admittere poſſunt ſenſum: 1. Vt ſit ſenſus, eam exhortationem, tum temporis, non directam fuiſſe ad alium quam ad Petrum. 2. Vt ſenſus ſit, ſimilem exhortationem ad nullum alium vnquam fuiſſe directam, aut quoad rem ipſam, ſpectare. Priore ſenſu concedimus: neque inde quicquam ſequitur quod vllo modo facere poſſit ad Monarchiam Petri ſtabiliendam; ſupervacaneæ ſunt igitur Bellar. probationes quibus illum ſenſum confirmat. Poſteriore ſenſu, Bellarm. nunquam probabit quod aſſirmat Nam 1. Idem quoad rem ipſam dictum eſt omnibus Apoſtolis. *Mat. 28. 19. Docete omnes gentes*; *paſcere* enim in Scripturis, cum ad Eccleſiaſticum miniſterium accommodatur, idem ſignificat quod docere, *Ier.* 3. 10. *paſcent ſcientia, & intelligentia.* 2. Cum etiam omnes Apoſtoli antea miſſi fuerant, vt paſtores ad oves paſcendas, *Matth.* 9. 36 *cum* 10. 6. & jam cum mandatis amplioribus mittebantur ad idem opus perſiciendum, *Matth.* 28. *Iohan.* 20. & id etiam ſedulo poſt agebant, vt ex Actis & Epiſtolis eorum apparet; nemo ſanus poteſt dubitare quin ijs etiam dictum fuerit, vt paſcerent oves Chriſti. 3. Pertinet etiam hoc ad ordinarios paſtores vel presbyteros. *Act.* 20. 28. 1. Pet. 5. 1.

Bellarm. *Alii paſcunt Eccleſias particulares, ſed Petrus vniverſalem. Quamvis etiam hac verba ad Petrum ſolum propriè & principaliter pertineant, omnibus tamen Epiſcopis ſuo quodam modo conveniunt, quatenùs in partem ſolicitudinis à Petro vocantur.* Proteſt 1. Paſcere igitur non eſt Monarchiam exercere. Presbyteri enim non ſunt Monarchæ. 2. Ad Pe-

trum

trum pertinebat paſcere vniverſam Eccleſiam,
firmativè, quaſi omnibus & ſingulis fidelibus
rium cibum præberet, ſed negativè, quatenu
particulari Eccleſiæ fuit alligatus, neque ab vll
ſus, quin poſſit eam paſcere 3. Illas partes E
quibus operam navabat, non ſimul omnes vt
cha per alios paſcebat, ſed ſucceſſivè, vt mini
ſemetipſum. 4 Cæterorum Apoſtolorum offici
æquè vniverſale ac Petri 5. Nuſquam legitur
novo Teſtamento, paſtorem aliquem vocatum
Petro, in partem ſolicitudinis ejus. De Apoſtol
fitetur Bell. illos æquè immediatè miſſos fuiſſe
ſto, ac ipſum Petrum.

15 Bellarm. *Paſcere ſignificat providere*
curare alteri cibum, & deinde ducere, tueri,
regere, caſtigare quod apparet ex ipſo verbo
quod ſignificat paſcere, regendo & præſidendo.
1. Si hæc omnia concedantur, non ſufficiunt
ad conſtituendum Monarcham, niſi quis ſol
faciat, & cum ſumma dominij poteſtate. Fiun
hæc omnia etiam ab ordinariis miniſtris parti
um Eccleſiarum. 2. Paſtores qui hæc faciunt,
vlne vocantur, *Epheſ.* 4 11. non ſunt Monarch
Paſcere cùm de Eccleſiaſticis miniſtris dicitur
quam in tota Scriptura ſignificat tantum procur
bum, ſed & miniſtrare. 4. Petrus juſſus eſt no
tum *ποιμαίνειν*, ſed etiam atque etiam *βόσκειν*,
15.17. quod eſt cibum miniſtrare. 5 Hâc
Pontifices Romani exciderunt ſua Monarchia
non paſcunt.

Bellarm. *Exercent actus paſtorales, ligando,*
do, diſpenſando, iudicando, Epiſcopos creando
alios concionando. *Proteſt.* Paſcit igitur
Mich. 5.6. abſynthio & ſucco cicutæ. *Ier.* 9
Non funguntur igitur præcipuo munere paſtoris
eſt paſcere prædicando, *Matth.* 28.19. adeòq; no
præcipui paſtores. 3. Si per alios Pontifex

tur, in eo nihilo plus facit, quam quod mulicrcula
uælibet poſſit præſtare.

16. Bell. *Vniverſa Eccleſia, etiam Apoſtoli ipſi, Pe-
tro tanquam oviculæ commendantur, illis verbis, oves
eas.* Proteſt. 1. Non negamus quin vniverſa Eccleſia
fuerit (ſenſu prius explicato) Petro commendata Ea-
dem ſcil. ratione, qua totus mundus fuit omnibus &
ſingulis Apoſtolis commendatus, *Matth. vlt. docete
omnes gentes. Act. 1. ad vltimum terræ.* In eadem
particulari Eccleſia, quæ fuit Epheſi, omnibus & ſingu-
lis Præsbyteris *totum gregem* commendabat Paulus,
Act. 28. 2. Apoſtoli reliqui fuerunt Petro commenda-
ti, ſicut Petrus commendatus fuit ipſis, *Iohan.* 13. 34.
& 15. 12. *Diligite alii alios, prout ego dilexi vos:*
Non vt Paſtori & Monarchæ. Petrus non magis Pau-
lum paſcebat, quam Paulus Petrum.

Bellarm. 1. *Agni bis repetuntur, ad ſignificandum
duos populos, Iudaicum & Gentilem: & oves ſemel,
ad ſignificandos Apoſtolos & Epiſcopos: vel agni, ovicu-
læ, & oves ſignificant incipientes, proficientes, & perfe-
ctos. Vel agni ſignificant plebem, oviculæ Presbyteros,
& oves Epiſcopos.* Proteſt. Vel potius oves, oviculæ,
agni ſi fuiſſent hic nomina hoc modo diſtincta (quod
falſum eſt) eoſdem planè ſignificaſſent, ſicut. *Matth.*
10 16. *Luc.* 10 3. *Actor.* 8 32. Aliud certè myſte-
rium Petrus ipſe non intellexit in trina iſta repetitione
exhortationis ad paſcendum, quam in trina illa interr-
ogatione, *amas me?* de qua, triſtitia fuit affectus, *Ioh.*
21. 17. tantum abfuit vt exultaret in ea tanquam in
... licis imperij communicatione. Sed æquum erat, vt
... plici abnegationi, triplex confeſſio, & triplex etiam
exhortatio opponeretur. Bellarm. 2 *Pronomen, meas,
ſine reſtrictione, manifeſtè ſignificat omnes oves.* Pro-
teſt. Quamvis res ipſa poſſit, ſano ſenſu, vt dictum
eſt concedi, tamen ratio eſt invalida: nam *oves meæ,*
non tantum vniverſaliter, ſed & particulariter capiun-
tur *in Ezech. cap.* 34. Si Pater moriturus tutores

plures liberis ſuis conſtitueret, & diceret vni, cura diligenter liberos meos, nemo inde colligeret, eum cæteris tutoribus majorem poteſtatem accepiſſe, aut magis quam reliquis omnium liberorum curam eſſe commiſſam. Bell. 3. *Paſcere oves eſt habere curam ovilis: ſed eſt vnum tantum ovile. Prot.* Sed illud ovile curatur ab eo, qui pro ſua virili, illis ejus partibus conſulit, quas poteſt adire. Bellar. 4. *Aliquas indefinitas oves commendare, non eſt ſapientis proviſoris, etiam nullas commendare, quia nulla poſſunt cogno*...
Prot. Eodem modo commendantur oves, quo gentes *Matth. vlt.* quamvis autem iſtis verbis operæ non fuerunt diſtributæ, idem tamen Proviſor qui mandatum hoc dedit generaliter, ſingulariter adfuit Apoſtolis Spiritu ſuo, qui ducebat eos in ſuas quaſi provincias diſtinctas. *Act.* 13. 2. 4 *&* 16. 9. 18. 9. *&* 20. 22. ita vt oves illæ quæ verbo erunt indefinitæ, definitæ fuerint Spiritu ad verbum accedente.

17. Quamvis multa alia poſſint opponi fictitiæ elevationi Petri in Eccleſiaſticam Monarchiam, illud vnum tamen hoc loco tantum vrgebimus, quod petitur à comparatione Petri & Pauli, tanquam æqualium. *Gal.* 2. *&* 2. *Cor.* 11. *&* 12. Bellarm. 1. *Propoſitum Pauli in Epiſtola ad Gal. non fuit, oſtendere ſe non fuiſſe Petro ſubiectum quoad gubernationem ... Evangelium ſuum æquè diuinum eſſe, & immediatè à Christo acceptum, atque Evangelium Petri.* P... 1. Etſi Evangelij ſui certitudinis præcipuam habuit rationem: tamen vt medium eo faciens, authoritatem ſuam tuetur: alias nullam vim haberet in comparatione, mentio *eorum qui ſunt in pretio, & qui exiſtimantur eſſe columnæ*: nam immediata revelatio, ex æquo ad omnes pertinebat. 2. Si in immediata revelatione Paulus fuit Petro æqualis, tum certè Petrus non pa... bat Paulum, aut confirmabat eum vt Paſtor. 3. Si ... lus immediatè à Deo accepit illa quæ pertine... doc...

ctrinam, tum etiam illa quæ pertinent ad gubernationem: quoniam illa doctrina eſt regula gubernationis. An potuit alios ſine errore gubernare, & non ſeipſum? 4. Apoſtolus dicit *nihil mihi contulerunt*: *Gal.2.6. Bell. imo aliquid in gubernatione.* Apoſt. *in nihilo inferior fui ſummis Apoſtolis. 2. Cor. 11.5. & 12. 11. Bell. imo in gubernatione.* Annon iſtæ ſunt præclaræ gloſſellæ? 5. Qualis fuerit iſta ſubjectio quoad gubernationem, Bell. non potuit explicare, Monarchia non conſiſtit in voce gubernationis, ſed in reipſa.

Bell. 2. *Dextræ ſocietatis verſ. 9. non prohibent, vt intelligamus Petrum Paulo fuiſſe maiorem in officio gubernandi. 1. Reg. 23. 25.* *Prot.* Omnino prohibet manifeſto, ſi accipiatur cum illa oppoſitione quam habet in textu ad *verſ. 6. Nihil mihi contulerunt: imò è contrario, dexteras ſocietatis mihi dederunt.* Bellar 3. *Quales olim fuerint, nihil mea refert, verſ. 6. dicitur autem, quod quamvis olim fuerant imperiti homines, & viliſſimi piſcatores, tam tamen magni erant Apoſtoli.* *Proteſt.* 1. Non id agebat Paulus, vt extolleret ſe, quod ad Apoſtolos dignatus ſit accedere, qui fuerant piſcatores: ſed vt objectioni occurreret eorum, qui cæteros Apoſtolos extollabant, vt deprimerent autoritatem Pauli. Non igitur negat, antecedentem horum hominum privatam, conditionem à ſpectari, (quorſum enim hoc?) ſed negat ſua referre, quamdiu olim verſati fuerant cum Chriſto, & ſimilia. 2. Quiſquis ad Logicam revocabit ſententiam illam, videbit ſenſum ejus eſſe, quamvis Apoſtoli illi exiſtimabantur eſſe aliquid, propter externa perſonæ privilegia, quæ olim ipſis fuerant conceſſa, & non Paulo, eos tamen Paulo nihil adjeciſſe.

Bellar. 4. *Diviſio illa de qua Paulus loquitur, Gal. 2. 9. non fuit iuriſdictionis, ſed provinciarum, ad commodius prædicandum: vt Petrus præcipuam operam in converſione Iudæorum poneret: Paulus è contrario Gentilium converſioni potiſſimum ſtuderet.* Proteſt.

Hæc vt vera ſunt, ſic nihil ad rem. Nam 1. nih
dit, quin illa comparatio, quæ inter Pe
Paulum, per iſtam diviſionem, *verſ. 7.* κα߳ὼς, c
eos pares. 2. Pares fuiſſe illos autoritate pra
Bell. antea conceſſit. Iuriſdictio autem Petri
major, & ſingulari modo vniverſalis, Apoſt
culdubio Paulum ejus rei monuiſſent, & Paulu
ſias in concionibus & Epiſtolis: ſed illi Paulun
modo monuerunt de pauperum cura *verſ.* 10,
lus pauperum cauſam vbique agit: ſed ad minir
que deſcendens, in Epiſtolis ſuis, nihil vſqu
de ſingulari Petri juriſdictione & gubernatio
larm. 1. *Minori licet reprehendere maiorem,*
id poſtulet, & debita reverentia conſervetu
Paulus Petrum reprehendebat. Gal. 2. 11. P
Papa culpas redarguere præſumit mortalium
Diſt. 40. 2. Cauſa juſta & reverentia debita, r
tur etiam in reprehenſione parium. 3. Singul
reverentia quæ Monarchæ debetur, in reprel
iſta non apparet. 4. Propoſitum Pauli fuit in i
henſione commemoranda, ſe nihilo fuiſſe in
Petro. Sic Cajetanus: *Non ſufficit Paulo, mon*
æqualem aliis Apoſtolis primis, ſed monſtrat ſ
exhibuiſſe maiorem, in actione, ſummo Apoſ
vertice Petro.

18. Bellarm. *Petrus* 28. *habuit ſingulares pr*
vas. 1. *Mutationem nominis.* 2. *Quod primus*
poſtolos nominatur ſemper. 3. *Solus ambulav*
aquas. 4. *Peculiarem habuit revelationem,*
16. 5. *Perpetua ſtabilitas ipſi & ſedi ipſius*
titur ibid. 6. *Tributum ſolvit cum Chriſto,*
17. 7. *In piſcatione miraculoſa fuit* Princeps.
tur fratres confirmare. 9. *Primus ex*
vidit Chriſtum à mortuis excitatum. 10
pedes primo Chriſtus lavavit. 11. *Ipſi ſol*
tem Chriſtus prædixit. 12. *Præeſt in electio*
thiæ. 13. *Primus promulgat Evangelium poſt S*

nctum ditum, ad converſionem 3000. hominum. 14. *Primum miraculum fecit.* 15. *Damnavit hypocriſin in Anania & Saphira.* 16. *Tranſiuit per omnes. Act.* 9. 32. 17. *Primus incepit prædicare Gentilibus.* 18. *Miraculoſè liberatus eſt ex carcere ad inſtantes preces Eccleſiæ.* 19. *Primus loquitur in Concilio. Act.* 15. 20. *Paulus eum inviſit.* 21. *Solus baptizatus fuit proprijs manibus Chriſti.* 22. *Solus à Chriſto Epiſcopus ordinatus: & cæteri ab ipſo.* 23. *Ille primum Hæreſiarchā Simonē Magum, detexit, damnavit, & extinxit.* 24. *Romæ ſedē ſuam collocavit.* 25. *Apparuit ipſi Chriſtus ſub finem vitæ eius.* 26. *Eccleſiæ quas ille fundavit, ſemper habitæ ſunt Patriarchales.* 27. *Celebratur feſtum eius cathedræ.* 28. *In literis formatis, poſt nomen Patris, Filij, & Spiritus Sancti, adiungitur nomen Petri.* *Proteſt.* 1. Malè, ſophiſticèque fecit Bell. quod tam prolixè agit de prærogativis, & nulla tamen definitione explicat nobis, quid intelligendum ſit per prærogativam. 2. Prærogativa ſolet accipi pro præſtantia aut excellentia vnius ſupra alterum. Sed neque omnis præſtantia in poteſtate conſiſtit, neque poteſtatem ſingularem probat niſi eo modo, quo quidlibet ex quolibet ſolet probari. 3. Neque ſingulæ iſtæ prærogativæ diviſim, neque omnes conjunctim vel faciunt Petrum Monarcham, vel talem eum fuiſſe oſtendunt. 4. Paulus nulla in re, atque adeò ne quidem in prærogativis fuit inferior Petro, 2. *Cor.* 11. & 12. 5. Multæ ex iſtis prærogativis ſunt manifeſto falſæ: vt 2. 4. 5. 14. 19. 22. & 26. Multæ ſunt incertæ: vt 6. 17. 21. 24: Quædam ſunt vaniſſimæ nugæ: vt 6. 7. Quædam ſunt communes alijs cum Petro: vt 6. 9. 15. & 16. Quædam etiam ſuperſtitioſæ, vt 27. & 28. In viceſima quarta, de Petri ſede Romæ collocata, Bell ſibimet ipſi duplici ratione contradicit. Nam *cap.* 16. fatetur Petrum præcipuam operam poſuiſſe in converſione Iudæorum: & eo etiam nomine, contendit honorificentius fuiſſe munus Petri

quam Pauli, quia Iudæos maximè reſpiciebat: h[...]
tem Petri operam & cathedram potiſſimum fixam [...]
eſſe Romæ, & in eo magnam prærogativam, & [...]
tum ſignum principatus notat, quod miſſus fuer[...]
orbis terrarum caput, & vrbium reginam.

19. Patres quos Bellarm. citat *cap.* 25 (qui ſ[...]
inter eos antiquiores fuerunt) quamvis primatum [...]
nitatis, & ordinis, tribuunt Petro ſingularem inter [...]
poſtolos; & primatum poteſtatis Apoſtolicæ cum [...]
teris communem in Eccleſiam, nullam tamen Mo[...]
chiam ipſi vel in Apoſtolos, vel in Eccleſiam d[...]
fuiſſe agnoſcunt.

20. Quia neque Iacobum, neq; Paulum elevam[...]
poteſtate ſupra Petrum: neque peccata Petri alio[...]
habemus, quam vt probabilia fuerint indicia, nul[...]
exortem poteſtatem ipſi fuiſſe conceſſam: idcirco [...]
illa *cap. vlt.* quæ de iſtis agunt prætermus.

CAPVT III.

DE Monarchia Pontificis Romani, Lib. 2[...]

Quaſtio eſt, An Romanus pontifex, tanquam [...] *ſucceſſor, ſupremā vel Monarchicam, in Ec*[...] *vniuerſa poteſtatem habeat, iure divino* [...] *lar. affirmat, nos negamus.*

THESIS. I.

Argumenta Bellarmini.

BEllarm. *Fundatur ius ſucceſſionis Pontif*[...] *Romanorum, in eo, quod Petrus Roma ſua*[...] *dem iubente Domino, collocaverit, atque ib*[...] *vſque ad mortem ſederit. Proteſt* Fundatur [...] *tur.* 1. Non in jure, ſed in facto. 2. In tali[...]

Petri, quod in Scripturis non narratur, neque ex illis poteſt vllo modo probari. 3. In tali facto quod non conſtituit jus humanum, nedum divinum. 4. In tali facto, quale vim hujuſmodi juris communicandi habere negant doctiſſimi Pontificiorum. Nam Scotus *in 4. diſt.* 24. Cordubenſis, *lib.* 4. *q.* 1. Cajetanus, *de primat. Papæ. cap.* 23. Bannes, *in* 2. 2. *q.* 1. *a.* 10. contendunt per accidens tantum conjungi Epiſcopatum orbis & vrbis, non jure divino, aut imperio Chriſti: ita vt jure divino Epiſcopus Romanus non ſit Petri ſucceſſor, ſed poſſit eligi in ſucceſſorem Petri, Epiſcopus Pariſienſis, aut quilibet alius. Hanc etiam ſententiam errorem eſſe in fide, aut cum fide pugnare, negat Azorius Ieſuita, *Inſt. mor. p.* 2. *lib.* 4. *c.* 12. Ius igitur Pontificum Romanorum non eſt de fide, neque nititur jure divino, tanquam fundamento: ſed facto omni ex parte ſaltem incerto. Incertum eſt enim 1. An Petrus vnquam fuerit Romæ? 2. Incertum etiam an ſit mortuus Romæ. 3. Certum eſt, eum non fuiſſe, propriè loquendo, Epiſcopum Romæ. 4. Illud etiam certiſſimum, eum Pontificem Romanum non conſtituiſſe ſibi in eodem munere quo ille functus eſt, & cum parili authoritate ſucceſſorem.

2. Bellarm. *Petrum fuiſſe Romæ, apparet,* 1. *Ex eo quod fuit in Babylone.* 1. *Pet.* 5. 13. *Roma autem, in Apocalypſi paſsim vocatur Babylon.* 2. *Quod Roma fuit Eccleſia collecta, antequam Paulus eo venerit: quis autem illam Eccleſiam collegit, ſi Petrus non fuit Romæ?* 3. *Ex hiſtoria de Evangelio Marci, quod Romæ ſcripſit, quod Petrus ibi prædicavit.* 4. *Ex hiſtoria de Simone Mago.*

Proteſt. Vtrum Petrus fuerit Romæ necne, non magnopere contendimus, aut laboramus: ſed incertum hoc dicimus in Scripturis relinqui, neque iſtis argumentis evinci. Nam 1. Babylon quamvis in typicis viſionibus Apocalypticis, Romam deſignet, non ſequitur tamen inde quod in ſimplici ſalutatione

epiſtola, vbi neque ratio, neque exemplum eſt iſtiuſ-
modi tropi, eo ſenſu capiatur. Paulus & Lucas, paſſim
loquuntur de Roma, & nuſquam tamen Babylonem
appellant. 2. Eccleſia potuit ibi colligi, antequam vel
Paulus, vel Petrus eo venerint eodem modo quo fuit
collecta Samariâ, atque etiam Antiochiæ, quam alte-
rum faciunt Epiſcopatum Petri. Illud certè teſtimonium
habemus, *Actor.* 8. 4. 5. *&* 11. 18. 19. doctrinam E-
vangelij multis Romanis prædicatam Hieroſolymis
antea fuiſſe, *Act.* 2. 10. Paulus etiam oſtendit, *Rom.*
16. 7. Andronicum & Iuniam qui Romæ habitabant
in Chriſto, vel Chriſtianos fuiſſe ante ſe, id eſt, quin-
que vel ſex annis antequam Petrus fingitur Romæ
fuiſſe: erant autem hi *inſignes inter Apoſtolos*: quid
igitur & eorum opera, aliqua ſaltem ex parte, fuerit Ec-
cleſia illa collecta? Scriptura deniq; non narrat quinam
inter Apoſtolos, alias multas Eccleſias collegerint, quæ
tamen Petro non poſſunt certo adſcribi. 3. Hiſtoriæ il-
læ de Marco, & Simone Mago, fide tantum humana ni-
tuntur: earũ etiam teſtes oculati nulli poſſunt produci.

Bellarm. *Petrum Romæ mortuum eſſe, teſtatur e-
ſepulchrum, peregrinationes, & antiqui Scrip-
tores.* Cadaveroſum eſt argumentum in rebus fidei
quod petitur à ſepulchris: & vagum, quod nititur
peregrinatione. Nos autem certiora deſideramus
quam teſtimonijs hominum, præſertim audita, & non
acta narrantium, in illo negotio ex quo ſalus Eccleſiæ
pendet. Veterum etiam ſcriptorum teſtimonia, de Pe-
tro Romæ ſedente, totam vim ſuam à primis illius nar-
rationis authoribus deſumunt, inter quos primarius vi-
detur fuiſſe Papias, Euſeb. *lib.* 2. *cap.* 15. qui etiam
Dux & Princeps reliquorum, primo citatur à Bellar.
cap. 2. Papias autem fuit homo deditus traditioni-
bus non ſcriptis: ex ijs multos errores hauſit, &
author erroris fuit ſequentibus: vtebatur Evangelio
quod dicebatur ſecundum Hebræos. Hæc teſtatur Eu-
ſebius, *lib.* 3. *cap.* 39. quibus omnium eorum teſtim-

qui ex ejus ore loquebantur infirma redduntur.

4. Bellarm. *Petrus Romæ vſque ad mortem Epiſcopus fuit. Nam 1. Eccleſia Romana præcipua omnium ſemper eſt habita propter Epiſcopum ejus, Petrum. 2. Quia non poteſt oſtendi alius locus vbi ſederit Petrus, ab eo tempore, quo reliquit Antiochiam. 3. Omnes veteres ſummo conſenſu hoc affirmant.* Proteſt. 1. Fundamentum à Bellar. ante poſitum, fuit Petrum Romæ ſedem ſuam *jubente Domino* collocaſſe: hic autem cum ad probationes accedit, oblitus planè videtur illius clauſulæ *jubente Domino,* & factum tantum oſtendere conatur: cum tamen tota vis hujus ſedis, ad cathedram Romanam firmandam pendeat ex illa juſſione. Apud æquos rerum æſtimatores, tale factum Apoſtoli, argueret mandatum Dei, vt cauſam antecedentem: ſed quis feret Bellar. qui cum juſſu Dei, vel Petrum, vel Paulum, vel alium quenquam Apoſtolorum, ſacros libros ſcripſiſſe, negare non veretur, *de verbo Dei, lib 4. cap. 4.* idem tamen obtrudere nobis audet, ſine vlla probatione, juſſum Domini de ſede Petri Romæ collocanda. Reſpondeat igitur ad ſuam propriam rationem, ibidem contentam, paucis mutatis, talem: *ſi Chriſto & Petro fuiſſet propoſitum poteſtatem capitis Eccleſiæ coarctandi & reſtringendi ad ſedem Romanam, inprimis rem tanti momenti Chriſtus præcepiſſet, & Petrus alicubi teſtaretur ſe ex Domini mandato ibidem collocaſſe: at id nuſquam legimus.* 2. Pro conceſſo hic aſſumit Bellarm. Petrum factum fuiſſe proprium Epiſcopum alicujus Eccleſię particularis, quod nos pernegamus. Nam fuiſſet hoc ipſi deminutio capitis, vt ex Apoſtolorum gradu ſuperiore in Epiſcoporum ordinem redigeretur. Si Princeps in vrbe aliqua ſubſiſtens, faciat illa quæ illius vrbis præfectus aut prætor ſolet pręſtare non ideò tamen fit proprius vrbis illius Præfectus, aut Prætor. Talis fuit ratio commorationis Apoſtolorum, in hac aut illa Eccleſia: faciebant omnia quæ

Epiſcopi: non tamen propriè loquendo Epiſcopi fuerunt. 2.Eccleſia Romana habita fuit inter primarias ab Apoſtolo Paulo,non propter Petrum, eorum Epiſcopum, ſed propter fidem eorum in toto mundo annunciatam. *Rom.*1.8.Poſtea vero celebris fuit, partim propter majeſtatem ciuitatis, vna cum præſtantia ciuium qui Chriſtiani fuerunt, & partim propter Paulum & Petrum, qui non Epiſcopi, ſed fundatores ejus habebantur. Antiquiſſimi Scriptores Paulum ſemper ferè conjungunt cum Petro, in Eccleſia illa conſtituenda, eoſque vt fundatores ab Epiſcopis diſtingunt. Cæterùm qui Epiſcopum vel Petrum, vel alium aliquem Apoſtolorum appellant, latiore illo ſenſu ſunt intelligendi, quo Petrus etiam ſemetipſum *Presbyterum* appellat. 1 *Pet.* 5.1.

Conjectura facientes aduerſus Petri ſedem Romæ collocatam.

5. *Proteſt.* Authores hujus narrationis, non conſentiunt inter ſe de tempore quo Petrus eo venerit, & quando manſerit, neque de ſucceſſoribus ejus. Bellarm. 1. *Diſcordia de tempore alicuius rei geſtæ, non infirmat ipſius rei veritatem: ſicut apparet in varietate ſententiarum, de tempore mortis Chriſti, & de hebdomadibus Danielis.* *Proteſt.* 1. Vbi res eſt certa, per iſtiuſmodi diſcordiam non redditur incerta: ſed cum eſt incerta, incertior vel improbabilior evadit. 2. Primi authores hiſtoriæ Chriſti, Matthæus, Marcus, Lucas, Iohannes de tempore mortis ejus non diſſentiunt: ſed primi authores hujus narrationis, qui ſaltem nobis noti ſunt, & variant inter ſeſe, & à Scripturis diſcedunt, Bellarm. 2. *Nulla eſt inter bonos authores diſcordia de tempore: conſentiunt enim, Petrum veniſſe Romam, anno ſecundo Claudij, & ibi ſediſſe annis 25. ac obiiſſe 14. Neronis.* *Proteſt.* 1. Non ita ſtatuunt Origenes in *Gen.* Beda in *Act.* 15. Marianus Scotus, *in Chr.* Thom. Aquin. *in Gal.* 2. Neque ipſe quidem Damaſ. *in Pontificali*: ergo non omnes authores boni.

ita ſtatuunt, diſſentiunt à Scriptura Sacra, vt poſtea docebimus: ergo quatenus ita ſtatuunt, non ſunt boni, aut probandi. Bellar, 3. *Quamvis ignoraremus quis proximè Petro ſucceſſerit, non tamen propterea in dubium revocari debet an aliquis ſucceſſerit.*

Prot. Neque hoc illud eſt quod nunc in dubium vocatur, *an aliquis ſucceſſerit?* ſed *an Petrus præceſſerit in Epiſcopatu Romano.* Quia autem ijdem teſtes de quorundam ſucceſſione, & Petri præceſſione ſimul teſtantur, ex infirmatione vnius partis, totum teſtimonium infirmatur. Bellar. 4. *Tota res ita componitur: Petrus ſedem Epiſcopalem reliquit Clementi: Clemens autem, Petro mortuo, ex humilitate, noluit ſedere, dum vixerant Linus, & Cletus, qui ipſius Petri adjutores in Epiſcopali officio fuerunt. Petro igitur ſucceſſit Linus; Lino Cletus, & Cleto Clemens.*

Proteſt. 1 Si Petrus reliquit aut conſtituit ſibi ſucceſſorem, tum videtur magis conſentaneum vt ſinguli Pontifices deſignent etiam ſuos ſucceſſores, quam vt tantum negotium relinquant ſuſpenſum ex Cardinalium electione. 2. Si Petrus juſtam habuerit cauſam eligendi Clementem, tum nullam juſtam cauſam habuit Clemens mandatum ſibi munus rejiciendi. 3. Si facilè potuit omnes Eccleſias regere, quid opus ipſi fuit adjutoribus Lino, & Cleto, ad Romanam Eccleſiam regendam? 4. Si Clemens dignus videbatur Petro, qui ſuccederet ipſi, quare non æquè ſaltem adjutor fuit antea conſtitutus? 5. Si Linus & Cletus digni fuiſſent illo honore, certè humilitatem ſuam non minus oſtendiſſent vltimam voluntatem Petri reverendo, quam Clemens oſtendebat ſuam, in antecedenti ejus judicio vel facto tam pertinaciter vrgendo. 6. Quare Clemens hanc humilitatem ſuam non declaravit vivente Petro, vt ipſe relinqueret alium ſucceſſorem? 7. Tota res melius & certius componitur ex Scriptura: quod ſcilicet quemadmodum Paulus Eccleſiæ curam non vni alicui Domino Epiſcopo, ſed varijs Presbyteris qui & Epiſcopi fuerunt:

fuerunt, reliquit, *Act.* 20. 27. 28. ſic etiam idem
lus, cum Petro (ſi fuit tum temporis Romæ) rel
runt Eccleſiæ Romanę curam, Clementi, Lino, C
& alijs, qui ſimul etiam vivente Petro, fueru
lius Eccleſiæ Presbyteri vel Epiſcopi. Quia v
omnes admodum celebres fuerunt, idcirco contir
Eccleſię illius, nunc vnius, nunc alterius nomi
antiquis Scriptoribus demonſtratur.

6. *Proteſt.* Narratio illa de Petro, quod quin
no à paſſione Domini Antiochiam profectus, i
7. annos Epiſcopalem ſedem fixit, & poſtea R
annis 25. non convenit cum ijs quę de Petro dic
Gal. 1. *&* 2. *Act.* 12. *&* 15. *&c.* ex quibus evic
apparet Petrum vt plurimum Hieroſolymis com
tum fuiſſe, ſaltem ad decimum octavum annum à
te Chriſti, vel 17. à converſione Pauli. Bel
Manſit Petrus quinque fere annis in Iudæa quo t
re Paulus eum inuiſebat. Gal. 1. *ab eo tempore*
fere ſeptem Epiſcopus fuit Antiochiæ: ſed eodem
pore peragrauit etiam vicinas Prouincias. Ann
timo Epiſcopatus Antiochenſis, redijt in Hieru
& in vincula conjectus eſt: ſed paulo poſt liber
eodem anno qui fuit 2. *Claudij Romam venit,*
ſedem fixit ann. 25. *ſed poſt ſeptem annos redijt in*
ruſalem, expulſus ex vrbe, Act. 18. *& tunc fact*
concilium Hieroſolymitanũ, Act. 15. *poſtea redijt*
Romam, & ibidem vitam finiuit. *Proteſt.* 1.
vel minima ſignificatio in Scripturis habetur, qu
trus in Iudæa æquè manſerit ad Concilium
Hieroſolymitanum, atque ad quinquennium.
quęrebat eum Paulus annis quatuordecim inter
Gal. 2. 1. ibi fuit ab Herode in vincula conjectus,
12, inter eos fuit, è quibus egreſſi ſunt Eccleſiaru
batores, *Act.* 15. 24. qui tamen *verſ.* 1. deſcendi
cuntur è Iudæa. 2. Quamvis frequens ſit menti
tiochenæ Eccleſię, quomodo fuit collecta, à q
Apoſtolis fuit conſtituta, *Actor.* 11. 22. 25.

nam ibi pręcipui Prophetæ & doctores fuerunt: *Actor.* 13. 1. nulla tamen vſquam fit mentio Petri, quod ibi ſedem fixerit, aut omnino ibi fuerit, niſi ſemel in tranſcurſu, *Gal*, 2. tum autem tantum abfuit eum pro Epiſcopo ſe geſſiſſe, vt videatur non ſatis notum habuiſſe Eccleſię illius ſtatum, antequam Paulus vellicaverat ipſi aurem. Certè non eſt credibile, eum tum temporis à 14. annis Epiſcopum fuiſſe partim Antiochię, & partim Romæ in Eccleſia magna ex parte Gentili, qui gentes cogebat Iudaizare. 3. Perniciofiſſimum exemplum reliquiſſet Petrus paſtoris (ait Bellar. hoc eodem *cap.* 6.) ſi duos Epiſcopatus, particulares & proprios ſimul retinuiſſet. An non æque perniciosum fuiſſet exemplum, ſi vnum retinens Epiſcopatum, in eo raro aut nunquam reſediſſet? Hoc autem neceſſario ſequitur, ſi Epiſcopus exiſtens vel Antiochiæ, vel Romæ, multas provincias peragravit, & Hieroſolymis tamen ſubinde ſaltem inveniebatur. 4. Quod Petrus à Claudio expulſus Roma, Hieroſolymam venit antè concilium illud, *Actor* 15. hoc neque conveniſſet fidelitati ac fortitudini Petri, ſi ibi paſtor fuiſſet; & falſi manifeſto arguitur à Luca, qui refert Paulum ac Barnabam, finito illo concilio, aliquandiu Antiochiæ commoratos. & poſtea Paulum iter in Syriam & Ciliciam ſuſcepiſſe: inde Derbas, & Lyſtram contuliſſe: poſtea peragrata Phrygia, Galatia, Myſia, in Troada, deſcendiſſe, & in Macedoniam, vbi Philippis in carcerem conjectus eſt. deinceps Amphipolim & Apolloniam tranſgreſſum, Theſſalonicam, & Berœam delatum, & inde Athenas: *Actor.* 15. *&* 16. *&* 17. & poſt hæc omnia itinera cum Corinthum appuliſſet, inveniſſe ibi Aquilam & Priſcillam, qui *nuper*, vel (vt Syriaca verſio habet) *eo ipſo tempore*, venerant ex Italia, propter edictum Claudij, *Actor.* 18. 2. 5. Non tamen in Concilio illo tantum adfuit, ſed & antea, cum Paulus Hieroſolymam aſcendebat, *Gal.* 2. Illa enim

aſcenſio

aſcenſio alia fuit à legatione qua fungebatur Paulus, Concilium, *Act.* 15. quia tum *ex revelatione* aſcendebat ad *exponendum Evangelium* quod prædicabat, *privatim* & tantum *iis qui fuerunt in pretio, verſ.* 2. quarum circunſtantiarum nulla vna eſt, quæ conveniat aſcentioni ad Concilium quæ *Actor.* 15. narratur. 6. Si Petrus fuiſſet Epiſcopus Romanus, tempore Concilij, tum certè illa quæſtio de circumciſione gentium fuiſſet antea neceſſario determinata Romæ. Tum etiam Petrus neutiquam ſuſcepiſſet circumciſionis curam & provinciam illam alteram Evangelium inter Gentes promovendi, Paulo præcipuè reliquiſſet. 7. Admodum improbabile videtur (quod Bellarm. ſtatuit) vno & eodem anno, Petrum fuiſſe Antiochiæ Epiſcopum, Hieroſolymis incarceratum, & Romæ Pontificem ſummum.

7. *Proteſt.* Paulus in Epiſtola ad Romanos *cap.* 16. multos jubet nominatim ſalutari: Petri autem ne meminit quidem. Bellarm. 1. *Sic neque ad Epheſios ſcribens meminit Iohannis: neque Iacobi, in Epiſtola ad Hebræos: hi tamen erant Epiſcopi illarum Eccleſiarum.* *Prot.* Neque vnquam fuerunt Epiſcopi, Iohannes, & Iacobus: neque Iohannes fuerat Epheſi commoratus: neque Scripſit Paulus ad Hebræam Eccleſiam quæ in Hieruſalem: neque Iacobus fuit tum temporis vivis. Nihil eſt igitur in hac ratione paritatis. Bellarm. 2. *Petrus nondum redierat Romam.* *Prot.* 1. Aquila & Priſcilla Romam reverſi fuerant, *Rom.* 16. 3. quibuſcum Petrum expulſum fuiſſe Bellar. affirmat quare non & Petrus Epiſcopus ibi loci? 2. Paulus firmum propoſitum habuit quamprimum Romam proficiſci. *Rom.* 1. 13. & 15. 22. 23. Petrus autem ſi Epiſcopus Romanus fuiſſet, id multo magis feciſſet. 3. Quamvis abfuerit Petrus, ſi tamen Epiſcopus fuiſſet illius Eccleſiæ, non eſt credibile, præteriturum illum omnem ejus mentionem. Habuiſſet Petri Epiſcopatus non alienum neque vltimum locum, inter

ratiarum actionis de Romanis, *cap.* 1. 8. & eorum laudes, *cap* 16. 19. vel in precibus Pauli, *verſ.* 10. quibus æquum fuiſſet vt non minus Petro proſperum ad eos reditum, quam ſibimet iter proſperum optaret: Vel in exhortatione Romanorũ, vt precibus contenderent pro reſtitutione Petri, æque ac pro conceſſione ſuæ præſentiæ. *cap.* 15. 30. 31. 32. Vel ſaltem in admonitione illa, *cap.* 16. 18. vbi mentionem facit doctrinæ quam didicerant. Quam opportuna hic fuiſſet talis commemoratio Petri, qualem ſibimet vſurpat Paulus, 2. *Tim.* 3. 14. *Manete in iis quæ didiciſtis, ſcientes à quo didiceritis, videlicet à Petro Eccleſiæ vnica ſub Chriſto petra?* Hoc certè Paulo fuit ſolemne in ſuis Epiſtolis, captare occaſionem, cum aliquo honore nominandi miniſtros fideles earum Eccleſiarum ad quas ſcribit, ſive præſentes eſſent, ſive etiam abſentes, ſicut videre eſt. 1. *Cor.* 16. 15. 16. *Eph.* 6. 21. *Phil.* 2. 19. 20. 25. 26. *Col.* 4. 9. 12. 13. Hoc enim plurimum faciebat ad Eccleſiarum ædificationem.

8. *Prot.* 7. Petrus quaſi fœdus iniverat ſe futurum Apoſtolum Iudæorum. Bellarm. *Id eſt, principaliter Iudæorum. Prot.* Non igitur proprius voluit eſſe Epiſcopus Romæ, vbi præcipuam operam Gentibus navaret: iſthoc facto fœdus illud violaſſet.

9. *Prot.* Paulus cum Roma ſcribebat varias Epiſtolas, etiam Nerone imperante (quando Petrum eo rediiſſe dicunt) & quamvis aliorum inferioris notæ mentionem facit, de Petro tamen mirum ſilentium vbique reperitur; generaliter etiam negat, quemquam alem ſibi adfuiſſe, *Col.* 4. 11. 2. *Tim.* 4. 16.

Bellarm. 1. *Nihil concluditur ex argumentis ab auctoritate negatiuè. Plus creditur tribus teſtibus affirmantibus, quam mille nihil dicentibus. Proteſt.* 1. Argumentum hoc non tantum petitur ab auctoritate negativè, ſed & à minore ad majus. Mentionem facit Paulus aliorum quos minus attinebat commemorari: ergo de Petro non ſiluiſſet, ſi Romæ fuiſſet.

2. Eſt

2 Eſt etiam à genere ad ſpeciem in locis citatis
Phil. Col. & Tim. 3. Teſtimonium negativum eſt
merè negativum vel etiam privativum, id eſt, non
firmat vbi debet affirmare, ſi res ita ſe haberet. *Hu-
nus argumenti efficaciſsimum eſt* (ait Medina in T
p. 3 q 1. a 3.) *Nam hoc genere argumentationis colli-
tur tantum vnum mundum eſſe factum; & ſolum
um aſſumpſiſſe carnem humanã. licet non dicatur
Scriptura, alios mundos non fuiſſe factos à Deo, neq;
ro quod alia perſona non aſſumſerit carnem human*
4. Teſtes affirmantes, vt majorem fidem merea
quam nihil dicentes, debent eſſe ſimilis fidei & au
ritatis cum negantibus, præſertim in iſtiuſmodi re
quæ pertinent ad fidem & ſalutem Eccleſiæ. Sed te
tales, quales ſunt Papias, ſuppoſititius Clemens, &
geſippus, hujus fabulæ de Petro primi authores, qu
vis multos habeant aſſenſores, non tantam fidẽ, qu
tam Pauli ſilentium, invenient apud homines cord
Fuerunt inter veteres qui falſa multa fingebant de
poſtolis, idque eorum vt dicebant amore. Tertul
Baptiſm. *cap.* 17. eorum autem fabulæ à prudent
bus Chriſtian. refellebantur tum temporis hoc ipſo
gumento ab auctoritate negatiuè. *Qualis enim eſt
indiuiduus comes Apoſtoli (Lucas) inter cæteras P
res, hoc ſolũ ignorauerit? Quia nõ fundatũ eſt in Scri
atquè pro fabula, atq; pro hiſtoria, haberi poteſt. Hier
catal. ſcriptor. Eccleſiaſt. In vita Lucæ, & in Math.*
Bellarm. 2. *Paulus Col* 4. 11. *Loquitur de dome
ciis ſuis & ſibi miniſtrantibus tantum. in Epiſt.
Tim.* 4. 16. *de ijs loquitur tantum qui eum ju
apud Cæſarem potuiſſent. Prot. 1. De Ariſtarco, Ma
& Iuſto, nulla ratione conſtat, aut etiam eſt probab
quod fuerint domeſtici Pauli. De ijs autem loqu
Col. 4. 11. loquitur etiam de adjutoribus omn
ſuis in regno Dei. Petrum igitur non debuit omi
2. Loquitur 2. *Tim.* 4. 6. de ijs qui debuerant
corroborare, ſicut operet, *ex verſ.* 17. *ſed dom*

ihi *adfuit & corroboravit me*: quo in officio Petrus pſi non defuiſſet. Interceſſores apud Neronem non egimus Paulum unquam deſideraſſe. Bellarm. 3. *Eo empore quo Paulus Romam pervenit, & quo ſcripſit nde ſuas Epiſtolas, Petrus forſan non fuit Romæ: nam uamvis ibi ſedem fixerat, tamen ſæpiſſimè abfuit.* *Proteſt* Petrus igitur fuit Epiſcopus Romanus: ſed nunquam Romæ fuit, cùm Scriptura mentionem facit Ecleſię Romanę. Paulus nunquam potuit eum invenire omæ: quamvis Dionyſius à Bellarm. laudatus, *cap*. 3. ffirmet, eum pariter, & eodem tempore cum Paulo, uiſse Romæ Martyrio coronatum.

Hactenus fundamentum vidimus Monarchiæ Papalis: iam videndum eſt, quomodo ſuperædificatur.

10. Bellarm. *Oportet Petro aliquem ſuccedere in Pontificatu Eccleſiæ vniverſæ, ex divino iure.*

Proteſt. 1. Sicut Petrus non alium habuit Pontificatum Eccleſiæ vniverſæ quam Paulus, ſic neque mais quam Paulus ſucceſſorem in illo debet habere 2. Si ucceſſio conceditur, non eſt igitur neceſſarium, vt vnus liquis in ſolidum, quaſi hæres ejus ex aſſe, ſit Petri ucceſſor. Imperatori in initio vni, ſuccedebant poſtea uo, vnus in Oriente, & alter in Occidente. Fuerunt tiam inter Scholaſticos, qui docuerunt Eccleſiam poſſimul duos ſummos Pontifices creare, & habere. vt *rmacanus de quæſt. Armen. lib. 7. cap. 17. & Occham n Dialog. part. 3. ad finem.* Si autem duos, cur on & quot ſunt Archiepiſcopi, vel Epiſcopi Diceſani? 3 Ius divinum eſt quod à Deo promulgatur. *Thom. 2. 2. quæſt. 57. art. 2. ad 3.* Sed vt vnus aliquis ſuccederet Petro in Eccleſiæ Pontificatu, nullibi à Deo promulgatur. Hæc igitur ſucceſſio

ceſſio non nititur jure divino. 4 Rationes quibus propoſitio à Bellarm. probatur, ſunt quiſquiliæ rum antea ſatis exploſarum: 1. *Pontifex eſt propter Eccleſiam, Eccleſia autem non minus nunc eget vno Pa re, quam olim.* Prophetæ etiam fuerunt propter Eccleſiam: & Eccleſia (ſi hominum judicio ſtandum non minus nunc eget variis Prophetis quam ol Prophetia tamen non eſt per ſucceſſionem continu 2. *Eccleſia eſt vna: non debet igitur mutari forma giminis.* Eccleſia non eſt vna externa aliqua combinatione in vnam aliquam ſingularem ſocieta Sic enim Scriptura vbique loquitur de *Eccleſiis.* 3. *minus dixit Petro, paſce oves meas: officium autem ſtoris eſt ordinarium & perpetuum, dum manet* Dixit etiam omnibus Apoſtolis prædicate & bapt te: ſed officium prædicandi & baptizandi eſt ordin um & perpetuum, dum manet Eccleſia. 4. *Dominus omnes oves Petro commiſit, non ſolùm ratione loci, etiam ratione temporis.* Omnes etiam gentes omn Apoſtolis commiſit, vſque ad conſummationem ſ *Matth.* 28 19. 20. 5 *Eccleſia habet caput præter C ſtum. 1 Cor.* 12 21. Eadem etiam ratione, ex co loco probatur, Eccleſiam habere vnam *manum*, & *pedes.* 6. *Sacerdotium veteris Teſtamenti figura ſacerdotis novi Teſtamenti, & ſucceſſor illius, ceſſioni huius figura.* Fuit figura Chriſti vnici cerdotis noſtri, qui nullum habet ſucceſſorem. Succe igitur non fuit figura ſucceſſionis, ſed continuatio æternæ.

11. Bellarm. *Pontifex Romanus ſucceſſit Pe (in Vrbe Roma morienti) in tota ipſius dignitate, & teſtate. Nullus enim fuit vnquam qui ſe Petri ſucce rem vllo modo aſſeruerit, vel pro tali ſit habitus, p Romanum & Antiochenum Epiſcopum: ſed Antioc nus non ſucceſſit Petro in Patriarchatu Eccleſia ergo Romanus.* Proteſt. 1. Si Pontifex Romanus ceſſit Petro, in tota ipſius dignitate & poteſtate,

Linus, Cletus, Clemens, vel quicunque primo fuit Epiſcopus Romanus, dignitate & poteſtate, ſupra Iohannem & reliquos Apoſtolos qui Petro ſuper-vivebant, tanquam eorum Paſtor, & caput fuit conſtitutus. 2. Petrus poteſtatem habuit ejiciendi dæmonia, linguis loquendi novis, ſerpentes tollendi, lethalia bibendi ſine noxa, & ægrotos ſanandi, *Matth.* 10. 2. *Luc.* 9. 1. *Mar.* 10. 17. Habuit etiam illam dignitatem, vt eius Epiſtolæ partes ſint Canonicæ Scripturæ: numquid iſta conveniunt Pontifici Romano? 3. Si nemo præter Papam, aſſeruerit ſe Petri ſucceſſorem, eo modo quo ille; hoc inde fuit, quod hæc impudentia propria debet eſſe Metriricis illius magnæ. Cùm tamen alii fuerunt qui dictitabant ſe Apoſtolos eſſe, *Apoc.* 2. 2. & Montanus etiam ſe Paracletum eſſe à Chriſto promiſſum jactitabat, Pontifici Romano ne iſtam quidem gloriam reliquerunt, vt ſolus ſibi ſummam poteſtatem in Eccleſia vindicaret. 4. Non ſatis eſt, vt hoc aſſerat Pontifex Romanus, aut talis etiam à quibuſdam habeatur, niſi poſſit oſtendere, hoc ſibi deberi jure divino.

12. Bellarm. *Succeſſio ipſa eſt ex Chriſti inſtituto, & iure divino: ſed ratio ſucceſſionis, qua Epiſcopus Romanus ſit Petri ſucceſſor, ex facto Petri ortum habuit, (quod Romæ ſedem fixit, & tenuit vſque ad mortem) non ex prima Chriſti inſtitutione. Omnino tamen aſſerendum eſt abſolutè, Romanum pontificem eſſe Paſtorem & caput totius Eccleſiæ* jure *divino. Quamvis etiam Romani Pontificis ſucceſſio, non ſit fortè de* jure *divino, pertinet tamen ad fidem Catholicam, vt penula Pauli, quia eſt traditio Petri. Neque ſunt duo Epiſcopatus, Romanus, & Vniverſalis, niſi in potentia, ſed vnus tantum. Ex quo ſequitur, vt qui eligitur Romanus Epiſcopus, eo ipſo ſit Pontifex ſummus Eccleſiæ, etiamſi forſan id non exprimant Electores. Proteſt.* 1. Si ſucceſſio ipſa eſſet ex Chriſti inſtituto, & jure divino (cùm ejus cognitio ſit omnibus non tantum vtilis, ſed & neceſ-

neceſſaria) fuiſſet proculdubio in Scripturis declar Concedit enim Bellarm. de verbo Dei, *lib 4. capite* *Omnia neceſſaria & vtilia fuiſſe ab Apoſtolis ſcrip* Sed nullum locum Scripturæ proferre potuit Bell. hęc ſucceſſio declaratur. Dum tria illa verba, *paſce* *meas*, eo detorquet, ſine vlla ratione inſanit. 2. V hæc hæſitatio, & perplexa ratio loquendi, de ſucceſſ ne Pontificis Romani qua talis, *non eſt ex prima in* *tutione Chriſti: forte non eſt de iure divino?* An d ſecunda aut tertia inſtitutio Chriſti, circa ſucceſſ Petri? an dubitant ipſi Ieſuitę, quo jure Pontifex R manus ſit Petri ſucceſſor, & Vicarius Chriſti? 3. ſucceſſio Epiſcopi Romani in Pontificatu Petri, o ſuum habuit ex facto Petri, tum non ex inſtitutione jure vllo illius: illius enim factum non conſtituit divinum aut humanum. 4. Non debet abſolutè firmari, quod eſt abſolutè falſum. Non minus a falſum eſt, (etiam ex ſententia Scoti, Cordube Bannis, Ochami, & ſimilium, à quibus Bellarm. non planè diſſentit) Pontificem Romanum eſſe divino caput Eccleſię, quàm Hiſpanicum aut Gall aliquem Epiſcopum, hujus aut illius tituli, eſſe jure vino ejus Cardinalem. 5. Si ſucceſſio Pontificis R mani pertineat ad fidem, tum vel jus ejus, vel fact tantum eſt de fide. Non jus, quia non eſt certo d num, ex Bellar. confeſſione: non factum, quia a Petri mortem (quæ nullam in fide mutationem in duxit) non fuit de fide, ex confeſſione etiam Bellar ni. 6. Penula Pauli eſt accidentaliter tantum de f quia mentio fit ejus in Scriptura, quæ eſt regula f 2. *Tim*. 4. 13 ſed ſucceſſio Epiſcopi Romani, ne mi mum quidem teſtimonium habet Scripturæ ſacræ. N que poteſt eſſe traditio Apoſtolica Petri, quia fa Bellarm. ortum ſuum habuit ab ejus morte: & imme atè ante ſuam mortem voluit Petrus Romā migrare, vera ſit hiſtoria mortis ejus à Bellar. probata, (*l. c.* *in fine*) niſi à Domino fuiſſet revocatus: ignarus

loci mortis ſuæ, & virtutis quam habuit Monarchiam ibi conſtituendam. 7. perverſitas Bellar. eſt obſervandà Cùm diſputat adverſus Scripturam, in Scriptura multa eſse contendit, quæ *ex ſe non pertinent ad ſidem*, cujus generis uult eſse omnes hiſtorias Teſtamenti veteris, & multas etiam novi. De verbo Dei *lib. cap.* 12. hic autem pontificis Romani cauſam agens, ſine vlla diſtinctione, vult penulam pauli, tanquam pallium Epiſcopi Romani eſse de fide, vt Epiſcopi palliati ſucceſſionem, quamvis nullibi ſcriptam, ad fidem poſſit revocare. Succeſſio igitur iſta, potiorē locū habet in fide Romana, quam omnes hiſtoriç veteris Teſtamenti, & multç novi. 8. Vltimum illud eſt artificium logicæ Babylonicæ, confundere in vnum, orbis & vrbis Epiſcopatus. Vera logica docet illa munera eſse diſtincta, quorum obiecta ſunt diſtincta: orbis autem & vrbs non ſunt vnum & idem. Connexio illa quam fingunt jam habere in electione pontificis Romani, non eſt maior, quam eſt coniunctio Epiſcopatus, & ſecularis principatus tam vrbis quam reliquç ditionis Romanç. Qui enim eligitur Epiſcopus, ex ipſo ſit princeps.

13. Bellarm. *Romani pontificis primatus probatur ex Conciliis, ex teſtimoniis pontificum, & ex conſenſu patrum Græcorum & Latinorum.* Proteſt. 1. Non agitur hic de quolibet primatu, ſed de primatu Monarchicç poteſtatis. 2. Non quæritur an pontifex Romanus aliquandiu haberit talem poteſtatē, ſed, an ab initio fuerit ſic? 3. Quandocunq; primò inceperit Monarchiam agere, inquirendum reſtat, quo iure hoc fecerit, divino, humano, an omnino ſuo, id eſt, nullo. *Pontificem autem Romanum primatum poteſtatis, ab initio, iure divino habuiſſe*, nullum Concilium antiquum, nemo inter veteres patres vnquam affirmavit, aut vel per ſomnium cogitavit.

14. Bellarm. *Idem probatur ex origine & antiquitate primatus: ex auctoritate quam exercuit ſemper*

Rom-

Pontifex Romanus in alios Epiſcopos ex eius legib. diſpenſationibus & cenſuris. *Proteſt.* 1. Ipſa orig. antiquitas primò debet probari, idque ex jure divi. antequam aliud poſſit probare. 2. Ab exercitio po. ſtatis, ad jus ejus, nulla eſt conſequentia. Neque. men verum eſt, quod de ipſo exercitio narratur. 3. L. ges diſpenſationes, & cenſuræ Monarchicæ in Eccl. Dei, ab homine profectę, arguunt hominem pecca. templo Dei ſedentem tanquam Deum.

15. Bellarm *Probatur etiam ex vicariis Papa : jure appellationum: ex eo quod ſummus Pontifex à. mine iudicatur: & ex nominibus quæ Romano Pont. tribui ſolent.* *Proteſt.* 1. Si vicarius ipſe Chriſti non jure ullo divino, prout antea probatum fuit, quo j. faciet ille Vicarios? 2. Appellationes Eccleſiaſti. ab vna Eccleſia ad aliam, non ſunt ad juriſdiction. ſuperiorem, ſed ad communionem & auxilij fra. ni communicationem. Neq; revera fuerunt iſtiuſm. appellationes in vſu, apud primos Chriſtianos. Soc. tes in Hiſtor. tripart. lib. 5. cap. 34. *Solus & primus f. Cyrillus, vt ſicut in publicis judiciis, libellis vteretur. pellatoriis.* 3. Quod Papa à nemine velit judicari, in. effert ſeſe ſupra quicquid dicitur Deus aut numen. Nullum nomen eſt dignitatis, nedum poteſtatis, q. vel in Scripturis, vel apud antiquos Patres ſoli tribu. Epiſcopo Romano.

16. Præcipuis noſtrorum argumentis, nihil oppo. Bellar. præter vnius & ejuſdem principii petition. ad nauſeam uſque ingeminatam. Non opus eſt ig. vt ſigillatim vindicentur. Neque revera debet hæc. immanis vniverſalis Monarchiæ poſtulatio, alio m. do coargui, quam infringendis tabulis illis quæ in p. bationem ejus proferuntur.

FINIS.

CAP. 4.

DE *Antichriſto. Lib. 3. de Pontif.*

Quæſtio eſt, an Pontifex Romanus ſit Antichriſtus, de quo Apoſtoli præmonuerunt? Pontificii negant: nos affirmamus.

Bellarmini Argumenta.

THESIS I.

BEllarm. *Antichriſti nomen ſignificat hoſtem & æmulum Chriſti. Sed Pontifex Romanus ſe Chriſti famulum, & Chriſto ſubiectum in omnibus fa-ur, non autem dicit ſe Chriſtum vllo modo eſſe, neque ſe parem facit: ergo non eſt Ant chriſtus. Proteſt.* Sunt quatuor (vt loquuntur) termini in hoc ſyllo-mo. 1. *Pontifex Romanus.* 2. *Hoſtis & æmulus -riſti.* 3. *Qui dicit ſe hoſtem & æmulum.* 4. *Antichri-*. Poſſunt multi eſſe hoſtes & æmuli Chriſti, quam- non dicant ſe eſſe tales. Diaboli cum Chriſtum -bis confitebantur, *Marc.* 1. 24. *Luc.* 4. 41. fuerunt -men hoſtes Chriſti: cum Satanas transfigurat ſe angelum lucis: aut ejus miniſtri, pſeudo-apoſtoli, -nsfigurant ſeſe in miniſtros juſtitiæ, & Apoſto-s Chriſti, 2. *Cor.* 11. 13. 14. 15. non deſinunt -irco eorum hoſtes eſſe. Qui rectores eſſe voluer-nt in Eccleſia, ita vt Chriſtum ſuo loco moverint, -æ ſe tamen ferebant magnam animi ſubmiſſionem: -l. 2. 18. 19. 23. Antichriſtus venturus erat, in *myſ--rio*, & cum *ſeductione*. 2. *Theſſ*. 2. 7. 10. id eſt, vt

Medina

Medina interpretatur, in *Thom p.3.q.8.a.8. ſub ſp*
ac velamine quodam pietatis. Antichriſti illi de qui
loquitur Iohannes, *epiſt.1. cap.2.22.* dicuntur neg
Patrem & Filium: cùm tamen per conſequentiam
tùm negabant Patrem, ſicut apparet ex *verſ.23.*
ſum eſſe quod dicit Bell. *Papam nullo modo ſe Chriſ*
eſſe dicere, aut illi parem, ex ipſo Bell. apparet. Qu
nim dicit ſe eſſe fundamentum Eccleſiæ, lapidem
angularem, de quo agitur, *Iſ 28.16.* is aliquo mod
dicit eſſe Chriſtum, *Rom.9.33. 1 Petr.2.6.* Sed
Papa dicit, apud Bell. in præfatione controverſiæ h
tertiæ Qui etiam dicit ſe eſſe unum illum Paſtor
de quo agitur, *Iohan.10 16.* ille aliquo modo dic
eſſe Chriſtum, ſicut apparet ex *verſ.14.* ſed Pap
lud dicit, apud Bell. *de Pontif. lib.1. cap.9.* Qu
nique affirmat ſe eſſe caput Eccleſiæ, eo modo
Chriſtus fuit, dum in terris degebat, ille aliquo mo
dicit eſſe Chriſtum Sed illud Papa dicit apud Bell.

2. Bellarm. *Antichriſtus vna tantum perſona*
Pontifices autem multi fuerunt & erunt. Ergo P
fex Romanus non eſt Antichriſtus. Proteſt. Prop
eſt falſa: neque vllâ ratione poteſt confirmari, &
tis argumentis facilè refutatur. Bellarm (1) *Ioh.*
Si venerit ali s nomine ſuo, illum recipietis. Hi
vna perſona Chriſto oppoſita d ſignatur, per alium
nomine ſuo, illum. Proteſt. Per *alium* ἄλλον, non mag
ſignificatur vna certa aut ſingularis perſona, quam
4.37. *alius eſt qui ſeminat, alius qui metit*: quam
6.1. *&* 10.24.29. *&* 12.9.10. *&* 14.7. *Gal.1.19.*
4.12. Cùm autem *alius* (aut ex iſtis locis apparet)
propriè & ſingulariter, ſed indeterminatè & parti
ritèr accipitur, neceſſe eſt vt *ſuo nomine*, & *illum*
dem ſenſu accipiamus. Sic etiam ille ἐκεῖνος, *Matt*
46.48.50 Præterea, non ſolus Antichriſtus ille
nis ibi intelligitur, ſed & *quicunque alius non qu*
quæ Dei ſunt, vt Cajetanus obſervat. Oppo
autem Chriſto, perſonæ certæ *alius* indefinitè

aulo perſonæ certæ opponitur *alius aliquis. 2. Corinth.* 1. 20 21. *& quiſquam alius. Phil.* 3. 4. Bell. (2) *Chriſtus ſe dicit illum alium a Iudæis pro Meſſia recipiendum: ſed illi vnum certum & ſingularem expectabant. Proteſt.* 1. Non dicit hoc Chriſtus. 2. Quamvis vnum ſingularem expectabant, varios tamen exceperunt, quorum ſingulos putabant eſſe illum vnum. Bellarm. (3) *Omnes falſi Prophetæ præter Antichriſtum venerunt in nomine alterius, non in nomine ſuo. Proteſt.* Fingunt omnes ſe venire nomine Dei, ſicut & Antichriſtus: ſed revera veniunt in nomine ſuo, vt Toletus Ieſuita, in illum locum rectè notat.

3. Bellarm. 2. *Theſſ.* 2. *Certa quædam perſona ſingularis notatur articulo illo Græco, ὁ ἄνθρωπος, ὁ υἱὸς, ἀνομος. Proteſt.* Non magis quam *Marc.* 2. 27. *Luc.* 4. 4. 2. *Tim.* 3. 17. & alijs multis in locis ὁ ἄνθρωπος vnum aliquem ſingularem hominem notat.

4. Bell. 1. *Ioh.* 2. 18. *Antichriſtus cum articulo eſt ſingularis perſonæ. Proteſt.* Non eſſe ſingularem perſonam, apparet ex *verſ.* 22. *&* 23. Antichriſtus cum articulo dicitur πᾶς ὁ, omnis qui negat filium.

5. Bellarm. *Dan.* 7. *&* 11. *&* 12. *Vbi agitur vel de Antichriſto, vel de eius typo, certa quædam & ſingularis perſona notatur. Proteſt.* 1. Falſum eſt, ibi agi, vel de Antichriſto, vel de deſtinato ejus typo, ſed de ſimili aliqua tantum. 2. Falſum etiam eſt, ſingularem perſonam excluſivè ibi notari. 3. Singularis perſona typus eſſe poteſt multitudinis magnæ, *Rom.* 9. 10. 11. *Gal.* 4. 23. 24.

6. Bellarm. *Apocal.* 13. *&* 17. *Mentio fit vnius certi regis, ſicut à Daniele. Proteſt.* 1. Reges & Beſtia aperte diſtinguuntur, *Apoc.* 17. 12. 2. Beſtia, & meretrix magna, eſt vrbs magna, cum ſeptem Montibus, *verſ.* 7. & 18. Reges autem ſunt cornua illius Beſtiæ, *verſ.* 12. atque adeò non magis debent eſſe ſingulares perſonæ quam ipſa Beſtia.

Iſtiuſmodi ſunt rationes, quibus Bell. probat Antichriſtum eſſe vnum ſingularem hominem: videamus iam, quomodo ſolvit rationes adverſas, quas tamen paucas tantum è multis attingit.

7. *Proteſt.* Antichriſtus cœpit, tempore Pauli, in mundo verſari, & tamen in fine mundi conficietur, 2 *Theſſ.* 2. ergo non eſt vnus ſingularis homo. Bell. *Tempore Apoſtolorum cœpit graſſari Antichriſtus, non in ſua perſona, ſed in ſuis præcurſoribus.* *Proteſt.* 1. Hoc eſt quod volumus in iſthoc argumento: peculiarem quandam tyrannidem ibi notari, cui paulatim ſubſerviebant illi præcurſores, ſicut Beza ipſe, cujus hoc eſt argumentum, declarat: ita vt omnes pertineant ad corpus illud cujus caput maximè propriè eſt Antichriſtus. Sicut autem Chriſtus, ſi merus homo fuiſſet, non potuiſſet ab initio mundi myſterium pietatis operari: ſic neque Antichriſtus vt vnus merus homo potuit à tempore Apoſtolorum, ad finem vſq; mundi operari. 2. Quis ſanus credet hæreticos & tyrannos omnes à tempore Apoſtolorum præcurſores fuiſſe vnius ſingularis hominis in fine mundi venturi, & ad breviſſimum tempus regnaturi? certè Præcurſores illi ſi conjunctim ſimul tem ſpectentur, majores multo fuerunt, quam poteſt eſſe Antichriſtus triennis.

8. *Proteſt.* Per Antichriſtum qui in Novo Teſtamento Beſtia vocatur, non magis intelligendus eſt ſingularis vnus homo, quam per Beſtias Danielis, vnus ſingularis Rex. Bellar. 1. *Daniel aliquando per vnam Beſtiam ſignificat vnum Regem, vt cap. 8. per Arietem, Darium, & per Hircum, Alexandrum.* 1. Falſum hoc eſſe, diſertè teſtatur Angelus Gabriel, *Dan.* 8. 20. 21. 22. 23. Bellarm. 2. *Paulus non attingit aliquam ex Beſtiis à Daniele deſcriptis.* Neque in illum ſenſum propoſitæ à Beza ſunt illæ Beſtiæ, ſed vt exempla ſimilis loquutionis.

9. *Proteſt.* Apoſtaſiæ caput eſt Antichriſtus

non eſt paucorum annorum ſub vno Rege perficienda. Ergo, Antichriſtus non eſt vnus Rex paucorum annorum. Bellarm. (1) *Per Apoſtaſiam, ipſe Antichriſtus intelligi poteſt metonymice.* Proteſt. Hoc ideò verum eſt, quia, vt dicimus, Antichriſtus eſt caput Apoſtaſiæ. Bellarm. (2) *Per Apoſtaſiam, poteſt intelligi defectio à Romano imperio.* Proteſt. Non poteſt; quia Apoſtaſia pertinet ad peccatum, & perditionem illam à qua denominatur Antichriſtus: 2. *Theſſ.* 2.3. Bellarm. (3). *Poteſt intelligi de maxima & ſingulari illa Apoſtaſia à fide, quæ ſolum erit in illo breviſſimo tempore, quo Antichriſtus regnabit.* Proteſt. Non poteſt, quia vno triennio, maxima Apoſtaſia omnium quæ vnquam fuerunt, inchoari & perfici nequit. Bellarm. (4) *Poſſumus dicere hanc Apoſtaſiam non poſtulare vnum caput, ſed eſſe diſpoſitionem ad regnum Antichriſti.* Proteſt. Non poteſtis hoc dicere, niſi Paulo contradicere velitis, qui Apoſtaſiam hanc, & hominis peccati revelationem, facit planè coævas. 2. *Theſſ.* 2.3. nota Bellarm. (5). *Non ſi Apoſtaſia à fide multis iam annis durans, regnum ſit Antichriſti, ſequetur inde Papam eſſe Antichriſtum. Nam adhuc quæſtio tractanda eſſet, quinam defecerint à fide & religione Chriſti, noſne an Lutherani.* Proteſt. 1. Non inde immediatè concludimus, Papam eſſe Antichriſtum, ſed regnum tale, quale eſt Papæ, 2. Quinam defecerunt à fide & religione Chriſti, noſne an Papiſtæ, non erit quæſtio apud illos qui vtroſque noverit, & vtramque profeſſionem comparaverit cum doctrina Chriſti in Scripturis expreſſa, ſi præjudicio remoto, vel mediocrem adhibeant conſiderationem. Qui namque ex operibus legis quærunt iuſtitiam, *Rom.* 9. 32 *Gal.* 5. 4. Qui doctrinas docent dæmoniorum, de matrimonio, & cibis. 1. *Tim.* 4. 1. 3. Qui non cavent ſibi ab idolis. 1. *Iohan.* 5.21. Qui non acquieſcunt in Chriſto, vt vnico Mediatore. 1. *Tim.* 2. 5. Qui Deum colunt ſecundum mandata hominum, *Matth.* 15. 9. Qui religioſè colunt Angelos

& decem cornua, quæ tempore Iohannis, regnum ha-
buit ſuper reges terræ, cujus quinque Reges tum ceci-
derant, vnus fuit, & ſeptimus erat venturus, *Apoc.* 17.
Num quid iſta conveniunt Hieroſolymæ ? Bellarm.
1. *Eſt vrbs illa vbi Dominus noſter crucifixus eſt.* Prot.
1. Dominus noſter non fuit propriè crucifixus in vrbe
Hieruſalem, ſed extra vrbem *Heb.* 13. 12 2. Cruci-
fixus fuit Dominus autoritate Romanâ, non Hiero-
ſolymitanâ, & in illa actione Hieruſalem vocari poſ-
ſit platea Romæ, 3. Crucifixio hæc *ſpiritualiter* ibi
eſt intelligenda, ſicut *ſpiritualiter* vrbs illa vocatur
Sodoma & Ægyptus, ibid. de Chriſto in ſuis mem-
bris. Bellarmin. 2. *Roma comburetur illo ipſo tempore,*
Apoc. 17. 16. *Proteſt.* Hoc non eſt illo ipſo tempore
quo regnabit, & florebit Antichriſtus, ſed cum abitu
exitium, Iidem enim dicuntur antea vires ſuas Anti-
chriſto tradituri, & ſub ipſo diu militaturi, *verſ.* 13.
& 14. Bellarmin. 3. *Antichriſtus ſedebit in Templo*
Dei. 2. *Theſſ* 2. *Proteſt.* Templum Dei non ma-
gis ſignificat templum Hieroſolymitanum, quam *E-*
pheſ. 2. 21. 1 *Cor.* 3. 16, 17. 2. *Cor.* 6. 16. *Apoc.* 3. 12.
& 7. 15. *&c.* *Nullum determinatum templum ſig-*
nificatur, ait Cajetanus in illum locum. Bellarmin.
4. *Per Meretricem Apocal.* 17. *intelligi poteſt non Ro-*
ma ſed vniverſa Diaboli civitas. *Proteſt.* Non poteſt,
quia neque ſeptem colles, neque ſeptem Reges, cum
illa diſtinctione & ſucceſſione quæ ibi declaratur, poſ-
ſunt applicari ad mundum impiorum. Bellar. 5. *In-*
telligitur quidem Roma, ſed Roma Ethnica non Chriſti-
ana *Proteſt.* Antichriſtus igitur tandem à Bellarm.
collocatur in duabus ſellis, Hieruſalem & Roma: quæ
etiam non tantum locorum ſpatijs magnis à ſe invi-
cem diſtant, ſed & immenſo temporis intervallo. Ro-
ma enim Ethnica, qualis fuit tempore Iohannis &
Hieruſalem qualis erit in fine mundi, ſedes eſt vnius &
ejuſdem ſingularis perſonæ Antichriſti. Malè certè
conſutæ ſunt iſtæ fabulæ, & nimis monſtroſæ.

19. Bell

prætexere poſſit ſuæ infidelitati. Proteſt. 1. Signum ſit finis templi, vrbis & reip. Iudæorum, non finis mundi. 2. Per omnes gentes Chriſto promiſſas intelligitur magna multitudo ex omni genere hominum, nulla Gente ſingulariter exempta. Neque tamen neceſſum eſt, vt quicquid inter Gentes Chriſto promiſſum fuit, totum illud ijs verbis, *Matth.* 24. 14. contineatur. 3. Iudicandi ſunt ſigillatim homines, non per agmina gentes. Si igitur ad excuſationem tollendam, neceſſaria ſit prędicatio Evangelij in omnibus & ſingulis Gentibus, neceſſarium eſt etiam, vt omnibus & ſingulis mortalibus, ab initio prædicaretur. 4. In iſtis omnibus, nihil reperitur quod Antichriſti adventum poſſit in tempore futuro collocare.

11. Bellarm. 2. *Omnimoda deſolatio Romani Imperii antecedere debet adventum Antichriſti: ſed manet adhuc ſucceſſio & nomen Imp ratorum Romanorum: Ergo Antichriſtus nondum advenit. Proteſt.* 1. Propoſitio non poteſt ex ipſis Scripturis probari, ſed tantum ex humanis conjecturis. 2. Si per omnimodam deſolationem, talem intelligat, quæ conſiſtere non poteſt cum nomine aut titulo imperij, tum falſa eſt propoſitio. Si alio ſenſu accipiatur, tum quatuor ſunt termini in ſyllogiſmo: aſſumptio enim ſucceſſionem & nomen tantum aſſerit manere. 3. Remotio Imperij cum imminutione potius quam omnimoda ejus deſolatio innitur. 2. *Theſſal.* 2. 4. Hæc remotio anteceſſura fuit non adventum, ſed revelationem Antichriſti. ibid. 5. Illa remotio Imperij ſufficit ad Antichriſti revelationem, Romę exhibendam, quæ Romam vacuam Antichriſto relinquit, vt ſedem ſui regni ibi poſſit collocare. 6. Hoc modo Imperium Romanum eſſe jam, & fuiſſe jamdudum è medio ſublatum, adeo manifeſtum eſt, vt Archiepiſcopus quidam olim publicè dixerit, *Imperatorem eſſe vanam appellationem, & ſolam vmbram, Avent. in Annal. lib.* 7. & Bellarm. ipſe in hoc cap. 5. fateatur *Romam Imperium amiſiſſe,*

& Thomas Aquinas propter hoc ipſum, non potuit alia ratione negare Antichriſtum veniſſe, quam Pontificem Romanum in Imperij locum ſurrogando. Sic enim ille in 2. *Theſſ.* 2. *lect.* 1. *Quomodo eſt hoc, quia iamdiu Gentes à Romano Imperio receſſerunt, & tamen necdum venit Antichriſtus? dicendum eſt, quod nondum ceſſavit, ſed eſt commutatum de temporali in ſpirituale.* Vbi enim obſervandum eſt Thomam credere Papam eſſe vltimum caput Romani Imperij, ſed ſine nomine Imperatoris Romani. Si igitur Bellarmini propoſitionem admittamus, *cap.* 15. *Antichriſtus eſt vltimus Rex qui tenebit Romanum Imperium, tamen ſine nomine Romani Imperatoris,* & Thomæ aſſumptionem: *Papa eſt vltimus Rex tenens Romanum Imperium, ſine nomine Romani Imperatoris*: num quis prohibere poteſt, quo minus concludamus, *ergo Papa eſt Antichriſtus.*

12. Bellarm. 3. *Henoch & Helias nondum venerunt: ergo nec Antichriſtus, Mal.* 4. *Matth.* 17. *Apocal.* 11. *Proteſt.* 1. Eodem planè modo Iudæi olim *Matth.* 17. 10. *Marc.* 9. 11. Helias debet venire antè Chriſtum; ſed non venit: ergo nec Chriſtus: ſomnia ſunt planè gemella. 2. *Mal.* 4. & *Matth.* 17. Nulla fit mentio vel Henochi venturi, vel Antichriſti, ſed Heliæ tantum: *Apoc.* 11. vbi agitur de Antichriſto, nulla fit mentio vel Henochi, vel Heliæ. Annon egregia hæc eſt demonſtratio, Henochum & Heliam ſimul venturos cum Antichriſto? Præterea, quidquid dicitur de Heliæ adventu, *Malach.* 4. totum illud pertinet ad Iohannem Baptiſtam, teſte *Marc. cap.* 1. *verſ.* 2. & teſte Angelo Gabriele, *Luc.* 1. 1. 17. & ipſo Chriſto teſte, *Matth.* 14. & 17. 13. Bell. 1. *Malachias loquitur de ſecundo adventu Chriſti, quem magnum & horribilem appellat. Proteſt.* Agitur ibi de primo adventu Chriſti ſicut evidentiſſimè apparet in loco parallelo, *Mal.* 3. 1. 2. &c. vbi adventurus Dominus dicitur *ad templum ſuum,* & fructus ejus declaratur, *verſ.* 3. futuros eſſe

offerent munus iuſtè, aut *ſacrificia iuſtitiæ*, vt vulgo legitur. Cum etiam Evangeliſta, *Marc.* 1. vltima hæc verba Veteris Teſtamenti, prima facit Novi, ſicut rejicit hoc facto ſuo libros omnes Apocryphos ab hominibus vi interjectos, ſic etiam eadem clare ſatis interpretatur de primo Chriſti adventu. Quod autem horribilis dicitur ille adventus, (quâvis vox illa *Norah* poſſit commodè verti *reverendus* aut *tremendus*) hoc ideo fit, quia eventu horribilis fuit incredulis Iudæis, vltione illa Chriſti advenientis rejecti, quæ maximè apparuit in excidio Hieroſolymitano. Chriſtus enim adveniens, poſitus fuit in ruinam multorum. *Luc.* 2. 34. ventilabrum attulit in manu ſua, ad arcam purgandam, & paleam ſeparavit vt exureretur igne inexſtinguibili: *Luc.* 3. 17. tum ſecuris poſita fuit ad radicem omnium arborum, *ibid. verſ.* 9 fuit lapis confringens & diſſipans, *Matth.* 21. 44. & paulo poſt, publicum judicium edidit in contumacem gentem regionemque ipſam Iudæorum, *Luc.* 19. 44. ſecundum illud, *Malach.* 4. *vlt. Ne veniam & percutiam terram anathemate.* Hæc eſt clara explicatio loci, quam Arias Montanus, in Mal. didiciſſe ſe teſtatur ab Angelo Gabriele, *Luc.* 1. Bellarm. 2. *Iohannes fuit Helias promiſſus, non ad literam, ſed allegoricè. Proteſt.* Vocatus quidem fuit Elias figuratè, vel per tropum, *Luc.* 1. 17. quia ſpiritu & virtute Eliam referebat: ſed Bellar. ipſe fatetur hujuſmodi figuratum ſenſum eſſe literalem, de verbo Dei, *lib.* 3. *cap.* 3. Bellarm. 3. *Helias debet venire & reſtituere omnia, Matth.* 17. *quod non fecit Iohannes Baptiſta. Proteſt.* Imo fecit hoc, teſte Angelo Gabriele, *Luc.* 1. 17. cum *paravit Chriſto populum inſtructum*: teſte etiam Zacharia Patre ejus, ibid. *verſ.* 76. 77. teſtibus denique diſcipulis omnibus Chriſti, qui intelligebant, Chriſtum, in ijs ipſis verbis, locutum fuiſſe de Iohanne Baptiſta, *Mat.* 17. 13. Bell. 4. *Henochum & Heliam, in ſuis ſingularibus perſonis intelligi, Apoc.* 11. *patet ex eo, quod ſunt interficiendi, inſe-*

 pulti

CAP. 5.

De Antichriſto.

Argumenta noſtra. Cap. 19. &c.

Quamvis alia etiam ſint argumenta, præter illa q
à Bell. vellicantur, quibus Papa Romanus argui
Antichriſtus eſſe, & multa etiam horum & m
gis diſtinctè proponi & fortius etiam poſſint v
brari; nos tamen pro inſtituti noſtri ratione, Be
veſtigia prememus, paucis tantum prætertis, q
minus apta videntur, & repetitione inani, qua
tum fieri poſſit vitatâ.

22. *Proteſt.* 1. Notæ Antichriſti, quæ ponuntur,
Theſſ. 2. competunt in regnum Papæ, & ejus memb
1. Quia regnat in Eccleſia ſub prætextu Eccleſiaſti
authoritatis. 2. Sumit ſibi jus mutandi doctrinam Ch
ſti, & cultus à Deo inſtitutos: ſua autem vult obſerv
tanquam divina. 3. Sumit ſibi jus de animabus po
hanc vitam. 4. non vult ab Eccleſia, aut ab alio judica
5. Hæc & ſimilia ſummâ ſævitià defendit. Bell. 1. *Pa*
ſedit in templo Dei, non ut Deus, quia Deum ſanctos,
ſimilia adorat: non ut Rex, quia Chriſtum ſuperior
agnoſcit: ſed ut Epiſcopus. *Proteſt.* 1. Eo ipſo conced
Bellar. Papam eſſe Antichriſtum, quod cum fatetur ſ
dere in templo Dei. Hoc enim Scripturæ phraſi, nem
ni convenit, niſi Deo, Chriſto, & Antichriſto. 2. D
propria aſſumere ſibi Papam probatur ſequentibu
Neque huic arrogantiæ repugnat magis adoratio e
externa, quam Abſalonis ambitioni obſtitit, quod,
curvabat ſeſe, & honorem exhibebat hominibus ple
is, 2. *Sam.* 15. 5. Nomen ipſum *Domini Dei noſtri* P
approbanti tribuitur à ſuis. *Extract. Ioh.* 22. *in gloſ*
Decret. lib. 6. *ti.* 6. Celebris etiam eſt inſcriptio i

in ſanctos, vt non puduerit Baronium in paræneſi ſua profiteri hoc eſſe officium Papæ à Deo mandatum. *Act.* 10. 13. *Surge Petre, occide, & manduca.* Quod autem alias negat hoc à ſe fieri, in eo non minus oſtendit ſe Meretricem eſſe Babilonicam quam ipſo facto: quia *comedit & deinde abſtergit os ſuum, dicens, non ſum operata iniquitatem. Prov.* 30. 20. 3. Publicam profeſſionem veritatis à Papa jamdudum aliquo modo ſublatā fuiſſe profitentur & præ ſe ferunt Pontificij quum Eccleſiam noſtram (qui profeſſionem ab Apoſtolis traditam retinemus) per multa ſecula inviſibilem fuiſſe contendunt. 4 Sacrificium illud altaris, quod Pontifices tuentur, magna pars eſt Antichriſtianiſmi: vtpote quo aliud ſacrificium & alij Sacerdotes in Novo Teſtamento præter Chriſtum inſtituitur, atque adeò alius Chriſtus. Non eſt igitur quod metuat ſibi ab Antichriſto ſed à Chriſto adveniente. Totum hoc (pudenda contradictione) negatur à Bellarm. de Eccleſ. milit. lib. 3. cap. 16. *Decepti ſunt qui intelligunt prophetiam Danielis de tempore Antichriſti: loquitur enim Daniel apertiſſime de ceſſatione ſacrificij Iudæorum.*

14. Bellarm. *Antichriſtus debet regnare non niſi tres annos cum medio praciſe.* *Proteſt. Difficile videtur* (ait Berengandus apud Dionyſium Carthuſ. in *Apoc.* 13.) *vt in tam breviſſimo tempore omnes Gentes ſibi ſubjicere, & ad ſuam culturam omne genus humanum Antichriſtus poſſit præter paucos electos, perducere.* Incredibile eſt (potuiſſet dicere) vnam ſingularem perſonam poſſe tantillo tempore, per ſeductionem occupare poſſe populos, turbas, gentes, linguas, & ſedere tanquam regem ſuper eas, tanquam ſuper aquas multas, & eoſdem populos ita inebriare vino ſcortationum, abominationum, vt avitam religionem omnem abjicientes, ipſum colant vt vnicum Deum; cum tamen eadem perſona ſingularis eodem ſpatio debet maximum templum ædificare, ibique ſedere tanquam

idolum: & ſimul etiam multa maxima bella gerere, & inebriare ſemetipſum ſanguine ſanctorum, otio interim luxuque omni deffluens. Certè ficta hæc Antichriſti chimæra in cauſa eſt proculdubio, cur totum illud quod de Antichriſto dicitur, multis Pontificijs videtur fabuloſum, vt Medina in Thom. *p.* 3. *q.* 8. *a.* 8. teſtatur. Daniel *cap.* 7. *&* 12. non agit de Antichriſto, *Ex Apoc.* 12. 14. *&c.* triennis iſta duratio non poteſt probari, niſi prius probetur, *tempus* nihil aliud ſignificare quam annum, & *tempora* præciſè duos annos.

15. Bellar. 6. *Antichriſti adventus erit paulò ante finem mundi. Continuò poſt mortem eius mundus finetur.* *Proteſt.* Quamdiu mundus ſit duraturus poſt interitum Antichriſti, Deus novit: poſt adventum ejus debet neceſſariò diu durare, vt myſterium illud perficiatur, eo modo quo antea dictum eſt, & poſtea etiam deſtruatur, cjuſque deſtructionem ſequatur magna admiratio mundi, vna cum Eccleſiæ lætitia, pace, & ſtatu florenti. *Apoc.* 17. 18. 19. *&* 20.

16. Bellarm. *Si Antichriſtus veniſſet, atque eſſet Romanus Pontifex, certò conſtaret de nomine à Iohanne prædicto, cap.* 13. *v. vlt. Omnia enim vaticinia cum impleta ſunt clariſſima efficiuntur. At de nomine Antichriſti, adhuc maxima controverſia eſt.* *Proteſt.* 1. Si omnia vaticinia impleta ſint clariſſima, quâ fide contendit Bell. de verbo Dei, *lib.* 3. *cap.* 1. *Magnam partem Scripturæ vaticinia continere de rebus futuris, & vaticinia carmine ſcripta, quibus nihil difficilius, nihil obſcurius: & cap.* 2. *principium & finis Danielis ſunt obſcuriſſima, & nunquam in tota Scriptura explicantur.* Sunt hæc vaticinia, maximâ ſaltem ex parte impleta: quare non & clariſſima efficiuntur? 2. Nominis hujus ratio non omnibus clarè conſtare debet, ſed ſapientibus. *Hic ſapientia eſt: qui intelligentiâ præditus eſt, computet numerum Beſtiæ, Apoc.* 13. 18. 3. Cum res ipſæ ſunt claræ, applicatio tamen nominis in vaticinio aliquo prædicti, non caret difficultate, vt Gen. 49. 10.

Hoc autem inde ſæpe accidit, quod vni rei, variâ ratione vna & eadem appellatio poteſt convenire. 4. Controverſia de nomine Antichriſti, nulla eſt, inter noſtros, vtrum conveniat Romano Pontifici necne: ſed quo ſenſu aptiſſimè conveniat. Simili modo judicandum eſt de charactere Antichriſti.

17. Bellarm. *Antichriſtus præcipuè propter Iudæos venturus eſt, ab iis tanquam Meßias recipiendus: ex Gente Iudæorum naſciturus de tribu Dan, vt probabile eſt, circumcidendus, Sabbatum obſervaturus. Hæc autem non conveniunt Pontifici Romano. Proteſt.* Non eſt quod miretur quiſquam, ſi hujuſmodi fictitiæ notæ, non conveniant Antichriſto vero. Hæc autem eſſe vanorum hominum mera commenta, ſatis apparet. 1. Quia nullum fundamentum habent in Scriptura. 2. Quia Scripturis adverſantur, quæ docent Antichriſtum caput futurum Apoſtaſiæ poſt Pauli tempora expectandæ. 2. *Theſſalon.* 2. Iudæi autem antea ceciderant & fuerunt abjecti, *Rom.* 11. Iudæi ante finem mundi miſericordiam denuò conſequentur, ibid. *verſ.* 25. 31. Numquid eodem temporis momento, reciperent Chriſtum, & Antichriſtum? Antichriſtus debet eſſe ſeptimum caput, vel Rex Vrbis illius magnæ quæ habet regnum ſuper Reges terræ, *Apoc.* 17. Sed Iudæis nullo modo convenit vel numerus ille Regum, vel talis vrbis deſcriptio. 3. Cum ratione pugnant, vt omnes populi gentium repentè ſubjicerent ſeſe hominis Iudæi imperio, poſt tam inveteratum odium & contemptum. 4. Pugnat etiam cum alijs notis Antichriſti à Bellar. traditis, Prædicatio Evangelij per totum orbem, Imperij Romani deſolatio, ſacramenti altaris abolitio, &c. nullam omnino relationem habent ad Iudæum inter Iudæos præcipuè verſantem.

18. Bellarm. *Sedes Antichriſti erit in Hieruſalem, & in templo Solomonis. Proteſt.* Vna fabula poſita, alia putidior ſequetur. Sedes Antichriſti eſt Civitas *illa magna*, ſeptem habens montes, ſeptem Reges,

& decem cornua, quæ tempore Iohannis, regnum habuit ſuper reges terræ, cujus quinque Reges tum ceciderant, vnus fuit, & ſeptimus erat venturus, *Apoc.* 17. Num quid iſta conveniunt Hieroſolymæ? Bellarm. 1. *Eſt vrbs illa vbi Dominus noſter crucifixus eſt.* Prot. 1. Dominus noſter non fuit propriè crucifixus in vrbe Hieruſalem, ſed extra vrbem *Heb.* 13. 12. 2. Crucifixus fuit Dominus autoritate Romanâ, non Hieroſolymitanâ, & in illa actione Hieruſalem vocari poſſit platea Romæ, 3. Crucifixio hæc *ſpiritualiter* hîc eſt intelligenda, ſicut *ſpiritualiter* vrbs illa vocatur Sodoma & Ægyptus, ibid. de Chriſto in ſuis membris. Bellarmin. 2. *Roma comburetur illo ipſo tempore, Apoc.* 17. 16. *Proteſt.* Hoc non eſt illo ipſo tempore quo regnabit, & florebit Antichriſtus, ſed cum abiturus in exitium, Iidem enim dicuntur antea vires ſuas Antichriſto tradituri, & ſub ipſo diu militaturi, *verſ.* 13. *&* 14. Bellarmin. 3. *Antichriſtus ſedebit in Templo Dei.* 2. *Theſſ.* 2. *Proteſt.* Templum Dei non magis ſignificat templum Hieroſolymitanum, quam *Epheſ.* 2. 21. 1 *Cor.* 3. 16. 17. 2. *Cor.* 6. 16. *Apoc.* 3. 12. *&* 7. 15. *&c. Nullum determinat uni templum ſignificatur*, ait Cajetanus in illum locum. Bellarmin. 4. *Per Meretricem Apocal.* 17. *intelligi poteſt non Roma ſed vniverſa Diaboli civitas. Proteſt.* Non poteſt: quia neque ſeptem colles, neque ſeptem Reges, cum illa diſtinctione & ſucceſſione quæ ibi declaratur, poſſunt applicari ad mundum impiorum. Bellar. 5. *Intelligitur quidem Roma, ſed Roma Ethnica non Chriſtiana Proteſt.* Antichriſtus igitur tandem à Bellarm. collocatur in duabus ſellis, Hieruſalem & Roma: quæ etiam non tantum locorum ſpatijs magnis à ſe invicem diſtant, ſed & immenſo temporis intervallo. Roma enim Ethnica, qualis fuit tempore Iohannis & Hieruſalem qualis erit in fine mundi, ſedes eſt vnius & ejuſdem ſingularis perſonæ Antichriſti. Malè certè conſutæ ſunt iſtæ fabulæ, & nimis monſtroſæ.

19. Bell.

19 Bellarm. *Antichriſtus in doctrina ſua, 1. Negabit Ieſum eſſe Chriſtum, ac proinde oppugnabit omnia Salvatoris inſtituta. 2. Aſſeret ſe eſſe verum Chriſtum. 3. Affirmabit ſe Deum eſſe, & pro Deo coli valet. 4. Solum ſe Deum eſſe dicet: & omnes alios Deos, & idola oppugnabit. Hæc autem non conueniunt Pontif. Romano. Proteſt.* 1. Quædam horum conveniunt Antichriſto, ſed non omnia: Quia aliquam externam ſimilitudinem Agni debet habere. *Apocal.* 13.11. *Tam Antichriſtus quam cœtus ipſius* (ait Dion. Carth. in illum locum) *Chriſto ſimilis apparebunt, per ſimulatam ſanctitatem.* Debet aliquam ſimilitudinem habere Prophetæ. *Apoc.* 16.13. & 19.20. & 20. 10. Debet eſſe mater ſcortationum, id eſt, idololatriæ, *Apocal.* 17.5. Debet denique (Bellar. judicio) ſabbathum obſervare. 2. Quæ Antichriſtus dicitur in Scripturis *dicturus*, aut *negaturus*, poteſt dicere & negare, in *corde ſuo, Pſal.* 14.1. *in operibus ſuis. Ezech.* 28.2 contraria interim ſimulare pergens. Bellarmini in hoc ipſo cap. 14. docet Antichriſtum *occulte Diabolum culturum*, quum palam ſe ſolum adorandum eſſe docebit. Antichriſtus igitur occultè faciet illa, quæ planè ſunt contraria ijs quæ publicè præ ſe feret. Non eſt autem credibile callidiſſimum impoſtorem palam & apertis verbis ea dicturum ad ſeductionem hominum, quæ tam horrenda ſunt, & lumini naturę adverſa, vt vix vlli mortalium alius quiſquam ſimilia vel potuerit, vel tentaverit perſuadere. *Non dicturus eſt* (ait Dion. Carthuſ) *ſe Deo maiorem: ſed Deum nihil prorſus timebit, & diuina voluntati ſuam in omnibus præferet, diuinum cultum exterminans, & ſuum inducens.* Pontifices Romani, occulto ſuo modo, & reipſa, dicunt, & negant, illa omnia quæ Scriptura prædixit Antichriſtum dicturum & negaturum.

20. Bellar. *Antichriſti miracula tria ſunt præcipua. I. Finget ſe mori & reſurgere. Apoc.* 13.3. *II. Faciet vt*

imago

Solus Deus eſt Rex & Legiſlator autoritate propria, non accepta ab alio: & quoad executionem perdimus & ſalvus. *Proteſt.* Imo ſimpliciter ſolus eſt animarum aut conſcientiarum Rex, Legiſlator, & Iudex, quia animas & conſcientias hominum ſolus novit, & ſolus poteſt illis præmia vel pœnas diſpenſare. Cum autem Bellarm. vult Papam eſſe Legiſlatorem, & Deum eius executorem, nonne Papam effert in iſta relatione ſupra Deum, & novum argumentum nobis ſuppeditat, quo Antichriſtum facilè agnoſcimus?

28. *Proteſt.* 3. Papa adimit Chriſto Sacerdotium, cum Prophetia. 1. Quia non ſolum Chriſtum vult audiri, ſed magis ſe ſuoſque aliud Evangelium adferentes. 2. Quia multos alios Mediatores in cœlo pro Chriſto ſubſtituit. 3. Quia infinitos ſacrificulos in terra pro Chriſto ſubſtituit. 4. Quia per merita ſua nos ſalvari vult. Bellarm. 1. *Vbi legiſtis Papam magis velle quam Chriſtum audiri?*

Proteſt. 1. Legimus hoc apud Gratianum, Diſt. 40: *Tanta reverentia apicem Apoſtolicæ ſedis omnes ſuſcipiunt, ut nonnullam ſanctorum canonum diſciplinam & antiquam Chriſtianæ religionis inſtitutionem, magis ab ore præceptoris eius; quam à ſacris paginis expetant. Illius velle, illius nolle tantum approbant.* 2. Legimus apud Dominicum Bannes in Thom. *p.* 1. *q.* 1. *a.* 8. *Scriptura eſt præcipuè in corde Eccleſiæ, ſecundario vero in libris.* Per Eccleſiam aut ſaltem per *cor* illud Eccleſiæ, intelligunt Pontificii Papam. Papa igitur præcipuè eſt audiendus, & magis quam Chriſtus in libris Veteris & Novi Teſtamenti. 3. Legimus apud Bell de verbo Dei, *l.* 3 & 4. ubi contendit Pontificem eſſe iudicem Scripturarum: & perfectiorem habere fidei regulam quam eſt illa quæ in Scripturis continetur. 4. Legimus denique apud omnes Pontificios, qui docent Eccleſiæ vel Papæ authoritatem & teſtimonium eſſe rationem formalem propter quam & Chriſto & Scripturæ

Dei, ſic poſſe etiam ei dare hanc vim, vt per illum poſſit tempeſtates ſedare, & hujuſmodi: quia poteſtas Papæ extenditur quantum Eccleſiæ vtilitas requirit: ſed Eccleſiæ vtilitas id requirere poteſt. Ergo. Qui agno cereo poteſtatem dare poteſt, in cœlum aëreum, nonne poteſt ille facere vt de eodem cœlo ignis deſcendat? 4. Alia miracula multa iſtis homogenea à Pontificijs factitantur, vel finguntur in viſionibus animarum fabulantium de purgatorio, & miſſas petentium pro ſe celebrari: in morbis ſanandis propter imaginum venerationem: & in mirabilibus multis conceſſis ijs qui ſanctis aliquid voverunt.

Bellar. *Iſta genera miraculorum fuerunt in Eccleſia vſitata ante id tempus quo adverſarij Antichriſtum apparuiſſe dicunt.* Proteſt. 1. Non fuerunt antea vſitata, quamvis ſemel aut iterum facta. 2. Antichriſtus fuit antequam apparuit.

21. Bellarm. *Antichriſtus ex humili loco prodiens, 1. Per fraudem & dolos regnum Iudæorum adepturus 2. Pugnando occupaturus regna Ægypti, Libiæ, atque Æthiopiæ. 3. Subacturus poſtea ſeptem alios Reges, & eo modo Monarcha totius mundi evaſurus. 4. Cum innumerabili exercitu Chriſtianos toto orbe perſecuturus. Horum autem nihil Pontifici Romano convenit.* Proteſt. Quod Antichriſtus ex humili loco ortus, per fraudem, dolos, & bella, Monarcha evadet aliquó modo totius mundi, & Chriſtianos vbique perſequetur, verum eſt: & optimè convenit Pontifici Romano. Cætera, neque fundamentum vllum habent in Scripturis, neque humanitùs confici poſſunt, tribus annis cum dimidio, quibus terminis, regimen Antichriſti, Bell. cum reliquis Pontificijs concludit.

CAPVT 5.

CAP. 5.

De Antichriſto.

Argumenta noſtra. Cap. 19. &c.

Quamvis alia etiam ſint argumenta, præter illa quæ à Bell. vellicantur, quibus Papa Romanus arguitur Antichriſtus eſſe, & multa etiam horum & magis diſtinctè proponi & fortius etiam poſſint vibrari; nos tamen pro inſtituti noſtri ratione, Bell. veſtigia prememus, paucis tantum præteritis, quæ minus apta videntur, & repetitione inani, quantum fieri poſſit vitatâ.

22. *Proteſt.* 1. Notæ Antichriſti, quæ ponuntur, 2 *Theſſ.* 2. competunt in regnum Papæ, & ejus membra. 1. Quia regnat in Eccleſia ſub prætextu Eccleſiaſticæ authoritatis. 2. Sumit ſibi jus mutandi doctrinam Chriſti, & cultus à Deo inſtitutos: ſua autem vult obſervari tanquam divina. 3. Sumit ſibi jus de animabus poſt hanc vitam. 4. non vult ab Eccleſia, aut ab alio judicari. 5. Hæc & ſimilia ſummâ ſævitiâ defendit. Bell. 1. *Papa ſedit in templo Dei, non ut Deus, quia Deum ſanctos, & ſimilia adorat: non ut Rex, quia Chriſtum ſuperiorem agnoſcit: ſed ut Epiſcopus.* *Proteſt.* 1. Eo ipſo concedit Bellar. Papam eſſe Antichriſtum, quod cum fatetur *ſedere* in templo Dei. Hoc enim Scripturæ phraſi, nemini convenit, niſi Deo, Chriſto, & Antichriſto. 2. Dei propria aſſumere ſibi Papam probatur ſequentibus. Neque huic arrogantiæ repugnat magis adoratio ejus externa, quam Abſalonis ambitioni obſtitit, quod, *incurvabat ſeſe, & honorem exhibebat hominibus plebeis*, 2. *Sam.* 15. 5. Nomen ipſum *Domini Dei noſtri* Papæ approbanti tribuitur à ſuis. *Extract. Ioh.* 22. *in gloſſ. Decret. lib.* 6. *ti.* 6. Celebris etiam eſt inſcriptio i[...]

w[...]

eſtas, &c. Quo non ſuppoſito, non apparet via per quam indulgentiæ poſsint aliquid valere. & q. 5. *Quacunque ratione competat Papæ facere indulgentias, (ſive ratione ordinis, ſive ratione iuriſdictionis) non eſt dubium quin competat ei cura univerſalis Eccleſiæ. Viſus tamen habet, quod Papa non conſecratus, nec in Sacerdotem promotus, poteſt indulgentias facere.* Bonaventura ibid. poſt longam & ſpinoſam diſputationem, de illa quæſtione, an relaxatio poſſit fieri exiſtenti in purgatorio, concludit quaſi cum oſculo pedis Pontificis Romani: *ſi quis autem contendat, vicarium Chriſti habere judiciariam poteſtatem ſuper eos qui ſunt in purgatorio, non eſt ei multum improbè reſiſtendum. Dum tamen hoc dictat ratio vel auctoritas manifeſta. Quicquid enim loquimur diſputantes, vel etiam prædicantes, hoc ſanâ fide tenendum eſt, quod Dominus vicario ſuo plenitudinem poteſtatis contulit, &c. Unde de hoc non judicare, ſed gratias plurimas debemus Deo agere.* Non ignorabant iſti diſtinctionem inter abſolutionem judiciariam, & ſuffragium illud quo animæ defunctorum relaxari dicuntur: ſed in illa non potuerunt acquieſcere, neque in vlla alia myſterii hujus explicatione, niſi in pleniſſima poteſtate Papæ, quũ ſedet in templo Dei, tanquam Deus. Bellarm. autem cum aliis quibuſdam, totam difficultatem tolli putant (vel potius putari hoc ab aliis volunt) ineptâ diſtinctione inter *autoritatem abſolvendi, & ſolutionem per modum ſuffragii*: dum illam negant à Pontifice exerceri, hanc autem defendunt. Sed 1. communis eſt ſententia Pontificiorum, Indulgentiam concedere, eſſe actum juriſdictionis. *Azor inſtit. mor. part. 2. lib. 3. cap. 55.* 2. Concedere, negare, revocare indulgentias, pertinet ad authoritatem judicii. 3. Suffragium Papæ in concedendis indulgentiis, non eſt impetrationis, per orationes, merita, & ſatiſfactionem, ſed diſpenſationis eius talis, quatenus eſt propria Papæ, ergo ſuffragii modus, eſt modus authoritatis, & iuris: & iſta diſtinctio eſt verbo-

rum

rum tantùm, non rerum.

25. Bellarm. 4 *Non debet Papa, vel à Conciliis, vel ab Eccleſia judicari. Iohan. 21. paſce oves. Luc. 12. 42 quem Dominus conſtituit ſuper familiam.* *Proteſt.* De locis iſtis ſatis antea dictum fuit: quibus tamen addere licet, Bell ipſum fateri, de *Cler. lib.* 2. *cap.* 14 Verba illa *Luc.* 12. ab Hilario & cæteris Patribus de Epiſcopis omnibus exponi. Epiſcopi tamen ſunt à Eccleſia judicandi: quidni igitur & Papa niſi quod ille ſit *exlex*, ἄνομος. 2. *Theſſ.* 2. 8. Dum Bellar. defendit Papam omnes judicare, & à nemine poſſe judicari, probat apertè quod antea negavit, eum in Eccleſia regnare. Qui autem in Eccleſia regnat, vel Deus eſt, vel Deum ſeſe facit. Regum terræ in rebus Politicis (quod objicit hic Bellar.) alia eſt ratio: poſſunt eſſe Tyranni, ita tamen vt non ſint Dij: in ijs autem quæ pertinent ad religionem, ſi ſint Eccleſiæ membra, neq; debent abſolutè judicare, vt Pontifices, neq; ab Eccleſiæ judicio ſunt exempti.

26. Bellar 5. *Papa non interficit diſſentientes: nam ego Romæ doceo non licere Pontifici, mutare Christi doctrinam, aut cultus, neque cultus novos inſtituere, qui habeantur pro divinis, aut qui cum Evangelio vllatenus pugnent: & tamen non interficior.* *Proteſt.* Ratio eſt manifeſta: 1. Quia ſimulatè hæc negas, diſtinctionum ludens vmbrâ, non ſimpliciter, vt Christiani illi cordati, quorum ille multa millia hoc nomine occidit; facilius multo ferri ſolent hiſtriones, quam ſerio agentes. 2. Quia quicquid negas aut affirmas, judicium tamen ipſi Pontifici relinquis, de doctrina & cultu: vt nihil ſit in eis divinum cenſendum aut novum, niſi quod tale ab ipſo pronunciatur. 3. Quia probas & promoves Pontificem, illa ipſa facientem, quæ negas ab ipſo fieri licere: quæ eſt impietas ab Apoſtolo notata *Rom.* 1. 32.

27. *Proteſt.* Papa ſibi jus arrogat ligare quibus viſum eſt legibus conſcientias, & æternis pœnis ſubjicere.

re Sacramenta pro libidine ſua, vel nova inſtituere, vel quæ à Chriſto inſtituta erant corrumpere & vitiare, imò penitùs abolere, vt in ipſorum vicem ſubſtituat ſacrilegia: media conſequendæ ſalutis aliena proſus à doctrina Evangelii comminiſci: totam denique pro ſuo nutu mutare. Ergo effert ſe ſupra omne quod numen reputatur.

Bellarm. 1. *Dicit hæc Calvinus in 2. Theſſ. 2. ſed non probat.* *Proteſt.* Non probat illo in loco. 1. Quia fuiſſet contra ejus inſtitutum prolixis commentariis lectores fatigare. 2. Quia luculenter hæc omnia demonſtrat in inſtitutione ſua. 3. Quia probari non debent quæ non ſunt dubia: hæc autem ab omnibus non ſponte cœcutientibus poſſunt non tam videri, quam palpari. Bel. 2. *Nos omnes dicimus non licere Papa legibus perniciosis & iniquis homines ligare, nec ſacramenta nova inſtituere: nec inſtituta a Chriſto corrumpere, vel abolere: nec media comminiſci ad ſalutem, aliena à doctrina Evangelii: nec religionem Chriſtianam pervertere v l immutare.* *Proteſt.* 1. Diabolus ipſe, nedum Antichriſtus, non dicet ſibi licere, pernicioſis legibus homines ligare, facit tamen. 2. Sacramentum Novum inſtituit Papa, cùm *ſpecies* vel accidentia panis & vini vult eſſe Sacramentum. 3. Sacramenta à Chriſto inſtituta corrumpit, & mutilatione in calice auferendo, & additione inſutilium ſuarum cœremoniarum commixtione. 4. Cœnam etiam Dominicam abolevit, & ſacrilegam ſuam Miſſam in ejus vicem ſubſtituit. 5. Media conſequendæ ſalutis ab ipſo introducta eſſe, ne Bellar. quidem ipſe negat. Eo autem ipſo hujus generis omnia aliena ſunt à doctrina Evangelii, quod ab hominibus ſunt introducta, quaſi illi eſſent ſalutis Domini & autores. 6. Religionē pervertit, & mutat, dum religioſè colēdos, & religioſos cultus multos obtrudit, quos ſacra Scriptura non agnoſcit: & dum ſuas traditiones, & ſua decreta vult regulas eſſe religionis: Deus enim eſt vnicus in religione legiſlator, *Iſa.* 33. *Iac.* 4. Bellar. 3

Solus

Solus Deus eſt Rex & Legiſlator autoritate propri, non accepta ab alio: & quoad executionem perdendi & ſalvandi. *Proteſt.* Imo ſimpliciter ſolus eſt animarum aut conſcientiarum Rex, Legiſlator, & Iudex, quia animas & conſcientias hominum ſolus novit, & ſolus poteſt illis præmia vel pœnas diſpenſare. Cum autem Bellarm. vult Papam eſſe Legiſlatorem, & Deum eius executorem, nonne Papam effert in iſta relatione ſupra Deum, & novum argumentum nobis ſuppeditat, quo Antichriſtum facilè agnoſcimus?

28. *Proteſt.* 3. Papa adimit Chriſto Sacerdotium cum Prophetia. 1. Quia non ſolum Chriſtum vult audiri, ſed magis ſe ſuoſque aliud Evangelium afferentes 2. Quia multos alios Mediatores in cœlo pro Chriſto ſubſtituit. 3. Quia infinitos ſacrificulos in terra pro Chriſto ſubſtituit. 4. Quia per merita ſua nos ſalvari vult. Bellarm. 1. *Vbi legiſtis Papam magis velle quam Chriſtum audiri?*

Proteſt. 1. Legimus hoc apud Gratianum, Diſt. 4: *Tanta reverentia apicem Apoſtolicæ ſedis omnes ſuſcipiunt, vt nonnullam ſanctorum canonum diſciplinam & antiquam Chriſtianæ religionis inſtitutionem, magis ab ore præceptoris eius; quam à ſacris paginis expetant. Illius velle, illius nolle tantum approbant.* 2. Legimus apud Dominicum Bannes in Thom. *p.* 1. *q.* 1. *a.* 8. *Scriptura eſt præcipuè in corde Eccleſiæ, ſecundario vero in libris.* Per Eccleſiam aut ſaltem per *cor* illud Eccleſię, intelligunt Pontificii Papam. Papa igitur præcipuè eſt audiendus, & magis quam Chriſtus in libris Veteris & Novi Teſtamenti. 3. Legimus apud Bell de verbo Dei, *l.* 3 & 4. ubi contendit Pontificem eſſe iudicem Scripturarum: & perfectiorem habere fidei regulam quam eſt illa quæ in Scripturis continetur. 4. Legimus denique apud omnes Pontificios, qui docent Eccleſiæ vel Papæ, authoritatem & teſtimonium *eſſe* rationem formalem propter quam & Chriſto & Scripturis

Scripturis, & aliis fidem habemus. Notum enim eſt axioma: propter quod aliquid eſt tale, illud magis eſt tale.

29. Bellarm. 2. *Per Chriſtum preces terminamus: per Chriſti merita omnia petimus: à ſanctis petimus, vt ſuas preces cum noſtris coniungant. Mediatores igitur pro Chriſto, aut Chriſto nelgecto non ſubſtituimus.* *Proteſt.* 1. Quin Mediatores ſubſtituat Papa, non negat Bellarm. ſed tantum quod ſubſtituantur pro Chriſto, aut Chriſto neglecto. Ex parte igitur confitentem habemus reum, hoc in loco: ſed magis expreſſè de Sanct. Beat. *lib.* 1. *cap* 20. *Non eſt cur timeamus nomen Mediatoris transferre ad ſanctos.* 2. Cùm Chriſtus ſit perfectus, & omniſufficiens, vnicus Mediator, qui ex aliqua parte conſtituunt alios Mediatores, ii aliqua ex parte ſubſtituunt illos loco Chriſti, Chriſto aliqua ex parte neglecto. 3. Manifeſtè falſum eſt, omnes Pontificiorum preces terminari per Chriſtum, quicquid ſit de Miſſa. 4. Cùm autem ſanctos invocant, ſi per Chriſtum invocent, tum Chriſtum cõſtituunt Mediatorem apud ſanctos: ſi non per Chriſtum, tum invocant abſque Chriſto vt Mediatore invocationis. Si etiam per ſanctos invocant Deum, ſine Chriſto mediante, tum ſanctos ſubſtituunt in locum Chriſti: Si Chriſto mediante, tum mediatores conſtituunt inter nos & Chriſtum, & ſic loco Chriſti, quia eius locus eſt, vt ſit immediata noſtra via, aut immediatè nos & preces noſtras ad Deum deducat. Exempla ſacrilegarum invocationum Papiſtis familiarium ſunt omnibus nota.

30. Bellarm. 3. *Non ſubſtituimus ſacrificulos pro Chriſto: ſed dicimus Chriſtum per manus Sacerdotum iterum atque iterum ſe offerre.* *Proteſt.* 1. Hoc ipſum quod agnoſcitur eſt aliquo modo ſubſtituere ſacrificulum in locum Chriſti, quia ſacrificulo tribuit hanc poteſtatem, vt faciat Chriſtum ſemetipſum offerre, quando & quoties ipſe placet. Eſt etiam directè contra do-

ctrinam

ctrinam Scripturæ, *Heb.* 9. *&* 10. 2. Evidenter fal-
eſt quod dicitur, vel innuitur, Chriſtum, non ſo-
lum offerre quod offertur in Miſſa. . Verba
in canone ſunt, *ſuſcipe ſancte pater, &c. hanc im-
culatam hoſtiam quam ego indignus famulus*
offero tibi.

31. Bell. 4. *Profer locum vbi Papa dixerit, per*
vita ſuorum ſpiritualium, ſanctorumque hominum
vari. *Proteſt.* Inter alios infinitos, vnus eſt inſignis
cus apud Bellar. de pœnit. *lib.* 1. *cap* 4. vbi precation
approbat vt piam: *Meritum paſſionis Domini noſtri*
Chriſti, & beata Maria ſemper Virginis, & omnium
ſanctorum, &c. cedant tibi in remiſſionem peccatorum,
in augmentum meriti & gratia, & in premium
aterna.

32. *Proteſt.* 4. Papa aufert etiam Chriſto regn
quia in terris vult ipſe eſſe caput Eccleſiæ: in cœlo
ro alios opitulatores & ſervatores nobis conſtituit,
quos in miſeriis nos confugere jubet. Bellarm. 1.
nam Papa, aut vllus Catholicorum ſervatores
appellavit? *Proteſt.* Bellar. ipſe de Purg. *lib.* 1. *cap*
hæc habet verba:: *Si de verbis agitur, Scriptura*
dicit, &c. vbi homo ſuiipſius redemptor & ſervator
pellatur. & de Indulg *lib.* 1. *cap.* 4. *Non erit abſurdum*
ſancti viri, redemptores noſtri aliquo modo dicantur,
&c. Hoc autem inde probat, quia poſſunt cum
appellari *Salvatores. Non enim* (inquit) *minus*
prium Chriſto nomen Salvatoris, quam Redemp
Roſariorum etiam faſciculi ſunt ſatis noti: *O Sal*
trix, ô Redemptrix, &c. Bellar 2. *Prorex non negat*
minum ſuum eſſe Regem: ergo nec Papa negat
ſtum eſſe caput, cùm aſſerit ſe caput eſſe ſub ipſo.
teſt. 1. Proregis titulum & authoritatem ſumens
expreſſo mandato Regis, negat eum eſſe Regem.
cit Papa. 2. Regis mundani conditio admittit & p
at ſæpè vicegerentem: ſed Chriſtus ita eſt caput
leſię, vt neque egeat vicegerente, neque pati poſſ

ut ſubordinatum Bellarm 3. *Paulus poſtulavit ſubſidium orationum fidelium: Rom.* 15. *Proteſt.* Non tamen religioſè vllos eorum invocavit: neque vlla ex parte ad ipſos tanquam ad orationum auditores, cœleſtes opitulatores, aut mediatores, confugiebat: neq; ſine mandato Dei quidquam fecit. Longè aliud eſt, quærere ſocios precum in terris, quam implorare opem cœleſtium patronorum.

33. *Proteſt.* 5. Papa ſumit ſibi poteſtatem agendi quod ipſi libet, ita vt nemo debeat ei contradicere, ſed omnes voluntatem ejus accipiant pro Lege. Diſt.40. *Si Papa infinitas animas ſecum in infernum traheret, tamen nemo debet ei dicere, quid facis?* & Gloſſa, *Papæ eſt pro ratione voluntas.* Bell. 1. *Non eſt Pontifex qui hæc ibi dicit, ſed Epiſcopus Moguntinus. Proteſt.* Pontifex dicit, quicquid in jure Pontificio, ab ipſo ſancito, continetur. Bell.2. *Non negat Pontificem eſſe admonendum ex charitate, ſed negat poſſe argui ex authoritate, & iudicari. Proteſt.* 1 Negat expreſſè poſſe ipſi dici, *quid facis?* 2. Apoſtolus hanc authoritatem dat Chriſtianis, ut tali homini cuicunque, quamvis fuerit Apoſtolus alias, aut inſtar Angeli cœleſtis, denuncient *Anathema Maranatha.* 1. *Cor.*16.22. *Gal.*1.8.9 Bell.3. *Si ſententia hæc vera non ſit, cur nobis obiicitur? ſi vera eſt, cur non recipitur?*

Proteſt. 1. Hic ſpecimen habemus egregium, & conſcientiæ illius quam Bellarm. attulit ad controverſias tractandas, & artis quam exercet. Non potuit negare dictum: neque defendere dicendum. Quomodo igitur evadet? εὗρον φάρμακον, bicornem quodlibeticam interrogationem excogitavit, qua defendi poſſint blaſphemiæ omnes quas vel Antichriſtus, vel pater ejus, Diabolus poſſit eructare. Si arguatur, quod dixerit *ſe eſſe Deum, & neminem eſſe Deum præterea,* quidni confugeret ad Bellarm. Dilemma? *Si ſententia hæc vera non ſit, cur mihi obiicitur? ſi vera ſit, cur non recipitur?* 2. Reſpondemus autem, quamvis de jure vera

non ſit ſententia quæ pronunciatur, ſed impia, blaſphema, diabolica, quia tamen verum eſt, hanc ſententiam à Pontifice verbis pronunciari, & factis verificari, ideo co objicitur, vt certa nota, vel character Antichriſti. Bell. 4. *Gloſſa illa (Papa eſt pro ratione voluntas) vel à Pontifice, tanquam falſa, eſt ſublata in nova editione decreti, vel nunquam in decreto fuit.* *Proteſt* 1. Quamvis mille quingentæ ferè gloſſæ non ita pridem fuerunt e jure Pontificio ſublatæ, vt Franciſcus Sanctius Brocenſis, Profeſſor Salmanticenſis, in epiſtola quam ſuis paradoxis præfixa, teſtatur, quarum variæ (vt videtur) Antichriſtiano idiomate nimis apertè loquebantur, hæc tamen gloſſa manet, in Clement. ſub finem tit. de conſib. exact. & procur. *ſit pro ratione voluntas*, & in [illegible] ſua Papa obtinet antiquum. 2. Habetur hæc gloſſa quoad ſenſum, in ipſo textu, diſt. 40. quem antea [illegible] vimus, *illius velle, illius nolle, &c.* ita vt ſalvo [illegible] non potuerit auferri.

34. *Proteſt.* 6. Papa vult ſe audiri pluſquam Deum, blaſphemanſque vociferatur, Scripturam eſſe fontem omnium hæreſium, & ſchiſmatum, ambiguam, & obſcuram, &c. Bell. 1. *Primum illud in nullius Papæ ſcriptis legi.* *Proteſt.* Nos legimus in Bellarm. ſcriptis de verbo Dei. *lib.* 1. *cap.* 15. *Populus non ſolum non caperet fructum ex Scripturis, ſed etiam caperet detrimentum.* Quod etiam interpretatur ibi de hæreſibus [illegible] naſcituris. Bellarm. 2. *Lutherus, Hilarius, Tertullianus tale quid habent.* *Proteſt.* Quæ ab illis dicuntur, tendunt ad accuſationem perverſorum hominum, non ad Scripturas accuſandas, aut ad populum deterrendum ab earum lectione: non igitur ſunt talia. Bellarm. 3. *Ambiguas & obſcuriſſimas in plerîſque locis Scripturas eſſe, Papa veriſſimè docet, cum omnibus patribus, & Luthero.* *Proteſt.* In quibuſdam locis Scripturas eſſe nobis obſcuras, quo ſenſu verè [illegible] tur, fuit in prima controverſia declaratum. Sed generaliter, vel de plerîſque locis, talem obſcuri-

& ambiguitatem illis imputare, qualem Pontificij ſolent ſcurrilibus ſuis blaſphemijs de *naſo cereo, & bracchio mulieri*, &c. Si ipſæ Scripturæ ſint Chriſti, fieri non poteſt quin hoc ſit Antichriſti.

35. *Proteſt.* 7. Papa oppreſſit politias plurimas, & innumeras Eccleſias. Bellarm. *Quas politias? quas Eccleſias? Proteſt.* 1 Politiam vtriuſque Imperij, vrbis Romanæ, & quaſcunque jactat ſe tranſtuliſſe aut mutaſſe, atque etiam eas quas transferre tentavit, vt Angliæ, & Galliæ: &c. 2. Eccleſias omnes quæ ipſi adhærent oppreſſit, dum Eccleſiam Romanam in Catholicam, vt ejus verbo vtamur tranſubſtantiavit, & alias fecit appendices ejus, quas etiam ſecum in eandem apoſtaſiam traxit & dum Eccleſiam ſuam Catholicam in cancellariam aut curiam convertit nullo alio vſui inſervientem, quam ſpirituali & corporali oppreſſioni. Alias autem Eccleſias, quæ Babylonem fugiebant, non negabit ipſe quin pro virili oppreſſerit, idque omni genere crudelitatis.

36. *Proteſt.* 8. Papa totam fere pietatem in eo collocat, vt multa magnaque templa ſplendidè exſtructa, omnigenis pretioſis ornamentis niteant, cantuque reboent. Bellarm. 1. *Templa omnia huiuſmodi Chriſto Deo ſacrari ac dicari, nemo eſt qui neſciat. Proteſt.* 1. Falſũ hoc eſſe (excluſivè ſaltem) nemo eſt qui neſciat, cum & totius orbis experientia contrarium teſtatur, & ipſe Bellar. de cultu Sanct. *lib.* 3. *cap.* 4. diſertis verbis defendit, *ſacras domos non ſolum Deo, ſed etiam Sanctis, rectè ædificari & dedicari.* 2. Si ita eſſet, pietas tamen non debet in eo collocari. Sic enim qui dedicant templa Chriſto, fingunt ſibimet novum Chriſtum, quod eſt Antichriſti.

37. *Proteſt.* 9. Papa eodem modo agit in ſuis ſocijs & aſſeclis ditandis, quo prædictum fuit de Antichriſto. *Apoc.* 18. 3. 15. 16. Bellarm. 1. *Scilicet valde ditavit Eckium, Cocleum, &c. Proteſt.* 1. Negare hoc non debent Pontificij de quo ſolent etiam gloriari. Sic enim

mus ejus præcepta, ſed integrè ea ſeruemus, vt ille præcepit.

Proteſt. Hoc eſt, non prohibet aliud quam ne homines quidquam *vel addant, vel detrahant*, ſicut diſertis verbis dicitur, *Deut* 12. 32. ſi enim quidquam ab hominibus addatur, aut detrahatur, præcepta Dei non ſervantur integrè & purè, ſed corrumpuntur. *Deut.* 4. 2. *Ne addite, neque detrahite, vt ſeruetis.* Si quidquam igitur addatur, non ſervantur.

46 *Prot.* 18. Ex diametro adverſatur Evangelio Christi Papa, docens, & decernens vtramque partem cœnæ Domini non eſſe omnibus Chriſtianis miniſtrandum.

Bellar. 1. *Adhuc non videmus locum vllum Evangelii, vbi doceamur vtramque partem Sacramenti cœnæ Domini omnibus Chriſtianis miniſtrandam eſſe.*

Proteſt. 1. Nemo tam cœcus eſt atque illi qui nolunt videre. An videtis locum vbi docemini vllam partem cœnæ miniſtrare? eodem in loco docetur etiam vtramque partem eſſe miniſtrandam. Nullum enim præceptum extat de pane, magis quam de vino. 2. Videtis & agnoſcitis inſtitutum Chriſti de vtraque parte miniſtranda, ſed illud inſtitutum abrogare non dubitatis; ſic enim pronunciatur in ſacrilego decreto Conſtantienſi, ſeſſ. 13. *Licet Chriſtus poſt cœnam inſtituerit, & ſuis diſcipulis adminiſtrauit ſub vtraque ſpecie, panis & vini; tamen hoc non obſtante &c. præcipimus ſub pœna excommunicationis, quod nullus presbyter communicet populo ſub vtraque ſpecie panis & vini.*

Bellarm. 2. *Non dixit Chriſtus, bibite ex hoc omnes Chriſtiani, ſed omnes Apoſtoli. Prot.* Neque dixit de pane, *accipite & comedite omnes Chriſtiani*, imo neque omnes quidem *omnes* in illa parte legitur expreſſiſſe. Sed ſicut non juſſit Apoſtolos comedere, ſic neque bibere quatenus erant Apoſtoli, ſed quatenus erant Chriſtiani fœderati, & remiſſionis peccatorum in ejus ſanguine participes, *Matth.* 26. 28. atque adeò dixit re vera *bibite ex hoc omnes Chriſtiani. Quatenus ipſum*

ethnico more, alligat invocationem & cultum Dei, ad certas ſtatuas.

Bell. 2. *Verbum etiam Dei iubet, vt creaturas excellentiores honoremus, & quaſdam etiam invocemus.*

Proteſt. De invocandis creaturis precibus religioſis, nullum præceptum aut exemplum exſtat in tota Scriptura. Si vero omnes ſint invocandi qui ſunt honorandi, tum omnes homines debent invocari, quia omnes debent honorari, 1. *Pet.* 2. 17. vxores ipſæ debent à ſuis maritis invocari. 1. *Pet.* 3. 7.

Bellarm. 3. *Ad monumenta religioſa non aliter alligamus cultum, quam alligauerit olim Deus ad ſanctuarium.*

Proteſt. Hoc ipſo eſtis Antichriſtiani, quod hanc authoritatem vobis arrogatis, *non aliter* de religione ſtatuendi, quam ſi Dei poteſtatem vobis haberetis communicatam. Hæc eſt enim veſtra ratio. *Deus potuit, Chriſtus potuit, ergo Papa poteſt*: Sic argumentatur *Thom. Stapletonus: quæſt. 25. art. 1.*

Bellar. 4. *Hæc non cœperunt tum primum quando vos dicitis Antichriſtum fuiſſe revelatum.*

Proteſt. Sicut commutatio illa faciei cœli, quæ vespero apparet ante Solis occaſum, pertinet ad tenebras nocturnas, quamvis nondum planè adſint; ſic ſuperſtitiones illæ quę antea cœperunt quam Antichriſtus fuit planè revelatus, pertinent nihilominus ad Antichriſtum, & ejus myſterium. Præterea, hujuſmodi ſuperſtitiones nunquam eo modo, & gradu fuerunt receptæ in Eccleſia prioribus ſeculis, in quo Antichriſti ope fuerunt collocatæ. Hoc autem generaliter volumus reſponſum ad omnia illa quæ Bellarm. dicit de antiquitate aliorum etiam errorum, quos nos obiicimus Papæ, tanquam Antichriſto.

40. *Proteſt.* 12. Adverſatur 2. doctrina Papæ, Evangelio Chriſti, in eo quod docet non propter ſolius Chriſti meritum, ſed partim etiam propter noſtra bona opera nos iuſtificari & ſalvari.

Bellarm. 1. *De operibus quæ ſine fide & gratia fi*
fiunt, apertè cum Apoſtolo pronunciamus, ex iis ho-
nem non iuſtificari. II. Opera autem illa quæ ex fide
gratia procedunt, diſponere dicimus ad remiſſionem pe-
catorum, & quamvis non ſint meritoria ex iuſtitia,
modo tamen mereri & impetrare peccatorum remiſſi-
onem. III. Illa etiam opera quæ ab homine iuſtifica-
fiunt, dicimus gloriam ſempiternam verè ac pro-
mereri.

Proteſt. 1. Eo ipſo hæc doctrina adverſatur Evange-
lio, quod cum Apoſtolus generaliter & abſolutè dic
non ex operibus: Pontificij nihil volunt pronunciare,
diſtinctione trimembri, in cujus primo tantum me-
bro fatentur ſe *apertè cum Apoſtolo pronunciare*, i
duobus autem reliquis non audent hoc affirmare. Il-
lud ipſum quod tam apertè ſe dicunt cum Apoſtolo
pronunciare, duplicem fallaciam involvit. Nam pri-
multi Scholaſtici, & poſt illos pleriquc Ieſuitæ defe-
dunt, hominem naturalem, antequam habeat fide
aut gratiam, poſſe ſuis operibus, *ex congruo*, prima
gratiam mereri, dum facit quod in ſe eſt. Bonaventu-
ra in ſent. *lib.* 1. *d.* 41. 8. *& l.* 2. *d.* 27. 38. *& l.* 3. *d.*
27. *& diſt.* 18. 14. vbi etiam eum *interpretativè me-*
dicit, qui facit quod bonum eſt malo modo & mala
intentione. 3. Docent etiam vnum hominem qui est
charitate, poſſe alijs gratiā *ex cōdigno* mereri. Idem Bo-
nav. *in* 3. *diſt.* 18. 15. hominem mereri dicit *ex condi-*
in prima gratiæ infuſione, & motu liberi arbitrij.
Quod Bellar. dicit opera quæ juſtificationem præce-
dunt ſuo modo mereri & impetrare peccatorum remiſſi-
onem, hoc eſt apertè ſatis partem virtutis merito-
vel impetrativæ illius, quæ eſt propria Christi, t-
buere operibus humanis. 5. Nihil hic dicit Bell. de ſa-
tisfactionibus, & operibus illis quibus merentur ho-
mines remiſſionem pœnæ, in quibus magna pars est
Antichriſtianiſmi. 6. Cum dicit Bellarm. opera
quæ fiunt ab homine juſtificato, verè ac propriè me-

aut emundationẽ, (ſine qua nemo ingredietur in Regnum Dei) quærendam eſſe in Chriſto; atque adeò hac etiam ratione eſtis Antichriſti.

44. *Proteſt.* 16. Adverſatur Evangelio Papa, docens hominem poſſe Legi Dei ſatisfacere, & hac impletione legis juſtum eſſe, & vitam ęternam mereri.

Bellar. *Non dicimus hominem poſſe omnis peccati expertem eſſe: non timemus tamen aſſerere poſſe hominem per gratiam legem implere, & ea impletione vitam æternam promereri.*

Proteſt. 1. Non timetis igitur vobiſmetipſis contradicere, vnum & idem affirmando & negando, nam implere legem nemo poteſt, niſi ſit aut poſſit eſſe expers omnis peccati. 2. Non timetis Chriſtum negare: nam *ſi per legem eſt juſtitia, Chriſtus ſine cauſa mortuus eſt, Gal.* 2 21. 3. Non timetis Chriſti privilegium vobis arrogare. Rectè enim Oroſius, de arbitrij libertate, *dicis hominẽ poſſe eſſe ſine peccato: iterum ac ſæpius repeto, homo qui hoc poteſt Chriſtus eſt: aut præſume nomen, aut depone fiduciam.* Et paulo ante: *Miſer homo, qui non intelligit præparare ſe Antichriſti aduentui præcurſorem, qui ſeſe comparat in coæquationem filii Dei.*

45. *Proteſt.* 17. Evangelio adverſatur Papa, addendo præceptis Dei, & totam Eccleſiam ſuis traditionibus obruendo.

Bellar. 1. *In Evangelio non habetur illa tantum eſſe opera bona, quæ Deus præcepit.*

Proteſt. In Evangelio habetur, *fruſtra me colunt, docentes doctrinas quæ ſunt mandata hominum,* & res ipſa eſt adeò manifeſta, vt confeſſionem hujus veritatis extorſerit nonnullis Pontificiorum. Sic enim Alexander Alenſis. *p.* 3 *qu.* 64. *m.* 5. *art.* 2. *Nullus ſeruit Deo (proprie loquendo) niſi qui facit quod Deus præcepit, & ſicut præcepit.*

Bellarm. 2. *Regula illa, quæ tibi præcipio hæc tantum facito Domino, non prohibet aliud quam ne corrumpamus*

mus ejus præcepta, ſed integrè ea ſeruemus, vt ille præcepit.

Proteſt. Hoc eſt, non prohibet aliud quam ne homines quidquam *vel addant, vel detrahant*, ſicut diſertis verbis dicitur, *Deut.* 12. 32. ſi enim quidquam ab hominibus addatur, aut detrahatur, præcepta Dei non ſervantur integrè & purè, ſed corrumpuntur. *Deut.* 4. 2. *Ne addite, neque detrahite, vt ſeruetis.* Si quidquam igitur addatur, non ſervantur.

46 *Prot.* 18. Ex diametro adverſatur Evangelio Chriſti Papa, docens, & decernens vtramque partem cœnæ Domini non eſſe omnibus Chriſtianis miniſtrandam.

Bellar. 1. *Adhuc non videmus locum vllum Evangelii, vbi doceamur vtramque partem Sacramenti cœnæ Domini omnibus Chriſtianis miniſtrandam eſſe.*

Proteſt. 1. Nemo tam cœcus eſt atque illi qui nolunt videre. An videtis locum vbi docemini vllam partem cœnæ miniſtrare? eodem in loco docetur etiam vtramque partem eſſe miniſtrandam. Nullum enim præceptum extat de pane, magis quam de vino. 2. Videtis, & agnoſcitis inſtitutum Chriſti de vtraque parte miniſtranda, ſed illud inſtitutum abrogare non dubitatis; ſic enim pronunciatur in ſacrilego decreto Conſtantienſi, ſeſſ. 13. *Licet Chriſtus poſt cœnam inſtituerit, & ſuis diſcipulis adminiſtrauit ſub vtraque ſpecie, panis & vini; tamen hoc non obſtante &c. præcipimus ſub pœna excommunicationis, quod nullus presbyter communicet populo ſub vtraque ſpecie panis & vini.*

Bellarm. 2. *Non dixit Chriſtus, bibite ex hoc omnes Chriſtiani, ſed omnes Apoſtoli. Prot.* Neque dixit de pane, *accipite & comedite omnes Chriſtiani*, imo neminem, quidem *omnes* in illa parte legitur expreſſiſſe. & ſicut non juſſit Apoſtolos comedere, ſic neque bibere quatenus erant Apoſtoli, ſed quatenus erant Chriſtiani fœderati, & remiſſionis peccatorum in ejus ſanguine participes, *Matth.* 26. 28. atque adeò dixit etiam, *bibite ex hoc omnes Chriſtiani.* *Quatenus ipſum ob*

de omni, conuertuntur.

Prot. 19. Adverſatur Papa Evangelio Chriſti, dum docet contritionem mereri remiſſionem peccatorum, & confeſſione auriculari ac ſatisfactionibus humanis, ſeu operibus indebitis pro æternis pœnis peccatorum ſatisfieri: & hæc ipſa tamen pecunijs redimi poſſe.

Bellarm. 1 *Non dicemus contritionem mereri peccatorum remiſſionem.*

Prot. Dicit hoc Alexander Alenſis, qui inter Scholaſticos, fuit *Doctor irrefragabilis*, & *fons vitæ* vocatus. *p. 3. q. 17. m. 4. a. 3. & 4.* ſaltem quoad meritum *congrui*. Bonaventura etiam Doctor Seraphicus, & Divus, concedit contritionem eſſe *actum meritorium. m. 4. d. 17. 38.* Dixit etiam antea Bellar. hoc ipſe *cap. 9. ad 2. dolorem de peccatis ſuo modo mereri, id eſt impetrare remiſſionem peccatorum.* Teſtis denique hujus rei omni exceptione major eſt formula illa ſolemnis abſoluendi, apud Pontificios legitima & vſitata: *meritum, &c. humilitas confeſſionis, contritio cordis, & bona opera quæ feciſti & facies, &c. cedant tibi in remiſſionem peccatorum.* Præſertim ſi accedat interpretatio Ieſuitarum, in Caſibus conſcientiæ à Vincentio Fillincio editis, *Tomo. 1. tract. 6. cap. 5. n. 113.* vbi diſerte affirmant *contritionem delere omnia venialia peccata meritoriè ex condigno.*

Bellar. 2 *Non putamus nos ſatisfacere poſſe pro æternis pœnis, ſed pro temporalibus.*

Proteſt. Putatis 1. Pœnam æternam commutari in temporalem ex vi contritionis. Alex. Alenſis ibid. 2. Temporalem purgatorij eandem (excepta duratione) cum æterna in confeſſione & abſolutione ſacerdotis commutari in pœnam temporalem vitæ præſentis ib. 3 Præſtita ſatisfactione à ſacrificulo impoſita, iſtam pœnam ſolvi: ſed non preſtita cum poſſit, pœnam æternam redire. Ita per ſatisfactiones, & contritionem, (contritio autem continuata, vobis etiam eſt ſatisfactio interna) redimere putatis pœnas æternas.

Bellar.

certa, ſed quòd ipſemet Pontifex ſit homo, mendax, & per multa jam ſecula, ſemper ferè pravæ mentis, animique pravi, ita vt contra certiſſima teſtimonia, poſſit ac ſoleat pronunciare. 2. Ex hoc ipſo tamen ſequitur, Papam poſſe totam Eccleſiam à ſe pendentem inducere ad idololatriæ peccatum quia enim ἀποθέωσις vel canonizatio illa ſanctorum quæ apud Pontificios eſt in vſu, pendet ex facto, & facti teſtimonijs, vel informatione, vtrum ſcil. talis fuerit hic aut ille in Divorum numerum referendus, & talia fecerit, qualia de illo perhibentur; idcirco Pontifex poteſt hominem non ſanctum, ſed reprobum & damnatum, illo honore aſficere, ut religioſè ab omnibus colatur: quod etiam Cajetanus in tract. de indulgentijs agnoſcit. Hoc autem nihil aliud eſt quam inducere populum ad colendum idolum. Simili etiam ratione, propter iſtam fallibilitatem in rebus facti, poteſt Papa plenitudine ſuæ poteſtatis abuti, ad perniciem multarum Eccleſiarum & Rerumpublicarum, brutis ſuis fulminibus, & terrificis Bullis, tanquam inundatione, aut turbine exitiali.

Bellarm. 2. *Conveniunt etiam omnes in eo, poſſe Pontificem vt privatum Doctorem, errare, etiam in quæſtionibus juris vniverſalibus, tam fidei, quam morum, idque ex ignorantia. Proteſt.* 1. Ignorantia non eſt vnica cauſa quare Pontifices errant: ſed & improbitas & perverſitas voluntatis. 2. Si Pontifex poſſit errare vt privatus Doctor, tum poteſt errare in officio Pontificis, quo non tantum publicè, ſed etiam privatim docere tenetur. 3. Cum etiam non eſt Apoſtolus, aut Apoſtolica prærogativa gaudet: Apoſtoli enim non potuerunt errare cum privatim docebant. 4. Tum denique poteſt eſſe hæreticus: & privatim etiam totum illud verbis, ſcriptis, & factis deſtruere poteſt quod publicè videtur ædificare, in Eccleſiæ confuſionem & ruinam.

3 Bell. *Catholici omnes inter ſe conveniunt. 1. Pontificem cum generali Concilio non poſſe errare in cōdendis fidei decretis, vel generalibus præceptis morum. Proteſt.*

1. Vide

Epiſcopi, per omnia ſimilem eſſe poteſtati Regis: quid hoc eſt aliud, quam ſcenæ ſeruire, vnum & idem affirmando, negando, prout Spartæ prodeſt? 2. Bellarmin. ipſe cum approbatione narrat de tranſlat. imperij *lib.* 1. Zachariam Papam Regnum Francorum ab Hilderico, in Papinum tranſtuliſſe, eo ſolo nomine quod Pipinus non Hildericus Regis officio fungebatur, & vtebatur poteſtate. Sibimet igitur & ſuis Epiſcopis privilegium hoc ſumit, quod Regibus, cum ipſi ita placet, & eos in poteſtate ſua habet, non permittit, vt ſcil. dignitatem, præfecturam, & poteſtatem retineant, quamvis officio nulla ex parte fungantur. 2. Longè alia eſt ratio Regum, ac eſt Epiſcoporum: Reges habent dominium, jus imperij meri & mixti, (vt Iuriſconſulti loquuntur) & poteſtatem alijs jurisdictionem communicandi: ſed Epiſcopi ſunt miniſtri Chriſti, œconomi, & mandatarij, ſine imperio, ſine domino, atque adeo ſine poteſtate mandandi. 4. Vbi tamen eliguntur Reges, non ſolent admitti non recturi. Epiſcopus autem propter perſonalia dona, ad officium perſonale eligitur & vocatur. 5. Diſcriptio illa Epiſcopi, per *poteſtatem imperandi & puniendi*, neque ex Scripturis, neque ex Patribus adfertur, ſed ex Antichriſti officina.

Bellarm. 2. *Non tenentur Pontifices per ſe concionari, & ſacramenta miniſtrare, ſi juſta aliqua de cauſa impediantur: ſed ſatis eſt, ſi curent per alios iſta omnia præſtare.*

Proteſt. 1. Ejus eſt paſcere oves Chriſti cujus eſt amare Chriſtum. *Ioh.* 21. Non ſatis eſt igitur vt Pontifex per alios paſcat, niſi ſatis etiam habeat per alios Chriſtum amare. 2. *In debitis perſonalibus* (ait Cajetanus in 2 2. *q.* 185. *art.* 5.) *non abſoluitur debitor ſi per alium facit: ſalus etiam animarum, per ſe loquendo, ita neceſſitat paſtorem ad perſonalem curam, quod regulariter non poteſt ſine ipſius Epiſcopi perſonali cura haberi.* 3. Quænam eſt iſta *juſta cauſa* qua ſemper impediuntur

impediuntur Pontifices, ne per ſe concionentur? pro-pria volũtate, inſcitia mũdi pompa, negotijs hujus vitæ libidine, & luxu, quaſi compedibus continentur, ita vt ne digitum quidem extendere poſſint ad paſtorum officium exequendum, ſatagunt de multis, & vnum illud neceſſarium omittunt. 4. Quinam ſunt illi *alij* per quos concionatur Pontifex Romanus? ſi ſint certi ordinis homines, operæ pretium eſſet ſcire cujus, vt diſtinguerent homines inter conciones Pontificiales & alias. Si per omnes in omni loco; tum 1. concionatur Pontifex, ſed neſcit, *quid, quando, quoties, quibus*, aut *per quos*. 2. concionando docet planè contraria; per Ieſuitas pleroſque docet prædeſtinationem ex bono vſu liberi arbitrij præviſo: & eodem tempore per Dominicanos docet hoc eſſe dogma Pelagianum. per Ieſuitas docet ſe habere poteſtatem ſupra Concilia generalia, & ſupra Reges, ita vt poſſit eos exuere ſuis regnis: ſed ſimul tamen per Sorbonicos, docet hanc ſententiam eſſe multis nominibus damnandam & pernicioſam: & ſic in alijs articulis, qui maximi ſunt momenti.

Bellar. 3. *Alioqui Epiſcopi ad impoſſibilia obligarentur Quia nullus tam exiguus eſt Epiſcopus, qui poſſit per ſe ſufficere, ad concionandum & ſacramenta miniſtranda, in tota ſua diœceſi.*

Proteſt. Epiſcopi iſti Diœceſani ſunt humanæ creaturæ. & dum volunt eſſe ordinarij paſtores, provinciarum, & comitatuum, in quibus multæ ſunt Eccleſiæ, ad impoſſibilia quidem obligantur, non à Chriſto, qui tales paſtores ſuis Eccleſijs nunquam dedit, ſed ab hominibus, & à ſemetipſis: certa regula juris, *mandatarius quod in mandatum accepit alij mandare non poteſt.*

Bellar. 4. *Valerius Epiſcopus Hipponenſis commiſit ſancto Auguſtino officium prædicandi.*

Proteſt. Hoc eſt, vnus concionator, minus vtilis populo locum conceſſit alij concionatori, magis apto ad populum ædificandum. nuſquam legitur, quod vel Valerius

Valerius, vel alius aliquis Epiſcopus antiquus, per alios concionari ſolebat in tota diœceſi: hoc monſtris illis annumerari debet, quæ Antichriſtus peperit, non Embrio, infans, aut adoleſcens, ſed planè adultus.

CAP. 6.

DE

Infallibilitate Papæ. Lib. 4. cap. 1. & 2.

PRiori diſſertationi de Antichriſto, ſũma cum ratione ſubnectitur hæc, de infallibilitate Papæ: quia jam olim plerique boni, Hildebrandum Antichriſtum eſſe ex eo concludebant, quòd *ſemetipſum errare non poſſe gloriabatur. Avent. in annal. lib. 5.* quod etiam poſtea Everhardus Epiſcopus Iuvaniæ nomen blaſphemiæ eſſe dixit, ſcriptum in fronte Antichriſti, *Deus ſum, non poſſum errare. idem Avent. l. 7.* Sed ad hanc prærogativam Papæ probandam, nihil ferè ex Scripturis profert, Bell. ſatis habuit, eam prolixe explicare, & humanis præſumptionibus obiter aliquo modo fulcire. Non poſſumus igitur tam diſtinctè atque antea, totam controverſiam ſimul tractare.

THESIS I.

Bellarm. *Conveniunt omnes in eo, poſſe Pontificem, etiam ut Pontificem, & cum ſuo cœtu conſiliariorum, vel cum generali Concilio, errare in controverſiis facti particularibus, quæ ex informatione teſtimonijſque hominum præcipuè pendent. Proteſt.* 1. Quamvis hoc ſine dubio verum ſit, poſſe Pontificem in iſtis errare; illa tamen non eſt vnica cauſa hujus erroris, quam Bellarm. innuit, quod informationes & teſtimonia quæ ab alijs ad eum adferuntur ſint in-

certa,

certa, ſed quòd ipſemet Pontifex ſit homo, mendax, & per multa jam ſecula, ſemper ferè pravæ mentis, animique pravi, ita vt contra certiſſima teſtimonia, poſſit ac ſoleat pronunciare. 2. Ex hoc ipſo tamen ſequitur, Papam poſſe totam Eccleſiam à ſe pendentem inducere ad idololatriæ peccatum quia enim ἀποθέωσις vel canonizatio illa ſanctorum quæ apud Pontificios eſt in vſu, pendet ex facto, & facti teſtimonijs, vel informatione, vtrum ſcil. talis fuerit hic aut ille in Divorum numerum referendus, & talia fecerit, qualia de illo perhibentur; idcirco Pontifex poteſt hominem non ſanctum, ſed reprobum & damnatum, illo honore afficere, ut religiosè ab omnibus colatur: quod etiam Cajetanus in tract. de indulgentijs agnoſcit. Hoc autem nihil aliud eſt quam inducere populum ad colendum idolum. Simili etiam ratione, propter iſtam fallibilitatem in rebus facti, poteſt Papa plenitudine ſuæ poteſtatis abuti, ad perniciem multarum Eccleſiarum & Rerumpublicarum, brutis ſuis fulminibus, & terrificis Bullis, tanquam inundatione, aut turbine exitiali.

Bellarm. 2. *Conueniunt etiam omnes in eo, poſſe Pontificem vt priuatum Doctorem, errare, etiam in quaſtionibus juris vniuerſalibus, tam fidei, quam morum, idque ex ignorantia.* Proteſt. 1. Ignorantia non eſt vnica cauſa quare Pontifices errant: ſed & improbitas & perverſitas voluntatis. 2. Si Pontifex poſſit errare vt privatus Doctor, tum poteſt errare in officio Pontificis, qui non tantum publicè, ſed etiam privatim docere tenetur. 3. Cum etiam non eſt Apoſtolus, aut Apoſtolica prærogativa gaudet: Apoſtoli enim non potuerunt errare cum privatim docebant. 4. Tum denique poteſt eſſe hæreticus: & privatim etiam totum illud verbis, ſcriptis, & factis deſtruere poteſt quod publicè videtur ædificare in Eccleſię confuſionem & ruinam.

3 Bell. *Catholici omnes inter ſe conueniunt. 1. Pontificem cum generali Concilio non poſſe errare in cōdendis fidei decretis, vel generalibus præceptis morum.* Proteſt.

1. V

municat, quòd tantum errorem hęreſi proximum, per tot ſecula manere permittit in Eccleſia non palam damnatum? 3. Non toleratur alio modo à Papa, niſi quo omnia ſibi inimiciſſima tolerare ſolet quæ tollere non poteſt. Damnatur & anathematizatur hæc ſententia â Papis in ſuis Decretis, vt Azorius oſtendit *inſtitut moral. p. 2. l. 5. c. 4. quaſt. 3.* ſed non audent permittere vt iſta queſtio in Conciliis tractetur: ne quidem in Tridentino hoc ſatis tutum videbatur: neque volunt ſua propria placita irriſioni multorum exponere: idcirco ſatis habent vtcunque per ſuos emiſſarios hanc ſententiam vellicare, & contrariam paulatim inſinuare. Interim tamen non eſt toleratio mutua, ſed maxima diſcordia, inter partes adverſas. ſic enim Iohannes Major, apud Navarrum, ſuper *c. novit not. 3. num 84 Romæ nemini permittitur tenere Pariſienſium & Panormitani ſententiam, nec rurſus Academia Pariſienſis patitur ut contraria opinio aſſeratur in ea.* 4 Illud autem imprimis obſervandum, ex confeſſione Bellarmini nondum certum & determinatum eſſe inter Pontificios, vtrum Pontifex Romanus certum & infallibile judicium habeat necne in quęſtionibus fidei & morum: atque adeò incertum eſſe an ſupremam poteſtatem habeat in Eccleſia necne: quod tamen Bellar. antea contendebat eſſe de fide, & ſecundùm ejus theologiam eſt fidei principium decumanum.

Bell. 4. *Tertia ſententia eſt, Pontificē non poſſe aliquando eſſe hæreticum, nec docere publicè hæreſin etiamſi ſolus rem aliquam definiat. Hæc Pighii ſententia eſt probabilis, non tamen certa* Proteſt. Hæc futilis adulatio Pighii ferè propria, à Pontificiis cordatioribus temeritatis damnata, Bannes in 1. *q.* 1. *a* 8. *pag.* 55. *& in* 2. 2. *q.* 1. *a.* 10. *pag.* 57. non aliâ ratione probabilis à Bell. vocatur, quam quod ejus probationem vel approbationem, in gratiam Papæ, vovet & optat.

Bellar. *Quarta ſententia eſt, Pontificem, ſive* hæreti-

hæreticus eſſe poſſit, ſiue non, non poſſe vllo modo definire aliquid hæreticum, à tota Eccleſia credendum. Hæc eſt communiſſima opinio, certiſſima, & aſſerenda.

Proteſt. 1. Mirum eſt, hujus opinionis communiſſimę, nullum teſtem ex omnibus Scholaſticis proferri à Bellarm. præter vnum Thomam, & cum etiam illam limitationem non habere per quam Bellar. iſtam ſententiam à cęteris diſtinguit. Hęc certè communiſſima ſententia, novum eſt commentum, non Patribus tantum, ſed & Scholaſticis antiquis ignotum. 2. Nihil aliud eſt quam negatio concluſionis: cùm enim contra ſic diſputatur: Qui poteſt eſſe hęreticus, poteſt definire aliquid hereticum à tota Eccleſia credendum; ſed Papa poteſt eſſe hęreticus: ergo Papa poteſt definire aliquid hereticum à tota Eccleſia credendum: Reſpondetur à Bell. ſive poſſit eſſe hęreticus, ſive non poſſit, non poteſt definire aliquid hęreticum à tota Eccleſia credendum. 3. Miraculum fingit novum, & inauditum: quod quamvis Papa poſſit hęretica credere, & docere: non poſſit tamen vllo modo definire eadem ab omnibus eſſe credenda. 4. Authores hujus commenti inter ſe diſſentiunt, dum quidam eorum infallibilitatem Papæ pendere faciunt ex debita diligentia quam adhibet in veritate quęrenda, alii vero debitam illam diligentiam Papę neceſſariam eſſe negant.

9. Bellar. 1. *Non diſſident inter ſe, quia omnes rogati, reſponderent non poſſe fieri, ut Papa temere definiat.* *Proteſt.* Falſum hoc eſſe apparet ex iis quæ apud Azorium habemus, *inſtit. mor. p. 2. lib. 5.* vbi conceduntur quidam *poſſe Papam peccare contra prudentiam, ſi concilium & diligentiam non adhibeat in definiendo.* & apud Bannem *in 2. 2. q. 1 a. 10 p. 10. 63. 64.* contendunt, *nullum privilegium fuiſſe conceſſum Petro, ne prudentia eius deficeret:* vbi etiam ex adverſa parte diſputat ipſe Bannes *aſſiſtentiam Spiritus ſancti non eſſe conceſſam Papæ, per immediatam illuminationem: & niſi debitam diligentiam adhibeat*, Papam exponere ſeſe peri-

periculo errandi. Bellar. 2. *Qui promiſit finem, ſine dubio promiſit & media*. *Proteſt*. 1. Hæc eſt præcipua quæſtio, an Deus promiſerit Papæ infallibilitatem judicii, quam Bellar. hic intelligit per finem: numquid dubium vnum probatur per magis dubium? 2. Nullum datur exemplũ, quo Deus promiſit alicui mortalium, ipſum ſemper diligentiam illam adhibiturum, cujus, tanquam medii, virtute immunis eſſet ab errore in judicando Prophetę & Apoſtoli non per media hoc habuerunt, ſed per immediatam revelationem.

10. Bellar. *Vt hæc ſententia (de infallibilitate Papæ) facilius intelligi & confirmari poſſit, ſtatuimus aliquot propoſitiones*. *Proteſt*. Vna propoſitio ſtatuenda primo fuit, ſine qua iſta ſententia non poteſt vllo modo intelligi aut confirmari, quæ tamen inter Bellarm. propoſitiones non comparet: illa nempe qua certa regula traderetur, quomodò fide divina poſſint homines fieri certiores, *quando hic vel ille Pontifex qui Eccleſiæ Romanæ præeſt, ſit verus & legitimus Petri ſucceſſor, & legitime definit aliquid à tota Eccleſia fide divina credendum*. Bannes in 2.2. *q*.1. *a*.10. *pag*.62. concedit, fide tantum humanâ, cui poteſt ſubeſſe falſum, credi hunc aut illum eſſe Chriſti Vicarium: quia pendet hoc ex variis circumſtantiis, quæ poſſunt fallere, hunc ſcil. aut illum eſſe virum, baptizatum, ritè & legitimè, vel canonicè electum in Pontificem Romanum. Cajetanus in 2.2. *q*.2.1. *ad* 4. idem docet. Canus de *loc. cap*. 8. *ad* 10. diſtinctè etiam eandem veritatem confirmat, quia etſi fide divinâ creditur id quod ex vna propoſitione divina fide certa, & altera certa evidenti lumine naturali, bonâ argumentatione colligitur, non tamen illud quod cõficitur ex vna propoſitione divina fide credita, & ~~antea~~ ALTERA ſola fide humana nota. In iſthoc igitur ſyllogiſmo: Qui legitimè eſt electus in talẽ, eſt Petri ſucceſſor, & Chriſti vicarius: ſed hic vel ille eſt ita electus: ergo eſt Petri ſucceſſor, & Chriſti vicarius: aſſũptio tã-

tum

tum humana fide eſt certa: ergo concluſio non conſtat
fide divina, ſed humana, cui falſum poteſt ſubeſſe. Azo-
rius autem *inſtit. par. 2. l. 5. cap. 5.* pro nobis ex præmiſ-
ſis illis ſic argumentatur: *Si ſola fide humana credimus hunc vel illum, eſſe ſummum Pontificem, non poteſt eius iudicium eſſe fide divina certum ac verum: neque obligari poteſt Eccleſia ad iudicium vel ſententiam huius vel illius Pontificis fide divina credendum: nam definitio fidei Papa authoritate facta, tandem reſolvitur in authoritatem ipſius Papa.* Ex iſtis apparet, nihil eſſe certi in decretis Papæ: neque poſſe Eccleſiam ab illis pendere, quamvis generales omnes propoſitiones à Bellarm. ſtatutæ gratis, ipſi concederentur: Miſerrima enim ſunt illa refugia Azorij: *nos (i.e. Eccleſia) credimus hunc eſſe ſummum Pontificem, quia Eccleſia ſic credit. Deus non permittet vt inhabilis eligatur.* Quaſi diceret: Eccleſia credit, quod Deus nuſquam revelavit, quia Eccleſia hoc credit. Propoſitiones tamen Bell. falſas & vanas eſſe breviter oſtendemus.

11. Bellar. *Propoſ. 1. Pontifex cum totam Eccleſiam docet, in his quæ ad fidem pertinent, nullo caſu errare poteſt.* Proteſt. 1. Nulla ratio, aut rationis vmbra poteſt reddi, quare non æquè poſſit errare Papa, cum totam Eccleſiam docet, atque cum docet aliquam Eccleſiæ partem, aut cum illos docet qui nondum ſunt in Eccleſia. Cum igitur tacitè Bellar. concedit vnum, non poteſt alterum, niſi per inſaniam negare. 2. Quamvis alias forſan non erraret, quandocunque tamen hoc ſibi arrogat, vt totam Eccleſiam doceat tanquam fidei iudex, quicquid ſit quod præcipuè intendit docere, non poteſt non graviter errrare. Cum enim aliquid in fide vel moribus hoc modo definit, eo ipſo definit ſe eſſe judicem fidei & ſimul pronunciat, hoc eſſe fide divina credendum, duplicem hunc errorem errat, quandocunque totam Eccleſiam docet: ſæpiſſimè etiam decreta Papæ mendacia ſunt ratione finis, quo ſola Bellarm. *lib. 3. cap.* 15. Antichriſti miracula mendacia

eſſe dicit,adeo vt ne illud quidem privilegium ſit Papę ſimpliciter concedendum , quod *nunquam mentitur, cum verum dicit*. 3. Toties errant Papæ, docendo totam Eccleſiam in his quæ ad fidem pertinent, quoties in ſuis decretis, decretalibus, aut aliis publicis ſcriptis ac reſcriptis aliquam partem Scripturę ſacrę ,malè interpretãtur: quod non rarò illis contigiſſe, qui frontem habet,non negabit.

12. Bellar. *Promiſsio eſt Chriſti Luc*.22. *ego rogavi pro te vt non deficiat fides tua*. *Proteſt* 1. Nihil inde concludi poſſe pro infallibilitate Papę, Pontificii multi fatentur. ſic enim Bannes in 2.2 *q*.1. *a*. 10. *pag*. 149. *Speciale Petri privilegium ſonat , in quo aliqui piè et catholicè intelligunt perſeverantiam in fide interiore Petro eſſe promiſſam: ad ſucceſſores eius extendere non cogimur*. 2. Nihil hic dicitur de *docendo*: nihil de *tota Eccleſia* docenda: nihil de *errores*: nihil de *Papa*. Quis igitur Alchymiſta poteſt hanc promiſſionem convertere in illam,qua promitteretur, *Papam non poſſe errare,cùm totam Eccleſiam docet de fide,non poteſt errare*. 3. Bellar. ipſe hęc argumenta in contrarium (quamvis aliud agens) hoc ipſo *c*.3. profert. 1. *Vna tantum perſona deſignatur, Simon, Simon*. 2. *Dominus pro illo rogat, qui erat perVertendus, et converteudus*. Hæc enim omnibus Pontificibus Romanis non conveniunt. 4 Similiter oravit Dominus pro Apoſtolis, *Ioh*. 17.11.17. Bell. 1. *Non erat ratio cur bis pro perſeverantia Petri oraret*. *Prot*. 1. Chriſtus *Mat*. 26. ter eandẽ orationẽ repetebat. 2 Fuit etiam ſpecialis ratio pro Petro rogandi, quia ſpecialitèr fuit tentandus. 3. Nulla ſpecialis oratio pro Petro exprimitur: ſed ſpecialiter tantũ Petro ſignificatur, quod oratio Chriſti ad illum pertinebat. Bellar. 2. *Speciale aliquid fuit Petro impetratum*. *Prot*. Nihil ſpeciale fuit Petro impetratum: ſed ſpeciali modo ipſi ſignificatum & applicatum. Bellarm. 3. *Mediatè ſaltem oravit hoc loco Chriſtus pro omnibus Apoſtolis, id eſt, pro aliquo dono Petro communicando in aliorum utilitatem*.

tem. *Proteſt.* 1. Si hoc concedatur, nihil inde ſequitur. 2. Hoc in loco non oravit Chriſtus omnino. 3. Quod impetratum fuit Petro, non magis pertinebat ad alios Apoſtolos, quam quod impetratum fuit aliis, pertinebat ad Petrum. Bellar. 4. *Donum hoc loco impetratum Petro, etiam ad ſucceſſores eius pertinet, in vtilitatem Eccleſiæ, quæ ſemper indiget aliquo à quo confirmetur, & cuius fides deficere non poſſit.* *Proteſt.* 1. Verbis immediatè ſequentibus, negat Bellar. totum donum hoc loco impetratum Petro, ad ſucceſſores eius pertinere, 2. Perſonalia etiam Petri dona pertinebant ad vtilitatem Eccleſiæ. 3. Eccleſia non indiget vno aliquo, ſed multis, quorum fides non deficiat, & à quibus poſſit confirmari. Infallibili autem confirmatore, præter Scripturam & Spiritum ſanctum, negamus eccleſiam indigere.

13. Bellar. *Dominus duo priuilegia Petro impetrauit, 1 vt ipſe non poſſet vnquam veram fidem amittere, 2 ipſe tanquam Pontifex, non poſſit vnquam docere aliquid contra fidem: ſiue ut in ſede eius nunquam inueniretur, qui doceret contra veram fidem, primum fortaſſe non manavit ad poſteros: ſecundum ſine dubio manauit.* *Proteſt.* 1. Non ſunt duo privilegia, ſed vnum, *non amittere fidem: & non docere contra fidem.* 2. Non fuerunt iſta privilegia propria Petri: ſed communia omnium Apoſtolorum. 3. Perſonalia hæc fuiſſe probatum eſt antea, non hæreditaria. 4 Si vnum ad poſteros non manavit, quod fundamenti rationem habuit, non eſt credibile alterum ad eos manaſſe. 5. Vt hoc conveniat ſucceſſoribus Petri, oportet vt omnes negent Chriſtum, & poſtea convertantur.

Bellar. 1. *Non eſſe abſurdum, ſi dicamus illud (conuerſus) intelligi de conuerſione Petri ad alios quos videret tentatos & vacillantes.* *Proteſt.* Nihil abſurdius poteſt fingi, quam vt converſio Petri, cribrationi Satanæ oppoſita, certo tempore futura, ποτε ἐπιστρέψας, quam Chriſtus ipſe poſt triplicem negationem ſuorum dico,

[d]ixit, quam Petrus ipſe, adverſionem aliquam præſupponere ſenſit, quam omnes interpretes reſipiſcentiam eſſe docent, de attentione ad alios explicetur. Bellarm. 2. *Converti à peccato convenit privatæ perſonæ: ſed confirmare fratres convenit capiti & principi aliorum.* Prot. Vni & eidem perſonæ, tribuuntur à Chriſto, ſub vna & eadem ratione: ſi igitur vnum conveniat privatæ perſonæ, convenit & alterum, ſi vnum ſit perſonale, perſonalia ſunt ambo. Confirmare certè fratres propriè pertinet ad fratrem; pertinet ad eos, quorum eſt exhortari. 1. *Theſſ.* 1. 2. atque adeo ad omnes fideles, *Heb.* 3. 13. & 12. 12. 15

14. Bellarm. 1. *Mat.* 16. *Petrus cum ſucceſſoribus dicitur Petra & fundamentum Eccleſiæ non ruituræ: ergo nec ipſe Petrus, nec ſucceſſores ejus poſſunt ruere, aut errare.* Proteſt. 1. Petrus nullo modo eſt petra vel fundamentum Eccleſiæ niſi reſpectu doctrinæ Apoſtolicæ, quam ex immediata revelatione accepit & tradebat: ſed in iſto reſpectu nullos habere eum ſucceſſores, Pontificij ipſi fatentur. 2 Petrus hoc reſpectu non potuit errare, docens partem aliquam Eccleſiæ: Papam autem illo privilegio non gaudere Bellarm. concedit. 3. Papam poſſe hæreticum eſſe & damnari, Bell. non negat, quomodo autem ædificium erit in cœlis, cujus fundamenta varia ſunt in inferno?

15. Bellarm. *Papa eſt paſtor Eccleſiæ, quo errante, tota Eccleſia errabit, neque oves poſſunt judicare, vtrum paſtor erret necne, vtrum Pontifex rectè doceat, an non.* Proteſt. 1. Petitur principium. 2. Paſtor poteſt errare, Eccleſia illa, cujus eſt paſtor, non errante. Papam poſſe eſſe hæreticum Papæ ipſi concedunt. 3. Iudicare diſcernendo poſſunt ac debent de doctrina paſtorum, omnes illi, qui jubentur ſpiritus probare. 1. *Ioh.* 1. 4. 4. Hoc ipſo manifeſtè declarat Papa ſe eſſe Antichriſtum, quod illum locum in Eccleſia ſibi vendicat, vt ipſo errante & ruente, tota Eccleſia corruere debeat, ſic enim Gregorius epiſt. *lib.* 4. *ep.* 32. & 36.

Iohannem Conſtantinopolitanum arguit Antichriſti-
næ præſumptionis: *Vniuerſa igitur Eccleſia corru-
quando is qui appellatur vniuerſalis, cadit.*

16. Bellarm. *In Teſtamento Veteri, quod fuit figu-
noui, Pontifex habuit* vrim *&* thummim: *quæ duo qu-
fuerint: nondum conuenit, ſed credendum eſt ſignifi-
veritatem & doctrinam: ita vt* vrim *deducatur à* iara
docuit, & thummim *ab* aman, *credidit. Prot. ſt.* 1. Pon-
tifex Iudaicus non fuit typus Pontificis Romani, ſ-
Chriſti. 2. Pontifex Iudaicus non habuit *vrim* & *thum-
mim* poſt deſtructionem primi templi: *Ezec.* 2.63. *Ne.*
7.65. 3. Quando habuit iſta myſteria, non ipſi a-
leges novas condendas inſerviebant, ſed ad inquiren-
dum à Deo: neque potuit eorum ope ad libitum, ſi-
errore, pronunciare. 1. *Sam.* 28.6. 4. Non amplius po-
ſtulamus in iſta quæſtione, quam Papam poſſe errare,
eodem modo quo Pontifices Iudaici errarunt olim, i-
Chriſto rejiciendo & condemnando. 5. Non auto-
ritati tantum Doctorum omnium Hebraicæ linguæ, ſ-
& ipſi vſui, & analogiæ grammaticæ opponit ſeſe Bel.
in hac etymologia: vnam tantum literam thematis re-
net in voce derivata; derivat vocem à *iarah* per ebre-
eliſionem literarum fingit, ſine vlla nota aut compara-
tione; in omnibus denique errat, vt Papam probet non
poſſe errare.

17. Bellarm. *Probatur idem duplici experimento
quia ſola Romana ſedes nunquam defecit à fide:*
Papa plurimas hæreſes ſine Concilio generali damnauit.
Proteſt. 1. Petitur principium. 2. Non agitur hic de ſedi-
bus & ſellis, ſed de ſedentibus & docentibus Papis.
3. Multi alij damnarunt varias hæreſes, ſine Conciliis
generalibus, & ſine Papa Romano.

18. Bellar. *Propoſ.* 2. *Non ſolum Pontifex Romanus
non poteſt errare in fide, ſed neque Romana particularis
Eccleſia. Hoc autem intelligendum eſt de errore per-
ſonali omnium, ita vt tota Eccleſia illa fieret apoſta-
tica. Veriſſima eſt hæc propoſitio, ſi intelligatur*

de Eccleſia Romana, dum ibi perſiſtit Apoſtolica ſedes. Si vero ſic intelligatur, quaſi ſedes Apoſtolica non poſſit vnquam Roma alio transferri: eſt pia & probabiliſſima ſententia: non tamen adeo certa vt ſit omnino de fide. *Proteſt.* 1. Majus eſt, quod tribuitur hic à Bellarm. Eccleſiæ Romanæ, quam quod tribuit ipſi Papæ. Papam enim immunem eſſe vult à judiciali errore, non à perſonali: & Eccleſiam Romanam à perſonali: fides autem perſonalis multo pretioſior eſt quam judicialis: & error perſonalis magis eſt pernicioſus ipſi erranti, quam judicialis. Huc etiam accedit quod ex hac hypotheſi; ne judicialiter quidem errare poſſit Eccleſia Romana, ſi quidquam de fide ſtatuat vnanimi conſenſu omnium: quia ſi ſic erraret, errarent omnes etiam perſonaliter. Nihil igitur accedit Papæ, ex hac propoſitione: ſed detrahitur potius multum, dum Eccleſia particularis ipſi non adæquatur tantum, verum etiam antefertur. Quod etiam magis adhuc apparebit, ſi teſtimonium illud Cypriani rigidè (vt Bellarm. vult) intellectum conveniat Eccleſiæ Romanæ particulari, *ad eos perfidia non poteſt habere acceſſum. Lib. 1. epiſt. 3.* Agitur enim ibi non de infidelitate Romanorum, ſed de *perfidia* & fraude Fortunati & Felicis, qui ſuis impoſturis fallere Stephanum, & obrepere Romanis conabantur, ſicut Baſilides impoſuit Cornelio, teſte eodem Cypriano, *Epiſt.* 4. Hujuſmodi autem perfidiam ad Papam Romanum acceſſum habere Bellarm. ipſe fatetur *lib.* hujus 4. *c.* 2. multò igitur præſtantius eſt privilegium Eccleſiæ Romanæ, quam Papæ. 2. Cum judicialis infallibilitas Papæ, non poteſt infallibilitatem perſonalem ipſi Papæ adferre, quænam fingi poteſt ratio, qua illam conferret Eccleſiæ Romanæ? 3. Privilegium iſtud Eccleſiæ Romanæ nullo argumento confirmatur, vel ex Scripturis, vel ex traditione, vel ex communi conſenſu Patrum, vel ex Scholaſticis ipſis: ita vt omni ſpecie probabilitatis deſtitutum, cogatur planè mendicari. 4. Adverſatur Scripturæ. *Rom.* 11. 20. 21. &

 rejicitur

rejicitur ab omnibus qui non ſunt adulatores curiæ Romanæ Bannes in 2. 2. *q.* 1. *a.* 10. *pag.* 138. *&* 150. Nomine Soti, Cajetani, & aliorum Pontificiorum hæc habet: *Ex Scriptura certum non eſt, populum Romanum non defecturum à fide, &c. quinimo hoc videtur ſignificari.* 2. Theſſ. 2. *ubi (ſi credimus Lactan. Athan. Chryſoſt. Ambroſ. Hieron. & aliis) per defectionem intelligitur abolitio populi Romani.* 5. Bellarm. ipſe oſtendit ſe nihil certi habuiſſe de hac propoſitione, duplicem ſenſum ejus declarat: quis autem ſit genuinus non dicit, primus ſenſus nihil ſtatuit niſi ex ſuppoſitione incerta: ſecundum autem non eſſe de fide ipſemet agnoſcit. In eo tamen obſervanda eſt contradictio, quæ Bellarmin. negat hic, quod antea *Lib.* 2. *cap.* 12. diſertis verbis affirmabat: ibi enim dicit, *Romanum Pontificem ut Romanum Pontificem Petro ſuccedere, eſſe de fide, quamvis non ſit de iure diuino*: hic autem fatetur, *non eſſe omnino de fide, à Romana ſede non poſſe ſeparari Apoſtolicam ſedem.* Sed magis animoſè pugnavit pro Romano Pontifice, quam pro Eccleſia Romana: eundem igitur aſſeverandi tenorem non obſervavit.

19. Bellarm. *Prop.* 3. *Neque in præceptis morum, quæ toti Eccleſiæ præſcribuntur, & in rebus neceſſariis ad ſalutem, vel in iis quæ per ſe bona vel mala ſunt, errare poteſt ſummus Pontifex.* Proteſt. 1. Mirum eſt, improbiſſimos homines, vel hominum potius monſtra, quales multos Pontifices fuiſſe, Bellarm. præfat. hujus controverſiæ fatetur, non poſſe generaliter decernere contra bonos mores. 2. In ſingularibus præceptis, poſſe Papam errare Bellarm. agnoſcit, omnia autem ſingularia ab univerſali non differunt reipſa. Concedit etiam poſſe eum *ſuperfluam, minus diſcretam, inutilem, & nimis graui pœna ſancitam legem* toti Eccleſiæ præſcribere, ſed hoc eſt errare in cathedra: hoc eſt in Pontificis officio errare: hoc eſt temerè definire: quæ omnia Papam poſſe negavit

tra Bellarm. 4. Nullâ promiſſione, aut etiam ratione nititur mendicabulum iſtud privilegium. Bellarm. 1. Iohan. 16. *Spiritus veritatis docebit vos omnem veritatem.* Proteſt. Papa non eſt Spiritus: neque habet Spiritum ſibi alligatum. Bellarm. 2. *Deus præcepit Eccleſiæ vt ſequeretur Papam.* Proteſt. Vbi? quando? per quem? Paſtores optimi non ſunt ſequendi niſi quatenus illi ſequuntur Chriſtum. 1 *Cor.* 11. 1. Bellarm. 3. *Eccleſia aliter non poſſit verè dici ſancta.* Proteſt. Imò nunquam verè & certo diceretur ſancta, ſi penderet hoc ex ſanctitate decretorum Papalium. Bellarm. 4. *Si Papa erraret, præcipiendo vitia, vel prohibendo virtutes, teneretur Eccleſia credere, vitia eſſe bona, & virtutes malas.* Proteſt. 1. Tenetur Eccleſia credere, eum eſſe Antichriſtum, & primogenitum diaboli, qui hanc authoritatem ſibi arrogat, vt fides ipſi magis quam Deo habeatur. 2. Non eſt mirandum, quod Pontificij defendunt. Papam non poſſe contra fidem aut bonos mores decernere, cum profitentur ſe teneri credere, fœdiſſimas hæreſes eſſe veras doctrinas, & turpiſſima vitia eſſe ſanctitatem, ſi Papa ita decernat: non opus hic eſt diſputatione, ſed *anathemata potius maranatha.*

20. Bellarm. Prop. 4. *Probabile eſt, pieque credi poteſt ſummum Pontificem etiam, vt particularem perſonam, hæreticum eſſe non poſſe, falſum aliquid contra fidem pertinaciter credendo.* Proteſt. 1. Piæ hujus & probabilis ſententiæ primus author fuit Albertus Pighius Campenſis, quem *parum topica & probabili ratione ductum voluntariè* & *gratis* hoc aſſeruiſſe dicit Bannes in 2.2.q. 1.a. 10. *lib.* 57. Vbi etiam addit, *contrariam ſententiam eſſe communem opinionem omnium antiquorum, & Pontificum Romanorum, & ſcholaſticorum doctorum, ante Pighium, & graviorum poſt ipſum, Caietani, Turrecrematæ, Salmanticorum, Victoriæ, Soti, Cani.* Vnde igitur nova hæc probabilitas & pietas Bellarminiana? Bellar. 1. *Papa ſine dubio re-*

ram fidem ſemper prædicabit: ſi vero hoc extorquen-tur ipſi ſicut verba poſita fuerunt olim in ore Aſinæ Balaam, eſſet illud violentum, & non ſecundum ſuavē diſpoſitionem Prouidentiæ Dei. Proteſt. 1. Sine dubio falſum eſt, Papam ſemper veram fidem prædicare. 2. Reſpondet Bannes, pag. 59. *Eadem via probaretur, quod ſummus Pontifex non poſſit eſſe peccator, vel idololatra, quia ille debet iudicare (vel prædicare) contra peccatores & idololatras.* 3. Addit idem ſuavem ſolutionem Pontificiorum quorundam, *pertinere ſcilicet ad ſuavem diſpoſitionem vniuerſi, quod aqua ſurſum aſcendit, cum opus fuerit, ne detur vacuum: & eodem modo Papam hæreticum poſſe veram fidem prædicare.*

Bellarm. 2. *Hactenus nullus Papa fuit hæreticus, vel certè de nullo probari poteſt, quod hæreticus fuerit. Proteſt.* Reſpondet Bannes in 1. quæſt. 1. art. 8. pag. 55. Experientia teſtata eſt, vnum aut alterum Papam circa fidem defeciſſe: id quod tam magnis argumentis probatur, vt oppoſitum ſine aliqua temeritate defendi non poſſit. Et in 2. 2. pag. 58. duæ Synodi generales 6. & 7. & quod magis vrget, tres Pontifices Romani, Agatho, Leo 2. & Adrianus 2. tulerunt ſententiam in Honorium tanquam in hæreticum. Si erraverint illi, tamen negari non poteſt, quin pro conſtanti habuerint, in hæreſin ſummum Pontificem poſſe incidere, alioquin accuſationem de hæreſi nullatenus admiſiſſent. Et certè ridiculum eſt, quod poſt nongentos annos Albertus Pighius (& Bellarminus) invenerit teſtes hujus rei falſos atque falſarios eſſe.

CAP. VII.

DE
Coactiva Papæ poteſtate, Lib. 4. cap. 15.

Quæſtio eſt, An poſſit Papa cogere fideles vt id credant, vel faciant quod ipſe iudicaverit: hoc eſt, an poſſit ſuâ authoritate leges ferre conſcientias fidelium obligantes, & tranſgreſſores earum judicare, & ſaltem ſpiritualibus pœnis punire? Pontificij affirmant: nos negamus.

THESIS I.

Bellarm. *Quæritur: An Papa habeat veram poteſtatem in omnes fideles, in ſpiritualibus, vt habent Reges in temporalibus.* Proteſt. Contendit igitur hoc in loco Bell. verum eſſe id quod antea lib. 3. cap. 19. pudebat eum fateri, *Papam ſcil. in Eccleſia regnare.*

2. Bellarm. *Quæritur de legibus iuſtis: nam iniuſtæ leges non ſunt propriè leges: nam leges iniuſtæ ratione materiæ, non obligant, neque debent vllo modo ſervari, quamvis illæ quæ ſunt iniuſtæ ex parte finis, vel auctoris, vel etiam formæ, ſeu modi, ſervandæ ſunt, quando ſequeretur ſcandalum ſi non ſervarentur.* Proteſt. Verba dat Bell. nam antea cap 3. docebat. *Non eſſe fidelium iudicare, an Papa erret, necne, & cap. 5. non eſſe ſubditorum, hac de re dubitare, ſed ſimpliciter obedire: ita vt, ſi Papa erraret, præcipiendo vitia, vel prohibendo virtutes, teneretur Eccleſia credere vitia eſſe bona, & virtutes malas, niſi vellet contra conſcientiam peccare. Tenetur enim in rebus dubiis Eccleſia acquieſcere iudicio ſummi Pontificis, & facere quod ille præcipit, non facere quod ille prohibet, ac ne forte contra conſcientiam agat, tenetur credere, bonum eſſe quod ille præcipit: malum quod ille prohibet.*

Argumenta Bellarmini.

3. Bellarm. *Deut. 17. qui ſuperbierit, nolens obedire Sacerdotis imperio, &c. Proteſt.* 1. Nihil hic dicitur de novis legibus condendis. 2. Nihil de *imperio* ſacerdotis (niſi ex corrupta verſione) ſed de ejus miniſterio, *teſhareth.* 3. Nihil de vno Pontifice. *Prudens lector* (ait Cajetanus in illum locum) *adverte, quod definitio ambigua cauſæ, non ab vno, ſed à multis ſacerdotibus, & iudice deſcribitur, & ex loco ſancto, ſecundum legem.*

4. Bellarm. *Mat. 16. quodcunque ligaveris: &c. ligare autem ſignificat legem imponere. Mat. 23 alligant onera gravia. Proteſt.* 1. Non ſequitur: ſi aliquando ligare ſit legem imponere, ergo in hoc loco ita ſonat. 2. Ne quidem Mat. 23. ſignificat impoſitionem novarum legum, ſed legis Moſaicæ exactionem. 3. Nihil ibi de Papa dicitur, magis quam de presbytero quovis.

5. Bellarm. *Ioh 21. Paſce oves eſt vocabulum regium. Proteſt.* Paſcitur vento Papa, dum paſtoris nomine, quamvis non paſcat, in regium ſolium evehitur.

6. Bellarm. *Ioh. 20. Sicut miſit me Pater, ita mitto ego vos, ſed Chriſtus habuit poteſtatem præcipiendi, & iudicandi. Proteſt.* Chriſtus enim habuit poteſtatem nova ſacramenta inſtituendi, & totam Eccleſiæ formam commutandi, imo & mundum redimendi: Quid ni & Papa?

7. Bell. *Actor. 15. Apoſtoli novam legem condunt, de ſuffocato, & ſanguine, &c. Proteſt.* 1. Non ſequitur argumentatio, ab Apoſtolis ad Papam. 2. Nulla hic lex nova fertur. Bellarm. *Apoſtoli vocant illam onus: res neceſſarias: & eas præcipiebant. Proteſt. Onus* non ſimpliciter vocantur: ſed aliquo modo fuerunt pars oneris, id eſt, *obſervantiæ legalis*, vt Dion. Carth. obſervat. *Neceſſaria* fuerunt antequam Apoſtoli quidquam de ijs ſtatuerant, non abſolutè, ſed quatenus in ijs charitas

jubeb

jubebat morem gerere infirmis, vt Cajetanus notat. *Præcipiuntur* autem omnia officia charitatis. *Præceptum vetus de ſuffocato & ſanguine* (ait Alexãder Ales. par. 3. q. 5. m. 3. a. 2. ſ. 3.) *fuit ad tempus ab Apoſtolis permiſſum, propter pacificationem, ad vitandum ſcandalum, & concordiam inducendam.* 2. Paulus qui interfuit huic Apoſtolorum Concilio, & optimè illud intelligebat. 1. Cor. 8. & 10. apertiſſimè docet, non eſſe illicitum comedere idolothyta, niſi inde infirmi ſcandalizenter. ' Bellarmin. 1. *Fortaſſe eo tempore nondum peruenerat ad Corinthios præceptum Apoſtolorum: quæſtionem enim iſtam de immolatis proponebant Paulo. 1. Cor. 8. & Paulus judicauit expedire adhuc illis non tradere hoc præceptum.* *Proteſt.* 1. Non eſt credibile ad Corinthios nondum perveniſſe præceptum illud quod Paulus tradebat omnibus Eccleſijs per quas tranſibat. Act. 16. 4. præſertim cum, idem Paulus fuit Eccleſiæ Corinthicæ architectus. 1. Cor. 3. 10. Adeo abſimile veri hoc alijs Pontificijs, videtur vt ad alterũ exrtemum confugerint (Bellarmin. hoc in loco teſte) non verentes affirmare, *legem Apoſtolicam tum abrogari cæpiſſe* apud Corinthios. & Alexander Ales. expreſsè dicit (loco antea citato) *Paulum Apoſtolum hoc præceptum, in locis pluribus retractaſſe.* 2. Quæ ratio fingi poteſt, cur non expediens tum temporis fuerit ſaltem indicare Corinthijs hoc præceptum? An expediens potuit eſſe de rebus neceſſarijs ita tractare, quaſi eſſent indifferentes? 3. proponebant Paulo iſtam quæſtionem, vt ejus authoritate, & ope, quoſdam ſcientia ſua inflatos, & decreto illi ſophiſticè illudentes, poſſent ad officium revocare. Bellarmin. 2. *Paulus reddit rationem præcepti Apoſtolici. Non autem ſequitur Paulus dicit immolata non eſſe mala ex ſe, ſed tantum ratione ſcandali, & periculi: ergo ſi non adſit ſcandalum, neq; periculum, poterunt licitè comedi, potuerunt enim nihilominus abſolutè prohiberi.* *Proteſt.* 1. Imo vero

L 5 ſequitur.

Argumenta Bellarmini.

3. Bellarm. *Deut. 17. qui ſuperbierit, nolens obedire Sacerdotis imperio, &c.* *Proteſt.* 1. Nihil hic dicitur de novis legibus condendis. 2. Nihil de *imperio* ſacerdotis (niſi ex corrupta verſione) ſed de ejus miniſterio, *teſhareth.* 3. Nihil de vno Pontifice. *Prudens lector* (ait Cajetanus in illum locum) *adverte, quod definitiu ambigua cauſa, non ab vno, ſed à multis ſacerdotibus, & iudice deſcribitur, & ex loco ſancto, ſecundum legem.*

4. Bellarm. *Mat. 16. quodcunque ligaveris: &c. ligare autem ſignificat legem imponere. Mat. 23 alligant onera gravia.* *Proteſt.* 1. Non ſequitur: ſi aliquando ligare ſit legem imponere, ergo in hoc loco ita ſonat. 2. Ne quidem Mat. 23. ſignificat impoſitionem novarum legum, ſed legis Moſaicæ exactionem. 3. Nihil ibi de Papa dicitur, magis quam de presbytero quovis.

5. Bellarm. *Ioh 21. Paſce oves eſt vocabulum regium.* *Proteſt.* Paſcitur vento Papa, dum paſtoris nomine, quamvis non paſcat, in regium ſolium evehitur.

6. Bellarm. *Ioh. 20. Sicut miſit me Pater, ita mitto ego vos, ſed Chriſtus habuit poteſtatem præcipiendi, & iudicandi.* *Proteſt.* Chriſtus enim habuit poteſtatem nova ſacramenta inſtituendi, & totam Eccleſiæ formam commutandi, imo & mundum redimendi: Quid ni & Papa?

7. Bell. *Actor. 15. Apoſtoli novam legem condunt, de ſuffocato, & ſanguine, &c.* *Proteſt.* 1. Non ſequitur argumentatio, ab Apoſtolis ad Papam. 2. Nulla hic lex nova fertur. Bellarm. *Apoſtoli vocant illam onus: res neceſſarias: & eas præcipiebant.* *Proteſt.* Onus non ſimpliciter vocantur: ſed aliquo modo fuerunt pars oneris, id eſt, *obſervantiæ legalis*, vt Dion. Carth. obſervat. *Neceſſaria* fuerunt antequam Apoſtoli quidquam de iis ſtatuerant, non abſolutè, ſed quatenus in iis charitas jubeb-

jubebat morem gerere infirmis, vt Cajetanus notat. *Præcipiuntur* autem omnia officia charitatis. *Præceptum vetus de ſuffocato & ſanguine* (ait Alexãder Ales. par. 3. q. 5. m. 3. a. 2. ſ. 3.) *fuit ad tempus ab Apoſtolis permiſſum, propter pacificationem, ad vitandum ſcandalum, & concordiam inducendam.* 2. Paulus qui interfuit huic Apoſtolorum Concilio, & optimè illud intelligebat. 1. Cor. 8. & 10. apertiſſimè docet, non eſſe illicitum comedere idolothyta, niſi inde infirmi ſcandalizenter. ' Bellarmin. 1. *Fortaſſe eo tempore nondum peruenerat ad Corinthios præceptum Apoſtolorum: quæſtionem enim iſtam de immolatis proponebant Paulo. 1. Cor. 8. & Paulus judicauit expedire adhuc illis non tradere hoc præceptum.* Proteſt. 1. Non eſt credibile ad Corinthios nondum perveniſſe præceptum illud quod Paulus tradebat omnibus Eccleſijs per quas tranſibat. Act. 16. 4. præſertim cum idem Paulus fuit Eccleſiæ Corinthicæ architectus. 1. Cor. 3. 10. Adeo abſimile veri hoc alijs Pontificijs, videtur vt ad alterũ exrtemum confugerint (Bellarmin. hoc in loco teſte) non verentes affirmare, *legem Apoſtolicam tum abrogari cæpiſſe* apud Corinthios. & Alexander Ales. expreſsè dicit (loco antea citato) *Paulum Apoſtolum hoc præceptum, in locis pluribus retractaſſe.* 2. Quæ ratio fingi poteſt, cur non expediens tum temporis fuerit ſaltem indicare Corinthijs hoc præceptum? An expediens potuit eſſe de rebus neceſſarijs ita tractare, quaſi eſſent indifferentes? 3. proponebant Paulo iſtam quæſtionem, vt ejus authoritate, & ope, quoſdam ſcientia ſua inflatos, & decreto illi ſophiſticè illudentes, poſſent ad officium revocare. Bellarmin. 2. *Paulus reddit rationem præcepti Apoſtolici. Non autem ſequitur Paulus dicit immolata non eſſe mala ex ſe, ſed tantum ratione ſcandali, & periculi: ergo ſi non adſit ſcandalum, neq; periculum, poterunt licitè comedi, potuerunt enim nihilominus abſolutè prohiberi.* Proteſt. 1. Imo vero

 ſequitur.

ſequitur. Nam ſi *tantum* ratione ſcandali & periculi ſint mala, tum nulla alia ratione, ne quidem Apoſtolici præcepti ratione. 2. Paulus, ita reddit rationem præcepti, vt ſi abſit ſcandalum & periculum, licitè poſſint commedi immolata. 1. Cor. 10. 23. 25. Ratio igitur præcepti adverſatur ſententiæ Bellarmin. qui vult illa fuiſſe prohibita, & ex prohibitione etiam abſolutè mala.

8. Bellarmin. *Rom.* 13. *Subditi eſtote poteſtatibus ſublimioribus propter conſcientiam, &c.* *Proteſt.* 1. Hic locus non magis favet legibus Papæ, quam decretis primarij Pontificis Machumitani qui *Muphti* vocatur. 2. Quamvis hominum leges bonas, quatenus ſunt bonæ, obſervare Dei lex conſcientias noſtras ſtringat, non ſequitur tamen inde, ipſas leges hominum, conſcientias obligare.

9. Bellar. 1. *Cor.* 4. *Apoſtoli habuerunt virgam.* *Prot.* Habuerunt quidem poteſtatem ſingularem inordinatos coërcendi & in ordinem redigendi: Eccleſia etiam habet poteſtatem ſimilem ordinariam, ſed non plus parem. Quibus funibus huic antecedenti connecti poteſt conſequens illud, ergo Papa poteſt leges condere omnium fidelium conſcientiam obligantes?

10. Bellarmin. 1. *Tim.* 3. *Paulus legem ſtatuit, ne bigami ordinentur.* *Proteſt.* 1. Paulus non fuit Papa Romanus. Mirum eſt nullas leges proferri Romæ à Petro latas & promulgatas. 2. Nihilo plus novæ legis fuit in ijs quæ Paulus docet de caſtitate Epiſcopo neceſſaria, quam in ijs quæ tradit de cæteris virtutibus in eo requirendis.

11. Bellarm. 1. *Tim.* 5. *Adverſus Presbyterum, accuſationem noli recipere: niſi ſub duobus aut tribus teſtibus. Hic apertiſſime docetur Epiſcopum habere ſuum tribunal, etiam extra forum conſcientiæ.* *Proteſt.* 1. Probandum fuit Bellar. Papam poſſe leges condere in foro conſcientiæ: ille autem (quid pro quo) concedit *Epiſcopum*, non Papam, poſſe judicare, non leges fer-

collocatur, damnantur expreſsè. 2. Omnia talia mandata ſunt contraria legi, *non addes verbo quod tibi præcipio.* 3. Nulla eſt cæremonia myſtica à Pontificijs introducta, quæ minus contraria eſt legi Dei, quam fuit *lotio manuum ex ſtatuto Seniorum. verſ.* 2. Bellar. 2. *Damnantur inutiles & frivolæ cæremoniæ ſolo ſpiritu humano adinuentæ Mar. 7.* Proteſt. 1. Si inutiles & frivolæ cæremoniæ ab hominibus adinventæ damnantur apud Marcum, eædem etiam apud Mathæum damnantur: de ijſdem enim agitur, in vtroque loco. 2. Si omnes Iudæi, ne ipſis quidem Sacerdotibus exceptis, damnandas hujuſmodi cæremonias fovebant, quidni & idem contingere poſſit Papæ, & omnibus Romanis? 3. Spiritu humano inventæ fuerunt omnes illæ cæremoniæ myſticæ quæ ſine verbo Dei ſunt in Eccleſiam introductæ: Spititus enim Dei non ſuggerit alios cultus, quam quos Chriſtus inſtituit. Ioh. 14. 26. Bellarmin. 3. *Damnantur Iudæi, quod humanas quaſdam leges pluris facerent quam divinam legem. Matth. 23. 23.* Proteſt. 1. De humanis legibus aut cæremonijs nihil ibi dicitur: ſed comparatio inſtituitur inter leviora & graviora legis. 2. Nulla fingi poteſt ratio aut modus, anteponendi cæremonias humanas legibus divinis, qui non magis apertè convenit Papiſtis, quam Iudæis.

19. *Prot.* Chriſtiani ſunt liberi à mandatis hominũ. 2. *Cor.* 3. *Gal.* 4. & 5. Bell. *Libertas Chriſtiana conſiſtit in liberatione à ſervitute peccati, legis moralis, & cæremonialis, & judicialis: ſed non in liberatione ab obedientia Prælatorum.* *Prot.* Ab obedientia illa erga præpoſitos quæ in Domino ijs, vel in ijs Domino debetur, nemo liberatur, ſed Chriſtiani liberantur ab ijs qui ſpiritualiũ *Rectorum partes ſibi vltro ſumunt: Col.* 2. 18. *& ab elementis quæ præſcribuntur ex præceptis & doctrinis hominum verſ.* 22. quæ magna pars eſt libertatis Chriſtianę *verſ* 20. ne ſc. ſervi ſimus hominum, ſed ſolius Chriſti. 1. *Cor.* 7. 23. *prohibemur fieri ſervi hominũ.*

(ait

non quæ vos mandabitis. Bellar. *In iis quæ mandauit Dominus illud etiam eſt, vt ſeruentur præcepta Prælatorum. Luc. 10. 16. qui vos audit, me audit.* Proteſt. Qui audit diſcipulos Chriſti proclamantes, *appropinquauit regnum cælorum,* Mat. 10. 7. Chriſtum audit. Quid hoc ad novas leges ferendas? Simili ratione probare poſſit Bellarm. licere Prælatis novum Evangelium condere, quia in mandatis Chriſti fuit vt reciperetur Evangelium Pauli Rom. 2. 16. 1. Theſſ. 1. 5. 2. Theſſ. 2. 14. 2. Tim. 2. 8. Verba autem Chriſti, Mat. 28. 20. ſunt adeo manifeſta, vt Cajetanus ipſe Cardinalis, hunc reddat eorum ſenſum, *quæ mandaui ego, non mandabitis vos, non adinuenietis vos, mea enim mandata ſeruare, eſt neceſſarium ad ſalutem: noſtra autem poſſunt eſſe mortifera.*

16. *Proteſt.* Deut. 4. 2. & 12. 32. *Non addetis ad verbum. Quod præcipio tibi hoc tantum facito.* Bellar. 1. *Non prohibetur additio ad numerum præceptorum, vt ſi ex decem præceptis fierent duodecim, vel per detractionem, octo: ſed additio ad opus præceptũ, vt ſi loco vnius agni, vel duo vel dimidium ab vna familia in Paſcate comederetur.* *Proteſt.* 1. Perfectio legis divinæ, & accurata ejus obſervatio vt perfectæ, quæ rationes fuerunt illius admonitionis omnem additionem excludunt. 2. Quid magis impiè dici poteſt, quam quædam ex præceptis Dei poſſe per detractionem ab hominibus expungi ita vt decem revocentur ad octo? eandem autem rationem eſſe addendi & detrahendi, concedit hic Bellarmin. 3. Grauius eſt crimen addere novum præceptum, quam addere opus præceptum. Neque enim poteſt addi opus ex præcepto, niſi addatur præceptum: & præceptum planè novum ex ſeſe plus habet præſumptionis, & innovationis Bell. *De cæremonialibus additis, habemus exempla Eſt 9. Ioh 10. 1. Sam. 30.* *Proteſt.* 1. Celebratio dierum ſortium, *Eſter.* 9. 22. non fuit lex cæremonialis, ſed voluntaria ſuſceptio civilis commemorationis

collocatur, damnantur expreſsè. 2. Omnia talia mandata ſunt contraria legi, *non addes verbo quod tibi præcipio*. 3. Nulla eſt cæremonia myſtica à Pontificijs introducta, quæ minus contraria eſt legi Dei, quam fuit *lotio manuum ex ſtatuto Seniorum. verſ.* 2. Bellar. 2. *Damnantur inutiles & friuolæ cæremoniæ ſolo ſpiritu humano adinuentæ Mar. 7. Proteſt.* 1. Si invtiles & frivolæ cæremoniæ ab hominibus adinventæ damnantur apud Marcum, eædem etiam apud Mathæum damnantur: de ijſdem enim agitur, in vtroque loco. 2. Si omnes Iudæi, ne ipſis quidem Sacerdotibus exceptis, damnandas hujuſmodi cæremonias fovebant, quidni & idem contingere poſſit Papæ, & omnibus Romanis? 3. Spiritu humano inventæ fuerunt omnes illæ cæremoniæ myſticæ quæ ſine verbo Dei ſunt in Eccleſiam introductæ: Spiritus enim Dei non ſuggerit alios cultus, quam quos Chriſtus inſtituit. Ioh. 14. 26. Bellarmin. 3. *Damnantur Iudæi, quod humanas quaſdam leges pluris facerent quam diuinam legem. Matth. 23. 23. Proteſt.* 1. De humanis legibus aut cæremonijs nihil ibi dicitur: ſed comparatio inſtituitur inter leviora & graviora legis 2. Nulla fingi poteſt ratio aut modus, anteponendi cæremonias humanas legibus divinis, qui non magis apertè convenit Papiſtis, quam Iudæis.

19. *Prot.* Chriſtiani ſunt liberi à mandatis hominũ. 1. *Cor.* 3. *Gal.* 4. & 5. Bell. *Libertas Chriſtiana conſiſtit in liberatione à ſeruitute peccati, legis moralis, & cæremonialis, & iudicialis: ſed non in liberatione ab obedientia Prælatorum. Prot.* Ab obedientia illa erga præpoſitos quæ in Domino ijs, vel in ijs Domino debetur, nemo liberatur, ſed Chriſtiani liberantur ab ijs qui ſpiritualiũ *Rectorum partes ſibi vltro aſumunt: Col* 2. 18. & *ab elementis quæ præſcribuntur ex præceptis & doctrinis hominum verſ.* 22. quæ magna pars eſt libertatis Chriſtianę *verſ* 20. ne ſc. ſervi ſimus hominum, ſed ſolius Chriſti. 1. *Cor.* 7. 23. *prohibemur fieri ſerui hominũ.*

Cair

2. Deus ipſe fuit ſingulari modo pręſens, *verſ.* 10. Salomon etiam eo ipſo tempore, extra ordinem actus fuit à Spiritu ſancto, ſicut apparet ex precibus quas concepit. Sacerdos adfuit cum *vrim* & *thummim*: ita vt non ſit veriſimile, eum quicquam hac in re ſine ſpeciali directione feciſſe: pręſertim cùm in cęteris omnibus, accuratè ſic obſervabat Dei præſcriptum, 1. *Chron.* 28. 19. & Moſi ipſi non eſt permiſſum, vt faceret quidquam, niſi ad exemplar illud quod oſtenſum eſt ipſi à Deo, *Exod* 25. 9.

22. *Proteſt.* 1. *Cor.* 7. 23. *ne eſtote ſerui hominum.* Bell. *Eo in loco ſolummodo præcipitur ne ſeruiamus hominibus præcipuè propter homines, ſed magis Deo in hominibus.* *Proteſt.* Hæc interpretatio convenit ſervituti corporali: ſed illo in loco agit Apoſtolus de ſpirituali: & ſic Thomas Aquinas, Cajetanus, Contarenus explicant de ſervitute animæ & cõſcientiæ. 2. Eadē ratione liberari dicimur à ſervitute hominum, qua ex peccati dominio vindicamur, quia ſcil. *empti ſumus pretio, vt ſerui ſimus Chriſti.* Sed peccato neque præcipuè, neque ſecundariò ſervire debemus: ergo neque hominibus, quoad ſubjectionem ſpiritualem. 3. Præceptum illud ſerviendi Deo in hominibus, nullo modo tollit aut minuit, ſed (per ſubordinationem) auget ſubjectionem erga homines: *Eph.* 6. ſed hoc præceptum per manifeſtam oppoſitionem, tollit illam ſubjectionem de qua agitur, ne homini aut hominibus omninò præſtetur: *ſerui eſtis Chriſti, ne eſtote hominum.*

23. *Proteſt.* Conſcientia ad forum ſolius Dei pertinet. Ipſe enim ſolus ſcrutatur corda. Ipſe ſolus poteſt damnare ad pœnam mortis æternę: atque adeo ſolus ad pœnam talem conſcientias hominum obligare. Bellarm. 1. *Vno modo conſcientia pertinet ad forum ſolius Dei: quatenus ſcil. ſolus Deus poteſt videre hominum conſcientias, & judicare de actibus internis, qui externis non patent. Alio modo, non ad ſolius Dei forum pertinet conſcientia, ſed & ad hominum forum: quatenus*

ſubiicit

res leges ſuis ſubditis imponat? 3. Nihil fuit inter omnes cæremonias Iudaicas, cui non ſimile & æquivalens aliquid in pleriſque, & ejuſdem generis multa plura reperiantur inter Pontificios: apud Pontificios autem multa obſervantur ab ethnicis deſumpta, quibus Iudæi nihil habuerunt affine. Quod autem attinet ad gravitatem, vna confeſſio auricularis, cum ſatisfactionum cura & Purgatorij redemptione, magis opprimit conſcientias hominum, quam pleraque omnia Iudęis præſcripta.

21. *Proteſt.* Altare Achaz, ab Vria paratum, 2. *Reg.* 16. hoc nomine damnatur, quod humanum fuit inventum. Novi etiam incolæ Samariæ, *cap.* 17. plectuntur, quod novis cęremonijs Deum colebant: & Manaſſis peccatum inſigne fuit *cap.* 21. quod altare novum exſtruxerat in Hieruſalem. Bellarm. 1.. *Scriptura docet iſtos omnes peccaſſe peccato idololatriæ.* *Proteſt.* 1. Qui Idololatriæ reatu tenentur, poſſunt etiam ac ſolent in alijs peccatis implicari, & ijs præſertim quæ affinia ſunt Idololatriæ. 2. Idololatriæ malitiam participant, qui novas cæremonias propriè religioſas, aut nova media cultus in Eccleſiam Dei introducunt. Bellarm. 2. *Achaz non reprehenditur quod altare novum erexerit in templo: ſed quod tale altare erexerit, &c.* *Proteſt.* Vtroque nomine damnatur. Nam Bellarm. ipſe fatetur: *cap.* 17. *additionem ad opus præceptum prohiberi: vt ſi duo agni loco vnius adhiberentur*: eadem autem eſt ratio ſi duo altaria loco vnius conſtituantur. Si etiam altare novum erigere potuit Achaz cum Vria, quidni & nova ſacrificia, novum propitiatorium, novum templum, & omnia nova? annon hoc eſt limen limini apponere, & poſtem poſti. *Ezech.* 43. 8? Similis eſt ratio Manaſſis, & Babyloniorum. Bellarm. 3. *Solomon ſine mandato Dei, ſanctificauit locum in templo, & ibi etiam obtulit holocauſta.* 1. *Reg.* 8. 64. *Prot.* 1. Solomon in eo nihil inſtituit novi, ab Eccleſia deinceps obſervandum, ſed conſuluit ſingulari & præſenti neceſſitati.

2. Deus

2. Deus ipſe fuit ſingulari modo præſens, *verſ.* 10. Salo-
mon etiam eo ipſo tempore, extra ordinem actus fui
à Spiritu ſancto, ſicut apparet ex precibus quas conce-
pit. Sacerdos adfuit cum *vrim* & *thummim*: ita vt non
ſit veriſimile, eum quicquam hac in re ſine ſpeciali di-
rectione feciſſe: præſertim cùm in ceteris omnibus, ac-
curatè ſic obſervabat Dei præſcriptum, 1. *Chron.* 28. 1
& Moſi ipſi non eſt permiſſum, vt faceret quidquam
niſi ad exemplar illud quod oſtenſum eſt ipſi à Deo
Exod 25. 9.

22. *Proteſt.* 1. *Cor.* 7. 23. *ne eſtote ſervi hominum*
Bell. *Eo in loco ſolummodo præcipitur ne ſerviamus ho-
minibus præcipuè propter homines, ſed magis Deo in ho-
minibus.* *Proteſt.* Hæc interpretatio convenit ſervitu
corporali: ſed illo in loco agit Apoſtolus de ſpirituali
& ſic Thomas Aquinas, Cajetanus, Contarenus ex-
plicant de ſervitute animæ & cõſcientiæ. 2. Eadē ratio-
one liberari dicimur à ſervitute hominum, qua ex pec-
cati dominio vindicamur, quia ſcil. *empti ſumus preti*
vt ſervi ſimus Chriſti. Sed peccato neque præcipuè
neque ſecundariò ſervire debemus: ergo neque homi-
nibus, quoad ſubjectionem ſpiritualem. 3. Præceptum
illud ſerviendi Deo in hominibus, nullo modo toll
aut minuit, ſed (per ſubordinationem) auget ſubjectio-
nem erga homines: *Eph.* 6. ſed hoc præceptum per ma-
nifeſtam oppoſitionem, tollit illam ſubjectionem
qua agitur, ne homini aut hominibus omninò præſ-
tur: *ſervi eſtis Chriſti, ne eſtote hominum.*

23. *Proteſt.* Conſcientia ad forum ſolius Dei per-
net. Ipſe enim ſolus ſcrutatur corda. Ipſe ſolus pot
damnare ad pœnam mortis æternę: atque adeo ſo
ad pœnam talem conſcientias hominum obligare. B
larm. 1. *Vno modo conſcientia pertinet ad forum ſol
Dei: quatenus ſcil. ſolus Deus poteſt videre homini
conſcientias, & judicare de actibus internis, qui exte
us non patent. Alio modo, non ad ſolius Dei forum per
net conſcientia, ſed & ad hominum forum*: qua

ſcilicet homo ex præcepto ita obligatur ad opus externum faciendum, vt ſi non faciat, judicat ipſe, in conſcientia ſua, ſe male facere, & hoc ſufficit ad conſcientiam obligandam.

Protest. 1. Negatur iſta conſequentia: *Si homo non poſſit cognoſcere, & judicare de conſcientia, neque pœnam infligere conſcientiæ, tum conſcientia non ſubjicitur hominum foro, vt ab ipſis judicetur & obligetur.* Hæc autem nititur illo axiomate, à ſenſu communi omnium hominum approbato: cui non convenit definitio rei, illi non convenit res ipſa definita. 2. Nullo modo ſufficit eo, vt homo obliget conſcientiam alterius, *eum illud præcipere, quod ſi alter non faciat, judicare poſſit in conſcientia ſua ſe malè feciſſe*: ſi enim peritus medicus hoc aut illud ſalubre præſcribat ægro periclitanti, ſi medico non pareat, poſſit meritò in conſcientia ſua judicare, ſe malè facere: Medicorum tamen præſcripta non obligant conſcientias ægrorum. 3. Cùm Bellar. hic plus juris non tribuit homini in conſcientiam, quam vt *obliget ad opus externum*, abrogat obiter Papæ poteſtatem omnem ferendi leges de fide, & moribus internis, quam antea ipſi tam confidenter arrogabat. 4. Nullam hic differentiam ſtatuit Bellar. inter poteſtatem Papæ, & Principis alicujus mundani, imo Ethnici, in conſcientiis hominum obligandis: cùm tamen Ieſuitarum doctrina recepta ſit, (vt videre eſt apud Filincium de *caſ. conſ. tom.* 2. *ti.* 21. *m.* 4. 12.) *Eccleſiaſticam legem (non civilem) poſſe determinare culpam, præcipiendo ſub mortali, quia directè habet vim in animas, obligando conſcientias.* Bell. 2. *Leges humanæ non obligant ſub pœna mortis æternæ, niſi quatenus violatione legis humanæ, offenditur Deus.* Proteſt. Non igitur directè, proximè, & per ſe obligant: (quod etiam Azorius fatetur, *part.* 2. *lib.* 5. *cap.* 6.) ſed quatenus in illis lex aliqua Dei violatur. Hoc autem ſenſu, obligari homines in ſuis conſcientiis ad bonas leges obſervandas, docemus omnes. Leges tamen ipſæ hu-

manæ

manæ non obligant conſcientiam, ſed illa lex, cujus violatio propriè infert mortis reatum. Tentabatur David in conſcientia, ſequi conſilium Abigailæ, 1 *Sam.* 25. neque tamen authoritas, neque prudentia illius fœminæ, obligabat conſcientiam Davidis. Atque hæc eſt illa exigua lucis ſcintilla, quam aliquo modo reſiduam fuiſſe in denſiſſimis tenebris Papatus, rectè obſervat Calvinus. Sic Thomas 2. 2 *q.* 104. *a.* 5. ex Seneca citat, & probat, *mentem eſſe ſui juris* reſpectu hominum, & inde concludit, *in his quæ pertinent ad interiorem motum voluntatis hominum, hominē non teneri homini obedire, ſed ſolum Deo.* Idem cum Thoma habet Gregorius de Valentia, in illum locum. Silveſter, in voce *obedientia*, & plerique omnes Scholaſtici, vt oſtendit Azorius, *inſtit. mor. part.* 1. *lib.* 5. *cap.* 10. Thomas autem ipſe 1. 2 *quæſt.* 91. *a.* 4. inde concludit, hominem non poſſe legem ferre conſcientiæ, *quia de his poteſt homo legem facere, de quibus poteſt judicare, judicium autem hominis non poteſt eſſe de interioribus motibus, ſed ſolum de exterioribus.* Sed luculentiſſimè omnium Gerſon de vita ſpirituali, *Lect.* 4. *part.* 3. 3. *Nulla lege humanâ conſcientia hominum tenentur, vt lethale peccatum ſit, ſi contra eam fiat: niſi ea lex ortum habeat à lege divina, cujus ſolius violatio lethali culpæ tribuitur.*

CAP.

CAP. 8.

De Iuriſdictione, a Papa in alios derivanda. Cap. 22.

Quamvis in iſta quæſtione non agit adverſus nos Bellar. ſed contra Pontificios quoſdam, de plenitudine poteſtatis Papæ non ſatis vt videtur edoctos, atque adeò poſſit à nobis præteriri, operæ pretium tamen erit, breviter obſervare, quomodo Bellar. in omni parte hujus diſceptationis, aut veritati, aut ſibimetipſi ſemper adverſatur.

THESIS. I.

BEllar. *Triplex eſt in Pontifice, aliiſque Epiſcopis poteſtas. Vna ordinis, altera juriſdictionis interioris, tertia juriſdictionis exterioris. Prima refertur ad ſacramenta conficienda & miniſtranda. Secunda ad populum Chriſtianum regendum in foro interiori conſcientiæ; tertia ad eundem populum regendum in foro exteriori. Proteſt.* 1. De Pontifice negamus eum vllam omnino Eccleſiaſticam habere poteſtatem, ex inſtitutione divinâ: 2. Epiſcopum diſtinguimus in miniſterialem Epiſcopum, vel Paſtorem vnius Eccleſiæ particularis qua talem. Eundem qua ordinis primatum habet inter variarum Eccleſiarum Paſtores, & Epiſcopum Monarchicâ poteſtate vtentem in varias Eccleſias, & earum Paſtores. Primum dicimus poteſtatem habere à Deo: ſecundum ordinis inſuper prærogativam ab hominibus accipere: tertium non ex inſtitutione divina, ſed vel à Papa, vel iiſdem artibus cum Papa, poteſtatẽ quam habet ſibimet acquiſiviſſe. 3. Abſurdè diſtinguitur poteſtas ordinis, à reliquis. *Ordo* enim

ſait

(ait Alex. Ales, *par.* 4. *q.* 21 *m.* 4.) *non eſt poteſtas, ſed habet ſibi annexam poteſtatem ligandi & ſoluendi, in foro pœnitentiæ, & in foro cauſæ.* 4. Poteſtas etiam ſine vllâ ratione juſta, diſtribuitur in *juriſdictionem interiorem & exteriorem. Vna enim & eadem eſt poteſtas* (ait idem ibid) *ligandi & ſoluendi in foro pœnitentiali, & in foro judiciali, licet actus ſint diuerſi.* 5. Malè definitur poteſtas ordinis per relationem *ad Sacramenta*, quia Epiſcopi à Deo ordinari ordinantur præcipuè ad paſcendum populum verbo ſcientiæ ac ſapientiæ. Et ſecundùm Pontificios, qui Sacerdos ordinatur, non poteſt omnia Sacramenta adminiſtrare, ordinum (puta) & confirmationis. Prætereà dum Sacramentum pœnitentiæ adminiſtrat, exercet juriſdictionem: ita vt non poſſint hâc ratione diſtingui poteſtas ordinis, & juriſdictionis internæ. 6. Regere *internè & externè*, non conſtituunt duas juriſdictiones: quia internum & externum non variant naturam vel eſſentiam rei, ſed modum tantum.

2. Bellar. *De prima & ſecunda poteſtate, non eſt quæſtio noſtra. Nam de prima certum eſt apud omnes, illam æquè immediatè habere à Deo Epiſcopos, ac Papam: confertur enim per quandam conſecrationem, quæ æquè peragitur in vno, atque in alio. De ſecunda eſt quidem aliqua diſſenſio: quidam enim eam immediatè à Deo conferri volunt: alii ab homine per ſimplicem iniunctionem: ambo tamen in eo conueniunt, quod vſus huius poteſtatis pendeat à iuriſdictione exteriore. Prætereà duæ iſtæ poteſtates pertinent ad materiam de clauibus Eccleſiæ.* Proteſt. 1. Poteſtas ordinis talis qualem Pontificii intelligunt, quam Toletus de inſtruct. Sacerd. lib. 1 cap. 3. definit eſſe *poteſtatem tranſubſtantiationis panem in verum corpus Chriſti*, neque immediatè, neque mediatè ad quenquam derivatur à Chriſto, ſed (per mendacium) ab Antichriſto ſolo. 2. Si certum ſit à Chriſto immediatè haberi primam poteſtatem, idem etiam certum eſt de ſecunda, & tertia. Nam ſecundi

con

continetur in prima, ſecundùm explicationem Bellar. & tertia eſt eadem cum ſecunda, ſicut antea fuit declaratum. 3. Si omnia quæ *conferuntur per conſecrationem*, immediatè à Deo habentur, tum etiam juriſdictio externa Epiſcoporum: quia (teſte Thomà 2.2.q.184. a.6.ad.2.) *committitur illi cum ſolemnitate cõſecrationis* Et neceſſe eſt, vt vel *per conſecrationem*, vel per ſimplicem hominis *iniunctionem* accipiant iſtam poteſtatem: poſteriorem autem viam non audet defendere ipſemet Bell. tum enim poteſtas hæc eſſet tantum delegata, ex alterius commiſſione, ſicut Vicarii, Cancellarii, Officiales, Commiſſarii, & aliæ quiſquiliæ ab Epiſcopis Papalibus, eam accipere ſolent. 4. Effugium quod habet Bellarm. *de vſu poteſtatis internæ ab externa juriſdictione pendentis*, nihil omninò valet. Legitimum enim vſum etiam ſacramentalis poteſtatis ab eadem pendere Pontificii docent, vt videre eſt apud Thomam, 2.2.q.39.a.3. 5. Neque valet quidquam quod addit de duabus primis poteſtatibus, quod *pertinent ad claues*. Nam vt Toletus obſervat, (loco antea notato) *poteſtas conficiendi corpus Chriſti, non dicitur clauis*. Et Scholaſtici ipſi non minus externam quam internam juriſdictionem Eccleſiaſticam referunt ad clavium poteſtatem. Neque vllam juriſdictionem promiſit Chriſtus Eccleſiæ, aut ipſi Petro, quæ in clavibus non cõtinetur. Et ridiculum eſt fingere, Chriſtum dediſſe paſtoribus poteſtatem aperiendi ac claudendi, clanculum in aure confitentis, ſed non publicè coram Eccleſia tota.

3. Bellar. *Conueniunt omnes in eo, juriſdictionem Epiſcoporum, ſaltem in genere, eſſe de jure diuino. Nam Chriſtus ordinauit, vt ſint in Eccleſia Paſtores & Doctores. Et niſi ita eſſet, poſſet Pontifex mutare hunc ordinem, & inſtituere ne vllus ſit in Eccleſia Epiſcopus: quod ſine dubio non poteſt facere.* *Prot ſt.* 1. De Paſtoribus & Doctoribus nemo poteſt dubitare: ſed de talibus Epiſcopis quales Bellar. intelligit, & tali juriſdicti-

ctio-

ctione qualem illi exercent, neque veſtigium vllum juris divini in Scripturis habetur, neque in eo conveniunt, ne Pontificii quidem omnes. Bellar. verba ſunt de Rom. Pont. lib. 1 cap. 3. *Videtur Hieronymus in ea ſententia fuiſſe, vt exiſtimaret Epiſcopos, ſi de juriſdictione agatur, eſſe quidem Presbyteris maiores: ſed de jure Ecleſiaſtico, non divino.* Varii item in Concilio Tridentino, illam ſententiam tuebantur contra Hiſpanos, in gratiam & ex authoritate Papæ ac Legatorum ipſius, inter quos Lainezius fuit, Ieſuitarum Generalis, ita vt Hiſpani non potuerunt obtinere, vt certi aliquid de Epiſcoporum jure in illo Concilio ſtatueretur, Pet. Suav. Hiſt. Concil. Trident. l. 7. 2. Extra dubium non eſt apud Pontificios, Papam non poſſe mutare, aut tollere ordinem iſtum Epiſcoporum. Bannes in 2. 2. *q.* 10 *pag.* 159. æquè hoc poſſe Papam facere cõcedit, ac ſine præmiſſa conſultatione debita, res fidei temerè definire. Azorius autem inſtit. mor. part. 2 lib. 3. cap. 30. pro conſeſſo ponit, *Epiſcoporum juriſdictionem, Rom. Pont. jure poſſe tollere, minuere, reſtringere, mutare, aut variare.*

4. Bellar. *Tres ſunt de hâc re Theologorum ſententiæ.* *Proteſt.* Non conſentiunt igitur Pontificii inter ſeſe neque de Epiſcoporum authoritate, ex qua Eccleſiarum ſalutem, & Conciliorum authoritatem, pendere ſciunt: neque de plenitudine poteſtatis Papæ, quæ & qualis ſit agnoſcenda.

5. Bellar. *Sententia veriſſima eſt, Epiſcopos ſuam authoritatem, non à Chriſto, ſed à ſummo Pontifice accipere immediatè. Proteſt.* 1. Si res ita ſe habeat, tum iſti Epiſcopi ſunt immediatè creaturæ vicarii & ſervi Papæ, non Chriſti. 2. Papa hâc ratione, profitetur ſe profanum, ſacrilegum, & Antichriſtianum Gregorius enim (teſte Bell. *lib.* 2. *cap.* 31.) hæc omnia pronunciat de eo, *qui ita vult eſſe vniverſalis Epiſcopus, vt ceteri ſint tantum vicarii illius.* X Quod autem Papa omnes Epiſcopos per hanc depẽdentiam quam habent ab

[f]aciat vicarios ſuos, manifeſto apparet, ex doctrina & [p]raxi Papali, qua hoc myſterium explicatur, & pro[b]atur. *Alias* (ait Bannes in 2.2 *q.* 1. *a.* 10. *pag.* 163.) *non poſſet Papa aliquid mutare circa iuriſdictionem Epiſcoporum, vniendo, ampliando, reſtringendo, vel extendendo, quod videmus fieri: non indigerent Epiſcopi confirmatione Papæ: non poſſet Papa ad ſuum iudicium advocare quæ pertinent ad iuriſdictionem Epiſcoporum, nec etiam alijs committere: non poſſit facere quin Epiſcopus exerceret actus iuriſdictionis: Non poſſet ſine errore dicere, præficimus talem virum tali Eccleſiæ, committentes ei adminiſtrationem; aut ego confero tibi curam talis Eccleſiæ: non poſſet denique Papa, ſolo verbo, auferre alicui Epiſcopo poteſtatem iuriſdictionis, & amovere illum à ſua Eccleſia, & illum degradare: quorum contraria docet conſuetudo.* Si hæc non ſufficiant ad Epiſcopos redigendos in ordinem vicariorum Papæ, nihil ſufficiet. Neque certè tam ægrè debet hoc ab Epiſcopis Papalibus ferri, cum illi etiam, eodem modo, ſubjiciunt ſibi paſtores plebanos, vel parochos, ſicut *Baliui* ſubjiciuntur *Regi.* Thom. 2.2. *q.* 184. *a.* 6 *ad.* 2.

6. Bellarm. *Apoſtoli acceperunt immediatè à Chriſto omnem ſuam auctoritatem ac iuriſdictionem.*

Proteſt. Hoc quidem verè dicitur: ſed nullo modo congruenter ijs quæ antea Bellarm. pro Papa ſæpius dictitavit. Accepimus enim antea à Bellar. lib. 1. cap. 9. *Chriſtum quidem cum in terris degeret fuiſſe ſummum viſibilem Eccleſiæ Rectorem: ſed poſteà Petrum, & Petri ſucceſſores.* Vnde neceſſario ſequitur, Apoſtolos quamvis auctoritatem ſuam primo acceperint à Chriſto, poſt aſcenſum tamen eandem à Petro, Lino, &c. pendentem retinuiſſe: ſicut magiſtratus à Principe aliquo creati, authoritatem ſuam per continuationem accipiunt etiam ab ejus ſucceſſore. Magis autem clarum eſt quod Bellarm. cjuſd. lib. cap. 12. affirmat: *Apoſtolis ſummam poteſtatem collatam vt legatis,*

M cum

cum quadam ſubiectione ad Petrum, & cap. 16, conce-
dit *Apoſtolos tanquam ouiculas commendatas fuiſſe Pe-*
tro, vt ab ipſo paſcerentur. Sed quam directè Bellarm.
cum ſemetipſo pugnet, ex confirmationibus hujus aſſer-
tionis magis adhuc apparebit.

7. Bellarm. *Ioh. 20. Sicut miſit me Pater, ita e*
mitto vos. Per hæc verba, idem datur Apoſtolis, quod Petro
fuerat promiſſum per illud, tibi dabo claues, & poſtea
exhibitum per illud, paſce oues meas. Proteſt. Et tamen
lib. 1. cap. 10. &c. contendit Bellarm. Monarchiam iſti
verbis Petro promiſſam & exhibitam fuiſſe.

8. Bellarm. *Paulus ex profeſſo docet ſe auctoritatem*
& iuriſdictionem habuiſſe à Chriſto, non à Petro, Gal.
qui videbantur eſſe aliquid, mihi nihil contulerunt. Pro-
teſt. Cum nos iſtum locum vrgebamus, reſponſum fuit
Bellar. l. 1. c. 16. agere ibi Paulum, de *doctrina* non
gubernatione.

9. Bell. *Apoſtoli à ſolo Chriſto facti ſunt, & ab*
conſtituti Sacerdotes & Epiſcopi poſt mortem, Ioh.
Proteſt. Antea tamen, l. 1. c. 23. fuit hæc prærog
magna Petri, quod *ille ſolus à Chriſto Epiſcopus ordina-*
tus fuerit, cæteri autem à Petro Epiſcopalem conſecra-
onem acceperint. Et probatur hoc ibi ex Turrecrem
quem iſto in loco adverſarium ſibi proponit Bellarm.
vna & eadem quæſtione.

Ex iſtis contradictionibus, ſatis apparet Bell. non
veritati quæ vnica eſt & ſui ſimilis, quam ſcenæ, cui ſe
viendum ipſi fuit, & tempori, tam aſſertiones, quam a
gumenta ſua accommodaſſe, & eaſdem Scripturas va
modo huc, modo illuc, prout occaſio ferebat, detorſiſſe.

10. Bell. *Num. 11. 17. Deriuatur virtus Seniorum*
Moſis virtute. Conſtat autem Papam in Eccleſia eam
eum habere, quam habuit Moſes in populo Iudæo.
Proteſt. 1. Antea lib. 1. c. 9. voluit Bellar. Aaronem
pum fuiſſe Papæ: nunc vero typum ejus conſtituit M
ſem, qui Aaroni fuit vice Dei, *Exod.* 4. 16. Papa
prout Bell. placet eſt (vt de Ieſuita dicitur) omnia

2. Vn

2. Virtus in Seniores à Moſe derivata, fuit Politica. An Papa etiam eſt caput Politicum? 3. In illa derivatione virtutis, nulla differentia fuit inter poteſtatem *ordinis, juriſdictionis internæ, & externæ:* ſimul & ſemel tota virtus ab eodem principio communicabatur. Hoc autem Papa ſibimet non arrogat, niſi in externa ſola juriſdictionis poteſtate. 4. Non propriè derivabatur virtus illorum Seniorum à Moſe: ſed ſimilem planè virtutem cum virtute Moſis, à Deo illis communicatam fuiſſe hac phraſi ſignificatur, *ſeponam de Spiritu qui eſt ſuper te, ponamque in eis.* *Inſinuatur* (ait Cajetanus) *quod talem ſpiritum illis daret, qualem participarent à ſpiritu qui fuit in Moſe, ſi ſpiritus ille eſſet diffuſivus ſui, quemadmodum lux candelæ diffundit lumen ſuum in diaphano.* 5. Si tale quid locum habuiſſet in Moſe, & primis illis Senioribus, quale Bellar. vult, non magis tamen in exemplum trahi debuiſſet, quam prophetiæ donum, quo eorundem Seniorum vocatio fuit extra ordinem obſignata, *verſ.* 25. 6. Cum in Eccleſiaſtico ſtatu Veteris Teſtamenti, juriſdictionis derivatio nulla fuit à ſummo Sacerdote ad inferiores, non magis quam ordinis ipſius Sacerdotalis, neque potuit ſummus Sacerdos pro ſuo arbitrio, inferioris alicujus poteſtatem, minuere, reſtringere, mutare, aut variare, minus hoc multo credi vel admitti poteſt ſub Teſt. Novo vbi talem differentiam gradium inter Paſtores Eccleſiæ non legitur Chriſtus inſtituiſſe. Omnes Miniſtri Chriſti quoad poteſtatem illius muneris quo funguntur, immediatè, & ex æquo pendent à Chriſto.

11. Bellarm. *Epiſcoporum Iuriſdictio non eſt æqualis, vnus enim habet vnum oppidum, alius centum oppida: alius multas Provincias. Hæc determinatio non eſt à Deo, ſed ab homine.*

Proteſt. 1. Qui centum oppidorum, aut multarum Provinciarum ſunt Epiſcopi, in eo non ſunt à Deo, ſed ab hominibus. Deus inſtituit Epiſcopum qui eſſet vnius Eccleſiæ Paſtor. Perinde hic argumentatur Bellarm. ac

Bellarm. operoſè confutat, & ejus nomine ipſum Bellar. inter *impios Politicos*, aut *Hæreticos* ponit: & cap. 5. *anathema* ipſi non dubitat denuntiare, approbante Cardinali cui librum ſuum inſcribit, & ipſo Papa cui palpum iſtum obtrudebat. Imo non deſunt inter ipſos Ieſuitas, qui publicis ſcriptis opponunt ſeſe Bellarm. hac in parte, tanquam Papæ minus æquo tribuenti. Sic enim Azorius, inſtit. mor. par. 2. lib. 4. cap. 19. *Concludimus, veram eſſe Canonici iuris interpretum ſententiam, Romanum Pontificem habere vtramque poteſtatem, ſpiritualem, & temporalem, &c. Mihi non placet modus loquendi quo vtuntur Victoria, Sotus, (Bellarm.) qui inſinuare videntur, penes Papam ſolum eſſe vnam poteſtatem ſpiritualem, non temporalem, &c. in iure enim Canonico, abſolutè, & ſimpliciter dicitur, Papam vtrumque gladium habere, ſpiritualem & temporalem, iure quidem & habitu, quamuis, vſu & actu, non niſi in certis quibuſlibet cauſis.*

2. Bellarm. *Habet tamen Papa in ordine ad bonum ſpirituale, ſummam potestatem diſponendi de temporalibus rebus, omnium Chriſtianorum.* *Proteſt.* Quod vna manu abſtulit Papæ Bellarm. id altera dat. Nam 1. Summa poteſtas coactivè diſponendi de temporalibus eſt Dominium in temporalia. Dum igitur hæc poteſtas tribuitur Papæ, conſtituitur Dominus in temporalibus; quod antea fuit negatum. 2. Si nulla in re differt poteſtas Papæ à proprio & directo dominio, niſi in fine, aut ordine ad finem, (quæ eſt vnica diſtinctionis ratio quæ hic indicatur) tum formaliter, & eſſentialiter non differt. Papa igitur à Bellarm. fit Dominus orbis Chriſtiani, quoad eſſentialem & formalem rationem dominandi. 3. Superioris finis reſpectus, ad quem collimat poteſtas Papæ, non minuit, ſed auget dominium eius: nam quo nobilior eſt finis, eo firmior debet eſſe poteſtas quæ ad illum finem eſt exercenda. 4. Temporalia mala ad bonum ſpirituale immediatè dirigere non magis poteſt Papa, quam politicus aliquis Princeps,

immediatè à Deo, immediatione ſcilicet virtutis: Eccleſia tamen intercedit inter Deum & Miniſtros in illa vocatione tanquam inſtrumentum ejus: & hoc ſenſu, mediatè vocantur à Deo per Eccleſiam, Bellarm. ipſe lib. 2. cap. 17. non malè hoc explicat, ſi loco *Papæ*, ponatur in ejus verbis *Paſtor In Paſtore ſunt tria: Paſtoratus ipſe, qui eſt quaſi forma quædam: Perſona quæ eſt ſubiectum eius: & coniunctio vnius cum altero. Prima eſt à ſolo Chriſto: ſecunda deſignatur ab electoribus, tertia eſt à Chriſto, mediante actu electorum. Electores igitur non dant poteſtatem, neque ſunt cauſa poteſtatis illius quam habet Paſtor.* Cum noverit iſta diſtinguere Bell. & hic tamen omnia confundit, prodit miſeriam cauſæ, & etiam conſcientiæ ſuæ.

CAP. IX.

De temporali poteſtate Papæ, Lib. 5.

Quæſtio prima eſt, An Papa jure divino habeat vllam temporalem poteſtatem, in Reges, Principes, Regna, Principatus, & alias perſonas ac res ſingulares vel temporales? Bellar. affirmat: nos negamus.

THESIS I.

Bellarm. *Papa non eſt Dominus totius mundi: non Orbis Chriſtiani: neque habet vllam merè temporalem iuriſdictionem directè, iure diuino.* Proteſt. Verè quidem hoc dicitur à Bellarmino, ſed contra ſententiam & praxin Papæ: contra teſtimonium commune omnium Canoniſtarum; qui Papalis juris interpretes habentur conſultiſſimi: & contra authoritatem maximorum Theologorum Pontificiorum, ſicut Alexander Carerius prolixè oſtendit, de poteſtate Papæ, lib. 2. vbi etiam hanc opinionem

Argumenta Bellarmini.

3. Bellar. 1. *Poteſtas ciuilis ſubiecta eſt poteſta ſpirituali. Nam 1. finem habet ſubordinatum. 2. Sunt inter ſe hæ poteſtates connexæ, per dependentiam: ſed ſpiritualia non dependent à temporalibus: ergo temporalia à ſpiritualibus pendent, illisque ſubijciuntur. 3. Si temporalis adminiſtratio impediat ſpirituale bonum, omnium iudicio, tenetur Princeps temporalis mutare illum modum adminiſtrandi.* Proteſt. 1. Quin poteſtas ciuilis ſpirituali debeat eſſe ſubjecta, modo ſpirituali, id eſt, vt Sorbonici interpretantur, ſuaſivè, directivè, & conformiter ad miniſterij Eccleſiaſtici naturam ducta ti, nemo Chriſtianus poteſt dubitare. Sed inde nihil concludi poteſt vel pro Papæ, vel pro Eccleſiæ authoritate, in pœnis temporalibus irrogandis. 2. His iiſdem rationibus, æquè ſpecioſe probat Carerius lib. 2. cap. 13. &c. Papam directè habere poteſtatem omnem temporalem. 3. Simili planè ratione probari poſſit, Medicos habere temporalem poteſtatem in pe cuarios, olitores, agricolas, fabros, cervicarios, & omnes illos quorum opera in ijs rebus collocatur quæ ad victum, veſtitum, & vitæ conſervationem ſpectant: quia ſanitati ac vitæ conſervationi, cui Medicorum invigilare, ſubordinantur. 4. Quicquid vl ratione tribuitur poteſtati ſpirituali, id ſpiritualiter non corporaliter intelligi debet, ſicut Alexander Alenſis quem Bell. ad ſuas partes vocat, par. 3. q. 40. m. concedit: *ſpiritualis poteſtas iudicat ſecundum vindictam ſpiritualem, non corporalem.*

4. Bellarm. 2. *Reſpublica Eccleſiaſtica debet e perfecta, & ſibi ſufficiens in ordine ad ſuum finem conſequendum: ſed neceſſaria eſt ad finem ſpiritualem poteſtas vtendi, & diſponendi de temporalibus rebus.* Prot. 1. Eccleſia, niſi vnà cum Chriſto, ſpectetur, non eſt Reſpublica perfecta, ne quidem quoad ſtatum in

grati

diatè autem ad ſpirituale bonum omnia dirigere, non minus debet ac poteſt Politicus Princeps quam Papa. Nulla igitur differentia apparet, ne quidem in ipſo fine. 5. Sine vlla ratione, reſtringitur iſta poteſtas Papæ, ad temporalia bona *Chriſtianorum.* Nam 1. Chriſtiani æquè completum dominium habent in ſua bona, atque infideles. Chriſtiani qua tales, ex ipſorum Pontificiorum Doctorum confeſſione, non ſubjiciuntur ſpiritualibus ſuis ſuperioribus, puta Papæ, niſi quatenus profeſſi ſunt & ſpoſponderunt in Baptiſmo, cum Eccleſiam ingrediebantur. Thom *in 2. diſt.* 44. *q.* 1. Sylveſter, in verbo *obedientia*, ſed de ſubjectione bonorum temporalium dominio Papæ vel directo, vel indirecto, nihil ſpondetur in Baptiſmo. Quamvis igitur non rectiùs, aut veriùs, magis tamen congruenter vniverſali poteſtati Papæ docent Canoniſtæ, & poſt illos Bozius, cum alijs, *Papam eſſe orbis totius Dominum.* Sunt verba Carerij, vbi ſupra. Azorius etiam inſtit. mor. par. 2. lib. 4. c. 19. oſtendit *totum terrarum orbem* eſſe aliquo modo ſubjectum Papæ ſub ratione *ouilis Chriſti, in quo alij ſunt actu, vt Chriſtiani, & alij poteſtate ac* iure, *vt Pagani.* 6. Nimis generaliter ſine vlla determinatione limitante etiam Pontificiorum Doctorum ſententia pronunciatur hoc de *temporalibus bonis: Nam patet* (ait Cajetanus in 2. 2 *q.* 88. *a.* 12.) *innumeras eſſe obligationes, quæ non ſubſunt Papæ ad nutum, vt patet in contractibus inter hominem & hominem. Quoad bona temporalia non ſubijciuntur Papæ abſolutè, ſicut religioſi Prælatis ſuis:* & tamen de ipſis religioſis, affirmat Bonaventura in 2. diſt. 44. 40. *Si Prælatus aliquid præcipiat, quod ſit ſupra votum, non teneri eos ad illud implendum.* Vbi etiam egregiam regulam addit de obedientia debita ſuperioribus ſpiritualibus: *obediendum eſt omnibus qui in cathedra ſedent, in his quæ ad cathedram ſpectant, & in præceptis legis: in alijs autem non mandatur.*

per aliquot ſæcula (ex Bellarm. ſententia) non fuit reſpublica perfecta, neque vires habuit neceſſarias ad ſuum finem conſequendum. 2. *Si* virium defectus fuiſſet cauſa hujus tolerationis, tum talium Imperatorum gubernatio non fuiſſet precibus Eccleſiæ juvanda: ad quod tamen Paulus hortatur. 1. *Tim.* 2. 2. 3. Hac ratione ſubjectio fuiſſet ipſis præſtanda, ſolum propter iram non etiam propter conſcientiam: quod idem Apoſtolus negat. *Rom.* 13. 5. 4. Carerius ipſe, qui directam poteſtatem in temporalibus tribuit Papæ, hac in parte, modeſtior & ſanior eſt Bellarmin. nam lib. 1. cap. 23 concedit, *Ethnicorum Principum Papam eſſe judicem, ſed in civilibus cauſis omnibus, non minus quam cæteros homines illis ſubiectos fuiſſe: quia lex Chriſtiana neminem ſuo jure aut dominio privat.* Bellarmin. 1. *Cor.* 6. *Paulus jubet conſtitui novos judices temporalium cauſarum. Proteſt.* 1. Idem Paulus, eodem cap. dicit, *quid ad me de his qui foris judicare?* Vnde etiam Carerius concludit Papam non fuiſſe judicem Principum Ethnicorum. 2. Iubet Paulus arbitros eligere ad lites componendas, non judices Ethnicos deponere, & ſubſtituere Chriſtianos. 3. Si vires habuerunt Chriſtiani novos judices ordinarios in omnibus vrbibus vbi degebant conſtituendi, tũ certè non defuerunt ipſis vires novos Principes conſtituendi. Bellarmin. *Religio non debet exponi periculo evidenti. Proteſt.* Periculo *exponit* qui legitimam poteſtatem habet illud propulſandi. Petitur igitur illud quod eſt in quæſtione. Bellarm. *Ius divinum eſt ſervare religionem veram. Proteſt.* Iuſtè, non injuſtè. Iterùm petitur quæſtio. Bellar. *Conjux fidelis, non tenetur manere cum conjuge infideli, ſi ille non vult manere ſine injuria fidei. Proteſt.* 1. Quælibet injuria aut periculum non tollit obligationem manendi. 2. Aliud eſt diſcedere extra ditionem Regis alicujus, aliud Regem deponere. 3. Eccleſiæ erga Regem non eſt illa ratio, quæ eſt vxoris erga maritum ſuum: Rex non eſt Eccleſiæ Rex

gralem. 2. Non ſibi ſufficit per ſe, ſed ſuam ſufficientiam per fidem apprehendit in Chriſto ſitam. 3. Per media viſibilia non poteſt omnes difficultates ſuperare, ad finem ſuum conſequendum, ſed Deo vt fideli conditori, & protectori commendat ſeſe benè agendo ex illa vocatione qua eſt vocata. 4. Non eſt neceſſarium vt ipſa Eccleſia habeat poteſtatem de temporalibus rebus diſponendi: quia Deus habet & exercet poteſtatem omnia in ejus bonum convertendi. 5. Sorbonici in libello de Eccleſ. & Polit. poteſt. ſect. 18. rectè reſpondent, *Omnis ſufficientia Politiæ Eccleſiaſticæ, ab obſervatione mandatorum Dei, non à iure gladij, aut Monarchia temporali petenda eſt.* Mat. 28. 20.

5. Bellar. 3. *Non licet Chriſtianis tollerare regem infidelem, aut hæreticum alios pervertentem: ſed iudicare de talibus pertinet ad Papam: ergo etiam iudicare Regem eſſe deponendum.* Proteſt. 1. Falſa eſt propoſitio ſicut Scriptura vbique clamat. 2. Falſam eſſe aſſumtionem antea fuit probatum. 3. Ex propoſitione & aſſumptione conceſſa, concluſio non ſequeretur. Quamvis enim Monitarij ſit judicare de moneta, non eſt eius tamen judicium ferre in monetæ adulteratores. Bellarm. *Non licuit Iudæis eligere Regem non Iudæum Deut. 17. eadem autem eſt ratio apud Chriſtianos tolerandi, aut non deponendi non Chriſtianum, quæ fuit apud ipſos eligendi non Iudæum.* Proteſt. 1. Electio & depoſitio Regum non pertinebat ad Eccleſiam, ſed Remp. Iudiacam: id eſt, non ad Iudæos quà Eccleſiaſticam, ſed quà politicam ſocietatem conſtituebant. 2. Eligi non debent multa, quæ tamen licitè poſſunt ferri. 3. Illi ipſi Iudæi Cæſarem tolerare, à Chriſto docentur. 4. Integra & propria ratio, quare ſolus Iſraelita debuit eligi in Regem inter Iudæos, non fuit periculum Idololatriæ, vt Bell. fingit: nam proſelytæ etiam excludebantur. 5. Primi Chriſtiani tolerabant multos Nerones. Bellarm. *Hoc fuit quia tum Chriſtiani deerant vires temporales.* Proteſt. 1. Eccleſia igitur

dus, quia ſeparatus potuit per alios regnare. Bell. enim hoc tribuit Papæ, quod poſſit per alios Epiſcopi munere defungi.

9. Bellarm. 7. *Ioiada Pontifex iuſſit vt Athalia interficeretur, & Ioa. Rex crearetur. 2 Par. 23.* Prot. Athalia non fuit legitima Regina. 2. Non fuit à Ioiada ſolo depoſita, ſed à tota congregatione confœdera… 3. Ioiada quæ fecit hac in re præ cæteris, non fecit ſingulari poteſtate Sacerdotali, ſed tanquam prima… authoritate pollens inter Iudæos, qui etiam ex affi… tate qua regni heredem attingebat, ſingularem hab… eius tutelam. 2. *Chron.* 22. 11. 4. Concluſionis ex… hoc exemplo ſequentis, pudet aliquo modo ipſos Po… tificios. Non enim dicere ſolent (quicquid ſenti… ac faciant) licere Papæ pro arbitrio ſuo iubere, vt … ges interficerentur: aut interficiendos eſſe Reges ad … bitrium Papæ.

Hactenus actum eſt de Poteſtate Papæ ingenita: … quitur alia poteſtas temporalis Papæ & Epiſ… eius ab alijs donata, vel ab ipſis acquiſita, brev… expendenda.

Argumenta Bellarmini.

10. Bellarm. 1. *Non repugnare Pontificem ſimul … Principem ſpiritualem, & temporalem alicuius … vinciæ; probatur exemplis Melchiſedechi, Primogen… ium, Noe, Abrahami, &c. Moſis, Heli, &c.* Pro… 1. Princeps ſpiritualis præter Deum, Chriſtum, n… eſt: niſi forſan Diabolus ita vocari poſſit, quoad ſ… tualem nequitiam, *Epheſ.* 6. 12. & Antichriſtus qu… ſpiritualem vſurpationem templi Dei. 2. *Theſſ.* 2. 2. Repugnantia huiuſmodi rerum variam con… rationem admittit. Quæ non abſolutè repugnant … eſſentia & natura ſua, poſſint tamen repugnantiam … bere ex inſtitutione Dei ſuperveniente. Et quæ…

que eſt Eccleſia ſub eodem jugo cum Rege. Valet tamen iſthoc quod Apoſtolus dicit, 1. Cor. 7. *Si infidelis ſeſe ſeparat, ſeparatus eſto.*

6. Bellarm. 4 *Reges & Principes omnes Chriſtiani, pacto vel expreſſo, vel tacito, ſceptra ſua ſubjecerunt Chriſto, etiam ſub pœna regni perdendi.* Proteſt. Subjecerunt ſua ſceptra & animas etiam Chriſto, ſub pœna mortis & omnis generis cruciatus, non tamen ſequitur inde vel Papam, vel Eccleſiam poſſe iſtas pœnas illis infligere. Eadem ratione concludere poſſit Bell. Papam poſſe omnibus ſuis bonis exuere, & poſtea mortis ferre ſententiam, in omnes Chriſtianos non Chriſtianè viventes.

7. Bellar. 5. *Paſtori neceſſaria eſt poteſtas lupos arcendi omni ratione quâ poterit; arietes furioſos recludendi; & oves paſcendi ita ut convenit eis.* Proteſt. 1. Cuilibet plebano paſtori magis iſta conveniunt quam Papæ. 2. Hæc facienda ſunt à paſtore, ut rectè monet Bellar. *omni ratione qua poterit*, id eſt, licitè & jure paſtorali poterit. Vel igitur nihil dicitur, vel petitur quæſtio. 3. Poteſtas harum rerum non magis eſt neceſſaria Paſtori, quam vires illam poteſtatem exercendi. Sed Petro, Apoſtolis, reliquiſque paſtoribus primitivæ Eccleſiæ vires hæc præſtandi defuiſſe, audivimus modo à Bellarmino.

8. Bellarm. 6. 2 Par. 26. *Rex Ozia fuit ad arbitrium Sacerdotis ſeparatus, & conſequenter regnandi authoritate privatus, propter lepram corporalem: poteſt igitur Pontifex hoc facere modo, propter lepram ſpiritualem.* Proteſt. 1. Si agendum ſit exemplis, ex Veteri Teſtamento petitis antiquior & firmior eſt inſtantia quæ petitur à Salomone Rege, judicante & deponente Abiathar Sacerdotem ſummum, 1. *Reg.* 2. 27. 2. Ozia non fuit authoritate Regia privatus, ſed uſu ejus in ordinaria procuratione regni. 3. Neque facta fuit ipſa ſeparatio ejus ad arbitrium Sacerdotis propriè, ſed Dei. 4. neque conſequenter fuit Regno privan-

dus,

Paſtoribus Eccleſiaſticis. 2. non ſola contraria illa quæ ſunt bona & mala ſibimet invicem in eodem ſubjecto repugnant, ſed & diſperata bona, quæ vni & eidem ſimul non poſſunt convenire: vt *Act.6.2.* 4. *Dirare in precibus & adminiſtratione ſermonis & miniſtrare menſis*, opponuntur vt repugnantia, quamvis vtraque ſint bona. 3. Bona illa quæ ſunt imperfectorum, non conveniunt ijs quæ ſunt in ſtatu perfectionis: vnde etiam inter pontificios qui religioſi vocantur abrenunciare tenentur non tantum poteſtati omni civili, ſed & proprijs ſuis facultatibus. Sed potior & perfectior eſt ſtatus perfectionis Epiſcoporum, quam ipſorum religioſorum. *Thom* 2.2.*q*.184.*a*.7. Repugnat igitur etiam hac ratione, vt Epiſcopi & Prælati Pontificij poteſtatem politicam exercerent.

12. Bell. *Vnus Rex poteſt præeſſe togatis, & armatis, quamuis pax & bellum magis ſint diuerſa, quam bona temporalia & ſpiritualia.*

Proteſt. 1. Diverſitas rerum non eſt ratio repugnantiæ in iſtis adminiſtrationibus, ſed diverſitas ipſarum adminiſtrationum, prout à Deo ſunt ordinatæ, & ab hominibus debent earum naturæ congruenter impleri. 2. Pax & bellum conveniunt in eodem genere: neque magis diverſa ſunt quam *exhortari in doctrina ſana, & contradicentes conuincere*, quæ etiam Epiſcopo quaſi pax & bellum Eccleſiaſticum optimè conveniunt: *Tit.* 1.9. 3. Togatis etiam & armatis, temporalibus & ſpiritualibus rebus præeſſe debet Epiſcopus in Eccleſia ſua: ſed ſuo modo, id eſt, Eccleſiaſtico & Spirituali.

13. Bellarminus. *Poteſt vnus Rex gubernare diverſiſſima Regna, & vnus Epſcopus plurimas Eccleſias; Ergo vnus homo poteſt regere vnum Epiſcopatum, & vnum Principatum. Prot.* 1. Hac ratione æquè concluditur, Principem poſſe eſſe Epiſcopum, ac Epiſcopum poſſe eſſe Principem. Non eſt par ratio Regnorum duorum & Eccleſiæ, cum Principatu. Duo Regna

ſæculo, vel toto etiam illo ſpatio quod Chriſti adventum præceſſit, non repugnabant, poſteà tamen poſſunt repugnare: 3. De toto tempore naturæ, (vt appellant) vſque ad legem latam, reſpondet Alenſis par. 4. q. 2. m. 1. *poteſtat. m ſpiritualem tum temporis non fuiſſe diſtinctam à poteſtate terrena, per ſolemnem hominum conſecrationem.* Ex illis igitur exemplis, ad Evangelij tempus non ſequitur argumentatio paritatis, cum omnia ſunt diſparia. Neque magis ex ijs probatur temporalem poteſtatem convenire Epiſcopo, quam ſpiritualem poteſtatem convenire Magiſtratui civili. Moſes non fuit ſummus Sacerdos, ſed in prima conſtitutione Sacerdotij Aaronici, extra ordinem illa præſtabat quæ ex ordine ad Sacerdotem pertinebant. Heli fuit Sacerdos (quamvis non ſummus) ſed extra ordinem excitatus vt populum judicaret. Sic etiam poſtea Machabæi quaſi in communi incendio vocati fuerunt, quaſi extra ordinem ad remp. erigendam ac ſublevandam, non ad eam conſtanter gubernandam, aut regendam. 4. In Novo Teſtamento Eccleſiaſtica munera eorum qui in verbo & doctrina laborant, magis ſunt ſpiritualia, magiſque totum hominem poſtulantia, quam ſub lege fuerunt. 5. Minimè omnium convenit hoc Papæ, qui directè præeſſe vult Eccleſiæ vniverſali in ſpiritualibus, & indirectè Regnis & Rebuſpublicis in temporalibus; qui tot negotijs diſtrictus tenetur, vt per ſe nunquam poſſit concionari, aut alijs officijs Epiſcoporum proprijs defungi; vt ille inſuper directam habeat poteſtatem Principis Politici & mundani. 6. Omnibus exemplis illis à Bellarmin. allegatis, & pleriſque inſuper ordinarijs, Sacerdotum illorum Veterum efficacius multo probatur, conjugium ſine vlla repugnantia Eccleſiaſticis hominibus convenire: quod tamen Pontificij negant.

11. Bellarm. *Poteſtas Eccleſiaſtica & Politica, non ſunt contraria, ſed vtraque bona.* *Proteſt.* 1. Conjugium etiam eſt bonum: ergo hac ratione convenit

Paſtoribus

Paſtoribus Eccleſiaſticis. 2. non ſola contraria illa quæ ſunt bona & mala ſibimet invicem in eodem ſubjecto repugnant, ſed & diſperata bona, quæ vni & eidem ſimul non poſſunt convenire: vt *Act.* 6.2. 4. *Durare in precibus & adminiſtratione ſermonis & miniſtrare menſis*, opponuntur vt repugnantia, quamvis vtraque ſint bona. 3. Bona illa quæ ſunt imperfectorum, non conveniunt ijs quæ ſunt in ſtatu perfectionis: vnde etiam inter pontificios qui religioſi vocantur abrenunnunciare tenentur non tantum poteſtati omni civili, ſed & proprijs ſuis facultatibus. Sed potior & perfectior eſt ſtatus perfectionis Epiſcoporum, quam ipſorum religioſorum. *Thom* 2.2.q.184.a.7. Repugnat igitur etiam hac ratione, vt Epiſcopi & Prælati Pontificij poteſtatem politicam exercerent.

12. Bell. *Vnus Rex poteſt præeſſe togatis, & armatis, quamuis pax & bellum magis ſint diuerſa, quam bona temporalia & ſpiritualia.*

Proteſt. 1. Diverſitas rerum non eſt ratio repugnantiæ in iſtis adminiſtrationibus, ſed diverſitas ipſarum adminiſtrationum, prout à Deo ſunt ordinatæ, & ab hominibus debent earum naturæ congruenter impleri. 2. Pax & bellum conveniunt in eodem genere. neque magis diverſa ſunt quam *exhortari in doctrina ſana, & contradicentes conuincere*, quæ etiam Epiſcopo quaſi pax & bellum Eccleſiaſticum optimè conveniunt: *Tit.* 1.9. 3. Togatis etiam & armatis, temporalibus & ſpiritualibus rebus præeſſe debet Epiſcopus in Eccleſia ſua: ſed ſuo modo, id eſt, Eccleſiaſtico & Spirituali.

13. Bellarminus. *Poteſt vnus Rex gubernare diuerſiſſima Regna, & vnus Epſcopus plurimas Eccleſias, Ergo vnus homo poteſt regere vnum Epiſcopatum, & vnum Principatum.* *Prot.* 1. Hac ratione æquè concluditur, Principem poſſe eſſe Epiſcopum, ac Epiſcopum poſſe eſſe Principem. Non eſt par ratio Regnorum duorum & Eccleſiæ, cum Principatu. Duo Reg-

ſub vna formali ratione comprehenduntur: ſed admi-niſtrationis politicæ, & Eccleſiaſticæ, varia eſt forma, & natura. 3. Vt vnus homo plures ſimul Epiſcopatus retineat, fatetur Bellamin. de Pontif. lib. 2. cap. 6. *perniciociſſimi exempli* eſſe. 4. Fatetur enim Bellar. lib. 3. cap. 24. Nullum tam exiguum Epiſcopum eſſe (intelligit autem Papalem) qui poſſit ſe ſufficere ad concionandum, & ſacramenta adminiſtranda, in tota ſua diœceſi. Repugnat igitur maximè, vt alijs etiam negotijs ſemetipſum implicaret, & ſic novo onere ſuos humeros opprimeret, qui priori ferendo impares fuerunt.

14. Bellarm. *Pij homines fuerunt, qui Epiſcopis donarunt Principatus temporales. Proteſt.* Pius etiam fuit David, impoſuit Arcam plauſtro devehendam: & pius Vzza qui manum ſuam eidem admovebat. 2 *Sam.* 6. hæc tamen facta improbata fuerunt.

15. Bellar. *Etſi abſolutè fortè præſtaret, Pontifices tractare ſolum ſpiritualia, tamen propter malitiam temporum, experientia clamat, vtiliter & neceſſario donatos ipſis temporales Principatus. Proteſt.* 1. Malitia temporum non mutat inſtitutionem Dei. 2. Adverſus iſtam malitiam temporum, ſic inſtruit Apoſtolus Epiſcopos, vt eo diligentius & magis inſtanter in officia ſpiritualia incumbant. 2. *Tim.* 3. & 4. non vt temporali poteſtate ſemet ipſos munirent. 3. Degeneratio Eccleſiaſtici ſtatus in mundanum, & poteſtatum confuſio, magna pars eſt malitiæ temporum, & aliarum partium cauſa procreans & conſervans. Hoc experientia ita clamat, vt ea de re pijs quamplurimis jam olim extorſerit graviſſimas querelas, & Concilijs quibuſdam ſanctiones varias ruentem jam Eccleſiam aliquo modo ſufflaminantes.

Argumenta noſtra.

16. *Proteſt. Matth.* 20. Vos autem non ſic. Bellar. 1.

Dominus

miniſterium impedientia notari: atque adeò regimen Politicum (vt magis impedimentum) magis prohibetur quam cura victus parandi. 2. Non eſt nimietas ſollicitudinis quæ prohibetur: ſed ipſa ſollicitudo. Omnis enim ſollicitudo earum rerum quę militiæ opponuntur, implicat militantem. Bellarm. 2. *Dicuntur hæc à Paulo non ſoli Epiſcopo: ſed omnibus Christianis.* Proteſt. Quamvis proportione quadam poſſint hæc verba ad omnes accommodari, exactè tamen non conveniunt niſi Eccleſiæ Miniſtris. Nam 1. Timotheus hic inſtituitur, non vt vulgaris Chriſtianus, ſed minister Evangelii. 2. Timotheus reſpectu miniſterii, verſ. 3. vocatur *miles Ieſu Chriſti*. 3. Familiare hoc fuit Paulo, miniſtros Evangelii ſingulari ratione milites appellare. 1 *Cor.* 9. 7. *Phil.* 2. 25. quæ phraſis etiam fuit Veteris Teſtamenti *Num.* 4. 3. & 8. 24. 25. 4. Si omnibus Chriſtianis prohibeantur illa quæ Chriſtiani officium impediunt, tum etiam eâdem ratione miniſtris omnibus prohibētur inſuper illa quæ miniſtri officio ſunt impedimento. 5. Bellarm. ipſe de Clericis, lib. 1. cap. 10. contendit, hiſce ... nuptias Epiſcopis prohiberi. Reipublicæ verò cura negotium eſt magis ſæculare, & magis implicans, quam nuptiæ.

COROLLARIVM.

CVm Bellarmini ſententia, *Papa habet ſummam temporalem poteſtatem diſponendi de temporalibus rebus omnium Chriſtianorum in ordine ad bonum ſpirituale, lib.* 5. *cap.* 6. *& propter malitiam temporum non ſolum vtiliter, ſed etiam neceſſario donati ſunt Pontifici, aliiſque Epiſcopis temporales aliquot Principatus, lib.* 5. *cap.* 9. *& omninò expediat, ſi poſſit eſſe ſine iniuſtitia & bellicis cladibus peruenire, vt omnes Provinciæ mundi ab vno ſummo Rege gubernentur etiam in rebus Politicis, lib.* 1. *cap.* 9. & non repugnat Ex-

verborum, & quâ ratione nitatur. 2. Generalis admonitio non quæritur, ſed ſpecialis illa quæ propriè in iſtis locis continetur. 3. Sophiſticè, & falſâ commixtione referuntur hæc ad civiles Principes, & Pontifices, cùm ad Principes non ſpectent, & Paſtores omnes reſpiciunt. 4. Minuta officia civilia non magis prohibentur Paſtoribus Eccleſiaſticis, quam grandiora. Nam *Luc.* 12 omnia illa pariter excluduntur, quę ſunt præter vel extra vocationem: & *Act.* 6. omnia quæ vocationem aliquo modo impediunt Sed Bellarm. vult ſuum Papam, & Epiſcopos, grandibus & aureis vinculis onerari & conſtringi, non ferreis & minutis. Omnia mundana βιωτικὰ κριτήρια ab Apoſtolis per comparationem habentur pro minutis, 1. *Cor.* 6.4. admonitio igitur, vel hâc ratione, quoad temporalem juriſdictionem, eſt vniverſalis. 6. Doctores ipſi Pontificii totum hoc telum in corpus ſuum admittunt. Sic enim Cajet. in *Luc.* 12. *Docet hoc exemplo Dominus prædicatores, vt euitent ſecularia negotia, vt etiam quantumcunque requiſiti, non ſe immiſceant negotiis ſecularibus: quia ſcil. impertinentia ſunt hæc ad officium prædicatoris.* Dion. Carthuſ. in *Act.* 6. *O vtinam Prælati iſta attenderent, quorum tam plures plus quam oportet, decet, aut licet, circa temporalia occupantur, in exterioribuſque verſantur, quia mente ſunt frigidi, nec in ſpiritualibus exercitiis habent ſaporem: hinc offenduntur, negligentes ſeipſos, & ſibi commiſſos.*

11. *Proteſt.* 2. *Tim.* 2.4. Nemo qui militat implicatur hujus vitæ negotiis. Bellarm. 1. *Apoſtolus non prohibet regimen Politicum, ſed nimiam ſollicitudinem circa vitam corporalem. Cura enim victus parandi intelligitur per negotia ſecularia. Proteſt.* 1. Quicquid propriè per negotia, vel negotiationes hic intelligitur in propoſitione hujus comparationis, quæ petitur à milite mundano, manifeſtum eſt, in redditione, qua ad Timotheum refertur, omnia implicantia, vel miniſte-

[...]gelio, quin aliquo modo poßit fieri, vt idem ſit Pontifex totius orbis, & ſimul etiam Imperator totius orbis, lib. 5. cap. 10. in fine. Nihil (ejus ſententia) deeſt, præter occaſionem, & vires, vt Papa ſemetipſum conſtituat totius orbis Imperatorem temporalem.

FINIS.

[illegible]

BELLARMINVS ENERVATVS,

ſive

DISPVTATIONES ANTI-BELLARMINIANÆ,

In Illuſtri Friſiorum Academia, quæ eſt Franekeræ, publicè habitæ;

A

GVILIELMO AMESIO,

Theologiæ Doctore.

TOMVS SECVNDVS.

Ab Auctore recognitus & auctus.

BIB. CANT. ACAD.

OXONIÆ,
Excudebat GVILIELMVS TVRNER, celeberrimæ Academiæ Typographus.
M.DC.XXIX.

cam, nova quadam Bibliotheca, dono tuo au-
xiſti. Neque verò ſilentio præterire debe,
quod ipſemet particulatim iam olim expertu
ſim ſingularem tuam erga me benignitatem,
quùm nullis officiis eam potuerim ſingulariter
promereri. Sperandi igitur, & rogandi a-
mum aſſumpſi, ut levidenſe hoc munus, can-
do animo in obſervantiæ pignus oblatum, ſuſci-
pere digneris fronte benignâ.

Deus optimus maximus, illuſtrem Cel-
tudinem tuam, cum tota familia, omni gratia,
& proſperitate augeat, provehatq́. Franeque-
ræ, Novemb. 20. Anno 1625.

Illuſtriſs. Celſitudinis tuæ
ſtudioſiſsimus Clien

GVILIELMVS AMESIV

TOMVS 2. LIBER PRIMVS.

DE

CONCILIIS.

Cap. I. De Concilij convocatione.

Quamvis methodus hæc ſit planè Babylonica, vel ut Apoſtolus loquitur, *Eph. 6: 11.* μεθοδεία τῶ διαβόλου, prius agere de Pontifice tanquam Eccleſiæ capite, & de Concilijs in quibus Eccleſia congregatur, quam de Eccleſia quidquam tradatur; noſtri tamen inſtituti ratio poſtulat, ut Bellar[m]. quamvis præpoſterè pergentem ejus veſtigijs perſequamur.

Quæſtio prima eſt, An ad Pontificem Romanum propriè pertineat, indicere Concilium generale, ita ut niſi ejus authoritas accedat, non ſit Concilium ſed conciliabulum? Bellarm. affirmat, lib. 1. cap. 12. nos negamus.

Argumenta Bellarmini.

THESIS I.

Bellarm. 1. *Concilium Eccleſiæ non eſt legitimum, niſi congregetur in nomine Chriſti: hoc autem nihil videtur eſſe aliud, quam congregari authoritate Chriſti, id eſt, ab eo qui à Chriſto habet congregandi authoritatem.*

Proceſ. 1. In nomine Chriſti ut aliquid fiat, requiritur quidem authoritas Chriſti, ut cauſa efficiens: ſed ſimul etiam requiritur ut materia, forma, & finis acti-

onis ſit Chriſto & voluntati ejus conveniens, ita vt ... naturæ actionis talis ſit, qualem Chriſtus probat & agnoſcit pro ſua. Explicatio igitur vel iſthoc nomine eſt imperfecta & fallax. Cajetanus ipſe Cardinalis in Mat. 18. duo hæc adverſus Bellarm. gloſſam obſervat. 1. *Non dixit Chriſtus, ſi omnes, ne de vniverſali Eccleſia tantum intelligeretur: non dixit, ſi multi, ne ad magnum numerum Eccleſiarum gratiam ſermo reſtrictus videatur. ſed dixit, ſi duo, vt etiam minimi numeri fidelium quæ ſit vis explicetur. 2. Non dicit, vbi ſunt duo vel tres congregati, ſeu vnanimes, ſed apponit, in nomine meo, ad differentiam concordiæ mundanæ, ſeu etiam humanæ amicitiæ, quæ licet ſit laudabilis, non tamen gaudet hoc privilegio divinæ præſentiæ, Non ſunt enim in ... Chriſti nomine vnanimes, quibus aliud vivere eſt quam Chriſtus.* Congregari in nomine Chriſti, non reſpicit convocationem hominum ad certum aliquem locum. Sic enim congregari poſſent homines in nomine Chriſti, qui nomen Chriſti blaſphemarent. 2. Falſum eſt illud quod ſubnectitur, congregationem in nomine Chriſti pendere ſemper ab authoritate hujus aut illius hominis ſub Chriſto. Duobus enim vel tribus, ex conſenſu, tribuitur facultas ſeſe hoc modo congregandi, ſine alterius cuiuſpiam hominis authoritate, *Matth.* 18. 20. 3. Nemo vnus eſt qui ordinariam authoritatem à Chriſto accepit congregandi homines in eius nomine ex omnibus partibus mundi in vnum conſeſſum.

2. Bellar. *Chriſtus cum in cælum aſcendit, non commiſit Eccleſiam gubernandam, ac proinde congregandam Tiberio, ſed Petro. Proteſt.* 1. Petro non magis commiſſam eſſe Eccleſiam quam alijs Apoſtolis, in priore tomo demonſtratum fuit. 2. Æquè Tiberio commiſſa fuit Eccleſia, ac illi qui tum temporis Pontifex fuit Romæ. 3. Quamvis fidei Tiberij immediate non fuit Eccleſia commiſſa, ita vt ab ipſo dum infidelis maneret, gubernatio Eccleſiæ penderet, fuit tamen

Deo ipſi mandatum, vt fidem reſpiceret, & ad Eccleſiam iuvandam gubernationem ſuam ex fide applicaret. 4. Si Tiberius pleroſque omnes Epiſcopos convenire feciſſet in vnum locum, qualiſcunque eius fuiſſet animus, potuiſſent ibi congregati inter ſe conſilia communicare, & ſtatuere quæ eſſent in bonum commune, more Concilij generalis, idque in nomine Chriſti: ſicut Paulus & Silas in nomine Chriſti congregati fuerunt in carcere ad orandum, *Act.* 16. 25. 5. Nihil impediebat, quin Tiberius idem præſtare potuerit in Concilio Chriſtiano convocando, quod Cyrus præſtitit in Concilio & reditu Iudæorum procurando. *Nehem.* 1. 6. Imperatoribus & Principibus Chriſtianis, quoad executionem, plus meritò poteſtatis tribuitur in rebus Eccleſiaſticis, quam Tiberio aut aliis infidelibus poteſt aut debet.

3. Bellarm. *Papa Paſtor eſt Imperatorum & Regum: oues autem non conuenit congregare paſtores, ſed paſtori congregare oues.* *Proteſt.* 1. Papa nunc dicrum eſt paſtoris idolum, non paſtor cuiuſpiam ſpiritualis, nedum omnium Regum & Imperatorum. 2. Qui ovis eſt ſpiritualiter, poteſt temporaliter paſtor eſſe eius cuius eſt ovis, & externè aut politicè eum cum aliis gubernare, etiam in eis quæ pertinent ad ſacra: David, Solomon, Hezekias, Ioſias, ſuos Paſtores, Sacerdotes congregabant olim. Quid cauſæ dici poteſt, cur Chriſtianis Principibus non idem liceat in ſuos paſtores.

4. Bellarm. 2. *Concilium generale ab eo indici debet ex auctoritate qui poteſt omnes cogere. Sed Papa ſolus, non Imperator, omnes habet ita ſibi ſubiectos, vt poſſit eos cogere.* *Proteſt.* 1. Non eſt neceſſarium ſemper, vt Concilium congregetur ex auctoritate coactiva. 2. Vbi authoritas huiuſmodi requiritur, non eſt neceſſe vt illa ſit penes vnum. 3. Qua ratione poteſt Papa cogere illos qui vivunt in ditione infidelium tyrannorum, qui alieni ſunt à Chriſtianorum Conciliis,

qualis hodiè eſt conditio Græcorum? 4. Ne Chriſtia-
norum quidem Principum ſubditos poſſe. à Papa co
pro arbitrio ſuo, experientia ipſa docere potuit Bellarm.
vel in ipſo conventu Tridentino, cui ipſimet Galli ma
adfuerunt, niſi jam ad exitum properanti.

5. Bellar. 3. *Concilia Provincialia indicuntur à Me-
tropolitano, Nationalia à Primate, vel Patriarcha
Concilia igitur Generalia à Papa ſunt indicenda.* Pro-
teſt. 1. Metropolitanus, Primas, Patriarcha, ſunt huma-
næ creationis nomina, ex mundi typho nonnihil tra-
hentia: neque divini juris quidquam habent in ſe
neque Papæ poſſunt commodare. Hic autem quæri-
tur de jure divino, & de eo quod neceſſarium eſt a
congregationem habendam *in nomine Domini.*
Quamvis ordinis cauſa, ordinaria convocatio Con-
ciliorum hujuſmodi primariarum civitatum Epiſcop
fuit olim ab aliis Epiſcopis mandata, nemo tamen
illis temporibus ita deliravit, vt Concilium legitime
in nomine Domini, alia ratione non poſſe haberi
caret.

6. Bell 4. *Antiquiſſimo Canone ſtatuitur præter ſe-
tentiam Romani Pontificis, non poſſe Concilia celebra-*
Proteſt. 1. In Scripturis Canonicis nullus huiuſmo
canon habetur. 2. Neque in primæ antiquitatis
minis teſtibus tale quid reperitur. 3. Canonis ip
verba nihil habent de convocatione Conciliorum,
de canonibus condendis. 4. Quicquid tum tempo
tributum fuit Epiſcopis Romanis in iſto genere, p
cæteris, hoc non ex iure divino, ſed ex humano c
ſilio, non propter poteſtatem, ſed propter conſtan
illius ſedis, cum aliæ multæ vacillabant, fuit con
ſum, atque adeò nihil omninò facit pro degener
Papis, qui hanc prærogativam vt poteſtatis apicem,
met arrogant ex iure diuino.

7. Bellarm. 5. *In Concilio Chalcedonenſi, actione
damnatur Dioſcorus, quod Synodum auſus ſit facere
authoritate Apoſtolicæ ſedis.* Et eo nomine Co

um quoddam Conſtantinopolitanum irritum iudicabatur in Concilio 7. generali. Proteſt. 1. Dioſcorus fuit propter varia, graviſſima crimina damnatus, quibus hoc addebatur à Legatis Pontificis Romani, non à Synodo. 2. Synodum facere non ſignificat ibi convocare Synodum, ſi vera ſit accuſatio. Concilium enim Epheſinum, de quo ibi agitur, non fuit à Dioſcoro convocatum, neque ſine authoritate Epiſcopi Romani. Theodoſius enim Imperator illud indixit, ad inſtantem ſupplicationem Leonis Epiſcopi Romani, ſicut apparet ex ejus Epiſtolis, 9. & 10. Septimum (vt vocatur) Concilium nullius eſt authoritatis: fuit enim Idololatriæ mater. Nihil tamen ibi dicitur de convocatione Concilij Conſtantinopolitani, ſed cooperatione quæ deerat convocato.

8. Bell. 6. 7. *Probatur idem ex Concilio Romano, ex teſtimonio antiquorum Pontificiorum, &c. Proteſt.* Teſtimonia ſunt, ex ſinu deprompta: ſunt de Concilijs particularibus: ſunt hominum vel adulatorum, vel ambitioſorum. Ex Sacris literis nihil ſingulare ad hanc quæſtionem vel torquere potuit Bell. præter vnam illam phraſin de conveniendo *in nomine Domini*, quam nihil ad rem facere, fuit antea declaratum: nihil ex Auguſtino, Chryſoſtomo, Hieronymo, Ambroſio, Gregorio, aut vllo antiquo & claſſico authore: ita vt ex hac egeſtate probationum, ſatis appareat, Papam in hac cauſa improbè ſibimet arrogare poteſtatem illam, quam nullis tabulis oſtendere poteſt ſibi commiſſam.

9. *Proteſt.* 1. Imperatores prima generalia Concilia indixerunt: Nicenum, Conſtantinus: Conſtantinopolitanum Theodoſius: Epheſinum Theodoſius junior: Chalcedonenſe Valentinianus, & Martianus: & ſic deinceps. Bellarm. 1. *Hoc argumentum petitur ex mera traditione, & praxi Eccleſiaſtica, ſine vllo Scripturæ teſtimonio. Talia autem argumenta efficacia, eſſe negant adverſarij. Proteſt.* 1. Argumenta ex traditione petita, quamvis in ſe ſint inefficacia, adverſus

tamen traditionum patronos, ſunt efficaciſſima. Nam certe ridiculum eſt Bell. qui traditionibus ferè ſolis in hac ipſa cauſa pugnat, hoc genus arguendi eodem ſpiritu improbaret. 2. Non petitur hoc argum. Ex traditione mera, ſed ex conſuetudine nota, & hiſtoria certa. 3. Argumentum quod petitur ex conſuetudine & praxi, quamvis non valeat in quæſtione de fide, vim ſuam habet tamen in quæſtione de praxi. 4. Teſtimonia & exempla Scripturæ ſatis multa ſunt de congregationibus maximis Veteris Teſt. quæ illorum fuere Concilia, quod à piis Regibus ſolebant indici: vt à Davide, Salomone, Hezekia, Ioſia.

10. Bellar. 2 *Conſuetudo alia, qua Papa varia Concilia indixerunt, huic conſuetudini poteſt opponi.* Proteſt. 1. Conſuetudo corrupta poſteriorum temporum ex diſtractione & imminutione Imperii, & ambitione Papæ, oriunda, non poteſt opponi primitivæ praxi. 2. Nulla Concilia verè Oecumenica, vel talia, qualia prima quatuor fuerunt indicta à Papa illo modo quo Imperatores prima illa indixerunt.

11. Bellarm. 3. *Nullum eſt Concilium generale Catholicum, à ſolo Imperatore indictum, id eſt, ſine conſenſu & authoritate Romani Pontificis.* Proteſt. 1. Vera multo licet nobis affirmare (quod Bellarm. ipſe non negat) nullum vnquam Concilium generale, ſive Catholicum, ſive λεγρικὸν, quale fuit Tridentinum, à ſolo Papa fuiſſe indictum, id eſt, ſine conſenſu & authoritate, vel Imperatorum, vel Regum & Principum aliorum. 2. Conſenſus & authoritas non debent hic confundi. Authoritatem coactivam Papæ, in primis Conciliis convocandis interceſſiſſe falſum eſt: ſed conſenſum eius, ſicut & aliorum Epiſcoporum primariorum cum authoritate Imperatorum coniunctum fuiſſe, à nobis non negatur.

12. Bellarm. 4. *Legimus ſexta Synod., act. 18. Conſtantinum & Sylveſtrum Concilium Nicænum congregaſſe.*

Prius

Proteſt. 1. Synodus illa ſexta trecentis & amplius annis poſt Nicænum habita fuit, atque adeò non eſſet audienda, ſi de hiſtoria Concilij Nicæni quidquam teſtaretur contra Euſebium, Athanaſium, & acta ipſa Concilij, quæ vna cum omnibus hiſtoriæ illius Scriptoribus, indictionem illius conſtanter tribuunt Conſtantino ſoli. 2. Sexta Synodus ipſa, in eadem act. 18. ſicut in cæteris, fatetur ſe *congregatam fuiſſe per Imperialem ſanctionem:* & Leo Papa in Epiſt. ad Conſtantinum Auguſtum, dicit illam Synodum, *nutu Dei, Imperatoris clementia fuiſſe conuocatam.* Non eſt veriſimile igitur illam Synodum cum Bell. contra Imperatorem ſenſiſſe aut pronunciaſſe. 3. Si talia verba fuerint in actione illa prolata, intelligi debent de conſenſu, non de Imperio Silveſtri.

13. Bell. 5. *Ruffinus l. 10. c. 1. dicit Conſtantinum ex ſententia Sacerdotum Concilium illud indixiſſe.* *Prot.* 1. Ex ſententia etiam bellatorum ſuorum varias expeditiones ſuſcepit idem Conſtantinus: ſed ſpropria tamen authoritate, non eorum. 2. Sacerdotes illi fuerunt ex quorum ſententia hoc fecit, non vnus ſummus Sacerdos. 3. Sacerdotes fuerunt in Ægypto, & circa Conſtantinum degebant, non Romæ. Nihil hic Papale.

14. Bell. 6. *Concilium Conſtantinopol. 1. fuit conuocatum à literis Damaſi ab Imperatore ad Epiſcopos miſſis Theod. lib. 5 c. 9. Proteſt.* Qui locum conſulet, prout græcè legitur, contrarium videbit.

15. Bell. 7. *Ex Proſpero, & Evagrio conſtat Synodum Epheſinam non coactam eſſe ſine conſenſu Pontificis.*

Proteſt. Hoc facilè largimur, quamvis de conſenſu indictionem antecedente, nihil tale ex Proſpero aut Evagrio poſſit probari.

16. Bell. 8. *De Chalcedonenſi patet, ex Epiſt. Martiani, & Epiſcoporum ſecundæ Myſiæ, & Gelaſtio.*

Proteſt. 1. Nihil ex illis patet quod minuit poteſtatem Imperatoris in illa Synodo convocanda. 2. Ex ipſa

Synodo in act. 1 *Synodus* dicitur *facta ex decreto piiſſimorum Imperatorum, Valentiniani, & Martiani.*

17. Bell. 9. *Concilia tum temporis ab Imperatoribus indicta fuerunt ex Pontificum ſententia, & conſenſu, non a ſolo Pontifice: 1. Quia non prohibiti tum fuerunt frequentes hominum conventus, ſine Imperatoris authoritate 2. Quia non poterat fieri Concilium, niſi in aliqua vrbe Imperiali. 3. Quia ſumptibus publicis Concilia fiebant. 4. Quia eo tempore Papa in temporalibus ſubijciebat ſe Imperatoribus: ideoque cum ipſe tum debuiſſet petere ab Imperatore auxilium ad convocandum Synodum, vel vt permitteret Synodum convocari: tamen ſupplicabat, vt iuberet convocari Synodum.* *Proteſt.* 1. Vltimis hiſce verbis, veritatis evidentia convictus Bellarm. totum illud argumentum nobis concedit, de quo hactenus fruſtra litigavit, *Supplicabat Pontifex Imperatori, vt iuberet convocari Synodum.* Et eo nomine quaſi accuſat Epiſcopos Romanos, nimiæ modeſtiæ; *debuiſſent tantum petere, non ſupplicare, vt permitteret, non iuberet vocari.* 2. Concedit hic obiter Bellarm. Epiſcopos Romanos ſexcentis annis in temporalibus ſubjectos fuiſſe Imperatoribus, etiam in ordine ad ſpirituale bonum, quod in Concilijs ſpectari ſolebat; quod evertit planè illa quæ antea de temporali poteſtate Papæ diſputavit. 3. Timidè tamen & parcè nimis loquitur Bellarmin. cum dicit eos ſubjeciſſe ſe Imperatoribus: cum palam ſit, eos à Deo fuiſſe ſubjectos. Rom. 13. 1. 4. Debuiſſet nobis dicere quo jure Epiſcopi Romani jam ſe exemerint huic Imperio, & eo ſuperbiæ proceſſerint vt Imperatores & Reges vice verſa iam Papæ ſupplicare debeant, vt ille iuberet Concilium convocari, & magni beneficii loco tandem accipere ...lem Concilii larvam, qualis fuit illa Tridentina. 5. Fictitiæ illæ cauſæ quatuor quas Bell. dicit pro auctoritate Imperatoris tum temporis implorata, ſunt ridiculæ. 1. Quia valuiſſet in Concilijs Provincialibus aut Nationalibus

onalibus; quæ tamen fuerunt in vſu etiam antequam Imperator quiſquam fuit Chriſtianus. 2. Æquè jam valent, quantum ad jus divinum ac olim valebant: ejus enim nulla facta eſt commutatio. Pij autem Epiſcopi jus ſibi à Deo conceſſum tot ſeculis non neglexiſſent: neque Imperatores pij tale quid ſibi quaſi hæreditario jure arrogaſſent. 3. Iſtis rationes nuſquam tradiderunt veteres Patres, aut Epiſcopi illi Romani: ſed Bellarm. eas jam tandem in eorum gratiam excogitavit. 4. Vera cauſa cur Imperatoris authoritate indicta fuerunt Concilia vniverſalia fuit, quod ſolus Imperator, non Papa vniverſalem habuit poteſtatem. Atque hoc totum illud eſt, quod in hac quæſtione contendimus: non dicimus ad ſolum Imperatorem, jure divino, poteſtatem iſtam Concilia convocandi pertinere, ſed ad eum, aut illos Principes, qui per omnes Provincias poteſtatem habent; talem qualem primorum Conciliorum tempore, Imperator habuit ſolus in illis mundi partibus, vbi Eccleſiæ Dei maximè florebant.

Dubia quædam.

17. 1. Quid fiet, ſi Concilium ſit neceſſarium Eccleſiæ, & tamen Papa nolit illud indicere? Bellarm. 1. *Iſtiuſmodi caſus vix eſt poſſibilis: non enim credibile eſt, vllum Pontificem fore tam malum: ſi eſſet, Deus vel mutaret mentem eius, vel eum de medio tolleret.* Proteſt. 1. Non tam credibile, quam palpabile jam eſt Pontifici Romano ab aliquot ſeculis non minus odioſum & formidabile eſſe Concilium liberum, quam eſt maleficis ſeveri judicis tribunal. Communis eſt ſenſus & ſententia omnium Paparum, quod Clemens VII. ſolitus erat dicere, *Concilium cumque eſſe vtile, quoad de authoritate Pontificis agatur: ea vero in quæſtionem vocata, nihil eſſe periculoſius: atque adeo vnicum eſſe præſidium, Concilia vitare, ac declinare. Hiſtor. Concilij Trident.* 2. Quis nobis hoc præſtabit, *Deum in tali caſu vel mutatu-*

rum Papa mentem, vel eum è medio ablaturum? Hæ conditione; ſit penes Mophtim. Mahumitanorum Papam, poteſtas hæc Concilia convocandi: nihil erit periculi.

18. 2. Bellarmin. Quid fiet, ſi Papa ſit Hæreticus, Schiſmaticus, captivus, mortuus, inſanus, aut renunciaſſet? Bellarmin. *Poterit eo caſu Concilium imperfectum congregari, ad prouidendum Eccleſiæ de capite, vel à Cardinalibus, vel ab ipſis Epiſcopis in locum vnum convenientibus.* *Proteſt.* 1. Credibile eſt igitur Papam poſſe fieri Hæreticum: cur non & Concilij neceſſarij hoſtem? 2. Non tantum igitur propter hæreſin, ſed etiam propter Schiſma, imo propter captivitatem, aut amentiam, (quidni & propter ſcelera) poſſit Papa deponi, & alius eligi in eius locum. 3. Concilium hoc non eſt vocandum imperfectum, ſi iudicare debeat de Papa, id eſt, de ipſa perfectione Eccleſiæ Romanæ. 4. Conceditur hic tacitè, Concilium poſſe in nomine Domini congregari ſine authoritate Papæ: atque adeò tollitur vnicum illud argumenti ludibrium, quod Bellarminus in hac cauſa potuit ex Scripturis adferre. 5. Si Epiſcopi poſſint per ſe ad Concilium convenire, quidni & poſſunt, & debeant hoc facere iuſſu Regum & Imperatorum?

CAPVT 2.

De Suffragatoribus in Concilio generali.

Quæſtio ſecunda eſt: An in Concilio generali, ſoli Prælati maiores, id eſt, Epiſcopi habeant ius ſuffragii deciſivi ordinariè; ex privilegio autem & conſuetudine, etiam Cardinales, Abbates, & Generales ordinum, licet Epiſcopi non ſint? Bellarm. affirmat: nos negamus.

Ar-

Argumenta Bellarmini.

THESIS 1.

BEllarm. *Definire in Concilijs ea quæ ſunt credenda vel agenda, proprium eſt munus paſtorum: id enim eſt propriè paſcere: eſt enim docere, & docere ita, vt teneantur alij credere, ſed ſoli Epiſcopi ſunt Paſtores.*

Prot. 1. Definire credenda & agenda, cum authoritate judiciali & conſcientias per ſe obligante, hoc proprium eſt Dei, ſummi poteſtatis Eccleſiæ: definire autem diſcernendo & teſtificando de voluntate illa Dei, hoc eſt paſtorum ex officio ordinario, ſed non ita proprium eſt eorum, quin ex occaſione juſtâ poſſit etiam ab alijs non tantum privatim, ſed & publicè fieri. 2. Definire in Concilijs generalibus non poteſt eſſe pars muneris paſtorum: quia tum paſtor nullus Eccleſiæ primitivæ, & pauci tantum ſequentium ſeculorum, munus paſtorale potuiſſent implere. *Primis enim trecentis annis, nulla fuit congregatio generalis: poſtea vero vix centeſſimo quoque anno.* Sunt verba Bellarmin. de Rom. Pont. lib. 1. c. 8. 3. Si eſſet hoc proprium munus paſtorum, poſſe illud tamen alijs committi, & per alios præſtari docet nos Bellarm. de Rom. Pont. l. 3. c. 24. vbi contendit ſatis eſſe ſi Papa, & Epiſcopi per alios concionentur, & ſacramenta miniſtrent. 4. Si eſſet proprium Paſtorum, & Epiſcoporum, nihil tamen prohibet, quin poſſit cum alijs Theologis, præſertim miniſtris à Deo inſtitutis, communicari, eodem illo jure, quo Bellarm. vult illud extendi ad Cardinales, Abbates, Generales, & tales novellas hominum creaturas. 5. Si docere ſit propriè paſcere, tum plerique ſaltem Papæ non propriè paſcunt Eccleſiam, quia non docent. 6. Epiſcopi Dioceſani (qua tales) non ſunt Paſtores à Chriſto inſtituti, nedum ſoli

paſtores. 7. Adeò improbatum fuit olim inter ipſos Pontificios doctiores Monopolium iſtud Epiſcopo-Satraparum, vt in ipſa definitione Concilij adverſus illud imprimis cautum eſſe voluerint. *Synodus* (ait Cardinalis Cuſanus in Concord. Cathol. lib. 2. cap. 1.) *eſt cœtus Senum vel Presbyterorum per vnam viam tendentium.*

2. Bellarm. *Veteres teſtantur paßim Concilia eſſe Epiſcoporum.* *Proteſt.* Hoc eſt Presbyterorum præcipuè, & maximè eorum qui inter eos eminebant, & ordine primi fuerunt.

3 Bellarm. *Omnium Conciliorum hactenus celebratorum decreta ab Epiſcopis ſolis facta fuerunt.* *Proteſt.* 1. Si hoc verum eſſet, nihil tamen prohiberet, quin ſimilia decreta potuerint & poſſint ab alijs fieri. 2. Nihil inde poſſit concludi de jure divino. 3. Falſum tamen eſt quod affirmatur.

4. Bellarm. *Epiſcopi ſoli ſunt perſonæ Eccleſiaſticæ & publicæ.* *Proteſt.* Eccleſiaſticæ & publicæ perſonæ ſunt omnes presbyteri: ſunt inſuper tales, quicunq; Eccleſiæ nomine ad publicum aliquod negotium, delegantur.

5. Bellarm. *Omnes docti non poſſunt admitti.* *Proteſt.* Inter ſolos Epiſcopos, & omnes doctos, datur tertium, docti ſcil. illi, præſertim presbyteri, qui ab Eccleſijs delegantur.

6. Bell. *Si ita eſſet, tunc facile poſſet vnus Princeps, in cuius regione ſit Concilium, colligens omnes Presbyteros & doctos homines ſuæ provinciæ, definire quicquid vellet.*

Proteſt. 1. Neque ita eſſe dicimus, omnes ſcil. promiſcuè admittendos: neque omnes admiſſos pro numero capitum jus habere ſuffragij, ſed potius pro numero Eccleſiarum à quibus delegantur. 2 Hoc ipſum eſt artificium Papæ in Epiſcoporũ Monopolio confirmando: quod iam olim obſervavit Ludovicus Card. Æleuſ. in Conc. Baſil. apud Æneam Sylv. lib. 1. Seſſio ...

Epiſcopi vocem (deciſiuam) habeant, id demum fiet, quod Nationi placebit Italicæ, quæ ſola Nationes alias in numero Epiſcoporum, aut ſuperat, aut æquat. Hoc illud ſtratagema fuit, quo ſolo multa obtinuit Papa inter ipſos Tridentinos. Miſit eo quot & quos voluit Epiſcopos, etiam ex ijs quos creare ſolet *titulares*, vt numero vinceret eos, qui vlla ex parte licentiā ejus effrœnem in ordinem redigere voluerunt. Paul. Suav. hiſt. Concil. Tridentini. l. 6. ſeſſ. 18.

7. Bell. *Nulla eſt Reſp. quæ non habet aliquem ordinem in comitijs, ita vt non quicunque de plebe, ſed tantum Principes, & capita cæterorum, locum ad ſuffragium habeant. Proteſt.* 1. Aërem hic verberat Bellarm. poteſt enim aliquis ordo eſſe in concilijs, quamvis alij abſint præter Epiſcopos. Neque noſtrum eſt illud quod hic impugnatur, *quemlibet de plebe habere ſuffragium.* 2. Notum eſt omnibus in pleriſque Regnorum, Rerumpublicarum, Comitijs, non ſolos magnos dominos, ſed quoſlibet cives in civitatibus & Provincijs delegatos, locum & ſuffragium habere.

Argumenta noſtra.

8. *Proteſt.* 1. In celebri illo Concilio, Act. 15. Apoſtolis ipſis præſentibus, locum tamen & ſuffragium habuerunt Presbyteri cum alijs. *Aſcenderunt enim Paulus & Barnabas ad Apoſtolos, & Presbyteros, verſ. 2. excepti ſunt ab Eccleſia, & ab Apoſtolis, & Presbyteris, verſ. 4. congregabantur Apoſtoli & Presbyteri vt diſpicerent de hac re, verſ. 6. Apoſtoli, Presbyteri & fratres ſcripſerunt ſententiam communem, & miſerunt delectos viros qui eam Antiochiam differrent, verſ. 22. & 23.*

Bellarm. 1. *Apoſtoli interfuerunt tanquam iudices ad definiendum: presbyteri ad conſultandum: plebs non vocata adfuit, & conſenſit, non definiendo, vel diſputando, ſed tantum audiendo, & non reclamando.*

Prot.

Proteſt. 1. In rebus fidei, hominibus nullum judicium competit, niſi inquiſitionis, diſcretionis, & conſultationis. Futilis igitur eſt illa diſtinctio tota inter *definientes & conſultantes*.

2. Apoſtoli non indigebant conſultatione Presbyterorum: ſi igitur per ſe voluiſſent definire, per ſe etiam ſoli conſultaſſent. 3 Benè conſulere, majoris eſt virtutis, quam ex aliorum conſilio benè definire, quamvis hoc ſit majoris poteſtatis. Hac igitur ſententia, quod perfectius eſt tribuitur Præsbyteris, & Apoſtolis minus perfectum. 4. Immerito accuſantur à Bell. fideles Hieroſolymitani, inordinatæ coitionis, quaſi abſque vocatione ingeſſiſſent ſeſe in publicum & ſacrum conſeſſum. 5. Quod nihil ampliùs tribuit plebi, quam audire, & non reclamare, hoc textui apertè repugnat, *viſum eſt Apoſtolis, Presbyteris, cum tota Eccleſia, ſcribere, mittere, non imponere onus.*

Bellarm. 2. *Conſuetudo Eccleſiæ in Concilijs ſubſequentibus, hac ita fuiſſe probat.* *Proteſt*. 1. Conſuetudo potius probari debet ex Scripturis, quam Scriptura ex conſuetudine, *conſuetudo ſine veritate eſt vetuſtas erroris*, dixit etiam Cyprianus. 2 Conſuetudo iſta debet ante probari, quam aliquid aliud poſſit probare.

Bellarm. 3. *Apoſtoli, & Presbyteri tantum vocati ſunt, verſ. 6. Proteſt*. 1. Nihil hinc elici poteſt adverſus Presbyterorum voces definientes. 2. Fieri poteſt, vt præparationis ergò primo convenerint Apoſtoli cum Presbyteris: aut tota cōgregatio ſynecdochicè per illos poteſt ibi notari. Certiſſimum eſt illos fuiſſe convocatos, quorum nomine ſententia lata fuit, & literæ ſcriptæ.

Bellarm. 4. *Soli Petrus, Paulus, Barnabas & Iacobus introducuntur loquentes: Nulli alij ſententias dixerunt. Proteſt*. 1. Hoc argumento non tantum plebs, & Presbyteri, ſed & novem Apoſtoli jure ſuffragij privantur. 2. Suffragium fertur, non tantum loquendo

ſed & conſentiendo, aut in alterius ſententiam quaſi pedibus eundo.

9. *Proteſt.* 2. Concilium generale vniverſam Eccleſiam repræſentat: ergo debent adeſſe homines ex omni genere. Bell. *Optimus modus repræſentandi eſt, quo per Principes repræſentantur populi.* *Proteſt.* 1 Hac igitur arte, ſolus Papa qui Principem ſe dicit totius Eccleſiæ, omnes poteſt repræſentare, & omnia definire ſine Concilio, idque optimo modo. 2. Epiſcopi non ſunt Principes aut Domini Eccleſiarum, vllo alio jure, quam quo Chriſti locum occuparunt. 3 Optimus modus repræſentandi ſocietatem aliquam liberam, eſt ille qui ex libertate electionis eſt oriundus.

10. *Proteſt.* 3. Communis cauſa, communibus votis eſt juvanda: ſed fidei cauſa eſt communis. Bellar. *Cauſa fidei ad Prælatos pertinet vt doctores, ad cæteros vt diſcipulos.* *Proteſt.* 1. Non ſoli, neque præcipuè Doctores ſunt Epiſcopi Papales. 2. Diſcipuli etiam idoneis dotibus aucti, poſſint ex occaſione docere. 1. *Corint.* 14. 31. *Poteſtis omnes ſigillatim prophetare.*

11. *Proteſt.* 4. Vnius hominis, etiam Laici ſententia Scripturæ authoritate magis munita præponi debet, & ſæpe præpoſita fuit ſententiæ totius Concilii. Panormitano, & Gerſone authoribus. Multi etiam Laici ſunt Epiſcopis doctiores. Bellar. 1. *In diſcuſſione privati ſententia poteſt anteponi: quia ibi eruditio, non authoritas perſonæ primas tenet: ſed nullo modo poſt definitionem Concilij legitimi.* *Proteſt.* 1. Quæ ſententia in diſcuſſione anteponenda eſt, debet etiam illa in Definitione, & poſt definitionem, anteponi. Sicut enim concluſio ſequitur ex præmiſſis, ſic definitio ex diſcuſſione. Veritas etiam eſt vnica, & vnius ejuſdemque valoris, ſive poſt, ſive ante hominum placita ſpectetur. 2 Sententia Scripturis munita ejuſdem authoritatis eſt cum ipſa Scriptura. 3. Bellarminus hic omnia Concilia Papalia merè humana eſſe prodit, dum hominum perſonas in eorum definitionibus

primas

primas tenere affirmat Bell. 2. *Conditionalis eſt loquutio Panormitani, & Gerſonis, ex qua non licet colligere Concilia errare poſſe. Proteſt.* Imò abſolutè hoc ſupponebatur tum temporis, non tantum poſſe Concilia errare; ſed etiam de facto erraſſe. Sic Cardenalis Cuſanus, de concordantia Catholica, lib. 2. cap. 5. *Notandum experimento verum, plenarium vniuerſale Concilium poſſe deficere: quomodo varia talia fuerunt Concilia quæ iudicando errarunt.* Bellarmin. 3. *Epiſcopi authoritatem habent iudicandi, non quia docti ſunt, ſed quia ſunt perſonæ publicæ. Proteſt.* 1. Facultas aut potentia judicandi eſt à doctrina: auctoritas publica, ex delegatione publica accedit. Iudicium igitur & quoad facultatem, & quoad authoritatem, convenire poteſt doctis qui non ſunt Epiſcopi. 2 Epiſcopis autem non doctis facultas & potentia deeſt judicandi: auctoritas igitur fruſtra illis communicatur. Multo plus valet ad judicium, doctrina, ſine publica authoritate, quam talis authoritas, ſine doctrina.

12. *Proteſt.* 5. In primatiua Eccleſia multæ cauſæ fidei coram populo, tanquam judice fuerunt diſputatæ. Bellarmin. *Datum eſt populo iudicium priuatum, non publicum: & hoc quia non poterat aliter fieri. Proteſt.* 1. Neque poteſt aliter vnquam fieri, vt populus vera fide ſententiæ alicui aſſentiatur, ſine vllo judicio ſuo. 2. Iudicium populi conjuncti, eſt, vt à nonnullis vocatur *populicum*, atque adeo, *publicum*, non priuatum.

CAP. 3.

De Iudicio Concilij, quale ſit.

Tertia quæſtio eſt, An in Concilio Epiſcopi ſint tales judices, vt ſtandum ſit eorum ſententiæ, quia ipſi ſic ſtatuerunt, quomodo ſtatur ſententiæ Prætoris

ca-

cauſis politicis: an vero tantum ſit inquiſitio quædam, & dictio ſententiæ miniſtratoria & limitata, ita vt tantum valeat decretum Concilii, quantum valet ejus ratio? Prius illud à Pontificiis aſſeritur: poſterius hoc à nobis.

Argumenta Bellarmini.

THESIS I.

BEllarm. *Deut.17. Qui non obedierit eorum ſententiæ morte condemnetur.* *Proteſt.* 1. Sæpius antea (*de verbo Dei, lib.4.c.4. de Rom. Pontifice, lib.1 cap.1. &c.*) locus iſte ad Pontificem Romanum à Bellarm. fuit detortus: ſibimet igitur non conſtat, cùm illum hic ad Concilium refert. 2. De Concilio generali, extra ordinem ex occaſione congregato, non agitur illo in loco. 3. Agitur ibi de quæſtionibus particularibus, & de rebus etiam facti, non juris tantum in iſtis vero ipſimet Pontificii concedunt Concilium & Pontificem poſſe errare, atque adeò ſententiam ejus non abſolutè ligare 4. Locus ibi notatur certus, ex quo judicium fuit ferendum: *& in hoc inſinuatur* (ait Cajetanus) *quod in huiuſmodi ambiguis conſulendus erat Deus, & ex conſulto ibidem Deo procedendum.* Talis locus, aut tales Dei conſultationes jam nuſquam habentur. 5. *Ponderanda eſt illa conditio* (addit etiam Cajetanus) *quodcunque docuerint te juxta legem, niſi enim diuinæ legis ori congruat, tam quod docent, quam quod judicant diuinâ non eſt fultum authoritate.* 6. Lex illa fuit judicialis. 7. Æquitate illius inobedientia illa ſola damnatur, quæ provenit ex ſuperbia, non illa quæ provenit ex conſcientia erga Deum.

2 Bell. *Matth.18. Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi velut Ethnicus & Publicanus.* *Proteſt.* 1. Eccleſia peccatorem corripiens, & ad reſipiſcentiam

vocans

vocans ex verbo Dei, debet audiri: ſed non pro imperio definiens de rebus fidei, nullo verbo præeunte. 2. Ex iſthoc loco (ſi Bellar. interpretatio admittatur) concludi poſſit Prætoria poteſtas vniuſcujuſque ſingularis Eccleſiæ; de iſtiuſmodi enim cœtu ibi agitur maximè propriè, non de Concilio generali poſt trecentos annos celebrando.

3 Bellar. *Act 15 & 16 Paulus præcipiebat Eccleſiis cuſtodire decreta Apoſtolorum: de quibus notandum, 1. Quod non fuerint ex Scripturis definita: 2. Quod non fuerint permiſſa examini diſcipulorum. 3. Quod vt vera lex in conſcientia obligabant. Proteſt.* 1. Major fuit Apoſtolorum authoritas, quam vt Epiſcopi ordinarii debeant illis æquari, quaſi par eſſet ratio decretorum, ab illis & ab illis factorum. 2. Falſum eſt, ad ſuffragia hominum ſine Scripturis, facta eſſe illa decreta. Fundamenta enim decretorum illorum duo præcipua erant: primò, quod ex Gentibus multi crediderant, & à Deo ſingularis gratiæ teſtimonium acceperant, abſq; obſervatione legis Moſis, quod Petrus experientiâ, & Iacobus ex Prophetis confirmat. ſecundo, quod oppidatim adhuc in illis locis Moſes prædicabatur, & legis zelo ferebantur multi non mali, qui temerè non erant offendendi, quod ex Scripturis ſatis fuit manifeſtum: ex priore fundamento, concluſum fuit jugum legis neutiquam imponendum eſſe Gentibus: ex altero, abſtinendum tamen eſſe ab ijs, quamvis in ſeſe licitis, quibus in converſatione communi infirmi fratres offendebantur: ſed vtrùmque ex Scripturis. 3. Divina fuerunt mandata cum charitate neceſſario connexa, *Rom. 14. & 15.* atque adeò potuerunt ſimpliciter imperari. 4. Ratione ſcandali, non rerum ipſarum, aut Apoſtolici decreti, conſcientias fidelium in cibis illis de quibus factum eſt decretum, ligatas fuiſſe Apoſtolus ipſe diſertè teſtatur. *1. Cor. 10. 27 29.*

3. Bellarm. *Concilia omnia dicunt anathema non obtemperantibus: vocant ſua decreta canones, ſive* les

leges Eccleſiaſticas: Epiſcopi (¡*definiendo ſubſcribunt: in Concilio Chalcedonenſi, qui noluerunt acquieſcere, pro hæreticis habebantur. Proteſt.* 1. In articulis doctrinæ fundamentalis, anathema dixerunt veteres, non obtemperantibus: in aliis vel non ſic fecerunt, vel humani aliquid in eo ſunt paſſi. 2 *Canon*, διατύπωσις, διάταξις minus aliquid ſonat apud veteres Eccleſiaſticos Scriptores, quam *Lex.* Directionis, cautionis, & commodæ ordinationis ſunt illæ voces, non coactionis, & αὐτοκρατορίας. 3 Definire poſſunt Epiſcopi, vt miniſtri ſententiæ Dei, ſed non vt propriâ ſua poteſtate. 4 Quæ ex Chalcedonenſi narrantur, neque ſunt vndequaque vera, neque ſi veriſſima eſſent juris aliquid probarent, ſed factum tantum. De facto etiam Hæretici habebantur, quia oppoſuerunt ſe veritati declaratæ, non quia declarantium authoritatem negabant.

5. Bell. *Si non in conciliis agendum eſſet ſuffragiis, perperam fieret, vt ſoli Epiſcopi ſententiam ferrent: fruſtra etiam vocarentur Epiſcopi aliqui rudes & ſimplices, quales aliqui fuerunt in Concilio Niceno. Ruff. lib.* 2. *cap.* 3. *Prot.* 1. Prius illud perperã fieri, fuit antea declaratum. 2. Rudes & ſimplices Epiſcopi quales multi ſunt inter ipſos Cardinales Romanos, & eos qui primarias jam ſedes occupant inter Pontificios, fruſtra etiam ad Concilia vocantur. Sed tales nulli fuerunt in Concilio Niceno, rudes viz. & incapaces eorum quæ ſpectant ad religionis veritatem. Ruff. *Hiſt. lib.* 1. *cap.* 3. non dicit aliquos ſimplices Epiſcopos ibi fuiſſe: ſed de variis Epiſcopis dicit, eos fuiſſe *viros etiam in arte Dialectica non improbabiliter eruditos.* De uno tantum (quem *confeſſorem*, & *ſeniorem* appellat) affirmat, quod erat *ſimpliciſſimæ naturæ vir, nihil aliud ſciens niſi Ieſum Chriſtum, & hunc crucifixum, qui Philoſophum inſignem convertebat ad fidem.* Hujuſmodi ſimplices Epiſcopi non fruſtra vocantur ad ſanctã inquiſitionẽ veritatis illius quæ retegi ſolet humilibus, cum *Angelicis, Seraphicis, Subtilibus, & Irrefragabilibus Doctoribus* occultatur.

CAP. 4.

CAP. 4.

De Præſide Concilij.

Quæſtio quarta eſt, An munus proprium ſit Papæ, per ſe, vel per ſuos Legatos Concilio gener[ali] præſideat, & tanquam ſupremus judex omnia moderetur? Pontificii affirmant: nos negamus.

THESIS I.

BEllarm. *Dicimus Papæ eſſe præſidere, vel per ſe, vel per Legatos: quia Papa ipſe certo conſilio a[b]fuit ſemper à Concilijs Orientalibus: 1 Quia n[on] videbatur convenire, vt caput ſequeretur membr[a]. 2. Quia Imperator, aut eius Legatus, præſidebat ſemp[er] illis Conciliis ſaltem quoad locum materialem, quod [e]tiam voluiſſent facere ipſo Papa præſente. Ne igit[ur] (quod nullo modo conveniit, aut eſt tolerandum) [vel] Princeps ſecularis ſederet ante Papam, vel tumult[us] excitaretur, non ibat ad illa Concilia Papa, ſed Lega[]tos tantum mittebat.*

Pret. Nihil rationis in fictitiis iſtis cauſis, qu[as] Bellar pro abſentia Papæ ab antiquis omnibus Co[n]ciliis, commentus eſt, ſed Antichriſtianæ ſuperb[iæ] plus ſatis apparet. Nam 1 Si Papa convocavit illa C[on]cilia, (quod Bellar. antea contendebat) tum omnes convenientes eum ſequebantur, & ille ſi eo profect[us] fuiſſet, ſuum proprium conſilium, non alios fuiſſet [ſe]quutus. 2. Egregium caput ſeſe præbet Papa, dum me[m]brorum congregationi, maxime omnium ſolemni, n[on] dignatur adeſſe. Bonus Paſtor vel vnam ovem perd[itam] quærit in deſerto, *Luc.* 15.4. 3. Si Imperatores t[u]temporis præſidebant in Conciliis quoad locum ma[te]rialem, tum ſumma cum injuria deturbati ſunt à Pa[pa]

loco ſuo materiali, ſi non etiam formali, quod Bellar. obſcurè hic fatetur, cùm dicit *ſaltem quoad materialem*. 4. Quàm hoc intolerabile in ſucceſſore Petri, non poſſe tolerare, vt Imperatorem ipſum habeat ſupra ſedentem. *Væ vobis Phariſæis, qui diligitis primum conſeſſum in conventibus, Luc.* 11. 43. 5. Superbia hac Papæ factum eſt, vt celeberrima illa Concilia (Pontificiorum ſententia) certam illam directionem non habuerint in decretis condendis, quam præſentia Papæ Provincialibus quibuſdam Synodis dicitur impertiiſſe. *Nam poteſtas definiendi infallibiliter, non poteſt ſubdelegari, neque committi Legatis.*

Argumenta Bellarmini.

2 Bellar. *Papa eſt Paſtor, & Pater vniverſæ Eccleſiæ, omnes alij ſunt ejus oves. Proteſt.* Hoc eſt quæſtionem petere, non probare.

3. Bellarm. *Petrus præſedit in Concilio Apoſtolico. Act.* 15.

Proteſt. 1. Si Petrus præſediſſet illo tempore, non ſequitur eum ſemper præſediſſe. 2. Si ſemper præſediſſet Petrus cùm præſens fuit in conventibus, non ſequitur honorem iſtum etiam Legatis Petri abſentis delatum fuiſſe. 3. Si & Petro & Legatis ejus conceſſû hoc fuiſſet *de facto*, quomodo neceſſitas inde concludi potuiſſet *de jure*? 4. Si jus hoc Petri fuiſſet, tabulæ tamen nullæ proferuntur, quibus illud deſcendiſſe probatur ad Papam & ejus Legatos, tanquam ad hæredes ejus ex aſſe. 5. Falſum videtur eſſe, illud ipſum quod affirmatur de Petro. Magis enim innuitur in textu, Iacobum fuiſſe præſidem, vt Dion. Carth. obſervat.

4 Bellar. *Probatur ex actis Conciliorum. Proteſt.* 1. Ex actis & factis humanis non probatur jus divinum. 2. Acta Cõciliorum non habemus tam accuratè deſcripta, vt in eorum circumſtantiis poſſimus jus per-

petuum

petium fundare. 3. Illa Concilia quæ præſidentiar
tribuebant Epiſcopo Romano, rationem habueran
non juris vllius Divini, ſed ordinis conſuetudine in
troducti; quo, ſine differentia poteſtatis, primum lo
cum Romanæ ſedi tribuere ſolebant in multis. 4. Ne
mo unus fuit talis Præſes tum temporis, qualis Pap
jam vult agnoſci, id eſt, gladio vtroque armatus, ne
dum talis fuit Tridenti, ubi omnia agebantur ex eju
præſcripto. Præſidentiæ enim ratio duplex eſt, Polit
ca, & Eccleſiaſtica. Politicè præſidebat ſummus Mag
ſtratus: Eccleſiaſticè autem ille, vel illi, quibus mun
illud (ordinis non poteſtatis reſpectu) communi con
ſenſu deferebatur. Sic in Concilio Niceno, Con
ſtantinus Præſes fuit quoad poteſtatem Politicam: or
dine autem Eccleſiaſtico, vel Hoſius Cordubenſis, ve
Macarius Hieroſolymitanus, & Euſtachius Antioche
nus: non Epiſcopus Romanus, aut ejus Legati: qu
contra adfert Bellarm. nullius ſunt momenti. Idem eti
am ſatis manifeſtum eſt, de aliis Synodis antiquis
Sardicenſi, Conſtantinopolitana prima, Epheſini, &
In quibus præfuiſſe Legatos Epiſcopi Romani, du
contendit Bellar. impudentiam ſuam omnibus prodi
Concilio autem Conſtantinop. 2. neque Epiſco
pum Romanum, neque Legatos ejus interfuiſſe, aud
affirmare ipſe Bellar. & tamen ex truncatis & deto
tis verbis Zonaræ, debitam illi præſidentiam illam fu
iſſe pueriliter concludit. Ex hoc uno exemplo, ſat
probatur: Concilium Oecumenicum legitimun
poſſe celebrari, abſque vlla præſidentia Epiſcopi Ro
mani.

CA

CAP. 5.

De certitudine ſententiæ à Concilio pronunciatæ.

Quæſtio quinta eſt: An Concilium generale, à Papa confirmatum, poſſit errare, vel in fide explicanda, vel in tradendis morum præceptis toti Eccleſiæ communibus? Pontificii negant: nos affirmamus. Lib. 2.

IN hac autem ſententia Pontificiorum, nihil revera tribuitur Concilio: ſed totum illud quod aſſeritur ad Papam efferendum ſpectat. Non dicunt enim Concilium, ne quidem à Papa conuocatum, & ipſius Legatis præſidentibus celebratum, non poſſe errare: ſed errorem Concilii non poſſe à Papa confirmari. Hoc autem, ex eorum ſententia, æquè affirmari poteſt de Concilio Diocæſano, ſicut Bellarm. oſtendit cap. 5. ac de conſilio vnius alicuius Doctoris.

Argumenta Bellarmini.

THESIS. I.

BEllarm. *Matth.* 18. *Vbi ſunt duo vel tres congregati in nomine meo, illic ſum in medio eorum. Proteſt.* Nihil his verbis continetur quod proprium eſt iis qui Canones condunt de fide aut moribus toti Eccleſiæ communibus: nihil de decretis à Papa confirmatis: nihil deniq; de privilegio aut prærogativa vlla Concilii generalis, ſupra cœtum parochialem, aut etiam illo minorem. *Non dixit ſi omnes,* (vt Cajet. obſervat in verſ. 19.) *ne de vniuerſali Eccleſia tantum intelligeretur: non dixit ſi multi, ne ad magnarum Eccleſiarum gratiam ſermo reſtri-*

reſtrictius videatur: ſed dixit ſi duo, ut etiam mini
numeri fidelium quanta ſit vis explicetur.

2 Bellarm. *Siue pauci, ſiue multi, ſiue priuati, ſ*
Epiſcopi, congregati in nomine Chriſti, obtinent quo
*conuenit obtinere: alii in rebus paruis & priuatis, *
Epiſcopi in rebus magnis & publicis. *Proteſt.* 1. Ni
adhuc reperitur de infallibilitate Concilii general
niſi paucorum privatorum cœtus ab omni errore
etiam immunes: ad eos enim promiſſionem iſtam p
tinere Bellar. hic diſertè concedit. 2. Minus nihilo
citur de infallibilitate Concilii à Papæ confirmatio
pendente. 3. Si tantum obtineant in nomine Chr
congregati illud quod ipſis convenit obtinere, t
Conciliũ non obtinet judicii infallibilitatẽ, hoc en
non cõvenit hominibus, niſi cùm immediatè inſpirã
aut aguntur à Spiritu Sancto. 4. *Conuenire* dicitur a
quid fidelibus, vel ex abſoluta neceſſitate medii ad
lutem, vel ex neceſſitate præcepti ipſis officium hoc
illud imponentis: prioris generis infallibilitas hu
aut illius Concilii non poteſt cenſeri: poſterioris
tem ordinis omnia & ſingula ſemper vel Conciliis
Papæ ipſi ex cathedra decernenti, non concedi d
Bell. dum eum in quæſtionibus particularibus, iis p
ſertim quæ ſunt *de facto*, errare poſſe fatetur.

3. Bellar *Ioan. 16. Spiritus veritatis docebit vos*
nem veritatem. Intelligitur hoc de ſucceſſoribus Apo
lorum in æternum: non autem ſeorſim exiſtentibus:
ſaltem de omnibus in vnum congregatis. Maxim
Eccleſiæ Cathedra per quam Deus nos docet, eſt ſum
Pontificis Cathedra adjuncto conſenſu generalis Co
lii *Prot.* 1. Non agitur hoc in loco, de docenda Eccl
ex vlla cathedra externa, nedũ ex Papali. 2. Nihil m
aut certius promittitur de docendo, quã de aliis act
ducendi ὁδηγήσει eſt ſermo (ait Cajet.) de ducere inte
quod plus ſignificat quã docere: nam docere ſiſtit in in
lectu, ducere autẽ in omnẽ veritatẽ ad vniverſas p
animi ſe extendit; memoriam, voluntatem & affect

ſimul cum viribus ſubminiſtrantibus. Non magis igitur promittitur hic Epiſcopos immunes futuros ab errore judicij, quam ab errore vitæ, & converſationis. 3. Quamvis iſtiuſmodi promiſſiones Apoſtolis datæ, ſpectent ad eorum ſucceſſores quoad eſſentiam earum, non tamen quoad modum & gradum illum quoad Apoſtolos pertinebant. 4. In Apoſtolis æquè valebat hæc promiſſio cum ſeorſim fuerunt, atque cum ſimul: nihil igitur ſingulare pro Concilijs inde poteſt concludi. 5. Si de Conciliis intelligeretur, & omni veritate, ſine exceptione, non tamen ſequeretur ſemper hoc fieri, & in omni conventu quamvis legitimo. 6. Spiritus docuit & duxit Eccleſiam ſine iſta cathedra, annos trecentos. 7. Cathedra Papæ nimis mendiciter hic inducitur quaſi per poſticam, ſine vllo colore.

4. Bell *Act. 15. Viſum eſt Spiritui Sancto & nobis. Idem aſſerere poſſunt omnia legitima Concilia, quæ ex illo primo formam acceperunt. Præſentia enim Spiritus Sancti non minus alijs temporibus neceſſaria eſt, atque tum fuit. Prot.* 1. Concilium illud, *Act.* 15. Auguſtius aliquid in ſe habuit, quam Trident. aut etiam legitimum & generale quodcunque. Apoſtoli qui aguntur à Spiritu Sancto, certius multo pronunciare potuerunt quid illi placebat, quam Epiſcopi vulgares. 2. Non ideò viſum eſt Spiritui Sancto, quia ita videbatur Apoſtolis, ſed ideò Apoſtolis qui Spiritui Sancto, cuius illuminatione illi fuerunt edocti. Oſtendant nobis Conſilia ſua decreta à Spiritu Sancto profecta ijs rationibus quibus hoc in Apoſtolis apparebat, & quæſtio hæc erit finita. 3. Conſeſſus ille Apoſtolorum talis forma fuit Concil. ſequentium, qualis prædicatio Apoſtolica eſt prædicationis ordinariæ, quam ſcil. ſequi debemus, ſed cōſequi nequimus. 4. Minus eſt neceſſaria alijs Conciliis recentioribus, infallibilis aſſiſtentia Spiritus Sancti, quia magis abundè jā inſtituta eſt Eccleſia infallibilibus Apoſtorum ſcriptis. Neq; tamen judicium de iſtiuſmodi rebus ferri debet

ex eo quod hominibus neceſſarium videtur, ſed poti
ex revelata Dei voluntate.

5. Bellar. *Eccleſia non poteſt errare, neque in cred*
do, neque in docendo: ergo neque Concilium generale
teſt: quia tota authoritas Eccleſiæ formaliter eſt in P
latis, & tota Eccleſia repræſentatur per Concili
Proteſt. 1. Nulla neceſſaria eſt hujus rationis co
quentia, niſi omnium & ſingularum particularium
cleſiarum legati, in Concilio adſint, neque etiam
nes illi ſuarum Eccleſiarum ſententias adferant, & i
in omnibus, ſine detractione, aut additione, ſequa
Hujuſmodi autem Concilium generale, neque hact
fuiſſe vllum, neque deinceps expectandum eſſe fa
Bell. lib. 1. cap. 17. 2. Immunitas illa ab errore,
Eccleſia gaudet, non provenit ab Eccleſiæ authori
neque adfert illi authoritatem, ſed pendet ab author
Chriſti, & Eccleſiæ conſolationem parit. 3. Vi
ctè credendi & docendi non eſt formaliter in omn
Prælatis: tum enim omnes eſſent verè fideles, &
paſtores. 4. Tota authoritas Eccleſiæ non eſt in
latis, vt illa quam exercet Eccleſia in Prælatis con
endis aut deſtituendis. 5. Qualibet repræſen
Eccleſiæ, non efficit vt Concilium eandem habeat
tudinem directionis cum ipſa Eccleſia: Legati Pa
præſentant ipſum, non habent tamen poteſtatem
infallibiliter judicandi quam Papa dicitur habere:
illa non poteſt alijs ſubdelegari. *Ban. in 2. 2. q. 1.*
p. 60. neque revera poteſt Eccleſia ſuæ fidei jud
Epiſcopis delegare. 6. Conciliorum decreta conc
à majore parte, poteſt igitur in ijs error eſſe, qu
neque tota Eccleſia, neque totum Concilium ſin
ret. 7. Eccleſia ipſa tota militans poteſt errare
quæ non ſunt neceſſaria, neceſſitate medij, ad
tem.

6. Bellarm. *Pontifex Romanus non poteſt e*
ergo neque Concilium ab eo confirmatum. Prot
Hæc eſt quæſtionis mendicatio, non probatio. 2

ſingulare concludi poteſt à Papa ad Concilium generale, magis quam ad Provinciale, Diœceſanum, aut etiam Parochiale ab ipſo confirmatum.

7. Bell. *Iubemur ſequi Epiſcopos vt Præpoſitos, Paſtores, Doctores, Speculatores, & Patres: ergo ſaltem omnes ſimul fallere nos errando non poſſunt.* *Proteſt.* Neque omnes qui vocantur Epiſcopi, ſunt (vel quoad eorum ſtatum) tales, quales à Deo ſequi jubemur: neque illi ipſi qui à Deo pro ductoribus commendantur, abſolutè in omnibus ſequendi, ſed quatenus præferunt nobis facem verbi Dei, quæ unica pura & perfecta lucerna eſt pedibus, & lux itineri noſtro, *Pſal.* 119.105. Hac autem luce præeuntes, ſequendi ſunt etiam ſine Concilio, ſicut Eccleſia primitiva, trecentos annos, ſuos paſtores ſequebatur. Sed Pontificiorum eſt conſuetudo illa, quam graviter perſtringit Canus. lib. 12. cap. 4. *Conſuetudo eſt Saracenorum, Paganorum, Hæreticorum, vt cæca & temeraria ſecta ſua dogmata ſine iudicio amplectantur, & quæ diſquiſitione egent maxime, ea ſine vlla diſquiſitione recipiant. Non erudiuntur iſti, crede mihi, ſed aſtringuntur, nec via ac ratione docentur, ſed quaſi veneficijs & cantionibus in inſaniam agitantur.*

8. Bellarm. *Patres affirmant* 1. *Concilij generalis ſententiam eſſe in cauſa fidei vltimum Eccleſiæ iudicem.* 2. *Hæreticos eſſe, & excommunicandos omnes qui non acquieſcunt Concilijs plenarijs.* 3. *Divina eſſe, & à Spiritu Sancto edita decreta legitimorum generalium Conciliorum.* 4. *Potius eſſe moriendum, quam recedendum à decretis generalium Conciliorum.* *Proteſt.* 1. In iſtis omnibus nulla fit mentio diſtinctionis illius inter decreta toti Eccleſiæ communia, & particularia, inter illa quæ ſunt de jure, & alia quæ factum reſpiciunt: hac tamen diſtinctione ſemota, Bellarm ipſe non defendet has aſſertiones. 2. Nullo vno verbo, vel obſcurè innuitur ab vllo Patrum à Bellarm. citatorum, Conciliorum authoritatem per-

dere ex confirmatione Pontificis Romani: ex qua
men totam Conciliorum infallibilitatem ſuſpendi
Vltimum iudicium Eccleſiæ non eſt liberum abe
re. Appellatio poſtea datur ad iudicium Dei. 4.F
reticus habetur à Patribus, qui non acquieſcit C
ciliis, ſicut Hæreticus aliquo modo dicendus fuit
non acquieſcebat in ſermone mulieris Samarita
Ioh. 4. 42. non propter eius authoritatem, ſed ip
Chriſti. 5. Eadem etitam ratione, non alia, divina
runt piorum Conciliorum præcipua decreta, & n
tis periculo confirmanda, qua mulieris illius ſer
nes divini fuere, & arctiſſimè tenendi. Non n
mus interim, quin maior ſit vis teſtimonii Eccleſi
ci Concilii, quam privatæ perſonæ: ita tamen vt
ferentia non ſit propriè in ipſis perſonis, ſed in
rum ſcientia & veracitate, quæ maior multo pr
mitur eſſe in Concilio, quàm in homine privato.

9. Bell. *Si Concilia generalia poſſent errare, nu*
eſset in Eccleſia firmum iudicium; Hæreſes dam
poſſent in dubium revocari; dubitandum eſset de
buſdam Scripturæ Libris; intolerabilem etiam err
omnia Concilia admiſiſſent, dum nova ſymbola,
nouas ſententias, tanquam de fide ediderunt.

Proteſt. Conſequentiæ iſtæ nullæ ſunt. Na
firmum iudicium eſt Chriſti, & Spiritus Sanc
Scriptura. 2. Ab illo iudicio damnatæ ſunt hæ
omnes dānandæ. 3. Scripturę Libri non propter
cilia, ſed propter ſemetipſos recipiuntur. 4. Atrox
ria Conciliis piis infertur, dum hunc in modum i
tatis accuſantur, quaſi novos articulos fidei edidi

10. *Proteſt*. Sacerdotes omnes veteris Teſtam
ſæpe accuſantur, non ſolum improbitatis, ſed
ignorantiæ, & erroris, *Iſ.* 56. *Ier.* 6. *&* 14. *E*
22. *Hoſ.* 9. *&c.* ergo Concilia, ex iſtiuſmodi h
minibus conflata, poſſunt errare. Bell. 1. *Propter*
quos malos reprehenduntur omnes. Proteſt. Non p
ter aliquos paucos: ſed propter aliquos multos,

…rosque omnes, ſi non ſimpliciter omnes. Concilium autem errare dicitur, quando maior pars in decernendo errat, quamvis pauci quidam diſſentiant. Bell. *Hæc dicuntur in Sacerdotes diſperſos, non in congregatos: ad Concilium enim Sacerdotum mittuntur omnes, Deuter.* 17. *Proteſt.* Congregatio non tollit errorem & improbitatem, ſed vnit eam, atque adeò fortiorem reddit. Accuſantur igitur & *ſodalitia Sacerdotum, Hoſ.* 6. 9. & plena eorum congregatio arguitur erroris. 2. *Sam:* 6. 3. atque etiam ſceleratæ improbitatis, *Ier.* 26. 7. 8. 9. Ad eos autem miſſi fuerunt Iudæi à Moſe, etiam extra Concilium generale, ſicut iidem á Chriſto miſſi fuerunt an Phariſæos, quatenus moniti ſimul fuerunt, vt caverent à fermento doctrinæ eorum, *Matth.* 16. 6. 12. Bell. 3. *Certiores & maiores promiſſiones habet Eccleſia Novi, quam Veteris Teſtamenti. Proteſt.* Quoad immunitatem ab errore in iudicando, maiores aliquo modo promiſſiones & privilegia habuit Eccleſia vetus, dum habuit Sacerdotem cum *Vrim Thummim*, præſertim ſi interpretatio Bellarm. admittatur, qua concludit inde, *de Pont. lib.* 4. *cap.* 3. *& ſigno & verbo promiſiſſe Dominum in pectore ſummi Sacerdotis habitaturam doctrinam & veritatem; & proinde eum non erraturum cum populum docuerit.* Nullo ſigno, nullo verbo promittitur hoc vlli Epiſcopo Teſtamenti Novi.

11. *Proteſt.* Prædictum eſt etiam, falſos futuros doctores in Eccleſia Novi Teſtamenti, ſicut olim fuerunt Pſeudoprophetæ. 2. *Peter.* 2. *Act.* 20. *&c.* Bellarmin. *Hæc non intelliguntur de Conciliis: imo adverſus tales falſos Concilia congregantur. Proteſt.* 1. Intelliguntur de Epiſcopis ex quibus Concilia conſtant. 2. Concilia varia, etiam generalia, ex huiuſmodi falſis doctoribus conſtituiſſe, teſtis eſt Bellarm. ipſe. lib. 1. cap. 6. 3. Pontifex Romanus, cui omnem authoritatem tribuit in Conciliis convocandis,

O 3 mode-

moderandis, approbandis, aut reprobandis, poteſt e
falſus doctor, ex confeſſione doctiſſimorum inter
piſtas. Nihil igitur impedit quin poſſit illa æque
Caiphas, congregare ſuos adverſus Dominum
Chriſtum ejus *Act.* 4. 26. 27.

12. *Proteſt.* Concilium Iudæorum, præſide ſun
Pontifice Caipha, fœdè ac pernicioſè erravit in
jectione & condemnatione Chriſti. Bellarm *Po*
ces & Concilia Iudæorum, non potuerunt errare,
quam Chriſtus veniret: ſed eo præſente potuerun
cut enim non eſt neceſſarium, vt Vicarius Papæ
poſſit errare, cum ipſe Papa regat Eccleſiam, & a
rore defendat: ſic etiam non fuit neceſſarium
Pontifices Iudæorum non poſſent errare, quando
ſtus ſummus totius Eccleſiæ Pontifex præſens a
& Eccleſiam per ſe adminiſtrabat. Proteſ
Bene hoc quidem, quod tantum adhuc frontis
fuit Bellarmino, vt non audeat facere ſuam, exc
dam illam Hoſij, Petri à Soto, Melchioris Ca
Hardingi reſponſionem, qua illam ipſam ſen
am Concilij Iudaici, qua Chriſtus Dominus
fuit damnatus, defendunt vt rectam, piam, & à
tu Sancto profectam. Sic enim Hardingus ex H
& Petro à Soto, apud Iuellum, Apolog. c
diviſ. 3. *Concilij illius acta quidem impia era*
ſcelerata: ſententia autem vera erat & ben
etiam Canus, loc. theolog. lib. 5. cap. vlt. *Sacer*
veterum acta quidem Christo adverſa fuerunt:
tentia hominum alioqui peſſimorum, non ſol
riſsima, ſed reipub. etiam vtiliſsima fuit. Q
re fit, vt & noſtrorum Pontificum vita
& opera contraria forte ſint Domino Ieſu,
rum iudicia, quæ viz. à ſummo Pontifice comp
ſint, & vera erunt, & Chriſtianis vtilia. Sed B
duit aliquo modo ſententiæ hujus tam inſanæ
manis: Satis tamen oſtendit ſe non niſi coact
cis, & alijs ejuſdem formæ diſceſſiſſe, & ad

iſtud commentum confugiſſe, idq; timidè admodum & hæſitanter, *ideo* (quia ſcil. alias reſponſiones non potuit ſuſtinere) *reſpondemus, potuiſſe eos errare: non fuit neceſſarium, vt non poſſent errare.* 2. Falſiſſimum eſt, quod Bellarm. hic affirmat, præſentiam Chriſti cauſam fuiſſe, quod Iudæi potuerint errare. Nam Chriſtus ipſe teſtatur, eos eundem planè errorem antea ſæpius erraſſe, in ſanctis Dei ſervis condemnandis, cædendis, & trucidandis, *Matth,* 21. 34. 35. 36. *&c.* Stephanus primus Chriſti Martyr, idem ſanguine ſuo teſtatum reliquit. *Actor.* 7. 51. 52. Chriſtus etiam diſertè teſtatur, *Matth.* 5. *&* 15 *&* 23. eos jam olim duces fuiſſe cœcos, & variorum errorum authores. 3. Falſum & illud, Chriſtum per ſe Eccleſiam Iudaicam viſibiliter adminiſtraſſe, tanquam ſummum ejus Sacerdotem. 4. Si verum illud fuiſſet, omnis tamen ratio poſtularet, vt Pontifices Iudaici, qui ſemper antea immunes fuerant ab errore, vt dirigerent homines ad Chriſtum, non exciderent hoc [illegible] tequam infallibili ſuo judicio pronunciaſſent, Chriſtum jam veniſſe, Ieſum illum eſſe, atque adeò ab illo ſolo deinceps, non à ſe, judicium certum eſſe expectandum. Pertinebat certè ad divinam providentiam, vt innoteſceret omnibus quando Pontifices Iudaici deſinebant habere certum & infallibile judicium de fide. 5. Chriſtus ipſe ſi tantum capitis, & auctoritatis diminutionem paſſi fuiſſent Scribæ & Phariſæi, per ſuam præſentiam, non miſiſſet homines ad ipſos tanquam adhuc in cathedra Moſis ſedentes, *Matth.* 23. 2. præſertim ſi verum ſit argumentum illud Bell. cap. 2. *Quos à Deo iubemur audire, illi nos fallere non poſſunt,* aut firmum ſit quod Bellarm. affirmat, de Verbo Dei, lib. 3. cap. 5. *Voluiſſe Chriſtum his verbis dicere Pontifices & Sacerdotes, tum temporis, iudices fuiſſe omnium controverſiarum, ijs eſſe credendum, & eorum doctrinam eſſe ab omnibus*

 ſequendam.

ſequendam. 6. Futilis planè eſt illa comparatio Papæ, & ſui Vicarij, cum Chriſto, & Pontifice Iudæorum. Vicarium enim Papæ, ſemper errare poſſe fatentur omnes. Præſentia igitur Papæ non eſt cauſa cur poſſit errare: quamvis ſit revera infinito hominum numero multiplicium & lethalium errorum cauſa: & illi minus errent à quibus Papa maximè abeſt. De particularibus erratis Conciliorum à Pontifice Romano approbatorum fruſtra eſſet obiter cum Bellarm. litigare. Illud enim eſt quod agitur in ſingulis ferè controverſiis: neq; expectandum eſt vt errorem aliquem à Pontifice Romano approbatum facile agnoſcat ille, qui profitetur palam, *ſi Papa erraret, præcipiendo vitia, vel prohibendo virtutes, teneri ſe, credere vitia eſſe bona, & virtutes malas, Bellarm. de Rom. Pont. lib. 4. cap. 5.*

13. *Proteſt.* In omni cœtu multitudinis ſæpe accidit, vt maior pars vincat meliorem. Ergo Concilia, in quibus decreta fiunt ſecundum ſuffragia maioris [illegible] *humanis* [illegible] *accidit: ſed in Concilio Eccleſiæ, vbi Spiritus Sanctus præſidet, & Chriſtus eſt in medio eorum, maior pars nunquam vincit meliorem. Prot.* 1. In Concilio Eccleſiæ Iudaicæ hoc accidiſſe, confeſſus eſt modo ipſe Bellarm. 2. Concilium Eccleſiæ nullum privilegium habet ſupra cœtus alios humanos, niſi virtute promiſſionis illis factæ: ſed nulla extat promiſſio qua Conciliis cavetur adverſus omnem errorem. 3. Si Spiritus Sancti præſidentia, & Chriſti præſentia, in ipſis Conciliis cauſa ſint cur Concilia non poſſint errare, tum non poſſunt errare ante confirmationem vel approbationem Papæ: quia antè illam, & non tam primum, adſunt: imo tum non poſſunt ſemper adeſſe in Concilio, quia approbatio Papæ ſæpiſſimè ſequi ſolebat Conciliorum diſſolutionem. 4. Docere nos debet Bell. vbi nam reſidet Spiritus Sanctus: non ſemper in maiore parte Concilii, quia

illi

lli poſſunt reſiſtere veritati, ex confeſſione Bellarmin. imo in nullo vno ſingulari Concilij membro adeſſe dicit Spiritum, ita vt non poſſit illud errare. Quomodo igitur, aut qua ratione poſſit in toto reperiri? Præſentia Christi varios admittit gradus: non valet igitur conſequentia à qualibet ejus præſentia, ad infallibilitatem judicandi.

14. *Proteſt.* Non eſt certum de fide divina, hoc aut illud Concilium legitimum fuiſſe, & legitimè hæc aut illa decreviſſe: ergo Conciliorum decreta firmam infallibilem ac divinam fidem facere non poſſunt. Bellarm. *Concilium hoc aut illud eſſe legitimum, præſentibus eſt evidens: abſentibus autem vel poſteris, id ipſum eſt notum ex humana fide, ſed certiſſima.* *Proteſt.* 1. Negatur à varijs Pontificijs, evidentiam ipſam alicujus rei in particulari efficere poſſe, vt aſſenſus inde pendens, ſit de fide divina: ſic Bannes in 2. 2. qu. 1. a. 10. p. 152. *Non eſt certum nec de fide, quod propoſitio quæ ſequitur ex vna de fide, & altera cognita lumine naturali ſit de fide; imo certum eſt, quod non eſt de fide; quinimo neque eſt conluſio Theologica, vt quibuſdam videtur, &c.* Quamvis illud á nobis libenter concedatur, negamus tamen evidens eſſe præſentibus in hoc aut illo Concilio, Concilium illud eſſe legitimum, id eſt, conditiones illas in eo concurrere, quæ à Pontificiis ad legitimum Concilium requiruntur, quod ſcil. ex Epiſcopis legitimis conſiſtat, & à legitimo Pontifice convocetur, dirigetur, & confirmetur. Neque enim lumine naturali, neque ſenſu, poteſt hoc ab iis dignoſci. 3. Neque abſentes, neque præſentes poſſunt hæc ſcire ex fide illa humana certiſſima, quæ evidentiæ naturali aliquo modo comparari poſſit: quia pauci aut nulli ſunt idonei harum rerum teſtes. Bellar. *Fuiſſe Ciceronem Conſulem, Iulium Cæſarem Dictatorem, &c. ex fide humana pendent, & tamen certa ſunt, vt evidentiam quandam habere videantur.* *Proteſt.* Facta quæ-

dam hujuſmodi poſſunt eſſe certa: ſed conditiones to-
rum, præſertim illæ quæ à ſenſibus magis removentur,
ex teſtimonijs hominum non poſſunt evidentiam ha-
bere. Ciceronem fuiſſe Conſulem, & Cæſarem Di-
ctatorem, evidens eſſe videtur: ſed de legitima eorum
electione, ſecundum leges Romanas; nihil habetur
adeò certum, quin poſſit in dubium vocari. Sic Con-
cilium hoc, aut illud, exempli cauſa Tridentinum
celebratum fuiſſe, ſatis eſt notum: ſed legitimè illud
fuiſſe convocatum, & legitimos illos Epiſcopos fuiſſe,
qui ibi comparuerunt, eoſque legitimè ibi decreta fe-
ciſſe; hæc non ſunt adeò manifeſta. Bellarmin. *Vi-
de ſi placet de hac re Melchiorem Canum. Lib. 6. de lo-
cr. cap. vlt. ad 10. Proteſt.* 1. Vidimus Canum,
& obſervavimus, nihil eum probare, quod pro Bel-
larm. facit: neque aliam certitudinem ſtatuere de
Concilio legitimè celebrato, quam de intentione Sa-
cerdotis in Sacramento conſecrando. 2. Azorius vi-
dit Canum, & de eo ſic pronunciat, inſtit. mor. par.
2. lib. 5. cap. 5. *Videtur Canus docere, fide diuina cer-
tum non eſſe hunc vel illum eſſe ſummum Pontificem:
quia etſi fide diuina creditur, id quod ex vna propoſiti-
one diuina fide certa, & altera certa euidenti lumi-
ne naturali, bona argumentatione colligitur, non tamen
illud quod conficitur ex vna Propoſitione diuina fide
credita, & altera ſola fide humana nota.* Quam-
vis igitur tanquam fide divina veram concederemus
illam propoſitionem, *Concilium in nomine Chriſti
legitimè congregatum non poteſt errare*; quia tamen
aſſumptio, *Concilium Tridentinum in nomine Chriſti
fuit legitimè congregatum*, nititur tantum fide illa
humana cui poteſt falſum ſubeſſe: idcirco concluſio,
Concilium Tridentinum non errauit, non poteſt eſſe
certa fide divina: neque vlla talis Concilij decreta;
Quorum fides pendet ex illa concluſione. Idem etiam
Azorius ejuſdem lib. 12, clarius adhuc pronunciat:
Canus ait, Concilium Nicænum, Chalcedonenſe, &

Epheſinu

Epheſinum legitime fuiſſe coacta, ex diuina reuelatione non creditur: creditur tamen ex humana fide, &c. Idem prorſus dicit Bannes in 22.q.1.a.10.dub.2.ad 2. Ex hac autem hypotheſi concludit Azorius: *ſi fide tantum humana credimus ea Concilia eſſe rite celebrata & confirmata, non video quomodo fide diuina credi debeant eorum decreta in fidei cauſis. Nam contra Canum vim magnam habet argumentum: concluſio pendet ex præmiſſis: ergo non poteſt eſſe magis certa quam præmiſſæ: ergo ſi altera præmiſſarum ſit certa tantum fide humana, concluſio nequit eſſe diuina fide certa.* Neque juvat emplaſtrum quod Azorius huic vulneri imponit: *eo ipſo quod credimus fide diuina, Definitiones Concilij Niceni eſſe veras, credimus quoque fide diuina, illud eſſe Concilium legitime congregatum.* Illud enim ipſum, quod ſit legitimè congregatum, eſt ratio propter quam credimus definitiones eſſe veras, atque adeo prius debet credi, quam definitiones ipſæ.

CAP. 6.

De Comparatione Conciliorum cum ſacris Scripturis.

Quæſtio ſexta eſt, An non Pontificij majorem auctoritatem tribuunt Concilijs quam Scripturæ? Bellar. negat, nos affirmamus. Si de Concilijs per ſe, & in ſe, conſideratis, iſta quæſtio intelligeretur, tum crimen illud nullo modo impingi debet ijs Pontificijs qui ſentiunt cum Bellarmino: ille enim nullam omnino auctoritatem ſingularem tribuit Concilio per ſe, ſed omnem Papæ. Quia verò Concilium intelligitur à Papa confirmatum, atque adeo Papæ potius quam Concilij auctoritas in comparationem iſtam cum Scripturis ab eo vocatur, & alij Ponti-

ficij

ficii ſimilem authoritatem tribuunt Concilio per ſe,
petæ prætium eſt idcirco audire, quam cauſam di-
cere poſſit Bell. cur iſtius Blaſphemiæ non ſit poſtu-
landus.

THESIS 2.

BEllarmin. *Si interdum Catholici aliqui dicant Scripturam pendere ab Eccleſia, ſiue à Concili non intelligunt quoad auctoritatem, & ſecundum ſe: ſed quoad explicationem, & quoad nos.* Proteſt. Non *aliqui* Pontificii catholici, ſed *omnes* hoc (ſi ſi) dicunt: neque *interdum* hoc illis excidit, ſed arc ab iis tenetur, accurateque defenditur, *Scriptura* ſcil. *ab Eccleſia pendere.* Imminutio iſta, & occu tatio rei notæ, eſt turpitudinis confeſſio, cum aliq ejus pudore. Diſtinctio iſta Bellarmini inter Script ras, *quoad auctoritatem*, & *quoad nos*, futilis eſt diſcer zio vnius & ejuſdem rei, ad fallendos imperitos. A ctoritas enim in iſtiuſmodi rebus, nihil aliud quam vis illa fidei faciendæ, & aſſenſus pariend quæ ex perſona teſtis vel authoris, in ſuum te monium derivatur. Omnis igitur teſtis, aut ſtimonij auctoritas reſpectum habet ad eos quib exhibetur, & à quibus fidem & aſſenſum requirit: que adeò *Scriptura quoad auctoritatem*, nec re, ratione vlla differt à *Scriptura quoad nos*. Eaſd planè tenebras eidem veritati offundit Bellarmin. ſtinctione altera, iſti planè gemella, lib. 3. cap. cu m docet, *veritatem fidei, quoad nos, niti Ecc ſia auctoritate*: quaſi veritas fidei quoad nos, alia eſſet, vel aliam cauſam & rationem haberet, qu quoad ſe. Vbi tamen clarè oſtendit Eccleſiam Scripturæ præponi, authoritate, quoad nos, atque deò ineptè hic opponi inter ſe, *quoad auctoritatem*, *quoad nos*. 3. Explicatio Scripturæ (ſecundum B arm.) duplex eſt, de Verbo Dei, lib. 3. cap. 10.

more Doctoris, & *alia more iudicis*: illa autem quæ eſt more judicis, pertinet ad Concilia & Papam, & *authoritatem requirit neceſſario ſequendam*, ibid. ineptè igitur etiam in hac diſtinctiuncula opponuntur inter ſe, *quoad authoritatem* & *quoad explicationem*. 4. In ipſa Scriptura nulla eſt authoritas, niſi quoad explicationem veritatis ac voluntatis Dei. Si igitur explicationis auctoritate ſuperet Eccleſia Scripturam, tum omni auctoritate Eccleſia eſt major. 5 Cum (ſecundum Pontificios) *Scriptura præcipuè ſit in corde Eccleſiæ; Bannes in 1. q. 1. a. 8. pag. 52. neque ullam authoritatem habeat quoad nos, niſi propter Eccleſiam, (quamuis Eccleſiæ ſua authoritas conſtet abſque Scriptura) neque poſſit ullo modo ſeipſam interpretari, ſed ex Eccleſiæ authoritate debeat explicari: & cum in eiuſdem Eccleſiæ corde, præter Scripturam multæ ſint traditiones, eiuſdem planè authoritatis cum ipſa Scriptura; & illa etiam Eccleſia poteſtatem habeat multas leges nouas ferendi, quæ non minus obligant conſcientias hominum quam ipſa Scriptura, iam ab Eccleſia declarata*; cum, inquam, hæc omnia & ſingula ſint recepta, placita, & Principia Pontificiorum, ab ipſo Bellarm. ſtrenuè defenſitata, non debet hoc in dubium vocari, quin apud Pontificios, varijs modis, & multis gradibus major ſit Eccleſiæ, id eſt, Concilij à Papa confirmati, id eſt, Papæ ipſius Concilium confirmantis auctoritas, quam Sacræ Scripturæ. Hæc etiam eſt concluſio à Stapletono magno molimine ſuffulta & munita, Relect. princip. fid. doct. contr. 4. q. 5. *Ergo ſaltem æqualis eſt Eccleſiæ & Scripturæ auctoritas.*

2. Bellarm. *Multiplex eſt diſcrimen inter Scripturam Sacram, & Conciliorum decreta, ex quibus intelligitur Scripturam præponi Concilijs.* *Proteſt.* Satis multæ ſunt differentiæ, ex quibus pij omnes intelligunt, Scripturas traditionibus, Conciliorum decretis, Pontificum reſcriptis, & conſenſui Patrum, debere

præponi

præponi: ſed nullo diſcrimine poteſt oſtendi, Pontificios hodiernos non eandem ſaltem authoritatem tribuere tum cæteris illis regulis incertis, tum etiam Concilijs à Papa confirmatis, quam Scripturis concedunt.

3. Bellarm. *Primum diſcrimen, quod Scriptura eſt verbum Dei immediatè reuelatum. At Concilia non habent, nec ſcribunt immediatas reuelationes: ſed tantum declarant quodnam ſit verbum Dei.* Proteſt. 1. Immediata ac mediata revelatio, nullum diſcrimen auctoritatis faciunt, ſi modo eadem ſit certitudo vtrinque, quod verbum Dei declaratur, & nihil præter verbum Dei. Auctoritas enim adhæret verbo: ſi æquè hic atque illic de authore conſtet, authoritas ejus eſt æqualis. Authoritas ejus qui Edictum Principis immediatè accipit ex ejus ore non eſt major, quàm eſt illius, qui idem edictum, cum eadem juriſdictionis poteſtate mediatè, ſed certo acceptum, alijs declarat. Imo verò, major debet eſſe authoritas ejus qui non poteſt errare, quamvis nullam immediatam habeat revelationem, quam illius qui eatenus tantum ſecurus eſt ab errore, quatenus dirigitur immediatè. 2. Scriptoribus ſacris, in multis vt Bellarm. dicit, hoc eodem in loco, *Deus non noua & incognita reuelabat, ſed tantum immediatè inſpirabat, & mouebat eos, ad ſcribendũ ea quæ viderant, vel audierant, & eos dirigebat ne aliquo modo errarent.* Hanc autem aſſiſtentiam & directionem infallibilem, ne aliquo modo erraret arrogat Bellarm. Papæ, & Concilio ab ipſo confirmato in generalibus decretis fidei & morum. 3. In traditionibus ſaltem auctoritas Eccleſiæ à Pontificijs æquari ſolet Scripturæ: quia illas æquant Scripturæ honore, quamvis Eccleſiæ ſolius auctoritate commendentur, hoc eſt argumentum Stapletoni, Relect. cont. 4. q. 5. 4. Iudicis auctoritas major eſt quam ſcribæ, aut doctoris quamvis immmediatè dictata ſcribat: ſed Scriptores ſacri fuerunt plerique ſaltem Scribæ tantum

& doctores, Papã autem cum ſuo Concilio vult eſſe Prætorius judex.

4. Bellarm. *Scriptores ſacri non debuerunt multum laborare in ſuis libris edendis, at Patres in Concilijs debent rem ipſam quærere, id eſt concluſiones inueſtigare, diſputando, legendo, cogitando.* Proteſt. 1. Laborandi neceſſitas, non minuit auctoritatem. Auctoritas Papæ, cum definit ac declarat in genere, Scripturam ſacram eſſe regulam fidei, non eſt minor quam cum aliquid ex Scripturis definit: hic tamen, & non illic requiritur labor. 2. Multi Pontificij ſtatuunt, *quamuis Papa cum ſuo Concilio non adhibuerit ſufficientem diligentiam, Deum tamen non permiſſurum, vt definiat falſum.* Bannes in 2. 2. quæſt. 1. a. 10. pag. 63. & 64. 3. Si verum ſit quod Pontificij reliqui affirmant, *quod Papa & Concilium non poſſunt relinquere ſufficientem diligentiam, cum res fidei definire parant*, Bannes ibid. tum etiam neceſſitas diligentiæ, quæ æquè certò ſemper adeſt atque revelatio ipſa adeſt ſcriptoribus ſacris, nullum diſcrimen facit auctoritatis. 4. Palam eſt Papam cum ſuo Concilio Tridentino, varia decreta de fide condidiſſe abſque iſtiuſmodi examine præeunte: vt in verſionis vulgatæ approbatione.

5. Bellarm. *In Scripturis nullus omnino poteſt eſſe error: at Concilia in iudicijs particularibus errare poſſunt.* Proteſt. Accuſatio noſtra de judiciis vniverſalibus eſt inſtituta.

6. Bellarm. *In Scriptura, non ſolum ſententia, ſed etiam verba omnia, & ſingula, ad fidem pertinent: at in Concilijs, maxima pars actorum ad fidem non pertinet. Non diſputationes quæ præmittuntur: neque rationes quæ adduntur: neque explicationes, & illuſtrationes quæ adferuntur: ſed tantum ipſa nuda decreta, quæ proponuntur tanquam de fide, eaque non quoad verba, ſed quoad ſenſus tantum.*

Proteſt. 1. Nuda iſta decreta igitur quoad eorum ſenſum, cum Scripturis comparamus, & illa dici-

mus,

mus, à Pontificiis, Scripturis vel præponi, vel
tem exæquari. 2. Si diſputationes, & ratione
læ, ex quibus decreta, tanquam concluſiones i
ſtiganturr & deducuntur, non pertineant ad fidem,
neque ipſa decreta, quatenus ex illis rationibus
cludantur: concluſio enim eſt præmiſſarum ratio
effectum, neque poteſt excedere cauſarum ſu
virtutem. Rectè Canus lib. 5. cap. 5. *Certa*
ma Eccleſia decreta eſſe non poſſunt, quæ non
& firmis principijs ac fundamentis innitantur,
circa ſi vel vnum ex his à quibus Eccleſia iud
pendet, incertum eſt, certum Eccleſia decretu
non poteſt: ſiue quæſtio ſpeculatiua ſit, ſeu p
ca. Conluſio quippe debiliorem partem ſeq
3. Si Concilium poſſit rationes ineptas adfe
decreta ſua confirmanda, tum poteſt errare in
turis interpretandis ac declarandis, ſaltem in
ad aliam concluſionem poſſit male Scripturam
pretari, tum etiam abſolutè tradere poteſt
lam fidei errantem. Applicatio enim Scriptu
hanc aut illam concluſionem probandam, p
ponit ſemper interpretationem eius talem
lis congruit illi concluſioni. Iudicium ſyl
cum de concluſione præreqirit ſemper iudiciu
omaticum de præmiſſis. 4. Si Concilium i
onibus decretorum ſuorum poteſt errare, tum
cilium Tridentinum errabit etiam in decreto
themate confirmato dum anathema denunciat i
dixerit Eccleſiam Catholicam *non iuſtis ra*
adductam, conſtituiſſe vt Laici ſub panis tantum
communicarent.

7. Bellarmin. *Scriptura non eget approbatione*
ficis, vt ſit authentica, ſed tantum vt innot
ius authoritas: at Concilia non ſunt rata, niſi
tifice confirmentur. Proteſt. 1. Quæſtio i
fuit de Conciliis iam à Pontifice confirmatis, n
firmandis. 2. Perinde eſt, ad Eccleſiæ fide

Scriptura dicatur, nullam auctoritatem habere, ſive nullam quæ Eccleſiæ poſſit innoteſcere, ſine Papa.

CAP. 7.

De Comparatione authoritatis Papæ, & Concilij generalis.

Quæſtio ſeptima eſt, An Concilium generale ſit ſupra Papam, vel Papa ſupra Concilium? nos, cum omnibus Theologis Pariſienſibus, pleriſque omnibus Conſtantienſibus, ac Baſilienſibus, & multis aliis, Concilio in iſta lite favemus: Bellarminus autem Papę.

THESIS I.

BEllarm. *De hac quæſtione tres ſunt ſententiæ Doctorum: Prima eſt, Concilium eſſe ſupra Papam. Secunda eſt, Papam quidem eſſe ſupra Concilium: poſſe tamen ipſum ſeſe ſubijcere Concilio, & poſtea Concilij ſententiæ acquieſcere debere. Tertia ſententia ferè communis eſt, Papam adeo eſſe ſupra Concilium, vt non poſſit etiam ſe ſubijcere eius ſententiæ coactivæ.* Proteſt. 1. Coguntur miſeri Papiſtæ, hac diſſenſione ſuorum Doctorum, Dominum ſuum ignorare: quippe quos neſcire neceſſe eſt, Papæ an Concilio debeant ſervire. 2. Principium ipſum fidei Romanæ incertum hoc pacto declaratur: quia nondum conſtat inter iſtos magiſtros Iſraelis, penes quos ſit ſuprema poteſtas Eccleſiaſtica, judicium de fide, vel infallibilis poteſtas veritates fidei proponendi, & explicandi, quæ Papiſtis eſt prima ratio credendi, & vltimum illud in quod reſolvitur fides Romana. 3. Vnitas illa, quam tantoperè jactare ſolent Pontificii, tollitur funditùs, in primo hoc principio, circa quod adeò non ſentiunt vnum, vt circa omnia Conciliorum decreta, & Pontificum

reſcripta

reſcripta, aut pręcepta, neceſſariò debeāt à ſe invicē diſſentire; ita vt in omnibus fidei articulis non poſſunt nō aliquo modo variare. 4. Turpius adhuc eſt, quod de hujuſmodi rebus nullā habent communē ſententiā, ſed vnam tantum *ferè communem*. 5. Pro hac ipſa ſententia *ferè communi*, nullum teſtimonium adferre potest Bell. ex vllo veterum Scholaſticorum, quos fatetur *ex profeſſo de hac re non diſputare*. Communis eſt paraſitorum Curiæ Papalis: non Eccleſiæ, ne illius quidem quæ audit Romana.

2. Bell. *Romanus Pontifex eſt Paſtor & caput non ſolùm omnium Eccleſiarum particularium, ſed etiam totius vniverſalis Eccleſia ſimul congregatæ, a Chriſto immediatè inſtitutus.* *Prot.* 1. Pontificem Romanum *immediate* à Chriſto inſtitutum caput totius Eccleſiæ vniverſalis, & falſum eſſe antea fuit in priore Tomo demonſtratum, & negatur a doctiſſimis Pontificiorum, Thoma Waldenſi, Auguſtino Triumpho, Soto Cordubenſi, Bannes, &c. teſte Azorio inſtit. mor. part. 2. lib. 4. c. 11. & ab ipſo etiam Bell. de ſummo Pon. lib. 2. cap 12. vbi hæc habet verba: *quod Epiſcopus Romanus quia Epiſcopus Romanus eſt, ſit Petri ſucceſſor, ex facto Petri ortum habuit, non ex prima Chriſti inſtitutione.* 2, Reſpondent Pariſienſes, Pontificem, quamvis caput ſit miniſteriale, quoad ſtatum, non tamen quoad regimen Eccleſiæ per infallibiles canonum conſtitutiones, aut quoad directionem, & poteſtatem coercitivam, in totum Concilium.

3. Bellarm. *Summa poteſtas Eccleſiaſtica non eſt in Eccleſia, vel Concilio, remoto Papa, aut formaliter, aut ſuppletivè.* *Proteſt.* 1. Summa poteſtas Eccleſiaſtica, propriè dicta poteſtas, eſt in Chriſto ſolo. Miniſterium tantum & diſpenſatio eſt in Eccleſia & ejus Pręfectis. 2. Quoad homines, Pariſienſes reſpondent, primò, Eccleſiam non abſolutâ poteſtate, ſed canone regis, & ſecundò ſummam poteſtatem illos canones conſtituendi, eſſe in Concilio generali, etiam remoto Papâ.

4. Bell

4. Bell. *Summus Pontifex ſimpliciter, & abſolute eſt ſupra Eccleſiam vniverſam, & ſupra Concilium generale, ita vt nullum in terris ſupra ſe iudicium agnoſcat. Hæc propoſitio eſt ferè de fide.* *Proteſt.* Hoc ne ferè quidem eſt de fide Romana, in Gallia, & apud alios qui ſentiunt cum Conciliis Conſtantienſi, & Baſilienſi: ſed potius eſt ferè contra fidem Romanam, & planè contra fidem Chriſtianam, quippe quod caput eſt Antichriſtianiſmi.

5. Bellarm. *Summus Pontifex non poteſt committere, neque Concilio, neque vlli homini, ſupra ſe judicium coactiuum, ſed tantum diſcretiuum.* *Proteſt.* Non poteſt igitur ſubmittere ſeſe poteſtati clavium in Sacramento confeſſionis, vt ſolvantur, aut ligentur ejus peccata. Confeſſor enim in confeſſione juriſdictionem exercet (ſecundùm Pontificios) in foro conſcientiæ, ſupra confitentem. Non poteſt idcircò, ex ſententia Pontificiorum, ad remiſſionem peccatorum pervenire. Et tamen vix fieri poteſt, vt cum ſit hoc modo *exlex*, ἀνομος, non ſit omnium hominum maximè peccatis coopertus.

Argumenta quæ Bellarminus ſibimet opponit.

6. *Proteſt.* Omnis frater offendens poteſt ab Eccleſia judicari, *Matth.* 18 17. Papa eſt frater. Ergo. Bell. *Nomine Eccleſia vel intelligitur Epiſcopus: vel fidelium cœtus cum ſuo capite, Epiſcopo: Si autem Epiſcopus peccet, deferenda eſt ad Eccleſiam altiorem: ſi autem Papa peccet, nulla eſt Eccleſia ad quam poteſt deferri.* *Prot.* 1. Nulla ſyllogiſmi pars negatur, niſi forſan negentur Epiſcopus & Papa eſſe Fratres: nulla diſtinctio adhibetur: ſed concluſio gratis à Bell negatur. Defenſio rationis omnis expers congruit planè primatui Papæ: palam autem eſt Eccleſiæ nomine, intelligi ibi illum cœtum cujus peccator eſt membrum.

7. Verba

7. Verba hæc dicta ſunt Petro, *dic Eccleſiæ:* ergo Petrus & ejus ſucceſſores debent aliquando deferre peccatores ad Eccleſiam. Bellar. 1. *Petrus nondum fuit Pontifex.* *Proteſt.* Regula illa non tantùm, neq; præcipuè ad præſentem ſtatum Petri ſpectabat, ſed ad illum qui futurus erat. Bellarm. 2. *Papa poteſt aliquo modo dicere Eccleſiæ, id eſt, ſibi ipſi vt Præſidi; & Eccleſiæ cui ipſe præeſt, id eſt, publicè excommunicare eum qui peccauit.* Proteſt. 1. Papa igitur ſic ſequetur Chriſti præceptum, vt poſtquam primo gradu, ſolus peccatorem corripuit, & deinde coram teſtibus, qui eſt ſecundus gradus, poſtea loco tertij gradus, redibit citra primum, dicendo ſibimetipſi, & vltra tertium excommunicando peccatorem antequam ab Eccleſia fuerit admonitus. Sed quis vnquam ſando audivit, inter ſanos, *Eccleſiam* ſignificare vnum Epiſcopum, aut Papam? aut *dicere Eccleſiæ* eſſe excommunicare? aut lege aliquâ præſcribi vt quidquam à quoquam primo dicatur aliis, & tum *ſibi ipſi?* Monſtroſis hujuſmodi propugnaculis Babylonicus Primatus Papæ debet certè muniri, vt operculum ſimile ſit patellæ.

8. *Prot.* Papa eſt membrum Eccleſiæ: ergo eſt minor Eccleſia: quia pars eſt minor toto. Bellar. 1. *Si accipiatur Eccleſia ſine Papa, tum Eccleſia non eſt totum, ſed pars, maior quidem magnitudine molis, ſed minor magnitudine virtutis ſiue auctoritatis.* *Prot.* 1. Eccleſia accipitur à Pariſienſibus, in iſta comparatione, vel vt cum Papa exiſtens, & ſic eſt actu totum reſpectu Papæ: vel ſine Papa, & tum tamen eſt idem totum quod antea fuit etiam cum relatione ad Papam, quamvis non actuali, ſed potentiali. 2. Si accipitur ſine Papa, non poteſt eſſe pars Papæ, neque alio aliquo ſenſu, quam totum vno vt Pontificii putant membro, vt res eſt, carcinomate, carens. 3. Immane poſtulatum eſt, quod gratis hic & crudè nobis obtruditur: *Vnius Epiſcopi per ſe conſiderati, maiorem eſſe*

vnus

virtutem & auctoritatem, quam reliquorum omnium Epiſcoporum, cum omnibus Eccleſiis illis quibus præſunt. Bellarm. 2. *Si accipiatur Eccleſia cum Papa, tum maior eſt auctoritas Eccleſiæ extenſiuè, ſed non intenſiuè: ſicut res ſe habet inter eos & Deum, & inter Eccleſiam & Chriſtum.* *Prot.* Tota hæc reſponſio, ſicut comparationibus iſtis impiè declaratur, conſtituit Papam eſſentiale caput Eccleſiæ, non tantum ſecundùm externam gubernationem, ſed etiam ſecundùm interiorem influxum quæ tanta eſt inſania, vt ab ijs rejiciatur, qui plurimùm tribuunt Papæ. *Thom.p.3. q.8.a.6.*

9. *Proteſt.* Membrum putridum debet amputari, ſi inficiat totum: ergo & Papa ſi inficiat Eccleſiam. Bellarm. *In corpore naturali, & rebuſpublicis temporalibus, poteſt hoc fieri, quia membra pendent à toto: ſed alia eſt ratio corporis Eccleſiæ, cuius caput, non à corpore, ſed à Deo auctoritatem accepit.* *Proteſt.* 1. Pro conceſſo hic Sophiſticè accipitur, Papam eſſe caput Eccleſiæ vniverſalis, immediatè à Deo conſtitutum. 2. Si Papa, propter iſtam rationem non poſset ab Eccleſia removeri, tum neque Paſtor aliquis Eccleſiæ particularis, quia à Deo habet auctoritatem. 3. Quamvis auctoritas Paſtorum ſit à Deo, derivatio tamen huius auctoritatis quoad exiſtentiam quam habet in hac vel illa perſona, pendet ab Eccleſiæ deſignatione: & ſic ejuſdem auctoritatis privatio pendet etiam ab Eccleſia, quæ eoſdem illos quos antea deſignaverat, juſtas ob cauſas poſtea ab illa functione poteſt removere.

10. *Proteſt.* Maneret alias Eccleſias ſine remedio, ſi Papa impunè omnes vexare & perdere poſſit, nemine reſiſtente. Bellarm. 1. *Non mirum ſi maneat Eccleſia ſine remedio humano efficaci, quandoquidem ſalus eius nititur præcipuè diuinâ protectione* *Proteſt.* 1. Eccleſia igitur non eſt reſpublica perfecta, ſibi ſufficiens in ordine, ad ſuum finem: non benè inſtituta: tenetur

tenetur aliquando exponere religionem evidenti p[illegible]
culo. Hæc enim ſunt argumenta Bellarm. de Pont [illegible]
5. c. 7. ad Eccleſiæ poteſtatem probandam in Regi[illegible]
deponendis: & multò efficacius, magiſque directè, [illegible]
litant pro poteſtate Eccleſiæ in pernicioſo Papâ de[illegible]
nendo. 2. Si hæc ratio valeret, tum omnis Medic[illegible]
cura eſſet abjicienda, non tantum in ſpiritualibus, [illegible]
& in corporalibus morbis. Salus enim omnis præci[illegible]
nititur divinâ protectione. Bellar. 2. *Licet etiam* [illegible]
pæ repugnare vi & armis, ſi Eccleſiam deſtruere [illegible]
lit. *Prot.* Licet igitur ipſum deponere. Sic enim [illegible]
larm. ipſe explicat hanc reſiſtentiam armatam, de P[illegible]
tif. Rom. l. 5. c. 7. *poteſt quælibet reſp. imperare a*[illegible]
non ſibi ſubiecta, & eam cogere ad mutandam adm[illegible]
ſtrationem, imo etiam deponere eius principem, & [illegible]
inſtituere, quando non poteſt aliter ſe defendere ab [illegible]
iniuriis.

11. *Proteſt.* Decretum hoc fuit Concilii Conſta[illegible]
enſis à Martino quinto approbati, Concilium gen[illegible]
le eſſe ſupra Papam. Vel igitur hoc certum eſt, vel C[illegible]
cilium à Papa confirmatum poteſt errare. Bell. 1. [illegible]
definitur ibi abſolutè, Concilia habere poteſtatem ſ[illegible]
Papam, ſed tantum in caſu ſchiſmatis. *Prot.* V[illegible]
ſunt manifeſta, ſeſſ. 4. *quod ipſa Synodus in Spiritu ſ*[illegible]
cto congregata, legitimè generale Concilium faci[illegible]
Eccleſiam Catholicam militantem repræſentans, p[illegible]
ſtatem à Chriſto immediatè habet, cui quilibet cu[illegible]
cunque ſtatus, vel dignitatis, etſi Papalis, exiſtat, ob[illegible]
re tenetur, in his quæ pertinent ad fidem, & extirpa[illegible]
nem dicti ſchiſmatis, & reformationem genera[illegible]
Eccleſiæ Dei, in capite & membris, &c. Bellar. 2. [illegible]
que verum eſt quod Martinus quintus confirma[illegible]
hoc decretum. *Proteſt.* Verba etiam ejus ſunt lat[illegible]
perta: 1. in ſeſſ. 45 *Sanctiſſimus Dominus noſter P*[illegible]
reſpondendo ad prædicta, quod omnia & ſingula, de[illegible]
minata concluſa, & decreta in materiis fidei, per p[illegible]
ſens Concilium, conciliariter tenere, & inviolabi[illegible]

ſe

ſeruare volebat, & nunquam contrariè quoquo modo: Ipſaque ſic conciliariter facta approbat & ratificat, & non aliter, nec alio modo. 2. In Bulla Martini ad inquiſitores directa, hic vnus eſt articulus: *Item vtrum credat, quod illud quod ſacrum Concilium Conſtantienſe, vniuerſam Eccleſiam repræſentans, approbavit, & approbat in fauorem fidei, & ad ſalutem animarum, quod hoc eſt ab vniuerſis Chriſti fidelibus approbandum & tenendum, &c.* Quod cavillarur Bellarm. de voce *conciliariter*, illud nullius eſſe momenti, & clarè ſatis ex verbis ipſis confirmationis, & clarius adhuc ex verbis Bullæ, apparet.

LIBER SECVNDVS.

DE ECCLESIA.

CAP. I.

De Eccleſiæ definitione.

BEllarm. I, *Quæſtio prima eſt de nomine et definitione Eccleſiæ militantis.* Proteſt. Duo hic gravia & fundamentalia vitia, vel ex negligentia, vel ex fraude, in principio occurrunt, contra leges benè diſſerendi. 1. Quod Bell. partem Eccleſiæ, militantem ſcil. aggreditur tractare, & tamen nihil omninò tradit de tota illa Eccleſia,

ſia, cujus partem appellat militantem. Illud certè hoc artificio lucratur, quod imperitos lectores lateat, quando vel illa tribuit militanti Eccleſiæ, quæ ſunt propria totius, non hujus partis, vel etiam illa quæ à communi Eccleſiæ natura, atque adeò à militante prorſus aliena. Hæc autem ſunt quaſi præcipua loca, ex quibus Bell. ſuas & ſententias & argumenta petit. Illa verò Eccleſia tota, cujus militans Eccleſia eſt pars, *comprehendit omnes fideles ab Abel, vſque ad mundi conſummationem*, ait Canus apud Bell. cap. 3. *eſt corpus Chriſti myſticum, conſtans ex omnibus fidelibus, à principio mundi, vſque ad finem ipſius:* definiente Thoma, p. 3. q. 8 a. 3 Secundum vitium à Bell. hic admiſſum eſt, quod juſtam diſtributionem illius Eccleſiæ omittit, cujus partes vult explicare. Eccleſiæ ſecundùm Scripturas duæ ſunt partes, militans, & triumphans. Pontificii autem tertiam partem aſſuerunt, docentes Eccleſiam eſſe triplicē, *triumphantem, dormientem*, & *militantem*. Sic Cardinalis Cuſanus, de Concord. l. 1. c. 4. vel vt Bannes habet in 2. 2. q 1. a. 10. *Triumphantem, militantem, et purgantem*. Bell de tribus iſtis partibus agit ordine ſuo, id eſt, de Eccleſia in terris, in Purgatorio, & in cœlo: ſed trimembrem illam diſtributionem conſultiſſimum putavit ſilentio præterire: cum tamen & definitio illi præcedens, & hujuſmodi aliqua diſtributio neceſsaria planè ſit ad quæſtiones de Eccleſia diſtinctè & certè intelligendas.

2. Bell. *Prima ſententia Hæreticorum eſt, Eccleſiam eſſe prædeſtinatorum congregationem. Alia eſt, Eccleſiam eſſe ſanctorum congregationem, qui verè credunt et obediunt Deo. Tertia eſt, Eccleſiam conſtare ex ſolis prædeſtinatis.* Pro[t]. 1. Non ſunt iſtæ tres ſententiæ, ſed vna & eadem, cum varietate aliqua verborum explicata. 2. Hæc vna ſententia non poteſt eſse hæretica, niſi præter Scripturā, non veteres tantum Patres, ſed & Thom. Aquinas, & Nicolaus ipſe Papa, qui cap. Eccleſia, de conſecr. diſt. 1. Eccleſiam definivit *collectionem fidelium* hæretici dicantur.

3. Bell.

vnius & ejuſdem Eccleſiæ diſtinguunt.
Vnum quoad eſſentiam internam, & al
modum exiſtendi externum. Idem pl.
Bell. ipſe refert ex Auguſtino: *In ec*
nam internam ſcil. dona gratiæ: & e
ternam profeſſionem: ex quo fit, vt apid
anima & de corpore eccleſiæ: quid.ini a
pre & non d. anima. Idem etiam alic
plicat Alex. Alenſis, p. 3. m 3. 2. 3. *M*
dem de vnitate eccleſiæ: ſed non de vni
eccleſiæ: non ſunt ſecundum propriam rati
us, vel quoad vnionem corporis myſtici
eccleſiæ. Idem denique eſt quod Apoſt. I
cet, 1. Epiſt. 2. 19. *E nobis egreſſi ſunt, ſe*
ex nobis. Eadem planè eſt diſtinctio Ap
Rom. 2. 28. 29. inter *Iudæum in propatu*
dæum in occulto: Iudæum in litera, & Iu
ritu, illum cuius laus eſt ex hominibus, &
laus eſt ex Deo. Ipſe etiam Bell. cap. 9. Do
cit orthodoxos eo modo calumniatos e
Auguſtini, quo nos Pontificij, & idem re
ipſis tuliſſe. *Cum Donatiſtæ calumniarent*

4. Bellarm. *Noſtra ſententia eſt, Eccleſiam eſſe cœtum hominum eiuſdem Chriſtianæ fidei profeſſione, & eorundem ſacramentorum communione colligatum, ſub regimine legitimorum paſtorum, ac præcipuè vnius Chriſti in terris Vicarij, Romani Pontificis.* Proteſt. 1. Definitionem iſtam non explicare eſſentiam Eccleſiæ diſertis verbis fatetur ſtatim ipſe Bellar. *Definitio noſtra* (inquit) *ſolum comprehendit hunc vltimum modum exiſtendi in Eccleſia.* Qualis autem ſit modus ille exiſtendi in Eccleſia declarat iſtis verbis: *ſicut capilli, aut vngues, aut mali humores in corpore humano.* Perinde igitur facit Bellarm. in Eccleſia definiendà, ac ſi quis hominem definiret per illa ſola, quæ reperiuntur in capillis, vnguibus, aut humoribus malis. 2. Vltimum illud, de ſubiectione ad Pontificem Romanum, non poteſt vllâ ratione, vt neceſſarium, demonſtrari, ne quidem ad Eccleſiæ capillos, vngues, & malos humores: quamvis regimen Papæ ad talem Eccleſiam ſpectare, non gravatè fatemur.

5. Bellarm. *Hoc intereſt inter ſententiam noſtram, & alias, quod omnes aliæ requirunt internas virtutes ad conſtituendum aliquem in Eccleſia, nos autem vt aliquis aliquo modo dici poſſit pars vera Eccleſiæ, de qua Scripturæ loquuntur, non putamus requiri vllam internam virtutem, &c. Eccleſia enim eſt cœtus hominum ita viſibilis & palpabilis, vt eſt cœtus populi Romani, vel Regnum Galliæ, aut Reſpublica Venetorum.* Proteſt. 1. Sophiſticè hic agitur in differentia iſta ſtatuenda. Nam in priore parte narrat quid alij requirunt *ad conſtituendum aliquem in Eccleſia*: ſed in poſteriore docet, quid ille cum ſuis requirit, *vt aliquis aliquo modo dici poſſit pars vera Eccleſiæ.* Differentia igitur ad vnum & idem non refertur. 2. Falſum eſt, internas virtutes requiri à nobis, vt aliquis ſit in *Eccleſia* quoad viſibilem eius ſtatum. 3. Vt quis verè ac propriè dicatur pars illius Eccleſiæ, quæ in Scripturis, Epheſ. 4. 16. dicitur *vim habere mutuò*

agendi

virtutem & auctoritatem, quam reliquorum omnium Epiſcoporum, cum omnibus Eccleſiis illis quibus præſunt. Bellarm. 2. *Si accipiatur Eccleſia cum Papa, tum maior eſt auctoritas Eccleſiæ extenſiuè, ſed non intenſiuè: ſicut res ſe habet inter ens & Deum, & inter Eccleſiam & Chriſtum.* *Prot.* Tota hæc reſponſio, ſicut comparationibus iſtis impiè declaratur, conſtituit Papam eſſentiale caput Eccleſiæ, non tantum ſecundùm externam gubernationem, ſed etiam ſecundùm interiorem influxum quæ tanta eſt inſania, vt ab iis rejiciatur, qui plurimùm tribuunt Papæ. *Thom. p. 3. q. 8. a. 6.*

9. *Proteſt.* Membrum putridum debet amputari, ſi inficiat totum: ergo & Papa ſi inficiat Eccleſiam. Bellarm. *In corpore naturali, & rebuſpublicis temporalibus, poteſt hoc fieri, quia membra pendent à toto: ſed alia eſt ratio corporis Eccleſiæ, cuius caput, non à corpore, ſed à Deo auctoritatem accepit.* *Proteſt.* 1. Pro conceſſo hic Sophiſticè accipitur, Papam eſse caput Eccleſiæ vniverſalis, immediatè à Deo conſtitutum. 2. Si Papa, propter iſtam rationem non poſset ab Eccleſia removeri, tum neque Paſtor aliquis Eccleſiæ particularis, quia à Deo habet auctoritatem. 3. Quamvis auctoritas Paſtorum ſit à Deo, derivatio tamen huius auctoritatis quoad exiſtentiam quam habet in hac vel illa perſona, pendet ab Eccleſiæ deſignatione: & ſic ejuſdem auctoritatis privatio pendet etiam ab Eccleſia, quæ eoſdem illos quos antea deſignaverat, juſtas ob cauſas poſtea ab illa functione poteſt removere.

10. *Proteſt.* Maneret alias Eccleſias ſine remedio, ſi Papa impunè omnes vexare & perdere poſſit, nemine reſiſtente. Bellarm. 1. *Non mirum ſi maneat Eccleſia ſine remedio humano efficaci, quandoquidem ſalus eius nititur præcipuè divina protectione.* *Proteſt.* 1. Eccleſia igitur non eſt reſpublica perfecta, ſibi ſufficiens in ordine, ad ſuum finem: non benè inſtituta:

teneretur

corporis Chriſti. Pertinent ad hominem exteriorem eccleſiæ, non tamen ad interiorem. Non ſunt in eccleſia eo modo quo ſunt boni. Sunt membra mortua, & arida, quæ ſolum adhærent reliquis externa conjunctione. Ita pertinent ad regnum Dei, vt ſimul pertineant ad regnum Diaboli.

9. Bell. *Infideles occulti pertineant ad eccleſiam. Proteſt.* Neque de iſtis à Bell. diſſentimus, ſic ſuam ſententiam explicante, cap. iſto 10. *Sunt parte exteriores, membra arida, mortua, non ſunt in eccleſia eo modo, quo eſſe videntur. Non ſunt vniti, niſi conjunctione externa. Non ſunt de eccleſia, niſi ſecundum apparentiam, & putatiuè, non verè.* Tota igitur hæc diſputatio magno conatu decem capitibus peracta, nullam omninò quæſtionem certam, aut controverſiam habet propriam circa quam verſetur.

10. Quæſtio illa, cujus vmbram quandam, variorum ſophiſmatum quaſi denſa nube involutam, exhibuit nobis Bell. eſt, An magnifica illa, quæ in Scripturis, dicuntur de Eccleſia Chriſti, quod ſit à *Chriſto redempta, corpus Chriſti, ſponſa Chriſti, viuificata, acta, & ducta, à Spiritu Sancto, particeps omnium benedictionum ſpiritualium, ita vt portæ infernorum non ſint aduerſus eam prævalituræ*, quæſtio (inquam) eſt, an hæc, & hujuſmodi, propriè & plenè conveniant toti multitudini Chriſtianam fidem profitenti, & Pontif. Romano, ſubjectæ; an verò ſolis fidelibus viris? vel an conveniant Eccleſiæ militanti, ſecundum eſſentialem ejus naturam, quæ propria eſt verorum fidelium, an verò ſecundum externum illum exiſtendi modum, quo includi fatetur Bell. *reprobos, impios, ſceleſtos?* Hujus quæſtionis veritas eſt adeò clara, vt Bell. non potuerit eam cum vlla ſpecie tractare.

CAPVT

ſeruare volebat, & nunquam contrariè quoquo modo: Ipſaque ſic conciliariter facta approbat & ratificat, & non aliter, nec alio modo. 2. In Bulla Martini ad inquiſitores directa, hic vnus eſt articulus: *Item vtrum credat, quod illud quod ſacrum Concilium Conſtantienſe, vniuerſam Eccleſiam repræſentans, approbauit, & approbat in fauorem fidei, & ad ſalutem animarum, quod hoc eſt ab vniuerſis Chriſti fidelibus approbandum & tenendum, &c.* Quod cauillatur Bellarm. de voce *conciliariter*, illud nullius eſſe momenti, & clarè ſatis ex verbis ipſis confirmationis, & clarius adhuc ex verbis Bullæ, apparet.

LIBER SECVNDVS.

DE ECCLESIA.

CAP. I.

De Eccleſiæ definitione.

BEllarm. 1, *Quæſtio prima eſt de nomine et definitione Eccleſiæ militantis.* *Proteſt.* Duo hic gravia & fundamentalia vitia, vel ex negligentia, vel ex fraude, in principio occurrunt, contra leges benè diſſerendi. 1. Quod Bell. partem Eccleſiæ, militantem ſcil. aggreditur tractare, & tamen nihil omninò tradit de tota illa Eccle-

ſiæ;

dunt Pontificij pro abſoluta viſibilitate Eccleſiæ. *Cum omnia planè dogmata ex teſtimonio Eccleſiæ* (i.e. Pontificis, vt Eccleſiæ capitis) *pendeant, niſi certiſſimi ſimus, quæ ſit vera Eccleſia, incerta erunt prorſus omnia* ait Bell. cap. 10. Et conſequenter etiam, eodem reſpectu, fidem internam docent non requiri in Eccleſiæ membro: quia alias (ait Bell. ibid.) *nulla erit inter nos & hæreticos amplius quæſtio de Eccleſiæ viſibilitate* & cap. 9. *ſequeretur Pontificem malum non eſſe caput Eccleſiæ: & alios Epiſcopos, ſi mali ſint, non eſſe capita ſuarum Eccleſiarum. Caput enim non eſt humor, aut pilus, ſed membrum, & quidem præcipuum.* Talis eſt concatenatio politicarum imaginationum in Theologia Romanâ.

2. Quæſtio etiam tertia nititur calumnia mera: non enim non dicimus, *Eccleſiam viſibilem interdum ita errare in fide & moribus, vt penitus deficiat:* quam ſententiam affingit nobis Bell. ſed dicimus: 1. Hanc aut illam viſibilem Eccleſiam, etiam Romanam poſſe penitus deficere. 2. Eccleſiam totam militantem, aliquando ita obſcurari, vt comparatè dici poſſit inviſibilis: quia nulla eſt conſpicua, mundo patens, & publicè celebris, Eccleſia particularis, vno tempore, quales alio tempore, ſunt multæ. 3. Eccleſiam aliquando viſibilem eſſe non tantum cum defectibus multis in doctrina, diſciplina, ſacramentis, & adminiſtratione, ſed etiam cum varijs impuris miſturis: ita Eccleſia ſit viſibilis, cum tamen Eccleſia talis, qualem in omnibus ſequi tuto poſſumus, ſit inviſibilis. 4. Hanc autem communem defectionem vix vnquam accidere docemus præterquam regnante Antichriſto. Sed & Bell. ipſe cum alijs Pontificijs hujuſmodi ſtatum Eccleſiæ futurum docent ſub regno Antichriſti. Sic enim Bell. de Rom. Pont. lib. 3. c. 7. *Antichriſti tempore propter atrocitatem perſecutionis ceſſare debet publicum & quotidianum Eccleſiæ officium, & ſacrificium vt apertè docet Dan.* cap 12, *Omnium conſenſu, Antichriſti*

agentem, neceſſariò requiruntur internæ virtutes. 4. Si Eccleſia Romana quam Bell. definivit ſit tam palpabilis, tum non eſt illa Eccleſia quam credimus fide, quæ eſt *eorum quæ non cernuntur*, *Heb*. 11. 1. & quam Apoſt. appellat *myſterium magnum*. *Eph*. 5. 32.

6. Bellar. *Non Baptizati, Hæretici, Apoſtatæ, Schiſmatici, Excommunicati, non ſunt de Eccleſia*. *Proteſt*. 1. Hæc non propriè ſpectant ad quæſtionem. 2. De Hæreticis, & Apoſtatis, propriis ac plenariјs conſentimus. De infantibus fidelium, & fidelibus nondùm baptizatis, adeò manifeſtè falſum eſt quod affirmatur, vt niſi habendi tales eſſent pro membris Eccleſiæ, non deberent baptizari. Baptiſmus enim ſua naturâ eſt ſigillum inſitionis iam factæ in Chriſtum, atque adeò in Eccleſiam. Act. 10. 47. 48. Schiſmatici poſſunt eſſe de Eccleſia illa à qua ſemetipſos non ſepararunt. Excommunicari poſſunt, ab Eccleſia particulari, qui ſunt & manent vera membra Eccleſiæ militantis.

7. Bell. *Reprobi ad Eccleſiam pertinere poſſunt*. *Proteſt*. Hoc non poteſt negari, ſi intelligatur ſecundùm extrinſecam rationem Eccleſiæ militantis, *prout capilli, vngues aut mali humores pertinent ad corpus humanum*: quam explicationem dedit nobis antea Bellar. cap. 2. aut *quemadmodum ciuitas Romana multos non-ciues dicitur complecti*: quæ eſt illuſtratio Bell. hoc ipſo cap. 7. Nullam igitur adhuc quæſtionem habemus conſtitutam.

8. Bell. *Magni & Manifeſti peccatores ſunt in Eccleſiis*. *Proteſt*. At hoc etiam conceditur à nobis, eodem ſenſu quo antecedens illud effatum: id eſt, quemadmodum Bell. hoc ipſo cap 9. fatetur Iohannem de Turrecremata, Alexand. Alenſem, Hugonem, Thomam, Petrum à Soto, Canum, & alios hoc explicare, id eſt, ita vt iſtiuſmodi peccatores *non ſint membra vera, nec ſimpliciter corporis Eccleſiæ, ſed tantum ſecundum quid & æquivoce*. Vel etiam quemadmodum Bell. ſemetipſum interpretatur: *non ſunt membra viua*

corporis Chriſti. Pertinent ad hominem exteriorem eccleſiæ, non tamen ad interiorem. Non ſunt in eccleſia eo modo quo ſunt boni. Sunt membra mortua, & arida, quæ ſolum adhærent reliquis externa conjunctione. Ita pertinent ad regnum Dei, ut ſimul pertineant ad regnum Diaboli.

9. Bell. *Infideles occulti pertineant ad eccleſiam. Proteſt.* Neque de iſtis à Bell. diſſentimus, ſic ſuam ſententiam explicante, cap. iſto 10. *Sunt partes exteriores, membra arida, mortua, non ſunt in eccleſia eo modo, quo eſſe videntur. Non ſunt vniti, niſi conjunctione externa. Non ſunt de eccleſia, niſi ſecundum apparentiam, & putatiuè, non verè.* Tota igitur hæc diſputatio magno conatu decem capitibus peracta, nullam omninò quæſtionem certam, aut controverſiam habet propriam circa quam verſetur.

10. Quæſtio illa, cujus vmbram quandam, variorum ſophiſmatum quaſi denſa nube involutam, exhibuit nobis Bell. eſt, An magnifica illa, quæ in Scripturis, dicuntur de Eccleſia Chriſti, quod ſit *à Christo redempta, corpus Chriſti, ſponſa Chriſti, viuificata, acta, & ducta, à Spiritu Sancto, particeps omnium benedictionum ſpiritualium, ita vt portæ inferorum non ſint aduerſus eam prævalituræ,* quæſtio (inquam) eſt, an hæc, & hujuſmodi, propriè & plenè conveniant toti multitudini Chriſtianam fidem profitenti, Pontif. Romano, ſubjectæ; an verò ſolis fidelibus viris? vel an conveniant Eccleſiæ militanti, ſecundum eſſentialem ejus naturam, quæ propria eſt verorum fidelium, an verò ſecundum externum illum exiſtendi modum, quo includi fatetur Bell. *reprobos, impios ſceleſtos?* Hujus quæſtionis veritas eſt adeò clara, Bell. non potuerit eam cum vlla ſpecie tractare.

CAPV

CAPVT 2.

De Eccleſia viſibilitate, & immunitate ab errore.

THESIS 1.

QVæſtionem ſecundam proponit Bellarm. ſimilem planè prioris, & cum illa planè conjunctam. Nobis hanc ſententiam ſine vllâ diſtinctione aut explicatione tribuit: *Vera Eccleſia eſt inviſibilis, ſoliſque Deo cognita:* Cujus contrarium ſuſcipit ille confirmandum etiam, ſine vlla declaratione ſui ſenſus. Nihil igitur hic niſi confuſio tenebrarum. Nos autem fatemur Eccleſiam militantem, quamvis quoad eſſentialem ſuam formam, & tota ſimul ſit inviſibilis, viſibilem tamen eſſe quoad formam accidentalem & externam, in ſuis partibus, & ſingulatim, & conjunctim in cœtibus Eccleſiaſticis à Chriſto inſtitutis. Bell. itidem, quamvis acriter contendat Eccleſiam eſſe viſibilem, tandem tamen cap. 15. concedit eam quoad ſuam formam eſſentialem eſſe inviſibilem, *Videmus,* (ait) *tum cœtum hominum, qui eſt Eccleſia: ſed quod ille cœtus ſit ipſa vera Chriſti Eccleſia, non videmus, ſed credimus. Res illa, ſeu incomplexum illud de quo prædicatur Eccleſiæ ratio ac definitio, viſibile quiddam eſt: at complexum prædicati cum ſubiecto* (hic cœtus eſt Eccleſia vera) *ſola fide tenetur.* Nulla igitur controverſia reſtat de ipſa natura Eccleſiæ veræ, vtrum ſit viſibilis necne? Quæſtio hic tamen conſtitui poteſt, an tota Eccleſia militans, ſit aliquo modo viſibilis in illa dependentia, quam tota ſimul ab vno viſibili capite, vno certo gubernationis ordine dicitur habere: ſed iſtam controverſiam Bellarm. non attingit. Et tamen propter iſtum reſpectum ad Pontificem Romanum, & ad ejus judicium præmuniendum, contendunt

dunt Pontificij pro abſoluta viſibilitate Eccleſiæ. *Cu*[m] *omnia planè dogmata ex teſtimonio Eccleſiæ* (i.e. Pon-tificis, vt Eccleſiæ capitis) *pendeant, niſi certiſſimi* [ſ]*-mus, quæ ſit vera Eccleſia, incerta erunt prorſus omni*[a] ait Bell. cap. 10. Et conſequenter etiam, eodem reſpe-ctu, fidem internam docent non requiri in Eccleſi[æ] membro: quia alias (ait Bell. ibid.) *nulla erit inter n*[os] *& hæreticos amplius quæſtio de Eccleſiæ viſibilitat*[e] *&* cap. 9. *ſequeretur Pontificem malum non eſſe cap*[ut] *Eccleſiæ: & alios Epiſcopos, ſi mali ſint, non eſſe capi*[ta] *ſuarum Eccleſiarum. Caput enim non eſt humor, a*[ut] *pilus, ſed membrum, & quidem præcipuum.* Talis e[ſt] concatenatio politicarum imaginationum in Theol[o]-gia Romanâ.

2. Quæſtio etiam tertia nititur calumnia mera: [no]n enim non dicimus, *Eccleſiam viſibilem interdum* [i]*ta errare in fide & moribus, vt penitus deficiat:* qua[m] ſententiam affingit nobis Bell. ſed dicimus: 1. Ha[nc] aut illam viſibilem Eccleſiam, etiam Romanam po[ſſe] penitus deficere. 2. Eccleſiam totam militantem, al[i]-quando ita obſcurari, vt comparatè dici poſſit invi[ſi]-bilis: quia nulla eſt conſpicua, mundo patens, & pu[b]-licè celebris, Eccleſia particularis, vno tempore, qu[a]-les alio tempore, ſunt multæ. 3. Eccleſiam aliqua[n]-do viſibilem eſſe non tantum cum defectibus multis [in] doctrina, diſciplina, ſacramentis, & adminiſtra[-]tione, ſed etiam cum varijs impuris miſturis: ita [vt] Eccleſia ſit viſibilis, cum tamen Eccleſia talis, qual[em] in omnibus ſequi tuto poſſumus, ſit inviſibilis. 4. Ha[nc] autem communem defectionem vix vnquam accid[ere] docemus præterquam regnante Antichriſto. Sed [et] Bell. ipſe cum alijs Pontificijs hujuſmodi ſtatum E[c]-cleſiæ futurum docent ſub regno Antichriſti. Sic en[im] Bell. de Rom. Pont. lib. 3. c. 7. *Antichriſti tempo*[re] *propter atrocitatem perſecutionis ceſſare debet pu*[bli]-*cum & quotidianum Eccleſiæ officium, & ſacrificiu*[m,] *vt apertè docet Dan.* cap 12, *Omnium conſenſu*,

ſicut

tichriſtus interdicturus eſt omnem diuinum cultum. Ita vt nulla reſtet quæſtio de Eccleſiæ militantis viſibilis defectione: ſed de Antichriſto tantum, & ejus regno: quibus de rebus alibi dictum eſt. 36

3. Quæſtio quarta eſt, An Eccleſia poſſit errare? De qua nos diſtinguendo ſtatuimus, Eccleſiam, (ſi hoc nomine intelligatur vniverſitas fidelium) non poſſe errare in ijs quæ neceſſaria ſunt ad ſalutem: in alijs poſſe. Si autem hoc nomine intelligatur vniverſitas Epiſcoporum talium, quales apud Pontificios conſtituunt Eccleſiam repræſentativam, eos abſolutè dicimus poſſe errare. Bell ex adverſo ſtatuit, *Eccleſiam abſolutè non poſſe errare, nec in rebus abſolutè neceſſarijs, nec in alijs quæ credenda, vel facienda nobis proponit: ſiue per Eccleſiam intelligatur vniuerſitas fidelium, ſiue vniuerſitas Epiſcoporum.* Vbi ſatis abſurdè credenda & facienda proponi docet ab vniuerſitate fidelium, prout diſtinguitur ab vniuerſitate Epiſcoporum: quaſi omnes & ſinguli fideles eſſent judices decernentes quæ ſint credenda, & quæ facienda.

Argumenta Bellarmini.

4. Bellarm. *Eccleſia Dei eſt columna & firmamentum veritatis:* 1. *Tim.* 3. *Vbi vult Apoſtolus ſignificare, veritatem fidei, quoad nos, niti Eccleſiæ authoritate, & verum eſſe quicquid Eccleſia probat, falſum quicquid illa improbat. Prot.* 1. Per Eccleſiam, hoc in loco, non intelligitur propriè vniuerſitas vel fidelium omnium, vel Epiſcoporum: ſed talis Eccleſia particularis qualis fuit Epheſina, in qua Timotheus tum temporis verſabatur. 2. Talem Eccleſiam poſſe errare, & deficere, experientia ipſa docet illos, qui hodiè intuentur Eccleſiam Epheſinam. 3. *Non dicitur columna, quod Eccleſia firmet & ſuſtineat veritatem* (ait Contarenus in illum locum) *ſed quoniam firmatur & ſuſtentatur à veritate.* 4. Ita tamen firmatur & ſuſtentatur à veritate, vt ſimul etiam *veritatem*

illo modo, notitia diſtincta vel confuſa, poſſunt ſimul eſſe magis & minus notæ.

3. Bellarm. *Vera prædicatio Euangelij, legitima administratio ſacramentorum, & legitima diſciplina, non ſunt vllo modo ſufficientes notæ Eccleſiæ. 1. quia non declarant quæ ſit vera Eccleſia, niſi probabiliter ſecundum hæreticos, ſed potius vbi lateat Eccleſia.* Proteſt. 1. Non adhibentur iſtæ notæ à nobis ad veram eccleſiam militantem, quoad eſſentiam ejus internam certo & neceſſario declarandam, ſed ad viſibilem aliquem cœtum deſignandum, qui eſt Eccleſia particularis, ex inſtituto Chriſti formata. 2. Hanc autem Eccleſiam declarant, & quæ ſit & vbi appareat, non vbi lateat, idque certo, non probabiliter tantum. 3. Hac etiam ratione, declarant nobis illum cœtum viſibilem, qui à nobis debet haberi pro Eccleſiæ militantis vera parte. 4. Iſtæ ipſæ notæ confirmantur à Bellarmin. vt maximè eſſentiales, dum ex ijs Eccleſiam definit, lib. 3. cap. 2. *eſt cœtus hominum, eiuſdem Chriſtianæ fidei profeſſione, & eorundem ſacramentorum communione colligatorum, ſub regimine legitimorum paſtorum.* Profeſſionis enim publicæ, Chriſtianæ fidei, primaria pars eſt prædicatio ejus probata & recepta.

4. Bellar. *Syncera prædicatio veritatis eſt nota communiſſima omnibus ſectis, ſaltem opinione ipſarum: quæ enim ſecta vnquam fuit, quæ non diceret ſe habere ſynceram prædicationem veritatis?* Proteſt. 1. Hoc egregio commento illudere poſſit Bellarm. Chriſto Domino, tradenti notam vel (vt Nazianzenus loquitur) characterem Chriſtiani, *Ioh. 13. 35. ex hoc omnes cognoſcent vos eſſe diſcipulos meos, ſi charitatem habueritis alij in alios.* Quis enim dealbatus hypocryta non diceret ſe ſui ſimiles amare? 2. Hac etiam ratione refutat Bellarm. totam ſuam definitionem Eccleſiæ, præter caudam illam à ſe gratis aſſutam, de Papa, quæ enim ſecta non diceret ſe habere profeſſionem Chri-

Eccleſia, dum hic manet: Eccleſia igitur eſt ſponſa quæ aptatur in hoc mundo, vt in futuro Chriſto ſiſtatur. 2. *Cor.* 11. 2. 3. Imperfectio effecti, non eſt tribuenda cauſæ perfectæ, ſed incapacitati ſubjecti. 4. Chriſtus non tenetur illum errorem avertere ab Eccleſia, ex quo ſua natura exoritur magnum malum: quia poteſt vel malum illud avertere, vel idem convertere in occaſionem boni majoris. 5. Si hæc ratiuncula quidquam valeret, ſequeretur inde nullum fidelem poſſe errare: omnes enim fideles gubernantur à Chriſto, & à Spiritu ſancto.

6. Bellarm. *Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi velut Ethnicus. Matth.* 18. *Proteſt.* 1. Per Eccleſiam hoc in loco intellexit ante Bellarm. lib. 2. cap 15. Concilium generale. Poſtea c. 19. Epiſcopum, vel cœtum cum Epiſcopo, vel denique Papam. Hic jam intelligi vult univerſitatem vel fidelium vel Epiſcoporum. Cum tamen certum ſit nihil horum intelligi propriè, ſed illam Eccleſiam, cujus frater offendens eſt membrum, ad quam ex inſtituto Chriſti poſſit ac debeat deferri. 2. *Audire* non eſt credere Eccleſiæ in omnibus, ſed auſcultare increpationi vel admonitioni de peccato ex verbo Dei depromptæ.

7. Bellar. *Eccleſia eſt ſancta quoad profeſſionem: ergo profeſſio Eccleſiæ nihil continet niſi ſanctum. Proteſt.* 1. Hac ratione ſequeretur hunc vel illum ſingularem fidelem, qui ſanctam habet profeſſionem, non poſſe errare. 2. Profeſſio fidelium ſingularium, & Eccleſiæ, nihil ex primaria ſua intentione, continet, niſi ſanctum: ſed ex errore & infirmitate, aliquid non ſanctum poteſt admixtum habere.

8. Bellarm. *Tum maxima pars dogmatum fidei in dubium revocari poſſet. Proteſt.* Verè hoc dicitur de iis, quorum fides pendet ab Eccleſiæ authoritate: ſed non de ijs qui per Spiritum gratiæ fundantur & radicantur in fide ſua, per & propter authoritatem Dei.

Error Eccleſiæ.

9. Nos loco multarum demonſtrationum vnam inſtantiam dabimus manifeſti erroris Eccleſiæ. *Auguſtini & Innocentij primi ſententia, ſexcentos circiter annos viguit in Eccleſia, Euchariſtiam etiam infantibus eſſe neceſſariam.* Verba ſunt Maldonati Ieſuitæ in his quæ explicari poſſint ex Auguſtino de peccat. mer. & remiſſ. lib. 1. c. 24. *Chriſti Eccleſiæ inſtitutum tenere, non poſſe quenquam hominum, abſque Dominicæ menſæ participatione, ad vitam æternam peruenire*, quod nominatim de infantibus affirmat, ex conſenſu Innocentij Papæ, cont. Iul. lib. 1 cap. 2. & lib. 3. c. 11. contra duas Epiſt. Pelag. lib. 2 cap. 4. Iam vero contraria in Eccleſia viget, & Concil. Trid. anathema denunciavit ſententiæ priori, atque adeò Innocentio Papæ & Auguſtino, cum Eccleſia tota illius ætatis, ſeſſ. 21 can. 4. *Si quis dixerit paruulis, antequam ad annos diſcretionis peruenerint, neceſſariam eſſe Euchariſtiæ communionem, anathema ſit.* Vel certè Papam cum Eccleſia, vel Concilium cum Papa, graviter erraſſe neceſſe eſt.

CAP. 3.

De Eccleſiæ Notis.

THESIS I.

Quæſtio quinta eſt, de Notis Eccleſiæ: lib. 4.

BEllarm. *Controuerſia de Notis veræ Eccleſiæ vtiliſſima. Proteſt.* 1. Nullum omnino vſum habet ſi verum ſit quod Bellarm. affirmat, lib. 3. c. 12 *Eccleſiam eſſe cœtum hominum ita viſibilem, & palpabilem, vt eſt cœtus populi Romani, vel Regnum Galliæ, aut Reſp. Venetorum*, ſupervacaneum enim eſſe, & planè ridiculum ſollicitè diſputare de Notis Regni Galliæ

Galliæ, aut Reip. Venetorum. 2. Nullum vſum habere poteſt, (ex Bellar. ſententia) apud eos qui norunt, quænam ſit Chriſtiana fides, quæ ſacramenta, & quis Pontifex Romanus: quia ex iſtis definitionem Eccleſiæ, atque adeò certam ejus notitiam habent, ſi modo Eccleſia ſit, vt Bellarm. contendit, *cœtus hominum eiuſdem Chriſtianæ fidei profeſſione, & eorundem ſacramentorum communione colligatus ſub regimine legitimorum paſtorum, ac præcipuè Romani Pontificis. ibid.* 3. Nullum neceſſarium vſum habet ex noſtra ſententia, ſaltem quoad totam Eccleſiam militantem: quia cum definimus Eccleſiam per veram fidem, neminem latere poſſit externam aut viſibilem notam illius Eccleſiæ, eſſe veræ illius fidei externam profeſſionem. 4. quoad particularem Eccleſiam à Chriſto inſtitutam, nullus eſt vſus hujus diſputationis de Notis, antequam Eccleſiam ipſam notandam habeamus definitam, quod in Bellarm. non immerito deſideratur. Non eſt eſt igitur magni momenti controverſia iſta de notis, ex ſeſe, ſed propter perverſitatem Pontificiorum, qui omnia collocant in externis, videndum eſt breviter quid illa quæ Bellarm. de notis iſtis tradit, habeant in ſe veritatis & vtilitatis.

Bellarm. *Notæ debent eſſe propriæ rei dicernendæ, non communes, ne quidem aliorum opinione. 2. Debent eſſe notiores ea re cuius ſunt notæ. 3. Debent eſſe inſeparabiles. Proteſt.* Nota aliquando idem ferè ſonat cum ſigno, aut cum argumento, quo aliquid poſſit declarari, ſed quia illa argumenta maximè apta ſunt ad rem aliquam declarandam, quæ propria ſunt ejus, & faciliora ſunt perceptu, idcirco per appropriationem, non malè vocantur illa argumenta notæ, in quibus iſtæ conditiones occurrunt. Sed 1. malè & ſophiſticè inſeritur illud de *aliorum opinione*: quia ſi ad opinionem hujus aut illius exigendæ eſſent rerum proprietates, tum nihil certi de ijs haberemus. 2. Ambiguè dicitur, *notas eſſe notiores re notata*: quia huic aut illi homini, hoc aut

illo

11 *Proteſt.Ioh.*15. Vos mundi eſtis propter ſermonem quem loquutus ſum vobis. Bellar, *Hic locus ſimilis eſt ſecundo. Proteſt.* Sequitur igitur ſecundum intelligendum etiam eſſe de eloquutione vel prædicatione verbi externa, & ejuſdem externa receptione, non interna ſola.

12. *Prot. Rom.* 1. Evangelium virtus Dei eſt in ſalutem omni credenti. Bellarm. *Effectus Evangelij eſt inviſibilis. Proteſt.* 1. Inviſibile effectum Evangelij, multa habet adjuncta, & effecta viſibilia. 2. Vel negat Bell. Eccleſiam eſſe effectum Evangelij, contra diſerta verba Scripturæ, *Eph.* 2. 30. 1. *Petr.* 1. 23. vel negat Eccleſiam eſſe viſibilem.

13. *Prot.* Chryſoſtomus idem nobiſcum ſentiebat Hom. 49. in Matth. *Qui vult cognoſcere quæ ſit vera Eccleſia Chriſti, vnde cognoſcat, niſi tantummodo per Scripturas?* Et Auguſtinus de vnitate Eccleſiæ: *Nolo hominum documentis, ſed divinis oraculis ſanctam Eccleſiam demonſtrare.* Bellarmin. 1. *Ad locum Chryſoſt. Iam ſæpe reſpondimus. Proteſt.* Nunquam quidquam ad rem: niſi pudendum admodum fuiſſet quod reſpondere debuerat, habuiſſemus hic illud repræſentatum. Bell. à repetitionibus vnius & ejuſdem reſponſi non adeò, vt hic videri vult, abhorret Bellar. 2. *Ex Scripturis probatur vbi ſit Eccleſia, quia Scriptura docet quæ ſint notæ. Proteſt.* 1. Scriptura igitur cum notificat notas Eccleſiæ, debet eſſe non tantum Eccleſia ipſa, ſed & notis eius notior. 2. Si Scripturæ doceant quæ ſint notæ, tum vbicunque doctrina illa quam Scriptura docet prædicatur, recipitur, & exercetur, neceſſe eſt vt ibi appareant Eccleſiæ notæ, atque adeo ipſa Eccleſia.

14. *Proteſt.* Scriptura eſt notior quam Eccleſia quia ex Scriptura probatur Eccleſia. Bellarmin. *Simpliciter Eccleſia eſt prior & notior, quam Scriptura: aliquando tamen ex hypotheſi, Scriptura eſt notior: quando videlicet Scriptura eſt recepta, & clare loquitur*

ſtianæ fidei, & ſacramentorum communionem ſub regimine legitimorum paſtorum? an idcirco dicet ſuam definitionem eſſe communiſſimam? Sicut Apoſtolus Iohannes notam illam diſcipuli Chriſti interpretatur, de charitate quæ non eſt in *verbo aut lingua ſolum, ſed facto & veritate.* 1. *Ioh.* 3. 18. ſic etiam prædicatio Evangelij, cum cæteris notis Eccleſiæ, intelligi debent, non de opinione & dictis hominum, ſed de re ipſa in veritate.

5. Bellarm. *Nemo nôſſe poteſt vbi vere credatur verbum: ergo neque vbi ita prædicatur vt etiam recipiatur.* *Proteſt.* Agitur hic propriè de Eccleſia, quoad viſibilem illum ſtatum, quem habet in aſpectabili cœtu, ad iſtum autem non neceſſario requiritur vera & interna receptio verbi à ſingulis membris illius cœtus, ſed externa profeſſio talis receptionis: ſecundum quam tamen ſtatuere & pronunciare debemus etiam de interna receptione.

6. Bellarm. *Notius eſt quæ ſit vera eccleſia, quam quæ ſit vera prædicatio verbi.* *Proteſt.* Hoc eſt omni ex parte falſum. Nam 1. verbum eſt cauſa Eccleſiæ: quo reſpectu, dicitur in Scriptura *ſemen*, & *fundamentum* ejus, ſed cauſa, ordine naturæ, & cognitionis diſtinctæ notior eſt ſuo effecto. 2. Bellarminus ipſe in definitione Eccleſiæ, explicando naturam ejus, per Chriſtianæ fidei (cujus objectum eſt verbum Dei) profeſſionem: numquid per ignotius explicavit? 3. Quoad noſtram perceptionem, facilius eſt cognoſcere, verum Chriſtiana fides publicè prædicetur, & recipiatur in aliquo cœtu, quam alia quacunque ratione cognoſcere, perſonalem profeſſionem Chriſtianæ fidei à membris illius cœtus ita eſſe receptam, vt ſufficiat ad Eccleſiam conſtituendam. Bellarmin. *Quænam ſit vera prædicatio diſcimus ab eccleſia. Scripturam ipſam, & ſenſum eius, non poſſumus ſcire, niſi ex teſtimonio Eccleſiæ. Eccleſia eſt Scripturæ cuſtos, & doctor.* *Proteſt.* 1. Dicimus ab artifice, grammatico, logico, &c. qualis

notius, & prius. 7. Inter nos & Pontificios, quæſtio [illegible]ta eſt de Eccleſia: Scriptura eſt vtrinque recepta: Scriptura enim clara eſt de Eccleſia vt fatetur Bell. hoc loco: ſequitur igitur, vel ex hypotheſi Bell. Scripturam eſſe notiorem, & ipſius Scripturæ prædicationẽ (quantum ad notitiæ rationem) poſſe eſſe veram Eccleſiæ notam.

15 Bellarm *Legitima adminiſtratio ſacramentorum, non poteſt eſſe nota Eccleſiæ: quia eam omnes vendicant: quia minus nota eſt quam Eccleſia, quia vera Eccleſia aliquando non ſyncerè tractat ſacramenta.*

Proteſt. 1. Omnia iſta non minus valent ad probandum ſacramentorum communionem, non pertinere ad definitionem Eccleſiæ (vbi tamen Bell. lib. 3. c. [illegible] vult illam copulari cum Chriſtianæ fidei profeſſione) quam ad eandem excludendam ex numero notarum. 2. Eccleſia vera non falſo vendicat ſibi ſacramentorum legitimum vſum, vt aliæ ſectæ, ſed vtitur, fruitur, in veritate. Notior eſt hominibus, quam Eccleſia ex Chriſti inſtituto formata. Nulli Eccleſiæ tali perpetuo deeſt quoad eſſentiam. 3. Bellarminus hac in re, ex contentione, & ſtudio nobis contradicendi, contradicit omnium Patrum & Scholaſticorum doctrinæ de ſacramentis, quæ ſic explicatur ab Alex. Alenſi, part. 4. q. 1. [illegible] a. 2. *Cùm in Abel, & Cain, inciperet diuiſio ciuitatis ſpiritualis Hieruſalem, à ciuitate Babylonis: oportuit ſigna aliqua ſacra, quibus diſtinguerentur ciues Hieruſalem à ciuibus Babylonis: ſicut videmus in alijs rebus; oues enim vnius gregis, diſcernuntur ab ouibus alterius gregis, proprio ſigno; & ſacræ ædes, à non ſacris, per ſignis diſcernuntur, & ciuitas nobilis aliquo ſigno [illegible] conſueuit: vt ciuitas Romana, penula: & dignitas militaris, accinctione gladij: & officium traditione [illegible] vel clauium, ex quibus omnibus colligitur, quod ſacramenta fuerint neceſſaria homini poſt lapſum ad [illegible] diſcerneret: eſſe ciuis ſpiritualis Hieruſalem [illegible]*

lege Domini, et de militia ejus. Ab iſthoc vſu quem ſacramenta habent in Eccleſia notanda, occaſionem ceperunt Scholaſtici ineptis illas quæſtiones movendi, *de charactere à ſacramento impreſſo*, in quibus ſe cum ſuis miſerè torquent ac vexant.

Hactenus diſputatum eſt de notis Eccleſiæ à nobis approbatis: ſequuntur notæ Bellarminianæ.

16. Bellarm. *Prima nota eſt ipſum Catholicæ Eccleſiæ, et Chriſtianorum nomen* Proteſt. 1. Duo nomina diverſæ ſignificationis non conſtituunt vnam notam: ſophiſticè igitur à Bellarm. conjunguntur Catholici, Chriſtiani. 2. Contra fidem datam hic agit Bellarm. Promiſſio ejus extat, cap. 2. *deducemus notas Eccleſiæ ex Scripturis: at nomen Catholicæ* Eccleſiæ in Scripturis nullibi reperitur, nedum vt characteriſtica hujuſmodi vis vel huic, vel alii qualicunque nomini tribuatur. 3. Hinc etiam ſequitur neque *Catholicæ*, neque *Chriſtianæ* Eccleſiæ nomen poſſe eſſe reciprocam notam Eccleſiæ, quoniam Eccleſia fuit aliquando ſine iſtis nominibus: ad notam autem requirit Bellarm. vt ſit inſeparabilis. 4. Nullum nomen poteſt eſſe propria nota alicujus rei, niſi Deus promittat ſe non paſſurum, vt vlla ratione cum aliis rebus communicetur: quod de nullo vno nomine vel Eccleſiæ, vel etiam Dei ipſius poteſt affirmari. 5. Iſta nomina non ſunt ne in vſu quidem præſenti, propria Pontificiorum. Eccleſiæ orientales vocantur vulgo in iſtis partibus, Catholicæ: Chriſtianæ verò, non ſolum illæ, ſed omnes qui aliquo modo Chriſti nomen profitentur. Nos autem certis demonſtrationibus parati ſumus oſtendere, nos non nomine tantum, ſed & re ipſa, Chriſtianos eſſe, atque adeò Catholicos. Bellarm. *Nulla eſt hæreſis, quæ non accipiat nomen ab aliquo homine, authore ſuo.* Proteſt. 1. Falſum hoc

hoc eſſe evincunt nomina Gnoſticorum, Acephalorum, &c. 2. Si verum hoc eſſet de particularibus hæreſibus, non tamen eadem eſt ratio generalis apoſtaſiæ qualis eſt Papiſtarum. Iudæi adhuc antiquo nomine cognominantur illius Eccleſiæ, cujus ſunt tantum fracti & abjecti rami. Hæc prima nota, egeſtatem ſolam cauſæ Pontificiæ notat, cùm voculæ captum incertæ, vt iis puerili planè modo fulciatur columna ipſa fidei Romanæ. Si Patrum vnus aut alter habita locorum & temporum ratione, ſimplicioribus commendavit nomen Catholicum, non magis in eo legem Eccleſiæ notandæ ſtatuere voluit, quam noſtræ confeſſionis homines jam volunt in nomine Eccleſiæ reformatæ. Iidem Patres æquè gloriabantur in titulo Eccleſiæ *Apoſtolicæ*: & tamen inter alias hæreticorum ſectas, vna fuit *Apoſtolicorum*: quidni & ſimiliter potuiſſet eſſe hæreſis *Catholicorum?*

17. Bellar. *Nota ſecunda eſt Antiquitas.* *Proteſt.* 1. Antiquitas ſi ſimpliciter & per ſe conſideretur, non poteſt eſſe propria nota Eccleſiæ, quia communis eſt affectio omnium rerum vetuſtarum, tam profanarum, quam ſacrarum. Si accipiatur in concreto, cum ipſa Eccleſia, tum non poteſt eſſe nota: quia eſt obſcurior, vel ignotior quam eſt Eccleſia per ſe. Facilius enim eſt multo ſcire hic aut illic eſſe Eccleſiam, quam ſcire eam ibi aut alibi jam eſſe, atque etiam olim fuiſse ante multa ſæcula. 3. Nullo modo poteſt eſse inſeparabilis nota Eccleſiæ: quia & omnis particularis Eccleſia, & ipſa etiam Catholica tota, habuit initium, atque aliquando fuit non antiqua. 4. Eccleſia illa eſt antiquiſſima, quæ fundamentum ſuum collocatum habet in doctrina Apoſtolorum, & Prophetarum, qui ab initio fuerunt: talem autem antiquitatem non habet Eccleſia Pontificiorum, ſed noſtra.

18 Bellarm. *In omni inſigni mutatione religionis ſemper iſta ſex demonſtrari poſſunt: 1. auctor eius. 2. dogma novum 3. tempus quo cœpit. 4. locus vbi cœpit*

& oritur quæſtio de ipſa Eccleſia: ſicut interdum contrario. Pet. 1. Hæc ſunt ſimpliciter ſophiſtica, quia agitur hic de verbo Dei, vel in doctrina eſſentiali, quæ in Scripturis continetur, non de modo ejus, qui eſt in ſcriptione. Agitur etiam de Eccleſia hac aut illa particulari, non de tota Eccleſia militante, ab initio mundi, uſque ad finem ejus. 2. Sunt etiam ſimpliciter falſa. Cùm enim vt ex ipſa definitione Bellarminiana liquet, fides Chriſtiana, pertineat ad eſſentiam Eccleſiæ, & illa fides eſt ex auditu verbi Dei, neceſſe eſt, vt verbum ipſum Dei ſit ſimpliciter prius Eccleſia. 3. Populus aliquis ſit Eccleſia, eò quod verbum Dei habet ſibi inſitum: ἔμφυτον. *Iac.* 1. 21. verbum idcirco ita ſe habet ad Eccleſiam, ſicut abſtractum ad concretum, ſapientia ad ſapientem, juſtitia ad juſtum: ſed ſapientia eſt ſimpliciter prior ac notior ſapiente, juſtitia juſto: ergo & verbum Eccleſia. 4. Si Scriptura ſit notior *quando eſt recepta*, quod Bellarm. fatetur, tum ſemper eſt notior: ſemper enim ex quo data fuit, fuit & erit in Eccleſia recepta 395. Si in quæſtionibus de Eccleſia, notior ſit Scriptura, tum etiam ſimpliciter & in omnibus. Non dicent enim Pontificii, aliquod aliud fidei principium eſſe, de quo quæſtio poſſit oriri, quod eſt Scriptura ſimul & Eccleſia notius: & Scriptura non minus clarè, aut immediatè inſtituit Eccleſiam de aliis neceſſariis, ac de Eccleſiæ ipſius natura. 6. Quæ Bellarm. narrat de Scriptura ab Eccleſia recepta, ſunt conſiderationes ab hominum conditione pendentes. Cùm autem agendum erit cum homine infidele: qui neque Eccleſiam, neque Scripturam recipit; ridiculus eſſet, qui primo illi proponeret Eccleſiam, vt ex ea cognoſceret verbum Dei; & non potius verbum Dei, vt ex eo Eccleſiam, & omnia neceſſaria diſceret. In prima igitur receptione, verbum Dei eſt prius ac notius: & certè ex receptione, non perdit naturam & dignitatem ſuam: eſt igitur ſemper & ſimpliciter notius,

notius, & prius. 7. Inter nos & Pontificios, quæſtio ta eſt de Eccleſia: Scriptura eſt vtrinque recepta: Scriptura enim clara eſt de Eccleſia vt fatetur Bell. hoc in loco: ſequitur igitur, vel ex hypotheſi Bell. Scripturam eſſe notiorem, & ipſius Scripturæ prædicationé(quantum ad notitiæ rationem) poſſe eſſe veram Eccl. notam.

15 Bellarm *Legitima adminiſtratio ſacramentorum, non poteſt eſſe nota Eccleſiæ: quia eam omnes vendicant: quia minus nota eſt quam Eccleſia, quia vera Eccleſia aliquando non ſyncerè tractat ſacramenta.*

Proteſt. 1. Omnia iſta non minus valent ad probandum ſacramentorum communionem, non pertinere ad definitionem Eccleſiæ (vbi tamen Bell. lib. 3. cap. vult illam copulari cum Chriſtianæ fidei profeſſione) quam ad eandem excludendam ex numero notarum. 2. Eccleſia vera non falſo vendicat ſibi ſacramentorum legitimum vſum, vt aliæ ſectæ, ſed vtitur, fruitur, in veritate. Notior eſt hominibus, quam Eccleſia ex Chriſti inſtituto formata. Nulli Eccleſiæ tali perpetuo deeſt quoad eſſentiam. 3. Bellarminus hac in re, ex contentione, & ſtudio nobis contradicendi, contradicit omnium Patrum & Scholaſticorum doctrinæ de ſacramentis, quæ ſic explicatur ab Alex. Alenſi, part. 4. q. 1. m. 2. a. 2. *Cùm in Abel, & Cain, inciperet diuiſio ciuitatis ſpiritualis Hieruſalem, à ciuitate Babylonis: oportuit ſigna aliqua ſacra, quibus diſtinguerentur ciues Hieruſalem à ciuibus Babylonis: ſicut videmus in aliis: oues enim vnius gregis, diſcernuntur ab ouibus alterius gregis, proprio ſigno; & ſacræ ædes, à non ſacris, per ſignis diſcernuntur, & ciuitas nobilis aliquo ſigno diſtingui conſueuit: vt ciuitas Romana, penula: & dignitas militaris, accinctione gladij: & officium traditione ... ge vel clauium, ex quibus omnibus colligitur, quod ſacramenta fuerint neceſſaria homini poſt lapſum ad diſcernendos ... eſſe ciues ſpiritualis Hieruſalem, a ...*

ge Domini, et de militia eius. Ab iſthoc vſu quem ſacramenta habent in Eccleſia notanda, occaſionem cœperunt Scholaſtici ineptis illas quæſtiones movendi, *de charactere à ſacramento impreſſo,* in quibus ſe cum ſuis miſerè torquent ac vexant.

Hactenus diſputatum eſt de notis Eccleſiæ à nobis approbatis: ſequuntur notæ Bellarminianæ.

16. Bellarm. *Prima nota eſt ipſum Catholicæ Eccleſiæ, et Chriſtianorum nomen* Proteſt. 1. Duo nomina diverſæ ſignificationis non conſtituunt vnam notam: ſophiſticè igitur à Bellarm. conjunguntur Catholici, Chriſtiani. 2. Contra fidem datam hic agit *Bellarm.* promiſſio ejus extat, cap. 2. *deducemus notas Eccleſiæ ex Scripturis*: *at nomen Catholicæ* Eccleſiæ in Scripturis nullibi repetitur, nedum vt characteriſtica hujuſmodi vis vel huic, vel alii qualicunque nomini tribuatur. 3. Hinc etiam ſequitur neque *Catholicæ*, neque *Chriſtianæ* Eccleſiæ nomen poſſe eſſe reciprocam notam Eccleſiæ, quoniam Eccleſia fuit aliquando ſine iſtis nominibus: ad notam autem requirit Bellarm. vt ſit inſeparabilis. 4. Nullum nomen poteſt eſſe propria nota alicujus rei, niſi Deus promittat ſe non paſſurum, vt vlla ratione cum aliis rebus communicetur: quod de nullo uno nomine vel Eccleſiæ, vel etiam Dei ipſius poteſt affirmari. 5. Iſta nomina non ſunt ne in vſu quidem præſenti, propria Pontificiorum. Eccleſiæ orientales vocantur vulgo in iſtis partibus, Catholicæ: Chriſtianæ verò, non ſolum illæ, ſed omnes qui aliquo modo Chriſti nomen profitentur. Nos autem certis demonſtrationibus parati ſumus oſtendere, nos non nomine tantum, ſed & re ipſa, Chriſtianos eſſe, atque adeò Catholicos. Bellarm. *Nulla eſt hæreſis, quæ non accipiat nomen ab aliquo homine, auctore ſuo* Proteſt. 1. Falſum hoc

per longa tempora manifeſtos hæreticos, & proinde interrupta eſt veterum paſtorum ſucceſſio. Nihil igitur concludere poteſt ex hac ſucceſſione pro Eccleſia Romana, niſi gratis ipſi concedatur, quod toties petit, doctrinam Eccleſiæ Romanæ eſſe veram. Præd... Nazianzenus: τὸ ὁμόγνωμον, καὶ ὁμόθρονον: τὸ δὲ ἐναντίγνωμον, καὶ ἀντίθρονον. 3. Si ſucceſſio legitima in Eccleſia... intelligatur, tum palam eſt illam eſſe magis ig... tam, quam eſt ipſa Eccleſia: atque adeò, non p... eſſe notam Eccleſiæ. 4. Nulla eſt ſucceſſio Eccle... ſimpliciter neceſſaria, & omninò inſeparabilis ab ... præter continuationem & propagationem ejuſdem ... ctrinæ, & adminiſtrationis formæ, quam Chri... per Apoſtolos in Eccleſijs primis legitur conſtitu...: hæc autem minimè omnium invenitur in Eccle... Romana.

22. Bellarm. *Eccleſia nullo modo poteſt eſſe ſine p... ſtoribus, & Epiſcopis. Illi ſoli ſunt veri Epiſcopi, ... ab Apoſtolis per legitimam ſucceſſionem & ordina... nem deſcendiſſe oſtenduntur. Ad hoc autem requiritur ... vt ſuccedat quis alicui Apoſtolo, ſicut Clemens Pe... vel alicui quem Apoſtolus fecit Epiſcopum: vel vt ... Epiſcopus ab eo qui habet Apoſtolicam auctoritatem ... id eſt, a Papa: & vt ordinetur à tribus Epiſcopis, ... ex diſpenſatione, ab vno, aſſiſtentibus Abbatibus. ... Lutherani non habent tales Epiſcopos: ergo.* Reſp. 1. Quamvis Eccleſia non poſſit eſſe bene conſtituta ... paſtoribus; Eccleſiæ tamen militantis membra ... perſa, & hæc vel illa Eccleſia particularis, poſſit ... tempus ſubſiſtere, ſine paſtore, ſicut vbique app... in Actis Apoſtolorum. 2. Epiſcopi diœceſani (qu... hic intelligit Bellarm.) neque ſunt ſoli, neque (... tales) veri paſtores. 3. Ab Apoſtolis deſcende... omnes illi paſtores, qui ſecundùm canones Apoſto... licos in Scripturis traditos ſunt in Eccleſia conſti... 4. Horum perpetua ſucceſſio ab Apoſtolis, & Apoſto... licis viris, non eſt neceſſariò oſtendenda ex hiſtor...

ſ. quia eam oppugnauerit. 6 Exiguus aliquis cœtus vn-de cœperit: ſed nihil horum de nobis poteſt oſtendi: ergo noſtra Eccleſia eſt illa vetuſta, ſine inſigni aliqua mutatione. *Proteſt.* 1. Ex iſtis ſex, vnum tantum eſt, quod generaliter poſſit oſtendi de omnibus hæreſibus· quod ſcil. *dogma nouum* introduxerint. *Hæreſin quandam* (dicit Auguſtinus cap. 67.) *ſine auctore, & ſine nomine philaſter commemorat.* An debuerat igitur illa hæreſis tanquam veritas antiqua probari? Fides noſtra, in erroribus rejiciendis, non debet ex hiſtoriis humanis, vel temporum, locorum, & hominum cognitione ſuſpendi 2. In Eccleſiam Iudaicam varii & graves errores irrepſerant, ante adventum Chriſti: Chriſtus tamen ipſa dogmata ſola refutabat, nullâ habitâ ratione auctorum, locorum, temporum, & ſimilium nugarum. 3. Quamvis in multis erroribus Pontificiorum, quam proximè ſaltem accedere poſſimus, ad auctores, loca, tempora deſignanda, ſi operæ pretium eſſe duceremus; quia tamen magna pars illius apoſtaſiæ, non ſubitò, ſimul fuit invecta, ſed paulatim & per certos gradus inſinuata dormientibus vigilibus, idcircò tam exacta circumſtantiarum notatio in tota mutatione non eſt exigenda. Bell 1. *Lutherus etiam paulatim propoſuit ſua.* *Proteſt.* Tota Lutheri ætas, vix vnius gradus rationem habet ad declinationem antecedentium. Bellarm. 2. *Matth.* 13 *non dicuntur zizania nata dormientibus hominibus, ſed ſeminata, mox autem nata apparuiſſe, & cognita fuiſſe.* *Prot.* Dicitur expreſsè, ſeminata fuiſſe zizania, dormientibus hominibus; non mox ſed *poſtquā germinaſſet herba, & fructum dediſſet, tandem apparuerint.*

19. Bell. *Tertia nota eſt Duratio diuturna, neque vnquam interrupta.* *Proteſt.* 1. Duratio non differt re ipſa ab antiquitate. Iiſdem igitur rationibus apparet illam non eſſe propriam, illuſtrem, & inſeparabilem notam, quibus hæc demonſtrata modo fuerunt de antiquitate.

20. Bell.

Chriſti Regno. *Apoc. cap. 17. verſ. 13. Hi vnum ſunt ſententiæ, & vires, ac auctoritatem ſuam Beſtiæ tradent.* 2. Vnio in vera fide, non eſt notior ipſa fide. 3. Vnio Eccleſiæ habet ſuam latitudinem, per varios gradus, qui omnes non ſunt æquè neceſſarij ad eſſentiam Eccleſiæ. 4. Vnio Eccleſiæ propria, eſt ſpiritualis & myſtica, non viſibilis aut in ſenſum incurrens. 5. Vnio Eccleſiæ Papiſticæ cum ſuo capite Papa, non probat eam eſſe veram Eccleſiam, niſi prius probetur, Papam eſſe caput Eccleſiæ veræ. 6. Vnio illa quæ ſub Papa habetur, eſt coacta, & ſervilis, qualis eſt miſcellanei exercitus, militum variè animatorum, ſub vno duce aut Imperatore. *Non poſſunt aliter ſentire,* (ait Bell.) *quia ſubijciunt ſenſum ſuum, ſenſui vnius.* 7. Neque tamen hâc vnione poſſunt gloriari. Canoniſtæ, ab vna parte, & Sorboniſtæ ab altera, Ieſuitas habent pro falſis Prophetis, circa ipſam auctoritatem Papæ. Dominicani etiam annumerant eos Semi-Pelagianis, propter doctrinam illam quam tuentur de Gratia & libero arbitrio. Becani & Bellarmini libri quidam publicè fuère Pariſijs damnati, & combuſti. 8. Vnitas illa quæ pendet ex Papa vno, (quamvis non rarò plures etiam ſimul habiti ſint pro Papis) non facit Eccleſiam *vnam, ſed ſub vno, prout Regna varia ſunt ſub vno Rege,* vt Cajetanus obſervat, *in 2.2.q.39. a. 1.* 9. *Vnitas Eccleſiæ* (vt Bannes docet, *in 2.2.q.1 a. 10.*) *in eo maxime ponitur, quod vnum Regem habet Deum, vel Chriſtum: eiſdem legibus gubernatur: eandem habet fidem, ſpem, & charitatem: idem exemplar cæleſte: vnum cultum: vnam communionem, vel communicationem operum membrorum ad invicem. Hæc eſt vnitas Eccleſiæ illius* (*addit Bannes*) *quæ includit omnes fideles ab initio mundi vſque ad finem.* Hanc vnitatem per Dei gratiam, colimus nos: quæ etiam luculenter apparet in harmonia noſtrarum confeſſionum: quamvis in omnibus omnes non prorſus idem ſentiamus.

25. B

ı ſolida videatur, oſtendit Eccleſiam quamlibet
:ularem poſſe Catholicam vniverſalem vocari,
ıvis vna parœcia contineatur: & rectè quidem ſic
ıur, ſi fidem illam profiteatur, quæ ab Apoſtolis
ɔtum ferè mundum fuit prædicata. Fatetur hoc
*ſi ſola vna prouincia retineret fidem veram, adhuc
et clarè diceretur Catholica, dummodo clarè oſten-
tur, eam eſſe vnam et eandem cum illa quæ fuit a-
ı tempore, vel diuerſis, in toto mundo.* Nihil igitur
ıota requiritur, quod de Eccleſia noſtra non de-
ſtramus: neque quidquam ex illa depromere po-
ıro ſe, vt adverſus nos, niſi principium, ſuo more
ndo.

ı. Bellar. *Quinta nota eſt ſucceſſio Epiſcoporum
Romana Eccleſia, ab Apoſtolis deducta, vſque vd*

*ro:eſt.*ı. Hic Bellarm. nimis apertè quod eſt in
ſtione mendicat: vult enim adjunctum Eccleſiæ
ıanæ notam eſſe Eccleſiæ veræ. Quod autem de
ıſtria hoc facit, apparet ex illo reſponſo, quo Calvi-
lludit, *qui in Africa, Ægypto, Aſia, ad veram Ec-
ıam pertinent, non poſſunt quidem oſtendere ſucceſ-
ıem continuam, Epiſcoporum ſuorum particulari-
ſed poſſunt oſtendere ſucceſſionem continuam Epiſ-
rum vniuerſalium, qui ſunt Romani.* Statuit igitur
eſſionem veram, in vera Eccleſia Romæ, eſſe no-
Eccleſiæ veræ non tantùm Romæ, ſed etiam per
ım orbem terrarum. 2. Succeſſio perſonalis aut
ılis, (niſi ſaltem conjunctam habeat ejuſdem do-
ıæ continuationem) non eſt propria Eccleſiæ: vn-
:ıam Bellarm. ipſe, quaſi fatetur hanc notam tan-
n eſſe (vt loquuntur) *ſine qua non. Non eſt Eccleſia
ı ille) vbi non eſt hæc ſucceſſio: ex quo tamen non
igitur neceſſario ibi eſſe Eccleſiam, vbi eſt ſucceſſio.*
ɔncedit etiam ſucceſſionem verorum Paſtorum non
ſe ibi ſubſiſtere, vbi Epiſcopi ſunt hæretici maniſe-
Omnes Eccleſia Patriarchales, Græcia, habuerunt

per

per longa tempora manifeſtos hæreticos, & proinde in-terrupta eſt veterum paſtorum ſucceſſio. Nihil igitur concludere poteſt ex hac ſucceſſione pro Eccleſia Romana, niſi gratis ipſi concedatur, quod toties petit, doctrinam Eccleſiæ Romanæ eſſe veram. Præclarè Nazianzenus: τὸ ὁμόγνωμον, καὶ ὁμόθρονον: τὸ δὲ ἐναντίον, καὶ ἀντίθρονον. 3. Si ſucceſſio legitima in Eccleſia ... ra, intelligatur, tum palam eſt illam eſſe magis ... tam, quam eſt ipſa Eccleſia: atque adeò, non p... eſſe notam Eccleſiæ. 4. Nulla eſt ſucceſſio Eccle... ſimpliciter neceſſaria, & omninò inſeparabilis ab ... præter continuationem & propagationem ejuſdem ... ctrinæ, & adminiſtrationis formæ, quam Chriſt... per Apoſtolos in Eccleſijs primis legitur conſtitu... hæc autem minimè omnium invenitur in Eccl... Romana.

22. Bellarm. *Eccleſia nullo modo poteſt eſſe ſine ... ſtoribus, & Epiſcopis. Illi ſoli ſunt veri Epiſcopi, ... ab Apoſtolis per legitimam ſucceſſionem & ordina... nem deſcendiſſe oſtenduntur. Ad hoc autem requiritur ... vt ſuccedat quis alicui Apoſtolo, ſicut Clemens Pe... vel alicui quem Apoſtolus fecit Epiſcopum: vel vt ... Epiſcopus ab eo qui habet Apoſtolicam auctoritatem, ... id eſt, a Papa: & vt ordinetur à tribus Epiſcopis, ... ex diſpenſatione, ab vno, aſſiſtentibus Abbatibus. Lutherani non habent tales Epiſcopos: ergo.* Præſ... Quamvis Eccleſia non poſſit eſſe bene conſtituta ... paſtoribus; Eccleſiæ tamen militantis membra ... perſa, & hæc vel illa Eccleſia particularis, poſſit ... tempus ſubſiſtere, ſine paſtore, ſicut vbique ap... in Actis Apoſtolorum. 2. Epiſcopi diœceſani (qu... hic intelligit Bellarm.) neque ſunt ſoli, neque (... tales) veri paſtores. 3. Ab Apoſtolis deſcender... omnes illi paſtores, qui ſecundùm canones Apo... licos in Scripturis traditos ſunt in Eccleſia conſti... 4. Horum perpetua ſucceſſio ab Apoſtolis, & Apo... licis viris, non eſt neceſſariò oſtendenda ex ...

rum humanorum incertis teſtimonijs, quis, cui, quando, quomodo ſucceſſerit: ſed ex promiſſione illa Chriſti, qui ſpopondit, ſe per omnes ætates excitaturum operarios, ad ſalutem electorum procurandam. 5. Ordinandi poteſtas Epiſcopis, & Abbatibus, ab hominibus quidem fuit delata: à Deo vero cuique Eccleſiæ particulari quoad jus eſt conceſſa. 6. Paſtores hunc in modum ab Apoſtolis deſcendentes, & iſto jure ordinatos, habemus nos, per Dei gratiam, in omnibus Eccleſijs ex voto noſtro conſtitutis. 7. Auctoritas illa quam Papa ſibimet arrogat in paſtoribus ordinandis, non eſt *Apoſtolica*, ſed *Apoſtatica*.

23. Bellarm. *Sexta Nota eſt, conſpiratio in doctrina cum Eccleſia antiqua. Proteſt.* 1. Vera quidem eſt iſta nota, & ſola per ſe ſufficiens, ad veram Eccleſiam diſcernendam, ſi rectè intelligatur. 2. Eadem illa eſt, quam nos probamus, & Bellarm. antea reprobavit, in *ſynceræ veritatis prædicatione, cap.* 2. Sed nimis perverſè & præpoſterè agit Bellarm dum doctrinam Eccleſiæ Antiquæ peti vult ex Patrum quorundam rivulis & non ex fontibus ipſis Scripturæ Sacræ. Bellarm. *Certum eſt antiquam Eccleſiam, primis quingentis annis, veram Eccleſiam fuiſſe, & proinde Apoſtolicam doctrinam retinuiſſe. Proteſt.* 1. Certum quidem hoc eſt: ſed non omnibus ijs, quorum intereſt Eccleſiam veram notam habere. 2. Neque cuiquam certum eſt, nullam omnino variationem in vlla doctrinæ parte, in Eccleſiam tot ſeculis irrepſiſſe. Certum eſt, & Iuellus noſter luculenter oſtendit, Pontificiorum varia dogmata, quingentis illis ſeculis, fuiſſe in Eccleſia Dei prorſus inaudita. Quę Bellarm. iterat de noſtrorum confeſſione, & hæreſibus explo[...]tis, ſunt calumniæ rancidæ, & frequenti refutatione detritæ.

24. Bellarm. *Septima Nota eſt, vnio membrorum inter ſe, & cum capite. Proteſt.* 1. Vnio per ſe conſiderata, non eſt Eccleſiæ propria, tribuitur etiam A[...]

chriſti Regno. *Apoc. cap. 17. verſ. 13. Hi vnius ſunt ſententiæ, & vires, ac auctoritatem ſuam Beſtiæ tradunt.* 2. Vnio in vera fide, non eſt notior ipſa fide. 3. Vnio Eccleſiæ habet ſuam latitudinem, per varios gradus, qui omnes non ſunt æquè neceſſarij ad eſſentiam Eccleſiæ. 4. Vnio Eccleſiæ propria, eſt ſpiritualis & myſtica, non viſibilis aut in ſenſum incurrens. 5. Vnio Eccleſiæ Papiſticæ cum ſuo capite Papa, non probat eam eſſe veram Eccleſiam, niſi prius probetur, Papam eſſe caput Eccleſiæ veræ. 6. Vnio illa quæ ſub Papa habetur, eſt coacta, & ſervilis, qualis eſt miſcellanei exercitus, militum variè animatorum, ſub vno duce aut Imperatore. *Non poſſunt aliter ſentire,* (ait Bell.) *quia ſubijciunt ſenſum ſuum, ſenſui vnius.* 7. Neque tamen hâc vnione poſſunt gloriari. Canoniſtæ, ab vna parte, & Sorboniſtæ ab altera, Ieſuitas habent pro falſis Prophetis, circa ipſam auctoritatem Papæ. Dominicani etiam annumerant eos Semi-Pelagianis, propter doctrinam illam quam tuentur de Gratia & libero arbitrio. Becani & Bellarmini libri quidem publicè fuêre Pariſijs damnati, & combuſti. 8. Vnitas illa quæ pendet ex Papa vno, (quamvis non rarò plures etiam ſimul habiti ſint pro Papis) non facit Eccleſiam *vnam, ſed ſub vno, prout Regna varia ſunt ſub vno Rege,* vt Cajetanus obſervat, *in* 2.2.*q*.39. *a*. 1. 9. *Vnitas Eccleſiæ* (vt Bannes docet, *in* 2.2.*q*.1 *a.* 10.) *in eo maxime ponitur, quod vnum Regem habet Deum, vel Chriſtum: eiſdem legibus gubernatur: eandem habet fidem, ſpem, & charitatem: idem exemplar cæleſte: vnum cultum: vnam communionem, vel communicationem operum membrorum ad invicem. Hæc eſt vnitas Eccleſiæ illius* (*addit Bannes*) *quæ includit omnes fideles ab initio mundi vſque ad finem.* Hanc vnitatem per Dei gratiam, colimus nos: quæ etiam luculenter apparet in harmonia noſtrarum confeſſionum: quamvis in omnibus omnes non prorſus idem ſentiamus.

25. Bell. *Octava Nota eſt, ſanctitas doctrinæ.*

Proteſt. 1. Doctrina vera, ſemper eſt ſancta: hæc igitur nota quoad rem ipſam, eadem eſt cum illa à nobis propoſita, & à Bellar. impugnata de ſyncera Evangelij prædicatione: neque poteſt vllâ certâ ratione diſcerni, niſi veritas prius demonſtretur. 2. Hæc ipſa doctrina (vt alias omittamus) quam Bell. tradit de Eccleſia, ſanctitati eſt admodum inimica: dum docet nullam veram ſanctitatem requiri, vt quis ſit membrum Eccleſiæ, & corporis Chriſti myſtici, ſine vlla diſtinctione.

26. Bellar. *Nona Nota eſt, Efficacia doctrinæ.*

Proteſt. Efficaciam habet adventus Antichriſti, illius ſcil. quæ eſt Satanæ. 2. *Theſſ.* 2.9. Efficacia autem Spiritus Dei, ab illa ſæpè non poteſt diſcerni, niſi per veritatem doctrinæ.

27. Bell. *Decima Nota eſt, ſanctitas vitæ auctorum noſtræ religionis.* *Proteſt.* Legantur igitur vitæ Pontificum Romanorum.

28. Bell. *Vndecima Nota eſt, gloria miraculorum.*

Proteſt. 1. Miracula non dicit Bell. ipſe eſſe ſemper neceſſaria ad Eccleſiæ exiſtentiam; ſed tantùm *ad novam fidem, vel extraordinariam miſſionem.* Non ſunt igitur inſeparabiles Eccleſiæ notæ. 2 Non ſemper ſunt neceſſaria ad extraordinariam miſſionem: vt videre eſt in multis Prophetis veteris Teſtamenti, de quorum miraculis nihil narratur. 3. Nos nullam novam fidem, nec extraordinariam miſſionem profitemur, talem ſcil. qualis fuit Prophetarum. 4. Miracula Chriſti, Apoſtolorum, & primitivæ Eccleſiæ, illam Eccleſiam obſignant, quæ veram Evangelij doctrinam profitetur. 5. Pleraque eorum miraculorum de quibus Pontificij gloriantur, ſunt illa prodigia, mendacia, & ſigna magna, quæ Antichriſtum comitatura dicuntur, 2. *Theſſ.* 2.9. *Apoc.* 13.13.

29. Bell. *Duodecima Nota, eſt lumen Propheticum.*

Proteſt. Lumen iſtud non conſtanter in Eccleſia lucet,

ad vnum actum *paſcendi* pertinentium: *Paſcite, vo-coactè, non turpiter, neque vt dominantes.* 5. Cleros & *gregem*, vnum & eundem cœtum tanquam obje-ctum illius actus notare, ex eadem copulatione appa-ret: ſicut etiam ex oppoſitione illa dominationis, & exemplaris inſtitutionis, quæ non ſunt oppoſita, niſi reſpectu eiuſdem: *Non vt dominantes Cleris, ſed v exemplaria gregis.* 6. Cajetanus in explicatione huius loci, ſic nobiſcum concludit: *Nec intelligo per cle-ros, eos quos appellamus Clericos, ſed Christianos om-nes ad diuinam ſortem aſcitos.*

6. Bell. *Sine dubio, S. Petrus alluſit ad Levitas Iu-dæorum, qui Num. 18. & Deut. 18. dicuntur eſſe de ſorte Domini, & Dominus dicitur eorum ſors. Levitis autem reſpondent nunc ſoli Sacerdotes, & eorum mini-ſtri.* Proteſt. 1. Non eſt hoc ſine dubio, reſpexiſſe Pe-trum ad Levitas. Non enim Levitæ, ſed Eccleſia, vel Populus Dei vbique in Vetere Teſtamento, vocatur *ſors, hæreditas, & poſſeſſio Dei.* 2. Eccleſia non mi-niſtri Eccleſiæ, dicitur à Petro c. 2. v. 9. *Sacerdotium, & populus quem ſibi Deus vt proprium vendicat,* id eſt, ſors. 3. Neque Levitæ, neque miniſtri Novi Teſtamenti vſquam vocantur *ſortes aut clerici*: imo nuſquam vocantur ſors Domini: quamvis Dominus vocetur eorum ſors, & munus illud miniſterii quod ſelectione obtigit ipſis ſortis etiam nomine deſignetur.

7. Bellar. *Poteſt eadem appellatio Cleri, diverſa ra-tione, cum vniuerſæ eccleſiæ, tum ſolis templi mini-ſtris aptiſſimè conuenire.* Proteſt. Poteſt hoc quidem concedi vt ſingulariter dicatur de Miniſtris: ſed ea lege atque omine, vt 1. Nullus ſtylus aut ſolemnis titulus miniſtrorum conficiatur inde, ſine authorita-te Dei 2. Vt nulla inde ſeparatio ſtatuum introduca-tur, quaſi vilis eſſet Populus Dei reſpectu Clericorū. 3. Vt obiter tantum, ex occaſione, huiuſmodi conceptu explicato, in vſu communi frequententur & obſerven-tur Scripturæ phraſes & appellationes, quibus optimè

conjurationem eorum, qui ipſorum locum, & populi Dei privilegia vi injuſta occuparunt.

5. *Proteſt.* Tota Eccleſia in Scripturis *Clerus*, appellatur. 1. *Pet.* 5.3. Bellarm. 1. *Probabile eſt Cleri appellationem, hoc loco poſitam, non ad eccleſiam vniverſam, ſed ad eos tantum eſſe referendam, qui propriè Clerici vulgo nominantur: ita vt Epiſcopi ibi moneantur in paſcendis Laicis, cauere turpe lucrum, ſed in Clericis regendis (qui proprij Epiſcoporum miniſtri erant) fugere dominandi cupiditatem.* *Proteſt.* 1. Si Dominium in miniſtros, hic prohibeatur Epiſcopis, tum Papæ & Papalium Epiſcoporum praxis, notâ damnatur, qui jus ſibimet arrogant, inferiores miniſtros pro ſuo arbitrio, ad vſum hunc vel illum applicandi, leges ipſis ponendo, & imponendo mulctas, quæ propria ſunt Dominorum. 2. Idem etiam profitetur Bellarm. cum dicit Clericos eſſe *proprios Epiſcoporum miniſtros*: quod tamen adeo falſum eſt, vt ne de Apoſtolis quidem ipſis affirmari poſſit, eos habuiſſe presbyteros pro ſuis miniſtris: ſicut Petrus luculenter oſtendit, cum ſcribit ad Presbyteros, tanquam collega, *συμπρεσβύτερος*, *verſ.* 1. & vnicum *Principem paſtorum* agnoſcit Chriſtum, *verſ.* 4. Miniſtri Eccleſiaſtici, ſunt Eccleſiæ, tanquam objecti circa quod verſantur miniſtri: ſunt Chriſti, tanquam principalis cauſæ, & Domini, à quo pendent miniſtri: ſed nullo modo Epiſcoporum, niſi eo modo, quo omnia dicuntur eſſe poſſidentium, vel jure ſcil. vel injuria. 3. De Dominis Epiſcopis, nulla fit mentio apud Petrum, ſed de Epiſcopis Domini, id eſt, Presbyteris, *verſ.* 1. *Presbyteros qui inter vos ſunt precor.* 4. Non duo ponuntur officia Paſtoris, (vt Bellarm. ſomniat) *paſcere Laicos, & regere Clericos*: ſed commune officium paſcendi, & vnum ejus commune objectum, *verſ.* 2. *Paſcite Dei gregem, qui penes vos eſt.* Manifeſtum hoc eſt, ex copulatione modi qui præſcribitur in verſiculo tertio, cum antecedentibus, tanquam

dum quæſtionem proponit ſub appellatione *inſtitutionis*, & explicat tamen ſub *creationis* appellatione. Inſtitutio enim apud Pontificios ſignificat *conceſſionem Eccleſiæ ſeu beneficij, clerico nominato & oblato à Patrono*: differt propriè à *confirmatione*, atque etiam à *collocatione* beneficij *Azor. part. 2. lib. 6. cap. 22.* quæ tamen ſub creatione miniſtri continentur. 2. Sine vlla ratione quæſtionem inſtitutam de Miniſtrorum creatione, reſtringit in explicatione ad creationem *Epiſcoporum*. 3. Inſtitutionis, aut creationis, conſtituit tres partes, quæ partium naturam non habent. *Vocatio* vnum & idem eſt quod inſtitutio aut creatio, tota enim derivatio Eccleſiaſtici juris in hanc aut illam perſonam, tam in Scripturis quam in communi ſermone *vocatio* nominatur. *Electio* etiam nihil aliud eſt quam eſſentialis modus vocationis ordinariæ, atque adeo definitio hæc electionis ab Azorio *par. 2. lib. 6. cap. 14* laudatur vt concinna: *Electio eſt alicuius hominis ad Eccleſiam Paſtore deſtitutam, canonicè facta vocatio.* Ordinatio autem nihil aliud eſt quam electionis teſtificatio, & complementum. Vnde etiam Cardinalis Cuſan. illud: *Ordinatio ſæpe idem eſt quod electio, de Concord. Cathoc. lib. 2. cap. 32.* 4. Ordinatio malè deſcribitur per *cæremoniam vnctionis*, niſi admodum impropriè vtrumque vocabulum accipiatur. 5. Poſt electionem & ordinationem legitimam, nulla vocatio aut miſſio generaliter eſt expectanda: neq; poteſt intelligi quid vocationis deſit miniſtro ſic electo & ordinato.

2. Bellarm. *Proteſtantium ſententia eſt, Electionem & vocationem, iure diuino ad eccleſiam vniuerſam ſpectare; & ordinationem ad Paſtores, nomine totius Eccleſiæ: contra autem Doctores Catholici ſumma conſenſione docent, ius Epiſcopos ordinandi ac vocandi, ad plebem nullo modo pertinere poſſe: ius autem eligendi fuiſſe aliquando, & aliquo modo penes populum, ſed Pontificum conceſſione vel conniuentia, non lege Diuina

ea vocitant, quadringentis & mille a
iure, hoc eſt, ſacroſanctis electionibus fact
quoniam omnis principatus quoad vim
hominum conſenſu pendet: vt lex diuin
confirmant.

3. Bellarm. *Vt hæc omnia diſtinctè, a*
monſtremus, diſputabimus primo de ord
de vocatione, poſtremo de electione. *Pr*
eſt diſtinctè, & ordine, ſed præpoſter
diſputare. Ordinationem præponere
lectioni, eſt equis præponere currum E
cationis in electione legitima conſiſtit
pendet ab electione, ſicut coronatio
Magiſtratus inauguratio ab electione, ſu
æquivalente aliqua conſtitutione. Q
ritus ordinationis, ſicut & inauguratio
nationis, alijs aliquando honoris cauſa
tamen ejus pendet ab electione, & ſpect
jure ad eligentes. *Ex electione electus a*
rem, Azor. par. 1. lib. 6. c. 14. ex eadem
integra cauſæ ratio, propter quã introduci
ſeſſionem rei, quam appellant nonnulli

ſicut ſtatim apparebit.

De Ordinatione.

4. Bellarm. *Ordinatio tum Epiſcoporum, tum al-rum Eccleſiæ Miniſtrorum, non ad plebem, ſed ad ſ-Epiſcopos pertineret.* *Prot.* 1. Ad Epiſcopos Papales, Pr-byteris gradu ſuperiores, non poteſt pertinere jure D-vino: quia ipſimet ſunt vel juris vel iniuriæ humar- 2. Ad Epiſcopos divinos, id eſt, Presbyteros, in Ecc-ſia bene conſtituta, actum ipſum ordinandi pertin- concedimus. 3. Ad totam Eccleſiam tamen ſem- pertinet quoad jus, vim, virtutem illam quam ha- in miniſtro Eccleſiæ conſtituendo. ſicut celebratio- trimonij vim aut virtutem omnem acceptam refer- gitimo conſenſui conjugum. 4. Eccleſiæ ſtatu, m-ſterio, & ordine deficiente, collapſo, vel corrupto à- be etiam actus ipſe ordinationis, quatenus neceſſa- eſt ad miniſtri conſtitutionem, in tali caſu, poteſt l-timè exerceri.

5. Bellarm. *Moſes ordinauit Aaronem.* *Pro-* 1. Neque dubitavit vnquam quiſquam noſtrum, c- ſimilem auctoritatem habenti, licitum ſit mini- ordinare, vel extraordinarios, vel ordinarios. In- dinarijs tamen miniſtris Eccleſiæ Novi Teſtame- conſtituendis, major eſt poteſtas Eccleſiæ jam lib- quam fuit illius veteris quæ in omnibus habuit ali- ſervile.

6. Bellarm. *In Teſtamento Nouo, vbicunque m- fit manus impoſitionis, ſemper ea Apoſtolis cæter- Epiſcopis, nunquam verò plebi tribuitur.* *Proteſt.* 1 hiſtoria novi teſtamenti, exempla habemus conſ-tionis miniſterij, & ejuſdem etiam conſervationis: non reſtaurationis ejus, aut reformationis poſt g-talem apoſtaſiam: omnia igitur quæ pertinent ad- bem fidelem, in tali caſu, non repræſentantur ibi- tis exemplis. 2. Tribuitur Presbyteris, *Tim.* 4

Qu

vius. Proteſt. 1. Vel novum aliquid intelligit Bellarm. per *ius vocandi*, vel apertè falſum eſt quod affirmat de *ſumma conſenſione* Catholicorum, in eo plebi adimendo, & in *eligendi iure* eidem tribuendo tantum *ex conceſſione, & conniuentia* Papæ: ſic enim contra Pariſienſes teſtantur, de *Eccleſ. & Polit. Poteſt. ſect.* 2. *Praxi eccleſiæ Primatiuæ, & ſacris canonibus exploratiſſimum eſt collationes beneficiorum ſicut nunc eas vocitant, quadringentis & mille annis, communi iure, hoc eſt, ſacroſanctis electionibus factas. Ratio eſt, quoniam omnis principatus quoad vim coactiuam, ab hominum conſenſu pendet: vt lex diuina & naturalis confirmant.*

3. Bellarm. *Vt hæc omnia diſtinctè, atque ordine demonſtremus, diſputabimus primo de ordinatione, tum de vocatione, poſtremo de electione. Proteſt.* Hoc non eſt diſtinctè, & ordine, ſed præpoſterè, & confusè diſputare. Ordinationem præponere vocationi & electioni, eſt equis præponere currum Eſſentia ipſa vocationis in electione legitima conſiſtit. Ordinatio pendet ab electione, ſicut coronatio Principis, aut Magiſtratus inauguratio ab electione, ſucceſſione aut æquivalente aliqua conſtitutione. Quamvis etiam ritus ordinationis, ſicut & inaugurationis vel coronationis, alijs aliquando honoris cauſa tribuatur; jus tamen ejus pendet ab electione, & ſpectat ſemper ſuo jure ad eligentes. *Ex electione electus acquirit ius ad rem, Azor. par.* 1. *lib.* 6. *c.* 14. ex eadem igitur exurgit integra cauſæ ratio, propter quā introduci debet in poſſeſſionem rei, quam appellant nonnulli *ius in re*: quæ tamen reverà nullam facit variationem juris, ſed tantum vſus & effecti juris. Sed Bellarmin. de induſtria videtur prius illo ordine hæc propoſuiſſe: *electio, ordinatio, vocatio*: & nunc alio, fere inverſo, *ordinatio, vocatio, electio*: vt veri & genuini ordinis horum actuum nulla ratio haberetur, cujus ſcilicet vnius luce, facile arguitur perverſitas & corruptio Pontificij Cleri,

ſicut

diſputandum erit. *Proteſt.* 1. Si primo ſenſu conced
Bellamin. Paſtores ordinari nomine Eccleſiæ, tum f
tetur, poteſtatem ordinandi eſſe aliquo modo *origin*
liter in tota Eccleſia: quia poteſtas videndi originali
eſt in animali toto, quamvis formaliter, & ſubjecti
ſit in oculo tantum: tum etiam ordinationis exerci
pendet á tota Eccleſia, ſicut actus videndi hoc vel ill
determinatè pendet non ab oculo, ſed à toto. 2. S
cundus ſenſus poteſt defendi ſine vllo incommo
quamvis enim in Eccleſia bene conſtituta, non deb
alijs quam Presbyteris, ordinandi munus mandari
defectu tamen idoneorum presbyterorum, poteſt n
presbyteris mandari. 3. In tertio ſenſu abſque e
ſa, ſit mentio *juriſdictionis*: poteſtas enim ordin
di, ſecundum Scholaſticos, & Canoniſtas, n
eſt juriſdictionis, ſed officij ſimplicis, & Actus
quis Eccleſiæ, (vt electio legitima) poteſt pres
teros obligare ad ordinandum, ſine imperio juri
ctionis.

10. Bellar. *Ex ijs quæ dicta ſunt argumentum (ri lor) indiſſolubile colligitur: Non ſunt veri Paſ qui non ſunt per manuum impoſitionem à veris paſ lus, ordinati: Lutherus, Zuinglius, Caluinus, non fuerunt à veris Paſtoribus Epiſcopi odinati, presbyteri tantum, ergo nec illi, qui primis illis ſucc runt, ab ijs ordinati fuerunt veri Paſtores: ſed Ecc ſine paſtoribus eſſe non poteſt: ſequitur igitur adu nos veram Eccleſiam non habere.* *Proteſt.* 1. F impoſitionis manuum, non eſt abſolutè neceſſ ad Eſſe paſtoris. Non magis quam coronati eſſe Regis: aut celebratio nuptiarum, ad earum 2. Bellarm. de *Eccleſ. lib.* 3. *cap.* 10. cum Dried docet *Baptiſmum externum non requiri, vt quis Eccleſiæ non baptizatum aliquando in Eccleſiam trare aliunde, quam per ordinariam portam.* impoſitio manuum eſt magis neceſſaria ad mini um? an fieri nullo modo poteſt, vt intret quis alu

Quamvis enim nunnulli Patrum, ex vſu temporum ſequentium, illum locum de Epiſcopis tranſcendentibus interpretari videantur, faciunt id tamem ſine ratione, & contra Scripturæ phraſin ac vſum. 2. Cum tribuitur Apoſtolis, & Evangeliſtis, veris eorum ſucceſſoribus, qui ab ipſis conſtituti fuerunt, aliquo modo tribuitur, id eſt, Presbyteris, non Epiſcopis tranſcendentibus. Apoſtoli ipſi non conſtituebant miniſtros ordinarios, niſi plebis conſenſu, vt cauſa concurrente. *Act.* 14. 23.

7. Bellarmin. *Idem patet ex plurimis Conciliorum decretis & teſtimonijs Patrum.* *Proteſt.* Nihil aliud ex illis patet, quam actum & ritum ordinationis, partim conſuetudine, & partim decretis humanis, primario Presbytero, vel Epiſcopo, fuiſſe poſt aliquod tempus tributum.

8. Bellarm. *A ſeculo non eſt auditum, vt Epiſcopum non Epiſcopus ordinaret.* *Proteſt.* De Epiſcopis ipſis tranſcendentibus, hoc falſum eſſe teſtatur Hieronymus, verbis illis quæ apud Bell cap. 4. citantur, dum fuiſſe tempus docet quando Epiſcopi tales nondum erant, ſed *communi Presbyterorum conſilio, eccleſiæ gubernabantur*: quomodo enim potuerunt Epiſcopi primi ab Epiſcopis ordinari? 2. Epiſcopos veros à veris Epiſcopis ordinariè dicimus ordinandos eſſe, ſed nomine Eccleſiæ cui ordinantur.

6. Bellarmin. *Tribus modis poteſt intelligi, Paſtores à Paſtoribus ordinari, nomine totius Cleri & populi: 1. Quomodo nomine totius corporis, lingua loquitur, oculi vident &c. ſi hic ſit ſenſus adverſariorum, non eſt magnopere contendendum. 2. Vt in ipſo populo ſit vera poteſtas ordinandi: qui ſenſus adverſarijs probari non debet, ſi ipſi ſibi conſtare velint: quia ſic ordinandi munus non-paſtoribus poſſit ordinari. 3. Vt in populo ſit poteſtas iuriſdictionis, ita vt imperare poſsint paſtoribus, vt certis hominibus à ſe deſignatis manus imponant:* quæ de re in *capite ſequenti* diſputandum

vllo vitio, Bellarmin. 1. *Eccleſia bene conſtitu non poteſt ruere, aut deficere*. *Proteſt*. Particular Eccleſias poſſe deficere, & externam Eccleſiarum ſe omnium faciem, ac adminiſtrationem, poſſe turpi fœdari, miſera experientia, plus ſatis demonſtra Bellarm. 2. *Si Lutherus, Caluinus, &c, extraor nariam habuiſſent vocationem, veniſſent omnino c ſignis & miraculis*. *Proteſt*. 1. Extraordinariam di mus quorundam ordinariorum miniſtrorum vocat nem, eo tantum ſenſu, quo ſacerdotes Pontificij, qu dam ab ipſis Ieſuitis, dicuntur legitimè facere *iure traordinario*: ad quæ facienda tamen non ſolent ve re cum ſignis & miraculis. Filiucius, vbi ſupra. 2. traordinaria vocatio, ne quæ ſic appellatur, quia ſu rat virtutem ordinarijs medijs communicatam, ſemper & neceſſario requirit miracula ad confirma nem ſui, vt apparet in multis Prophetis: nedum quæ ſic eo nomine tantum vocatur, quia recedit in qua parte, ab ordine jam depravato, vt poſſit il reſtaurare, ſicut videre eſt in Ezra, & apparet ſa natura rei.

11. *Proteſt*. Falſus fuit Bellarm. cum putavit illud triviale ſophiſma, argumentum eſſe *indiſſolu* Hujus autem argumenti oppoſiti ſolutio haud facilè reperietur. Sacerdotes Pontificij, in ſua ord tione, deſtituuntur 1. *efficiente cauſa* principali, & ceſſaria, id eſt inſtitutione Chriſti: quia nullus eſt *ſacerdotum* non paſcentium, in novo teſtamento i tutus. 2. Deſtituuntur *materiâ*: quia ſunt ple omnes ſecundum canones Apoſtolicos, miniſterij cleſiaſtici prorſus incapaces. 3. Deſtituuntur *fo* quia accipere, cum certis verbis *ſtolam & caſulam licem & patinam, inungi, &c*. non magis ſa exemplar Apoſtolicum, quam puerilis aliquis au nicus ludus. 4. Deſtituuntur *fine*: quia ſacrilega perſonati Epiſcopi verba, *Accipe poteſtatem offer ſacrificium Deo, miſſamque celebrandi, tam pro*

næ. Pontificii igitur nullos habent Paſtore
natos: atque adeò (Bellarm. concludente)
bent Eccleſiam veram.

De Vocatione.

12. Bellarm. *Vocatio ſeu miſſio miniſtr
ad populum pertinet: ſed ad Epiſcopos: &
ad ſummum Pontificem.* *Proteſt.* 1. M
duntur hic *vocatio,* & *miſſio.* Miſſio enin
in Scriptura ſignificat vocationem ordinaria
homines in aliquem derivatur: neque ſuâ
one notat actum aliquem hominum vocant
nem ordinariâ ratione vocandum. Apo
nunquam hoc ſibi arrogabant, vt miſſionem
beri voluerint pro vocatione ordinarii Paſto
modo prædicabunt, niſi mittantur? ſupple (a
tus) *à Deo.* 2. Abſurdè admodum diſtingu
tio Miniſtri, ab eius ordinatione, & electione
pars diſtincta Neque in Scripturis, neque in
tribus alia vocatio memoratur ...

à Bellarm.collocatur inter *ordinationem* & *electi*...
4.Iſtum ordinem ſequi, perinde eſt, ac ſi quis pr...
ageret de celebratione nuptiarum, (quæ eſt n...
ordinationis:) ſecundò de conjunctione nuptiali...
tum demum poſtea de electione, vel conſenſu in...
tias.

13.Bellarm. *Eccleſiaſtica juriſdictio, non eſt i... cœtu fidelium, ſed in capite, id eſt, in Papa, &... ad Epiſcopos cæteros deriuatur.* Proteſt.1. Nulla E... ſiaſtica juriſdictio exercetur in vocatione miniſtri... dinationem omnes Pontificii referunt ad poteſta... dinis, diſtinctam à poteſtate juriſdictionis Elect... lis eſt actus vt Bellarm.ipſe c.2. fatetur, ejus po... tem aliquando fuiſſe penes populum, tertium no... tur, ex natura rei. 2.Sine vlla ratione, duplicem... ctionem obtrudit nobis Bellarm. ita vt quæſti... ipſam non tam probet quam declinet. Quæſtio... tota *Vocatione*: ille autem diſputat de *iuriſdiction*... tum, non de ordinis poteſtate. Quæritur etiam... catione *miniſtrorum*: narrat ille ſuum ſomnium... riſdictione *Epiſcoporum* tantum. 3 Iuriſdictio a... Bell de *Pontif lib,4.c.22. diſtinguitur in inter... ad regendum in foro conſcientiæ: & exteriorem... ge.dum in foro exteriori.* Et priorem illam om... ſacerdotibus immediatè a Deo conferri, Abul... introducit affirmantem: cui etiam ipſemet videt... ſentiri Illa ſaltem eſt recepta ſententia omnium... laſticorum: poteſtatem clavium, quæ illis eſt juri... interior in foro conſcientiæ, à Deo & à Chriſt... communicari: & hominum actionem ſolummo... tervenire, tanquam inſtrumentum quoddam. 4.... munior ſententia, etiam Pontificorum doctoru... Epiſcopum nihil juriſdictionis accipere à Po... Romano: ſicut videre eſt apud Azorium, *part.*... *cap.*30. vbi hæc expoſitio Petri Soti extat dili... notanda: *Antiquiſſimi illi Epiſcopi, Cyprianus,... ſtinus, à Romano Pontifice nihil ſibi arbitrabin...*

uum pro defunctis, nihil habent cum officio Chriſtia-
i Paſtoris commune. 5. Deſtituuntur *obiecto*: quia
ulli particulari Eccleſiæ ſolent ordinari, ſed indeter-
ninatè, vel vt loquuntur *ſine titulo*, contra Concilii
Chalcedonenſis decretum. 6 Deſtituuntur *adiuncto ne-
ceſſario*, idoneo ſcil. examine aut exploratione antece-
dente. 7. Deſtituuntur denique *fundamento* vnico ordi-
nationis iuſtæ, id eſt legitima & libera electione Eccle-
ſiæ. Pontificii igitur nullos habent Paſtores rectè ordi-
natos: atque adeò (Bellarm. concludente) nullam ha-
bent Eccleſiam veram.

De Vocatione.

12. Bellarm. *Vocatio ſeu miſſio miniſtrorum, non
ad populum pertinet: ſed ad Epiſcopos: & potiſſimum
ad ſummum* Pontificem. *Proteſt.* 1. Malè confun-
duntur hic *vocatio*, & *miſſio*. Miſſio enim nuſquam
n Scriptura ſignificat vocationem ordinariam, qua per
homines in aliquem derivatur: neque ſuâ ſignificati-
one notat actum aliquem hominum vocantium homi-
nem ordinariâ ratione vocandum. Apoſtoli ipſi,
nunquam hoc ſibi arrogabant, vt miſſionem ſuam ha-
beri voluerint pro vocatione ordinarii Paſtoris, *quo-
modo prædicabunt, niſi mittantur?* ſupple (ait Caieta-
nus) *à Deo*. 2. Abſurdè admodum diſtinguitur voca-
tio Miniſtri, ab eius ordinatione, & electione, tanquam
res diſtincta. Neque in Scripturis, neque in antiquis
Patribus alia vocatio memoratur, quam illa quæ ex ur-
it, quaſi totum ex electione & ordinatione. Sed
Pontificii præter, & ſupra illa, habent *confirmatio-
nem, collationem, inſtitutionem*: quæ tamen Bellarm.
noluit explicare, ſed honeſto *vocationis* titulo, ſophi-
ticè obvelare. 3. Cùm vocationem, aut miſſionem
ſuam, ita deſcripſerit nobis Bellarm. *cap.* 2. quod *iuriſ-
dictionē tribuit, ac reipſa Paſtorē facit*; nimis ridiculè

à

ratio methodi Bellarminianæ.

16. Bell *Jus eligendi Miniſtros, non convenit pop*[...] *jure divino. Sed ſi quid aliquando in hac re populu*[...] *tuit, id totum habuit ex conniventia, vel conceſ*[...] *Pontificum.*

Proteſt. 1. Priori parti hujus propoſitionis opp[...]mus judicium, & rationes Cardinalis Cuſani, & [...]lo totius Concilii Baſilienſis. Sic enim ille, de co[...]dantia Catholica, lib. 2. cap 18. *Rectores Eccleſi*[...] *per conſenſum jure divino, & humano, conſtitu*[...]*bent: Avitius Papa dixit, oportet vt qui omnibu*[...] *eſſe debet ab omnibus eligatur. Diſt.* 66. *Archie*[...] *quod nullus detur invitis: quoniam ſecundum Le*[...] *nulla ratio ſinit, vt inter Epiſcopos habeatur, ne*[...]*ctus. Adhuc enim, vt vnum corpus in concordantia* [...]*ſtituatur, ex ſubiectis, & præſidente, ratio, & nat*[...] *jus, ſimul & divinum exigunt, in hac ſpiritual*[...] *trimoniali vnione, conſenſum mutuum, quem ex* [...]*um electione, & electi conſenſu deprehendimus. E*[...]*pus non eſt, qui non eſt electus. Plebani etiam, &* [...]*ti ſunt eligendi. Iura, & dicta ſanctorum Patri*[...] *quuntur, nullum ad præſidentialem curam ordina*[...]*bere niſi electum ab iis quibus præſidere debet: vt* [...]*dentiæ originem ab iis ſe habere cognoſcat, quibu*[...] *eſt, & ſic abſque ſuperbia in amore paſcat. Et ca*[...] *Ex ſubiectorum electione, & conſenſu, radicatu*[...]*riorum poteſtas. Recta regula præerequirit ſubi*[...]*nem liberam Chriſtianorum: cum ipſi non arcte*[...] *extra terminos libertatis.* 2. Impudentia Bella[...] illis verbis, *Si quid aliquando in hac re populus p*[...] quibus non de jure tantum, ſed & de facto dubia[...]cit popularem electionem, non poteſt ſatis ac[...] Azorius enim Ieſuita, par. 2. lib. 3 cap. 28. & l 6[...]*fatetur, veterem ritum, ac morem fuiſſe Epiſco*[...]*gendi quo plebe præſente, imo & ipſius ſuffragi*[...] *quando eligebantur: eamque rationem eligendi, d*[...] *vſque ad Gregorium I. imo & ad Caroli Magni*[...]

*doVici Pij vſque tempora perduraſſe. Apoſtolos præ-
fiſſe miniſtros, populi teſtimonio approbatos:* *Eccleſi-
as, Apoſtolorum exemplo, canones ſanciuiſſe, ne Eccle-
ſiarum præfecti eligerentur ſine populi ſuffragio.* 3.
Turpiſſimum eſt ſubterfugium, referre hoc ad *conni-
ventiam*, aut *conceſſionem* Pontificum; cum palam ſit,
Pontifices nullam ſingularem auctoritatem habere,
niſi ex conniventia, & conceſſione Eccleſiarum. Sed
omnia illa, de quibus liquet quod olim ſine Papa fa-
cta fuerint, & jam tamen ab ipſo ſint occupata, ſic acci-
piunt Pontificii, quaſi occupatiô Papæ, eſſet juris
divini, & neglectus Papæ fuiſſet ex ejus conniventia,
& conceſſione. Hoc autem perinde eſt, ac ſi fur, aut
prædo aliquis cauſam dicturus, in ſuam defenſionem al-
legaret bona illa quæ juſtis poſſeſſoribus eripuit, in eo-
rum poſſeſſione antea fuiſſe, tantum ex ſua conniven-
tia, aut conceſſione. 4. Cùm ipſos Pontifices non con-
ſtituit, neque agnoſcit jus divinum, (ſicut loco ſuo de-
monſtratur) fieri non poteſt, vt vel electio Paſtorum,
vel quidquam aliud conveniat ipſis illo jure.

Argumenta Bellarmini.

17. Bellarm. *Paſtores vocandi ſunt à Deo, tanquam
Aaron, Heb. 5 Atqui Aaron à ſolo Moſe fuit electus.*
Reſp. 1. Aaronis vocatio non ſtatuitur ibi exem-
plar modi, quo vocandi ſunt omnes Paſtores: ſed ex-
emplum vocationis legitimæ, quæ quoad eſſentiam
omnibus Pontificibus, atque etiam Paſtoribus debet
convenire. In vulgari verſione, deeſt, & vt rectè ob-
ſervavit Cajetanus. Si autem rectè legatur, *ſicut et
Aaron*, tum Aaron manifeſtè introducitur vt exem-
plum, aut ſpecies, ad generalem regulam illuſtrandam:
Paſtores nempè Eccleſiæ præfectos à Deo vocari debe-
re. 2. Si Bell. gloſſa valeret, ſequeretur inde nullum

ex

ex ſucceſſoribus Aaronis , fuiſſe legitimum ſa
tem: quia nemo eodem planè modo electus & v
fuit quo Aaron, qui & ſine hæreditario vllo jureſ
ſtitutus, & nominatim à Deo deſignatus, & inſ
Cajetanus notat, *judicio virgæ florentis, ac incen*
vidorum, confirmatus.

18 Bellarm. *Chriſtus voluit vt Apoſtoli gu*
rent Eccleſiam, eâ poteſtate, eâque ratione, q
præſens eam gubernauerat, Iohan. 20. 21. ſed ille
Apoſtolos, & diſcipulos, ſine conſilio, aut ſuffragi
multitudinis. *Proteſt.* Si omnia iſta conceder
nihil creſceret Papa: magis quam quilibet paſto
Similitudo ibi notata, *ſicut miſit me Pater, ita*
mitto vos, non eſt in omni qualitate: non eſt
litas, annot. Toletus. Quamvis igitur in
poſſit hæc ſimilitudo procedere, maximè prop
men, ad vocationis eſſentiam generalem ſpectar
ſuppeditationem donorum quæ eo requirebantu
modum gubernationis externæ nullis finibus
poteſt.

19 Bellarm. *Ouibus non conuenit, vt paſcant,*
gant: Populi autem ſunt oues: & eligere Paſtor
tinet ad gubernationem & regimen. *Proteſt.*
ctio, quamvis pertineat ad gubernationem & re
conſtituendum, non tamen eſt actus regiminis, a
bernationis. 2. Oves rationales poſſunt elige
Paſtorem, ſicut ſponſa eligit ſibi ſponſum, non
riſdictionem, aut gubernationem, ſed potius pe
jectionem, ſicut antea declaratum fuit, ex Car
Cuſano.

20. Bellarm. *Apoſtoli Epiſcopos à ſe creatos ,*
bant ad populos abſentes, & infideles. Proteſt. 1. Ap
li nullos Epiſcopos, aut ordinarios Paſtores hu
modum inſtituerunt. 2. Reſpondet Cardinalis
nus, lib. 2. *Non concludi (ex eo quod Apoſtoli fec*
erga infideles) Eccleſiis aliquando fuiſſe prouiſum
electione : quia tunc non fuerunt Eccleſiæ, ſed

... Conſt.antinopolitani. 4. Pr...
...quiſſimum horum Conciliorum Laodicæni...
...rum fuit ann 364. neque aliud quidquam...
...am turbis inordinatis electionem non c...
...dam. In reliquis aliquid forſan tentatum...
...ſus populi libertatem: ſed fruſtra, vt Az...
..., qui concedit (loco ante citato) populare...
...m perdurasse vſq; ad tempora Caroli Mag...
...uici pii. 2. Nihil in vllo horum Concilio...
... de jure diuino: nihil de Pontifice Roma...
...llo modo pertinent ad Bellarm conclusio...
...ndam.

22. Bellarm. *Presbyteri Alexandriæ, semp...*
...ſe electum, in excelſiori gradu collocatum, ...
...minabant. Hier. ad Euag. Athanaſius cre...
...ctum Epiſcopum Indorum. Ruf. l. 10. c. 9. ...
...rdinauit Paulinianum Presbyterum m...
...ribus inconſultis. Sic Auguſtinus deſign...
...piſcopus Anglorum, à Gregorio I. & Bonifa...
...norum, à Gregorio II. Proteſt. 1. Presby...
...ndriæ non dicuntur elegiſse, ſed electum n...
...lla etiam electio non ...

igitur Athanaſius ordinavit Frumentium Epiſcopum Indorum, recto ordine forſan minus accuratè obſerva-to: non fecit hoc tamen vel ſine conſenſu Eccleſiæ A-lexandrinæ, vel dubitans de conſenſu Indorum in vo-cationem ejus, cujus opera fuerant ipſi vocati. 3. E-phanii factum oſtendit ordinationes tum temporis a-modum perverſè & ineptè fuiſſe nonnunquam pr-cipitatas. *Paulinianũ ignorantẽ, et nullã penitus habẽ ſuſpitionẽ, per multos diaconos apprehendi iuſſit: et te-neri os eius, ne fortè liberari ſe cupiens, adiuraret eu nomen Chriſti, primo diaconum ordinauit: et rurſ eum ingenti difficultate, tento ore eius, Presbyterum o-dinauit.* Hæc ita narrantur ab ipſo Epiphanio in E-piſt. ad Iohan. Hieroſol. apud Hieronym. ex quibus ap-paret, nihil ſtatui poſſe de jure divino, ex hoc exem ordinationis tam ridiculæ, & perturbatæ: nedum ex poſteriori aliquo ſingulari facto ſeculi Gregoriani. E-piphanius tamen in eodem loco ſatis indicat quæ n-ratio ex ordine, & jure debuerat tum temporis obſe-vari, cùm dicit ſe *increpaſſe fratres, quod non illum o-nes fratres ſuo pſecerent teſtimonio.*

23. Bell. *Populus non poteſt judicare, quis eſt i-neus ad miniſterium. Maior pars eſt mala. Tumult et ſeditionibus obnoxia eſt electio popularis. Proteſt.* In Eccleſia benè conſtituta, populus non eſt tam ſt-pidus vilis, ἀνδραποδώδης. ac inter Pontificios, ne tam nequam. 2. Populus expertus, & uſu per non minus benè de multis judicat, quam eruditi. Ariſt. Pol. 3. ad iſtas ipſas objectiones de populi po-ſtate reſpondet, *Vniuerſum populum nulli re ſeriorem eſſe quam vnus, vel pauci.* Populus in dicendo dirigi poteſt, ac ordinariè debet, à iudicio orum Paſtorum, electionem vel præeunte, vel co tante. 4. Tumultus ac ſeditiones nuſquam leg inter orthodoxos exortas fuiſſe, de electione Pre teri, aut Paſtoris à Chriſto inſtituti: quamvis de e ctione Epiſcoporum ex typho mundi trahentium

... *in epist. Apoſtolicis tem*
ente Populo, Paſtores eligebantur. Deind.
us adhiberi, ad teſtimonium dandum de v
us eligendi. Tertul Apol. cap. 39. *non p*
timonio. Tum capti ſunt ij tantum ordina
ius poſtulaſſet: Leo epiſt. 87. 89. *Tantum*
ſuetudo, in quibuſdam locis, vt etiam ius
populus vſu paret. Chryſ. de ſacer. l. 3. *Se*
ex aliquandiu toleratum eſt, & apparuit
fuſio & indignitas, paulatim ſublata eſt p
& poſtulatio, ſolumque relictum eſt t
vita & morum. Nam etiam nunc in o
nis, petitur populus per Diaconum,
habeat aduerſus ordinandos. Proteſt.
cum impudentia aſſeritur, *Apoſtolicis temp*
ſuente populo, paſtores fuiſſe electos: cu
ſtimentum, exemplum, aut veſtigium
di electionis in tota Scriptura reperiatur; ſ
rum adeo manifeſtum eſt, vt Azorius ip
par. 2. *l.* 6. *c.* 14. fateatur, *negari non poſſe,*
ab Apoſtolis ſeruatum, quo miniſtros Eccleſia
nt, populi teſtimonio approbatos ...

dicit Bellarminus, cum docet paulatim, vſque ad L
nis & Chryſoſtomi tempora, auctam fuiſſe populi po
ſtatem in electione Paſtorum: cum antea contende
à Concilio Laodiceno, & alijs, ante hæc tempora,
pulum excluſum fuiſſe ab electione. 5. Populi ju
ſuffragando calumnioſe tribuitur *vſurpationi*: Eccl
enim, vt Azorius, loco citato, fatetur, *Canones ſa*
vit, ne Eccleſiarum præfecti eligerentur ſine populi
fragio, aut ſaltem teſtimonio, aſſenſu, petitione,
minatione, vel approbatione. 6. Neque ſyncerè
Bell. cum ſuffragij jus, populum habuiſſe, non co
dit, niſi *in quibuſdam locis, & aliquandiu, circa C*
ſoſtomi ætatem. Cyprianus enim, ſua ætate, hunc
rem obſervatum fuiſſe teſtatur, *fere per provincias*
verſas, ep. 68. Azorius etiam (loco citato) idem
mat, ac oſtendit, in *Africa, Græcia, Hiſpania, G.*
& vbique, fuiſſe obſervatum, ac *duraſſe vſq*
tempora Caroli Magni & vltra. 7. Contra omn
& fas *paulatim ſublata eſt populo electio, & po*
tio: quia ex illa pendebat, vt Azorius obſervat.
Paſtor invitis ovibus præficeretur. 2. *Vt Paſtor ab*
bus magis amaretur & coleretur. 3. *Vt inter*
rem & Eccleſiam conjugium ſpirituale mutu
borum conſenſu traheretur. 8. Quamvis Po
cij Epiſcopi dum de ordinandorum vita ac m
lingua ignota petunt teſtimonium, aut ſententia
puli, vel abſentis, vel ne de facie quidem aut n
eos cognoſcentis, vel ſaltem alieni, & nihil
rantis. Deo & ejus Eccleſiæ illudunt; eo ipſo
adverſus ſemetipſos teſtantur, quid juris populu
habuit in electione; & quod ordinatio Paſtoru
debet in illa ipſa Eccleſia cui præficiuntur.

49 *Argumenta noſtra.*

25. *Prot.* Claves regni cœlorum ſunt aliquo
datæ toti Eccleſiæ. *Mat.* 16. & 18. ergo hæc p

annoEccleſiam, prius, immediatius, …
lum, claues, ſiue iuriſdiction em toti …
quam Petro, primario, propriè, ac eſſen…
ſis conueniunt: Epiſcopis, inſtrumenta…
naliter, & quoad executionem tantum.
Eccleſiaſt. & polit. poteſt. par. 1. 2. N…
phraſin illam fundandam, quod in con…
cleſiæ datæ ſint claves, niſi Eccleſia etia…
tem ſibimetipſi proſpicere: vt ab ijs tracta…
rum miniſterio maximum commodum …
ſit. 3. Falſum eſt, quod dicitur. Petrum…
aliquem Eccleſiæ miniſtrum, *tranſmitte…*
ſuos ſucceſſores, nedum vt poſſit propriè *c…*
municare Moriente Pontifice (dicit Be…
lib. 1. cap. 12.) *claues manent in man…*
Nullum autem certum ac deſignatum ſup…
ter Chriſtum & miniſtrum ſuccedentem i…
earum derivationem, præter Eccleſiam cu…
neque magis conſentaneum eſſe quidqu…
quam vt miniſtri Chriſti, quaſi ex manu …
accipiant poteſtatem ipſi miniſtrandi. Bell.
ligandi, & ſoluendi …

pluribus, per Eccleſiæ nomen intelligendis, hoc ante fuit à nobis diſcuſſum.

26. *Proteſt.* Populus Chriſtianus divinum habet mandatum, vt audiant veros Paſtores, & fugiant falſos: ergo & eligere bonos, & rejicere pernicioſos. Bell. 1. *Populus quidem debet diſcernere verum à falſo propheta: ſed non alia regula quam diligenter attendendo, an is qui prædicat, dicat contraria ijs, quæ dicebantur à prædeceſſoribus vel ijs quæ dicuntur ab alijs ordinarijs paſtoribus, & præſertim ab Apoſtolica ſede, & Eccleſia principali.*

Proteſt. 1. Non quæritur jam de regula, ſed de jure & poteſtate eligendi. 2. Regula iſta Bellar. eſt planè Lesbia, quæ poſſit ad quoſlibet hæreticos, poſtquam aliquamdiu duraverint, & ſeſe diffuderint, accommodari, præſertim, ſi Apoſtolicam aliquam ſedē habeant faventem. Per hanc regulam Chriſtus ipſe fuit à Iudæis rejectus & condemnatus. Bell. 2. *Populus cum ſit rudis, non poteſt aliter iudicare de doctrina Paſtoris. Proteſt.* Hæc ipſa vox fuit eorum qui olim hoſtes erant Chriſti, *Ioh.* 7. 49. *Turba hæc, quæ non novit legem, execrabilis eſt.* Sed Chriſtus omnes, etiam rudes, ad Scripturas mittit, vt ex illis judicium ferant. *Ioh.* 5. 39. ac ſpondet etiam ipſis pio corde quærentibus, cognitionem veritatis. *Ioh.* 7. 17. Neque tamen omnes illi qui in populo cenſentur, ſunt adeo rudes, vt Pontificij vellent, aut vt eorum ſacrificuli plerique ſolent eſſe. Bell. 3. *Si populus per ſe poſſet iudicare, non egeret prædicatoribus. Proteſt.* 1. Obſervandum imprimis eſt quomodò Bell. hic ſophiſticè terminos commutat, vt aliquid dicere videatur: non dicit, ex illa ſuppoſitione, populo non opus eſſe *Paſtoribus,* de quibus quæſtio habetur, ſed *Prædicatoribus*: qui ſcil. apud Pontificios, *Sacerdotes, Confeſſores,* & maximè *Epiſcopo-ſatrapæ ſunt* Paſtores, (& illos ſemper vult eſſe neceſſarios) quamvis non ſunt prædicatores, 2. Paſtorum verorum alia ſunt officia, præter illud

vnū

rum, nudè prædicare: quorum nomine egent ipſis etiam ij qui maximè iudicio valent. 3. Prædicationis etiam vſus eſt, non tantum iudicium formare, ſed etiam permovere & flectere cordis affectiones. 4. Non eſt neceſſarium ad electionem Paſtoris, vt omnes in Populo poſſint *per ſe* ſine peritiorum ope iudicare; nedum vt perfectè hoc poſſint: ſed debent omnes eouſq; ſcire vt fugiant falſum doctorem Bel. 4. *Debet omnino populus Paſtorem ſuum potius ſequi, quam alterum, contraria docentem qui non eſt Paſtor, etiamſi forſan contingeret, vt Paſtor erraret.*

Proteſt. Hoc eſt quod impii quidam irriſores omnis religionis, inter Primores Pontificiorum vnicè optant, & quærunt, vt populus ſequeretur larvatum quemlibet Epiſcopum, & ſacrificulum, quamvis abducat eos à Chriſto, quamvis autem hoc impium ſit, periculum tamen illud, quod imminet Eccleſiæ à malis Paſtoribus, electionis jus ipſius eſſe evincit. Rectè enim & piè Cardinalis Cuſanus: *Ratio fortis aſſignatur, cur conſenſus ſit neceſſarius. Manifeſtum eſt, ſcientiam legis ex ore Sacerdotum requiris, ac inſuper, ex falſa doctrina, quæ ex ignorantia, vel malitia Sacerdotis ſeminaretur populum non excuſari. Vnde ſi non deberet populi conſenſus intervenire, in præſide, iniuſtè punietur, ex ignorantia, vel malitia Sacerdotis: quum ad eius præſidentiam, eorum conſenſus nunquam intervenit: nihil enim poteſt tum ipſi populo imputari.* Bell. 5. *Dominus iubet vt falſi Prophetæ non audiantur à Populo, non autem vt populus eos deponat, & alios ſubſtituat. Proteſt.* Sicut poteſtas radicatur (vt Cuſanus loquitur) in libera populi ſubiectione: ſic etiam poteſtatis privatio, in legitima ſubiectionis illius privatione. Quum igitur mandatur populo *ne audiat* hunc vel illum, id eſt, ne ſubiiciat ſe illius miniſterio; mandatur ſimul quo ad rem ipſam, vt privet eum illo miniſterio.

27. *Proteſt.* Epiſcopi non ſunt Domini, ſed miniſtri

Eccleſiæ. 1. *Cor.* 3. *&* 1. *Pet.* 5. Eccleſia eſt col
& firmamentum veritatis. 1. *Tim.* 3. Bell. 1. *Ep*
ſunt miniſtri, regendo & imperando. Proteſt. 1.
miniſtrant alicui ſocietati regendo & imperando
ſunt, ſolent, & (ex lege communi) debent el
illa ſocietate. 2. Miniſtri Eccleſiaſtici non poſſu
cleſiæ legitimè imperare, niſi quatenus declara
peria & mandata Chriſti: & hoc optimè conveni
electione Eccleſiæ. 3. Quædam ſaltem ita fa
vt in ijs non tantum voluntatem Chriſti erga E
am totam exequantur, ſed etiam voluntatem E
erga particularia membra: ita vt non tantum
ſed etiam pareant Eccleſiæ. Bell. 2. *Eccleſia*
lumna veritatis, quia ſemper audit Petrum. P
Nimis ridicula eſt hæc impudentia, Eccleſiam
ſinam, à Paulo plantatam, à Timotheo rigata
Petro, quantum intelligi datur, nunquam ſalu
ſemper audire Petrum: veritatem non eſſe veri
niſi audiatur à Petro. 2. Per quemcunque E
veritatem audivit & recepit, certum eſt illam
jus plenarium illius veritatis conſervandæ, &
illas functiones continuandi, quæ neceſſariæ
ejus conſervationem: aliàs non eſſet *columna*
bilimentum, ſed quaſi *diverſorium* veritatis: h
ris tamen non haberet, ſi non poſſet eligere &
tuere ſibi miniſtros.

28. *Proteſt.* Non ſoli Apoſtoli, ſed tota E
elegit Matthiam, & Barnabam, vt ex ijs Deus
aſſumeret. Act. 1. Bell. 1. *Factum hoc eſt ex con*
Petri, non ex neceſſitate. Proteſt. 1. Non ma
conceſſione Petri quam reliquorum Apoſto
Non legimus in Scripturis Petrum ſolum tale
quam vnquam feciſſe: neq; de conceſſione eju
quam narratur, vel indicatur. Potuit forſan Pet
ire aliis ſuffragio ſuo, (quæ mens eſt Chryſoſt
Bell. hic laudati) ſed nihil præſcribere reliquis A
lis. 2. Si Apoſtoli, ex conceſſione hoc perm

bata, recte poteſt hoc deduci. Sic Cypr
dus Africana ep. 68 de hoc exemplo p
cundum diuina magiſteria obſeruatur.
29. *Prot.* Diaconi etiam eliguntur ab E
Bell. 1. *Hoc exemplo non probatur, id eſt*
Prot. Ius diuinum eſt quod á Deo promul
ris id fiat iſtiuſmodi exemplo, cuius ratio
gularis, ſed communis. Bell. 2. *Tributum*
conceſsione Apoſtolorum, vt Lucas ipſe ape
Proteſt. Neque apertè, neque obſcurè
Lucas: niſi omnia illa, quæ Eccleſia fec
tione & directione Apoſtolorum, tributa i
conceſſione. Bell. 3. *Non quæritur de elect*
norum, ſed Paſtorum. Proteſt. Fortius ig
argumentum, vt Synodus Africana nota
prianum, loco citato: *Neque hoc in Epiſc*
tum & Sacerdotum, ſed in Diaconorum
bus obſeruaſſe Apoſtolos, animaduertimus.
conos quidem eligere voluerint Apoſtoli,
gis Eccleſiæ, certè Paſtores noluerunt ipſ
non conſentientibus: plures enim & gra
cauſæ, conſenſum Eccleſiæ requirentes

Proteſt. 1. Prima illa ſignificatio ſola eſt propria & nativa, vt Bell. ipſe fatetur: reliquæ tropicæ: ſed à nativa vocis alicuius ſignificatione non eſt recedendum, in Scripturis interpetandis, niſi manifeſtè repugnet ſenſui contextus. Sed nulla talis reddi poteſt ratio, cur hoc in loco aliud hac voce ſignificaretur, quam quod propriè ſonat, eligere ſcil. per ſuffragia. 2. Secunda illa ſignificatio, metaphora eſt, tam dura, vt nullum eius exemplum dari poſſit, niſi Actor. 10. 41. vbi ab hominibus, ad Deum, transfertur, per analogiam: quid autem in hominum vſu ſignificet vox aliqua, non debemus aut poſſumus ex eo ſenſu ſtatuere quem habet Deo tributa, ſed contra qui a primo creaturis impoſita fuerunt huiuſmodi nomina, & poſtea ad res divinas imperfectè notandas applicata. In illo etiam loco, dum ad Deum hæc vox applicatur, in vocatione Apoſtolorum, analogia quædam innuitur teſtationis, inter illam vocationem, & ordinariam eam, quæ per hominum ſuffragia confertur: ita vt vel ex hac ipſa tranſlatione vocis, ſatis appareat, quem ſenſum habeat in ordinaria Miniſtrorum vocatione. 3. *Cor.* 1. 26. Non eadem eſt vox, ſed συμψηφίζεσθαι: quæ etiam non ſignificat ibi (vt Bell. vult) *cooptare*, tanquam actum Dei, ſed *connumerare*, tanquam actum hominum, qui proprius eſt eius ſenſus. 4. Tertia ſignificatio, non fuit in vſu, vel ſacro, vel profano, tempore Apoſtolorum: neque in verſione græca Veteris Teſtamenti, neque in Novo, neque in Scriptoribus vllis græcis, niſi recentioris ævi, talis vſus vocis reperitur. Fuiſſet igitur Lucas tum temporis quaſi barbarus iis quibus ſcribebat, vel nihil iis ſignificans, vel aliquam voluit, ſi ordinationem intellexiſſent, per χειροτονίαν. 5. Ordinatio apud ſeptuaginta interpretes, in Actis, & in Epiſtolis ad Timoth. conſtanter ſignificatur alia voce, dum χειροθεσία, χειρεπιθεσία, vel ἐπίθεσις χειρῶν appellatur: & χειροτονία ſuffragiorum electionem notat apud Paulum, 2. *Cor.* 8. 19. non eſt autem credibi-

[cr]edibile Lucam, hoc vno in loco non tantum ab vſita[t]a ſua phraſi ſed & à verſione 70. interpretum, quorum phraſes retinere ſolebat, ſine cauſa receſſiſſe, & alieni ſenſus voce lectorem turbaſſe. 6. Apud veteres etiam Scriptores Eccleſiaſticos, ſignificat hæc vox electionem per ſuffragia. Teſtes hujus rei ſunt Theodorus Balſamo, & Zonaras, in Can. 1. *Olim, quum populo ciuitatum licebat eligere ſacrorum præfectos: conveniebat ipſe populus, & alij quidem hunc, alij vero deligebant illum, &c. eligentes extendebant manus. χειροτονίας nomen hinc ſumptum. quo ſic etiam ſynodorum Patres inueniuntur vſi, ſuffragium nominantes χειροτονίαν.* Exſtat hoc teſtimonium in notis, quibus Chriſtophorus Iuſtellus, illuſtravit Codicem Canonum Eccleſiæ, pag. 198. 7. Si aliquando poſtea ſignificet ordinationem, hoc fit per metonymiam ſubjecti pro adjuncto: quoniam ordinatio fuit conſequens adjunctum electionis: aut per ſynecdochen, totam illam actionem notabat cujus ordinatio fuit pars. Hiſce omnibus rationibus evincitur, neque ſecundum, neque tertium Bellamin. ſenſum, in iſthoc loco poſſe admitti.

31. Bellarm. 2. *Si accipiamus primo modo, tunc notandum eſt, χειροτονεῖν non ſignificare eligere per ſuffragia ab alijs data, ſed proprio ſuffragio: Lucas igitur vult dicere, Paulum & Barnabam non ad ſuffragia populi, creaſſe Epiſcopos, ſed ad ſuffragia propria tantum.* *Proteſt.* 1. Nullum exemplum dari poteſt vbi χειροτονεῖν ſignificat in cœtu eligere, ita vt ſuffragium vnius, aut duorum tantum expectetur. 2. Non negamus Paulum & Barnabam ſuffragia ſua contuliſſe, ſed ſolos illos. 2. χειροτονεῖν is dicitur, qui præeſt χειροτονία, quo ſenſu tribuitur Presbyteris primarijs vel Epiſcopis, aliquando apud Euſebium, vt lib. 6. cap. 43. & per Conſtantinum Imperatorem, in vita Conſtant. lib. 3. pag. 146. ſecundum editionem Stephani, declaratur, quod ſit *ῥυθμίσαι τὴν χειροτονίαν, moderari vel ſtatuere.*

cujus obſignatio & complementum in impoſitio manuum ponebatur.

32. *Proteſt*. Cyprianus vel potius Synodus Afri na apud Cyprianum, *epiſt.* 68. inter alia multa q profert pro populi jure in electione miniſtrorum, habet: *Plebs maximè habet poteſtatem, vel elige dignos Sacerdotes, vel indignos recuſandi: quod & ſum videmus de divina auctoritate deſcendere,* Bellarmin. 1. *Cyprianus tantum vult dicere ho exemplis divinis deſcendere. At exempla non ſu rem eſſe de iure divino, ſed præcepta Dei. Prote* Cyprianus dicere proculdubio *voluit*, quod di verbis dixit, *deſcendere hoc de divina auctoritate ſecundum divina magiſteria.* 2. Exempla quæ n dantur, vel approbantur à Deo, & rationibus illi tuntur, quæ à Deo præcipiuntur obſervari æquè unt rem eſſe de jure divino, atque præceptum ctum. Sed talia exempla proferuntur, & ita decl tur à Cypriano. Bellarmin. 2. *Cyprianus tribu pulo poteſtatem eligendi, & ſuffragandi, more tantum, non iudicis. Proteſt.* 1. Hoc non eſt, *mè habere poteſtatem eligendi, & recuſandi.* hoc ita fuiſſet, tum plebs eſſet *immunis à contagi licti, cum ſacerdote peccatore communicans*: quod prianus negat. 3. Tum etiam non *teneretur à pec re Præpoſito ſeparare ſe*: quod ille affirmat. Fruſtr. tè hæc omnia ſcripta fuiſſent plebi, ſi plebis non judicare.

33. *Proteſt*. Concilium Nicænum, in epiſto Alexandrinos, apud Theodoretum lib. 1. cap. 9. t populo poteſtatem eligendi. Bellarm. *Nihil aliud colligi poteſt, quam tum cœpiſſe conſuetudinem, pulus electioni admiſceretur. Non autem ind co tur id eſſe de jure divino. Prot.* 1. Non loquitur S dus de *conſuetudine*, ſed, diſertis verbis, de *legibu ſanctionibus* Eccleſiæ. 2. Tum non cœpiſſe hanc ſuetudinem, ſatis eſt manifeſtum, & ex antè di

tiam ex eo quod tam vniverſalem approbationem habuit à Concilio Nicæno, atque etiam Imperatoris Conſtantini, in epiſtola quem ſcripſit ad Antiochenos, apud Euſeb. de vita Conſt. lib. 3. 3. Ius divinum, adverſos Pontificios, hoc modo probatur: ex natura rei, egregiè illuſtratur.

34. *Proteſt.* Teſtimonium præbent electioni plebis Concilia, Patres, Imperatores, Iura Civile & Canonicum, Hiſtoriæ, Pontificij, Pontifices ipſi &c. Bellarm. 1. *Non teſtantur eſſe de iure divino.* *Proteſt.* 1. Supponunt & illuſtrant jus divinum. 2. Teſtantur poteſtatem quam Papa ſibi, & ſuis jam arrogat, non eſſe juris divini. 3. Tam vetus, & tam diuturna conſuetudo, apud Pontificios, in ijs quæ favent eorum tyrannidi & ſuperſtitioni, vim habere juris divini. *Conſuetudo* (ait Bellarm. c. 3.) *eſt optima iuris interpres.* Bell. 2. *In his omnibus, vno vel altero exceptis, nulla fit mentio electionis, ſed tantum poſtulationis, vel teſtimonij.* *Proteſt.* Et aperte falſum hoc eſt: & vanum: quia poſtulatio eſt electio imperfecta, & teſtimonium neceſſario prærequiſitum, vt cauſa, vim habet plane ſimilem & æqualem. Bellar. 3. *Populus elegit ex conceſſione Pontificum.* *Proteſt.* Eadem conceſſione qua calicem olim, aut etiam panem ipſum, in Cœna Dominica participavit.

CAP. 3.

De Ordinibus Miniſtrorum.

Quæſtio tertia eſt de diſtinctione Clericorum, ſeu Miniſtrorum Eccleſiæ.

THESIS I.

BEllarm. *Diſſentimus ab adverſarijs de numero, de antiquitate, & de effecto Clericorum* *Prot.* Prima & primaria diſſenſio hic ſophiſticè occultatur.

Non

Nos enim vel maximè in eo à Pontificijs diſſenti-mus, quod illi inter Eccleſiæ Miniſtros numerant cre-aturas humanas: nos autem nullos Miniſtros Eccleſi-aſticos agnoſcimus, præter illos quos Chriſtus inſtitu-it & Eccleſiæ in Scripturis commendavit. Ex ſeptem illis ordinibus quos nos obtrudunt, quinque ſunt, quo-rum ipſimet fatentur nullam haberi mentionem ex-preſſam in Scriptura. Filiucius Ieſuita de Caſib. conſcientiæ, par. 1. tract. 9. cap. 1. Cum tamen 1. Mi-niſtri omnes Eccleſiaſtici debent *à Deo conſtitui in Ec-cleſia*, 1. *Cor.* 12. 28. *à Christo donari*, *Eph.* 4. 11. *conſtitui à Spiritu Sancto*, *Act.* 20. 28. 2. Debent *Spiritu* Sancto accipere *dona* ſuis muneribus conve-nientia, 1. *Cor.* 12. 4. 3. Debent *Miniſteria* obire Christo *Domino* directè pendentia, *verſ.* 5. 4. De-bent *operationes* exercere, Deo ipſo in ipſis agente *ve-*6. Qui igitur hoc ſibi arrogant, vt novos miniſtros in Eccleſia conſtituant, Eccleſiaſticos propriè dictos ij, 1. peccant in Deum, Chriſtum, & Spiritum Sa-nctum, quorum locum & thronum non verentur occupa-re 2. Injuriam faciunt ſuis illis creaturis, quos ſine facultate idonea, & ſpe benedictionis, quaſi truncatis pedibus, aut cruribus fractos, ad negotia longè ma-xima protrudunt. 3. Graviſſimam inferunt injuriam Ec-cleſiæ Dei, quum illas adminiſtrationes admittunt quæ & inutiles ſunt ſibi, atque etiam ingratæ Domi-no & ſponſo ſuo, Chriſto. Præterea Bellar. cap. 2. con-tendit miniſtros eſſe *Clericos*, *quia illi ſunt ſors Domi-ni*, *& dominus eſt eorum ſors*. Major autem præ-ſumptio, vix poteſt cogitari, quàm præſcribere Domi-no quos & quales habebit, pro ſua ſorte ac hæreditate & quibus ipſe ſors erit.

2. Bellarm. *Ordo Eccleſiaſticus vel accipitur pro ſig-no certo ritu ſacro & ſolemni, confertur ab Epiſc. & ad certum miniſterium ſacrificio divino exhiben-dum refertur: cuius generis ſunt ſeptem: Sacerdos: Dia-conus, Subdiaconus, Acolytus, Lector, Exorciſta,* Ost-

Oſtiarius: *vel communiter, qui quomodocunque dedicatur divinis obſequijs, etiamſi non referatur ad ſacrificium: & hoc modo, Monachi, virgines, viduæ Deo ſacratæ, & laborantes in ſepeliendis defunctis, ordines dicuntur.* *Proteſt.* 1. Abſurdum commentum eſt ex Idololatria miſſatica profectum, quod ordo Eccleſiaſticus definitur, per relationem ad Euchariſtiam, magis quam ad Baptiſmum, aut prædicationem verbi. 2. Durandus jam olim figmentum iſtud refutavit: in *ſent.* 4. *d.* 24. *quæſt.* 6. dum oſtendit, quod hâc ratione Epiſcopatus eſſet ordo propriè dictus: quia ſcil. *Nobiliorem & propinquiorem habitudinem habet ad Sacramentum Euchariſtiæ, poteſtas Epiſcopalis, ordinans miniſtrum, ad eius conſecrationem, vel confectionem, quam minorum ordinum poteſtas, diſponens populum, tantum ad eius ſuſceptionem.* 3. Quod autem refertur ad Euchariſtiam ſub ratione ſacrificij propriè dicti, hoc facit ſemper illos Ordines Pontificios ſeptem gradus ſacrilegij ſpiritualis. 4. Epiſcopus non debet in definitione collocari; quia minores ordines poſſunt ſecundum Pontificios à Presbytero, vel Abbate, ex commiſſione aut delegatione conferri. Filliucius *cap.* 5. 5. *Ritus* illi *ſacri* quibus conferuntur iſti ordines (ſi vnum ſaltem excipias) ſunt ludi ludificabiles: & Ordines ipſi ritibus illis non obſtantibus, dividuntur à Scholaſticis, in *ſacros* & *non ſacros*. Bonaventura in 4. *d.* 24. *Durand. Rational. lib.* 2. *cap.* 1. 6. Pontificij non habent ſeptem iſtos ordines, in ſacrificij ſui celebratione, niſi cum Papa, (vt Durandus ibid.) *celebriter miſſarum ſolemnia agens, ſex habet ſecum ordines:* inter quos tamen neque *Exorciſtæ*, neque *Oſtiarius*, neque etiam *Lector* nominantur: ſed *Epiſcopi & Cantores* eorum vices gerunt: & tamen Sacramentum, & perfectionem in illo numero ſenario docte obſervat Durandus. ibid. 7. Nullam cauſam aut rationem adfert Bellarm. cur varij ex iſtis ordinibus quos propios appellat, non ſint *communibus*

bus annumerandi: ita vt ſint *officia* communia,ne
niſterij determinati gradus. 8. Si communit
Ordines,qui *quomodocunque dicantur de diuini
quijs*,tum omnes Chriſtiani habent ordinem ſa
& pertinent ad Clerum. Neque certè hypodiacc
ctores,oſtiarij,magis olim ordinabantur,quam l
niſſæ,vel vt à quibuſdam Græcis vocabantur,P
teriſſæ: nam & iſtis manus imponi ſolebant: (
*Chalced.can.*14 Imo & omnibus baptizatis:ſic
ronymus contra Luciferianos teſtatur: *an neſci
quit) Eccleſiarum hunc eſſe morem, vt Baptizati
manus imponantur?*

3.Bellarm. *Clemens lib.* 8.*conſtitut.* *omniu
ordinum ritus declarat. Ignatius in epiſt. ad
chenſes ſalutat ſex ex iſtis ordinibus.* *Proteſt.* 1.
larm. ipſe in libris de ſcriptoribus Eccleſiaſticis
tur illos libros Clementis ,eſſe *apochryphos,nulli
minis , improbatos , corruptos , & depranato*
Ignatij Epiſtolam ad Antiochenſes, *ad manus*
& Hieronymi non perueniſſe. Præterea Ignat
lutat *Cantores*, & *laborantes*, qui non ſunt or
& inſalutatum præterit totum ordinem *Acolyt*
2. Fatentur ipſi Pontificij , Ordines iſtos non
in Eccleſia prima. *Durand. Rational. lib.* 2.
*Sacerdotes & Diaconi tantum nominantur ab A
lo: cæteri Ordines , poſtea adiecti ſunt propter
titudinem credentium. Bonauent. in* 4. *di
n.* 67. 68. *In Eccleſia primitiua, ordines non
explicati & diſtincti , vt nunc.* Scotus in R
in eandem diſtinct. neque in principio fuiſſe,
nunc neceſſarios eſſe tot ordines , affirmat. *I
mitiua Eccleſia , &c. Nunc vero non eſt tan
votio, ad ſumendum corpus Chriſti , quod nece
io: miniſtros habere, imo nunc quatuor Ordine
feruntur ſimul , ſed tempore medio , &c.* 3.
veteres in ſeculo ſecundo, mentio quidem fit
rum nominum : non tamen apparet, quod mi

illi Ordines, gradus habebantur determinati miniſterij Eccleſiaſtici, nedum ad ſacrificium propriè ſpectantis: ſed officia quædam in ſe communia, liberè ab Eccleſia, certis quibuſdam impoſita, qui hoc pacto, exercebantur aliquo modo ad miniſterium verè divinum. 53

4. Bellarmin. *Reſtat officium. Dicamus de ſingulis, proteſt.* Fruſtraneum eſt, & ridiculum de minorum (vt vocantur) & non ſacrorum Ordinum officijs, anxiè diſputare: Quia 1. Non ſunt legitimi gradus Miniſterij ſacri, ſicut jam ſatis eſt declaratum. 2 Apud ipſos Pontificios officiorum nulla hebetur ratio in ſcenica eorum ordinatione. *Tota die videmus* (ait *Bonauen. in 4. d. 25. num. 34.*) *parnulos ad ordines minores promoueri, qui nec ſciunt quid ſit ordo, nec quid bidetur.* 3. Notum eſt, in pleriſque Pontificiorum Eccleſijs, horum omnium Ordinum officijs defungi Sacrificulum, cum cuſtode Templi, puero aliquo forte in partem etiam puerils ludi vocato, cum miſſa vulgagari modo celebratur. 4. Vni eidemque, homini, omnes inferiores ordines ſimul apud ipſos committi ſolent, ſine vlla cogitatione, vel conferentis, vel ſuſcipientis, de efficijs annexis vnquam attingendis, Nobili, per ſaltum, Epiſcopo creando, funes campanarum & claves, &c. in manus tradunt, cum mandato, vt obſervet tempora pulſuum, juſto tempore aperiat & claudat templum, ejuſque ſupellectilia bonâ fide cuſtodiat: librum lectori aperiat: candelas accendat, &c. Diacono etiam obediat: cum ille idem eodem tempore ſupra hæc omnia munera ad Epiſcopatum elevatur: ita vt officia iſta ſint in nuda ſpectacula, vaniſſimarum cæremoniarum, & puerilium ludorum redacta. His igitur omiſſis quid Bellarmin. habet de Diaconis, & Presbyteris beviter videamus.

De

De Diaconis.

5. Bellarmin. *Diaconorum erat (præter officium* ... *tiones colligendi, & opes Eccleſiæ adminiſtrandi)* ... *am Sacrificanti ſacerdoti aſſiſtere ac miniſtrare,* ... *pulo diſtribuere Euchariſtiam.* Proteſt. 1. Min... re ſacrificanti, & diſtribuere Euchariſtiam, non... tinent ad eſſentiam, vel vllo modo ad inſtituti... Diaconorũ, ſicut apparet ex *Act. 6. Omni ex parte* ... (ait Cajetanus in illum locum) *quod ſeptem el*... *erant Diaconi, hoc eſt, Miniſtri non altaris, ſed m*... *rum, nam ad Diaconos altaris ſpectaret, vacare* ... *oni, & verbo Dei: è regione autem iſtorum, d*... *nos vero orationi, & verbo Dei inſtabimus.* ... 1. *Tim.* 3. *Non legimus alios in ſacra ſcriptura* ... *conos, quam illos in Actis Apoſt. inſtitutos mi*... *temporalium Eccleſiæ.* 2. Neque ex Scripturis ... que ex antiquiſſimus Eccleſiaſticorum ſcriptorum ... teſt probari, diaconos tale quid factitaſſe. 3. A... re potuerunt Diaconi Miniſtro cænam admini... ti, ſicut & nunc, in Eccleſijs quibuſdam refor... ſolent ex officio communi, non ex ordinatio... terminata, 4. Diſtributio Euchariſtiæ, temp... poſtolorum, nec requirebat, nec admittebat c... Diaconi aut miniſtri alicujus determinati, vt i... deret inter benedicentem & communicantes. C... *rim ego* (ait Cajetanus in *Matth.* 26.) *quod ſi*... *licem vnus diſcipulus dedit alij, ita patinam cu*... *ſancto, propinquiores Ieſu, remotioribus ſucceſſi*... *rexerunt. Acceperunt à Ieſu, non manu ad man*... *ex menſa.*

6. Bellarm. *Non eſt credibile, impoſitione m*... *Apoſtolos vſuros fuiſſe, ſi ſolum miniſterium* ... *rum Diaconis committere voluiſſent.* Prot. 1. Cu... perum, viduarum, pupillorum, & peregrinorum, ... latio charitatis, & conſervatio pacis Eccleſiæ

it Apoſtolis tam vilis,atque eſt in oculis Pontificio-um.2.Bellarm.ipſe *cap.*7.iſtorum Diaconorum offici-m ad ſolas menſas reſtringit, ſic enim reſpondet, de orum electione,ne ſit exemplum eligendi Paſtores: *Iſte locus non eſt ad propoſitum: nos enim agimus de e-ectione Paſtorum, qui præficiuntur Eccleſiæ regendæ: ſi autem Diaconi erant præficiendi menſis.* Bellarm. *antea viduæ miniſtrabant menſis,nec tamen certo ritu ordinabantur.* *Proteſt.*1. Sine vlla probatione, gratis oc affirmatur, *viduas ante miniſtraſſe.* 2. Qui mini-ſtrabant antea non habuerunt Miniſterium ſtabile ſibi ommiſſum,ex directione Spiritus Sancti, & Eccleſiæ lectione.3.Ipſis Diaconiſſis viduis quæ miniſtrabant auperibus & peregrinis,manus olim imponebantur. *Concil.Chalced.can.*14.

7.Bellarm. *Diaconorum erat tempore ſacrificij, E-vangelium legere.* *Proteſt.*Neque ab initio factum eſt oc ſemper à Diaconis : neque in eo quidquam eſt, quod non poſſit fieri, vel à Presbytero, vel etiam à quolibet fideli gravi, & legendi perito.

8.Bellar. *Diaconorum erat baptizare, prædicare, &c.vt docent exempla Stephani,& Philippi, Actor.*7. *&* 8. *Proteſt.*1.Prædicare aliquo modo,ex occaſio-e,atque etiam eodem modo,quo Stephanus & Philip-us hoc feciſſe narrantur, convenit cuilibet fideli, ſe-cundùm menſuram illam donorum quam accepit. *Om-nes diſcipuli diſperſi euangelizabant ſermonem Dei. Actor.*8.*verſ.*4. Mulier captiva apud Iberos prædica-it: & Rex nondum baptizatus ab illa muliere inſti-utus idem fecit. *Ruffin.lib.*10.*cap.*10. Edeſius & Fru-entius, adhuc privati Indorum fuerunt Præcones. Theodoret. *lib.*1.*cap.*24. *Ruff.lib.*10.*cap.*9. *Niceph. lib.*1.*cap* 23. Origenes , nondum impoſitionem manuum adeptus in ipſa Eccleſia docebat, *Euſeb. lib.* 6. *cap* 20. quod ejus factum ab Alexandro Hi-eroſolymitano Epiſcopo , ac Theoctiſto Cæſarien-ſi defenditur illuſtribus exemplis Evelpii , Paulini,

&

& Theodori, qui idem fecerant cum approbatione; ibid.2. Philippus non baptizavit qua Diaconus, ex ordinaria poteſtate, ſed ex revelatione ſingulari: ut apertè colligitur ex *Actor.* 8. 26. Clemens enim ille, cuius auctoritatem Bellarm. in hac ipſa cauſa, & hoc ipſo capite laudat, *Conſtit.lib.6.cap.7.* dicit Philippum iſtum fuiſſe Philippum Apoſtolum, non Diaconum.

9.Bellarm. *Eſt tamen obſeruandum, hæc omnia, & præcipuè officium prædicandi, propria Epiſcoporum eſſe, ita vt ne Presbyteris quidem prædicare liceat, niſi ex Epiſcopi mandato, aut conſenſu.* *Proteſt.*1. Obſervandum igitur eſt, Diaconos non fuiſſe inſtitutos ad prædicandum, baptizandum, &c. ſi enim ordinarentur ad illa præſtanda quæ propria ſunt Epiſcoporum, tum Epiſcopi eſſent, non Diaconi ordinati. 2 Obſervandum etiam, Epiſcopos Papales non eſſe Epiſcopos, quia non occupantur in illis, quæ propria ſunt Epiſcoporum. 3. Manifeſtè falſum eſt, quod hic affirmatur, nullis Presbyteris licitum eſſe prædicare, niſi ex mandato & conſenſu Epiſcopi. Officium enim prædicandi vbique in Novo Teſtamento, à Deo ipſo mandatur Presbyteris immediatè, nuſquam autem Epiſcopis vllis ordinariis à Presbyterorum ordine & gradu, diſtinctis. Poſtea quidem (vt Hieronym. loquitur ad Nepotian.) *peſſima conſuetudo fuit, in quibuſdam* (non omnibus) *Eccleſiis tacere presbyteros, præſentibus Epiſcopis*, in eodem loco cœtu, vbi Epiſcopus quotidiè concionabatur. ſed hoc tamen ab eodem Hieronymo, tribuitur *inuidiæ & ſupercilio* Epiſcoporum, ſicut etiam à jure Canonico *Diſt.95.cap.1.* & Hieron. ad Ruſticum. Epiſcopos, ob hoc, dicit, *inuidiâ diabolica tentationis fuiſſe inflatos quia nolebant Presbyteros facere, quod iubentur à Deo iniuſtiſſimos fuiſſe, & ſolos voluiſſe in Eccleſia potentes eſſe.* Hæc omnia in jus Pontificium referuntur à Gratiano, *Diſt.95.* 4. Si totum hoc concederetur Bellarmino Presbyteros ſcil. prædicare, & baptizare, ex manda-

t conſenſu Epiſcoporum : non tamen ſequeretur in-
è(ex Bellar. ſententia) hoc officium proprium eſſe E-
iſcoporum, non Presbyterorum, nam vſus etiam cla-
ium quem habent Presbyteri in foro interiori, (ſecun-
ùm Pontificios) pendet ex mandato & conſenſu eo-
um qui juriſdictionem habent externam: Bellarm de
unt. lib. 4. cap. 22. officium tamen ipſum non eſt pro-
rium eorum.

CAP. 4.

De Diſtinctione Epiſcopi, & Presbyteri.

Bellarm. *Exiſtit quæſtio, Sitne Presbyter idem omnino quod Epiſcopus, ac præſertim iure diuino.* Proteſt. Quæſtio hæc inſtituitur à nobis, on *præſertim*, ſed tantummodò, *de iure diuino*: jus umanum ſilere debet in Theologia, vbi agitur de ve-itate, ac voluntate divina. Intelligi debet hæc quæſtio, e Presbyteris *laborantibus in ſermone & doctrina*, Tim. 5. 17. quomodo etiam Epiſcopi deſcribuntur a-d Euſebium, *l. 7. cap.* 13. οἱ τῷ λόγῳ προεστῶτες. Fu-e enim in primitiva Eccleſia, aliud etiam genus Preſ-terorum gubernationi tantum attendentium, teſta-r Origenes, tomo 3. contra Celſum, ſicut habetur in us Philocalia, *cap.* 18 vbi cùm Celſus exprobrat do-oribus Chriſtianis, quaſi ſtolidos quærerent audito-s: reſpondet inter alia, Chriſtianos doctores primò ſcernere, & explorare ſuos auditores, προβασανίσαντες; & ex probatis duos ordines ſtatuere, vnum incipienti-um, (qui ab aliis catechumeni vocantur) alterum per-fectiorum: & inter perfectiores; (ait) εἰσί τινες τεταγμέ-νοι πρὸς τὸ φιλοπευστεῖν τοὺς βίους, καὶ τὰς ἀγωγὰς τῶν προσιόν-των, &c. id eſt, (interprete Tarino) *Nonnulli præpoſiti ſunt, qui in vitam & mores eorum qui admittuntur inqui-*

inquirant: vt qui turpia committunt, eis commi
tu interdicant: qui vero ab iſtis abhorrent, ex
complexi, meliores quotidie reddant.

2. Bellarm. *Fuit antiqua hæreſis Aerij, nihil in*
inter Epiſcopum & Presbyterum Proteſt. 1.
modi hæreſeos nulla mentio habetur in Concili
etiam in hiſtoria Eccleſiaſtica. 2. Auguſtinus
piphanio hunc titulum tribuit huic ſententiæ
lias, ſed incertum ſe fatetur quænam eſſet *regul*
finitio hæretici: in præfatione. Epiphanii auten
pore hæreticus vocabatur Aërius, non propter
tiam iſtam, ſed propter ſegregationem quam
cit; ſic enim Patres Concilii Conſtantino
primi, *Canone ſexto*, qui in codice canonum,
Hæreticos autem dicimus, eos qui olim ab Eccleſ
cati ſunt; & qui poſtea à nobis anathematizat
ter hos autem, & qui ſe ſanam quidem fidem
προσποιουμένους; ſubaſſumunt, ſegregauerunt aut
& aduerſus canonicos noſtros Epiſcopos congreg
faciunt. Aërius fuit inter hos poſtremos forſan
hanc ſententiam & ejus tuendi modum. Epiph
tem defenſionem quam ſententiæ Aërii, & ej
mentis oppoſuit ineptam fuiſſe, Bellarm. ipſe f
probat, *cap.* 15. auctoritas igitur ejus, hac in pa
guam vim habet. 3 Si hæreſibus apud Pontific
numeretur hæc ſententia, hoc non eſt mirandu
reticus enim in papatu definitur, *qui non credi*
nibus quæ in Eccleſiis Romana pro veris tradunt
19. *cap. Nulli*. Hæreſis fuit olim, ſi quis Antipo
affirmaret. Aventin. *Annal. lib.* 3.

3 Bellar. *Eccleſia Catholica docet, iure diui*
copum Presbytero maiorem eſſe, tum ordini
te, tum etiam iuriſdictione. Concil. Trident. ſeſſ.
ologi in 4. ſent. diſt. 24. Thom. 2. 2. q. 184. a. 6.
1. Mirum eſt Eccleſiæ Catholicæ hanc eſſe doc
quæ non poteſt ex vllo Concilio declarari, niſi
dentino, ex juratis mancipiis Papæ conflato: r

heologis vllis, præter Scholaſticos. 2. Concilium i-am Tridentinum non definivit Epiſcopos Presbyte-is ſuperiores *iure diuino*: quamvis hoc omni conatu erint Hiſpani, vt illis verbis conſtitueretur canon. ierarchiam quidem dicunt *diuina ordinatione* eſſe ſtitutam, ſed iſtam phraſin fraudulenter inſeruerunt gati, ex ſententia Lanezii Ieſuitarum generalis, qui diſtinctionem excogitavit inter *jus diuinum*, & *Ordi-tionem diuinam*: Illa enim dicebat eſſe de jure divi-o, quæ à Deo ſolo pendent, tam in vniverſali, quam i particulari, & omni tempore: Ordinationis autem ivinæ, quæ à Deo ſolummodo veniunt in vniverſali, particularia homines exequuntur. *Hiſt. Concil. Trid.* l.7. 3. Scholaſtici nihil omninò dicunt, *de iure di-ino*, quoad poteſtatem propriam Epiſcoporum. Solent autem dignitatem quandam & officium tribuere E-piſcopo, ſupra Presbyterum: ſicut etiam & Archipreſ-bytero, Archiepiſcopo, Metropolitano, Primati, Patri-archæ ſed inter omnes veteres Scholaſticos, ne vnus quidem reperitur, qui iſtas differentias peti docet ex iure diuino. *Durandus in 4. ſent. diſt. 24. q. 5.* ſatis aper-te indicat, ſuo judicio, Epiſcopi ſuperioritatem ex or-dinatione Eccleſiaſtica pendere, non ex inſtitutione divina: & *q. 6.* docet expreſsè, Epiſcopum nihil aliud eſſe, quam *Presbyterum perfectum, aut completum.* Imperfecti verò paſtores non ſunt tales ex jure divino, à Deo enim exigitur, vt omnes *Miniſteriū ſuum imple-ant, Col.* 4, 17. Totum hoc myſterium optimè explica-tur à Cardinali Cuſano, de *Concord. Cathol. l. 2. c. 13.* *Omnes Epiſcopi, & forte etiam Presbyteri, æqualis ſunt poteſtatis, quoad iuriſdictionem, licet non executi-onis: quod quidem exercitium exequutiuum, ſub iure poſitiuo clauditur, & reſtringitur, &c. vnde ceſſante cauſa ſtatuti illius, tunc ceſſant illa poſitiua iura.*

Argu-

Argumenta Bellarmini.

4. Bell. *Epiſcopus maior eſt Presbytero, ordinis poteſtate, idque iure diuino.* Prot. Non audet Bellarm. dicere Epiſcopum eſſe ſuperiorem, quantum attinet ad Ordinem: quia Scholaſtici omnes contrarium docuerunt: mutat igitur phraſin, & ſuperiorem eum facit *quantùm ad ordinis poteſtatem.* Sed ſuperior non poteſt eſſe ordinis poteſtate, qui non eſt ſuperior ordine: quia ordo & poteſtas ordinis, ex natura rei, & jure divino, pari paſſu, vel gradu incedunt: ita vt Ordo definiatur per jus ac poteſtatem. Et certè cùm omnis poteſtas ordinis ſit poteſtas clavium, ac claves non alio gradu à Deo traduntur Epiſcopis, quam Presbyteris: fieri non poteſt, vt habeant illi majorem ordinis poteſtatem, jure divino.

5. Bell. *Solus Epiſcopus poteſt ordinare Presbyteros, teſte Epiphanio, Damaſo, Concilio Ancyrano, & A[illegible]chano, Chryſoſtomo. Theodoreto, Theophylacto, OEcumenio, Hieronymo.* Prot. 1. Ius divinum eſt, quod divinitus promulgatur. Deus autem non promulgavit ſ[illegible] jus per iſtos teſtes: primo, eorum igitur teſtimonium non eſt ſufficiens probatio, niſi ex Scripturis loquatur. 2. Nihil teſtantur de iure divino. 3. Ne fa[illegible] quidem teſtantur, niſi longo tempore poſt Eccleſiæ faciem primam, & divinam. 4. Concilium Ancyranum contra teſtatur, Presbyteros poſſe ordinare, *ſed non in aliena parœcia, ſine literis Epiſcopi.* Hieronymus ſuo tempore loquens, in omnibus Presbyterum Epiſcopo parem facit, præterquam in ordinatione. *Ordinis* autem (iudicio Marſilii Patavini, defenſoris Pacis dict. 2. cap. 15.) *Non ſignificat collationem ſacrorum ordinum, ſed œconomicam poteſtatem regulandi, vel dirigendi ritus.* Reliqui vel nihil habent ad rem; vel præiudicio, & conſuetudine ſuorum temporum loquuntur.

Bell. *Eſſe ex iure diuino, vt ſoli Epiſcopi ordi-*
inde colligitur, quod habebatur irritum, ſi quid
re feciſſent, qui veri Epiſcopi non erant. Gregor.
& Damaſus. *Proteſt.* 1. Non ſequitur ratio ab
uòd à quibuſdam, iiſque non antiquiſſimis, *ha-*
tur, ad *eſſe de iure diuino.* 2. Habebantur etiam
r ordinationes, *ſine titulo,* Concil. Chalced. can.
dist. 70. cap. Sanctorum. *Sine tribus Epiſcopis,*
cum Metropolitano per Vicarios Epiſcoporum:
pſos Epiſcopos denique extra ſuas diœceſes, abſque
s, Factæ. Et tamen Pontificij non pronuncia-
t tales ordinationes irritas eſſe jure divino.
. Bell. *Soli Epiſcopi, vt ordinarij Miniſtri poſſunt*
rmare baptizatos: nec non templa & altaria con-
re, Act. 8. *Proteſt.* 1. De conſecratione templo-
, & altarium, non laboramus. Parietes dealbati,
unt eſſe parietum, & lapidum, vnici conſecratores.
confirmatio baptizatorum, quatenus juris divini
uid in ſeſe habet, & ex eo ſpectatur, æquè ſal-
convenit Presbyteris ac Epiſcopis. Satis hoc
bari poteſt ex jure ipſo Canonico, diſt. 95. & evin-
illa Hieronymi ratione, *quid maius eſt Chriſto?*
quid poteſt corpori & ſanguini eius anteponi?
Apoſtolus Act. 8. non fuerunt Epiſcopi, non miſſi
onfirmationem ordinariam.
. Bell. *Epiſcopi id ſunt in Eccleſia, quod erant Pon-*
es in Veteri Teſtamento: id Presbyteri apud nos,
illic minores Sacerdotes: Pontifices autem ibi iu-
ictione maiores erant Sacerdotibus: ergo & Epi-
i Presbyteris. *Proteſt.* 1. Bellarminus antea de
tif. voluit ſui Papæ ſingularem poteſtatem proba-
x Pontificis Iudaici figura & exemplo: hic vero
vnius Papæ locum ſurrogat infinitum numerum
iſcoporum. Et figuræ igitur illius, & argumenti
vtriuſque vim omnem perimit ipſe. 2. Chriſti fi-
a fuit Pontifex Iudaicus, non Papæ, aut Epiſcopo-
. 3. Si id Epiſcopus eſſet in Novo Teſtamento con-
ſtitutus

ſtitutus ejuſdem generis cum Pontifice Iudaico, tunc omnia illa quæ ſingulariter ad ipſum ſpectant, fuiſſent æquè clarè, & diſtinctè, nobis in Teſtamento Novo tradita, ac illius omnia fuerunt in Veteri Teſtamento: ſed hoc nemo ſanus affirmabit. Bell. *Nulla ratio patitur, vt diſtinctior fuerit Hierarchia in Teſtamento Veteri, quam in Novo.* Proteſt. 1. Miniſterium eſt magis diſtinctum, in Paſtoribus, Doctoribus, Diaconis, quam ſi Epiſcopus Papalis additus, ſ... ciat cœteros ſuos ſervos. 2. Eadem ratio permittit aliam eſſe differentiam adminiſtrationum, in Novo quam in Veteri Teſtamento, quæ voluit alia eſſe ſacra adminiſtranda, aliam Eccleſiæ formam externam, & alias leges, nihil de diſtinctione Iudaica ſimili loquentes. 3. Quod autem hoc argumento innuit Bellarm. juriſdictionis poteſtate diſtingui Epiſcopum à Presbytero, totum illud contra eſt. Nam 1. Iuriſdictio apud Iudæos, non fuit penes vnum Pontificem. 2. Epiſcopi *titulares*, vel *annulares* à Papa creantur, qui Epiſcopalis ordinis habent poteſtatem abſque vlla juriſdictione, & in aliorum Epiſcoporum Diœceſibus, exequuntur illa quæ ſunt ordinis. Ait pag. 2. l. 3. c. 29. Iuriſdictio igitur Epiſcopo non eſſentialis. 3. Presbyteros vero, Parochos, vel Plebanos juriſdictionem habere, & excommunicandi poteſtatem, ex jure ipſo Canonico, communi, ... quido probat Iohannes Fileſacus Theologus Pariſienſis, in commentario de Epiſcoporum auctoritate ex tit. de off. Iud. ord. lib. 1. Decret. c. 3. ſect. 4. Non poteſtate, ſed executione poteſtatis diſtingui Presbyteros ab Epiſcopis, idque eccleſiaſtico jure ſolo, docuit olim Nicholaus Cuſanus, de concord. lib. 2. cap. 13. *Patet omnes Epiſcopos, & fortè etiam Presbyteros, æqualis poteſtatis eſſe quoad juriſdictionem, licet non executionis: quod quidem exercitium executivum ſub certis poſitivis reſtringitur, &c. Vnde ceſſante cauſa ſtatuti illius, tunc ceſſ...*

la p'ſtina iura.

9. Bellarm. *Apoſtoli iure diuino, maiores fuerunt ptuaginta Diſcipulis: ſed Epiſcopi Apoſtolis ſucce-unt, & Presbyteri ſeptuaginta diſcipulis: ergo Epi-copi Presbyteris maiores ſunt iure diuino. Proteſt.* . Niſi aſſumptione, Epiſcopi ita dicantur ſuccedere ‍poſtolis, vt ſint etiam Apoſtoli, vel eundem gra-dum cum ipſis obtineant, idque iure diuino, ſyllo-giſmus eſt falſus, quoad formam, & nihil concludit. . Si autem ſic intelligatur aſſumptio, tum negatur, t manifeſtè falſa. Bell. ipſe de Pontif. lib. 4. c. 25. hæc abet verba: *Epiſcopi non ſuccedunt propriè Apoſto-li, quoniam Apoſtoli non fuerunt ordinarij, ſed xtraordinarij, & quaſi delegati Paſtores, qui-bus non ſucceditur, Epiſcopi nullam partem ha-ent veræ Apoſtolicæ auctoritatis. Eodem modo ccedunt Epiſcopi Apoſtolis, quo Presbyteri diſcipu-i 72. At conſtat Presbyteros illis propriè non ſuc-dere: ſed ſolum per ſimilitudinem. Nam diſcipuli li 72. non fuerunt Presbyteri, nec vllum ordinem, ue iuriſdictionem à Chriſto ſuſceperunt.* 4. Sicut poſtoli in auctoritate Apoſtolica nullos habuerunt ccesſores, ex confeſſione Bellarm. ſic nec in or-ine Epiſcopali, vllos potuerunt habere, quia illum dinem Apoſtoli nunquam habuerunt. *Simul* (ait ellarmin. ibid.) *fuerunt in Eccleſia Apoſtoli & piſcopi: ſed non ſucceditur propriè niſi præcedenti.* operis verò parte illa, quæ ſemper eſt Eccleſiæ ceſſaria, Presbyteri ſuo modo ſucceſſores ſunt A-ſtolorum: Epiſcopi autem quales nunc dicuntur, nullo omnino modo. Si nonnulli Patrum lu-nt iſtiuſmodi comparationibus, vſum poſteriorum mporum ſpectantes, hoc jus diuinum non attin-. Patres enim aliquando, vt Bellar. fatetur cap. 15. cunt Presbyteros *locum Apoſtolorum*, imo ipſius *Chriſti.* tenere.

10. Bell. *Matth. 24. 45. Fidelis ſeruus & prudens,*

&c. hæc verba Hilarius, & cæteri Patres de Epiſcopi dicta eſſe volunt. Proteſt. 1. Hæc eadem verba Bellar. de Pontif. lib. 1. cap 9. intelligi contendit, *de vno Petro*, excluſis omnibus alijs, etiam Apoſtolis ipſis: quomodo igitur poſſint ad omnes Epiſcopos extendi? 2. Si à quibuſdam Patribus applicentur hæc verba ad Epiſcopos, non ſequitur inde quod propriè ſpectant ad ipſos. Origenes & Remigius applicat ad omnes prædicatores bonos: Chryſoſtomus etiam ad ſeculares poteſtates: Lyranus denique ad omnes. 3. Si propriè ſpectarent ad Epiſcopos, nihil tamen inde ſequeretur quod pertinet ad quæſtionem.

11. Bell *Act. 20. 21. Spiritus Sanctus conſtituit vos Epiſcopos, regere Eccleſiam Dei. Proteſt.* Iſti Epiſcopi tales fuerunt, quales multos tum habuit vna Eccleſia Epheſina, id eſt, *Presbyteri*, ſicut etiam diſertè vocantur, verſ. 17. *accerſivit Presbyteros Eccleſiæ*. Hoc vno modo jugulatur cauſa Epiſcopalis tota, ſicut gloſſa ipſa ordinaria in illa verba ex Hieronymo obſervat.

12. Bellar. *Si iure humano Epiſcopi Presbyteris præeſſent, inueniretur certè principium aliquod huius inſtitutionis, poſt Apoſtolica tempora. Proteſt.* 1. Neganda eſſet conſequentia, quamvis intelligeretur de ſeculo Tertulliani, qui primam facit mentionem ſummi Sacerdotis. Ipſe enim Tertullianus, non potuit invenire principium variorum rituum, quorum *traditionem prætendit auctricem, & conſuetudinem confirmatricem*. De corona mil. c. 3. & 4. illos tamen non juris eſſe divini Pontificij ipſi non affirmabunt. A nobis verò, qui & tot ſeculis à Principio ſumus remotiores, & annalibus eorum temporum deſtituimur, iniquiſſimum eſt poſtulare, vt vel omnium conſuetudinum veterum initium certum inveniamus, vel eas agnoſcamus pro inſtitutis divinis. Archiepiſcoporum, Primatum, & Patriarcharum, &c. Principia non definiunt Pontificij: neque ideò tamen pr[illegible]

illos Epiſcopis dicent, jure divino. 2. Satis eſt ad juris divini patrocinium huic aut illi conſuetudini adimendum, ſi principium eius non tradatur in Scripturis, quæ ſunt juris divini pandectæ.

13. Bellar. 1. *Tim.* 5 19. *Epiſcopus ſit iudex Presbyterorum. Proteſt.* 1. Nulla ibi mentio fit Epiſcopi, ſed Timothei Evangeliſtæ. 2. Nihil dicitur de iudice ordinaria juriſdictione armato. Accuſatio enim recipitur ab aliis præter judicem. 3. Presbyteri iudicandi fuerunt à Presbyteris, ſicut Prophetæ à Prophetis, 1. *Cor.* 14. 32. Timotheo dum adfuit actionem totam dirigente. 57

14. Bell. *Ignatius, Clemens, Dionyſius, Irenæus, Tertullianus, idem teſtantur de ſuis temporibus. Proteſt.* 1. Clementem eſſe à recentioribus corruptum; & Dionyſij ſcripta ignota fuiſſe vſque ad tempora Gregorij, fatetur Bellarm. ipſe in libello de Script. Eccleſiaſt. Ignatius eſt etiam dubiæ fidei: ſed tamen per *Pontificem* intelligit Chriſtum. Irenæus nullam comparationem habet Epiſcoporum cum Presbyteris: ſed per Epiſcopos intelligit Presbyteros illuſtriores. Tertullianus præſidentiam Epiſcopi tribuit *Eccleſiæ honori.*

15. Bell. *Omnia Concilia, etiam antiquiſſima, à ſolis Epiſcopis fuere celebrata. Euſeb. Prot.* Hoc eſt impudentia vincere non argumentis. Euſebius ipſe à Bell. ſic laudatus, diſertis verbis teſtatur, *Presbyteros & Diaconos* fuiſſe in Synodo Romana, lib. 6. cap. 43. *Presbyteros & Doctores fratrum in villis*, in alia Synodo fuiſſe præſentes, cum aliis ex *fratribus*. l. 7. c. 24. In alia *Presbyteros & Diaconos infinitos*, lib. 7. c 28.

16. Bell. *Multis in locis legimus Presbyteros ab Epiſcopis excommunicatos: nuſquam autem Epiſcopos à Presbyteris.* Prot. 1. Nuſquam legimus in Scripturis, excommunicandi ius eſſe vnius Paſtoris: ſed legimus eſſe cœtus coacti, 1. Cor. 5. 2. Poſtquam Epiſcopi fuerunt introducti, actus eiuſmodi ipſis attribui

ſolebant, quia præfuerunt illis, non quia ſoli eos perficiebant.

17. Bell. *Soli Epiſcopi ſolium ſiue thronum habent in Eccleſia, quod eſt poteſtatis indicium.* Proteſt. 1. Diu fuit antequam Paſtores Chriſtiani habuerunt thronos, quaſi inſignia poteſtatis. 2. Presbyteros etiam ſeſſum ſuum habuiſſe in throno, objicit Aërius, & Epiphanius non negat. Her. 75. *Epiſcopus ſedet in throno, & Presbyter etiam ſedet.* Euſebius etiam teſtatur, lib. 10. cap. 4. thronos plures fuiſſe in vno templo, εἰς τὴν τῶν προέδρων τιμήν. Plures ergo fuerunt in vna Eccleſia, ſedentes in thronis, & participes ejuſdem honoris, ac poteſtatis. Concilium etiam Laodicenum, can. 56. teſtatur Presbyteros cum Epiſcopo ſediſſe, ἐν τῷ βήματι, id eſt, vt à quibuſdam vertitur, in tribunalibus.

Argumenta noſtra.

18. *Proteſt. Phil.* 1. 1. Miniſtri vnius Eccleſiæ diſtribuuntur in *Epiſcopos & Diaconos.*

Bell. *Nomina illa, Epiſcopus & Presbyter, Apoſtolorum tempore communia fuerunt omnibus Sacerdotibus, licet res ipſa & poteſtates diſtinctæ eſſent.* Prot. 1. Priore capite, cum probanda fuit Bell. diſtinctio, ex jure divino, inter Epiſcopum & Presbyterum, ne vnum quidem attulit Sacræ Scripturæ locum, quo res & poteſtates iſtæ diſtinguuntur. Nunc autem concedit nomina hæc fuiſſe communia: Ex ipſius igitur conceſſis, concludere nobis licet, nullam omnino vel nominum, vel poteſtatum diſtinctionem, inter Epiſcopum & Presbyterum tradi in Scriptura Sacra. 2. Si res ac poteſtates, tum temporis, fuiſſent ita diſtinctæ, quemadmodum nunc ſunt; fuiſſet profecto æquè ridiculum, nomina ipſa promiſcuè vſurpare, ac ſi jam quis ſcriberet, ad *Epiſcopos & Diaconos Romanos.* 3. Si fuiſſent nomina iſta communia, cum tamen re ipſa (ex ſententia Bellarmin.) vnus tantum fuit Epiſcopus, & Presbyteri plures, præpoſterum

admodum fuiſſet, Presbyterorum. nomine & numero præterito, Epiſcopos in plurali numero nominare. 4. Ex ipſis Pontificijs, non pauci agnoſcunt evidentiam hujus teſtimonii tantam eſſe, vt res ipſas tum temporis communes fuiſſe, non nomina tantum, cogantur fateri. Sic Cardinalis Contarenus, in illum locum: *Eo tempore, qui Presbyteri erant, erant etiam Epiſcopi: Vterque ordo conferebatur Presbytero.* Dion. Carthuſ. *Per Epiſcopos intelliguntur Presbyteri (vt Haymo aſſerit) vnde dici ſolet, quod in Primitiua Eccleſia, Epiſcopi non diſtinguebantur à Sacerdotibus.* Azorius Ieſuita, p. 2. l. 3. c. 16. *Apoſtolorum temporibus paſſim presbyteri, qui in ciuitatibus conſtituebantur, ſimul etiam erant Epiſcopi.*

19. *Proteſt. Tit.* 1. 5. 7. Presbyteri ſunt Epiſcopi. Bell. *Nomina eo tempore communia erant. Proteſt.* Quamvis excuſari poſſet, ſi ex præjudicio, ſimplicior aliquis ſic interpretaretur ſalutationem præcedentem: hic tamen, vbi res ipſa, poteſtas, & proprietates Epiſcopi, æquè in commune tribuuntur Presbytero, ac nomen; tale ſubterfugium non eſt ferendum. 2. Si ſola nomina hoc in loco communicentur; debuiſſet nobis dicere Bell. vtri ordini propriè conveniunt res ipſæ, quæ habentur, v. 6. 7. 8. 9.

20. *Prot.* 1. *Tim.* 3. Apoſt. præcepta tradit de Epiſcopis tantum & Diaconis. Epiſcopi igitur fuerunt presbyteri, alias non fuiſſent prætermiſſi. Bellar. *Sub nomine Epiſcoporum comprehenduntur etiam Presbyteri. Paulus enim generatim inſtruere voluit Clerum vniuerſum. Proteſt.* 1. Ad nauſeam vſque obtruditur commentum idem de nomine. Sed ſi in omnibus locis communio nominis concedatur, hoc clarè importat communionem etiam rerum. 2. Si hic generatim tantum inſtruatur Clerus, locum illum indicari nobis poſtulamus, vbi ſpeciatim inſtruitur Epiſcopus à Presbytero diſtinctus. 3. Rationem expoſcimus, quare non, & nomine, & inſtitutione, æquè

diſtinguatur Epiſcopus à Presbytero, in Novo Teſtamento, ac in Veteri, Pontifex à minore Sacerdote, ſi ſimilis fuit diſtinctio munerum?

21. *Prot.* 1. *Tim.* 4. 14. Timotheo impoſitæ ſunt manus *Presbyterij*: non igitur tum temporis erant alii Epiſcopi Presbyteris maiores. Bell. *Nomine Presbyterij intelligitur chorus, ſiue cœtus* Presbyterorum, *id eſt, Epiſcoporum, qui nouo Epiſcopo manus imponunt.* *Proteſt.* 1. Cœtum fuiſſe Presbyterorum, id eſt, Epiſcoporum, dum concedit Bell. ſi ſimpliciter ageret, totum concedit argumentum. 2 Si verò cœtum Epiſcoporum illum qui impoſuit manus Timotheo, conſtare vult ex talibus, quales nunc Pontificio Epiſcopo Novo manus imponunt; & voci vim facit, & Apoſtoli menti. Cum enim iſtiuſmodi Epiſcopi nullum exemplum profert Bell. ex Scripturis, vnde colligit talium hominum cœtum? cum etiam ipſi Apoſtolo Paulo Prophetæ, & Doctores, non Epiſcopi manus impoſuerunt, *Act.* 13. 1. 2. 3. nihil magis eſt conſentaneum, quam ſimiles Prophetas & Doctores, vna cum Paulo, *per prophetiam cum impoſitione manuum,* Timotheo benedixiſſe. 58

22. *Prot. Act.* 20. 17. 28. *&* 1. *Pet.* 5. 2. Presbyteri & Epiſcopi ſunt iidem. Bellar. *Nomina, eo tempore, fuere communia, & propterea in his locis, veri Epiſcopi Presbyteri appellantur. Proteſt.* 1. Si veri fuere Epiſcopi, omnes qui iſtis in locis compellantur, tum multi Epiſcopi fuerunt vnius & eiuſdem civitatis. 2. Si vnus aliquis cæteris maior, & cui cæteri fuerunt *Baiuli*, vt Thomas loquitur, aut *ſerui*, quæ Phraſes eſt Bell. in præfat. tum certè iniuria eſt ipſi facta, quod ſine diſcrimine eodem modo cum ſervis ſuis tractatur: & reliqui etiam fruſtra vocati fuerunt Epheſo Miletum, vt illa mandata acciperent, quæ propriè ad Epiſcopum ſpectabant, & non ad ipſos, niſi ex mandato & conſenſu Epiſcopi: à quo etiam & potuiſſent eadem commodiùs audire, atque etiam debuiſſent,

anteqùam

antequam eorum quidquam executioni mandari poſſint. 3. Si nomina tantum fuerunt communia, tum certè neque Paulus, neque Petrus, rectè diſpenſabant præcepta quæ tradiderunt illis, dum de officiis tam diſtinctis, nihil præceperunt quod commune non eſt ordini inferiori, maiorem illum Epiſcoporum nullâ propria inſtitutione informantes, neque inferioribus verbo vllo innuentes, quid ſuperioribus illis, debebant obſequii.

23. *Proteſt.* Hieronymus in 1. cap. ad Tit. teſtatur, *Epiſcopos magis conſuetudine, quam diſpoſitionis Dominicæ veritate, Presbyteris eſſe maiores: & in communi debere Eccleſiam regere.* Et in Epiſtola ad Evagrium. dicit, *Apoſtolum perſpicuè docere eoſdem eſſe Presbyteros, quos Epiſcopos:* & ex eius verbis, *maniſeſtiſſime comprobari, eundem eſſe Epiſcopum, atque Presbyterum.* Bell. 1. *Hæc Hieronymi verba aliqui piè interpretari conantur, de nominibus Epiſcopi, & Presbyteri, non de ipſa re. At certe verba illa: Communi Presbyterorum conſilio, Eccleſia gubernabantur. Et illa: magis conſuetudine, quam diſpoſitionis Dominicæ veritate, Presbyteris eſſe maiores, &c. aliud ſignificant, quam ſolam communitatem vocabulorum.* *Proteſt.* 1. Nova hæc pietas eſt, vel pia potiùs fraus Pontificiorum, qua *excogitato commento*, vt in indice Expurg. Belg. diſertè fatentur, veterum teſtimoniis *affingunt ſenſum commodum*, non ipſis auctoribus, ſed Curiæ Romanæ. 2. Cum Bell. hic fatetur Hieronymi teſtimonium non admittere commentitiam illam interpretationem, de *communitate vocabulorum*, tacitè agnoſcit, Hieronymum ſe habere adverſarium, & innumeros interpretes qui Hieronymum ſunt ſecuti, atque adeò ius ipſum Canonicum, diſt. 95. in ſubterfugio illo Catholico, quo omnibus Scripturæ teſtimoniis, à nobis in hac cauſa productis, illudere conatur: *Nomina eo tempore communia erant.* Hieronymus enim eadem illa teſtimonia, omnia &

ſingula profert, ad ſuam ſententiam confirmandam, Epiſt. ad Evagrium: ſi igitur Hieronymus aliud ſignificet quam communitatē vocabulorũ: neceſſe etiam eſt vt ejus judicio, aliud etiã ſignificetur in ipſa Scriptura.

24 Bellar. 2. *Sententia illa, quæ docet, Hieronymum velle omnes Presbyteros fuiſſe Epiſcopos, quia duæ iſtæ dignitates omnibus Sacerdotibus primo illo tempore dabantur; non plane ſatisfacit.* *Proteſt.* Non ſatisfacit revera, ſi Epiſcopatus & Presbyteratus pro duobus muneribus, in vnum hominem collatis (quæ eſt ſecunda tabula naufragium patientis Hierarchiæ:) ſatis tamen indicat, Pontificios modeſtiores agnoſcere, quæ duo jam habentur munera, Apoſtolorum tempore fuiſſe coniuncta in vna & eadem perſona, & vna ejus vocatione.

25. Bell. 3. *Michael Medina affirmat Hieronymum idem omnino cum Aerio ſenſiſſe: & in eadem hæreſi fuiſſe Ambroſium, Auguſtinum, Sedulium, Primaſium, Chryſoſtomum, Theodoretum, OEcumenium, & Theophylactum. Sed hæc ſententia eſt valde inconſiderata.* *Proteſt.* Simplex & candida eſt hæc Medinæ confeſſio quoad ſummam rei: neque juſto vllo argumento à Bellar. refutatur. Bellarm. 1. *Hieronymus vbique agnoſcit Epiſcopum eſſe maiorem Presbytero, quantum ad ordinis poteſtatem.* *Proteſt.* Nuſquam hoc agnoſcit, de jure divino, aut de temporibus Apoſtolicis: neque poteſtate ordinis, Epiſcopum (de facto) anteponit, ſed ordinationis & ſimilium rituum directione quoad exercitium Bellar. 2. *Hieronymus, etſi iure diuino, agnoſcere non videtur, diſcrimen inter iuriſdictionem Epiſcopi, & Presbyteri: agnoſcit tamen hoc diſcrimen introductum fuiſſe ab eo tempore, quo dictum eſt, Ego ſum Pauli, ego Apollo, ego autem Cephæ, vel quo ſcripta eſt epiſtola, 1. ad Cor. 4 idque ab Apoſtolis ipſis.* *Proteſt* Futilius & turpius multo eſt iſtud effugium, quam priora illa duo fuerunt, quæ Bellar. ipſe rejecit. Nam 1. Hieronymus dicit introductum eſſe hoc diſcri-

men

men poſtquam *in populis*, non poſtquam *Corinthi*, dicebatur, *ego ſum Pauli*, *ego Apollo*, &c. verbis autem Apoſtoli vtitur, vt formula concinna, ſchiſmatis deſignandi. 2. Hieronymus ex alijs Epiſtolis quæ Scriptæ ſunt, longo intervallo, poſt priorem, ad Corinthios, probat Presbyteros Epiſcopis eſſe pares: ſicut Bellarm. obſervat. 3. Si hoc diſcrimen ab Apoſtolis introductum fuiſſet ex occaſione ſchiſmatis in Corinthios exorientis, & in remedium ejus; Paulus aliquam feciſſet mentionem hujus mutationis, vel faciendæ, vel factæ: quod tamen nuſquam apparet ipſi in mentem veniſſe. 4. Hieronymus expreſſe dicit *conſuetudine* hanc mutationem factã, & in Epiſt. ad Evagrium, oſtendit, Alexandriæ, non niſi tempore Heraclæ, & Dionyſij, id eſt, altero ſeculo poſt Eccleſiam ibi collectam, conſtitutã, diſcrimen hoc fuiſſe introductum: & ſuo etiam tempore diſcrimen nullum fuiſſe, niſi in *ordinatione*.

Bellarm. 4. *Hieronymus in illa ſua ſententia non adeò conſtans videtur: vt valde probabile ſit, cum non omnino certum fuiſſe.* *Proteſt*. Verba eius ſunt in epiſt. ad Evagrium. *Apoſtolus perſpicuè docet: manifeſtiſſimè comprobatur: parua tibi videntur tantorum virorum teſtimonia?* Hæc non ſunt verba dubitantis. Quæ Bellar. ad ſuſpicionem incertitudinis Hieronymo affricandam argutatur, nullius ſunt momenti. Si tamen fuiſſet Hieronymus incertus, ex duabus ejus ſententijs, ea potius eſſet amplectanda, quam ex Scripturis confirmat: neglecta illa, quam ſine Scripturis admittit

26. *Proteſt*. Ambroſius in Epheſ. 4. docet primum Presbyterum olim Epiſcopum fuiſſe vocatum: & 1. *Tim*. 3. Epiſcoporum & Presbyterorum vnam eſſe ordinationem Bellarm. 1. *Loquitur ſolum de ratione ſucceſſionis Epiſcoporum*. *Proteſt*. Tum nullam cauſam habuiſſet dicendi. *Non per omnia conuenire ſcripta Apoſtoli, cum ordinatione quæ nunc in Eccleſia eſt*. Tum

etiam ſine vlla ratione protuliſſet exemplum Epiſcopalis privilegij Presbyteris etiam communis: *apud Ægyptum Presbyteri conſignant, ſi præſens non ſit Epiſcopus.* Bellarm. 2. *Ambroſius in 1. Tim. 3. docet Epiſcopum maiorem eſſe Presbytero & ideo à Presbytero Epiſcopum ordinari non poſſe: quod Presbyter non habet Epiſcopalem ordinationem.* *Proteſt.* Nihil horum docet, de jure divino, neque de puriſſimis & primis Eccleſiæ temporibus: ſed planè contraria.

27. *Proteſt.* Chryſoſtomus 1. *Tim.* 3. *hom.* 11. dicit, *inter Epiſcopum atque Presbyterum intereſſe fermè nihil &c.* Sic etiam Primaſius, Theophilactus, & Oecumenius, in eundem locum. Bellarmin. 1. *Iidem teſtantur Epiſcopos ordinare poſſe: Presbyteros non poſſe.* *Proteſt.* 1. Ex conſuetudine forſan & inſtitutione humana, vt Hieronymus interpretatur: non ex jure divino. 2. Ne id quidem teſtatur Chryſoſtomus ad Epiſcopos ordinationem ita pertinere, vt Presbyteri non poſſint ordinare: ſed *in ordinatione, Epiſcopos eſſe ſuperiores:* id eſt, primas partes habere. Quicquid illis tribuitur in ordinatione ſupra Presbyteros Chryſoſtomi judicio, eſt *fermè nihil, & in juriſdictione æquantur.* Bellarm. 2. *Hi auctores loquuntur de ijs rebus quæ nullo modo Presbyteris conveniunt: tale autem nihil eſt, niſi ordinatio præcipuè ſacerdotum.* *Proteſt.* 1. Loquuntur generaliter: *Nihil fermè: ſola ordinatione.* 2. Ne de Ordinatione quidem dici poteſt, quod nullo modo Presbyteris convenit, ſicut Bellarm. ſatis intellexiſſe apparet ex eo quod addit: *præcipuè ſacerdotum.* Neque verè tamen hoc additur. Nam vt Durandus in Rationali, lib. 2. cap. de ſacerd. teſtatur; *ſecundum canonicam traditionem, Presbyter cum ordinatur, Epiſcopo eum benedicente, & manum benedictoriam ſupra caput eius tenente, etiam omnes Presbyteri, qui præſentes ſunt, manus ſuas iuxta Epiſcopi tenent ſupra caput illius, Spiritum Sanctum invocantes.*

28. *Proteſt.* Theodoretus in Philip. 1. aliquoties

repetit preſbyteros fuiſſe, quos Paulus Epiſcopos appellat. Bell. 1. *Docet quidem eos nomen habuiſſe Epiſcoporum: ſed veros Epiſcopos nomine Apoſtolorum ſolitos eo tempore appellari.* *Proteſt.* Illud ita docet vt quilibet intelligens poſſit videre eum ex Scripturis verè docere, non tantum de nomine, ſed & de re ipſa: hoc autem ita tradit, vt Bellarm. ipſe non auſus fuerit tam futilem obſervationem ab ipſo acceptam inter argumenta ſua vrgere. Bellarmin. 2. *Idem auctor docet in 1. Tim. 3. Epiſcopos maiorem dignitatem aſſecutos eſſe.* *Proteſt.* Non jure divino.

29. *Proteſt.* Auguſtinus *Epiſt.* 19. ad Hieronymum, ſic ait, *quamuis ſecundum honorum vocabula iam Eccleſia vſus obtinuit, quod Epiſcopatus Presbyterio maior ſit, in multis tamen Auguſtinus Hieronymo minor eſt.* Bellarm. *Senſus eſt ante Chriſtiana tempora, nomina iſta, Epiſcopus & Presbyter, non erant honoris vocabula: nunc autem ſunt: & ſecundum hæc nomina Auguſtinus Hieronymo maior eſt, quamuis alijs multis nominibus Auguſtinus Hieronymo minor ſit.* 1. Bellarm. Auguſtinum facit otioſè, & ineptè, philoſophari, de nominum vſu, qui fuit ante omnia Chriſtiana tempora. 2. Nullus talis vſus fuit horum nominum, ante Chriſtiana tempora, ſine ſignificatione honoris. 3. Facit Auguſtinum illud ſibi pro ſcopo habuiſſe propoſitum, vt ſe majorem Hieronymo prædicaret: quod eſt planè contrarium ejus menti. In ſumma Bellarmin. ita nugatur, vt facit Auguſtinum inſanire.

CAP. 5.

De Cœlibatu.

Quinta Quæſtio eſt, An cœlibatus ſit neceſſarium annexum clericorum, vel ordinum ſacrorum? Pontificij affirmant, nos negamus.

1. Bellarm. *Cœlibatus & votum continentiæ, ordinibus ſacris eſt annexum, non quidem iure Diuino, ſed tamen iure Apoſtolico, antiquiſſimo, rectiſſimo, & æquiſſimo, & quod nullo modo expediat, vt hoc tempore relaxetur.* *Proteſt.* 1. Obſcurè, & ſophiſticè agit Bellarmin. quod cum prius ordines Eccleſiaſticos promiſcuè defenderat, ſine vlla diſtinctione eorum in *ſacros*, & *non* ſacros, hic ſubito ſine vlla explicatione, nedum probatione iſtius diſtinctiunculæ, vt legitimæ; obtrudit nobis quæſtionem de ordinibus *ſacris*: quo nomine intelligit non omnes ordines quos Eccleſiaſticos vult eſſe, & ritu ſacro conferri, ſed ſolos Presbyteros, Diaconos, & Subdiaconos, ex doctrina Scholaſticorum, in *ſent. 4. diſt.* 37. 2. Sophiſticè etiam confundit *cœlibatus annexum, cum voto continentiæ*, in iſtis ordinibus ſacris. Nam vt Durandus, in ſent. ibid. docet *indicitur continentia ordinatis, ſiue conſentiant, ſiue non: ordo non impedit, aut dirimit matrimonium ratione voti adiuncti: quia ex nullo ſtatuto votum poteſt iniungi alicui facto, niſi vouens voluntariè conſentiat, etiamſi verbo diceret, & mente non conſentiret.* 3. Abſque vlla ratione, aut ſenſu, *ius Apoſtolicum* fingit vniverſale & perpetuum, quod non eſt *diuinum*, eadem etiam ratione, *ius Propheticum* eſſet non *diuinum*: & ſcripta etiam Prophetica & Apoſtolica, diſtingui poſſint à Scriptura diuina. 4. Nullum eſt omnino inſtitutum, vniverſale, rectum, æquum, quod nullo modo expediat, hoc tempore, in vllo loco, relaxari, quod non eſt juris divini. Bellarmin. igitur ſibimetipſi contradicit, dum huic cœlebatui omnia illa tribuit, & detrahit ſimul juris divini auctoritatem. 5. Diſpenſatio relaxans, ſi locum haberet in hoc negotio, vel hoc tempore, alicubi ſaltem expediens eſt, vel nunquam poteſt expedire: quia nulla cauſa relaxationis fingi poteſt, quæ non æquè huic atque illi alicui tempori conveniret. Hæc igitur clauſula gratis (vt aiunt) adjicitur: ne-

que

que in ſequentibus vllum habet probationis colorem annexum.

Argumenta Bellarmini.

2. Bellarm. *Probatur Scripturis, ac primum Tit. 1. 8. oportet Epiſcopum eſſe caſtum, & continentem.* *Proteſt.* Quod ex Scripturæ præceptis probari poteſt, illud proculdubio eſt juris divini, Bellarm. ipſe cap. 7. *fatetur, præcepta Dei facere rem eſſe de iure diuino.* Cum igitur antea conceſſit, cœlebatum iſtum non eſſe juris divini, præmonuiſſe videtur, ſe hujuſmodi Scripturæ loca, vel dictis tantum cauſa, vel contra conſcientiam ſuam, in iſta cauſa proferre. 2 *Caſtum* illud non legitur in authentica verſione vulgari: neque vlla reddi poteſt ratio, quare vox græca (σώφρων) magis ibi ſignificet caſtitatem cœlibatus, quam *cap. 2. verſ. 5.* vbi tribuitur maritatis: aut *verſ. 12.* vbi officium notat, ab omnibus neceſſario præſtandum. 3. Continentia etiam, non virginitatis eſt propria, ſed omnium Chriſtianorum eſt, in omnibus. 1. *Cor.* 9. 25. & in hoc loco *ad omnia extenditur quæ indigent fræno*, vt Cajetan. notat: agitur enim de maritis & patribus liberorum *verſ.* 6.

3. Bellarmin. 2. *Tim.* 2. 4. *Nemo militans Deo implicare ſe debet negotijs ſecularibus: ſed talia ſunt nuptiæ.* *Proteſt.* 1. Nuptię ex ſe non ſunt negotia neceſſario implicantia, ſunt enim qui *habent vxores*, & tamen quod attinet ad implicationem, *ſunt vt non habentes* 1. *Cor.* 7. 22. 2. Datur vxor pia in *auxilium*, non in impedimentum, tam in vita ſpirituali, quam in re familiari. 3. Eadem ratione concludi poſſit, non debere miniſtrum Eccleſiæ, domui ſuæ præeſſe contra 1. *Tim.* 3. 4. 4 *Bell.* contendit alibi (de *Pontif. lib. 5. cap. 10.*) *regimen politicum iſtis verbis non prohiberi, ſed ſollicitudinem illam nimiam, quæ prohibetur etiam laicis.* Mirus eſt interpres Scripturæ Bell. qui Regnum

&

& Principatum mundanum extra ſecularia negotia ponit, & coniugium iis comprehendit: qui eiſdem verbis nihil prohiberi contendit, quod in laicis probatur, quibus coniugio vult miniſtris Eccleſiæ interdici.

4. Bell. 1. *Cor. 7. 5. Vacandum eſt coniugibus, conſenſu, ad tempus, ab opere nuptiarum, vt orationi poſſint inſtare: ergo homines ſacrati perpetuo debent ab opere nuptiarum, quia quotidiè orationi inſiſtere debent.* *Proteſt.* 1. Quod Apoſtolus dicit, intelligendum eſt de oratione extraordinaria, quæ ieiunium habet coniunctum: *vt vacetis ieiunio & precibus*. Talibus autem orationibus ſacrati homines quotidiè non inſiſtunt. 2 Hac ratione, ſacratis etiam hominibus perpetuò abſtinendum eſſet à cibo: *ieiunio & precibus.* 3. Similiter etiam omnibus Chriſtianis abſtinendum eſſet perpetuo à nuptiis: omnibus enim dicitur, *indeſinenter Orate*, 1. *Theſſ.* 5. *verſ.* 17. David certè vxoratus, frequentior, & ſpiritualior fuit in oratione, quam ſacratorum Papiſtarum quiſquam.

5. Bellarm *In veteri teſtamento, continentia ab vxoribus fuit requiſita, in ijs qui Deo propinquaturi erant* *Proteſt.* 1. Continentia à conjugio in veteri teſtamento à nullo ſacerdotum ordine requirebatur. 2. Nulla ſingularis continentia præſcribebatur orantibus, prophetantibus, &c. Sed tantum cæremonialis cultus partes quaſdam tractantibus: ab iſtis autem cæremonialibus obſervationibus Veteris Teſtamenti non tantum ſimile aliquid externum, ſed & amplius multò concludere, in Novo, eſt ludere cum ſanctis.

Bellarm. 6. *Probatur teſtimonijs Conciliorum. Proteſt.* 1. Omnia Conciliorum decreta, non ſunt iuris Apoſtolici. 2. Nullum vnum Concilium generale antiquum profert Bellarmin. diſertè confirmans illud quod eſt in quæſtione.

7. Bellarm. *Probatur teſtimonijs veterum Pontificum. Prot.* Non ita veterum quin præcurſores fuerint Antichriſti.

8. Bellarm. *Probatur teſtimonijs veterum Patrum.* *Proteſt.* Eorum ſcilicet qui larvatæ & imaginariæ ſanctitatis laudem & admirationem, perverſa quadam emulatione, quaſi contagione quadam contraxerant ab Eſſæijs, Marcionitis, Encratitis, Origenianis, Montaniſtis,& alijs hæreticis. Ex his omnibus tamen non probatur, cœlibatum, ex jure Apoſtolico, vniverſaliter fuiſſe Paſtoribus in primativa Eccleſia præſcriptum.

9. Bellar. *Matrimonium impedit munus ſacrificandi: quia mixtam habet impuritatem & pollutionem, non quæ peccatum ſit, ſed quæ ex peccato tamen nata ſit.* *Proteſt.* Talem ſaltem impuritatem circumgeſtant ſecum ſemper omnes filij Adami, Chriſto ſolo excepto & revera ſolus Chriſtus idoneus fuit ad munus ſacrificium verè ac propriè expiatorium offerendum.

10. Bellarm. *Impedit ſtudium orationis & lectionis.* *Proteſt.* David autem vxoratus, ſepties de die orabat in lege Dei meditationem ſuam habuit, interdiu & noctu.

11. Bellar. *Impedit efficaciam prædicationis.* *Prot.* Illius nempè quæ in humanis præſumptionibus, non in divinis præceptis verſatur.

12. Bellar *Impedit curam paſtoralem.* *Proteſt.* Prout impediebat eam in Apoſtolis,& Prophetis.

13. Bellar *Impedit curam pauperum, hoſpitalitatem, benignitatem, & cogit Clericos ex avaritia vendere ſacramenta.* *Proteſt.* Virtutes illas in conjugibus reperiri, Scriptura vbique teſtatur: vitia contraria vidit olim Salomon, *in vno cui deeſt ſecundus*: *Eccleſ.* 4. 4. & totus mundus hodiè cum execratione videt in Mercatoribus Romanis.

14. Bell. 1. *Impediret Sacramentorum adminiſtrationem, tum enim vix diſtinguerentur Clereci à Laicis.* *Proteſt.* Differentia ferè vnica Clericorum à Laicis, apud Pontificios, in eo conſiſtit, quod Laici ſoli poſſint vxores habere, & Clerici tantum concubinas.

Hæc

Hæc omnia impedimenta à Bellarm. ficta eſſe ad fucum faciendum imperitis, ſatis apparet ex eo, quod fatetur ipſemet, cap. 11. *Eccleſiam Romanam multis iam ſeculis, permiſiſſe Græcis ſacerdotibus vſum vxorum*; quod nihil aliud eſſet, (ſi impedimenta talia eſſent in matrimonio qualia Bellarm. fingit) quam ipſa permittere *impuritatem, vel pollutionem, ſacrificandi muneri aduerſam: carnalem diſpoſitionem, orationi & electioni repugnantem: efficacis prædicationis obſtaculum: curæ paſtoralis corruptionem: auaritiam & ſumniam turpem: & confuſionem ordinis totius*. Tales autem permiſſiones ac diſpenſationes non ſolet Papa præ ſe ferre, nec Iuſuitæ jactare. Idem etiam ex eo manifeſtum eſt, quod matrimonium Pontificijs eſt Sacramentum conferens gratiam ſanctificantem, quæ certè non eſt effectum cauſæ, opera gratiæ ſic impedientis, quemadmodum Bellarm. hic nugatur.

Argumenta noſtra.

15. *Proteſt.* 1. *Tim.* 4. 1. 3. Doctrina Dæmoniorum eſt prohibere matrimonium. Bellarm. 1. *Eccleſia non prohibet matrimonium: ſed ſolum requirit continentionem in ijs qui initiari volunt ſacris myſterijs. Proteſt.* Qui requirunt cœlibatum prohibent matrimonium: ſed Pontificij requirunt cœlebatum: ergo prohibent matrimonium. Bellarmin. 2. *Eccleſia non cenſetur prohibere iudicia forenſia, nec officium tortoris, etiamſi nolit talia ab Eccleſiaſticis fieri. Proteſt.* Imo vero ſi pro auctoritate aut imperio, nolit talia ab Eccleſiaſticis fieri, prohibet illa ab Eccleſiaſticis fieri. Bellarmin. 3. *Apoſtolus notat eos, qui abſolutè nuptias vt malas prohibebant Proteſt.* 1. Apoſtolus notat, ipſam doctrinam nuptias prohibendi eſſe doctrinam Dæmoniorum: ſicut autem venenum eſt venenum, ſive abſolutè, ſive ex conditione propinetur, ſic etiam doctrina diabolica, manet diabolica, ſive abſolutè

abſolutè, ſive conditionalitèr proponatur. 2. Apoſtolus *verſ.* 3. & 4. illam prohibtionem damnat quę libertatem illam infringit, quam creationis lex, & jus divinum conceſſit: ſed Bellar. ipſe concedit, jure divino, liberum eſſe matrimonium cum Eccleſiaſtici miniſterii conditione. 3. Apoſtolus *verſ.* 1. diſertè notat, doctrinam illam catholicam eſſe quæ opponitur doctrinę à ſe traditæ. *c.* 3 *Spiritus autem diſertè docet*. Sed in illo capite docuerat, *unius uxoris virum poſſe eſſe Epiſcopum verſ.* 2. 4. Pontificii abſolutè damnant nuptias, in ratione illa Syricii Papæ, *qui in carne ſunt, Deo placere non poſſunt*, ad Himeric. cap. 7.

16. *Proteſt* Paulus inter Epiſcopi virtutes, numerat conjugium. 1. *Tim.* 3. *Tit.* 1 Bellar. *Falſum eſt, Paulum inter dotes & virtutes abſoluti Epiſcopi, ponere conjugium*. *Proteſt*. Non ponit quidem tanquam ſpeciem virtutis: neque hoc volumus: ſed ponit tanquam conditionem, quæ optimè convenit, cum ſumma Epiſcopi perfectione.

17. *Proteſt*. Apoſtolus, *Heb.* 13. 4. Citra exceptionem pronunciat conjugium honorabile eſſe in omnibus. Bellarm 1. *Si omnium conjugia ſint honorabilia, tum conſanguineorum, & injuſſu parentum contracta*. *Proteſt*. 1. Non ſequitur: quia omnium quędam conjugia poſſunt eſſe licita, & honorabilia, quamvis non talia. 2. Conjugia intelliguntur divino jure permiſſa: qualia ſacerdotum eſſe, Bellarm. non negat. Bellarm. 2. *Honorabile eſt in omnibus legitimè conjunctis*. *Proteſt*. Illi autem omnes legitimè conjunguntur, ſententia Apoſtoli, qui non ſunt *ſcortatores, & adulteri*, Divino jure *damnati: ibid.* Ergo & ſacerdotes.

18. *Proteſt*. Apoſtoli habuerunt vxores, 1. *Cor.* 9. Bellarm. 1. *Non eſt omnino certum, qui ex Apoſtolis vxorem habuerint, & qui non habuerint*. *Proteſt*. Quaſi hoc eſſet in argumento robur, hos aut illos Apoſtolos, potius quam alios habuiſſe vxores, & non in

eo,

eo, quoſdam eorum habuiſſe, atque adeò cæteris fuiſſe liberum, habere, vel non habere. Bellarm. 2. *Certum eſt eos ex Apoſtolis, qui habuerunt vxores, poſtquam vocati à Chriſto fuerunt, officio coniugali renunciaſſe. Reliquerunt enim omnia, patrem, matrem, vxorem, Mat. 19.* *Proteſt.* Sic igitur officio conjugali renunciârunt, ſicut domeſtico & filiali: ſed filiorum officium & domeſticum, poſtea præſtabant, quatenus non retrahebant a Chriſto ſequendo: *Mat.* 8. 14. *Ioh.* 19. 27. Ergo & conjugale. Bellarm. 3. *Apoſtolus* 1 *Cor.* 9. 5. *non de vxoribus, ſed de pijs fœminis loquitur, quæ ſequebantur Apoſtolos, & eis miniſtrabant. Si de vxore loqueretur, diceret* τὴν ἀδελφήν. *Proteſt* 1. Articulum illum ſingularis perſonæ τὴν non adhibuit Apoſtolus, quia non de ſe ſolo, ſed & de Barnaba loquebatur. 2 Nulla ratio patitur credi, cœteros Apoſtolos, per varias regiones circumduxiſſe mulieres, non vxores. 3. *Soror mulier* non eſt phraſis rationi congruens: ſed *ſoror vxor*: quia omnes ſorores ſunt mulieres, ſed non omnes vxores. 4. *Poteſtas circumducendi*, jus illud ſonat, quod habet maritus in vxorem. 5. Mulierem divitem non circumducere non fuiſſet Eccleſiarum quærere levamen: quod tamen intendit Apoſtolus, ibi de ſe teſtari: pauperis, non vxoris, nullus fuiſſet vſus. Bellarm. 1. *Paulus dixit ſororem mulierem, pro muliere ſorore.* *Proteſt.* Hoc eſt, mutavit phraſim perſpicuam, in præpoſteram, ſine cauſa, & ſine exemplo. Bellarm. 2. *Poteſtas illa fuit in actionem circumducendi, non in mulieres: vel in mulieres, vt diſcipulas.* *Proteſt.* Poteſtas nulla eſt in actionem, ſine poteſtate in actionis illius objectum. Neque habet Doctor poteſtatem diſcipulam, qua talem, circumducendi quo velit. Bellarm. 3. *Mulieres illæ vel non miniſtrabant pecuniam, ſed obſequium: vel non ſemper fuerunt cum Apoſtolis.* *Proteſt.* Nulla miniſtratio obſequii communis, Apoſtolis neceſſaria fuit, quæ non potuit majore cum honeſtate, & ædificatione, à viduis Eccleſiarum exhiberi.

peccari. An autem ſemper fuerint tales cum Apoſtolis, necne, hoc non quæritur: ſed an ſemper potuerint eſſe.

19. *Proteſt.* Conjugium eſt de jure divino, naturali. *Gen.* 1. Non poteſt igitur tolli vllâ humanâ lege, ita homo obligetur ad contrarium. Bellarm. 1. *Præceptum illud eſt affirmatiuum: neque obligat, niſi in cauſa neceſſitatis, quando periculum immineret, ne hominum genus periret.* *Proteſt.* 1. Sophiſticè declaratur tota vis argumenti. Non enim agitur de præcepto propriè dicto, ſed de jure ac poteſtate: non de obligatione ad conjugium, ſed de obligatione contraria excludenda. 2. Alia neceſſitas eſt conjugii poſt lapſum, præter multiplicationem: 1 *Cor.* 7. 2 ad fornicationem & impuritatem vitandam.

20. *Prot.* Præcipitur conjugium omnibus, qui donum continentiæ non habent. 1. *Cor.* 7. Bellarm. 1. *Apoſtolus loquitur de coniugatis. Proteſt.* Loquitur expreſsè de *cælibibus, & viduis, verſ.* 8. Bellarm. 2. *Non eſt præceptum, ſed conſilium. Prot.* Si ſit conſilium, tum (ex Pontificiorum ſententia) majoris eſt perfectionis, quam cœlibatus. Bellarm. 3. *Dicitur iis qui votum continentia non habent. Proteſt.* Dicitur omnibus ad quæ Apoſtolus ſcribit; votum autem huiuſmodi prohibentur habere. *verſ.* 35. *Non vt laqueum vobis iniiciam.*

21 *Proteſt.* Continentia res eſt difficillima, nec omnibus datur. *Mat.* 19. non debet igitur indifferenter omnibus Clericis imponi. Bellarm. 1. *Illi ſolummodo debent eſſe ſacerdotes, qui videntur hoc donum habere. Proteſt.* Neque videtur quidquam in ſacrificulis Pontificiis vnde colligi poſſit, eos magis hoc donum habere quam alios: neque ex coniecturis incertis debent certa onera & vota conſcientiis imponi Chriſtianorum. Bellarm. 2. *Habent donum continentia qui volunt. Proteſt.* Non magis quam Apoſtolus Paulus habuit

habuit perficere, quod voluit, *Rom. 7. verſ. 15.* cui liberet, quis poſſit polliceri, in iſtiuſmodi rebus, voluntatem illam perpetuo ſibi conſtantem? Rectè Cajetanus in *Mat. 19. quibus datum eſt, non qui voluerint, dicitur: quoniam non eſt volentis, neque currentis, ſed miſerentis Dei, à quo datur donum virginitatis ſervandæ. Non dicit, qui vult, ſed qui poteſt capere, quia tu velles, & non ſentis te tantæ conſtantia, vt poſſis, non es de numero eorum qui poſſunt capere.* Bellarm. 3. *Conjugati coguntur ſæpè diu abſtinere ſe ab vxore. Proteſt.* Cùm Deus imponit nobis neceſſitatem hujuſmodi, tum ille nos tentat, & ſimul dat exitum: cùm autem nos nobiſmetipſis talem neceſſitatem imponimus, tum nos tentamus Deum, atque adeò nulla ejus niti poſſumus promiſſione.

12. *Proteſt.* Cœlibatus Clericorum prodigioſas libidines parit. Bellarm. 1. *Non eſt cælibatus, ſed abuſus cælibatus qui iſta parit. Proteſt.* 1. Similiter ſibimetipſi reſpondeat Bellarm. de impedimentis miniſterii, quorum antea conjugium accuſavit: quis eum faſcinavit, vt non poſſit æquè acutè diſtinguere inter vſum & abuſum, in conjugio, ac in cœlibatu? 2. Cœlibatus quidem non eſt cauſa libidinum prodigioſarum, ſed cœlibatus coactus: Sicut abſtinentia non eſt cauſa cur homines comedunt excrementa, & bibunt lotium ſuum: ſed coacta abſtinentia à cibo & potu naturali & ſalubri, eſt cauſa tam monſtroſæ vorationis. *Iſ. 35. 12.* Bellarm. 2. *Nec tamen admittimus, tot eſſe concubinarios, & impuros inter Eccleſiaſticos, quot hæretici dicunt. Proteſt.* Satis erit ad argumenti confirmationem & hypocriticæ, ac impuræ continentiæ Papiſticæ detectionem, ſi admittatur, quod ab ijs hac de re dicitur, qui Catholici vocantur: ſic enim Maximilianus Cæſar, in literis ad Papam, apud Thuanum, *Hiſtor. lib. 36. Hoc ſeculo, vix inter multos reperitur, qui caſtum cælibatum præſtet, omnes ferè publici ſunt ſcortatores, cum maximo animarum diſcrimine, &*

populi

opuli offenſione. Eſpencæus etiam Epiſc. in *Tit.* *ap.* 2. *Turpiſsimum eſt, quod officiales permittunt, lericos cum concubinis, meretricibus, & pellicibus cohabitare, liberos procreare ſinunt, accepto ab iis certo uotannuis cenſu: atque adeò alibi à continentibus, um habeant (iniungunt) ſi velint.* Addatur iſtis graviſſimum teſtimonium & conſideratio Polydo-i Virgilii, de invent. rer. lib. 5. cap. 4. *Tantum abit vt illa coacta caſtitas coniugalem vincerit, vt etiam nullius delicti crimen maius ordini dedecus, plus mai religioni, plus doloris omnibus bonis impreſſerit, inuſſerit, attribuerit, quam ſacerdotum libidinis labes. Proinde forſan tam reip. Chriſtianæ, quam ex ordinis vſu eſſet, vt eâdem aliquando ius publici matrimonij ſacerdotibus reſtitueretur, quod illi ſine infamia ſanctè potius colerent, quam ſe ſpurciſſimè huiuſmodi naturali vitio turpificarent.*

DE DIGAMIA.

Præcedenti quæſtioni, propter affinitatem annectitur altera: Num lege prohibitum ſit, ne qui poſt primæ vxoris obitum alteram duxit, ad ſacros ordines admittatur. Tota autem controverſia eſt de verbis illis Pauli 1. *Tim.* 3. 2. 12. *Tit.* 1. 6. *oportet Epiſcopum & Diaconum eſſe vnius vxoris virum*: quibus nos intelligimus plures vxores eodem tempore prohiberi, non ſucceſſivè: Pontificii etiam ſucceſſivè.

Argumenta Bellarmini.

23. Bellarm. 1. *Tim.* 5. 9. *Vnius viri vxor, non poteſt intelligi quaſi plures mariti ſimul prohiberentur: quia nunquam auditum eſt, vnam mulierem plures maritos ſimul habuiſſe. Proteſt.* 1. Audimus hoc & viſum teſtatur ſatis Chriſtus *Math.* 19. *dimiſſam duxerit.* Teſtatur Tertullianus *Apolog. cap.* 39. *Omnia indiſcreta ſunt apud nos, præter vxores: in iſto loco conſortium ſoluimus, in quo ſoli cæteri homines conſortium exercent, qui non amicorum ſolummodo matrimonia vſurpant, ſed & ſua amicis patientiſſimè ſubminiſtrant, ex illa credo maiorum & ſapientiſsimorum diſciplina, Græci Socratis, & Romani Catonis, qui vxores ſuas amicis communicauerunt.* 2. Quamvis *cap.* 5. 9. (vbi vox præteriti temporis vſurpatur) concederemus rationem haberi ſucceſſionis (quod tamen falſum eſt) alia tamen eſt ratio *cap.* 3. 2. vbi in præſenti tempore requiritur, (Caietano obſervante) vt ſi habet vxorem, vnam tantum habeat: & in monogamia non magis reſpicitur tempus præteritum, quam in *vigilantia, temperantia, & hoſpitalitate.*

24. Bellarm. *Eo tempore, quo Paulus hæc ſcripſit, non erat conſuetudo, neque apud Iudæos, neque apud Gentiles, vt vnus vir duas ſimul vxores haberet, non erat igitur cur tam ſeriò prohiberetur. Proteſt.* Fuit in conſuetudine polygamia, quoad rem ipſam, etiam apud eos qui apertam eius profeſſionem damnabant: *tunc temporis* (ait Caietanus in iſtum locum) *multi plures vxores habebant.* Iuſtinus Martyr in Triphonem, etiam profeſſionem ipſam polygamiæ obiicit Iudæis: *Magiſtri veſtri, ad hoc tempus, quatuor, aut quinque vxores vnumquemque habere permittunt.*

Argu-

Argumenta noſtra.

25. *Proteſt.* Vnius vxoris vir, opponitur alicui crimini: conjunguntur enim vt genus & ſpecies, *ſine criminis, & vnius vxoris vir:* ſucceſſivè autem plures vxores habere, nunquam fuit crimen. Bellarm. 1. *Poſſumus hoc in loco, nomine criminis, intelligere, non ſolùm peccatum, ſed etiam quicquid ab hominibus reprehendi ſolet, aut malam ſpeciem præ ſe fert, tanquam ſignum alicuius vitij, ſicut incontinentiæ eſt bigamia etiam ſucceſſiua. Proteſt.* 1. Non poteſt criminis nomen ita extendi in illo loco: quia cætera omnia quæ nominatim ibi prohibentur, ſunt verè ac propriè peccata 2. Vxorem ſecundam ducere, poſt prioris mortem, nullam incontinentiæ ſpeciem habet majorem, in oculis proborum, quam idem ſpatium temporis tranſigere cum vna & eadem vxore. Bellar. 2. *Poſſumus nomine criminis intelligere peccatum graue: ſed tum erit gradatio in verbis, ab irreprehenſibilitate ad dotes, monogamiam, ſobrietatem, &c. Proteſt.* Neque eſt monogamia dos, aut inter χαρίσματα numerari ſolet: neque patitur vlla ratio, vt Tit. 1. 6. *Non habere plures vxores,* magis ſit dos, quam *non habere liberos improbos.*

26. *Proteſt.* Nulla ratio reddi poteſt, cur ille qui alteram vxorem duxit poſt mortem prioris, excluderetur eo nomine ab ordine ſacro. Bell. 1. *Vna cauſa moralis eſt, videlicet minor ſuſpitio incontinentiæ, ſiue perfectior continentia. Prot.* 1. Moralis perfectio fingitur, quæ in tota lege morali non continetur, ne quidem vt à Chriſto perfectiſſimè explicatur. Si ratio eſſet moralis, tum certè multò magis à ſacris nominibus removerentur fornicatores & adulteri. Bellar. 2. *Prohibentur etiam adulteria, & concubinatus, ſed non magis quam digamia: nam iſta prohibentur unâ ſolâ ratione, & ea non primaria: digamia vero duabus rationibus prohibetur, digamia etiam ex natura ſua ſignum eſt incontinentiæ*

incontinentiæ magis diuturnæ, firmiuſque inhærentis. *Proteſt.* 1. Hic turpitudo meretricia Pontificiorum agnoſcitur, qui magis à ſuis ſacris arcent eos quos non audent arguere peccati, quàm adulteros & ſcortatores. 2. Vna cauſa in flagitioſo peccato fundata, magis valere debet, quam vel duæ, vel ducentæ, abſque peccato fictæ, & abſque verbo introductæ. 3. Abſurdæ planè & reprobæ perverſitatis eſt, quod hic affirmatur, vxorem aliam ducere poſt prioris mortem, quod non eſt peccatum incontinentiæ, ſignum eſſe majoris incontinentiæ, quam maxima incontinentiæ peccata, adulterium, & concubinatus impurus. Bell. 3. *Primaria cauſa eſt myſtica, verſ.* 1. *perfectæ ſignificatio conjugij Chriſti cum Eccleſia.* *Proteſt.* Primaria igitur cauſa hujus prohibitionis, eſt mera fictio. Neque enim Chriſti vnionem cum Eccleſia ſignificat conjugium, ex deſtinata aliqua, & myſtica ſacramenti repræſentatione, ſed tantum illuſtrat eam, ex voluntariâ ſimilium accommodatione: neque vllibi requirit Scriptura, vt major ſit ſignificatio in conjugio miniſtrorum, quam aliorum: neque vlli rationi convenit, vt myſtica ſignificatio, eaque perfecta, quæratur in conjugio, forſan ab ethnicis contracto, & dotis ac perfectionis rationem habeat poſtea in miniſtris verbi.

CAP. 6.

De Exemptione Clericorum à jugo poteſtatis ſecularis.

Bellarm. 1. *In cauſis Eccleſiaſticis, quarum cognitio non pendet à legibus ciuilibus, ſed ab Evangelio, vel à canonibus, &c. liberi ſunt Clerici, iure diuino, à ſecularium Principum poteſtate.* *Proteſt.* 1. Cauſæ Eccleſiaſticæ, quoad cognitionem earum, non pẽdent tantũ ex Evangelio, & canonibus Eccleſiaſticis, ſed etiam ex lege morali: ex qua etiam pendet cognitio

tio præcipua graviſſimarum cauſarum civilium. 2 Cauſæ Eccleſiaſticæ cognoſci etiam poſſint à magiſtratu civili; ad Eccleſiæ ordinem conſervandum & ſtabiliendum. 3. In iſtiuſmodi cauſis Clerici non magis liberi ſunt jure divino à ſecularium Principum poteſtate, quam alij Chriſtiani.

2. Bell. *Non ſunt exempti Clerici ab obligatione legum civilium, quæ non repugnant ſacris Canonibus, vel officio clericali: loquimur de legibus politicis: de obligatione directiua, non coactiua, & in defectu Eccleſiaſticæ legis.* *Proteſt.* Propoſitio non eget probatione: ſed limitationes ejus in æternum egebunt.

3. Bell. *Non poſſunt Clerici à Iudice ſeculari iudicari, etiamſi leges civiles non ſeruent.* *Proteſt.* Pugnat hoc, 1. Cum legibus & exemplis Veteris Teſtamenti. 2. Cum jure naturali, quo partes omnes reip. ſubjiciuntur judicio totius. 3. Cum ſententia Pontificiorum doctiſſimorum, & praxi ipſa quotidiana. Bannes in 2.2. q.67. utrumque teſtatur: *Iure naturali Reſpublica poteſt exercere ſuam poteſtatem in Clericos, pacem reip. perturbantes.* 4. Cum Apoſtolico præcepto, *Rom.* 13. 1. *Omnis anima poteſtatibus ſupereminentibus ſubiecta eſto.* Bell. *Reſpectu Clericorum, Principes non ſunt ſuperiores poteſtates* *Prot.* 1. Sunt ſuperiores reſpectu totius ſocietatis cui præficiuntur: eius autem partem faciunt Clerici. 2. Magiſtratus à Deo ipſo conſtitutus eſt miniſter & vindex ad iram, malum facientibus in illa ſocietate. *Rom.* 13. 4. Nullo igitur jure poſſunt Clerici malè facientes prorſus eximi ab ejus judicio, niſi Deum ipſum non agnoſcant ſuperiorem poteſtatem reſpectu ſui. 3. Generatio Clerici non eſt corruptio ſubditi: tum enim Eccleſia deſtrueret rempublicam.

Bell. 4. *Bona Clericorum, tam Eccleſiaſtica, quam ſecularia, libera ſunt, ac merito eſſe debent, à tributis Principum ſecularium.* *Prot.* De facto ipſo concedit Bellar. locum non habuiſſe ante tempora Iuſtiniani

De merito & æquitate hujus facti, ex eo judicium ferri poteſt, quod hac ratione, nulla bona poſſunt ad Clericos pervenire, ſine Principis ac Reipublicæ detrimento: nam quoad communes ſumptus ferendos, illa omnia bona ſunt quaſi extincta, vel vt alicubi phraſis eſt, in *manu mortua*. Hoc autem quamvis in tenuibus miniſtrorum alimentis, & ſcholaſticorum ſupellectile, &c. probatæ ſit æquitatis; in Epiſcoporum tamen & monaſteriorum latifundijs, non eſt ferendum.

30. Bell. *Exemptio Clericorum, in rebus politicis, tum quoad perſonas, tum quoad bona, introducta eſt iure humano, pariter & diuino. Ius autem diuinum intelligimus, id quod ab exemplis vel teſtimonijs Teſtamenti Veteris vel Noui, per quandam ſimilitudinem deduci poſſit.* Proteſt. 1. Contra nuper *Cap.* 7. pronuntiavit Bellarm. *non efficaciter probamus eſſe de iure diuino, id omne quod aliquando factum legimus.* Quanto minùs illud, quod per ſimilitudinem tantùm deducitur ab exemplis? 2. Nulla talis ſimilitudo oſtendi poteſt ex Teſtamento Novo. 3. Veteris Teſtamenti exempla non quadrant.

31. Bellarm. *Ioſeph Patriarcha exemit Sacerdotes Ægyptiorum, Gen. 47. Proteſt.* Neque Dei nomine hoc fecit: neque Sacerdotes magis quam omnes Regis adminiſtros publicos exemit.

32. Bellarm. *Artaxerxes exemit Sacerdotes Iſraeliticos, Ezec. 7. Prot.* Eodem jure, quo conceſſit Hezræ argenti talenta centum, tritici coros centum, & vini bathos centum. *verſ.* 22.

33. Bellar. *Deus Leuitas ſibi delegit: & ſoli Pontifici ſubiectos eſſe voluit, Num. 3. Proteſt.* Quod ſoli Pontifici non fuerint ſubjecti, ſed vnà cum Pontifice Regi, hiſtoria veteris in Davide, Salomone, Hezekia, Ioſia, ſatis clarè teſtatur.

34. Bellar. *Filij Regum cum familijs ipſorum eximuntur à tributis, Mat. 17. 26. Clerici autem propriè*

pertinent

pertinent ad familiam Chriſti. *Proteſt.* 1. Veri fideles ex plebe, magis propriè pertinent ad familiam Chriſti, quam Clerici non fideles. 2. Filij Dei non ſunt liberi ab officio honoris erga Patres patriæ, quæ lege morali imperantur. 3. Chriſtus ipſe, quatenus legi ſubjectus, tenebatur penſitationibus illis. Vnde eſt (vt Cajetanus notat) quod *ſcandalum activum fuiſſet in ipſo negotio cenſus: ne ſcandalizemus, dicit, non ne ſcandalizentur, verſ.27.*

35. Bellar. *Idem probatur ex teſtimonijs ſacrorum Canonum: Tridentino, Colonienſi, Lateranenſi.* *Proteſt.* Canones iſti non ſunt ſacri, ſed ſacrilegi.

36. Bellar. *Exemptio Eccleſiaſticorum, pertinet ad illum gradum præceptorum naturalium, quæ deducuntur quidem ex principijs iuris naturæ, ſed per conſequentiam non abſolutè neceſſariam, nec omnino euidentem, & ideò egent humana conſtitutione, id eſt, ad ius Gentium.* *Proteſt.* Fatetur igitur Bellarm. argumenta ſua omnia, quibus hanc exemptionem probare conatur ex principijs juris naturæ, eſſe ſophiſtica: quia deſtitui illa dicit *conſequentia abſolutè neceſſaria.* Conſtitutionem autem humanam, tali conſequentiæ æquipollentem, nunquam oſtendet.

37. Bellarm. *Quod vbique fit, ex natura ipſa deſcendit, ſed vbique Sacerdotes eximuntur.* *Proteſt.* 1 Bellar. ipſe cap. 28. fatetur, *ante Iuſtiniani tempora, Clericos non fuiſſe liberos à tributis, quæ pendi ſolent ratione poſſeſſionum.* 1. Non igitur vbique & ſeper fuerunt exempti. 2. Quamvis aliqua privilegia vbique concedi ſoleant ſcholaſticis, & ſacratis, talis tamen exemptio, qualem Bellar. defendit, *ab omni iudicio ciuili, & ab omni cenſu ac tributo,* in tantis poſſeſſionibus, quantæ jam ſunt Eccleſiaſticorum Populum, nuſquam unquam habuit locum, extra dominium ipſius Papæ.

38. Bell. *Poteſtas Eccleſiaſtica, ſic ſe habet ad ſecularem, ſicut ſpiritus ad carnem: eam igitur dirigit, iudicat, coercet, non ab illa dirigitur, iudicatur, aut*

coercetur. *Proteſt.* Vt nihil hic de comparatione dicatur, concluſio non attingit quæſtionem. Quamvis enim poteſtas Eccleſiaſtica non iudicetur, poſſunt tamen homines Eccleſiaſtici judicari, & eorum bona cenſeri.

39. Bell. *Sacerdotes ſunt Patres & Paſtores: naturâ igitur duce debent iudicare, non ab ovibus & filijs iudicari.* *Proteſt.* 1. Principes etiam, ſuo modo, ſunt Patres & Paſtores Eccleſiaſticorum. 2. Qui vno modo judicant, poſſunt alio modo, ex occaſione iudicari, ſicut Reges aliquo modo à medicis iudicantur. 3. Flagitioſi ſacerdotes excidunt iure & privilegiis piorum: poſſeſſiones autem quæ ſunt Eccleſiaſticorum, non ideò excidunt iure communi.

40. Bell. *Clerici ſunt Miniſtri Dei: bona eorum ſunt Deo conſecrata: in ea igitur nullum ius eſt homini profano.* *Proteſt.* 1. Quia ſunt Miniſti Dei, idcircò ad publicum Dei miniſtrum pertinet curare, vt officium ſuum faciat. 2. Bona externa non poſſunt iam eo modo Deo conſecrari, quo olim in Veteri Teſtamento. Neq; poteſt quiſquam privatus, ſuâ donatione ius publicum immutare.

Argumenta oppoſita Covarruviæ, & Medinæ quæ ſunt etiam noſtra.

41. *Proteſt.* Nulla exſtat lex divina, quâ Clerici eximantur à Principium iuriſdictione. Bell. *Oſtendimus multa eſſe teſtimonia Scripturæ, ex quibus per probabilem conſequentiam, ducatur iſta concluſio.* *Prot.* Eadem probabilitate, quâ quidlibet ex quolibet deduci poſſit.

42. *Proteſt.* Leges multæ, in Codice & Authenticis teſtantur, Clericos olim Imperatoris iuriſdictioni fuiſſe ſubiectos. Bellar. 1. *Si hoc argumentum vim vllam haberet, probaret etiam in rebus Eccleſiaſticis & ſpiritualibus, non eſſe liberos Clericos iure divino*

à poteſtate Principum Laicorum: conſtat enim non paucas leges Iuſtiniani, de rebus planè Eccleſiaſticis, & ſpiritualibus diſponere.

Proteſt. Ex hoc etiam probat illius ævi Eccleſiam agnoviſſe: Principes ſcil. eſſe cuſtodes vtriuſq; tabulæ: & ipſis, hoc officium imponi, curare, vt in Eccleſiaſticis & ſpiritualibus rebus, Dei leges obſerventur. Bell. 2. *Leges illæ procedunt de facto, non de iure. Proteſt.* 1. Non igitur vbique & ſemper obtinuit iſta exemptio Clericorum. 2. Perinde eſt hoc, ac ſi diceret Bell. ius procedere, ſed non de iure.

43. *Proteſt.* Paulus appellavit Cæſarem. *Actor.* 25. Bellar. 1. *Paulus coactus eſt appellare Cæſarem. Prot.* Nullâ coactione adduci voluit Paulus, vt violaret ius naturale, divinum, gentium, vt alios confirmaret in tali peccato. Bellarm. 2. *De facto ſaltem, ſi non de iure propter alios, Cæſarem iudicem agnoſcere debuit. Proteſt.* Verum proculdubio fuit, quod Apoſtolus agnoſcere debuit. Neque de facto potuit propriè appellare, niſi etiam de iure agnoſceret eum iudicem, quem appellavit. Appellatio enim eſt provocatio ad ſuperiorem iudicem ab inferiore. Verba etiam Pauli ſunt ſatis clara: *ad tribunal Cæſaris ſto, vbi me oportet iudicari.*

44 *Prot.* Iubemur ſubiici Regibus, Principibus, & ſublimi omni poteſtati 1. *Pet.* 2. *Rom.* 13. vbi Chryſoſtomus notat, hæc dici etiam Clericis, Monachis, & ipſis etiam Apoſtolis ac Evangeliſtis. Bellar. 1. *Intelligitur hoc de legitimis ſuperioribus: quales Reges non ſunt reſpectu Clericorum. Prot.* Apoſtoli volunt vt omnes ſubiiciant ſeſe Regibus, quia ſunt legitimi omnium ſuperiores. Bellarm. reſpondet, Reges non eſſe legitimos ſuperiores Clericorum, id eſt, negat aſſumptionem Apoſtolicæ rationis. Bell. 2. *Fatemur tamen Reges eſſe Reges etiam Clericorum, & Monachorum. Prot.* Negavit antea Bellarm. cap. 28. *Principes eſſe ſuperiores poteſtate reſpectu Clericorum:*

&

& jam modò, *eſſe legitimos ſuperiores, & iudices eorum.* Reges igitur cum fatetur eſſe Clericorum Reges, intelligit Regem ſcenicum aut nominalem.

45. *Proteſt.* In lege naturæ, Primogeniti fuerunt Sacerdotes, nec tamen exempti à majorum ſuorum poteſtate. Bellar. *Non fuerunt ciuilibus magiſtratibus ſubiecti.* *Proteſt.* Si Primogeniti nulli familiarum Magiſtratibus erant ſubiecti, tum neque eorum familiæ: atque adeò nulla tum temporis fuit civilis ſocietas ordinata.

46. *Proteſt.* Levitæ ſubjecti fuerunt Moſi. Bellar. *Moſes fuit etiam Sacerdos.* *Proteſt.* Moſi autem vt Principi ſubjectos fuiſſe Levitas, ex eo apparet, quod ſimiliter poſtea ſubiecti fuerunt Ioſuæ, Davidi, Salomoni, Hezechiæ, &c.

47. *Proteſt.* Chriſtus ipſe ſubiectus fuit Pilato. Ioh. 19. Bellarm. *De facto, non de iure.* *Proteſt.* Eodem facti genere atque adeò jure, quo Matri, & Legi fuit ſubjectus.

48. *Prot.* Ordo Clericalis non liberat (jure divino) à debito ſervitutis, à debito pecuniario, à debito conjugali: ergo nec à debito ſubjectionis civilis. Bellar. *Non eſt par ratio: nam maius eſt vinculum inter dominum & ſervum, creditorem & debitorem, virum & vxorem, quam inter Principem, vel magiſtratum, & ciuem.*

Proteſt. 1. Auctor vinculorum iſtorum omnium, eſt vnus & idem, videlicet, Deus. 2. Si per Principem, vel magiſtratum, intelligatur publica poteſtas totius civitatis, cujus civis eſt membrum, non eſt ſimpliciter verum, quod dicitur de vinculo maiore; arctiſſimum enim eſt vinculum inter partem & totum. 3. Vinculum illud quod minus eſt non ſolvitur ſæpè, cum majus eſt ſolutum: conjugium ſolvitur, & debitum tamen non ſolvitur morte.

49. *Proteſt* Lex evangelica, & Baptiſmus non eximit à juriſdictione civili: ergò nec Clericatus. Bellar.

Non

Non eſt eadem ratio, quia lex Euangelica, & Baptiſmus non excludunt Principatum ciuilem: ſed Clericatus & Monachatus non poteſt ſuo munere rectè fungi, niſi immunis eſſet à iuriſdictione ciuili. *Prot.* Munera illa Clericorum & Monachorum non ſunt à Deo, quibus ordinatio Dei eſt etiam tam inimica.

50. *Proteſt.* Iniuria fiet Principibus, ſi inviti ſuo iure priventur, quod in Clericos, ante Clericatum habebant. Bel. *Qui vtitur iure ſuo, nullam facit iniuriam.* *Prot.* Hæc eſt ipſa quæſtio, an ſit ius Clerici. Bellarm. *Qui domicilium iuſta de cauſa transfert in aliam ciuitatem, vel Prouinciam, deſinit eſſe ſubditus priori Principi, ſine iniuria eius.* *Proteſt.* 1. Omnibus vbique ſubditis hoc legibus non permittitur. 2. Non eſt par ratio: quia talis civis bona, ſi maneant in ditione Principis prioris, tributum illi ſolvunt: & perſona quando præſens eſt, ab ipſo iudicatur: ſed Clericus præſens, & ſe & bona ſua quæ in ditione Principis poſſidet ipſius imperio ſubducit.

51. *Prot.* Vna eſt civitas continens Laicos & Clericos: huius civitatis caput eſt Princeps: illi igitur ſubiici debent omnes. Bellarm. *Laici & Clerici formaliter conſtituunt duas ciuitates.* *Proteſt.* Paulus igitur non fuit Clericus Romanus: nam ille fuit formaliter civis Romanus, *Act.* 16. 37. eiuſdem planè civitatis cum Tribuno, cap. 22. verſ. 25. &c.

LIBER QVARTVS.

DE MONACHIS.

CAPVT I.

De Vita Monaſtica.

THESIS 1.

BEllarm. *Nomina Monaſtices apud Græcos quinq; inueniuntur:* θεραπευτὴς cultor, vel medicus: ἀσκητὴς, *pugilis, ſiue exercitator:* ἱκέτης, *ſupplex: Philoſophus, & Monachus. Propriè autem Monachi non ſunt, niſi ij religioſi, qui ſoli vitæ contemplatiuæ dant operam: qui in actione verſantur, regulares, vel religioſi vocantur. Proteſt.* 1. Nullum nomen monaſtices ex libro vitæ, id eſt, ex Scripturis profertur. 2. Omnia iſta nomina (præter vnum illud *Monachi*) prout officium denotant, conveniunt omnibus Chriſtianis: prout actum deſignant, non Monachis hodiernis; ſed Chriſtianis illis qui vocationi ſuæ congruentèr vivunt. 3. Monachi ſolitarij nomen non convenit membro vel Chriſtianæ Eccleſiæ vel ſocietatis humanæ, ſed potius Nebuchadnetſari ab hominibus depulſo, & in ſortem brutorum detruſo, *Dan.* 4. & tales revera ſunt inter Monachos illi, quos Durandus rational. lib. 2. cap. 1. appellat *girovagos, vagabundos,* & *circumcelliones.* Tales olim fuerunt quos Evagrius lib. 1. cap. 21. ita deſcribit: *Terram depaſcuntur (vnde & armenta vocantur) hoc ſolum conſequentes, vt vivant, ita vt ſuibus, ac beſtijs ſimiles reddantur, aſpectuſque ipſorum, & mens quoque ab humana forma & mente diſſideant, & homines viſos fugiant*

fugiant &c. 4. Qui ſoli vitæ contemplativæ dant operam, nec perfectionis, nec religionis regulam ſequuntur. Status etiam apud Scholaſticos *ad officia & opera facienda*, & relationem & obligationem habet. *Azor. p. 1. l. 11. cap. 23.*

2. Bellarmin. *Religio (vt hic accipitur) eſt ſtatus hominum, ad perfectionem Chriſtianam, per paupertatis, continentiæ, & obedientiæ vota tendentium.*

Proteſt. 1. Religio nuſquam in Scripturis denotat ſtatum: neque vllus poteſt eſſe ſtatus religionis, alius à ſtatu gratiæ, qui convenit omnibus fidelibus, qui ſunt Chriſto inſiti, & in regnum Dei tranſlati: 2. Paupertas, continentia, & obedientia erga hominem, non ſunt via perfectionis, ſed lex Dei *Pſal.* 119. 1. 3. Monachi in ipſo ingreſſu profeſſionis ſuæ finguntur perfecti: ſic Alexander Alenſis *pag.* 4. *quaſt.* 23. *m.* 4. *qui ſtatum aggrediuntur perfectionis, non indigent relaxationibus, vel indulgentijs, non dantur igitur indulgentiæ intrantibus in religionem, quia non debent dari non indigentibus.* Azorius etiam: *pag.* 1. *lib.* 12. *cap.* 5. hæc habet: *Thomas, Caietanus, Antoninus, Waldenſis, Paludanus, Angelus, Sylueſter, & alij ſummiſtæ, aperte docent per profeſſionem, omnia vitæ priſtinæ peccata deleri. Ex verbis Angeli, veteres Monachi didicerunt, per habitum vitæ Monaſticæ ſuſceptum, reſtitui hominem in eum ſtatum, in quo eſt quiſpiam, cum ſacro baptiſmate renaſcitur: nec Monachum redditurum rationem de peccatis ante Monaſticam vitam admiſſis: & ſi ſtatim atque habitum ſuſcepit, è vita decederet, eum in cœlum evolaturum.* 4. Monachi occupantur in operibus ſupererogationis, atq; adeò ſunt plus quam perfecti. Plus præſtant quam Deus mandat: ſibi ſuperfluam habent perfectionem, ad alios perficiendos

3. Bellarm. *Hoc intereſt inter Epiſcopos & Religioſos, quod epiſcopi ſunt in ſtatu perfectionis acquiſitæ,*

Religioſi vero in ſtatu perfectionis acquirendæ. *Prot.* 1. Status perfectionis acquirendæ, eſt quies motus. 2. Epiſcopi vel paſtores veri in eo ſtatu ſunt, qui indicatur fuiſſe Timothei, 1. *Epiſt. cap.* 4. *verſ.* 15. *tuus profectus manifeſtus ſit inter omnes*. 3. Si hæc eſſet ratio Epiſcoporum, & Monachorum, tum maxime conſentaneum eſſet, vt ſoli Monachi veterani fierent Epiſcopi: & Epiſcopi imperfecti revocarentur denuo ad ſua Monaſteria: qualis tamen tranſitus juri Pontificio adverſatur.

4. Bellarmin. *Tres iſtæ virtutes, paupertas continentia, & obedientia ſunt aptiſſima inſtrumenta perfectionis: quia tradimus Deo animum per obedientiam corpus per continentiam, & res externas per Paupertatem: continentia etiam removet concupiſcentiam carnis, concupiſcentiam oculorum paupertas, & ſuperbiam vitæ obedientia.* *Proteſt.* Tria iſta, prout à Pontificijs docentur & exercentur, 1. Non ſunt virtutes. 2. Non ſunt inſtrumenta à Deo ſanctificata ad perfectionem acquirendam. 3. Nihil Deo tradunt, niſi fruſtraneum & abominabilem cultum. *Matth.* 15. 9. 4. Concupiſcentias non removent, ſed celant.

5. Bellarm. *Ad iſta tria accedere debet votum, vt ſit ſtatus: poteſt enim aliquis perfectus eſſe & non in ſtatu perfectionis, quemadmodum multi ſunt in ſtatu perfectionis, qui non ſunt perfecti.* *Proteſt.* 1. Hanc neceſſitatem voti ad ſtatum efficiendum, negat & refutat Henricus, apud Azorium, *par.* 1. *lib.* 11. *cap.* 23. & Azorium habet non diſſentientem. 2. Statum perfectionis agnoſcebat modò Bellarm. ipſe in Epiſcopo, qui tamen, vt Epiſcopus nihil ſingulariter vovet. 3. Fictitius & ridiculus eſt perfectionis ſtatus, qui hunc in modum à perfectione ſeparatur: præſertim ſi adijciatur placitum illud Pontificiorum: *Relogioſum Monachum non peccare, ſi in vitæ perfectione minime proficiens procedat:* quia ſcil. non tenetur ex voto ſta-

dere perfectioni, ſed tantum in ſtatu perfectionis manere, Azorius. *p.2.l.11.c.vlt.quaſt.11.*

6. Bell. *Poſſumus Deum diligere, eique ſeruire. 1 per contemplationem. 2. per actionẽ. 3. per vtramque ſimul. Hinc tria ſunt genera religionum. 1. Eorum qui profitentur vitam contemplatiuam ſolam. 2. Eorum qui profitentur vitam actiuam ſolam. 3. Eorum qui profitentur vitam miſtam. Proteſt.* 1. Nemo poteſt Deum diligere eique ſervire, in contemplatione ſola. Theologia eſt nobiliſſima praxis. 2. Nemo ſeruit Deo, ſicut debet, niſi ipſe ſerviat in communione ſanctorum, ita vt Eccleſiæ Dei ſuã operã navet. 3 Contemplatio & actio, vnam tantum conſtituunt religionem, quæ eſt fidelium omnium communis. Sed Bellarm. per vitæ mixtæ Monachos intelligit præcipuè Ieſuitas: quorum muti in ſua vita mixta, (ſi vox populi ſit vera) imitantur illos Monachos, qui vt Zozomenus. 1. cap. 21. refert, *in medijs turbis verſantes circulatores ſeſe nuncupabant, cum viris viri, & cum mulieribus mulieres eſſe volentes.*

7. Bellarm. *Varietas hac inſtitutorum, in eadem fidei conſentione, nihil obeſt Chriſtianæ religioni, ſed potius valde prodeſt.* 1. *Quia hac ratione prouiſum eſt omni hominum generi.* 2. *Quia cum omnis ordo initio ſerueat, paulatim autem poſtea feruorem illum remittat: varietate iſta, feruor in Eccleſia perpetuo conſeruatur. Proteſt.* 1. Varietas religionum, in eadem religione, tantum obeſt illi quantum vnitati obeſt multitudo. Huc accedit (quod Canus lib. 5. cap. 5. paulo ante finem habet) *vel in Concilio Lateranenſi animaduerſum fuiſſe, religionum nimiam multitudinem, quam nunc eſſe videmus, valde Eccleſia Chriſti incommodare.* 2. Deus in Scripturis proſpexit ſatis omni generi hominum, quantum attinet ad religionem veram: ſed ſicut apud veteres Romanos, *quiduis colere ius fuit, præter verum Deum. Tertul. Apolog.* vt omni generi hominum in communi errore providerent: ſic Ponti-

ficij quamlibet religionis formam admittunt præter veram, vt omne genus hominum in religionis depravatione retinerent. 3. Chriſtus certum ordinem religionis conſtituit ad finem vſque duraturum. Eph. 4. cujus etiam zelus, conſervari poteſt, ſine vllo inſtituto novo & humano.

8. Bellarmin. *Olim Antonius, Baſilius, Auguſtinus, Benedictus, religiones inſtituerunt, ſine vlla Pontificis approbatione quæſita: nunc autem ex occaſione Waldenſium, confirmatio Papæ eſt neceſſaria ad religionem novam inſtituendam.* Proteſt. Ex hoc ipſo, videre eſt, Papam olim non ita dominatum fuiſſe in Eccleſia, ne quidem ſeculis illis Monaſticis & corruptis, ſicut nunc inter ſuos facit. 2 Hinc etiam apparet, variarum iſtarum religionum illum fructum fuiſſe, vt veræ religionis reſtitutio, quam ſolam Waldenſes quæſiviſſe conſtat, viſa fuerit multis religio quædam nova. 3. Quæſtio hic exoritur (quam Bellarminus ſicco pede tranſit) Vtrum Papa non poſſit errare in ordinis hujus aut illius approbatione ac confirmatione, cum magno Eccleſiæ ac religionis detrimento. Qua de re ita pronunciat Canus, loco modo citato: *Ordines vel probare, vel refellere, non ad ea pertinet in quibus ſummus Pontifex errare nequit. Noſtro hoc ſeculo, tam multæ ſunt religiones, à Pontificibus confirmatæ, vt qui eas omnes tueri velit tanquam Eccleſiæ vel vtiles vel neceſſarias, hic imprudentia, ne dicam ſtultitiæ nomine, iure optimo ſummiſque rationibus arguatur.*

De Origine Monachorum.

9. Bellarm. *Nos oſtendemus. 1. Religioſam vitam, diu ante quartum ſeculum incepiſſe. 2 Originem eius non fuiſſe caſum, vel errorem, vel prauam imitationem, ſed perfectionis deſiderium. 3. Religiones quæ nunc ſunt, eaſdē eſſe quoad eſſentiam, cum ijs quæ*

erant

titant temporibus antiquiſsimis. Proteſt. 1. Iſtis omnibus conceſſis, Monachatus tamen poteſt eſſe *planta quam non plantauit Pater ille cæleſtis*, atque adeò *eradicanda. Matth.* 15. 13. 2. Primum horum non poteſt probari de ordine aliquo Monaſticen viventium, ſecundum certã regulam ab homine excogitatam. 3. Secundum non eſt veriſimile, niſi intelligatur de tali deſiderio perfectionis quale Apoſtolus tribuit Galatis. *c.* 3. *verſ.* 3. *adeo amentes eſtis? quum ſpiritu inceperitis, nunc carne perficimini?* ſic autem inepta eſt oppoſitio illa quam Bellarm. facit, inter *perfectionis deſiderium. & prauam imitationem.* 4. Tertium eſt manifeſtè falſum.

10. Bellarm. *Gen.* 4. 26. *Enoch inſtituit peculiarem aliquem cultum, & ſublimiorem, quam eſſet religio vulgi: dicitur enim primus cæpiſſe inuocare nomen Domini. Proteſt.* 1. De *inſtituto* Enoch vel alterius cuiuſpiam hominis, nihil ibi dicitur. 2. De *facto* narratur, quod nomen Dei, non Enoch, incepit eo tempore ſingulariter, diſtinctionis cauſa vocari ſuper quoſdam, qui *filÿ Dei* nominabantur, in oppoſitione ad *filios hominum. Gen.* 6. 2. quid hoc ad filios *Benedicti, Franciſci, Dominici? &c.*

11. Bellarm. *Num.* 6. *habemus vota Nazaræorum. Proteſt.* Vota libera, ſecundum regulam à Deo præſcriptam, ſine paupertatis, continentiæ, aut obedientiæ nexu, nihil commune habent cum Monachatu.

12. Bellarm. *Helias, & Heliſæus, cum filÿs Prophetarum, ſine vxoribus, ac diuitÿs, vixerunt in mundo. Proteſt.* Sine divitijs quidem ſtudioſè comportatis: ſed neque ſine poſſeſſionibus, neque perpetuo ſine vxoribus, ſicut apparet in ipſis prophetis, Ieremia, Samuele, & alijs.

13. Bell *Rechabæi, Ier.* 35. *figura fuerunt Monachorum noſtrorum. Prot.* Habuerunt illi vxores, filios, & filias: *verſ.* 8. & in civili modo vivendi, auſcultabant præcepto ſui patris. Nihil hic Monaſticæ religionis.

14. Bell.

14. Bellamin. *Iohannes Baptiſta, Princeps ſuit Monachorum & Eremitarum. Proteſt*. Ille tamen regulam nullam ſuis diſcipulis tradidit obſervandam, præter illam quæ communis eſt omnium Chriſtianorum: verſabatur quidem in deſerto, varijs oppidis inſtructo, partim propter antegreſſam prophetiam, & partim propter aquarum commoditatem *Iohan*. 3. 23. ſed nihil cultus, aut perfectionis in eo collocabat.

15. Bellarm. *Apoſtoli primi fuerunt Monachi Chriſtiani, vitam cœnobiticam inſtituentes, vbi eſſent omnia communia. Actor*. 4. 33. *quæ ratio viuendi fuit eorum tantum qui volebant perfectius viuere, illi autem voto ad illam perfectionem ſemet obligabant. Proteſt*. 1. Bellarm. antea *cap*. 2. docuit Monachatum eſſe hominum, non perfectorum, ſed tendentium ad perfectionem: ac proinde ſtatum Epiſcoporum, non eſſe ſtatum Monachorum, quia non eſt ſtatus perfectionis acquirendæ, ſed acquiſitæ. Hic tamen Apoſtolos ipſos collocat in ſtatu Monachali, infra ſtatum Epiſcoporum, quos vult ſucceſſores eſſe Apoſtolorum. 2. Docuit etiam cap. 1. *propriè Monachos non eſſe, niſi qui ſoli vitæ contemplatiuæ dant operam*: Hic tamen Apoſtolos qui à Chriſto vocati fuerunt ad vitam activam, eamque maximè laborioſam, vult primos Monachos fuiſſe. Hujuſmodi contradictiones, ſunt ipſo Bellarmin. indignæ. 3. Neque mentio fit vllius *inſtituti* Apoſtolici in textu: neque praxin vllam talis inſtituti, narrat hiſtoria rerum ab ipſis geſtarum. 4. Communicatio bonorum ſingularis, eo tempore adhibita fuit non ex voto, ſed ex occaſione, non ad ſpiritualem perfectionem acquirendam, ſed ad corporalem defectum amovendum.

CAP. 2.

Pſalm. 119. 96. non Conſilia tantùm.
prout diſtinguitur prorſus à præcepto, n
opus bonum: quia ſicut omne opus malu
ſic omne bonum imperatur. *Phil.* 4.
ſilium nobis datur non tantum à Chr
Teſtamento (ſicut Pontificij volunt) ſec
teri, à Prophetis. 4. Quicquid à Chri
monſtratur, & commendatur vt faciend
imperatur, & mandatur: quandocunque c
tum nobis facit, ſe velle, vt aliquid facia
luntate, tanquam lege tenemur. *Matth.* 7
4. 2. 3. & 5. 18.

2. Bellarm. *Differt à præcepto ex parte*
pliciter. 1. *Quia materia præcepti eſt*
ſumpta ex principijs naturæ: conſilij aute
& ſuperant quodammodo naturam. 2
ria præcepti bona eſt: ſed conſilij melior,
ſcil. circa eandem materiam verſentur.
Difficilius eſt præcepta Dei perfectè im
difficiliora conſilia quæramus. 2. N
dum naturam, ſuperant varia præcepta

ſunt propria Paſtorum, Parentum, liberorum, &c.

4. Bell. *Ex parte formæ, quod præceptum ſuâ vi obligat, conſilium in arbitrio hominis poſitum ſit.* Proteſt. Conſilium abſolutè poſitum in arbitrio hominis, non eſt voluntas Dei: neque eſt opus bonum.

5. Bellar. *Ex parte finis, ſiue effectus, quod Conſilium ſi non obſeruetur, nullam habet pœnam: & ſi ſeruetur, maius habet præmium.* Proteſt. 1. Si Conſilium datum ſit bonum & accomodatum, non poteſt negligi ſine peccato, cui pœna debetur. 2. Præmium nullum (nedum majus) illi debetur, qui facit quod non præcipitur, rectè enim Alexander Alenſis. *pag. 3. quæſt. 63. m. 5. a. 2. Nullus ſeruit Deo (propriè loquendo) niſi qui facit quod Deus præcepit, & ſicut præcepit: aliud opus non poteſt eſſe ſeruitium, quo (propriè loquendo) ſeruiatur Deo: & ideo ex tali opera (propriè loquendo) non meretur aliquod bonum.*

6. Bellarm. *Sententia Catholicorum omnium eſt, multa eſſe verè & propriè conſilia Euangelica, ſed præcipuè tria: Continentiam, obedientiam, & paupertatem.* Proteſt. 1. Omnium Catholicorum Papiſtarum non poteſt eſſe vna ſententia de numero conſiliorum, quã multa ſint: quia non conſentiunt inter ſe de conſiliorum natura, qualis ſit. Conſilium appellant quidam illud quod opponi putant peccato veniali, ſic Scotus in 2. *diſt. 21. quæſt. 1. & Gabriel Biel. in d. 22. q. 1 a. 3. dub. 1.* Alij conſilia volunt eſſe illa, per quæ melius & expeditius homo ſalutem conſequatur: it vt naturam habent mediorum aut inſtrumentorum tantum: ſic Medina in 1. 2. q. 108. *a. 4.* & Bellar. ipſe *c. 2.* At vero Bell. *cap. 7.* conſilij naturam in neutro horum collocat, ſed vt ante vidimus, in commendatione non obligante. Non potuit igitur narrare Bell. quam multa ſint conſilia, ex ſententia omnium Catholicorum ſed tantum *eſſe* multa, cum tamen intereſt vel maxime conſcientiæ omnium, ſcire quam multa ſint conſilia ne liberum ſibi relinqui putent tanquam conſilium

Deus conſulit, ſed ſolum quæ præcipit: hoc autem conſilium eſſe, ex eo apparet, quod non abſolutè, ſed ſub conditione proponitur: ſi vis perfectus eſſe. Proteſt. 1. Sophiſticè declinatur vis argumenti. Noſtra verba ſunt *qui diligit ex toto corde, paratus eſt omnia dimittere propter Deum: nec efficitur triſtis, cùm ab eo vocatur.* Bellarm. autem reſpondit: *eum qui diligit, non teneri facere omnia quæ Deus conſulit.* Non quæritur hic de obligatione, ſed de promptitudine animi, ex dilectione Dei fluente. 2. Tota hæc ſophiſtica, ſatis refutatur verbis illis Chriſti, *Ioh.* 21. 17. *diligis me? paſce agnos meos.* Vbi oſtendit Dominus, eum qui diligit ex toto corde, paratum ſemper eſſe ſequi Chriſtum quocunque vocat vel ducit. 3. Non magis conditionalis fuit hæc vocatio hujus adoleſcentis, quam altera illa Petri ſicut apparet ex *Marc.* 10. 21 *Luc.* 18. 22. 4. Præcepta ipſa, cum ſimili conditione aliquando proponuntur: 1. *Pet.* 1. 17. 5. Perfectio ipſa præcipitur, *Matt.* 5. 48. & conſequenter omnia illa quæ neceſſaria ſunt ad perfectionem.

11. Bellarm. 3. *Dominus Mat.* 5. *loquitur de perfectione neceſſaria ad ſalutem, hic autem de perfectione alia, quæ non eſt neceſſaria ad ſalutem, ſed ad excellentiorem gloriæ gradum: aliàs tenerentur omnes vendere omnia. Proteſt* 1. Bellarm. hic ad incitas redactus, conſilium vnum evertit, vt aliud poſſit ſophiſticè tueri. Perfectio enim illa de qua agitur *Mat.* 5. 48. illa eſt quæ deſcribitur *verſ.* 44. *diligite inimicos veſtros, &c.* hanc autem perfectionem, omnes Pontificii referunt ad conſilium, non ad præceptum: ſicut & ipſe Bellarm. non obſcurè facit, de juſtificat. *l.* 4. *c.* 3. & hujus libri *c.* 3. *ad* 8. 2. Perfectio illa quam Bell. hoc in loco concedit præcipi, eſt ſumma imitatio perfectionis divinæ: *eſtote perfecti, vt Pater veſter perfectus eſt.* Perfectio igitur ſuperior, ſuperare debet imaginem Dei. 3. Duæ perfectiones ejuſdem gratiæ, eodem ſenſu finguntur, quo duo extrema puncta in fine vnius ejuſdem lineæ.

4. Quamvis

4. Quamvis hæc perfectio præcipiatur, non inde ta-
men ſequitur, omnes teneri omnia vendere: quia quoad
actum ipſum non præcipitur omnibus: huic tamen a-
doleſcenti ſingulariter fuit præceptum. Bellarm. 4. *Sicut*
ſeruare mandata eſt medium omnibus ad vitam æter-
nam; ſic vendere omnia eſt omnibus medium ad perfe-
ctionem. *Proteſt.* Neque par eſt ratio: quia illud eſt
iuris communis, hoc autem ſingularis vocationis: ne-
que verum eſt illud, obſervationem legis eſſe pecca-
toribus medium efficax ad vitam æternam. Bellarm. 5.
Idem hoc officium pertinebat ad Apoſtolos, verſ. 27.
Proteſt. Agnoſcimus, & inde concludimus duo: 1. Non
fuiſſe conſilium liberum, ſed præceptum neceſſarium:
quia Apoſtolis non fuit liberum relictum, verum ſequi
vellent Chriſtum necne eo modo quo eum ſequeba-
tur, ſed cum obedientiæ neceſſitate mandatum 2. Per-
fectionem ſuprà legem, in iſthoc officio non contine-
ri: quia Apoſtoli ipſi qui hoc præſtiterant imper-
fectionem ſuam agnoſcebant. *Phil.* 2. 12. *Iacob.* 3. 2. 1
Ioh 1.

12 Bellarm. *Ibidem habetur conſilium de obedientia*
Sequere me. *Proteſt.* Agitur hâc phraſi, de obedientia
quæ neceſſariò debebatur Chriſto: non de illa quæ
homini alicui ſponte exhibetur. Bellar. *Hoc loco agi-*
tur de obedientia, quæ neceſſariò debetur Deo: ſed Mat.
29 & Luc. 18. agitur de obedientia, quæ ſolis iis conſu-
litur, qui volunt eſſe perfecti. *Proteſt.* 1. Bellarm. in iſto
commento fuit planè vertiginoſus. *Agitur* (inquit)
hoc loco (id eſt *Mat.* 19) *de obedientia quæ neceſſariò*
debetur: ſed agitur Mat. 19. *de obedientia illa quâ con-*
ſulitur ſolis perfectis. Quaſi *Mat.* 19. & *Mat.* 19. eſ-
ſent duo varia loca. 2. Agitur manifeſtè de tali ſequela
Chriſti, qualem Apoſtoli ex vocatione ſingulari præ-
ſtabant. Hanc autem qui pendere faciet ex libero con-
ſilio perfectionis, abſque præcepto vllo, non erit ſani
iuris Apoſtolici conſultus.

13. Bellar. *Cor.* 7. 25. *Præceptum non habeo: conſi-*

autem do: & verſ.40. vidua quæ ita manet, beatior ſecundùm meum conſilium, &c. Proteſt. 1. In Græ- textu (vt Caietanus obſervat) non eſt *conſilium*, ſed *ſententia*. 2. Neque ex voce, neque ex ſenſu con- textus colligi poteſt cum vlla ſpecie, conſilium aliquod beneficium, id eſt, opus perfectâ Dei mandatorum obſervatione perfectius, Deo gratius, & magis merito- rium vitæ æternæ. 3 Sententia illa, quam dicit Pau- lus, neque omnia tempora reſpicit, ſed *inſtantem ne- ceſſitatem, verſ.26.* neque omnes & ſingulos homines, ſed eos, quibus *Deus partitus eſt donum, v.17* Bellar. *Omnes homines poſſunt habere hoc donum, ſi à Deo petant.* Proteſt. Sponſore Bellarmino, qui tamen hoc eodem cap. 9. contendit illos *qui habent continentia do- num, poſſe illud amittere, & vinci aliquando à tenta- tione.* Bell 2. *Nulla conſultatio eſt de eo quod non eſt in noſtra poteſtate.* Proteſt. Eſt tamen conſultatio de iis rebus quæ aliquando ſunt in noſtra poteſtate, & a- liquando non ſunt, an, & quatenus ſint in noſtra pote- ſtate. Bellarm. 3. *Continentia coniugalis eſt etiam do- num Dei.* Proteſt. Sic eſt: ſed hoc donum eſt ordinari- um, & inſtitutum Dei ex promiſſione comitatur. Bel- larm. 5. *Inſtans neceſſitas, verſ.26. ſignificat inſtantem ſeu mundi finem, verſ.29.* Proteſt. Neque ita eſt: neque ſi ita eſſet, aliud aliquid ſequeretur, quàm quod Apoſtolus cõcludit *verſ 29. qui habent vxores ſint vt non habentes, &c.* Bell. 5. *Virginitas eſt res qua colitur Deus, & quæ placet Deo, verſ.34.* Proteſt. Si hoc ſim- pliciter verum ſit, tum Romanæ Veſtales ſanctiores fuerunt Sarâ, Rebeccâ, &c. Bellarm. 6. *Continentia eſt per ſe honeſta & decora, & proinde Deo cara, & ſimul vtilis ad orandum, verſ. 35.* Proteſt. Nihil horum dici- tur in textu: ſed laqueus voti prohibetur. Bellarm. 7. *Beatior eſt quæ manet vidua, verſ.40.* Proteſt. Cæteris paribus, & tali tempore, eſt beatior. Sed quid hoc ad Rhombum?

14. Bellarm.

14 Bellarm. 1. *Corint. 9. toto capite. Paulus conat* *oſtendere, ſe plus feciſſe, quam ſibi eſſet præceptum. Pr* *teſt.* 1. Toto hoc capite, conatur Paulus oſtendere, ſu exemplo omnibus Chriſtianis remittendum eſſe d ſuo iure, ad ſcandalum aliorum vitandum. Hoc auten qui non facit, peccare in Chriſtum, & perdere eos prop ter quos Chriſtus eſt mortuus, oſtenderat antea *cap.* *verſ.* 11. *&* 12. quod igitur à ſe factum, & ab aliis fac endum oſtendit, non eſt plus quam Deus præcep 2. Satis diſertè oſtendit Paulus, ſe nullum opus ſuper rogationis prædicare, tum aliis in locis, 1. *Cor.* 4. 4. *Ph* 3. Tum etiam in illo capite; nam 1. Tam neceſſari um fuiſſe teſtatur quod fecit, vt mori ſe maluiſſe dic quam illud omiſiſſe: *verſ.* 15. 2. Ex omiſſione ri ſequuturam docet interruptionem Evangelii Chri *verſ.* 12. mercedis privationem propter poteſtatis ab ſum, *verſ.* 18. 3. Bellarm. ipſe docet *Epiſcopos debe* *eſſe perfectos cap.* 3. annon Apoſtoli eadem lege ten bantur?

15. Bellarm. 1. *Gloria quam ſibi tribuit Paulus, ſi gloriatio coram Deo, & merces à Deo, non coram h minibus, & ab hominibus. Proteſt.* Neque nos dicim fuiſse gloriationem iſtam tantum coram hominib aut mercedem ab hominibus: ſed 1. Non eſſe cora tribunali Dei, quaſi vel plura & præſtantiora op præſtitiſſet, quàm Deus in ſuis mandatis præſcr ſerit. *Rom.* 3. 27. *Eph.* 2. 9. 2. eſſe gloriationem conſcie tiæ bonæ. 2. *Cor.* 1. 12. & ex collatione ad alios: *verſ.* *mea diſſenſio apud eos qui in me inquirunt,* 2. *Cor.* 1 12. *vt amputem occaſionem iis qui exoptant occaſ nem, vt in eo de quo gloriantur, inueniantur, quales nos.*

16. Bellarm. 2. *Apoſtoli cæteri ſumptus à populis a cipiebant: nec tamen peccabant. Proteſt.* Non fuit e dem ratio: quia tales æmulos non habuerunt extra quales Paulus: neque fuit eorum authoritas in dubium revocata. Bellarm. 1. *Tum non rectè probaret Paulu*

exem

xemplo aliorum Apoſtolorum, ſe potuiſſe ali à populo. Proteſt. Imo rectiſſimè hoc probat, quoad ius commune licere, quamvis propter circumſtantias varias non expediret ad ædificationem. 1. *Cor.* 10. 23. Bellarm. 2. *Paulus abſtinuit ab accipiendis ſumptibus, non propter offendos Apoſtolos, ſed ne grauaret populos.* Proteſt. Nunc hac, nunc illa cauſa; & nonnunquam vtraque. 2. *Cor.* 11. 8. 12. Bellarm. 3. *Propter Pſeud. apoſtolos debuiſſet potius accipere ſumptus; illi enim accuſabant Paulum, quod non viueret more aliorum.* Proteſt. Hoc eſt plane ridiculum, fuiſse qui vocarent in dubium, an Paulus eſset Apoſtolus verus, quia non edebat, & bibebat, & vxorem circumducebat, Eccleſiæ ſumptu.

17. Bellarm. *Ad argumenta contraria ex textu petita, reſpondetur:* 1. *Licere mori pro opere ſupererogationis.* Proteſt. Bonum fuit igitur Apoſtolo mori, potius quam eo modo vivere, quo Petrus cùm cæteris Apoſtolis vivebant, quamvis omnes circumſtantiæ & conditiones extrinſecæ pares eſsent. Melius fuit vt Paulus ceſsaret ab Evangelio prædicando, quam ſine ſupererogatione prædicare. Iſtiuſmodi comparationes in Scripturis non comparent. Neque autem conſiſtere poſsunt cum doctrina Papiſtica. *Conſilium enim non obſeruatum nullum habet peccatum aut pœnam, eſtque in arbitrio hominu poſitum.* Bell. *cap.* 7. *mori autem plus habet in ſeſe fugiendum.* Bellar. 2. *Paulus niſi hoc feciſſet, deſperabat tantum de gloria ſingulari.* Proteſt. Omnem expectationem mercedis illà ratione perituram fuiſse, ſatis manifeſtè dicitur *verſ.* 17. *&* 11. Præterea nullam coronam expectavit Paulus ex operibus ſupererogationis, ſed ex certamine certato, curſu peracto, & fide ſervata. 2. *Tim.* 7. 8. Bell. 3. *Abuti poteſtate, verſ.* 18. *eſt vehementer illà vti.* Proteſt. Et; vehementer ſemper & vbique vti, eſt abuti. Bel. 4. *Non fuiſset peccatum accipere ſumptus à populo etiamſi inde ſequeretur aliqua retardatio curſus Euangelij.* Proteſt. Sed fuiſset pec-

peccatum, dare ſcandalum vel interruptionem Evangelio: hoc autem Apoſtolum caviſse apparet, verſ 12. ἵνα μὴ ἐγκοπήν τινα δῶμεν. Bellar. 5. *Quomodo igitur potuit apud homines gloriari Paulus, de opere indebito?* *Proteſt.* Non ſimpliciter: ſed quia ex jure & juſtitia communi non debebant, quamvis ex ſingulari conditione rerum, & ex charitate fuit neceſſarium.

18 Bell. *Apoc.* 14.4. *Soli virgines canticum canere potuerunt.* *Prot.* Myſticè intelliguntur ij qui non ſunt maculati Idololatriâ Meretricis magnæ. Bellar. *Pauci tantum fuerunt, vid: centum, quadraginta, quatuor millia.* *Prot.* Non omnes electi deſignantur, ſed primitiæ tantum certi cujuſdam ævi. Bellarm. *Dixiſſet Iohannes eos non coinquinatos cum muliere, ſi intellexiſſet de fornicatione Babylonis* *Prot.* Non ſequitur: quia Meretrix illa magna, & multiplex ejus ſcortatio, commodè notatur numero plurali: Vtcunque fuerit, omnes conjuges non poſsunt excludi ex iſto numero, niſi per doctrinam illam dæmoniorum, quæ conjugium damnat vt inquinationem, hæc enim ſunt verba: *non fuerunt coinquinati.*

19. Bellar *Idem probatur exemplis Primitivæ Eccleſiæ.* *Proteſt.* Tum demum, cùm vnum exemplum ex Scripturis proferetur, quo aſſeritur aliquid boni meritorii præſtitum fuiſse, ſupra omnia Dei mandata. Bellarm. *Probatur etiam clariſſimis teſtimonijs Patrum* *Proteſt.* Quin ſemina quædam iſtiuſmodi errorum, in Patrum ſcriptis reperiantur, negari non poteſt, ſed in iiſdem etiam reperiuntur principia vera quibus illi errores poſſint refelli, Pontificii autem errores illos retinuerunt, excoluerunt, & auxerunt, Principiis veris neglectis & rejectis.

20 Bellar. *Naturalis ratio docet, præter perfectionem illam quæ neceſſaria eſt ad eſſe rerum, aliam eſſe neceſſariam ad bene eſſe: & præmia ſingularia illis eſſe conſtituenda, qui virtutes heroicas oſtendunt, præter*

illa quæ conſtituuntur ſeruantibus leges. *Proteſt.* Præcipiuntur à Deo illa quæ pertinent ad bene eſſe, & ad heroicas virtutes. Lex Dei eſt perfecta, humanæ omnes imperfectæ. Bellar. ipſe hoc fatetur, *cap.* 2. cum docet ex Scholaſticis, *Epiſcopos debere eſſe perfectos, & ad eum gradum charitatis perueniſſe, ad quem religioſi tendunt.* Annon præcipitur Epiſcopis illa perfectio, quam debent habere?

Argumenta noſtra.

21. *Proteſt.* Deus iubet ſe diligi *ex toto corde*, &c. *Mat.* 22. Nihil igitur ſupereſt non præceptum, quod erogemus. Auguſtinus, *lib.* 1. *doct. Chriſt. c.* 22. ita concludit: *&* *de ſpiritu & lit. cap. vlt.* & de perfectione iuſtitiæ, affirmat: præceptum dilectionis, aut etiam præceptum non concupiſcendi, in hac vita impleri non poſſe, ſic etiam Bernardus *ſerm.* 59. in Cantic. & Thomas 2. 2. *q.* 44. *a.* 6. *&* 184. *a.* 3. Bell. 1. *Diligere corde, anima, &c. eſt diligere verè, ſyncere, non fictè non ſimulatè.* *Proteſt.* 1. Hoc aliquid eſt, ſed non totum quod his verbis præcipitur; tunc enim illi etiam qui minimum gradum veræ charitatis habent, quamuis tepidi fuerint, hoc præceptum perfectè implerent. 2. Nemo vnus eſt ex omnibus Scholaſticis, quin ſingularem aliquam emphaſin tribuat enumerationi illi partium *toto corde, tota anima, &c.* id quod poſtulat enim plenitudo illa præceptorum Dei, qua multa paucis, non vnum tam multis explicari ſolet. Bellarm. 2. *Si iubeamur omnes illas potentias exercere ad gloriam Dei, dicendum eſt hoc, tum ſolum præcipi, quando id neceſſitas gloriæ Dei procurandæ requireret, alio autem tempore ſi id fieret, opus eſſe conſilij & ſupererogationis.* *Proteſt.* Hac in re, maximè complent Pontificij menſuram patrum ſuorum Phariſæorum, dum irritum faciunt mandatum Dei per traditionem ſuam: ita enim interpretantur maximum hoc mandatum, vt non poſſint certum tempus inuenire,

V quo

quo homines eo tenentur, ita vt debeant actum dile-ctionis Dei exercere. Duodecim ſunt inter eos variantes hac de re opiniones: vt videre eſt apud Azorium, *pag.* 1. *l.* 9. *c.* 4. & apud Filincium *de caſ. conſc. tract.* 22. *c.* 9. qui ſapientiſſimorum Pontificiorum ſententiâ, hoc præceptum non obligare docet, inter primum rationis vſum, & vltimum articulum mortis, niſi *quinto quoque anno*. Quod autem ad hanc Bell. regulam: *quando neceſſitas gloria Dei procuranda requirit*; refellitur ibid. ab altero Ieſuita: *quia eſt valde incerta*: ſicut revera eſt, niſi explicetur. Ex hac igitur ſapientia Papiſtica, ſi quis ſemel in anno, aut bis in quinquennio, elevet cor ſuum ad dilectionem Dei eli-ciendam, ille plus facit, quam lex Dei requirit, & meretur ex ſupererogatione.

22. Bellar. 3. *Auguſtinus, Bernardus, Thomas docent, illa particula (ex toto) imperari nobis omnes gradus charitatis: ex quo rectè deducunt hoc mandatum in hac vita perfectè impleri non poſſe: qua ſententia cum noſtra non pugnat: quia exiſtimant ſimul imperari medium, & indicari finem: & docent eum non eſſe prævaricatorem qui non attingit ad finem: etiamſi enim nihil addi poteſt huic præcepto, quatenus indicat finem; poteſt tamen eidem aliquid addi, quatenus indicat medium. Pr.* Prævaricatur Bell. in toto hoc effugio. Nam 1. Peccator aut prævaricator aliquis dicitur dupliciter, vel qui eſt in ſtatu peccati, & irregenitus: vel qui eſt in ſtatu gratiæ, ſed nondum perfectè à peccato liberatus: qui ſyncerè & efficaciter diligit Deum, quamvis imperfectè, non eſt prævaricator priore ſenſu: ſed poſteriore tantum. 2. Et finis eſt duplex, alius internus, qui eſt rei finitæ perfectio: alius externus, qui eſt ejus effectum: Nullus autem actus à Deo præcipitur, cuius finis non ſimul etiam præcipitur ſenſu priore: finis autem externus, non tam ad præceptum pertinet, quam ad promiſſionem. 3. Sicut fini charitatis nihil poteſt addi, ſic neque

actui ejus perfecto, quatenus eſt medium: non enim eſſet medium perfectum, ſi auctarium deſideraret.

23. Bell. 4. *Verior explicatio & Scripturis conformior eſt illa particula, ex toto corde, imperari ſolum vt amemus Deum præcipuo amore, nihilque illi in amore anteponamus, vel æquemus. Hoc autem ſenſu perfectè ſeruari poteſt illud præceptum in hac vita. Proteſt.* 1. Contra docent Scholaſtici veteres: Alexander Alenſis, *p. 2. q. 109. m. 6. Præceptum de diligendo Deo, non poteſt impleri in via, ratione circumſtantiæ, quæ eſt, ex toto corde*: hanc autem circumſtantiam explicat, *par. 4. q. 27. m. 7. Ita diligere; vt nihil retrahat, aliquo modo, ad tempus, ab affectione in Deum.* Lombardus, ſententiarum ac Scholaſticorum magiſter: *l. 3. d. 27. Hoc præceptum non penitus impletur ab homine, in hac mortali vita: ſed ex parte, non ex toto.* Quod autem ſolent recentiores negare, hanc perfectionem dilectionis, *cadere ſub præcepto, pro ſtatu viæ*; in eo & veritati, & ſibimetipſis, gratis contradicunt, vt juſtitiam operum poſſint cum aliquo colore tueri: perfectionem abſolutam ſtatuunt, in illa obedientia quam multiplicem defectum, vel perfectionis privationem trahere ſecum fatentur. Nullam rationem talis aſſertionis reddunt, niſi quod ſumma perfectio ſit nobis in hac vita impoſſibilis: cujus conſequentiæ ratio eſt ipſa controverſia. 2. Quod Bell. dicit de *præcipuo amore*, ambiguum admodum eſt: vel enim præcipuus debet eſſe amor quoad *æſtimationem* tantum, vel etiam quoad *intenſionem*, ſi priore ſenſu intelligatur, tum *præcepto huic ſatisfacere poſſumus, vel minimo dilectionis gradu*, vt *Azor. p. 1. l. 19. c. 4.* concedit: quod abhorret à communi Chriſtianorum ſenſu: ſi poſteriore, tum ſummus gradus requiritur: quod nos affirmamus, & Bell. negat.

24. Bell. 5. *In Scripturis paſſim ita accipitur illa vox, totum, vel omnis. Prot.* Nuſquam ita accipitur in ſimili phraſi *toto corde, tota anima, & omnibus viri-*

bus. 2. Vbi ita accipitur ibi eſt hyperbole manifeſta, ſed in ſolennibus præceptis Dei, talis forma loquendi nullum habet locum: nunquam plus dicitur quam requiritur, ſed maxima ex parte, minus.

25. Bell. 6. *Scriptura docet hoc præceptum eſſe facile. Prot.* Nuſquam docet perfectam obſervationem hujus præcepti talem eſſe.

26. Bell. 7. *Deus promiſit, ſe facturum, vt tempore Noui Teſtamenti impleretur. Prot.* Quoad eſſentiam, in hac vita, non quoad gradum.

27. Bell 8. *Multi hoc mandatum impleuerunt. Prot.* Voluntate ſyncera & efficaci, non actu completo.

28. Bell. 9. *Patres docent, nihil impoßibile nobis à Deo mandatum eſſe. Proteſt.* Verè hoc dicitur, ſi rectè accipiatur. Poſſumus enim per Dei gratiam, inchoatìvè præſtare omnia Dei mandata, in hac vita, & in futura perfectè.

29. *Proteſt.* Hactenus expendimus quæ Bellarm. opponit argumento noſtro primo, ſed obſervandum eſt, propoſitionem argumenti eſſe hujuſmodi: *Qui non poſſunt implere, vel qui non implent mandata, illi non poſſunt ſupererogare:* hanc propoſitionem Bell. non negat: ſed ad aſſumptionem reſpondet. Quamvis igitur vera eſſent quæ dixit Bellarm. de poſſibilitate hujus præcepti obſervandi: quia tamen illi qui Monachatum ſuſcipiunt inter Pontificios, hoc non præſtiterunt, valeret adhuc ratio, quod illi non poſſint ſupererogare, atque adeò temerè ſemetipſos obligant perfectionis iſtiuſmodi voto.

30. *Prot. Mat 7. Anguſta eſt porta, & arcta via vitæ, & pauci ſunt qui inueniunt eam.* Non eſt igitur tam lata & facilis obſervatio legis vt vltra multum à multis addatur. Bellar. 1. *Difficilis eſt lex ex natura ſua: & difficilior ex naturæ corruptione: ſed facilis habenti gratiam & charitatem. Proteſt.* Gratiam & charitatem tantum habemus ex parte. 1. *Cor.* 13. 9. 10. Vide etiam *Magiſt. ſent. lib. 3. d.* 27. con- dub-

dudit ex parte tantum nos poſſe mandata ſervare. Bell. 2 *Qui currit, cum ſolum ambulare teneatur, plus facit quam ei imperatum eſt. David autem cucurrit, pſal. 119. 32. Prot.* 1. Qui currit, poteſt impingere, & ita minus facere quam debet: poteſt etiam in curſu deficere. 2. Imperatur curſus, *ſic currite vt comprehendatis. 1. Cor. 9. 24.* 3. David ſpondebat curſum: ſed agnoſcebat interim ſuam imperfectionem, *verſ. 27.*

31. *Proteſt.* In operibus noſtris bonis, ſemper aliquid deeſt: ergo nihil poteſt redundare. Bell. *Negatur antecedens. Prot.* Dum nobis aliquid gratiæ deeſt, aut aliquid concupiſcentiæ pravæ adeſt, neceſſe eſt vt in operibus noſtris aliquid deſideretur. *Galat. 5. 17.* Hunc locum omiſit Bell. cætera manifeſto eludit: *Rom. 7.* loqui Paulum affirmat *de concupiſcentia quæ eſt pœna, non peccatum,* cum tamen Paulus diſertè eam appellat *peccatum, verſ. 17.* & *verſ. 23.* eam *bellum gerere* docet adverſus gratiam : quod non eſt pœnæ, ſed peccati. Sic etiam in cæteris.

32. *Proteſt. Luc. 17. 10.* Cum feceritis omnia quæ edicta ſunt vobis, dicite ſervi invtiles ſumus, quæ debuimus facere, fecimus. Bell. 1. *Cum feceritis omnia quæ præcepta ſunt: in illis verbis eſt ſolutio. Proteſt.* Solutio nulla: nam non poteſt eſſe maior vtilitas in conſilijs, quam in præceptis, ſi verum ſit quod Thomas docet 2. 2. 189. 1. *ad 5. Conſilia parant viam ad præcepta: & præcepta ſunt finis conſiliorum.* Bell. 2. *Non dicitur ſervi inutiles eſtis: ſed dicite, ſervi inutiles ſumus. Proteſt.* Chriſtus vult vt optimi fidelium verè fateantur ſe inutiles: & tamen Monachi Papales audent dicere , ſe magis vtiles eſſe, quam debent. Bellar. 3. *Servus, ſi de ſomno conceſſo, aliquid ſubtrahat, vt pro domino ſuo aliquid agat, plus facit quam tenetur. Prot.* Falſũ hoc eſt ſi intelligatur de ſomno conceſſo ex indulgentia: ſi vero de ſomno neceſſario ad conſervationem naturæ, verum eſt aliquo modo quod

dicitur, ſed nihil inde concludi poteſt, propter imparitatem rationis, ſervus enim non ſubjicitur hero ſuo in talibus: *Durand. in ſent. l. 4. d. 39. q. 2.* Deo in omnibus ſumus ſubiecti: neque poſſumus pro ipſo quidquam agere, niſi ex voluntate ejus præeunte.

33. *Proteſt*. Iubemur quotidiè dicere Deo: *Dimitte nobis debita noſtra* Bellar. *Propter peccata venialia quibus non obſtantibus, poſſumus facere opera ſupererogationis. Proteſt*. Hoc eſt quamvis non poſſimus facere omnia illa quæ à nobis rogantur vel exiguntur; poſſumus tamen, vltra & ſupra illa, facere quæ non rogantur.

34. *Prot*. Apoſtoli non cogitarunt de ſupererogatione; *Mat*. 19. ſed potius mirabantur aliquem poſſe ſalvari: *quis poterit ſalvus eſſe?* Bell. *Apud Deum poſsibile eſt, & ſalvari, & opera ſupererogationis facere. Prot*. Hoc narrat: ſed neque diſcipuli quidquam de ſupererogatione colligere potuerunt ex illis verbis Chriſti, *Vade & vende quæ habes*; neque Chriſtus quidquam ipſis explicavit, niſi de ſalute conſequenda.

35. *Proteſt*. Ieremias habet: Maledictus qui confidit in homine: necnon, maledictus qui facit opus Dei negligenter: qui ſemetipſum hic excutit, videbit ſe non facere opera ſupererogationis. Bellar. *Loquitur de negligentia graui vel fraude, cap. 48. Proteſt*. 1. Qui leviter eſt negligens, propius accedit igitur ad mentum maledictionis, quam ad ſupererogationem. 2. Non dicit Bellarm. de qua fiducia loquatur in altero loco.

36. *Proteſt*. Præceptum eſt, vt diligamus fratres ſicut Chriſtus nos dilexit: *Ioh*. 13. 34. quâ dilectione, non datur major, 1. *Ioh*. 3. Bell. *Si quis ponit animam pro fratribus quando non eſt neceſſarium ad eorum ſalutem æternam, opus facit ſupererogationis: & ſimiliter ſi proximo benefaciam quando non eſt in extrema neceſſitate. Pr*. Hoc eſt homo miſer, diligere aliquando

liquando fratres & proximos ſicut Chriſtus nos dilexit, & magis etiam.

37. *Proteſt. Deut.* 4. 2. Nihil addendum præceptis Dei: Conſilia ergo male adduntur. Bell. *Nihil addendum quod corrumpat: ſed aliquid poteſt addi, quod perficiat preceptum. Proteſt.* 1. Deus vetat nos quidquam addere, *vt ſeruemus precepta:* Non poſſumus igitur præcepta ſervare, nedum perficere, addendo 2. Lex perfecta, non magis poteſt perfici addendo, quam detrahendo. Rectè Cajetanus in illum locum: *per modum inhibitionis, ſignificatur perfectio legis, inhibendo additionem, vel diminutionem, etiam pretextu cuſtodiendi mandata Dei.*

38. *Proteſt.* Ita Deo ſumus obſtricti, & obærati, vt nemo ſit par ſolvendo, nedum ſupererogando. Bell. *Non tenemus aquare Dei beneficia, noſtris operibus, ſed id ſolum praſtare, quod Deus imperauit. Proteſt.* Tenemur quantum in nobis eſt, Deo nos gratos præſtare, atque adeo gloriam quam poſſumus maximam ipſi tribuere, ex beneficijs ejus in nos collatis: hæc gratitudo paſſim in Script. imperatur.

39. *Proteſt. Phil.* 4. 8. 9. Iubemur facere omnia vera, honeſta, &c. quibus nihil boni poteſt ſuperaddi. Bellar. 1. *Hac omnia debent accipi negatiuè; vt non niſi talia faciamus. Proteſt.* 1. Sophiſticè hoc & gratis affirmatur cum nullâ ratione, auctoritate aut exemplo poſſit confirmari. 2. Si mera ſit negatio, tum ab homine mortuo, vel ab animali bruto poteſt hoc præceptum impleri. 3. Affirmatio clarè notatur, illis vocibus, *didiciſtis, accepiſtis, audiſtis, vidiſtis:* hæc enim non tendunt ad negationem ſolam: & illis etiam, *reputate, facite,* præcipuè vero promiſſione annexa, *Deus pacis erit vobiſcum:* quæ non pertinet ad meram negationem. Bell. 2. *Si iuberet Paulus, vt omnia qua ſunt vera cogitaremus, deberemus non ſolum omnem Scripturam Sanctam, ſed etiam totam philoſophiam cogitare. Prot.* Ex ſubiecta materia, intelligi debet (vt Dion.

Carth. obſervat) *Veritas doctrinæ vitæ, aut iuſtitia de veritate ſanctificante.* *Ioh.* 17. 17.

40. *Proteſt.* Tenemur facere quicquid poſſumus boni: quia lex requirit omnes noſtras vires. Bell. *Lex non requirit omnes vires, & quicquid poſſumus, ſed ſolum quod præcipitur.* *Prot.* Hoc eſt, non requirit omnes vires, ſed quod requirit. Requirere autem omnes noſtras vires teſtatur Chriſtus verbis diſertis, *Luc.* 10. 27. Bellarm. *Tum Paulus non potuiſſet dicere de homine ſoluto, quod vult faciat, non peccat, &c.* 1. *Cor.* 7. *Proteſt.* Non ſequitur: quia illa voluntas, ex circumſtantijs determinata, ſecundum præceptum debet ordinari.

41. *Prot.* Non caret ſuperbia & arrogantia infinita, vt dicas te facere plus quam tenearis, & Chriſto fit iniuria non vulgaris, qui fruſtra dicetur mortuus, ſi valuiſſes legem præſtare, & plus etiam. Bellar. 1. *Virgines apud Auguſtinum non timuerunt iſtam ſuperbiam.* *Prot.* Debuerunt certè timere: & timuiſſe etiam credendum eſt quamvis rhetorica quadam licentia, talia verba ipſis tribuantur. Bell. 2. *Homo non poteſt ſine Chriſti gratia legem ſeruare, vel aliquid ſuperaddere.* *Proteſt.* Non fruſtra igitur datur illa gratia: ſed fruſtra tamen eſt mors Chriſti quoad ſatisfactionem & meritum, ſaltem poſt gratiam illam datam reſpectu eorum qui tanta poſſunt.

42. *Prot.* Debemus Deum tantum amare quantum poſſumus: aliâs negaremus Deum eſſe ſummum bonum: abuteremur Dei dono: talentum abſconderemus: & ingrati eſſemus. Bell. 1. *Si quis velit plus diligere, & proficere, ſed iuxta conditionem & gradum ſuum, etiamſi nolit ad altiorem ſtatum aſcendere, quamuis poſſit, non peccat.* *Prot.* Totum hoc de varia conditione, gradu, & ſtatu, nihil aliud eſt quam ſubterfugium tenebricoſum; quæſtio eſt clara; Vtrum non debemus Deum quantum poſſumus amare. Bellarminus hoc negat, ſed cum aliquo pudore.

Bell.

Bellarmin. 2. *Non requiritur vt quis ſummum bonum tam ardenter amet, quam fortè poßit.* *Proteſt.* Tum non requiritur, vt in bonum omni ratione ſummum, feramur, affectu omni etiam ratione ſummo. Bellarm. 3. *Ille abutitur dono Dei, qui cum neceſſarium eſt, non vtitur eo.* *Proteſt.* At ſemper eſt neceſſarium, Deum deligere quantum poſſumus: quia cauſæ & occaſiones hujus dilectionis ſunt ſemper præſentes. Bellarm. 4. *Ingratus benefactori non eſt, qui voluntati eius ſatisfacit.* *Proteſt.* Voluntas eſt Dei placens & perfecta, vt nos totos quātiſumus, dedamus ipſi, *Rom.* 12. 1. 2. Bellarm. 5. *Ille peccat abſcondendo talentum, qui habet præceptum negotiandi.* *Proteſt.* Præceptum negotiandi, quantum in nobis eſt, ſimul ſemper datur cum talentis. *Luc.* 19. 13.

CAPVT 3.

De Votis Monaſticis.

THESIS 1.

BEllarm. *Omne quidfit ex voto, etiamſi alioqui non ſit à Deo præceptum, verè & propriè eſt cultus Dei.* *Proteſt.* Quæſtio hæc ſophiſticè & inaniter eſt à Bell. conficta. Nam 1. Non diſtinguit inter votum licitum & illicitum. 2. Nihil ſtatuit de fine ipſius voti, ſed de obſervatione ejus tantum. 3. Cum antea *cap.* 14. diſtinxerat ipſemet inter materialem & formalem actionem voti, hic tamen non oſtendit, in vtra harum cultus ratio ſit collocanda. Nos autem concedimus id quod ſit ex voto juſto, etiam in rebus, quę mandato Dei ab omnibus non requiruntur, quamvis non ex natura rei, neque ex voti fine proprio; ex modo tamen adjuncto, quatenus ex reverentia nominis Dei præſtatur, cultus rationem habere. Sed Monaſtica vota accuſamus. 1. Quod fiant ſine verbo,

Y 5 vel

vel mandante, vel approbante. 2. Quod multa ridicula & Deo indigna in ijs continentur. 3. Quod cultus gratia instituuntur. 4. Quod cultus collocatur in ipſo ſtatu, & obſervationibus eo ſpectantibus. 5. Quod ſatisfactio & meritum ſupererogationis ipſis tribuitur vna cum cultu. 6. Quod non ad voventes tantum, ſed & ad alios coram Deo juvandos applicantur. De iſtis non viſum eſt Bellarmino diſputare. De illa vero propoſitione, quam ipſe formavit ad pompam, ſine vlla explicatione adjuncta, otioſum eſſet litigare. Similis notæ ſunt quæ diſputat *Bellarm. cap.* 16. & 17. adverſus privatam ſententiam Martyris: quam ipſemet poſtea mutavit: ſicut videre eſt in locis ejus commun: cl. 3. c 6. Nominis etiam eſt quæſtio illa, cap. 19. de promiſſione in baptiſmo facta, *an ſit votum propriè dictum.*

Quæſtio eſt, An paupertas voluntaria; obedientia, & continentia, rectè Deo voveantur. Pontificij affirmant: nos negamus. Primo igitur De paupertate.

Argumenta Bellarmini.

2. Bellarm. *Id omne rectè vovetur Deo, quod ex eius teſtimonio ſcimus eſſe bonum, & illi gratum: ſed paupertas voluntaria bona eſt & Deo grata, teſtimonio Chriſti: Matth.* 5. 3. *beati pauperes ſpiritu. Proteſt.* Si per *voluntariam* paupertatem, intelligatur illa quæ eſt ex antecedente & abſoluta electione, negamus aſſumptionem. Paupertatem enim hunc in modum velle melius non eſt, quam ſimiliter velle convitia, perſequutiones, calumnias, & omne genus maledicentiæ: *verſ.* 11. atque adeo non magis quam iſta, debet voveri.

3. Bellarm. *Matth.* 19. *ſi vis perfectus eſſe, vade & vende omnia, &c. Proteſt.* 1. Perſonalem fuiſſe eam vocationem

vocationem, ſatis antea fuit demonſtratum. Non magis igitur trahi debet in exemplum aut patrocinium voti, quam quod dicebatur Petro, *Matth.* 14. 19. *veni ſuper aquas.* 2. Cajetanus ipſe Monachus ingenuè fatetur, votum nullum hinc indici. *Attende (prudens lector) quod nullum indicitur à Ieſu votum, volenti perfectionem vitæ aſſequi: quia non in vinculis votorum, ſed in operibus conſiſtit perfectionis aſſecutio, &c.*

4. Bellarm. *Act.* 4. 32. *Erant eis omnia communia vivebant primi illi Chriſtiani ex voto.* *Proteſt.* 1. Hoc non affirmatur tantum de pauperibus. Cajetanus enim rectè etiam hic obſervat: *eſſe, ac ſi apertius dictum fuiſſet, quamvis non omnes vendebant, quæ poſſidebant, omnes tamen habebant omnia communia.* 2. Non vendebant omnia, vt eſſent egeni: ſed in contrarium planè finem, ne quis eſſet egens inter illos: *verſ.* 34. non igitur vovebant egeſtatem, tanquam ſtatum perfectionis.

5. Bellar. *Act.* 5. *Ananias & Saphira, vouerant vitam communem, idcirco enim dicuntur fraudaſſe de pretio, quia rem obligatam promiſſione ſubripuerant: & mentiti Spiritui S. quia fallebant fidem datam Spiritui Sancto: ſeueritas etiam pœna, clamat ſacrilegium ab iis fuiſſe admiſſum.* *Proteſt.* 1. Nulla eſt conſequentia hujus rationis: *fidem dederant de pretio agri venditi, ergo vouerant vitam communem*: poteſt quis agrum vovere qui non vovet paupertatem. 2. Fraudare: dicitur qui fraude agit adverſus illud quod profitetur, quamvis nullum votum accedat. 3. *Spiritui mentiri*, eſt *Spiritum tentare, verſ.* 9. id eſt, interprete Cajetano, *mentiendo, experimentum ſumere de Spiritu Dei in Apoſtolis habitante.* 4. Simulata ſanctitas & mentita perfectio quamvis leve delictum Monachis videatur, coram Deo tamen ſeveriſſimam pœnam meretur: ſacrilegium etiam ſimul fuiſſe admiſſum non negamus. 5 Idem Cajetanus Monachus & Cardinalis rectè concludit ex verbis Petri, adverſus Bellarmin. *Clare*

apparet

apparet quod non voti neceſſitate, Chriſtiani omnes tunc habebant omnia communia, ſed libera perfectione charitatis expreſſè, ſiquidem duo dicuntur Ananiæ, quæ non fuiſſent vera ſi Chriſtiani omnes voto obligati fuiſſent ad communitatem rerum: ager ſeruatus manebat tibi: & venditus fuit in tua poteſtate, conſtat ſiquidem quod neutrum horum fuiſſet verum, ſi obligatus fuiſſet voto.

6. Bellarm. *Confirmatur hoc idem ex traditione patrum.* *Proteſt.* Apud quoſdam Patres tales etiam ſententiæ leguntur: quaſi nemo poſſidens quidquam, poſſit eſſe diſcipulus Chriſti: ita vt paupertas non tam conſilium quam præceptum ipſis fuerit, *Orig. in Gen. hom. 16.*

Argumenta noſtra.

Quamvis multa ſint argumenta, quæ votum iſtud voluntariæ paupertatis arguunt vanitatis & ſuperſtitionis, quia tamen Bell. vnum tantum ſibimetipſi hoc in loco opponit: & alia poſtea ſequuntur tractanda, *cap.* 45. ſatis igitur erit in præſentia, hoc vnum à ſophiſticis ejus exceptionibus vindicare.

7. *Prot.* Aut is qui vovet eſt pauper conditione aut dives: ſi pauper eſt, nihil habet, quod poſſit vovere ſe relicturum, aut daturum, ſed debet ferre patienter crucem ſibi à Domino impoſitam: quam ſi præterea vovet, idem facit, ac ſi in morbo voveret ſe ægrotaturum: quod eſt furor, non pietas. Si autem dives eſt, aut vovet ponere omnia in commune, aut dare omnia pauperibus propter majus meritum, & vivere deinceps ex eleemoſynis: ſi primum, nihil aliud agit quam providere ſibi de certiore & copioſiore victu: quod eſt fugere non amare paupertatem: ſi ſecundum, peccat contra fidē, quia vnus Chriſtus meretur nobis omnia: & contra charitatem, quia ſine neceſſitate moleſtus eſt proximo, ſua mendicatione. Bellarmin. 1. Etiam pauper

ſanare ægritudinem, ſed non ditesc
planè ſimile. Nam Chriſtus dixit
nem patiuntur, quamvis mutilatio
temperies magna, varijque morbi,
ſequuntur. 2. Dixit etiam, *omnes*
vere, perſequutiones paſſuros. 2. *T*
nemur etiam ſi poſſimus egeſtatem
mandauimus vobis operari, vt nul
Theſ. 4 11. 12. Diteſcere etiam
pancraticè, & athleticè valere. B
nere omnia in communne, eſt vere an
Proteſt. Tum ex parte ſaltem ama
illi apud Comicum: *Heri aliquot*
mus in Peiræo, in hunc diem, vt de
Chaream ei rei præfecimus: dati an
4. *Non eſt contra fidem, dare omni*
propter maius meritum, noſtra em
Chriſti meritis emanent vt effectus e
cundum illud Apoſtoli, *Rom.* 11. *ſ*
non ex gratia. Bellarm. 5. *Non eſt*
proximi mendicare: quandoquidem ne

vulnerantes, & morbifica bibentes aut(quod magis congruit Monachorum voto)qui certo ſtudio, & opera ſua propria, fiunt inſani. Qualis autem charitas ſit in monachatu, ipſi Monachi ſatis teſtantur. Alexand. Alenſis Monachus, *p.4.q.32.a.1.m.4.* & poſt ipſum, reliqui Scholaſtici(*Monachum ſiue regularem, ſecundum conditiones quibus talis eſt, non poſſe regulariter facere eleemoſynam:*)talis eſt charitas monachalis in largiendo; in accipiendo vero, qualis ſit, teſtatur Cuſanus, Cardinalis, & Monachus, *Exercita, ex ſermone: qui facit &c. pæne omnes Monachi, non quæ Chriſti, ſed quæ ſua ſunt quærunt, omnes enim ſtudent auaritiæ, à maximo vſque ad minimum.*

De Obedientia.

8. Bellarm. *Obedientia religioſa, rectè vouetur Deo.* *Proteſt.* Non ſatis explicatur qualis ſit obedientia. 1. Obedientia Monachalis non propriè vouetur Deo ſed homini præſtanda: *Eius quem ſuperiorem, Chriſti loco, elegerunt, voluntati ſe totos ſubijciunt. Medina in 1.2. q.108.a.4.* 2. Obedientia hæc tam cœco impetu præſtatur, vt monachus in ignem ire à ſuperiore juſſus, non debeat recuſare: ſicut indicatur exemplo, ex Sulpitio, apud Bellarm. in iſto cap. 21. 3. Tam religioſè præſtatur, vt aliquo modo conſcientiam obligent ſuperiorum præcepta, ac ſi eſſent præcepta Dei. 4. Illa denique fide, ac ſpe, præſtatur, vt in ſatisfactionem & meritum à Deo acceptetur, quamvis in leviſſimis nugis occupetur. An iſtiuſmodi obedientia rectè voveatur, hæc eſt quæſtio.

Argumenta Bellarmini.

9. Bellarm. *Grata eſt Deo obedientia etiam in ijs rebus, quas ipſe non præcepit. Ier. 35.* *Proteſt.* 1. Obedientia & præceptum ſunt relata: ita vt omne præceptum requirat obedientiam, & omnis obedientia præſupponat præceptum, non eſt igitur obedienta reſpectu Dei, niſi aliquo modo à Deo præcipiatur. 2. Obſervatio omnis religioſa à Deo non præcepta, eſt ipſiſſima

a, *Ier.7.31. quod non præceperam* 3.obedientia ſuperioribus legitimis præſtita in alijs multis rebus, quæ ſingulariter à Deo non ſunt omnibus præcepto, eſt Deo grata, quatenus pendet ex præcepto quinto: ſed nihil inde concludi poteſt pro obedientia Monaſtica tali, qualis antea fuit deſcripta.

10. Bellarmin. *Conſilium perfectionis eſt ſequi Dominum perfectè, abnegando ſe ipſum perfectè & omnibus in rebus ſubjiciendo iudicium & voluntatem ſuam alterius iudicio & voluntati: hoc autẽ facere, ita vt non poſſit retrocedere, neceſſario includit votum. Proteſt.* Hæc Deo & Chriſto facere, non eſt conſilij, ſed præcepti, & in baptiſmo ita ſpondetur, vt nemo Chriſtianus poſſit ab eo retrocedere. Hæc autem homini alicui facere eſt directè contra præcepta & conſilia diuina: quia ſpiritualis eſt idololatria.

11. Bellar. *In omni vita commune bonum eſt obedire præpoſito conſtituto. Prot.* Nulli mortali ſic obedire bonum eſt, vt omnibus in rebus ſubjiciamus judicium & voluntatem noſtram, illius judicio & voluntati.

12. Bell. *Apud veteres ſanctos, obedientia monaſtica fuit in vſu. Prot.* Non talis, qualis anteà fuit deſcripta.

13. Bell. *Obedientia monaſtica, miraculis confirmatur, apud Sulpitium, Gregorium, &c. Vnus iuſſus ab Abbate, in clibanum ardentem ingrediebatur, intactus ab igne, alius iuſſus irrigare virgam aridam donec vireſceret, poſt laborem trienij, vidit eam florentem; tertius ad Abbatis imperium ſuper aquas ambulauit. Prot.* Gennadius refert Sulpitium iſtum, in ſenectute, agnito errore, quo deceptus fuerat à Pelagianis, ſilentium vſque ad mortem tenuiſſe, vt vitium loquacitatis taciturnitate deleret: vt Bell. ipſe refert, de *ſcript. Eccleſ.* ſi vero iſtas fabulas pro veris hyſtorijs credi voluit, optandum fuiſſet. vt paulò citius ſilentium tenere cœpiſſet ſed talia ludebant veteres ad ſtilum exercendum: vt Eraſmus obſeruat in Hieron. de vitis Pauli, & Hilarionis, quæ apud ſuperſtitioſos quoſdam majorem fidem inveneruna

runt quam Evangelium ipſum.

14. *Prot.* Argumentum huic voto propriè oppoſitum, eſt illud vnum: *Nolite fieri ſerui hominum.* 1. *Cor.* 7. Bellar. *Non prohibet Paulus ſeruitutem, quæ hominibus exhibetur.* *Prot.* Non quidem externam, ab ijs exhibendam, qui jugo ſubjiciuntur: ſed ſpiritualem illam, quam ſtulti ſibi vltrò accerſunt. Cajetanus in 1 *Cor.* 7. *non de ſeruitute corporis, ſed de ſeruitute animæ, ad literam, Paulus loquitur: prohibet fieri ſeruos hominum, ſecundum illam partem, qua ſunt ſerui Chriſti.* Apoſtoli certè, non auſi ſunt illud ſibi arrogare, vt eſſent domini aut haberent ſervos quoad fidem. 2. *Cor.* 1. *vlt.* Servitu etiam iſta, eſt planè ridicula, in qua promittitur prœmium divinum pro ſervitio præſtito homini, ex propri ejus, non Dei voluntate. Profeſſionem emiſſurus, dicit *ego enim Monachus, aut frater, promitto obedientiam ſecundum regulam S. Auguſtini, aut Benedicti, &c.* & Abbas reſpondet: *& ego tibi promitto regnum cæl rum, & vitam æternam, ſi hæc ſeruaueris.*

DE CONTINENTIA.

Argumenta Bellarmini.

15. Bell. *Luc.* 1. 3. 3. *Quomodo fiet iſtud, quoniam v rum non cognoſco? Virgo ſanctiſſima ſignificat ſe prob bitam fuiſſe voto, ne virum cognoſceret.* Proteſt. Nih ſignificat beata Virgo: (ſed vt Cajetanus rectè inte pretatur ejus verba) *quærit modum, quo fieret mat cum expers fuit virilis commercij. Non dixit non cogn cam, ſed non cognoſco: quia intellexerat verba Ang tunc implenda, dicente Angelo, ecce concipies, quomo nunc concipiam, quoniam vſque in præſens, viri cogn onem non habeo, id eſt, virgo ſum.*

16. Bellarm. *Matth.* 19. 12. *Sunt Eunuchi, qui ſeip caſtrarunt propter regnum cœlorum.* Loquitur Ch ſtus de ijs qui non poſſunt non continere, propter volu

Prei

Prot. Loquitur de iis, qui ex dono, & vocatione ſingulari, decreverunt in corde ſuo, ſervare virginitatem, & in illo propoſito ſtabiles perſiſtunt, ſicut Apoſtolus explicat, in iis quæ dicit de patre ſuam virginem ſervante. 1. *Cor.* 7. 37.

17. Bellarm. 1. *Tim.* 5. 12. *primam fidem irritam fecerunt: per primam fidem nihil aliud intelligi poteſt, niſi continentiæ votum. Proteſt.* 3. Fides in hoc verſu, eodem ſenſu accipitur, quo *verſ.* 8. vbi *fidem abnegare*, vnum & idem eſt, quod hic, *fidem irritam facere.* 2. Dicitur hic *prima* fides, reſpectu promiſſionis, à viduis poſteà Eccleſiæ factæ, quam faciebant etiam irritam, poſt violationem primæ. 3. Apoſtolus ipſe diſertis verbis interpretatur iſtam phraſin, *fidem irritam facere, verſ.* 13. & 15. per *occaſionem dare aduerſario, ad conuiciandum: deflectere à Chriſto, ſequi Satanam.* 4. Apoſtolus hic expreſsè agit, de viduis *eligendis*, non ſponte ſuâ voventibus. 5 Nulla vel minima ſignificatio habetur alicujus perfectionis in iſto ſtatu. 6. Nullam voluit Paulus in iſtum ſtatum admitti, niſi ſexagenariam: quod à voto, & profeſſione perfectionis, eſt prorſus alienum.

18 Bellarm. *Idem aſſeritur reſponſis Pontificum, ac Imperatorum & teſtimonio Patrum. Proteſt.* Non negatur, quin huius generis zizania cum primis fuiſſe ſeminata, & ante alia multa erupiſſe. Sed ab initio non fuit ſic: neque ad perfectionis mentitũ ſtatum, & ſupererogationis merita, niſi poſt multa ſecula, pervenerunt.

19. Bellarm. *Id omne rectè Deo vovetur, quod eſt illi gratius ſi fiat, quam ſi non fiat. Eiuſmodi autem continentia eſt: poterit igitur rectè continentia Deo voueri. Proteſt.* 1. Falſa eſt propoſitio: nam gratius eſſet Deo, ſi abſtineremus ab omni peccato: ſed votum de non peccando ſimpliciter, non rectè Deo à vobis voveretur. 2. Falſa eſt aſſumptio, ſi generaliter intelligatur: in omnibus enim non eſt gratior Deo conti-

continentia, quam conjugium: neq; omni reſpectu eſt gratior. Cœlibatus quidam eſt impurus: imò cœlibatus abſolutè, & immutabiliter impoſitus, vel ſuſceptus, in multis cauſa eſt impuritatis, quam conjugium honeſtum avertit, medium autem pollutionis, non eſt Deo gratius, quam ejus remedium.

20. Bellarm. *Melius eſt, & Deo gratius, ex voto aliquid facere, quam ſine voto: igitur non ſolum licet, ſed etiam expedit continentiam vouere.* *Proteſt.* Falſum eſt antecedens, ſi generaliter intelligatur. Quæ Deus in Scripturis declaravit, eſſe vovenda, illa melius eſt facere ex voto, quam ſine voto: quæ vero & libera reliquit, & doni, ac vocationis incertæ, illa meliùs eſt facere ſine voto. Objectiones iſtæ Bellarmini non ſunt tanti, vt operæ prætium eſſet, de illis, fuſius litigare.

Argumenta noſtra.

21. *Proteſt.* In ijs quæ libera nobis à Deo relinquuntur, Deo gratius eſt, vt liberè faciamus officium, quam ex neceſſitate tali, qualis eſt in voto perpetuò obligante. 1. *Cor.* 7. 35. *Non vt laqueum vobis injiciam.* Quæ Belllarm. hic reſpondet, ſunt ferè omnia aliena: quia vel malè accipit, vel perverſè interpretatur argumentum, quaſi libertatem à debito, aut etiam à voto, poſtularemus, in omni opere bono: rem tantum attingit, de Apoſtoli verbis allegatis. Bell. 1. *Laqueus appellatur neceſſitas, quæ detinet invitum.* *Proteſt.* Votum autem æquè detinet invitum, poſtquam jam eſt nuncupatum (ex Pontificiorum ſententia) ac Apoſtolicum præceptum. Bellarm. 2. *Vota ſunt laquei illis, qui temerè vouerunt, vel qui coacti ſunt ab alijs vouere, cum ipſi nihil tale cuperent.* *Proteſt.* Talia eſſe vota maximæ ſaltem partis Monachorum, clarius eſt, quam vt poſſit honeſtè negari Sed & laqueus eſt etiam illi votum, qui non magis temerè, aut invitus vovit, quam alii ſolent,

& tamen poſteà, vrgentes ob cauſas, ſententiam mutat, & dolet ſe voviſſe. 2. Abbas in c. Clericos, agnoſcit laqueum iſtum dum contendit, *Clericos non eſſe cogendos jurare dimiſſuros ſe concubinas: quia juſjurandum non eſt petendum ab eo, quem judex vehementer ſuſpicatur falſum juraturum.* Bellarm. 3. *Nuptiæ laquei dici poſſunt iis qui temerè ducunt vxorem, cum qua vivere non poſſunt.* *Proteſt.* Sed diſpar eſt ratio: quia ſi legitimæ ſint nuptiæ, nexus hujus laquei eſt à Deo inſtituto: ſed tale inſtitutum de hoc genere votorum oſtendi non poteſt.

22. *Proteſt.* Quædam cauſæ ſunt quæ conjugium faciunt neceſſarium, & æquè reperiuntur in iis, qui votum continentiæ ſuſceperunt, atque in aliis. 1. *Cor.* 7. 2. 9. *propter fornicationem* qui non *ſe continent, nubant: melius eſt enim nubere, quam vri.* Bellarm. 1. *Illi ſoli ad nuptias ab Apoſtolo vocantur, qui incontinenter vivunt, ita vt flagitiis ſe polluant: ita vt hic ſit ſenſus ejus: qui omnino decrevit, aut fornicari, aut nubere, is benè facit ſi nubat, quia melius eſt nubere quam vri, id eſt, fornicari.* *Prot.* 1. Si illi ſoli vocarentur ad nuptias, qui polluunt ſeſe flagitiis, tum nuptiæ non eſſent ad fornicationem vitandam (quod tamen omnes concedunt) quia fornicatio debet ante admitti, quam nuptiæ eſsent neceſsariæ. 2. Si reſponſio Pauli hunc ſenſum haberet, tunc oportet quæſtionem ad quam reſpondet, & de qua ſcripſerant ad eum Corinthii, fuiſse: *vtrum flagitioſa fornicatio, an matrimonium eſſet eligendum:* quod eſt Apoſtolo & Eccleſia indignum. 3. Vſtio, non eſt decretum, nedum ambiguum, & indeterminatum, neque actus fornicandi, ſed perturbatio. *Vri* (*ait Dion. Carth.*) *eſt igne libidinis æſtuare, angi, vinci.* Bellarm. *Exponitur per non continere verſ.* 9. *Proteſt.* Hoc eſt, (vt Thomas obſervat) *donum continentiæ non habere.* Bellarm. *Idem eſt verſ.* 2. *propter fornicationem fugiendam.* *Proteſt.* Qui fornicationem fugit, non fornicatur. Bellarm. *Propter incontinentiam, verſ.* 5. *Proteſt.*

Non

Non permittitur conjugibus, fraudare ſe invicem, vſque ad fornicationem. Bellarm. 1. *Tim.* 5. *dare occaſionem maledicti*, *notat flagitia manifeſta*. *Proteſt*. Hæc ſunt effecta, quæ per honeſtum conjugium caveri debent, non antecedentes eius cauſæ.

23. Bellarm. 2. *In iſtis locis non eſt præceptum verum nubendi, ſed ſola permiſſio. Proteſt*. Mira hæc eſt ſophiſtica: vocantur fornicantes, à fornicatione, ad nuptias, tanquam à malo ad bonum: & tamen bonum illud ipſis permittitur tantum. Aliis igitur non fornicantibus, proculdubio prohibetur. Bellarm. *Forma loquendi non eſt imperatiua. Proteſt*. Modus verbi eſt imperativus, γαμησάτωσαν. Eadem forma, mandata multa per totum caput proponuntur. Apoſtolus 1. *Tim.* 5. 14. explicat per voluntatem, & rationem neceſſariam: *volo &c.*

Bellarm. *Ratio illa (melius eſt nubere quam vri) non concludit neceſſarium eſſe matrimonium, ſed licitum, & permiſſum: quia datur tertium melius vtroque, continere. Proteſt*. Tertium illud ſupponitur ab Apoſtolo, quaſi excluſum (*ſi ſe non continent*,) atque adeò ex reliquis duobus inter ſe disiunctis, & per illam ſuppoſitionem immediatè oppoſitis, concluſio ſequitur neceſſaria, *nubant*. Bellarm. *verſ.* 5. *rurſum ſimul conuenite, eſt permiſſio ſola. Proteſt* Contrarium apparet tum ex natura contrarii, in quo eſt iniuſtitia, *ne fraudate*: tum etiam ex fine notato, *ne tentet vos Satan*. Bellarm. *Apoſtolus abſolutè optat omnes continere*, *verſ.* 7. *Proteſt*. Non abſolutè: ſed ex conditione, quam ſubiungit, de dono: *ſed vnusquiſque proprium donum habet*; *Non electionem, ſed velleitatem ſignificat*, ait Caietanus.

24 Bellarm. *Iſta omnia quomodocunque ſonent, pertinent ſolùm ad homines liberos, non ad eos qui votis iam olligati ſunt. Proteſt*. Apoſtolus quidem non loquebatur Monachis, quia vt Bellar. concedit ex Chryſoſtomo

ſoſtomo, *cap. 5. ne veſtigium quidem Monachi erat apud Corinthios*: quibus verbis ſatis etiam refutavit, quicquid alibi ex iſto capite, pro Monaſtica virginitate arguitur: ſed in genere loquitur de omnibus, quibus Deus liberum reliquit, matrimonium contrahere: & ad eos omnes extenduntur argumenta, cum concluſione inde deducta: quamvis non ad coniugatos, vt Bellarm. nugatur.

25. *Prot.* Continentia eſt donum Dei, quod non omnibus datur: *Mat.* 19. 1. *Cor.* 7. Nemo igitur poteſt, niſi temerè, perpetuam continentiam vovere: quia ſemetipſum exponeret periculo votum violandi. Bellar. 1. *Continentia ita eſt donum Dei, vt in poteſtate hominis ponatur: quia ſufficiens auxilium ad continentiam omnibus datur.* *Proteſt.* 1. Non requiritur tantum auxilium donativum aliquo modo ſufficiens, ſed & omninò efficiens, tam vt perpetuò velimus, quam vt quod volumus perficiamus. 2. Quamvis omnes habeant aliquo modo ſufficiens auxilium, ad ſemetipſos continendos ab actuali ſcortatione, ſi velint: non tamen ſufficienter inſtruuntur omnes ad perturbationes concupiſcentiæ vitandas in perpetuo cœlibatu; tum enim nulla eſſet alia neceſſitas coniugii poſt lapſum, quam fuit à creatione.

26 Bell. *Sunt qui ſemetipſos caſtrauerunt, Mat.* 19. *pendet igitur ab hominis electione.* *Prot.* Provenit quidem actus ab electione eorum, quibus datur poſſe. Aliud non ſequitur ex illis verbis.

27. Bellarm. 3. *Qui poteſt capere, capiat: ibid. hortatio eſt ad caſtitatem: ergo caſtitas eſt in hominis poteſtate.* *Proteſt.* Ergo eſt in poteſtate eorum, ad quos hortatio dirigitur, id eſt, quibus donatum eſt poſſe.

28. Bell. 4. 1. *Cor.* 7. 36. *quod vult faciat: deliberatio non eſt de impoſſibili.* *Proteſt.* Eſt de diſcernendo inter poſſibile & impoſſibile: & in poſſibili ex ſpeciali dono, inter id quod expedit, & non expedit.

29. Bell.

29. Bellarm. 5. *Cælibes laudantur, & præmijs aſſiciuntur. Proteſt.* Laudantur homines ob illa, quæ non ſunt in communi omnium poteſtate: vt propter heroicas virtutes. Sed cœlibatus per ſe non eſt talis.

30. Bellarm. 6. *Credere poſſunt omnes qui volunt, quod tamen non minus eſt donum Dei, quam continere: fides etiam ſine vlla temeritate promittitur Deo in baptiſmo. Proteſt.* Omnes quidem qui efficaciter volunt credere, poſſunt credere, quia credere eſt actus talis voluntatis. Sed ſufficiens gratia ad credendum non datur omnibus, aut ſuſpenditur ex eorum electione. 2. Fides à fidelibus rectè promittitur Deo, quia debita res eſt, à Deo data, & ejus cuntinuatio promiſſione Dei firmata: Continentia non ſic.

31. Bell. 7. *Ille qui vel non poteſt in tempore contrahere matrimonium, vel poſtea debitum petere coniugale, ſpatio longo, poteſt orare Deum pro continentia dono, cum certa ſpe exorandi. Prot.* Hoc inde eſt, quia Deus ipſe tales vocat pro illo tempore, ad continentiam: ſed ad vota monaſtica neminem vocat.

32. Bellarm. 8. *Illud Chriſti, Mat. 19. non omnes capiunt verbum hoc, ſed quibus datum eſt: ſignificat, non omnes intelligere practicè, id eſt, non admittere, non perſuaderi, non approbare quod dictum eſt, non expedit nubere. Proteſt.* Significat igitur Chriſtus, ac operosè docet, & concludit illud, quod lippis & tonſoribus omnibus eſt notum: de quo illi quos docere voluit, non dubitabant: & quod nihil facit ad propoſitam quæſtionem: *vtrum expediat nubere, necne.* Multò rectius, & ſimplicius Caietanus: *quibus datum eſt: non dicit, qui voluerint: quoniam non eſt volentis, neque currentis, ſed miſerentis Dei: à quo datur donum virginitatis ſervandæ: virginitatis enim cuſtodia intelligitur in abſtinentia à nuptijs.* Talem etiam interpretationem exhibent nobis verba ſequentia: *qui poteſt capere capiat.*

33. Bellarm. 9. *Duobus modis poſſunt hæc verba ex-*

pni.1.qui poteſt capere, capiat: id eſt, qui Dei dono ſentiunt ſibi intus perſuaderi, vt contineant, approbent verbum hoc. *Proteſt.* Hoc perinde eſt, ac ſi diceretur, *qui capit, capiat.* Bell. 2. *qui poteſt capere, capiat,: id eſt, qui habet mentem & iudicium ſanum, intelligat, iudicet, approbet verbum hoc quod dictum eſt: non expedit nubere.* *Prot.* Non agitur propriè de verbo dicto:, ſed de facto, aut re facienda, quæ verbum vocatur ex hebraica phraſi. 2. Non de intellectu, & judicio agitur, ſed de expedientia, potentia, & actu perficiēdi, quod facilè potuit intelligi, atque etiam approbari. Bellar. Ludit. laudanda eſt denuo ingenuitas Cajetani: *non dicit qui vult, ſed qui poteſt: quia etſi velles, & non ſentis te tanta conſtantia, vt poſſis capere tantæ perfectionis munus, non es de numero eorum qui poſſunt capere.*

34 Bell. 10. *Apoſtoli verba, 1. Cor. 7. 7. non habent difficultatem.* *Prot.* Difficile tamen eſt defendere, Continentiam virginalem eſſe donum commune, contra evidentiam illius ſententiæ: *ſed vnuſquiſque proprium donum habet ex Deo:* id eſt, vt Cajetanus exponit, *quamuis ego vellē omnes eſſe inconiugatos, tamen ſcio non eſſe commune tantum donum omnibus:* De ratione naturali, aut hominum auctoritate, non eſt quod laboremus, quaſi veritas abſque illis, non eſſet ſatis munita.

De Monaſtica vita adiunctis.
cap. 35.

Quamvis poſtquam ſubiectum ipſum everſum ſit & ſublatum, nullam idoneam diſputandi materiam præbeant adjuncta; quia tamen ad impietatem huius vitæ exaggerandam, plurimum faciunt; operæ pretium eſt videre, qualia ſint, & quibus fundamentis nitantur.

35. Bell.

35. Bellarm. *Iuniores, cùm vſum habent liberi arbitrij, in quacunque ætate, poſſunt monaſtica vota nuncupare. Thren. 3. bonum eſt viro, cùm portauerit jugum à adoleſcentia ſua. Mat. 19. ſinite paruulos venire ad me. Iohannes Baptiſta, etiam à pueritia, ſeceſſit in eremum.* *Proteſt.* 1. Iohannes in pueritia, non legitur ſeceſſiſſe ex domo patris. 2. Parvuli qui oblati ſunt Chriſto, non fuerunt Monachi: neque omnes illi qui afflictiones patiuntur ab adoleſcentia. 3. Vſus liberi arbitrij varios admittit gradus, reſpectu conſilij ac deliberationis quæ primas in eo tenet; minimus autem gradus nullo modo ſufficit, ad conſilia perfectionis, & ſupererogationis, cum maximo periculo conjuncta. 4. Apoſtolus jubet vt adoleſcentiores viduæ rejiciantur. 1. *Tim.* 5. Bellarm. *Ne ab Eccleſia alerentur.* *Proteſt.* Si viduæ juniores ſint ineptæ ad continentiam vovendam ita vt ab Eccleſia alerentur; ſunt etiam ineptæ ad perfectionem, & ſupererogationem, cum honore ſuſtinendam.

36. Bellarm. *Filij annos quatuordecim, & filiæ duodecim habentes, ſi parentes poſſint viuere ſine illorum auxilio, poſſint, inuitis parentibus, ad monaſticam vitam tranſire: quamuis Scripturæ hoc diſertè non doceant.* *Proteſt.* Neque hâc ætate liberi ſolent à parentibus emancipari: neque ceſſat patria in illos poteſtas: neque licet ipſis vllo jure, parentibus invitis matrimonium contrahere: & hujuſmodi votum eſt directè contra præſcriptum legis. *Num.* 30. 5. *Mat.* 15. 5. 6.

37. Bell. *Coniugati ex conſenſu poſſunt vouere continentiam.* *Prot.* 1. Si ne viduis quidem adoleſcentioribus hoc liceat, 1. *Tim.* 5. multò minus adoleſcentibus conjugatis 2. Quod Deus conjunxit, homo non debet ſeparare. *Mat.* 19. Bell. *Non ſoluitur coniugium per votum continentiæ.* *Prot.* Solvitur promiſſa conjugii propria: ſolvitur igitur conjugium ipſum.

38. Bellarm. *Matrimonium ratum ſoluitur per mo-*

naſticum

naſticam profeſſionem : non autem conſummatum. Proteſt. Secundum æquitatem legis illius divinæ. Deut. 20. 7. quis eſt vir ille qui deſponſabit vxorem, necdum duxit eam: abiens reuertitor domum ſuam, ne moriatur in hoc prælio, & alius ducat eam.

39. Bellar. *Eremitarum, & Anachoretarum vita eſt culmen & faſtigium vitæ religioſæ.* Proteſt. Secundum illud Eccleſiaſtæ, *cap. 4. verſ. 6. Væ vnico illi qui ceciderit, quum non adſit ſecundus ad erigendum illum.*

40. Bell. *Habitus, & tonſura Monachorum, antiquitate, & ratione nituntur.* Proteſt. Ratio eſt illa, quam Cardinalis Cuſanus notat, Exercitat: ex ſerm. qui facit, &c. *Vix fallacia eorum qui ſub habitu Chriſti apparent, poteſt ſciri, ob ſuam varietatem, nam alius quidem ſub hac veſte, alius ſub alia, alius ſub capitio, alius ſub religionis ſigno, alius ſub alio, Chriſto ſe militare aſſerit: licet pæne omnes, non quæ Chriſti, ſed quæ ſua ſunt quærant.*

41. Bellarm. *Voluntaria mendicitas, in Monachis, eſt ſancta & perfecta: ſicut patet exemplis Chriſti & Apoſtolorum, qui fuerunt veri mendici.* Proteſt. Paupertatem illam, quæ oritur ex vocatione ſingulari, ex perſecutione, & in caſu confeſſionis, probant hæc exempla, cum tota Scriptura: ſed mendicitatem voluntariam, ad perfectionem ſupererogationis, quæſitam, & voto firmatam, nullum exemplum, aut teſtimonium Scripturæ confirmat, refutant multa. Refutatur etiam Monachorum ipſorum veteri praxi: de quibus ſic ſcribit Sozomenus, lib. 6. cap. 28. *Serapion habuit ſub ſe Monachorum circiter decem millia, quos omnes ſic inſtituit, vt proprijs laboribus neceſſaria conquirerent, & alijs quoque egenis illa ſuppeditarent.*

42. *Proteſt.* 1. *Deut.* 15. 4. Mendicitas prohibetur. Bellarm. *Non prohibetur mendicitas, illis verbis: ſed promittitur tanta vbertas rerum, vt nullus ſit futurus mendicus.* Proteſt. Si hæc interpretatio concedatur

tur

tur (quæ tamen eſt aliena) vel inde ſequetur, in populo Dei, nullos debere eſſe voluntarios validos mendicos: quia promiſſionis & benedictionis Dei hic finis eſt & fructus: *vt nullus ſit futurus mendicus.*

43. *Proteſt.* 2. Scriptura paſſim deteſtatur mendicitatem, vt cauſam multorum malorum. *Prouerb.* 30. *Pſal.* 36. *&* 108. Bellarm. 1. *Loquuntur hæc loca de inuoluntaria mendicitate. Prot.* Loquuntur de ipſa mendicitate in ſe, quod debeat eſſe involuntaria, & non ſit optanda, aut vovenda, quia eſt miſeriæ & periculi plena. Bell. 2. *Sapiens loquitur in perſona infirmorum, non perfectorum. Prot.* Sapiens loquitur in ſua & omnium piorum perſona. Neque tamen ſunt Monachi ſtatim homines perfecti. Bell. 3. *Loquitur de mendicitate quæ eſt expoſita periculo: qualis non eſt religioſorum mendicantium. Proteſt.* Si Monachi mendicantes nulli periculo exponantur, tum in illa mendicitate nulla virtus exercetur: nulla ſatisfactio, meritum, aut perfectio conſiſtit.

44. *Proteſt.* 3. Beatius eſt dare, quam accipere: *Act.* 20. 35. Bellarm. *Cæteris paribus, beatius eſt dare, omnia ſimul, propter Chriſtum, & accipere poſtea aliquid modicum, quam parum dare, & nihil accipere, &c. Proteſt.* Nihil ad rem dicitur. Paulus enim ſimpliciter loquitur de largitione, & acceptione eleemoſynarum corporearum: & oſtendit ſe manibus laboraſſe, vt poſſit dare, quia beatius eſt dare.

45. *Prot.* Paulus improbat illam largitionẽ, quæ largitori adfert tribulationem. 2. *Cor.* 8. 15. Bell. *Paulus alloquitur homines ſeculares, vxoratos, &c. Prot.* 1. Alloquitur omnes ſanctos qui fuerunt Corinthi, & in Achaia: ſicut apparet ex epiſtolæ inſcriptione. 2. Ex Bellar. interpretatione, non voluit ſeculares fieri mendicos: atque adeo noluit Monachos mendicantes.

46. *Prot.* Qui ſe ſponte redigit ad mendicitatem, exponit ſe periculo: tentat Deum: & abjicit à ſe panẽ illũ quotidianum quem petere debet. Bel. 1. *Non*

exponit

exponeret ſe tali periculo, niſi probabiliter ſciret, ſe nihil poſtea inuenturum. *Proteſt.* Poteſt non probabiliter tantum, ſed & certò ſcire, ſe nihil inventurum honeſtè. Bell. 2. *Non tentat Deum, quia medium ordinarium ad vitam eſt cibus & potus, ſiue ſit proprius, ſiue donatus ab alio.* *Prot.* Sed medium ordinarium cibi & potus acquirendi, non eſt mendicatio. Bellar. 3. Tales maximè dicere poſſunt, *da nobis panem noſtrum:* quia Chriſtum ſequentes omnia reliquerunt. *Proteſt.* Potius abjecerunt quæ à Deo in Chriſto acceperant, medijs honeſtis: atque adeò non poſſunt cum bona conſcientia petere, vt accipiant illa mendicando.

47. *Proteſt.* Validi Monachi ſponte mendicantes, injuriam faciunt veris pauperibus. Bell. *Tum Clerici etiam & Monachi: quia accipiunt in eleemoſynam reditus multorum millium aureorum, iniuriam etiam faciunt veris pauperibus.* *Prot.* Concedimus totum, ſi accipiant eleemoſynas, & non ſint veri pauperes: ſed Miniſtrorum ſtipendia non ſunt eleemoſynis annumeranda.

LIBER QVINTVS.

DE PVRGATORIO.

Quæſtio eſt, An ſit locus quidam, in quo tanquam in carcere poſt hanc vitam purgantur animę, quæ in hac non plenè purgatæ fuerunt, vt nimirum ſic purgatæ in cœlum ingredi valeant.

CAPVT I.

Argumenta Bellarmini.

THESIS 1.

Bellarm. *Ex Teſtamento Veteri, primus locus Purgatorium probans, eſt, 2. Machab. cap. 12.*

vbi poſtquam Scriptura narrauit Iudam Machabaum miſiſſe Hieruſalem, vt ſacrificia offerrentur pro mortuis, ſubiungit: ſancta ergo & ſalubris eſt cogitatio, pro defunctis exorare, vt à peccatis ſoluantur. Proteſt. 1. Teſtimonium iſtud non petitur ex Teſtamento Veteri: quia libri Machabæorum nunquam veteri populo Iudaico traditi fuerunt, aut ab ijs recepti vt Canonicæ Scripturæ partes: neque etiam poſt Chriſtum Hieronymi ætate fuerunt ab Eccleſia Chriſtiana recepti, ſicut Bell. ipſe fatetur, de verbo Dei. *lib.* 1.*c.*10. Cum igitur primus hic ſit locus Teſtamenti Veteris, qui purgatorio favet, & tamen in Teſtamento illo non continetur, pro confeſſo, jure habemus, purgatorium Pontificium nullum fundamentum habere in Vet. Teſtamento. 2. Factum ipſum vnde nullam affinitatem habet cum purgatorio: quia preces & ſacrificia potuit offerre, & obtuliſſe videtur, pro peccato commiſſo, quatenus viventibus potuit eſſe noxæ, ſicut alterum illud Achanis fuiſſe olim intellexit, ex *Ioſ.* 7. 3. Iudicium quod Iaſon de illo facto fert, neque vllam auctoritatem habet divinam, ſicut antea fuit demonſtratum: neque pro purgatorio Pontificio neceſſario facit. Quamvis enim laudet orationem & expiationem pro mortuis; potuit tamen hoc facere ex tali aliquo errore, qualem Pontificios quoſdam, Præpoſitivum, Auguſt. de Anchona, Cantorem Pariſienſem, Stephanum Cantuarienſem, Guilielmum Altiſiodorenſem, & Albertum magnum erraſſe narrat Gabriel Biel, de *can. miſſæ lect.* 56. *viz. quod hominibus defunctis & perpetuæ damnationi aſcriptis, Eccleſiæ ſuffragia aliquo modo proſint.* Potuit etiam idem judicium facere, ex errore illo in quo Patres varij hærebant, (qui tamen pro defunctis orabant) purgandos eſſe homines igne conflagrationis, in vltimo die judicij. Suarez. in *Thom. p.* 3.*q.*52.*a.*6.*diſp.* 57.*ſ.* 1. *Six. Senenſis, Bibl. lib.* 16.*an.* 345.

2. Bellarm. *Præter hunc locum, ſunt alia quadam,*

in Veteri Teſtamento, quæ ſolùm probabiliter ſuadent, Purgatorium eſſe. Proteſt. Quæ ſolùm probabilitèr ſuadent, nihil probant, nihil clarè de veritate Dei teſtātur, nullam fidem divinam poſſunt nobis ingenerare, & quæ Bellar. ipſe fatetur eſſe tantùm probabilia, tam probabile eſt illa nihil ad rem pertinere, vt otioſum eſſet in eorum examine morari.

3. Bellarm. *Mat. 12. 32. Quoddam peccatum eſt quod non remittitur, neque in hoc ſeculo, neque in futuro, ergo quædam peccata remittuntur in futuro ſeculo, per orationes & ſuffragia Eccleſiæ. Proteſt.* Non ſequitur. Bellar. *Non ſequitur ſecundum regulas Dialecticorum: ſed ſequitur ſecundum regulam prudentiæ: quia alioqui faceremus Dominum ineptiſſimè loquutum. Proteſt.* Neque hoc ſequitur, ſecundum regulas Dialecticorum: quia prudenter, non ineptè, quod apud Marcum *cap. 3. verſ. 29.* ſimpliciter dicitur *in æternum*: apud Mattheum per diſtributionem declaratur; *neque in hoc ſeculo, neque in futuro.* Sic Paulus, non ineptè, quod *Eph. 4. 10.* dicitur ſimpliciter *ſupra omnia*, declarat per diſtributionem ſimilem, *Eph. 1. 21. ſupra omne nomen quod nominatur, non ſolum in hoc ſeculo, ſed etiam in futuro.* Bellarmin. *Mathæus non debet exponi per Marcum, ſed potius Marcus per Mathæum, qui pluribus verbis vtitur. Proteſt.* Vbi nulla eſt diſſentio, ibi nihil omnino intereſt, à quo petatur alterius expoſitio; neque tamen prohibet quidquam, plura verba paucioribus aliquo modo explicari: neque pauciora ſunt illa verba Marci: *non habet remiſſionem in æternum, ſed tenetur æterno iudicio.* Bellarm. *Iudicauit ſaltem Mathæus in futuro ſeculo dimitti aliqua peccata. Prot.* Quamvis non poſſit hoc evinci, poteſt tamen concedi, ita vt nihil inde Purgatorio cedat lucri. Illa enim eadem peccata quæ in iſthoc ſæculo fidelibus in occulto conſcientiarum ſuarum remittuntur in hoc ſeculo, palam remitti declarabuntur in vltimo die, tam ſententia

publicè pronuncianda quam effectis inde conſequun-
ris. Sic Bell. *cap.* 5. affirmat illa *quæ fiunt in morte*
vnuſcuiuſque, dici fieri in nouiſſimo iudicio, quia tun
fient coram toto mundo, manifeſtiſſimè.

4. Bellarm. *Secundus locus eſt difficillimus, quinqu*
enim difficultates circa illum occurrunt, quæ ſunt ſo
venda. *Proteſt.* Suſpicionem magnam ſuſtinet Pur-
gatorium ex hujuſmodi probationibus: quarum ali
(fatente Bellarm.) petuntur ex libro Veteris Teſta-
menti, à veteri populo Dei nunquam recepto: ali
probabiliter tantum ſuadent: aliæ *nullam habent con*
ſequentiam, ſecundum regulas Dialecticorum: ali
vero *ex difficillimis locis totius Scripturæ*. Purgatori-
um ſanè ipſum in magna probationum difficultat
inopiâ, vel egeſtate verſetur oportet, cum tantas an-
guſtias præ ſe fert ac profitetur: Neque certè
Bellarmin. quidquam ſublevatur in difficultatem h
rum ſolutione.

5. Bellarm. 1. *Architecti hic ſunt ſoli Doctores &*
prædicatores Euangelij. 2. *Nomine fundamenti, in*
telligitur Chriſtus à primis prædicatoribus annunci
tus: nomine vero auri, argenti, &c. intelligitur d
ctrina ſalutaris: & nomine ligni, fœni, &c. intel
gitur doctrina, non hæretica, vel mala, ſed tamen c
rioſa, inutilis, ſuperuacanea. 3. *Per diem Domini, i*
telligitur dies vltimi iudicij. 4. *Per ignem purgant*
verſ. 13. *intelligitur ſeuerum & iuſtum iudiciu*
Dei. 5. *Per ignem verſ.* 15. *intelligitur pœna Purg*
toria. Hic igitur eſt ſenſus totius huius loci: D
Domini per ignem conflagrationis declarabitur, & ſi
ipſa dies per ignem declarabitur, ita eadem dies ma
feſtabit per ignem, nimirum iudicij, vniuſcuiuſq; op
& ſicut opera per ignem manifeſtabuntur, ita etia
operarij qui purgatione egebunt, per quendam ign
purgabuntur. *Proteſt.* De duabus primis aſſertionib
non repugnamus: ſed in reliquis, nihil appa
præter fœnum, & ſtipulam, vel fumum potius

lucem obſcurandam. 1. De die *Domini* nihil dicitur in textu, ſed tantum de die. 2. Dies illa non poteſt eſſe dies judicij noviſſimi, ſecundum interpretationem Bellarm. quia antecedit ignem illum quem Purgatorium eſſe contendit. 3. Ignis probans quale ſit cujuſque opus, vnum & idem eſt cum die cujuſque opus declarante. 4. Si ignis purgans non ſit Purgatorium, tum certè fruſtra quæritur in iſto textu. 5. Ignis *verſ.* 15. per quem ſervantur operarij, non poteſt eſſe Purgatorium: quia ſequitur diem illam, quæ Bellarm. interprete, eſt dies judicij, vltra quam, Bellarmin. ipſe fatetur nullum futurum Purgatorium. 6. Ex igne revelante, probante, & tranſitum difficilem præbente, quæ tria ſunt effecta vnius & ejuſdem ignis, tres ignes fingere, in vna eademque ſententia, hoc planè violentum eſt & coactum: neque tamen verum eſt, quod Bellar. dicit, *ſe cogi ab ipſo textu ad æquivocationem, non vnam, ſed duas admittendas*: Purgatorij defendendi ſtudium vim hanc ipſi fecit contra textum: ſimilem coactionem non potuit oſtendere in tota Scriptura, nam 2. *Cor.* 5. 21. (quem locum objicit) prætérquam quod nulla ſpecies ſit duplicis æquivocationis, vox *peccati* vno & eodem ſenſu rectè poteſt accipi, vt differentia ſit tantum in phraſibus, *noviſſe peccatum & fieri pro nobis peccatum*: & *Rom.* 8. 3. nulla varietas eſt in ſignificatione ejuſdem vocis, *peccati*. 7. Metaphraſis loci à Bell. formata, eſt prorſus inſipida, & inſulſa. Neque enim in textu, vlla fit mentio dici *Domini*; neque *declarationis* diei vllius *paſſivæ*; neque *manifeſtationis malorum operum, ab eorum exuſtione diſtinctæ*: *purgationis* operariorum, ab operum exuſtione diverſæ: neque denique per ignem purgandos operarios dicitur, ſed *quaſi per ignem* ſervandos. Vbi etiam illud *quaſi* manifeſtè notat ignem metaphoricum: quia nulla ratio reddi poteſt, cur iſtiuſmodi particula adhiberetur, ſi verus ignis intelligeretur: præſertim cum idem ille ignis (ex confeſſione

Bell.)hac ſola phraſi, in tota ſententia indicatur.

6. Bell. *Tertius locus eſt. 1. Cor. 15. 29. quid facient qui baptizantur pro mortuis? vbi Apoſtolus loquitur de Baptiſmo lachrymarum & pœnitentia, qui ſuſcipitur orando, ieiunando, eleemoſynas faciendo, &c. pro mortuis.* Proteſt. 1. Quinque alias huius loci expoſitiones notat ipſe Bellarm. quarum auctores laudat antiquos Patres: hujus autem veterem nullum proferre potuit approbatorem: imo inter ipſos Pontificios Purgatorij patronos, duo tantum aut tres inventi fuerunt tam audaces, vt eo conati fuerint iſtum locum torquere. 2. Nihil ex his verbis elici poteſt pro Purgatorio, niſi conſtet primo, per *mortuos* intelligi, neque beatos, neque damnatos, ſed medium genus mortuorum: ſecundo: illos mortuos in carcere purgari: & tertio, baptiſmo hominum viventium tales mortuos ſublevari: quorum tamen nihil eſt, quod vllâ ratione demonſtrari poteſt. Bell 1. *Baptizari paſſim in Scriptura & Patribus accipitur pro affligi.* Prot. Nuſquam in tota Scriptura accipitur pro oratione, aut eleemoſynarum erogatione, aut afflictione tali voluntaria, quali Pontificij dicunt mortuos juvari. Bell. 2 *Ipſa pœna Purgatorij, à Scriptura, & Patribus, vocatur Baptiſma. Mat. 3. 11. baptizabit vos Spiritu Sancto, & igne.* Prot. Purgatorium igitur eſt vnum ex maximis Chriſti beneficijs & ſacramentis: ante Chriſti adventum non exiſtebat, nunc autem pertinet ad omnes qui Spiritu Sancto baptizantur.

Bellarm. *Quartus locus eſt, Mat. 5. 25. Luc. 12. 58 vbi per viam, intelligitur præſens vita: per Adverſarium Dei lex, ſiue Deus ipſe: per Iudicem, Chriſtus per Tortorem, Angeli boni, vel Dæmones: per carcerem, infernum: per nouiſſimum quadrantem, minuta peccata, quorum ſolutio facienda eſt, vel in Gehenna vel in Purgatorio.* Prot. 1. Si omnia iſta quæ Bel. poſtulat ſibi dari, gratis ipſi concedantur, præter vltimum illud, in quo principium ipſum petit, *vel in Purgatorio*

nil

nihil ex hoc loco concludere poteſt. 2. Tota expoſitio iſta textus, eſt aliena. Nam 1. Allegoriam fingit ſine neceſſitate. Et ex Allegorico ſenſu, fidei dogma confirmat, contra regulam à Bell. traditam, de verbo Dei. *lib. 3. cap.* 3. 2. Negligit ſeriem contextus apud Matth. vbi manifeſtè refertur iſta ſententia ad interpretationem ſexti præcepti. 3. Hominem ſtatuit in via vna cum adverſario, qui non eſt in via. 4. Peccata facit impenſas. 5. Cuſtodiam ipſam, & ejus miſeriam, in ſolutionem convertit. 6. Vnius carceris nomine & Purgatorium & Gehennam comprehendit, ita vt, *donec* ſimul ſignificet *nunquam* & *aliquando*.

8. Bellarmin. *Quintus locus eſt Matth. 5. 22. vbi tria genera peccatorum & pœnarum diſtinguuntur: & damnatio æterna ſolum tribuitur tertio generi peccatorũ: ergo reliqua temporalibus pœnis puniuntur poſt hanc vitam. Proteſt.* 1. ex iſthoc loco, vel duo purgatoria erui debent, vel nullum: duo enim genera pœnarum notat Bellarm. ab æternis diſtincta. 2. Neque judicij, neque Concilij vocabulum, vlla ratione convenit Purgatorio. Ne minima quidem in iſtis vrebis, fit mentio, vel inſinuatio, alicujus purgationis, magis quam in Gehenna.

9 Bellarm. *Sextus locus eſt Luc. 16. 9. facite amicos, qui recipiant vos in æterna tabernacula. Proteſt.* Quocunque modo recipiuntur benefici in æterna tabernacula, recipiuntur *cum deficiunt*, id eſt cum moriuntur: ex iſta vita, non ex Purgatorio.

10. Bellarm. *Septimus locus eſt Luc. 23. 42. Memento mei, dum veneris in regnum tuum. Proteſt.* Poteſt Chriſtus eorum meminiſſe qui non ſunt in Purgatorio.

11. Bellarm. *Octauus locus eſt Act. 2. 24. Solutis doloribus inferni: id eſt, doloribus animarum Purgatorij. Prot.* Hac ratione Chriſtus ipſe in Purgatorium detrudetur: quod enim ipſemet Chriſtus huic inferno, vel morti, fuerit ſubjectus, clarum eſt ex ratione appoſita:

quia fieri non poterat, vt ipſe ab ea reteneretur.

12. Bellarm. *Nonus locus eſt Phil. 2. 10. cui ſimilis eſt Apoc. 5. 3. 13. ſed per illud (infernorum) non improbabiliter intelliguntur Dæmones, & per creatura Apoc. 5. 13. poſſunt intelligi res inanima. & verſ. 3. Patres qui erant in lymbo.* Proteſt. Præter vltimum iſtud, de limbo, accipimus quæ dat Bellarm. & ex ijs ad antecedentia reſponſa accedentibus, certiſſimè concludimus. Purgatorij fundamentum nullum in tota Scriptura comparere. Hoc etiam fatentur non pauci, nec ignobiles Pontificij, qui omnia illa quæ ad Purgatorium ſpectant, traditioni non ſcriptæ referre ſolent accepta.

13. Bellarmin. *Aſſeritur Purgatorium ex Concilijs. Proteſt.* Nullum veſtigium Purgatorij apparet in vllo Conciliorum generalium antiquorum. Neque vllum generale Concilium in iſtam ſententiam à Bellarmin citatur, præter nupera illa; Lateranenſe, Florentinum, & Tridentinum: quorum antiquiſſimum celebrabatur circa an: *Dom.* 1215. Quin autem inter primas corruptelas irrepſerint in Eccleſiam ſuperſtitiones quædam circa mortuos, ex quibus tandem Purgatorium Pontificium conſtruebatur, hoc nos non negamus.

14. Bellarmin. *Aſſeritur Purgatorium, teſtimonijs Patrum. Proteſt.* 1. Ex primis illis, & purioris ævi Patribus, Ignatio, Iuſtino, Irenæo, Clemente Alexandrino, nullam vmbram teſtimonij proferre potuit Bellarm. ad Purgatorium ſpectantis. 2. Primus inter Patres, qui mentionem facit Purgatorij talis fere qualem Pontificij volunt, fuit Tertullianus, qui iſtam traditionem commendatam ſibi fatetur à Montano Hæreſiarcha; ſic enim ille lib. de anima cap. vlt. *cum carcerem illum, quod Euangelium demonſtrat, inferni intelligimus, & nouiſſimum quadrantem, modicum quodque delictum, mora reſurrectionis illic luendum interpretamur: nemo dubitabit, animam aliquid penſare*

pere-

penes inferos, ſalua reſurrectionis plenitudine, per carnem quoque. Hoc etiam Paracletus (id eſt, Montanus Hæreſiarcha) frequentiſſimè commendauit, ſi quis ſermones ejus ex agnitione promiſſorum chariſmatum admiſerit. Hoſce ſermones aliquo modo palliatos, & fucatos receperunt poſtea multi: primo dubitanter, & confuſè: poſtea vero vt certum fidei dogma. De iſtho autem dogmate, multos Patrum erraſſe fatetur Bell. *lib. 2 cap. 1.*

15. Bellarm. *Rationum, quibus Purgatorium aſſeritur, prima eſt hujuſmodi: Si quidam peccata ſint venialia, ſolaque temporali pœna digna, & fieri poſſit, vt cum ſolis talibus homo decedat ex hac vita, tum neceſſe eſt in alia vita poſſe purgari: ſed verum prius: ergo. Prot.* 1. Negatur conſequentia: in ipſa diſſolutione poſſent ex miſericordia Dei, in Chriſto, deleri, etiam in ſubitanea morte. Neque quiſquam fidelis eſt, quin virtualiter ſaltem voluntatem habeat averſam ab omni peccato. 2. Negatur aſſumptio: quia omne peccatum dignum eſt morte illa æterna, quæ ſtipendium eſt peccati, ad *Rom. 6. verſ. 23.*

Bellarm. 1. *Iac. 1. 15. Deſcribitur peccatum veniale, ex imperfectione actus. Proteſt.* Deſcribitur peccatum mortale ab ejus cauſis, quæ niſi in ſeſe mortiferam vim haberent, tale effectum nunquam generarent. Bellar. 2. 1. *Cor. 3. ligna, fœnum, ſtipula ſunt peccatum veniale, ex levitate materiæ. Proteſt.* 1. Levitas materiæ quæ iſtis phraſibus indicatur, opponitur propriè gravitati argenti, & auri, non ſceleris alicujus gravis. 2. In materia leviſſima gravè ſæpe admittitur peccatum. Bellarm. 3. *Intelligibile non eſt, quomodo verbum otioſum, ex natura ſua, dignum ſit perpetuo odio Dei. Proteſt.* Otioſum illud verbum quod eſt propriè peccatum, averſio eſt è dilectione Dei, atque adeò meretur odium: ſicut autem illa averſio eſt ſua natura perpetua, ſic & odium quod meretur. Hos æquè eſt intelligibile, ac perfectio Dei, & legis ejus.

16. Bellar.

16. Bell. *Cum reconciliantur Deo peccatores, non di-mittitur ſẽper cum peccato, tota pœna tẽporalis. At ſæpè fit, vt moriturus aliquis non ſatisfecerit pro temporali illa pœna, ergo neceſſariò ſtatui debet Purgatorium.* *Proteſt.* 1. Remiſſio culpæ, eſt condonatio pœnæ. Pœna igitur omnis, quatenus eſt maledictio, à juſtitia Dei vindicativa proficiſcens, condonatur ijs quibus remittitur culpa. 2. Sicut peccatum ipſum aliquo modo in hac manet poſtquam eſt remiſſum, ſed non ſub eadem ratione qua antea, ſic etiam pœna aliqua peccati manet, ſed ſub alia ratione, vt medium ſcil. alicujus boni, non vt propriè dicta vindicta, aut ſatisfactio debita juſtitiæ Dei. Bellarmin. *Mors manet communis: & accedit ſæpe mors violenta.* *Proteſt.* Novit Deus quamlibet mortem temporalem in vitæ medium commutare.

17. Bellarm. *Communis eſt opinio omnium Gentium, Hebræorum, Mahumetanorum, Gentilium, Philoſophorum & Poetarum.* *Proteſt.* Non eſt opinio omnium Philoſophorum, & Poëtarum, nedum omnium Hebræorum. 2. Æquè & magis multo communis eſt opinio omnium gentium, hæreſis Pelagiana.

18. Bellarm *Apparitiones animarum ex Purgatorio venientium idem teſtantur.* *Proteſt.* Sed quis teſtabitur de iſtis apparitionibus, quod non fuerint vel fabulæ fictæ, vel Satanæ illuſiones? homines fuerunt, ac decipi potuerunt, vel optimi eorum penes quos eſt fides harum narrationum.

19. Bellarmin. *Opinio illa qua tollit Purgatorium, homines facit ſocordes in peccatis cavendis & bonis operibus faciendis.* *Proteſt.* 1. Si Purgatorij prædicatio, tam neceſſario eſſet, ad ſocordiam tollendam, Prophetæ & Apoſtoli iſtam doctrinam clarè tradidiſſent. 2. Eadem planè ratione, prædicatio gratiæ accuſabatur olim ab hoſtibus gratiæ, quaſi mater eſſet ſocordiæ, *Rom.* 3. 7. & 6. 1. Sed revera Purgatorij doctrina facit homines vel perplexos, ex incertitudine erca-

tis; vel ſecuros, ex ſpe auxilij ab alijs poſt mortem ſuppeditandi.

CAPVT 2.

Argumenta noſtra.

1. *Proteſt. Ezech.* 18. 22. Cum averſus fuerit improbus ab improbitate ſua, omnium iniquitatum ejus non recordabor. Sic *Iſ.* 43. 12. Deleo iniquitates tuas propter me, & peccatorum tuorum non recordor. Poſt remiſſionem igitur peccatorum (quæ illis verbis deſcribitur) nullæ ſuperſunt peccatorum pœnæ nobis perſolvendæ. Bellarmin. *Non recordari iniquitatum, nihil aliud eſt, quam non ſeruare inimicitiam cum eo qui peccauit.* *Proteſt.* 1. Bellarm. antea docuit *cap. 7. ex Matth.* 5. 25. Deum & legem Dei, *adverſarium* eſſe eorum qui in Purgatorium detruduntur, & ſeveriſſimè cum ipſis agere. 2. Recordari iniquitatum, in Deo æſtimatur ex effecto: ſi autem pœnas peccatoribus infligat, & in hoc ſeculo, & in futuro, nulla ratione dici poteſt peccata illa oblivioni tradidiſſe. 3. Si *omnium* iniquitatum obliviſcatur Deus, tum certe & venialium. 4. Non recordari iniquitatum, eſt *tam longè illa à nobis amouere, quam longè abeſt oriens ab occidente. Pſalm.* 103. 12. eorum igitur pœnæ ad nos pertingere non poſſunt. Bellarmin. 2. *Recordari iniquitatum, eſt quidem punire, ſed punire in æternum. Prot.* Contraria planè eſt expoſitio in ipſis verbis fœderis ac promiſſionis, de peccatis non recordandis *amplius. Ierem.* 31. 34.

2. *Proteſt.* Duo ſolum ordines hominum inveniuntur. *Matth.* 25. *venite benedicti: ite maledicti. Marc. vlt. ſaluus erit: condemnabitur. Ioh.* 3. *non iudicatur: iudicatus eſt.* Duo igitur tantum ſunt loca poſt hanc vitam. Bellarm. 1 *In extremo iudicio, duo tantum ordines*

ordines fient: quia Purgatorium finem accipiet. *Proteſt.* 1. Sed in extremo judicio, invenientur homines cum peccatis illis, quæ Bellar. venialia vocat, & qui non ſatisfecerint plene pro temporali pœna mortalium. Impoſuit igitur nobis Bellar. cum ſuadere voluit *cap.* 1. 1. Ex iſtis præmiſſis, Purgatorium neceſſario ſequi. 2. Illos ordines proponit Chriſtus *Matth.* 25. qui diſtingunt *oues*, & *hœdos*, in hac vita, & poſtea in æternum. Si tertius ordo fuiſſet, & ſtatus tertius, tam horrendus, ac Purgatorium fingitur, non tacuiſſet illum Chriſtus in illa ſeparatione hominum, quam tot ſimilitudinibus, tam accuratè deſcripſit, in admonitionem omnium, vt vigilarent, & ſibi caverent à malo. Bellar. 2. *Qui credit ſaluus erit, modo etiam addat cætera quæ requiruntur.* *Proteſt.* 1. Sic etiam qui non credit, alio modo quam Diabolus dicitur credere, *Iac.* 2. 19 ſalvus erit, modo addat cætera. 2. Qui vere credit in Chriſtum, non tantum habiturus eſt, ſed *habet vitam æternam. Ioh.* 3. 36.

3. *Prot. Luc.* 23. *Hodie mecum eris in Paradiſo.* Bell. 1. *Mors, & confeſsio latronis illius, potuit juſtè in plenam ſatisfactionem reputari.* *Proteſt.* 1. Adfuit Sacramentum pœnitentiæ, & abſolutio tam à culpa, quam à pœna æterna. 2. Bellarm. antea, *cap.* 11. contendebat, *mortem non eſſe pœnam actualium peccatorum: & Deum iniuſtè acturum, ſi vna & eadem pœna, puniret peccata magna, & parua, multa & pauca*: Hujus autem latronis peccata fuerunt actualia, magna, multa: & mors ejus patienter tolerata, vna cum confeſſione ſimili, in multis ſanctiſſimis Martyribus locū habet, qui nunquam tamen ſatisfactionem plenam in ſemetipſis quærebant. Bellarm. 2. *Privilegia paucorum, legem non faciunt.* *Proteſt.* 1. Privilegium nullum à Deo conceditur, quod juſtitiæ ejus adverſatur. 2. Non fuit privilegium paucorum: quia fluit ex recordatione illa Chriſti, quæ extenditur ad omnes fideles. *Domine, memento mei.*

4. Proteſt.

4. *Prot.* *Nulla eſt condemnatio ijs qui ſunt in Chriſto Ieſu. Rom.* 8. 1. ergo: nec Purgatorialis. Bellarm. *Nulla condemnatio eſt ijs, id eſt, nullum peccatum contrahunt, ex motibus concupiſcentiæ.* *Proteſt.* 1. Gratis hoc dicitur ſine vlla ratione, aut ſimilitudine veri. 2. Explicat ſemetipſum Apoſtolus, *verſ.* 33. 34. *quis intentabit crimina aduerſus electos Dei? Deus eſt qui iuſtificat quis eſt qui condemnet? Chriſtus is eſt, qui mortuus eſt.*

5. *Proteſt.* 2. *Cor.* 5. 1. *Si domus iſta diſſoluitur, habemus domum æternam in cælis.* Poſt mortem igitur pij homines ſtatim transferuntur in cœlum. Bellarmin. 1. *Paulus id ſolum aſſerit, non patere Domum cæleſtem ante mortem ſed poſt mortem. Proteſt.* Paulus ipſe interpretatur *verſ.* 2. *ſuperindui domicilio. verſ.* 4. *vt abſorbeatur mortalitas à vita verſ.* 8. *adeſſe apud Dominū.*

6. *Proteſt.* 2. *Cor.* 5. 10. Vnuſquiſque reportabit congruenter, ad id quod in corpore fecerit: ergo non eſt locus purgationi, poſt hanc vitam. Bellarmin. *Qui ſunt in Purgatorio, meruerunt in hac vita, vt etiam poſt mortem purgari & iuuari poſſent. Proteſt.* 1. Si potuerunt in hac vita mereri purgationem, vel ſatisfactionem, tum certe potuerunt etiam ſatisfacere: nullum enim datur meritum peccatoris abſque ſatiſfactione pro peccatis. 2. Qui purgantur apud inferos, recipiunt congruenter ad illud quod ibi perpreſſi ſunt: non tantum igitur ſecundum illud quod in corpore fecerunt. 3. Si alij (vt Bellarmin. loquitur *cap.* 6.) baptizentur pro mortuis, affligentes ſe oratione & jejunio, & ſumant in ſe partem illius baptiſmi ignei, quo animæ baptizantur in Purgatorio; tum accipiunt illæ animæ, ſecundum id quod alij in corpore agunt & patiuntur.

7. *Proteſt. Apoc.* 14. 13. Mortui in Domino à modo requieſcunt à laboribus ſuis. Bellarm. 1. *A modo, non ſignificat à morte vniuſcuiuſque, ſed ab extremo iudicio.* *Proteſt.* Subterfugium iſtud ſatis detegitur ex illis.

verbis:

verbis Prophetæ. *Iſ.* 57. Iuſti cum moriuntur, ingrediuntur pacem, & requieſcunt in cubilibus ſuis. Bellarm. 2 *Qui diſcedunt cum peccatis venialibus, aut cum debito pœnæ alicuius, non ſimpliciter moriuntur in Domino, ſed partim in Domino, & partim non in Domino.* *Proteſt.* Invenimus igitur tandem qui & quales ſint Purgatorij Hæredes, ij ſcilicet qui partim ſunt in Chriſto, & partim non ſunt: id eſt, ſunt partim electi, & partim reprobati: partim Chriſto vniti, partim non: partim in cœlo, & partim non in cœlo: cives planè Vtopiani.

8. *Proteſt.* Poſt remiſſam culpam, meritum ſufficiens & infinitum, nulla remanet pœna ſolvenda ſed remittitur culpa per meritum Chriſti ſufficiens & infinitum. Ergo nulla remanet pœna in Purgatorio ſolvenda. Bell. 1. *Mortem patimur, poſt culpam remiſſam. Proteſt.* Non patimur mortem, aut aliud quidquam, vt pœnam ſatisfactoriam, ſed vt medium gloriæ Dei, & ſalutis noſtræ, ſecundum diſpenſationem ſapientiæ divinæ. Qui à Pontificijs habentur perfectè juſti, mortem tamen patiuntur.

Bellarm. 2. *Chriſti meritum, per opera ſatisfactoria applicatur, ad tollendam pœnam temporalem.*

Proteſt. Hoc eſt, meritum Chriſti applicatur per pænas temporales, ad tollendas pœnas temporales, cur non applicatur etiam per culpam, ad tollendam culpam; pœna iſta temporalis non eſt ſacramentum, à Chriſto inſtitutum.. Nullam relationem habet inſtrumenti, ad merita Chriſti. Provenit ſua natura non à gratia, ſed à juſtitia Dei: & tendit in cræaturæ perditionem. Nulla hic vel minima ſpecies, vel vmbra virtutis applicantis.

9. *Proteſt.* Si nos ſatisfacimus Deo pro peccatis noſtris, tum dividimus cum Chriſto honorem, ita vt ille non ſit ſolus redemptor noſter, ſed & nos ex aliqua parte. Hoc autem nefas eſt dicere. Bellar. 1. *Si de verbis agitur, Scriptura apertè dicit hominem eſſe ſui ipſius*

redemp-

redemptorem & ſaluatorem, *Dan*. 4.27. *Phil*. 2.12. *Proteſt*. 1.De verbis non agitur,ſed de re maximè gravi,honore ſcil. Chriſti. Si tamen de verbis agendum eſſet.Bellarm. ipſe non affirmabit, vel Purgatorij, vel ſatiſſactionis pro peccatis Deo à peccatore præſtitæ, mentionem vllam fieri in tota Scriptura. 2.Neque redemptor,neque ſervator dicitur homo ſibi ipſius,in vlla parte Scripturæ,merito, & ſatiſſactione : quamvis ſervare ſemetipſos dicantur fideles viam illam inſiſtendo,in quam merito & ſatiſfactione Chriſti tranſferuntur. Bellarm.2.*Nec propterea vlla ſit Chriſto injuria ſiquidē tota virtus operum & ſatisfactionis noſtræ, à Chriſti ſanguine pendet, & id quod facimus, Spiritus eius in nobis operatur: ſicut nihil detrahitur Deo, quod per ſecundas cauſas operatur : imo potius additur ad gloriam eius.* Proteſt. 1. Imò maxima fit Chriſto injuria. 1. Quia hâc ratione non eſſet in ſeſe perfectus redemptor: cum tamen *vnicâ oblatione, in perpetuum conſummauit eos qui ſanctificantur, Heb*.10.14. 2.Quia non eſſet vnicus redemptor, neque munus iſtud haberet ſibi proprium, & aliis incommunicabile: cùm tamen *vnicus ſit Mediator*, 1.*Tim*.2.5. 3. Quia Chriſto ferente pœnas peccatis noſtris debitas, Deus tamen non ita eſſet placatus, quin rurſus à nobis eorundem peccatorum pœnas expoſceret : cùm tamen omnis *correctio pacis noſtræ, ſit ſuper eum*, *Iſ*. 53.5. 4.Quia non purgaret nos, per ſemetipſum, ab omni peccato : contra quam dicitur, 1. *Iohan*. 1. 7. 2. Chriſtus per Spiritum ſuum nihil in nobis operatur,niſi virtute ſatiſſactionis planæ Deo antea pro nobis præſentatæ. Neque quidquam per nos facit,quod ipſemet antea ſatis & perfectè fecit. 3 .Per cauſas ſecundas Deus non operatur creationem ex nihilo. Sed ſatiſſactio & redemptio eundem locum habet in ordine gratiæ, quem creatio habet in ordine naturæ.

10. Si nos Deo ſatiſfaciamus pro peccatis, tum b ſatiſfactio noſtra, vel vna, vel duæ ſunt ſatiſfaction vna Chriſti, & altera noſtra. Sed neutrum horum c ſiſtere poteſt. Bellarm *Vna tantum eſt actualis ſa factio, & ea eſt noſtra.* *Proteſt.* Iam ſine ænigm bus loquitur Bellarminus, neque opus habet Oed Vnicâ ſcilicet ratione, actu ſatisfieri Deo affirmat, peccatis ſaltem venialibus, & pœnis temporalibus, tra enim non extendemus quod ille pronunciat i finitè) & illam ſatiſfactionem eſſe propriè ac im diatè noſtram, non Chriſti. Excluditur igitur C ſtus à ſatiſfactione pro quibuſdam ſaltem peccat pœnis facienda. Bellarm. *Non excluditur Chriſtu ſatisfactio eius : nam per eius ſatisfactionem habe gratiam, vnde ſatisfacimus.* *Proteſt.* 1. Hâc rati Deus Pater, & Spiritus Sanctus dici poſſint pro n ſatiſfacere, quia à Deo Patre, per Spiritum habe omnem gratiam. 2. Hâc etiam ratione, ſatiſfactio C ſti, nullam aliam relationem haberet ad peccata no & eorum pœnas, quam ad opera bona quæ bona per ſatiſfactionem enim Chriſti habemus gratian de benè operamur.

11. *Proteſt.* In Purgatorio (ex Pontificiorum feſſione) non eſt meritum : ergo neque ſatiſf Bellarm. 1. *Negatur conſequentia: nam ad ſa ctionem requiritur, vt opus quod ſit, ſit pœnale, requiritur ad meritum.* *Proteſt.* Sequitur hinc eſſe meritum ſine ſatiſfactione: ſed nullo modo ſ tur, poſſe aliquem ſatiſfacere, qui non poteſt m debet enim oſtendi aliquid ad meritum requiri, illud quod neceſſarium eſt ad ſatiſfactionem. Bel 1. *Ad meritum requiritur libertas, quam ſequitu id quod non requiritur ad ſatisfactionē.* *Prot.* 1. Li vel maximè requiritur ad ſatiſfactionē peccatun lentem, aut favorem ejus in quem peccatum fuit ciliantem. Sic Thomas 1 2. quæſt. 87. art. 6. *Vo hominis debet ordinem diuinæ iuſtitiæ acceptare :*

pœna ſatisfactoria eſt ſimpliciter voluntaria. Damnati igitur in inferno, *ſatiſpati*, potius quam ſatiſfacere dicuntur, apud Cajetanum, ibid. 2. Libertas etiam tribuitur iis qui ſunt in Purgatorio ab ipſo Bellarm. dum tribuit ipſis *actus dilectionis & patientiæ*, cap. 14. & lib. 2. cap. 15. *non incredibile* eſſe contendit , *etiam animas Purgatorij pro nobis orare, & impetrare.* Bellarm. 3. *Requiritur præterea ad merendum, ſtatus viæ. Proteſt.* 1. Nullâ ratione magis hoc requiritur ad meritum, quam ad ſatiſfactionem placantem. 2. Animæ Purgatorii ſunt in via: quia viam ſibimetipſis facere dicuntur, per ſatiſfactionem ſuam, ad patriam, vel gloriam.

12. *Proteſt.* Ejus eſt à culpa reſurgere, cujus eſt in culpam incidere. Sed poſt hanc vitam animæ fidelium non poſſunt incidere in culpam. Ergo neque reſurgere. Bell. *Maior eſt vera tantum in mortalibus, Prot.* In venialibus igitur non eſt eadem via Thebis Athenas, quæ eſt Athenis Thebas. Eſt etiam ſtatus in quo peccator non poteſt peccare.

13. *Prot.* Peccata omnia terminantur per pœnitentiam: ſed poſt hanc vitam non eſt pœnitentia. ergo neque remiſſio Bel. *In Purgatorio benè poteſt eſſe diſplicentia peccati, ex caritate. Prot.* Pœnitentia eſt tantum in via. Animas autem Purgatorii, negavit modo Bellar eſſe in via.

14. *Prot.* Pœna eſt propter culpam, & creſcente culpâ, creſcit pœna: decreſcente culpa, decreſcit pœna: ergo remotâ culpâ, removetur pœna: atque adeo nullæ pœnæ ſervandæ manent in Purgatorio, pro peccatis in hac vita remiſſis. Bell. *Pœna pendet à culpa, in fieri, non in eſſe: etiam ob culpam præteritam debetur pœna. Proteſt.* 1. Contra planè, paulo antè, in hoc ipſo cap. 14. diſputabat Bellarm. adverſus Scotum: *ſine ullo dubio peccatum relinquit in homine præter reatum pœnæ, etiam maculam, aut aliquod ſimile, per quod dicatur homo formaliter peccator, & dignus pœna.* Si dignitas pœnæ maneat

maneat, vbicunque pœna infligitur (quod ipſa juſtitia requirit) tum certè culpa aliquo modo maneat: & ſi pæna pendeat ab illa dignitate *ineſſe*, tum etiam culpa. Nulla enim eſt dignitas pœnæ præter culpam. 2. Culpa igitur quoad actum eſt præterita, quoad relationem, ſemper manet, vſque dum condonatione tollatur. 3. Qui exigit pœnam peccati remiſſi, is exigit ſolutionem debiti remiſſi. Peccata enim ſunt debita propter pœnam ſolvendam. 4. Pœna ſemper ſi juſta ſit, menſuram habet à culpa: non poteſt igitur juſtè diſpenſari, ſi culpa plané tollatur.

LIBER SEXTVS.

DE CVLTV SANCTORVM.

CAP. 4.

De Canonizatione.

Quæſt. 1. eſt, An Sancti rectè ab Eccleſia canonizantur: id eſt, An rectè quidam homines defuncti, à Pontifice Romano, ſolemni quodam ritu, cæremonia, & decreto, in illum gradum efferantur, vt 1. publicè deinceps ab omnibus ſingulari modo Sancti habeantur, & vocentur. 2. Vt in publicis Eccleſiæ precibus invocentur. 3. Vt templa & aræ in eorum memoriam Dedicentur: 4. Vt ſacrificia in eorum honorem publicè Deo offerantur. 5. Vt dies Feſti in eo-

rum memoriam celebrentur. 6. Vt imagines cum certo quodam lumine pingantur, & ad venerationem, in Eccleſiis, illuſtri loco ponantur: 7. Vt eorum reliquiæ pretioſis thecis includantur, & publicè honorentur. Pontificii hoc affirmant: nos negamus.

Argumenta Bellarmini.

THESIS I.

Bellarm. *Deus voluit à Sanctis Scriptoribus annotari in particulari, glorioſam vitam & mortem eorum, qui tempore ipſorum floruerunt. Igitur credibile eſt eodem modo Deum velle vt deinceps fiat.* Prot. 1. Quaſi nihil diſcriminis eſſet, inter annotationem hujuſmodi, & canonizationem illam, quæ modò deſcribebatur, Bellarm. vnum pro altero, pueriliter concludit. 2. In tota Scriptura, ſeptem illos honores, antè memoratos, vlli mortalium, vel decretos, vel delatos, vſquam annotatur. 3 Illis omnibus quorum vita & mors glorioſa in Scripturis annotatur, honores illos Pontificii Sanctìcolæ non ſolent deferre.

2. Bellarm. *Niſi ſciamus qui ſint veri Sancti, & qui non, non poſſumus eos colere vt oportet.* Proteſt. Ex Scripturis docemur, quoſnam habere debemus pro veris ſanctis.

3. Bellarm. *Non poſſumus accendi ad imitationem Sanctorum, niſi in particulari ſciamus, qui ſint imitandi, & quid illi egerint, aut paſſi ſint.* Proteſt. 1. Scimus in particulari, illos à nobis eſſe imitandos, quos videmus Chriſtum imitari. 2. Septem illi honores, non ſpectant omnes ad imitationem.

4. Bellarm. *Debemus nos Sanctis congaudere, & pro illorum gloria, Deo gratias agere: quæ ſine particulari notitia*

etiam inter homines variat, ſed de *ſpecie* aliter, id eſt, an cultus religioſus creaturis debeatur?

Argumenta Bellarmini.

BEllarm. 1. *Pſal.* 99. 5. *Adorate ſcabellū pedum ejus, quia ſanctum eſt. Hic cultus religionis præcipitur, arcæ præſtandus. Prot. Ad arcam, verſus arcam, coram arca*, Deum adorandum fuiſſe tum temporis ex ſuo proprio inſtituto, fatemur, & hic ſenſus eſt verborum, ab interprete malè verſorum: ſicut *Heb.* 11. 21. cùm in vulgari verſione legitur, *adoravit faſtigium virgæ*: Græcè dicitur, *ſuper ſummitate baculi ſui.* Nam 1. cùm arca in templo fuit collocata, non eo fine hoc factum legimus, vt adoraretur ipſa, ſed vt Deus adoraretur ad eam, aut verſus eam, 1. *Reg* 8. 29. 30. 2. Nullum exemplum aut praxis probata, in Scriptura commemoratur ipſius arcæ adoratæ. 3. *Pſal.* 138. 2. diſertè ſic explicatur: *verſus templum, vel ad templum.* 4. In hoc ipſo *Pſal* 99. verſu 5. eadem explicatio habetur, *adorate in monte* ſecundùm verſionem vulgarem: vbi Vatablus rectè notat, *montem* idem ſignificare cum *ſcabello, verſ.* 6. Quæ in contrarium objiciuntur, nullius ſunt momenti. Arcam tamen, & omnia ſacra cum reverentia tractanda fatemur.

2 Bell. *Adorationem exhibitam legimus Angelis, ab hominibus piis. Angelis autem non debetur civilis honor, ſed religioſus. Prot.* Imo verò, quamvis honor ille qui Angelis debetur, ſit gradu & modo differens, ab eo qui hominibus quibuſcum ordinariè verſamur, eſt tamen ejuſdem generis, & ſecunda Decalogi tabula præcipitur, non prima: quia ſunt conſervi noſtri, *Apocal.* 22. 9.

3. Bellar. *Saul adoravit animam Samuelis: Sam.* 28. *Abdias Heliam:* 1. *Reg.* 18: *Filij Prophetarum Heliſæum,* 2. *Reg.* 2. *& Nabuchodonoſor Danielem, Dan.* 2. *Proteſt.* De Saulis, & Nabuchodonoſoris facto, non

lum colunt, necne.

7. Bell. *Fraudarentur non Sancti ſ*
Nam pro canonizatis non licet orare
darentur interceſſionibus Sanctorum.
fraudes Diaboli & Pontificiorum ci
vos tanquam emortuæ evaneſcerent

8. Bellarm. *Non canonizantur o*
ruerint magnis & certis miraculis.
ſcilicet miraculis, quibus redundant
ciorum.

9. Bellarm. *Magna præparatio, jej*
inquiſitione, adhibetur, antequam S
tur. *Proteſt.* Ex præparatione, p
deſtituta, naſcitur ſuperſtitio, non co
certa.

10. Bellarm. *In canonizatione Sanct*
quam error deprehenſus eſt. Prot. Hoc
mus non fatetur ſe erraſſe.

CAP. 2.

etiam inter homines variat, ſed de *ſpecie* altiore, id eſt, an cultus religioſus creaturis debeatur?

Argumenta Bellarmini.

BEllarm. 1. *Pſal.* 99. 5. *Adorate ſcabellū pedum eius, quia ſanctum eſt. Hic cultus religionis præcipitur, arca præſtandus.* *Prot.* *Ad arcam, verſus arcam, coram arca,* Deum adorandum fuiſſe tum temporis ex ſuo proprio inſtituto fatemur, & hic ſenſus eſt verborum, ab interprete malè verſorum: ſicut *Heb.* 11. 21. cùm in vulgari verſione legitur, *adoravit faſtigium virgæ:* Græcè dicitur, *ſuper ſummitate baculi ſui.* Nam 1. cùm arca in templo fuit collocata, non eo fine hoc factum legimus, vt adoraretur ipſa, ſed vt Deus adoraretur ad eam, aut verſus eam, 1. *Reg* 8. 29. 30. 2. Nullum exemplum aut praxis probata, in Scriptura commemoratur ipſius arcæ adoratæ. 3. *Pſal.* 138. 2. diſertè ſic explicatur: *verſus templum, vel ad templum.* 4. In hoc ipſo *Pſal* 99. verſu 5. eadem explicatio habetur, *adorate in monte* ſecundùm verſionem vulgarem: vbi Vatablus rectè notat, *montem* idem ſignificare cum *ſcabello, verſ.* 6. Quæ in contrarium objiciuntur, nullius ſunt momenti. Arcam tamen, & omnia ſacra cum reverentia tractanda fatemur.

2 Bell. *Adorationem exhibitam legimus Angelis, ab hominibus pijs. Angelis autem non debetur civilis honor, ſed religioſus.* *Prot.* Imo verò, quamvis honor ille qui Angelis debetur, ſit gradu & modo differens, ab eo qui hominibus quibuſcum ordinariè verſamur, eſt tamen ejuſdem generis, & ſecunda Decalogi tabula præcipitur, non prima: quia ſunt conſervi noſtri, *Apocal.* 22. 9.

3. Bellar. *Saul adoravit animam Samuelis: Sam.* 28. *Abdias Heliam:* 1. *Reg.* 18: *Filij Prophetarum Heliſæum,* 2. *Reg.* 2. *& Nabuchodonoſor Danielem, Dan.* 2. *Proteſt.* De Saulis, & Nabuchodonoſoris facto, non

eſt

eorum opinionis de Sanctis, & id quod Gentiles putabant de ſuis dijs.

7. *Proteſt.* Pontificij ipſi concedunt, Sanctos non eſſe colendos *latria*, latria autem ſignificat cultum: ergo concedunt eos non eſſe cultu colendos, nam colere ſine *latria*, eſt colere ſine cultu. *Dulia*, etiam vel ſervitus cum ad Deum refertur, vel idem ſignificat quod latria, vel aliqua ratione majus quid: minus enim eſt colere aliquem, quam ei ex cultu ſervire. *Latria* etiam, & *Dulia*, ſignificatione confunduntur, tam in Scripturis, quam apud profanos auctores. Bellarm. 1. *Colere ſine latria, non eſt colere ſine cultu, ſed ſine tali cultu. Proteſt.* Sic etiam colere ſine cultu, poteſt ſophiſticè explicari: ſatis eſt nobis ſi concedatur, Sanctos non eſſe colendos tali (id eſt religioſo) cultu. Bellar. 2. *Secundum Scripturæ, & Eccleſiæ vſum latria eſt cultus ſummæ ſervitutis, atque adeò maior dulia, quæ cultus eſt cuiuſlibet ſervitutis. Prot.* 1. Vbi *latria*, & *dulia* ad eundem refertur, ibi nulla eſt differentia vel ſpeciei, vel graduum, in ſervitute ſignificata. 2. Latria aliquando refertur ad homines: *Deut.* 28. 48. *Lev.* 23. 7. & dulia ad Deum: *Act.* 20. 19. *Rom.* 12. 11. 1. *Theſ.* 1. 9. 3. *Dulia* ex vi vocis magis propriè, atque adeò majorem notat ſervitutem. 4. Sanctorum ſervi non ſumus. Bell. 3. *Sumus Sanctorum ſervi imperfectè, quatenus illi nos mouent & iuvant ad benè operandum exemplo, & interceſſione ſua. Proteſt.* Non aliâ ratione, quam ſervi ſumus omnium piorum viventium: qui tamen non debent à nobis religioſè coli.

Bell. 4. *Secundum vſum Scripturæ, latria fere nunquam accipitur pro cultu qui exhibetur creaturæ, ſecundum vſum autem Eccleſiæ, nunquam omnino. Proteſt.* Neque *dulia* vnquam omninò ſic accipitur, in tota Scriptura, cum ſubjectionem religioſam notat. Bell. 5. *Cur non licuit Eccleſiæ poſteriori, noua aliqua vocabula invenire, aut ad novam ſignificationem applicare?*

Prot. De vocibus non contenderemus, ſi res ipſa, quæ vocibus palliatur, poſſet ex Scripturis oſtendi. Bell. 6. *Dulia, qua colitur Deus, eſt dulia per excellentiam, & ſpecie diſtinguitur ab ea qua coluntur Sancti. Proteſt.* 1. Beata virgo colitur etiam à Pontificijs *hyperdulia*, quæ eſt *dulia* per excellentiam. Bellar c. 12. 2. Dulia quâ colitur Deus, ſi in ſuâ ſpecie ſit propria Dei, tum non magis poteſt ad creaturas vlla ratione transferri, quam latria. 3. Si æquivocè dicatur de cultu Deo & creaturis debito, ita vt nihil præter nomen, habeant commune, tum non conveniunt in communi natura religionis: atque adeò creaturæ non ſunt religioſa *dulia* colendæ.

8. *Prot.* Deo ſoli ſervire debemus, *Deut.* 6. 13. & 10. 20. *Mat.* 4. 10. *&c.* Bellarm. 1. *Hac intelligenda ſunt, de certo quodam genere ſervitutis, quod Deo ſoli convenit. Proteſt.* Certum illud genus nullis alijs finibus, à generibus alijs diſterminatur, præterquam religionis. Bellar. 2. *Diabolus, Matth.* 4. *poſtulavit à Chriſto adorationem, in ſignum latriæ, & proinde latriam: ac propterea à Domino illi fuit reſponſum: Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſervies. Proteſt.* 1. Ex Bell. ſententia, Dominus, illis verbis, non negavit duliam eſſe Diabolo exhibendam 2. Diabolus hâc ratione fingitur à Domino poſtulaſſe, vt agnoſceret ipſum, *primum principium, vltimum finem, & ſummum bonum* (quæ eſt definitio latriæ, cap. 12.) cum tamen Diabolus eodem tempore agnoſcebat *Deum* ſuperiorem, *verſ.* 3. & 6. & *Luc.* 4. 6. Fatebatur ſibi *tradita* ab alio, illa quæ promiſit, vt adoraretur.

9. *Prot. Act.* 10. Petrus noluit à Cornelio adorari: neque Angelus à Iohanne, *Apoc.* 19. Bell 1. *Cornelius aliquid divinum in Petro ineſſe putavit, & ideo iure fuit correctus. Prot.* Annon corrigendus igitur Bell. qui Sanctos eo nomine adorandos eſſe contendit, *cap.* 13. quia *ſupernaturalem habent virtutem, ſapientiam*

tiam, poteſtatem, nobilitatem, quod ferueant charitate diuina, & participes ſint throni diuini? certè aliquid divinum in ijs eſſe dicit: quod etiam de Petro negare non poteſt. Bellar. 2. *Petrus ex modeſtia, honorem ſibi debitum recuſauit. Proteſt.* Petrus ipſe teſtatur, ex quâ ratione recuſavit, *verſ. 26. Et ego ipſe homo ſum.* Bell. 3. *Iohannes forſan reprehenſus eſt, quia putauit Chriſtum eſſe quem adorare voluit. Proteſt.* Angelus non potuit ex geſtu intelligere quid ille putavit, neque quod putavit fuit correctum, ſed quod factum erat. Bell. 4 *Poſt Chriſti aduentum, ob reuerentiam humanitatis Chriſti, Angeli recuſant ab hominibus adorari. Proteſt.* Ratio quæ redditur ab Angelo, eſt longè alia, & omnium ſeculorum communis: *Conſeruus tuus ſum, Deum adora, Apoc. 22. 9.* Hâc tamen ratione conceſſa, malè faciunt Papiſtæ, dum Angelos invitos adorant. Bell. *Non ſequitur; nam & nos rectè illos adoramus, & ipſi rectè adorari recuſant. Proteſt.* Si Angeli rectè recuſent adorari, tum rectè nolunt, vt nos adoremus ipſos: & cum iſtud rectè fit, ſecundum Dei voluntatem revelatam, idem etiam tenemur & non recuſare: cum etiam, ſi recuſent illi, propter reverentiam humanitatis Chriſti, nos illius non minorem rationem habere teneamur, quam illi; non recte igitur adoramus. Bell. *Iohannes, cum ſemel audiuiſſet, vide ne feceris, Apoc. 19. iterum tamen cap. 22. eundem Angelum voluit adorare. Proteſt.* Veriſimile eſt, poſteriore vice, Iohannem putaſſe Chriſtum fuiſſe Angeli ſpecie præſentem, fieri tamen potuit, vt majeſtate viſionis perculſus oblivilceretur aliquantulum ſui.

CAPVT 3.

De Inuocatione Sanctorum.

Quæſtio 4 eſt, de invocatione Sanctorum, Vbi no-

ſtram ſententiam breviter proponit Bell. nullum Sanctorum poſt mortem debere invocari vllo modo. Suam autem prolixè deducit, propoſitionibus varijs explicatam: quæ debent ſigillatim, cum ſuis probationibus expendi.

1. Bellarm. 1. *Non licet à Sanctis petere, vt nobis tanquam auctores diuinorum beneficiorum, gloriam, vel gratiam, aliaque ad beatitudinem media concedant.* *Proteſt.* Vera quidem hæc, & ſpecioſa propoſitio: ſed 1. Evertit ſententiam illam à Pontificijs omnibus receptam: *Sanctos eſſe innocandos, vt intercesſores, nobis tam meritis, quam votis aut precibus ſuis ſuffragantes.* Hæc enim merita, & vota ſunt (ipſis interpretãtibus) media quædam ad beatitudinem: & horum auctores ſunt Sancti: eoque ipſo nomine, à Papiſtis invocantur. 2. Damnat aſſiduam & publicam praxin Papiſtarum, apud quos diſertè invocantur Sancti vt donatores, & largitores, tam ſpiritualium, quam corporalium bonorum. Bell. *Quantum ad verba, licet ſic orare, S Petre, da mihi hoc, aut illud, dummodo intelligamus, da tuis precibus & meritis.* *Proteſt* 1. Qui aliquid acquirit nobis meritis, ille nobis eſt rei acquiſitæ auctor. Annon peccatores, dum mortem ſibimet ſuis meritis accerſunt, ſunt ſibimet ipſis auctores mortis? ſic etiam Chriſtus, merendo, eſt nobis auctor ſalutis. 2. *Da precibus* phraſis eſt tam coacta, vt ſatis declaret, interpretamentum iſtud nihil aliud eſſe, quam ficulnium folium, ad nuditatem idololatriæ tegendam ſero paratum.

2. Bell. 2. *Sancti non ſunt immediati intercesſores noſtri apud Deum, ſed quicquid à Deo nobis impetrant, per Chriſtum impetrant.* *Proteſt.* Vera etiam & hæc propoſitio: ſed 1. Novam & monſtroſam diſtinctionem tradit: intercesſores vel mediatores noſtros apud Deum, alios eſſe mediatos, & alium eſſe immediatum. 2. Secludit nos ab intima, & immediata illa vnion-

tiam, poteſtatem, nobilitatem, quod ferueant charitate diuina, & participes ſint throni diuini? certè aliquid divinum in ijs eſſe dicit: quod etiam de Petro negare non poteſt. Bellar. 2. *Petrus ex modeſtia, honorem ſibi debitum recuſauit. Proteſt.* Petrus ipſe teſtatur, ex quâ ratione recuſavit, *verſ.* 26. *Et ego ipſe homo ſum.* Bell. 3. *Iohannes forſan reprehenſus eſt, quia putauit Chriſtum eſſe quem adorare voluit. Proteſt.* Angelus non potuit ex geſtu intelligere quid ille putavit, neque quod putavit fuit correctum, ſed quod facturus erat. Bell. 4 *Poſt Chriſti aduentum, ob reuerentiam humanitatis Chriſti, Angeli recuſant ab hominibus adorari. Proteſt.* Ratio quæ redditur ab Angelo, eſt longè alia, & omnium ſeculorum communis: *Conſeruus tuus ſum, Deum adora, Apoc.* 22. 9. Hâc tamen ratione conceſſa, malè faciunt Papiſtæ, dum Angelos invitos adorant. Bell. *Non ſequitur; nam & nos rectè illos adoramus, & ipſi rectè adorari recuſant. Proteſt.* Si Angeli rectè recuſent adorari, tum rectè nolunt, vt nos adoremus ipſos: & cum iſtud rectè fit, ſecundum Dei voluntatem revelatam, idem etiam tenemur & non recuſare: cum etiam, ſi recuſent illi, propter reverentiam humanitatis Chriſti, nos illius non minorem rationem habere teneamur, quam illi; non rectè igitur adoramus. Bell. *Iohannes, cum ſemel audiuiſſet, vide ne feceris, Apoc.* 19. *iterum tamen cap.* 22. *eundem Angelum voluit adorare. Proteſt.* Veriſimile eſt, poſteriore vice, Iohannem putaſſe Chriſtum fuiſſe Angeli ſpecie præſentem, fieri tamen potuit, vt majeſtate viſionis perculſus obliviſceretur aliquantulum ſui.

CAPVT 3.

De Inuocatione Sanctorum.

Quæſtio 4 eſt, de invocatione Sanctorum, Vbi noſtram

omnia bona ſua conſtituet eum. Proteſt. 1. Reſpondet Cajetanus in illum locum: *non dicit, ſuper omnes ſuos, ſed ſuper omnes res ſuas. Specialem gradum beatitudinis notans.* 2. Bellarm. de Pont. l. 1. c. 9. ex ſimili planè phraſi, *conſtituit eum ſuper familiam ſuam, Luc.* 12. colligit, monarcham vnum ſuper Eccleſiam totam conſtitui. Rogandus eſt igitur. 1. An omnes ſpiritus hominum beatorum, ſint Eccleſiæ Monarchæ? 2. Quomodo poſſit Pontifex Romanus haberi pro capite Eccleſiæ, immediatè ſub Chriſto, ſi omnes illi ſpiritus ſint etiam rectores & gubernatores Eccleſiæ? 3. An Eccleſia tot habeat capita, quot ſunt in cœlis Angeli, & ſpiritus beatorum.

5. Bell. 5. *Sancti, ſiue Angeli, ſiue homines, piè atq; vtiliter à viuentibus inuocantur. Proteſt.* Quum tandem ad quæſtionem ipſam pervenit Bellarm. in iſta propoſitione, 1. Non audet affirmare, Sancto[s] ex præcepto Dei eſſe invocandos, nedum quod ne[-]ceſſarium ſit ad ſalutem illos invocare: ſed tantu[m] *piè, & vtiliter inuocari.* 2. Non definit, vtrum om[-]nes ab omnibus, an certi quidam à ſuis clientibus vti[-]liter invocentur: neque oſtendit rationem, qua qu[is] intelligere poſſit, quem Sanctorum, cum maxima vt[i-]litate invocaret: Hoc ipſum tamen quod aſſerit, n[os] pernegamus

6. Bell. *Gen.* 48. 16. *Iacob apertè Angelum inuoca[t]. Prot.* Angelum fœderis Chriſtum, non creaturam.

7. Bellar. *Iob.* 5. 1. *Conuerte te ad Sanctos Proteſ[t].* 1. Non agitur ibi de invocatione, ſed de appellation[e]. 2. Non de Sanctis aliis, quam qui propriè opponu[n]tur *ſtultis, verſ.* 2. id eſt, viventibus.

8. Bell. *Exod.* 32. 13. *Recordare Abrahami, &c. Allegat hic Moſes merita Sanctorum, qui tam cha[-]rant, vt illis ipſorum orationes iuvarentur. Proteſ[t].* 1. Si concederetur iſtud, non inde tamen ſequeretur i[n]vocandos eſſe Sanctos. Pontificij ſolent ſua propr[ia] merita allegare, vt illis in orationibus juventur: ſci[-]

tamen non ſolent invocare. 2. Non allegantur merita defunctorum, ſed promiſſiones ipſis factæ. *Luc.* 1 72. Zacharias ſic exponit: *Memor fœderis ſui ſancti, & iuriſiurandi quod iurauit Abrahamo.* Si autem juſtitia Sanctorum, ſimul cum pacto Dei aliquando commemoretur, non commemoratur tanquam meritum, ſed tanquam objectum complacentiæ Dei, in qua, ex mera gratia, promiſſiones illæ factæ fuerunt.

9. Bellarm. *In vtroque Teſtamento ſæpe legimus viventes à viuentibus inuocatos. Ergo licebit etiam nunc inuocare eoſdem Sanctos cum Chriſto regnantes. Hoc argumentum aduerſarij nunquam ſoluere potuerunt.* *Proteſt.* Solutionem ſecum portat, non tam in tergo, quam in fronte. Nam 1. De orationibus viventium à viventibus poſtulatis, *ſæpe legimus in vtroque teſtamento,* ait Bellarm. ſed de mortuorum ſuffragijs altum ſilentium eſt in vtroque: ſicut apparet ex ipſo Bellarm. qui de Veteri Teſtamento, concedit: *quia ante Chriſti aduentum, Sancti qui moriebantur, non poterant ordinariè cognoſcere preces ſupplicantium, ideo non fuiſſe conſuetum in Teſtamento Veteri, vt diceretur, Sancte Abraham ora pro me, &c.* Ex Novo autem nullum præceptum, promiſſionem, aut exemplum hujuſmodi invocationis vel nominare quidem, aut præ ſe ferre audebat. 2. Viventes à viventibus non propriè invocantur: quia non religiosè coluntur. Non medij ordinis inter nos & Deum habentur patroni, ſed ejuſdem nobiſcum diſtantiæ ſtatus, vt fratres. 3. Vota tantum viventium, non merita ſecundum Scripturas implorantur. 4. Quod agitur in hoc genere communicationis inter viventes, id fundamentum habet in eorum natura: ſed hominum mortuorum, abſentium non omnipræſentium, nec omniſcientium, non ſibi quidem, nedum nobis, ſufficientia merita habentium naturæ prorſus repugnant. Bellar. *Vnde ſciunt Angeli conuerſionem peccatorum, Luc.* 15. 10. *inde ſciunt Sancti noſtras preces.*

Proteſt. Eodem igitur modo, ſicut converſio ad Deum ſolum dirigitur, qui eam prout ipſi placuerit, notam facit Angelis, ſic etiam preces ad Deum ſolum ſunt dirigendæ, vt eas audiat: & quibus velit, ſeu Angelis, ſeu Sanctis in ſuam gloriam, faciat notas.

10 Bellarm. *Probatur idem teſtimonijs Conciliorum & patrum.* *Proteſt.* Nullum tamen teſtimonium hujus invocationis proferre potuit Bellarm. vel ex Concilijs primis, vel ex primis illis Patribus Ignatio, Iuſtino, Origine, Clemente, aut alio quoquam illius ævi; niſi quod ex Irenæo fingit, Evam, in innitio mundi viventem, invocaſſe Mariam, poſt aliquot millia annorum victuram.

11. Bellarm. *Probatur ex miraculis.* *Proteſt.* Eodem planè modo, quo probaturus fuit doctrinam ſuam, ille *cujus adventus eſt ex illa vi efficaci Satanæ, cum omni potentia, & ſignis, ac prodigijs mendacibus, 2. ad Theſ. 2 9.*

Argumenta noſtra.

12. *Proteſt.* Invocatio Sanctorum, in injuriam Dei cedit: quia ille ſolus invocatur in quem credimus: *Rom.* 10. 14. & quia credere debemus in Deum ſolum, idcirco illum quem invocamus habemus pro Deo. Bellarm. 1. *Sancti non vt Dij, ſed vt amici Dei honorantur: & ita non fit injuria ſed honor Deo.* *Proteſt.* Quum honor ille qui proprius eſt Dei tribuitur creaturis, quocunque titulo excuſetur, cum injuria detrahitur Deo, & creaturæ defertur tanquam Deo. Bellarm. 2. *Rom.* 10. *Agitur de invocatione, qua aliquis invocatur vt Deus, & primus auctor bonorum.* *Proteſt.* Neque ibi tantum, ſed & per totam Scripturam, vbicunque agitur de invocatione religioſa. Ratio autem eſt generalis, *quomodo invocabunt in quem non crediderunt?* ex qua concluditur neminem alium præter Deum in quem credimus eſſe invocandum. Bellarmin. 3. *In*

Sancto

tamen non ſolent invocare. 2. Non allegantur merita defunctorum, ſed promiſſiones ipſis factæ. *Luc.* 1. 72. Zacharias ſic exponit: *Memor fœderis ſui ſancti, & iuriſiurandi quod iurauit Abrahamo.* Si autem juſtitia Sanctorum, ſimul cum pacto Dei aliquando commemoretur, non commemoratur tanquam meritum, ſed tanquam objectum complacentiæ Dei, in qua, ex mera gratia, promiſſiones illæ factæ fuerunt.

9. Bellarm. *In vtroque Teſtamento ſæpe legimus viuentes à viuentibus inuocatos. Ergo licebit etiam nunc inuocare eoſdem Sanctos cum Chriſto regnantes. Hoc argumentum aduerſarij nunquam ſoluere potuerunt.* *Proteſt.* Solutionem ſecum portat, non tam in tergo, quam in fronte. Nam 1. De orationibus viventium à viventibus poſtulatis, *ſæpe legimus in vtroque teſtamento*, ait Bellarm. ſed de mortuorum ſuffragijs altum ſilentium eſt in vtroque: ſicut apparet ex ipſo Bellarm. qui de Veteri Teſtamento, concedit: *quia ante Chriſti aduentum, Sancti qui moriebantur, non poterant ordinariè cogneſcere preces ſupplicantium, ideo non fuiſſe conſuetum in Teſtamento Veteri, vt diceretur, Sancte Abraham ora pro me, &c.* Ex Novo autem nullum præceptum, promiſſionem, aut exemplum hujuſmodi invocationis vel nominare quidem, aut præ ſe ferre audebat. 2. Viventes à viventibus non propriè invocantur: quia non religioſè coluntur. Non medij ordinis inter nos & Deum; habentur patroni, ſed ejuſdem nobiſcum diſtantiæ ſtatus, vt fratres. 3. Vota tantum viventium, non merita ſecundum Scripturas implorantur. 4. Quod agitur in hoc genere communicationis inter viventes, id fundamentum habet in eorum natura: ſed hominum mortuorum, abſentium non omnipræſentium, nec omniſcientium, non ſibi quidem, nedum nobis, ſufficientia merita habentium naturæ penitus repugnant. Bellar. *Vnde ſciunt Angeli conuerſionem peccatorum, Luc.* 15. 10. *inde ſciunt Sancti noſtras preces.*

Proteſt. Eodem igitur modo, ſicut converſio ad Deu
ſolum dirigitur, qui eam prout ipſi placuerit, notam f
cit Angelis, ſic etiam preces ad Deum ſolum ſunt di
gendæ, vt eas audiat: & quibus velit, ſeu Angelis, ſ
Sanctis in ſuam gloriam, faciat notas.

10 Bellarm. *Probatur idem teſtimonijs Concilior*
& patrum. *Proteſt.* Nullum tamen teſtimonium h
jus invocationis proferre potuit Bellarm. vel ex Co
cilijs primis, vel ex primis illis Patribus Ignatio,
ſtino, Origine, Clemente, aut alio quoquam illius a
niſi quod ex Irenæo fingit, Evam, in innitio mundi
ventem, invocaſſe Mariam, poſt aliquot millia an
rum victuram.

11. Bellarm. *Probatur ex miraculis.* *Proteſt.* I
dem planè modo, quo probaturus fuit doctrinam
am, ille *cuius adventus eſt ex illa vi efficaci Sat*
cum omni potentia, & ſignis, ac prodigijs mendacibus
ad Theſ. 2 9.

Argumenta noſtra.

12. *Proteſt.* Invocatio Sanctorum, in injuri
Dei cedit: quia ille ſolus invocatur in quem credim
Rom. 10. 14. & quia credere debemus in Deum ſol
idcirco illum quem invocamus habemus pro D
Bellarm. 1. *Sancti non vt Dij, ſed vt amici Dei h*
rantur: & ita non ſit iniuria ſed honor Deo. *Pro*
Quum honor ille qui proprius eſt Dei tribuitur c
turis, quocunque titulo excuſetur, cum injuria detr
tur Deo, & creaturæ defertur tanquam Deo. Bellarm
Rom. 10. *Agitur de invocatione, qua aliquis invoc*
vt Deus, & primus auctor bonorum. *Proteſt.* Ne
ibi tantum, ſed & per totam Scripturam, vbicun
agitur de invocatione religioſa. Ratio autem eſt ge
ralis, *quomodo invocabunt in quem non crediderū*
ex qua concluditur neminem alium præter Deum
quem credimus eſſe invocandum. Bellarmin. 2.

San

Sanctos etiam credere debemus ſuo modo, id eſt, eos eſſe Sanctos. *Proteſt.* Simili etiam modo credere debemus (ſi fas ſit dicere) in Diabolos ipſos quod ſcilicet ſint Diaboli. Bellarmin. 4. *Inuocatio eſt etiam hominum, Gen. 48. inuocetur nomen meum ſuper pueros hos.* *Proteſt.* Hac ratione, vxores omnes invocant ſuos maritos. *Iſ.* 4. 1. *Inuocetur nomen tuum ſuper nos.* Bell. 5. *Phil.* 5. *Fides habetur in Sanctos. Prot.* Non fides ſed charitas, *verſ. 7. viſcera Sanctorum refocillata ſunt per te.* In pauperes iſtos Sanctos, qui opus habent refocillatione, credendum eſſe fide illa, quæ invocationem parit; quæ eſt virtus Theologica, Deum habens pro objecto, Bellarminus ipſe non affirmabit.

13. *Proteſt.* Invocatio Sanctorum, injuriam facit Chriſto, qui vnicus eſt & ſolus Mediator. 1. *Tim.* 2. 5. Bellarm. *Non inuocamus ſanctos, vt fungantur vice Chriſti, vel Chriſtum adiuuent.* *Proteſt.* 1. Quum invocantur Sancti vt Mediatores tum invocantur vice illius, qui ſolus eſt Mediator. 2. Quum eorum merita conjunguntur in invocatione, cum meritis Chriſti, vt partiales cauſæ ſalutis noſtræ, tum invocancantur vt adjuvent Chriſtum, in opere quod ille ſuſcepit per ſeſe perficiendum. Bellarm. 2. *Sancti ſunt Mediatores orando.* *Proteſt.* At vero, ſi orent vt Mediatores, propriè dicti, tum Chriſti munus invadunt. Bellarm. 3. *Chriſtus dicitur vnus Mediator.* 1. *Quia ſolus eſt mediator per modum redemptionis.* 2. *Quia ſolus eſt medius inter Deum & hominem, cum ipſe ſit & Deus & homo.* 3. *Quia ſolus ita eſt Mediator, vt ipſe nullo mediatore indigeat.* *Proteſt.* 1. Si Chriſtus ſolus ſit Mediator per modum redemptionis; tum etiam talis eſt per modum interceſſionis: quia modus ille redemptionis finem ſuum completum non aſſequitur, atque adeò non omni ex parte perficitur, niſi per interceſſionem. Non ſunt iſti duo diſparati modi mediationis, ſed duæ partes

partes vnius & ejuſdem modi: ſicut ſolutio pretij, & ejuſdem continuata repræſentatio, vt redemptis applicetur, pertinent propriè ad vnum modum. 2. Si ſolus Chriſtus ſit medius inter Deum & hominẽ; tum ſolus etiam aptus eſt, vt tanquam Mediator intercedat pro nobis apud Deum. Mediatio enim nulla eſt propriè ſic dicta, ni perſonæ mediæ. 3. Si ſolus Chriſtus, nullo indigeat Mediatore, tum nos nullo alio indigemus. Si nos indigeremus alio, tum Chriſtus indigeret mediatore coadjutore.

14. *Proteſt*. *Col*. 2. 18. Religioſus cultus Angelorum damnatur. Bellarm. *Apoſtolus damnat hæreſin Simonis Magi, qui docuit Angelos adorandos quaſi minores Deos*. *Proteſt*. Verè hoc dicitur, ſed non planè: damnat enim Apoſtolus, 1. Generaliter omnem religioſum cultum Angelorum. 2. rationem reddit damnationis: *quod ita docentes, ac facientes pedem inſerunt in ea qua non viderant, & temere inflati ſunt carnis ſua intelligentia*: quæ omnia non minus conveniunt Pontificijs, quam Simonianis.

15. *Proteſt*. Sancti defuncti non cognoſcunt viventium preces: fruſtra igitur invocantur. Bellarm. 1. *Negatur conſequentia: quia aliquis alius eorum vice fungi poteſt*. *Proteſt*. 1. Nova eſt hæc Theologia, vt invocetur ille, qui non poteſt cognoſcere preces invocantium. 2. Ille qui vicem gerit Sanctorum debet eſſe inferior ipſis: quis autem talis ſit, conditione inferior, & ſuperior cognitione, nemo Papiſtarum adhuc ſomniat. 3. Quare non rectius invocaretur ille alius, qui fungitur vice Sanctorum? Bellarm. 2. *Negatur aſſumptio: quia etſi dubitatio eſſe poſſit quemadmodum cognoſcant abſentia, & quæ ſolo cordis affectu interdum proferuntur, tamen certum eſt eos cognoſcere; cum (vt oſtendimus) præſint nobis, & rerum noſtrarum curam gerunt*. *Proteſt*. 1. Non poteſt hoc oſtendi. 2. Si oſtenderetur, non tamen inde ſequeretur iſta concluſio; quod cognoſcunt abſentia, & in

orandam. Hæc autem Sanctis tribuuntur in ipſorum invocatione.

18. *Prot. Johan.* 14. *penult.* Homo mortuus dicitur ignorare ſuos filios. Bell. *Naturaliter non cogniſcunt. Prot.* Sed agitur ibi abſolutè de ſtatu mortuorum. Sicut & 2. *Reg.* 21. 20.

19. *Proteſt.* Deus paratiſſimus eſt nos audire, & magis nos diligit, quam vllus Sanctorum: ergo fruſtra invocantur Sancti, imò ſignum diffidentiæ eſt. Bell. 1. *Tum fruſtra etiam, & ex diffidentia peteremus preces viventium. Proteſt.* Non ſequitur: quia hoc eſt medium à Deo inſtitutum, alterum non item. Bellar. 2. *Deus magis diligit Sanctos quam nos. Proteſt.* Dilectio Dei erga ſanctos invitat nos ad eum, non illos invocandos.

20. *Proteſt.* Quis ſit invocandus, Chriſtus verbo & exemplo nos docuit, in oratione Dominica: id eſt, Pater noſter ſolus, qui eſt in cœlis. Bellarmin. 1. *Ergo Filius & Spiritus Sanctus non ſunt invocandi. Proteſt.* Non ſequitur: *Pater* enim in oratione Dominica, ex conſenſu omnium Scholaſticorum, *eſſentialiter* non perſonaliter, accipitur, quamvis ratione ordinis, primæ perſonæ conveniat per appropriationem, Alex. Ales tractat. de officio miſſæ, part. 2. ſect. 4. Bellarm. 2. *Chriſtus cum Apoſtolos docuit, orare, non de eo qui orandus eſt, ſed de ijs rebus quæ quæ petenda ſunt, admonere voluit diſcipulos. Satis enim conſtabat, Deum eſſe orandum, & ſolum etiam Deum, cum auctor donorum quæritur. Proteſt.* 1. Si nihil docuit Chriſtus de eo qui orandus eſt, tum nihil docuit de Patre noſtro qui eſt in cœlis invocando. Tum etiam imperfectior fuit ejus inſtitutio quam fuit Prophetarum Veteris Teſtamenti. Tum denique non docuit, in quem debemus credere, & ſperare. 2. Si ſatis conſtabit Deum eſſe orandum, & ſolum etiam Deum, vt auctorem donorum, tum hoc ex doctrina Prophetica, in Eccleſia recepta, conſtabat. Improbè igitur

Bellarm.

Bellar. egit, cum aliud voluit nobis perſuadere ex prophetis: niſi poſſit oſtendere nobis diſtinctionem invocationis primariæ, & ſecundariæ, ex ipſis prophetis. 3. Si Chriſtus quidquam docuit de Sanctis invocandis; nec Apoſtoli novam aliquam doctrinam de oratione tradiderunt, quam à Chriſto non acceperunt, quod eſt certiſſimum, certè hæc doctrina non eſt Apoſtolica, vel Chriſtiana.

12. *Proteſt.* Nullum exſtat Scripturæ mandatum, vel exemplum, vel promiſſio, de invocatione Sanctorum. Non ſunt igitur invocandi. Bellarmin. 1. *Eadem ratione ſequetur, Sanctos non orare pro Eccleſia, nec in genere, nec in particulari.* Proteſt. Non ſequitur: quia non Sanctis cœlitibus, ſed viventibus datæ ſunt Scripturæ Bellarm. 2. *Nullum mandatum requiritur, quia ipſa neceſſitas nos impellit.* Proteſt. 1. Major igitur eſt neceſſitas invocandi Sanctos, quam Deum ipſum: de hoc enim extſtat mandatum. 2 Si tanta eſſet neceſſitas, tum neceſſario ſequitur, primo fideles ante Chriſtum, neceſſario medio ſalutis fuiſſe deſtitutos; quia Bell. cap. 19. fatetur, tum temporis Sanctos in cœlum necdum intraſſe, atque adeo invocari non potuiſſe. Secundo, ſequeretur etiam Fideles Novi Teſtamenti neceſſarium medium neglexiſſe: quia in eorum orationibus, nulla fit mentio Sanctorum, aut reſpectus vllus ad ipſos habetur. Bell. 3. *Promiſſio non deſideratur, propter innumerabilia ſigna & prodigia, ad hanc invocationem facta.* Proteſt. Signa vera non excludunt, ſed obſignant verbũ promiſſionis. Bellarm. 4. *Mandatum, exemplum & promiſſio habetur, Iob. 42. 8.* Proteſt. Iob vivus & præſens, rogandus fuit vt oraret pro fratribus: ergo Sancti mortui, abſentes cum invocari debent, cum odoratione religioſa. Nulla calx in hac arena.

22. Proteſt. Nemo audet cauſidici partibus apud terrenum Principem fungi, niſi à Principe ipſo admiſſus. Non debemus igitur obtrudere Deo patronos. Bellar.

Cauſidi

uſidici non miſericordiam, ſed iuſtitiam petunt: & *à magiſtratu admitti neceſſe eſt. Tribuimus autem anctis, vt tanquam amici & familiares Principum, pro miſeris intercedant: nec vlla noua facultate ad id faciendum egent.* Prot. 1. Cauſidici etiam boni ſæpè pro miſeris intercedunt. 2. Habent etiam reges, ſupplicum libellorum præfectos. 3. Pontificij certas quaſdam provincias in patrocinando diſtribuunt inter Sanctos. Annon ſingulari opus eſt facultate ad munus ſingulare?

23. *Proteſt.* Pontificij ipſi non poſſunt negare, quin quidam eorum, qui ab ipſis coluntur, & invocantur, ne homines quidem fuerint, & alij nihil minus quam Sancti: vt Chriſtophorus, Georgius, Catharina. 5 Bell. 1. *Apocrypha quidem ſunt hiſtoriæ quorundam Sanctorum: ſed & plerorumque Apoſtolorum hiſtoriæ non ſunt indubitatæ.* Prot. Os impudens & profanum. Apoſtolorum ſanctitas, & gloria, non ex hiſtorijs humanis pendet, ſed ex ſacra Scriptura. Bell. 2. *Conſuetudo vniverſalis Eccleſiæ, non eſt Apochrypha.* Prot. Conſuetudo vel tales, vel vllos omnino Sanctos invocandi, non fuit ab initio vniverſalis. Illa autem vniverſalitas conſuetudinis, quæ poſtea obtinuit, eſt vetuſtas erroris.

24. *Prot.* Pontificij ex Ethnicorum imitatione, conſtituerunt certos quoſdam patronos Provinciarum, vrbium, artificum, animantium: certos malorũ averruncatores, & bonorum, vel largitores, vel procuratores. In qua etiam diſtributione, cum nulla ſit ratio juſta, non poteſt excuſari à fœda ſuperſtitione. Bellar. 1. *Deus interdum operari vult aliquid vnius Sancti interceſſione, aliquando alterius interceſſione aliud. Cuius rei cauſam ſolus ipſe novit.* Proteſt. Sed quis præfecit hoſce Sanctos his aut illis Provincijs? qua fide ab his potius quam alijs, aut quam à Deo ſolo in Chriſto pendetur? Bell. 2 *Ab omnibus omnia petimus, nec putamus, ita ab vno vnum eſſe petendum, vt non etiam* exiſti-

exiſtimemus, alterius interceſsione obtineri poſſe. Pri.
Quid exiſtimetur à naſurioribus, non quæritur: ſe-
dent illi proculdubio ſuperſtitionem quam ſoven-
Quid autem fiat à Papiſtarum vulgo, notius eſt toto
mundo, quam vt indigeat probatione. Quanta ſit con-
fuſio inter Pontificios, propter ſanctorum invocatio-
turbam, apparet ex eo, quod Ieſuitæ vt certum aliquem
ordinem ſervent, *ſingulis menſibus ſorte diſtribuunt*
ſanctos inter ſeſe, quo die votis conceptis opem ſui quiſque
Diui implorant. Quem morem introductum fuiſſe à
Franciſco Borgia, in ejus vitæ hiſtoria narratur à Ieſu-
itis, lib. 1. cap. 1. & lib. 4 cap. 4. ſect. 18. *Pia* vocatur hæc
conſuetudo à Rhibadineira, in vita Borgiæ: ſed æquè
laudabilis eſt hæc pietas, atque ſimilis illa, qua iiſdem
Ieſuitis eſt in more aleæ luſu inter ſe contendere, &
loco nummulorum preculas proponere, è victo reci-
tandas vice illius cui alea magis faveт. Ex aleæ arbi-
trio, tam patronos, quam preces habent Ieſuitæ.

CAP. 4.

De Reliquijs Sanctorum.

De Reliquiarum cultu diſputaturus Bellarminus, neq;
quid intelligat per reliquias oſtendit: neque cultū
definit, quem illis deferri vult: nec ſtatum vllum
controverſiæ proponit Ita vt de induſtria videa-
tur, in iſta quæſtione, lucem Logicam defugiſſe,
ne turpitudo ſuæ defenſionis, appareret Lectori
minus attento.

THESIS I.

Reliquiarum Sacrarum nomine, intelligunt Pon-
tificii Sanctorum corpora, quaſlibet itidem cor-
porum particulas, capillos, oſſa, carnes, dentes,
cineres, pulveres, veſtes etiam, & alia quibus ipſi vſi
ſunt: ea item vela, pannos, & cætera, quæ ad eorum

cor-

cauſidici non miſericordiam, ſed iuſtitiam petunt: & ...a magiſtratu admitti neceſſe eſt. Tribuimus autem Sanctis, vt tanquam amici & familiares Principum, pro miſeris intercedant: nec vlla noua facultate ad id faciendum egent. Prot. 1. Cauſidici etiam boni ſæpè pro miſeris intercedunt. 2. Habent etiam reges, ſupplicum libellorum præfectos. 3. Pontificij certas quaſdam provincias in patrocinando diſtribuunt inter Sanctos. Annon ſingulari opus eſt facultate ad munus ſingulare?

23. *Proteſt.* Pontificij ipſi non poſſunt negare, quin quidam eorum, qui ab ipſis coluntur, & invocantur, ne homines quidem fuerint, & alij nihil minus quam Sancti: vt Chriſtophorus, Georgius, Catharina. Bell. 1. *Apocrypha quidem ſunt hiſtoriæ quorundam Sanctorum: ſed & plerorumque Apoſtolorum hiſtoriæ non ſunt indubitatæ.* Prot. Os impudens & profanum. Apoſtolorum ſanctitas, & gloria, non ex hiſtorijs humanis pendet, ſed ex ſacra Scriptura. Bell. 2. *Conſuetudo vniuerſalis Eccleſiæ, non eſt Apochrypha.* Prot. Conſuetudo vel tales, vel vllos omnino Sanctos invocandi, non fuit ab initio vniverſalis. Illa autem vniverſalitas conſuetudinis, quæ poſtea obtinuit, eſt vetuſtas erroris.

24. *Prot.* Pontificij ex Ethnicorum imitatione, conſtituerunt certos quoſdam patronos Provinciarum, vrbium, artificum, animantium: certos malorū averruncatores, & bonorum, vel largitores, vel procuratores. In qua etiam diſtributione, cum nulla ſit ratio juſta, non poteſt excuſari à fœda ſuperſtitione. Bellar. 1. *Deus interdum operari vult aliquid vnius Sancti interceſſione, aliquando alterius interceſſione aliud. Cuius rei cauſam ſolus ipſe nouit.* Proteſt. Sed quis præfecit hoſce Sanctos his aut illis Provincijs? qua fide ab his potius quam alijs, aut quam à Deo ſolo in Chriſto pendetur? Bell. 2. *Ab omnibus omnia petimus, nec putamus, ita ab vno vnum eſſe petendum, vt non etiam*

exiſti-

exiſtimemus, alterius interceſſione obtineri poſſe. Pri.
Quid exiſtimetur à naſurioribus, non quæritur: ... dent illi proculdubio ſuperſtitionem quam fovent: Quid autem fiat à Papiſtarum vulgo, notius eſt ... mundo, quam vt indigeat probatione. Quanta ſit confuſio inter Pontificios, propter ſanctorum invocationū turbam, apparet ex eo, quod Ieſuitæ vt certum aliquem ordinem ſervent, *ſingulis menſibus ſorte diſtribuunt ſanctos inter ſeſe, quo die votis conceptis opem ſui quiſque Diui implorant.* Quem morem introductum fuiſſe à Franciſco Borgia, in ejus vitæ hiſtoria narratur à Ieſuitis, lib. 1. cap. 1. & lib. 4 cap. 4. ſect. 18. *Pia* vocatur hæc conſuetudo à Rhibadineira, in vita Borgiæ: ſed æquè laudabilis eſt hæc pietas, atque ſimilis illa, quæ iiſdem Ieſuitis eſt in more aleæ luſu inter ſe contendere, & loco nummulorum preculas proponere, è victo recitandas vice illius cui alea magis fauet. Ex aleæ arbitrio, tam patronos, quam preces habent Ieſuitæ.

CAP. 4.

De Reliquijs Sanctorum.

De Reliquiarum cultu diſputaturus Bellarminus, neq; quid intelligat per reliquias oſtendit: neque cultū definit, quem illis deferri vult: nec ſtatum vllum controverſiæ proponit Ita vt de induſtria videatur, in iſta quæſtione, lucem Logicam defugiſſe, ne turpitudo ſuæ defenſionis, appareret Lectori minus attento.

THESIS I.

Reliquiarum Sacrarum nomine, intelligunt Pontificii Sanctorum corpora, quaſlibet itidem corporum particulas, capillos, oſſa, carnes, dentes, cineres, pulveres, veſtes etiam, & alia quibus ipſi vſi ſunt: ea item vela, pannos, & cætera, quæ ad eor...

nt.1. Niſi vtiliores eſſent pleræque reliquiarum ad
æpiſſimum quorundam lucrum, quam ſunt ad ſalutẽ,
ndudum fuiſſent abjectæ. 2.Si omnia vtilia ad ſalu-
m eſſent religioſè colenda, cur non & cœlum, ſolum,
ſalum colerentur?

12.Bellarm. *Corpora Sanctorum fuerunt organa Sanctorum ad omne opus bonum.* *Proteſt.* Organis operis boni, non debetur adoratio religioſa: quæ vt Bell. fatetur *lib.*1.*cap.*12.reſpicit excellentiam plus quam humanam.

13.Bellar. *Fuerunt & ſunt inſtrumenta Dei ad miracula.* *Proteſt.* Sic etiam fuerunt homines damnati. *Mat.*7.22.

14.Bellarm. *Sunt pignora patronorum.* *Proteſt.* Sunt quicquid placet Pontifici Romano.

15 Bellar. *Sunt exuviæ clariſſimorum.* *Proteſt.* Adoratio religioſa, non eſt actus charitatis erga homines nedum erga exuvias eorum.

16.Bellar. *Sunt trophæa triumphantium.* *Proteſt.* Talia fiunt à gente Pontificia, quale trophæum Gideonis evaſit *Iud.*8.27.

17.Bellar. *Deſignata ſunt ad gloriam incredibilem.* *Prot.* Non debent igitur ſuperſtitione deturpari.

Argumenta noſtra.

8. *Proteſt.* Deus abſcondebat corpus Moſis, ne Iudæi illud adorarent, *Deut. vlt.* Bellarm, *Populus Iudæorum eo tempore, propenſiſſimus erat ad idololatriam: ſed poſt captivitatem, Deus illuſtravit ſepulchra aliorum multis miraculis, & gratum habuit cultum, qui oſſibus eorum exhibebatur. Adde, quod nunquam eſt auditum apud Chriſtianos, vt aliqui Sanctorum reliquijs divinos honores detulerint, nec deſunt in Eccleſia, qui & literis & ſermonibus populo doceant, quis cultus reliquijs debeatur.* *Proteſt.* 1. Si ſingularis fuit propenſio illius populi tum temporis ad idololatriam: quid ſibi voluit, quod Moſes ipſe tam honorificè

tractat

tractavit oſſa Ioſephi, vt Bell. inde venerationem co
cludi poſſe putet? quare etiam ad oſſa Helizæi mira
lum tam inſigne patratum fuit, vt inde veneration
ipſis debitam fuiſſe Bellarm. contendat. 2. Si ſepulc
quorundam adeo illuſtrata fuerunt miraculis, poſt c
tivitatem, idque venerationis cauſa, mirum eſt, h
rei, nullam fieri mentionem, in toto novo Teſtam
to. De poſterioribus regulis [seculis] rectè obſervat Gerſon (
ſecta flagellatorum) mundus ſeneſcens, patitur phan
ſiam miraculorum, ſicut homo ſenex phantaſiatu
ſomno. 3. Adeo hoc falſum eſt, *nunquam auditum*
eſſe apud Chriſtianos, vt aliqui Sanctorum reliquiji
uinos honores detulerint: vt ipſimet Ieſuitæ non ſ
ant illud negare de Papiſtarum vulgo: *ſi rudis & ig*
ra plebs, occaſionem arripit, ſuperſtitionis, impieta
& idololatria, inſtitui, & informari: aebet: reſ
det *Azor. lib. 9. cap. 8.* 4. Magis multo literis & ſer
nibus inſtituti fuerunt Iſraelitæ, tempore Moſis, ad
ſus idololatriam omnem, quam vel à mutis, vel à m
latrantibus Papæ canibus poſſit expectari. 5. Bella
ipſe *cap. 16.* confirmat ex Damaſceno, *fuiſſe ali*
Chriſtianos, qui imagines quaſi Deos adorarent, qui
& reliquias?

19. *Proteſt*, 2. *Cor.* 5. Neminem novimus ſecund
carnem, ne Chriſtum quidem Bel 1. *Per carnem in*
ligitur mortalitas, & paſſibilitas. Proteſt. Non po
ſic intelligi, quia omnes ſancti viventes erant adh
mortales & paſſibiles cognoſcendi: Bell. 2. *Non vo*
Apoſtolus oblinioni tradendam eſſe omnem memori
humanitatis eius. Proteſt. Certiſſimum hoc eſt, ſed
luit iſta humana non eſſe ſpectanda, prout in hum
& carnali ſuo modo exiſtunt, ſed prout ſpiritual
poſſint conſiderari. Sepulchrum autem crucem, ſpir
clavos, & alia ſimilia, quæ ad Chriſti carnem admo
bantur religioſè adorare, plus multo eſt, quam C
ſtum noviſſe ſecundùm carnalem ſuam exiſtentiam

20. *Proteſt.* Paulus, *Col.* 2. 23. damnat omnem c

manam.

13.Bellar. *Fuerunt & ſunt inſtru*
acula. *Proteſt.*Sic etiam fuerunt h
*Mat.*7.22.

14.Bellarm.*Sunt pignora patrono*
quicquid placet Pontifici Romano.

15 Bellar.*Sunt exuvia clariſſimor*
ratio religioſa, non eſt actus charita
nedum erga exuvias eorum.

16.Bellar. *Sunt trophaa triumpha*
Talia fiunt à gente Pontificia, qual
deonis evaſit.*Iud.*8.27.

17.Bellar. *Deſignata ſunt ad glori*
*Prot.*Non debent igitur ſuperſtitione

Argumenta noſtra.

8.*Proteſt.* Deus abſcondebat corp
dæi illud adorarent, *Deut. ult.* Bellarn
orum eo tempore, propenſiſſimus erat a
ſed poſt captivitatem, Deus illuſtravit
um multis miraculis, ut gratum hab

tas Pontificis Romani, poteſt falſas reliquias confir-
mare: ſed non poteſt a falſo certo diſcernere veras: ne-
que vt illud agere videretur, vllam vnquam inſtituit in
reliquias accuratam inquiſitionem, aut indicem eorum
fieri curavit expurgatorium.

CAP. 5.

De Imaginibus.

Quæſtio prima eſt de nomine imaginis, & idoli; in qua, noſtra ſententia eſt: multa idola non poſſe vocari imagines: & viciſſim multas eſſe imagines quæ non rectè (ex vſu recepto) vocarentur idola: ſed tamen, omnem imaginem, quæ religioſè colitur, vel quod numen aliquod repræſentat, cultu & honore per illam afficiendum idolum rectè vocari. Bell. contra ſtatuit: *inter imaginem, & idolum, hoc intereſſe, quod imago eſt vera rei ſimilitudo, idolum autem eſt falſa ſimilitudo, id eſt, repræſentat id quod re vera non eſt.*

Argumenta Bellarmini.

THESIS I.

Bellarm. *Scriptura nuſquam tribuit nomen idoli, vlli veræ imagini, vel ſimilitudini rei veræ.* Piu. 1. Negari non poteſt, quin Scriptura habeat res ipſas veras, Solem, Lunam, & totum exercitum cœlorum, pro idolis, quando coluntur, veritas igitur rei non removet rationem & nomen idoli. 2. Bell. nullam omninò artificialem imaginem veram oſtendere poteſt in tota ſcriptura, quæ religioſè colebatur, quin vel nomine, vel deſcriptione, idolum fuiſſe ſignificetur. 3. Nemo ſanus dubitare poteſt, quin Ethnici, qui tam multos homines, volebant ſimulachris, imagines quaſdam rerum verarum coluerint, & tamen omnia illa quæ ab

ipſis

um arbitrarium, aut voluntarium, id eſt, à Deo non inſtitutum, ſed reliquiarum cultus eſt talis. Bellarm. 1. *Cultus reliquiorum, non eſt ab hominibus excogitatus, ſed à Deo inſpiratus, vt patet ex Scripturis citatis.* *Prot.* Patefactione merè arbitraria & voluntaria. Bell. 2 ἐθελοθρησκεία *apud Paulum, ſignificat cultum ſuperſtitioſum.* *Prot.* Non aliâ ratione, quam quia eſt ἐθελούσιος, voluntarius.

21. *Proteſt.* Deſiderium reliquiarum, eſt mater idololatriæ; ſicut experientia teſtatur. Bellar. *Nego periculum eſſe idololatriæ: immo cultus reliquiarum eſt deteſtatio omnis idololatriæ: nam martyres mortui ſunt, vt idololatriam deſtruerent.* *Prot.* Tantus artifex eſt Satan, vt ex variis idololatriæ deteſtatione, aliam noveri. introducere. Moiſes omnia fecit vt deſtrueret idololatriam & tamen Bell fatente, *Iudæi poſt mortem eius facilè potuiſſent adduci vt crederent eſſe Deum, eumque adorarent ſi ſcirent vbi eſſet.*

22. *Prot* Maxima pars reliquiarum ſuppoſitia eſt, & ſæpè accidit, vt pro reliquiis Sanctorum, oſſa latronū, vel etiam canum, aut aſinorum adorentur. Bell. *Negamus reliquias publicè in templis expoſitas eſſe ſuppoſititias.* *Prot.* Quia ſcil. publicæ impoſturæ publicè non debent agnoſci. Sed oſtendere debet Bell. nullas fraudes fieri, in reliquiis publicè commendatis. Bellarm. *Eccleſia id diligenter curauit, & præcipuè poſt decretum Concilij Lateranenſis, vt nulla reliquiæ publicè recipiantur, ſine auctoritate Romani Pontificis.* *Proteſt.* Mira eſt hęc probatio. Nam 1. Ante Concilium Lateranenſe (quod ſeculo decimotertio fuit celebratum) Eccleſia hoc non ſatis diligenter curavit: apparet hoc ex illius Concilii can. 62. *Prælati, de cætero, non permittant illos qui ad eorum Eccleſias venerationis cauſa accedunt, vanis figmentis, aut falſis decipi documentis, ſicut in pleriſque locis, occaſione quæſtus, fieri conſueuit.* 2. Poſt illud Concilium, fictitiæ illæ reliquiæ non fuerunt certa aliqua ratione à cæteris diſcretæ & remotæ. 3. Auctori-

tas

tas Pontificis Romani , poteſt falſas reliquias con- mare: ſed non poteſt a falſo certo diſcernere veras: que vt illud agere videretur, vllam vnquam inſtituit reliquias accuratam inquiſitionem, aut indicem con fieri curavit expurgatorium.

CAP. 5.

De Imaginibus.

Quæſtio prima eſt de nomine imaginis, & idoli; qua, noſtra ſententia eſt: multa idola non po vocari imagines: & viciſſim multas eſſe imagi quæ non rectè (ex vſu recepto) vocarentur ido ſed tamen, omnem imaginem, quæ religioſè co tur, vel quod numen aliquod repræſentat, cultu honore per illam afficiendum idolum rectè vo ri. Bell. contra ſtatuit: *inter imaginem, & idolu hoc intereſſe, quod imago eſt vera rei ſimilitud idolum autem eſt falſa ſimilitudo, id eſt, repraſ tat id quod re vera non eſt.*

Argumenta Bellarmini.

THESIS I.

Bellarm. *Scriptura nuſquam tribuit nomen id vlli veræ imagini, vel ſimilitudini rei veræ.* P

1. Negari non poteſt, quin Scriptura habeat ipſas veras, Solem, Lunam, & totum exercitum cæ rum, pro idolis, quando coluntur, veritas igitur rei removet rationem & nomen idoli. 2. Bell. nullam o ninò artificialem imaginem veram oſtendere poteſ tota ſcriptura, quæ religioſè colebatur, quin vel no ne, vel deſcriptione, idolum fuiſſe ſignificetur. 3. N ſanus dubitare poteſt, quin Ethnici, qui tam mu homines, volebant ſimulachris, imagines quaſdam tum verarum coluerint, & tamen omnia illa qua

Dei prohibentes, præter illam, quæ petitur ab incorporea ejus natura eſt enim infinitus: & reverentiæ, tantæ, vt quod licet nobis circa creaturam tentare, circa ipſum non liceat, ſine ejus mandato. 2. Angeli non ſunt depicti, aut ſculpti, vel quoad ſuam naturam internam, vel ſub vlla ratione, quæ ſpectat ad eorum venerationem. 3. Picturas alias Angelorum, præter illas quas Deus ipſe præſcribit, aut vltra ejus præſcriptum, vel vtiles, vel etiam licitas eſſe, non liquet. At vero de ſemetipſo, Deus nihil tale vel fecit, vel faciendum præſcripſit.

8. Bellarm. *Deus viſus eſt corporea ſpecie, Gen.* 3. *&* 28. *Exod.* 33. *Iſ.* 6. 1. *Reg. vlt. Am.* 9. *Dan.* 7. *Spiritus etiam Sanctus apparuit in forma columbæ. Mat.* 3. *quid etiam prohibet ſic pingi. Proteſt.* 1. Deus non dicitur viſus corporea ſpecie, *Gen.* 3. neque 28. neque *Exod.* 33. neq; *Iſ.* 6. neque 1. *Reg. vlt.* neque *Am* 9. 2. Quamvis Deus aliquando ita viſus fuerit, multa tamen prohibent, ne ita pingatur. 1. Expreſſum Dei verbum *Exod.* 20. *Deut.* 4. 5. 2. Quod Deus in illâ ſpecie, non ita ſemetipſum declaravit, vt formam aut figurâ ſui propriam fecerit nobis notam: ita vt nullam formam poſſimus exprimere, propriè & per ſe intelligi poſſit, eſſe Dei, & non creaturæ. 3. Quod accuratam nullam deſcriptionem habemus illius ſpeciei qua viſus eſt. 4. Quod pictoris penicillum, non poteſt ex dignitate imitari operationem divinam, in eadem ſpecie exhibenda. 5. Quod illi ipſi quibus viſus eſt Deus, ſub tali ſpecie, non intellexerunt poteſtatem ſibi factam Deum in illâ ſpecie pingendi. 6. Quod (vt Durandus in 3. *d.* 91. *q.* 2. reſpondet) illæ formæ corporales, non erant à Deo aſſumptæ, & ideo repræſentatio earum non eſt repræſentatio Dei ſed formæ, cui reverentia religioſa non debetur. 7. Periculum idololatriæ inde ſecuturæ.

9. Bell. *Scriptura verbis tribuit Deo omnia membra humana cur ergo non poterit pictura exhiberi, qualia*

depingitur Scriptura? Proteſt. 1. Quia Scripturæ hujuſmodi auctor eſt Deus: picturæ non item. 2. Quia verba iſta per diſpoſitionem quam habent, ſpiritualem ſenſum præ ſe ferunt: pictura vero non eſt capax hujuſmodi tranſlationis. 3. Quia omnia membra humana, nuſquam in Scriptura conjunctim & ſimul tribuuntur Deo. 4. Quia Scriptura in ſeſe habet explicationem horum verborum, quam pictura non poteſt habere pictam.

10. Bell. *Pinguntur ea, quæ minus videntur poſſe pingi, quam Deus, nimirum virtute; cur ergo non poterit pingi Deus? Proteſt.* 1. Falſum eſt, virtutes minus pingi poſſe, quam Deum, ſive de jure, ſive de facto hac affirmetur. 2. Vmbra tantum, non pictura vel imago dari poteſt alicujus virtutis. 3. Libertas major nobis relinquitur in creaturis, quam in Creatore exprimendo.

11. Bell. *Homo eſt vera imago Dei: ſed hominis poteſt pingi imago: ergo & Dei, nam quæ eſt imago imaginis, eſt etiam exemplaris. Proteſt.* 1. Homo non eſt propriè imago Dei, ſed ad imaginem Dei factus. 2. Imago hominis non exprimit niſi minimam partem illius quod pertinet ad imaginem Dei in homine. 3. Imago hominis non poteſt eſſe imago Dei, quatenus Deus ab homine differt. 4. Si omnes homines, & omnes etiam hominum imagines vulgares, ſint imagines Dei, tum certè nihil opus eſt, vt ſingulares quædam picturæ magno labore, & ſumptibus, ad repræſentandum Deum parentur: præſertim cum imago viva, cujuſlibet mortuæ debeat antepponi. 5. Intelligere potuerat Bellar. ex logica, omne ſimile, non eſſe imaginem, ſed ſimile deſtinatum ad aliud repræſentandum, ita vt imago non minus adjuncti, quam ſimilitudinis habeat rationem: quod neque hominis imagini, neque propriè homini convenit reſpectu Dei: omnes lineæ transverſæ, non ſunt imagines, vel ſigna crucis. 6. Obſervandum etiam eſt, quod

tam iſtud argumentum, quam præcedentia omnia tollit, Scholaſticos ipſos concedere, ante Chriſti adventum, *prohibita fuerit imaginum factura, ne re vice Dei fieret veneratio. Alex. Hal. pag. 4 quæſt. 160. in 3.* Bonaventura, *in 3. diſt. 9. quæſt. 2.*

12. Bellarm. *Recepta ſunt iam vbique eiuſmodi imagines, neque credibile eſt Eccleſiam toleraturam vniuerſaliter aliquid illicitum. Prot.* 1. Hoc ſcilicet Achilleum eſt Pontificijs, tam in hac, quam in reliquis controverſijs, *iam vbique recipiuntur, hæc & illa, ergo debent recipi.* Secundo. Falſum eſt, vbique recipi hujuſmodi imagines. 2. Non eſt incredibile, illam Eccleſiam, quæ vbique tolerat ipſa lupanaria, toleraturam vniuerſaliter aliquid illicitum.

Argumenta noſtra.

13. *Proteſt.* Exodi 20. Non facies tibi ſculptile, neque omnem ſimilitudinem. *Deut.* 4. Imaginem nullam vidiſti, obſerva ergo teipſum, ne forte deceptus, facias tibi vllam ſimilitudinem. Iſ. 40. Quam imaginem ponetis Deo? ſic etiam *cap.* 46. *& Actor.* 17. Bellarm. 1. *Tribus modis poteſt aliquid pingi.* 1. *Ad exprimendam perfectam ſimilitudinem formæ, & naturæ rei ipſius: quomodo res corporeæ ſolum pinguntur.* 2. *Ad hiſtoriam aliquam oculis exhibendam: & hoc modo poteſt Deus pingi.* 3. *Extra hiſtoriam, ad explicandam naturam rei, non per immediatam, & propriam ſimilitudinem, ſed analogiam: & hoc modo pinguntur virtutes, & Deus Pater. Proteſt.* Diſtinctio hæc eſt inepta. 1. Quia nulla eſt oppoſitio, ſed potius conſenſio partium. Pingi namque poteſt aliquid ſimul, ad exprimendam ſimilitudinem formæ, vel perfectè, immediatè, & propriè, vel per analogiam, ad hiſtoriam ejus oculis exhibendam. 2. Quia Deum æquè picturæ exponit, ac vllam rem incorpoream: & eatenus pingi poſſe de iure ſupponit, quatenus *de facto*

poteſt. 3. Nullâ ratione poteſt applicari ad argumentum noſtrum ſolvendum. Bellarm. 2. *Poſſet uno verbo dici, in omnibus Scripturis citatis, prohiberi imaginem Dei, primi generis.* *Proteſt.* Non poteſt hoc dici, niſi cum impudentia ſumma. Nam 1. Prohibetur expreſſè *omnis* ſimilitudo, vel imago. *Exod.* 20. 4. ergo non vnius tantum generis. 2. Prohibetur *Deut.* 4. 15. illius generis imago, à qua cavere nobis debemus valdè: at vero primi generis imago, non opus eſt vt tam ſollicitè caveatur, quia non poteſt, niſi ab hominibus planè inſanis, vt poſſibile quid cogitari: *exprimere ſcilicet imagine perfectam ſimilitudinem & naturam Dei.* 3. Prohibetur omne genus imaginum religioſarum, quæ in vſu fuerunt apud Gentes *Iſ.* 46. *Act.* 17. ſed primi generis imago non fuit apud Gentes intelligentiores in vſu: maieſtatem enim Dei, incorpoream, incomprehenſibilem, & infinitam agnoſcebant. *Rom.* 1. 23. 4. Scholaſti ipſi agnoſcunt plus aliquid prohibitum ſaltem Iudæis fuiſſe. ſic *Bonaventura in* 3. *d.* 9. *q.* 2. *prohibitum eſt, ne quis faciat ſibi imaginem, pro eo tempore, in quo Deus humanam naturam nondum aſſumpſerat; tunc enim cum Deus omnino Spiritus eſſet, infigurabilis erat, & ideo ipſum figurare erat error, & impietas.* Cum Bonaventura conſentiunt plerique omnes Scholaſtici, apud Azorium, *lib.* 9. *cap.* 6. *q.* 6. Bellar. 3. *Exiſtimo tamen, Exod.* 20. 23. *cum dicitur, Deos argenteos non facietis mecum: & ſimiliter, Iſ.* 40 *&* 46. *ad literam, non agi de imagine facta ad repræſentandum Deum verum, nec enim tales à Iudæis fiebant: ſed de quibuſcunque ſimulachris quæ haberentur pro Dijs. Vult enim Deus dicere, ſi vobis ſimulachrum ligneum eſt Deus, cum ego etiam ſim Deus: ſequitur me ſimilem eſſe Deo ligneo, ſecundum vos: nam Deus Deo non poſſet non eſſe ſimilis.* *Proteſt.* 1. *Præceptum ipſum, non facies tibi ſculptile, &c.* ne quidem exiſtimatione Bellarmini, poteſt hoc ſophiſmate eludi:

non

neque explicatio ejuſdem, *Deut.* 4. & 5. 2. Quæ *Exod.* 20. 23. habentur, eandem planè explicationem præcepti illius præ ſe ferunt, cum illis verbis, *Deut* 4. 12. 15. 16. ibi dicitur: *vos vidiſtis ex cœlis me loquutum eſſe vobiſcum: ne facite mecum Deos argenteos*, hic autem *vocem verborum vos audiviſſe, ac ſimilitudinem nullam vos animaduertiſſe præter vocem: non faciatis vobis ſculptile, &c.* 3. *Iſ.* 40. 18. ſimulachrum prohibitum diſertè refertur ad Deum verum, *quam ſimilitudinem comparabitis Deo forti?* 4. Falſum eſt, quod Bell. affirmat, tales imagines à Iudæis non fuiſſe factas. Feſtum enim imaginis, conſecratum fuit Iehovæ. *Exod.* 32. 5. 5. Futilis planè eſt illa interpretatio Bellarm. *ſi vobis ſimulachrum ligneum eſt Deus, ſequitur, me ſimilem eſſe Deo ligneo.* Nam 1. Similitudo hâc ratione non intenderetur ab idoli factoribus, ſed colligeretur à Deo: quod verbis textus adverſatur. 2. Elumbe plane argumentum tribuitur Deo, adverſus eos qui alium Deum erigerent: *facitis me ſimilem eius per conſequentiam*, quaſi major eſſet impietas in conſequentia, quam in re ipſa. Emphaſin rationis collocat Bellarm. in materia *lignea*: quaſi aurei, & argenti Dij, non eſſent æquè deteſtandi. 4. Deus ipſe diſertis verbis affirmat, ſe non eſſe ſimilem Dijs alijs, ne judicio quidem Idololatrarum. *Deut.* 32. 31. neque vnquam, in Scriptura tota, accuſantur illi qui alios Deos colunt, quod qualitatem diſſimilem aut alienam Iehovæ affingunt: ſed quod ipſum deſerunt, abnegant, & quantum in ipſis eſt, de cœlo ac ſolio ſuo deturbant. 6. Bell. ipſe *cap.* 24. hæc habet verba: *Idololatria eſt etiam, cum adoratur idolum ſimul cum Deo. Exod.* 20. *Deos aureos, & argenteos non facietis mecum*, agit autem ibi de imagine veri Dei. Ne quidem exiſtimavit Bell. id quod hic ſe dicit exiſtimaſſe: niſi intra cap. octavum & 24. exiſtimationem ſuam commutavit.

14. Concilium Elibertinum *can.* 36. prohibet

imagines illius quod colitur. Auguſtinus dicit nefas eſſe Deo ſimulachra collocare de fide, & ſymbolo. *cap.* 7. Origenes contra Celſum, *lib.* 7. docet Chriſtianos nullam Dei imaginem habuiſſe. Synodus etiam idololatrica: quæ dicitur Nicena ſecunda, vel ſeptima generalis, fatetur *Act.* 4. 5. *&* 6. Deum pingi non poſſe. Damaſcenus de fide, *lib.* 4. *cap.* 17. ſtultitiæ extremæ, & impietatis eſſe dicit effigiem Dei exprimere. Bellarm. *Intelligemus hæc de imagine Dei primi generis. Proteſt.* Si vos planè vultis ita intelligere omnia quæ vobis adverſantur, nemo poteſt hoc impedire: ſed auctores iſtos aliud voluiſſe, nec debere ſic intelligi, palam eſt. 1. Quia diſtinctio illa imaginum in tria genera, eorum tempore, fuit ignota. 2. Quia omne genus imaginis excludunt rationes illæ quibus illæ ſententiæ ab autoribus ſuis muniuntur: *quod colitur:* &c. 3. Quia imagines quæ negantur in iſtis ſententijs, non opponuntur vnquam alijs generibus imaginum Dei, ſed imaginibus creaturarum. 4. Quia Bell. non poteſt ex vllo antiquo ſcriptore exemplum vnum proferre vllius generis imaginis Dei, ab Eccleſia probatæ.

Quæſtio tertia eſt, An imagines in templis rectè collocentur? Bell. affirmat, nos negamus.

Argumenta Bellarmini.

15. Bellarm. *Imagines Cherubim fuerunt in templo Hieroſolymitano. Prot.* Non quæritur, vtrum Deus quando ipſi ita viſum fuit, rectè collocaverit imagines in templo: ſed an homines poſſint hoc rectè facere.

16. Bellar. *Probatur ex conſuetudine Eccleſiæ, quæ fuit primis quingentis annis. Proteſt.* Per ſecula tamen aliquot Eccleſiæ primitivæ, nullum veſtigium hujus conſuetudinis oſtendit Bellar. præter picturam calicum, quam Tertullianus de pudicitia, *cap.* 10. *idolum ebrietatis* appellat: qua phraſi ſimul indicat, imagin-

[illegible] ſupra, ad cu
onem, futiliter admodum, & pro
ta ſacra .

18. Bellarm. *Signa ſacra nuſq*
ſacris locis poni poſſunt. *Proteſt*. Ill
quæ à Deo ſanctificantur.

19. Bellarm. *Imagines templum*
namentum civile non pendet ex ſi
ſum autem ornamentum nihil hab
mulachris: *Quæ conſenſio templo D*
2 *Corint*. 6. 16.

20. Bellarm. *Imagines contine*
ne vagentur inanibus cogitationib
planè modo, quo imagines vanæ,
tiones. Hoc declarant ipſimet Po
re quadrageſſimali, ne vagentur in
bus, imagines ſuas omnes ſolent o

21. Bellarmin. *Templum eſt*
li: debet igitur in ſeſe imagines
ſunt in cælo. *Proteſt*. 1. Templor
ficia, nullam vel deſtinatam relatio
lem proportionem habent [illegible]

Argumenta noſtra.

23. *Proteſt.* 1. Templa ad finem eum nullo modo ſunt extructa, vt creaturarum imagines in ijs colloca- rentur: ſed vt cultui à Deo inſtituto, & approbato, in- ſervirent. *Domus mea domus orationis eſt.* 2. Quia res eſt plena periculi: eſt enim tentatio populi ad ido- lolatriam. 3. Quia ſpeciem habet mali. 4. Quia nulla vox aut ſyllaba, in Scripturis reperitur, qua cœ- ptum approbatur. 5. Quia in Primitiva Eccleſia, re- ligioſè abſtinuerunt omnes Chriſtiani ab hac innova- tione. 6. Quia ſcandalum hac ratione præbetur, non tantum Chriſtianis, ſed & Iudæis, & Mahumetanis. Quæ Bellarmin. ad quædam horum reſpondet, (varia enim non attingit) tam ſunt futilia, vt non indigeant refutatione.

Quæſtio quarta eſt, An imagines ſint vtiles extra hiſtoriæ notationem? Bellarmin. affirmat: nos negamus.

Argumenta Bellarmini.

24. Bellarm. *Deus in templo ſuo, iuſſit fieri imagi- nes Cherubin, ſine vlla hiſtoria notatione.* *Proteſt.* Ima- gines illæ nullum alium habuerant vſum, quàm ad na- turam & officium Angelorum notandum: quod pertinet ad hiſtoriam, eo ſenſu, quo Plinius intelligit hiſtoriam ſuam naturalem.

25. Bellarmin. *Chriſtiani ſemper habuerunt ſolita- rias imagines extra hiſtorias.* *Proteſt.* Chriſtiani non ſemper imagines habuerunt & quando primo cœperunt habere, hiſtoriam in illis reſpexerunt, non cultum.

26. Bellarm. *Imagines vtiles ſunt ad inſtructionem & eruditionem, melius enim interdum docet pictura, quam Scriptura.* *Proteſt.* Sculptile eſt *doctor falſi.*

Ha

Hab. 2. 18. 2. Creaturæ naturales, magis multo inſtruunt, & erudiunt ad pietatem, quam hominum opera poſſint. 3. Patibulum publicum erudit, eodem modo quo imago ab homine ficta. 4. Deus ſuſtulit è medio ceremonias ſuas proprias, Veteris Teſtamenti, quæ fuerunt quaſi imagines erudientes: non vt locum faceret imaginibus humanis, ſed cultui & eruditioni ſpirituali. 5 Non falſum tantum, ſed & blaſphemum, eſt quod Bellarm. affirmat *picturam melius docere quam Scripturam*, neque enim picturæ quidquam theologicum docere poteſt, ſine Scriptura: neque tam perfectè docet, quod ſimul docet: neque ex inſtitutione, & benedictione Dei, efficaciam Spiritus habet ſibi annexam.

27. Bellarm. *Vtiles ſunt imagines, ad charitatem erga Deum, & Sanctos, fouendam & augendam. Proteſt.* 1. Charitas erga Deum conſiſtit in præceptis ejus obſervandis, quorum vnum eſt, *non facies tibi ſculptile.* Charitas erga Sanctos, charitati Dei non adverſatur. 2. Si imagines fuiſſent vtilia media charitatis; Apoſtoli mentionem aliquam earum feciſſent. Iohannes ſaltem, qui totus fuit in Charitate prædicanda, non concluſiſſet epiſtolam ſuam cum illa admonitione, *cauete vobis ab idolis:* ſed adjunxiſſet exhortationem ad imaginum curam religioſam.

28. Bellar. *Imagines excitant ad imitandum. Proteſt.* Quicquid in illo genere valent, id totum faciunt per Hiſtoricam notationem. Bellarmin. autem probandas ſuſcepit vtilitates alias extra hiſtoriam.

29. Bellarm. *Imagines conſeruant in nobis memoriam Chriſti, & Sanctorum. Proteſt.* 1. Pertinet hoc etiam ad hiſtoricam notationem. 2. Si imaginibus, Chriſti & Sanctorum memoria fuit conſervata ab Apoſtolis, & Apoſtolicis viris 3. Memoriæ ſubſidia omnia quæ neceſſaria ſunt inſtitui, accepimus á Deo in verbo & Sacramentis. 4. Inſtituta hominum memoriam carnaliter polluunt & depravant.

30. Bell. *Dum diligimus & honoramus imagines Sanctorum, fidem confitemur in approbatione pietatis eorum, & in deteſtatione omnis impietatis aduerſæ.* *Proteſt.* 1. Fidei adverſatur religioſus honor creaturæ, 2. Pietati Sanctorum talis honor planè repugnat. 3. Impietas vna hac ratione ſic vitatur, vt in aliam incurratur.

31. Bellarm. *Erigere ſtatuas vel imagines viris magnis, ad honorem eorum pertinet.* *Proteſt.* 1. Non extra hiſtoricam notationem. 2. Non contra honorem & obedientiam Deo debitam. 3. Non contra eorum virorum profeſſionem. 4. Non ſi ſit honor religioſus, qui ipſis non debetur.

Quæſtio quinta eſt, An imagines aliquo genere cultus ſint proſequendæ? Bellarmin. affirmat: non negamus.

Argumenta Bellarmini.

32. Bellarm. *Imagines Cherubin, ſuper arcam exiſtentes, neceſſario adorabantur, ab ijs qui arcam adorabant. Serpens quoque æneus, non poterat non honorari, cum in loco ſublimi, à Deo poſitus fuiſſet, & ſalutem miſeris in ſe aſpicientibus adferret.* *Prot.* 1. Hypotheſis illa eſt falſa, de adoratione arcæ: ſicut antea fuit declaratum. 2. Ex illa conceſſa, non ſequitur imagines impoſitas arcæ fuiſſe adoratas. Qui regem civiliter adorat non neceſſario adorat vel equum, vel pileum Regis. 4. Si ſerpens æneus non potuit non adorari, quia fuit in ſublimi poſitus, & ſalutem miſeris aſpicientibus adferebat, num ſol etiam in ſublimi poſitus, & ſalutem adferens, debet adorari. 4. Azorium ipſum Ieſuitam, pudet huius obiectionis; ſic enim ille, *lib. 9. cap. 6. quæſt. 7. Mihi nullus videtur apud Iudæos fuiſſe cultus imaginum. Nec enim puto Cherubinos fuiſſe adeo depictos, ſculptoſque vt cole-*

acatur.

propter ſolam relationem ad Deum
ſcabellum pedum eius. Mat. 5.
lum, quia thronus Dei eſt. Sed ſimi
bent imagines: igitur eadem ratio
1. Honorandæ ſunt creaturæ De
Deum, non ex religione erga ipſos
quuntur) imperat, non elicit iſtum
nor creaturæ debitus, non eſt rel
ſed reverentis vſus. 3. Imagines a
tæ, qua tales ſunt, nullam relationem
niſi fictitiam. 4. Locum illum Pſal
antea monſtravimus. Hactenus a
quod ex altero loco ſequitur, falſo a
imagines quidem debere quenqua
omnino.

34. Bellarm. *Creatura dicuntur ſ*
venerabiles, propter relationem ad r
gines ſunt inſtituta ad ſignificandas
res ſacras, ergo. *Proteſt.* 1. Neque
tionem habent ad res ſacras, neque
ſunt adorandæ. Cum fundamentum
quæ tribuitur iſtis ...

quo quidquam profertur, quod ſonat imaginum adorationem.

36. Bellarm. *Deus per imagines Chriſti, & Sanctorum, multa miracula operatur.* Proteſt. 1. Iubemur à Deo ipſo negare hujus generis conſequentias: *Deut.* 13. 1. 2. 3. 2. Gabriel Biel, in canonem Miſſæ, *lect.* 32. monuit nos *in cultu profano, Diabolum plurimum delectari, & quantum valet cooperari, ac aſſiſtere apparentibus miraculis.* Eidem etiam cooperantur homines mendaces, & creduli, in multis miraculis falſis narrandis. Si vero Deus aliquando ſingulariter tale quid fecerit, gloria tota eſt Deo tribuenda, non imaginibus manufactis.

37. Bellar. *Homo dignus eſt veneratione, quia imago Dei eſt: ergo & cæteræ imagines Chriſti, vel Sanctorum.* Proteſt. 1. Non ſequitur ratio quia cæteræ illæ imagines, deſtituuntur illa inſtitutione vel authoris virtute, quæ facit imaginem reverenter pro tali agnoſcendam. 2. Homo non eſt dignus veneratione, vel cultu formaliter religioſo.

38. Bellarm. *Imago Regis eſt venerabilis civili quodam honore: ergo imagines Chriſti & Sanctorum, ſunt honorabiles cultu religioſo.* Proteſt. Non ſequitur. 1. Quia imago Regis eſt res civilis: ſed imago hominis ſancti non eſt res ſancta, magis quam imago viri docti, ſapientis, juſti, eſt imago docta, ſapiens, juſta. 2. Quia Chriſtus non proponit ſuam imaginem colendam, ſicut Reges aliquando ſuam volunt honorari. 3. Inter *quendam honorem civilem, & cultum religioſum*, nulla proportio intercedit.

39. Bellarmin. *Imago eſt capax iniuriæ, & contumeliæ, ergo & honoris, atque cultus.* Proteſt. Sano ſenſu conceditur totum. Non enim quæritur, an imago remotam habeat capacitatem alicujus honoris: ſed an proximam illam capacitatem habeat cultus religioſi, vt illum etiam capere debeat.

40. Bellarmin. *Imagines falſorum Deorum ſunt*

ex

execranda: ergo imagines Chriſti & Sanctorum ſunt honorabiles. *Proteſt*. Non ſequitur, ſi per *honorabiles* intelligatur adoratio religioſa. 1. Quia imaginem Dei falſi jubemur deteſtari: ſed alteras imagines non jubemur honorare. 2. Quia Imagines poſſunt eſſe capaces execrationis, ſed non religioſæ adorationis. 3. Quia illæ imagines cauſas & conditiones omnes habent malas, quæ poſſunt eſſe malæ: iſtæ autem non habent omnes bonas.

41. Bellarmin. *Iconomachi fuerunt omnes improbi, defenſores imaginum, fuerunt ſancti viri, & docti.* *Proteſt*. 1. Moſes, Aſa, Hezechias, Ioſias, Chriſtus, cum Apoſtolis, & Apoſtolicis viris, hoſtes fuerunt imaginum ad cultum erectarum: neque tamen improbi. 2. Improbi aliquando recti aliquid vident, vbi homines non adeo mali cæcutiunt, ſic Pilatus vidit innocentiam Chriſti, quem docti, & non profani ſacerdotes ac Phariſæi, crucifigendum eſſe clamabant. Centuriones & Præſides Romani Paulum defendebant, quem religioſi Iudæi, ex zelo legis, occidere voluerunt.

42. Bellarmin, *Infelicem exitum habuerunt Ichonomachi: defenſores autem imaginum fuerunt felices.* *Proteſt*. Popularis hæc, & falſa interpretatio eſt eventuum communium, nullam ſpeciem habet ſolidi argumenti.

Argumenta noſtra.

43. *Proteſt*. Scripturæ vtriuſque Teſtamenti, ſeverè interdicunt cultum ſimulachrorum, *Exod.* 20. *Leu.* 25. *Deut.* 4. & 5. & 27. *Rom.* 1. &c. Bellarmin. 1. *In illis Scripturis reprehenditur idololatria, id eſt, cultus imaginum, quæ habentur pro Dijs, vel per quas coluntur tanquam Dij, qui verè non ſunt.* *Proteſt*. Reprehenditur quidem idololatria illa, quam Bell. deſcribit, ſed non illa ſola. Nam 1. Exod. 20. interdictum

ſuiſſe Iudæis omnem imaginum cultum, videntur ſentire (*ait Azorius Ieſuita. lib.9. cap.6. quæſt.6.*) *Alex. 1. pag. 3. quæſt.30. m. 3. a. 3. ſect. 1. Albert. 3. diſt. 9. a. 4. Bonauent. 3. diſt. 9. art. 1. quæſt. 2. ad 1. Richard. 3. diſt. 9. art. 2 quæſt. 2. ad 1. Pal. 3. d. 9. quæſt. 1. art. 2. Marſil. quæſt. 8. art. 2. ad 2. Henric. quodlib. 10. quæſt. 6. in quam ſententiam libentius inclino.* Addunt quidem iſti, hoc fuiſſe *iuris diuini ſcripti tantum, & Christi morte abrogatum ceſſaſſe. ibid.* Sed in eo oſtendunt, ſe planè coactos clara Scripturæ luce, & invitos manus dediſſe veritati, quamvis tam benè voluerint Eccleſiæ Romanæ, vt in ejus gratiam, Chriſti mortem ad legem moralem abrogandam, & imaginum cultum erigendum, non dubitarent tam miſerè & turpiter detorquere. 2. Neque Iudæi, neque Gentiles omnes, habuerunt ſimulachra ſua pro Dijs, ſed in ſimulachris Deum coluerunt. Sicut patet de Iudæis. *Exod* 32. *Iud.* 17. & de Gentilibus, *Rom.* 1. *Act.* 17. 3. Bellar ipſe *cap.* 24. probat imaginem Dei eſſe idolum, ſi per ſe & propriè colatur latria, vnacum Deo, ex illis verbis, *Exod.* 20. *Deos aureos non facietis mecum.*

44. Bellarm. 2. *Simulachra ab Ethnicis vocabantur Dij. Proteſt.* Sic etiam ſimulachrum Dei, inter pontificios, vocatur Deus: tropicè, non propriè. Bell. ipſe, paulo poſt reſpondet. *forte communicarunt nomen Dei idolis per ſimilitudinem.*

45. Bell. *Iudæi Simulachra colentes, dicuntur obliviſci Deum. Prot.* Quoad practicam, & efficacē recordationem, quemadmodum & Pontificij eum ſunt obliti, non quoad ſpeculationem.

46. Bell. 4. *Iudæi, in vitulo, non quærebant ſignum tantum corporeum, ſed Deum corporeum; habebant enim nubem, & columnam ignis. Proteſt.* Non ſimpliciter ſignum quærebant, ſed ſignum tale, quale Gentes aliæ habebant.

47. Bellarmin. 5. *Iudæi putabant Apim Egyptium*

vitulum eſſe Deum cœli, & ideo imaginem vituli ſtatuerunt. Prot. Putabant forſan Apim eſſe optimum ſimulachrum Dei cœli: ſed Deum cœli non potuerunt eum credere, niſi Iehovam ipſum crederent. Solemnitatem enim proclamârunt Iehovæ, *Exod.* 32.

48. Bellarm. 6. *Deus verus vbique opponitur idolis. Proteſt.* Iuſta ſcilicet interpretatione, non intentione ſemper hominum, nititur hæc oppoſitio: quia Deus non agnoſcit, ſed alienum planè judicat cultum prohibitum & nefandum.

49. Bell. 7. *Illis verbis, Exod.* 32. 4. 4. *Hi ſunt Dij tui, qui te eduxerunt de terra Ægypti, ſignificatur, putaſſe Iudæos, beneficium liberationis de Egypto, ſe accepiſſe ab Api Deo Egyptiorum. Proteſt.* Ridiculè: Iudæi enim intelligebant, & Pharao ipſe fatebatur, Iehovam vt educeret Iſraelitas Apim ſuperaſſe, & judicia in eum exercuiſſe. *Exod.* 18. 11. *Num.* 33. 4.

50. Bell. 8. *Poteſt non improbabiliter, de Idolo Michæ, Iud.* 17. *& fortè de vitulo aureo, & de innominato genere Idolorum, admitti, quod Iudæi in idolo putauerint ſe verum Deum colere. Proteſt.* Quoad hoc genus idolorum igitur firmum ſtat argumentum noſtrum, & exceptio Bellarm. planè evertitur, qua ſtatuit *cultum imaginum illarum tantum prohiberi, quæ habentur pro Dijs, vel per quas coluntur tanquã Dij, ij qui non ſunt.* ſimul etiam concedit Bellarmino falſum eſſe, quod antea defendebat: *idolum non eſſe imaginem veram, aut rei veræ.*

51. Bellar 9. *Multi Ethnici credebant idola eſſe Deos.* 1. *Quia id ijs dicebatur à Pontificibus.* 2. *Quia videbant totum ferè mundum id credere.* 3. *Quia Diaboli opera, interdum idola mouebantur & loquebantur.* 4. *Quia erant forma humana prædita. Prot.* 1. Si propter iſtas cauſas, credebant multi Ethnici ſua idola eſſe Deos, tum certè veriſimile admodum eſt multos Pontificios ſimile quid credere de ſuis idolis. Nam 1. Pontifices, & ſacrificuli dicunt, hic eſt Deus pater, hic

eſt

eſt Chriſtus, &c. 2. Quia plures ſunt in mundo Pontificio, qui divini aliquid tribuunt, huic aut illi ſingulari idolo, quàm vnquam fuerunt in mundo Ethnicorũ. 3. Quia ſæpius viſa ſunt moveri, & vocem proferre. *Benè ſcripſiſti de me Thoma*, dixit ſignum crucis Aquinati. 4. Quia formam habent æquè humanam, ac Ethnicorum idola. 5. Concedit ipſe Bell. *aliquos Ethnicorum non fuiſſe ita ſtupidos, vt putarent idola lignea, vel lapidea eſſe Deos.* De iſtis igitur procedet argumentum noſtrum. Hi autem aliqui non pauci tantum Philoſophi erant, ſed omnes ex plebe, qui non planè obrutuerant: ſicut apparet, *Act.* 19. vbi omnes intelligebant diſcrimen inter Dianam, & ejus ſimulachrum.

52. Bell. 10. *Prophetæ laborant, vt doceant idola non eſſe Deos. Proteſt.* Neque ſcil. per naturam ſuam abſolutam, neque per relationem ad aliud. Eadem eſt mens Patrum.

53. *Prot.* Ethnici mutabant ſimulachra pro arbitrio, nec tamen Deos mutabant. Bell. *Potuerunt ex ſtupiditate, credere, Deos aliquos, tam deſtrui, quam fieri manibus hominum. Prot.* Et ſimul tamen eundem Deum manere factum, deſtructum, & ſæpius extructum? mirum ſanè quenquam tam ſtupidum inveniri poſſe, qui non rideat ſomnia talia. Sed multa ſimul habebant ejuſdem Dei ſimulachra. Bell. *Putabant vnum Deum cæleſtem, multos habere collegas terreſtres. Prot.* Eodem planè modo, quo Pontificii multi putant, beatam Virginem, quæ eſt in cœlis, varias habere quaſi ſubordinatas Divas, Lauretanam, Hallenſem, Aſperi-collem, &c.

54. Bellar. *Gentes ſaltem in idolis creaturas pro Deo colebant: vel homines mortuos, vel dæmones, vel partes mundi, vel animas ſaltem earum partium. Proteſt.* Eodem ferè modo quo Pontificii. Sic enim reſpondent apud Auguſtinum in *Pſal.* 96. *Non colimus lapidem, non mala dæmonia: angelos quos dicitis, ipſos & nos colimus, virtutes Dei magni, miniſteria Dei magni.* E-

Maxi-

Maximus Madaurenſis, apud eundem Auguſtinum, epiſt.43. *Equidem vnum eſſe Deum, quis tam demens, tam mente captus, neget eſſe certiſſimum? Hujus nos virtutes, per mundanum opus diffuſas, multis vocabulis invocamus.* Cui Auguſtinus epiſt.43. ita reſpondet: *illum Deum dicis vnum, de quo (vt dictum eſt à veteribus) docti indoctique conſentiunt.*

55. *Prot* Hezekias 2. *Reg.* 18.4. confregit ſerpentem æneum, quia coli jam cœperat. Bellar. *Hebræi ſerpenti illi adolebant incenſum, vt Deo. Nam adolere incenſum in veteri lege, ſacrificium videtur fuiſſe,* 1. *Reg.* 12 2. *Par.* 26. *Prot.* 1 Si Bell. oſtendere poteſt licitum fuiſſe in veteri Teſtamento, vel ſerpentem, vel aliud quidquam, religioſè colere, cui non licuit incenſum offerre, tum aliquid proficiet hoc reſponſo. 2. Si incenſum ſit ſacrificium, tum illud etiam, & multo magis eſt ſacrificium, quod per incenſum figurabatur, id eſt, oratio vel invocatio religioſa: *Mal.* 1.11. *Apoc.* 8.3. Pontificii igitur dum invocant Angelos & Sanctos, ſacrificium offerunt creaturis: quod ipſimet fatentur idololatriam eſſe manifeſtam. 3. Si incenſum eſt ſacrificium, tum etiam imaginibus & reliquiis Sanctorum offertur ſacrificium, inter Pontificios, ex confeſſione ipſius Bell. lib. 1. c. 13. *Suaves odores nos etiam in ipſa Eccleſia offerimus imaginibus, & reliquijs* Bell. *Incenſum in lege veteri, fuit ſacrificium, quia non licebat niſi ſacerdoti adolere incenſum, ſed jam non eſt neceſſario ſacrificium, cùm videamus in Eccleſia, etiam non ſacerdotes incenſum offerre, non ſolùm Deo, ſed etiam populo.* *Prot.* 1. Hac ratione ſi quis non ſacerdos faceret inter Pontificios, integram hecatomben, & centum animalia, mactaret in centum aris, ſi non ſoli Deo, ſed etiam populo offerret, non eſſet ſacrificium. 2. Bell. ridiculè nimis, ex facto Pontificiorum differentiam iſtam probat: quo modo adultera aliqua poſſit probare, carnale illud conſortium quod exercet, non eſſe conjugale, quia non ſuo tantum viro, ſed & aliis illud offert. Bellarm. 2. Hebræi

hono-

honorabant ſerpentem, propter materiam, quomodo cætera idola, hoc eſt, putabant beneficia ſanitatum, ab ipſo ſerpente æneo profecta. Prot. 1. Si propter materiam honoraſſent, tum omnia ænea vaſa, & multò magis argentea, vel aurea honoraſſent. 2. Si opinione tantum errabant potuiſſent melius inſtitui: ſicut Pontificii ſolent de iſtiuſmodi caſibus reſpondere: corrigendus abuſus, vſus non eſt damnandus.

56. *Proteſt.* Experientia docet, ex cultu imaginum irrepere ſuperſtitioſum errorem, quo putatur imagini alligata Divinitas. Vnde enim alioqui vna imago Chriſti, vel Mariæ, magis frequentetur quam alia? cur precaturi ad imagines accedunt? cur magno labore peregrinantur ad aliquam imaginem, cùm alias habeant domi, meliores fortè & pulchriores? Bellarm. 1. *Deus per vnam imaginem operatur miracula, & non per aliam.* *Proteſt.* Hoc eſt, quod ponitur in objectione, operatio divina certis quibuſdam imaginibus alligatur. Bell. 2. *Quadã imagines pictæ ſunt à ſanctis viris, Luca, Nicodemo, &c. quæ nõ ſolùm ſunt ſanctæ propter ſignificationẽ, ſed etiam propter artificẽ.* *Proteſt.* 1. Fabuloſæ ſunt iſtæ imagines, non veræ, 2. Si imagines ſunt ſanctæ propter artificem, tum omnes creaturæ ſunt multò ſanctiores illis. Bel. 3. *Aliquæ ſunt alijs magis piæ & religioſæ, et magis excitant ad pietatem.* Pro. 1. De gradibus pietatis, in imaginibus, quę eandẽ rem, eodẽ modo repræſentant, quid aliud poteſt dici, quam quod pietatem, aut divinitatem habent ſibi magis alligatam? 2. Imaginaria eſt pietas, ad quam excitantur homines ab imaginibus humanis.

Bellarm. 4. *Precaturi ad imaginem accedimus, vt memoriam eius quem orare volumus, nobis imago refricet.* *Proteſt.* 1 Qui ſunt ejus quem orare volunt obliti, non poſſunt memores eſſe hujus finis. Qui autem ſunt memores, fruſtra proponunt ſibi talem finem. 2. Experientia docet, imaginariam artem memoriæ, non prodeſſe, ſed obeſſe memoriæ rationali: multò magis

obeſt ſpirituali. Bellarm. 5. *Peregrinationes ad imagines rariores ſunt.* *Prot.* Impietas non rara, ſed nulla debet eſſe.

57. *Proteſt.* Imago, cùm ſit res inanima, non eſt capax honoris. Bellarm. *Non propter ſe, ſed relatiuè ad prototypum.* *Proteſt.* Si imago non debet honorari propter ſe, tum non quia eſt imago: ſi non quia eſt imago, tum non relative: nam imago, quatenus eſt imago, eſt relativum quid.

58. *Prot.* Nulla juſta ratio reddi poteſt, cur imagines colerentur. Bellarm. 1. *Imago eſt ſancta propter ſignificationem & repræſentationem rei ſanctæ.* *Proteſt.* Tum multa cauponarum, & diverſoriorum inſignia ſunt ſancta, & colenda; talibus enim locis appendi ſolent Angelorum, Sanctorum, & ſanctarum rerum imagines. Tum etiam ſceleſtus quilibet nequam, qui in ludo ſcenico, aut ſacris mimicis (qualia multa habent quotannis Pontificii) Chriſtum, aut Sanctum, aut Angelum repræſentat, ſanctus erit, & adorandus. Bell. 2. *Imago eſt ſancta propter Eccleſiæ inſtitutionem.* Hæc ipſa eſt quæſtio, an Eccleſia ſanctè agit, vel in imaginibus ſanctificandis, vel in inſtitutione aliqua ſacra, ſuâ auctoritate conſtituenda?

59. *Prot.* Hominem dicunt Pontificii eſſe imaginem Dei: & tamen hominem non ſolent adorare. Bell. 1. *Homo, vt imago Dei, dignus eſt veneratione.* *Prot.* Non religioſa: tum enim æqualis æqualem coleret, vt genere ſuperiorem. Bell. 2. *Homo non proponitur ab Eccleſia colendus, vt imago Dei, quia periculum eſſet, vt homo propter ſe coli putaretur: nam etiam propter ſe, homo capax eſt honoris.* *Prot.* 1. Cur hic non valeret, quod Bel. cap. 4. de reliquiis reſpondet, *non deſunt in Eccleſia, qui & literis & ſermonibus populos doceant, quis cultus iis debetur?* 2. Quare igitur vivum agnum, & columbam, potius proponent colendos, tanquam imagines Chriſti & Spiritus Sancti, quam eorum picturas? brutis animalibus non dicent venerationem deberi propter ſe.

Poſtrema

Poſtrema quæſtio eſt, Quo genere cultus imagines ſint honorandæ. Quæ nobis jam eſſet planè ſupervacanea, niſi quod integram idololatriæ hujus explicationem, à Bell. propoſitam juvat audire.

60. Bell. *Tres ſunt ſententiæ. Prima, quod imago non ſit vllo modo in ſe colenda. Sic Alexander & Durandus. Secunda, quod idem, honor debetur imagini & exemplari. Ita Alexander, Thomas, Caietanus, Bonaventura, Marſilius, Almainus, Carthuſianus, Capreolus, Henricus, & alij. Tertia, quod imagines in ſe & propriè honorari debent, ſed honore minori, quam ipſum exemplar. Ita Pereſius, Catharinus, Sanderus, Biel. Proteſt.* 1. Non convenit igitur adhuc inter imaginum cultores, quomodo debent coli. Coluerunt per multa ſecula: ſed neſciunt, verum idololatriam admiſerint, debito majorem cultum ipſis deferendo, an toto genere minorem debito tribuentes, ſacrilegio teneantur. 2. Si magiſtri illi noſtri non intelligunt, quis ſit cultus imaginibus debitus, miſera certè eſt conditio plebis. Coguntur ad cultum dubium, incertum, controverſum. 3. Tutiorem partem, elegerunt Proteſtantes, qui Deum ſolum colunt. 4. Mater Eccleſia novercam crudelem ſeſe oſtendit, quæ ſuos filios, jam tot ſecula, in tanto periculo idololatriæ & impietatis, reliquit, cum vno Canone Tridentino, poſſet omnem ſcrupulum removere.

61. Bellarm. *Notanda ſunt tres diſtinctiones. Honoratur aliquid, per ſe, vel per accidens: propter ſe, vel propter aliud: propriè, vel impropriè. Proteſt.* 1. Iſtæ ſunt profunditates Sathanæ, *Apoc.* 2. 24. Scriptura vnum colendum, vnum cultum, nobis proponit. In hac ſimplicitate nos acquieſcimus: Pontificij invenerunt ratiocinia plurima. *Eccleſ.* 7. 29. 2. Incurrit hic Bellar. in idem crimen, quod alijs ex ſuis ſocijs impingit, *cap.* 22. *Coguntur vti ſubtiliſſimis diſtin-*

ctionibus

ditionibus, quas vix ipſimet intelligunt, nedum populus imperitus.

62. Bellarm. *Imagines per ſe, & propriè ſunt veneranda, ita vt ipſa terminent venerationem, vt in ſe conſiderantur.* Prot. Accipimus, vt confeſſionem idololatriæ.

63. Bellarm. *Quantum ad modum loquendi, præſertim in concione ad populum, non eſt dicendum imagines vllas adorari debere latriâ, ſed è contrario, non debere ſic adorari.* Prot. Pudet vos igitur dicere, quod facere non pudet.

64. Bellarm. *Si de re ipſa agatur, admitti poteſt, imagines poſſe coli impropriè, vel per accidens; eodem genere cultus, quo exemplar ipſum colitur: atque adeo imagines Chriſti, latria.* Prot. Re ipſâ igitur, quamvis impropriè, & per accidens, ex confeſſione Bell. Pontificii ſunt idololatræ.

65. Bell. *Imago per ſe, & propriè, non eſt adoranda, eodem cultu quo ipſum exemplar, & proinde nulla imago eſt adoranda cultu latria, per ſe & propriè.* Prot. Neque igitur vllo cultu. Nam omnis cultus religioſus debetur Deo.

66. Bellarm. *Cultus qui per ſe propriè debetur imaginibus, eſt cultus quidem imperfectus, qui analogicè, & reductiuè pertinet ad ſpeciem eius cultus, qui debetur exemplari. Cultus iſte non eſt latria, nec hyperdulia, nec dulia, ſed inferior, & varius. Ita vt imaginibus Sanctorum debeatur dulia ſecundum quid, analogicè, ſiue reductiuè: imaginibus B. Virginis, hyperdulia ſecundum quid analogicè, & reductiuè: imagininibus Chriſti, cultus latria inferior, qui tamen reducitur ad latriam, vt imperfectum ad perfectum. Idem dicendum eſt de vera cruce Domini, de clauis, ſpinis, aliiſque reliquiis. Sunt enim hæc omnia honoranda, minore cultu quam Chriſtus, vel Sancti, ſed tamen tali, qui analogicè vel reductiuè pertineat ad eandem ſpeciem.* Prot. 1. Diſtinctiones igitur, quæ neceſſariò debent intelligi & obſervari, ad rectum

rectum cultum, ſunt *latria*, *hyperdulia*, & *dulia*, quibus addi debet *dulia per excellentiam* (cujus meminit Bell c. 14) *per ſe*, *per accidens*: *propter ſe*, *propter aliud*: *propriè*, *impropriè*: *ſimpliciter*, *ſecundum quid*: *analogicè*, & *reductivè*. Multò certè facilius intelliget populus (cujus hic ſalus agitur) ſalutarem ſenſum ſymboli Apoſtolici, orationis Dominicæ, & decalogi, quam hujus vinius commenti humani. 2 Bell. in tota hac explicatione cultus imaginum, funambulum agit religionis, pendente veſtigio ingreditur; juxta præcipitium turpiſſimæ idololatriæ: plebem rudem vult ſecum ducere, quæ ſubtilibus diſtinctionibus neſcit gradus ſuos librare. Quid hoc eſt aliud quàm ludere cum Deo & hominum animabus. 3. Explicatio hæc Bell. non agnoſcitur ab aliis Pontificiis: ne ſuis quidem Ieſuitis eam perſuaſit. Azorius enim lib. 9. c. 6. contra pronunciat; *conſtans eſt Theologorum ſententia, imaginem eodem honore & cultu honorari, & coli, quo colitur id cuius eſt imago. Mihi vnus tantum cultus videtur imagini debitus, idem nempe qui debetur exemplari.* Filincius etiam, ſcribens de caſ. conſc. ad formam curſus qui Romæ prælegi ſolet à Ieſuitis, docet, *reliquias Chriſti ſudarium, faſces, ſpinas, clauos, &c adoranda eſſe eodem modo quo Chriſtu, tract.* 23. c. 1.

CAP. 6.

De Cruce.

Quæſtio prima eſt, An lignum Crucis ſit venerabile? Bell. affirmat, nos negamus.

Argumenta Bellarmini.

THESIS I.

Bellarm. *Chriſtus ipſe ſuâ ſponte elegit ſibi crucem.*
Prot. Si de arcano Dei, Chriſtique conſilio, hoc intelligitur, verum eſt: ſed non magis facit pro ado

adoratione crucis, quam Annæ, Caiphæ, Pilati, Iudæ, quos etiam Chriſtus ſua ſponte elegit, vt ſuæ mortis cauſæ eſſent adminiſtrantes.

2. Bellarm. *Crux fuit ara ſummi ſacrificij.* *Proteſt.* Fatue ac cœce, vtrum majus eſt, munus, an altare quod ſanctificat munus? *Mat.* 23. 19. Num quid Chriſti oblatio fuit à cruce ſanctificata?

3. Bell. *Crux fuit Chriſto ſcala ad regnum.* *Proteſt.* 1. Secundum Pontificios fuit immediatè ſcala ad inferos. 2. Neq; in Scripturis reperitur iſta metaphora, neque ſequeretur inde adoratio ſi ibi reperiretur, quamvis cum Iacobi ſcala, pertingeret vſque ad cœlum.

4. Bell. *Crux fuit inſtrumentum liberationis generis humani.* *Prot.* 1. Nihil inde ſequitur de ejus adoratione. 2. Non fuit propriè loquendo, inſtrumentum liberationis: quia non interceſſit inter liberatorem & liberationem, tanquam cauſa adminiſtrans.

5. Bell. *Cruce Diabolum vicit Chriſtus, & de eo triumphauit.* *Prot.* 1. In cruce, non cruce hoc fecit. 2. Ex figurata phraſi, non ſequitur adoratio religioſa.

6. Bell. *Crux myſtica ſignificat. 1. totam perfectionem Chriſtianam: profundum fidem: ſublimitas, ſpem: latitudo, charitatem: longitudo, perſeuerantiam 2. Paſſionis effectum: nam lignum ſupremum ſignificat cœlum apertum: lignum inferius, infernum euacuatum: lignum transuerſum, totum orbem redemptum. 3. Duo brachia ſub vno titulo, ſignificabant duos populos ſub vno capite Chriſto 4. Aues volando, naues mouendo, arator terram ſcindendo, cœlum voluendo, crucem facit. 5. Crux etiam vitam futuram ſignificabat apud Ægyptios.* *Proteſt.* Ægyptiacis tenebris detineantur oportet, qui vel micam lucis, aut rationis, in iſtis myſterijs ineſſe putant, quæ ſpectat ad adorationem.

7. Bell. *Ab inuentione crucis multiplex argumentum ſumitur.* *Prot.* Sumitur igitur à fabula ficta.

8. Bellarm. *Veteres fideles maximo deſiderio tene-*

 bantur.

rectum cultum, ſunt *latria, hyperdulia, & dulia*, quibus addi debet *dulia per excellentiam* (cujus meminit Bell c.14) *per ſe, per accidens: propter ſe, propter aliud: propriè, impropriè: ſimpliciter, ſecundum quid: analogicè, & reductivè*. Multò certè facilius intelliget populus (cujus hic ſalus agitur) ſalutarem ſenſum ſymboli Apoſtolici, orationis Dominicæ, & decalogi, quam hujus vanus commenti humani. 2 Bell. in tota hac explicatione cultus imaginum, funambulum agit religionis, pendente veſtigio ingreditur; juxta præcipitium turpiſſimæ idololatriæ: plebem rudem vult ſecum ducere, quæ ſubtilibus diſtinctionibus neſcit gradus ſuos librare. Quid hoc eſt aliud quàm ludere cum Deo & hominum animabus. 3. Explicatio hæc Bell. non agnoſcitur ab aliis Pontificiis: ne ſuis quidem Ieſuitis eam perſuaſit. Azorius enim lib. 9. c.6. contra pronunciat; *conſtans eſt Theologorum ſententia, imaginem eodem honore & cultu honorari, & coli, quo colitur id cuius eſt imago. Mihi vnus tantum cultus videtur imagini debitus, idem nempe qui debetur exemplari*. Filincius etiam, ſcribens de caſ. conſc. ad formam curſus qui Romæ prælegi ſolet à Ieſuitis, docet, *reliquias Chriſti ſudarium, faſces, ſpinas, clauos, &c adoranda eſſe eodem modo quo Chriſtu, tract. 23. c. 1.*

CAP. 6.

De Cruce.

Quæſtio prima eſt, An lignum Crucis ſit venerabile? Bell. affirmat, nos negamus.

Argumenta Bellarmini.

THESIS I.

BEllarm. *Chriſtus ipſe ſuâ ſponte elegit ſibi crucem.* *Prot.* Si de arcano Dei, Chriſtique conſilio, hoc intelligitur, verum eſt: ſed non magis facit pro

adora-

adoratione crucis, quam Annæ, Caiphæ, Pilati, Iudæ, quos etiam Chriſtus ſua ſponte elegit, vt ſuæ mortis cauſæ eſſent adminiſtrantes.

2. Bellarm. *Crux fuit ara ſummi ſacrificij.* *Proteſt.* Fatue ac cœce, vtrum majus eſt, munus, an altare „ quod ſanctificat munus? *Mat.* 23. 19. Num quid Chriſti oblatio fuit à cruce ſanctificata?

3. Bell. *Crux fuit Chriſto ſcala ad regnum.* *Proteſt.* 1. Secundum Pontificios fuit immediatè ſcala ad inferos. 2. Neq; in Scripturis reperitur iſta metaphora, neque ſequeretur inde adoratio ſi ibi reperiretur, quamvis cum Iacobi ſcala, pertingeret vſque ad cœlum.

4. Bell. *Crux fuit inſtrumentum liberationis generis humani.* *Prot.* 1. Nihil inde ſequitur de ejus adoratione. 2. Non fuit propriè loquendo, inſtrumentum liberationis: quia non interceſſit inter liberatorem & liberationem, tanquam cauſa adminiſtrans.

5. Bell. *Cruce Diabolum vicit Chriſtus, & de eo triumphauit.* *Prot.* 1. In cruce, non cruce hoc fecit. 2. Ex figurata phraſi, non ſequitur adoratio religioſa.

6. Bell. *Crux myſtica ſignificat. 1. totam perfectionem Chriſtianam: profundum fidem: ſublimitas, ſpem: latitudo, charitatem: longitudo, perſeuerantiam. 2. Paſſionis effectum: nam lignum ſupremum ſignificat cœlum apertum: lignum inferius, infernum euacuatum: lignum tranſuerſum, totum orbem redemptum. 3. Duo brachia ſub vno titulo, ſignificabant duos populos ſub vno capite Chriſto 4. Aues volando, naues mouendo, arator terram ſcindendo, cœlum voluendo, crucem facit. 5. Crux etiam vitam futuram ſignificabat apud Ægyptios.* *Proteſt.* Ægyptiacis tenebris detineantur oportet, qui vel micam lucis, aut rationis, in iſtis myſterijs ineſſe putant, quæ ſpectat ad adorationem.

7. Bell. *Ab inuentione crucis multiplex argumentum ſumitur.* *Prot.* Sumitur igitur à fabula ficta.

8. Bellarm. *Veteres fideles maximo deſiderio tene-*

Argumenta quæ Bellarminus ſibimet obijcit, de Cruce, alia valentiora omittens.

24. *Proteſt.* Crux dolorem & ignominiam attulit Chriſto. Bellar. *Attulit etiam lætitiam & gloriam.* *Prot.* Lætitiam & gloriam non attulit vt cauſa: non magis, quam homines crucifigentes.

25. *Prot.* Filius non amat aut honorat patibulum, in quo pater eius fuit ſuſpenſus, niſi cum impietate. Bell. 1. *Qui nunc ſuſpenduntur ex ſententia iudicis, culpa ſua ſuſpenduntur, aut vera, aut legitime probata: præterea inuiti ſuſpenduntur, & nihil inde lucrantur, niſi pœnam, & infamiam.* *Prot.* Hæc omnia falſa ſunt in martyribus, & alijs quibuſdam. Bellar. 2. *Qui propter Deum aut patriam occiduntur, amici etiam libentiſſimè, inſtrumenta paſſionis eorum, tanquam monimenta virtutis conſeruant.* *Prot.* 1. Omnia monimenta virtutis non ſunt amanda, & honoranda. 2. Inſtrumenta paſſionis conſervari poſſint in deteſtationem. 3. De iſtiuſmodi inſtrumentorum conſervatione, nihil traditur in Scriptura: vbi tamen omne genus honoris virtutis defertur.

26. *Proteſt.* Si oportet adorare omnes cruces, quia Chriſtus in cruce pependit; oportebit etiam adorare omnia ſepulchra, omnia præſepia, & omnes columnas, lanceas, ſpongias, flagella: Bell *Omnes cruces ſunt imagines crucis veræ, & præterea etiam ipſius Chriſti, non ſic præſepia.* *Proteſt.* Differentia nulla: niſi quæ pictoribus atque poëtis accepta debet referri.

27. *Proteſt.* Si ratione contactus, vel vt inſtrumentum paſſionis, crucem adoramus, oportebit etiam adorare labia Iudæ, quæ os Domini contingerunt. Bell. 1. *Chriſtus labia Iudæ non elegit, nec amauit.* *Proteſt.* 1. Contactus igitur, & ratio inſtrumenti ad paſſionem, per ſe, non inferunt adorationem. 2 Chriſtus elegit Iudam Apoſtolum: elegit eum oſculari. Elegit eum

Chriſti, per abbreviationem decuſſati ſ ſ. Euſeb. de vita Conſt. lib. 1. Si vero vel illi, vel alijs extra ordinem, apparuit, finis non fuit, vt adoraretur.

16. Bell. *Miracula ſine numero, per crucis figuram effecta fuerunt.* *Proteſt.* Non magis ſine numero, quam ſine menſura, & pondere, ad adorationem pertinente.

Quæſtio tertia eſt de ſigno Crucis, digito expreſſo, An ſit ſacrum & venerabile.

17 Bel. *Sanguis agni in poſtibus domorum, Exod.* 12. *nihil aliud ſignificabat niſi ſignū crucis.* *Prot.* Non caret hæc interpretatio, blaſphemia in ſanguinem Chriſti.

18. Bell. *Tau in frontibus gementium, Ezech.* 9. *apertiſsimè indicabat ſignum crucis.* *Prot.* Tum nulla nota poteſt deſcribi in fronte, præter ſignum crucis.

19 Bell. *Apoc.* 14. 1. *Nomen Agni, & nomen Patris, eſt ſignum crucis.* *Proteſt.* Quod crux ſit nomen Dei, non legitur, niſi in Evangelio Valentini, apud Irenæum. lib. 1. cap. 1.

20. Bell. *Apoc.* 7. 3. *Signum in fronte eſt ſignum crucis.* *Proteſt.* 1. Vnde conſtat? 2. In hoc & in præcedentibus locis, Deus eſt qui ſignat. At Bell. cap. 30. dicit ſignum crucis eſſe invocationem meritorum Chriſti, numquid Deus invocat merita Chriſti?

21. Bell. *Gen.* 48. *Iacob cancellatis manibus benedicens filijs Ioſeph, ſignificauit, fore aliquando tempus, quo benedictiones ſigno crucis fierent.* *Proteſt.* Longè alia ratio redditur in textu.

22. Bellarm. *Probatur teſtimonijs veterum.* *Prot.* Vetuſtiſſimus omnium, qui ſignum crucis in honore habuiſſe leguntur, fuit turpiſſimus Hæreticus, Valentinus, Iren. lib. 1. cap. 1.

23. Bel *Miracula multa facta ſunt ſigno crucis.* *Prot.* Miracula etiam prętendit Apocalyptica Beſtia, vt propter illa, imago Beſtiæ adoraretur, *Apoc.* 13. 14.

Argumenta quæ Bellarminus ſibimet obijcit, de Cruce, alia valentiora omittens.

24. *Proteſt.* Crux dolorem & ignominiam attulit Chriſto. Bellar. *Attulit etiam lætitiam & gloriam.* *Prot.* Lætitiam & gloriam non attulit vt cauſa: non magis, quam homines crucifigentes.

25. *Prot.* Filius non amat aut honorat patibulum, in quo pater eius fuit ſuſpenſus, niſi cum impietate. Bell. 1 *Qui nunc ſuſpenduntur ex ſententia iudicis, culpa ſua ſuſpenduntur, aut vera, aut legitime probata: præterea inuiti ſuſpenduntur, & nihil inde lucrantur, niſi pœnam, & infamiam.* *Prot.* Hæc omnia falſa ſunt in martyribus, & alijs quibuſdam. Bellar. 2. *Qui propter Deum aut patriam occiduntur, amici etiam libentiſſime, inſtrumenta paſſionis eorum, tanquam monimenta virtutis conſeruant.* *Prot.* 1. Omnia monimenta virtutis non ſunt amanda, & honoranda. 2. Inſtrumenta paſſionis conſervari poſſint in deteſtationem. 3. De iſtiuſmodi inſtrumentorum conſervatione, nihil traditur in Scriptura: vbi tamen omne genus honoris virtutis defertur.

26. *Proteſt.* Si oportet adorare omnes cruces, quia Chriſtus in cruce pependit; oportebit etiam adorare omnia ſepulchra, omnia præſepia, & omnes columnas, lanceas, ſpongias, flagella: Bell *Omnes cruces ſunt imagines crucis veræ, & præterea etiam ipſius Chriſti, non ſic præſepia.* *Proteſt.* Differentia nulla: niſi quæ pictoribus atque poëtis accepta debet referri.

27. *Proteſt.* Si ratione contactus, vel vt inſtrumentum paſſionis, crucem adoramus, oportebit etiam adorare labia Iudæ, quæ os Domini contingerunt. Bell. 1. *Chriſtus labia Iudæ non elegit, nec amauit.* *Proteſt.* 1. Contactus igitur, & ratio inſtrumenti ad paſſionem, per ſe, non inferunt adorationem. 2 Chriſtus elegit Iudam Apoſtolum: elegit eum oſculari. Elegit eum

verti, vt in ſolemnibus precibus oremus ad Orientem converſi. Bellarminus affirmat: nos (nihil ſoliciti de templorum forma) dicimus nihil eſſe nobis à Deo præſcriptum, aut ab hominibus præſcribendum, de ſitu, aut proſpectu, in oratione obſervando: ſed licitum eſſe, & liberum relinqui debere, ſicut in omni loco, 1. *Tim.* 2. 8. ſic etiam in omnem partem converſis, tam publicè, quam privatim orare.

THESIS 2.

BEll. *Paradiſus erat ad Orientem, Gen.* 2. *orantes igitur ad patriam ſuſpiramus. Prot.* 1. Paradiſus non fuit, neque potuit eſſe ad Orientem reſpectu totius mundi. 2. Paradiſus ille in quo collocatus fuit Adam, non eſt patria noſtra, ſed cœlum ſupremum.

2. Bell. *Ab Oriente cœlum ſurgit, & eſt pars mundi corporalis excellentiſſima. Proteſt.* 1. Nulla vna eſt pars Oriens toti mundo: Vbi Sol nobis oritur, ibi occidit ijs qui adverſa nobis premunt veſtigia, & antipodes vocantur. 2. Nihil eſt nobis negotij, in orando, cum vna parte magis quam alia, niſi quod cœlum verſus oculos attollimus, tanquam ad domicilium Patris noſtri cœleſtis.

3. Bell. *Chriſtus eſt lux mundi. Ideo hac cæremonia debemus vti. Prot.* 1. Chriſtus etiam eſt fons aquæ viventis, vitis, germen, & omnia ſalutaria. An igitur debemus oculos noſtros in orando ſimul convertere, in cœlum, mare, terram? &c. 2. Cæremoniæ religioſæ, humanæ, rectè deducuntur à carendo, quia ijs omnibus carere bene poſſimus.

4. Bell. *Dominus moriens in cruce, Occidentem reſpiciebat: nos autem in faciem eius intueri debemus. Proteſt.* 1. De hac hiſtoriæ parte, & ejus myſterio, ſilet Scriptura. 2. Si Chriſtus moriens Occidentem reſpiciebat, totum mundum non habuit antè ſuam faciem: multi igitur ad Orientem ſeſe convertendo,

averterent ſe à Chriſto.

5. Bell. *Chriſtus aſcendit in cœlum cælorum ad Orientem, Pſal. 67.* *Prot.* Nihil tale ibi reperitur. Nec ex illo conceſſo quidquam ſequeretur.

6. Bell. *Ab Oriente venturus creditur ad iudicium, Mat. 24. verſ. 27.* *Proteſt.* Creditur ab iis qui quicquid ipſis libet credunt. Comparatio in illis verbis, non reſpicit locum, ſed claram & ſubitam apparitionem.

7. Bell. *Iudæi orabant ad Occidentem.* *Proteſt.* Non propter myſterium aliquod Occidentis: nam paradiſus in Oriente, lux mundi, &c. ad Iudæos etiam ſpectabant: ſed ex Dei inſtituto hoc faciebant, cum fuerunt in templo: preferatur igitur contrarium inſtitutum.

Quæſtio ſecunda eſt, An templa Chriſtianorum ad ſacrificia offerenda, rectè inſtituantur, Pontificij affirmant, nos negamus.

8. Bell. *Probari poſſet omnibus argumentis, quæ probant Euchariſtiam eſſe ſacrificium.* *Prot.* Et improbari poſſet omnibus illis rationibus, quę probant contrariũ.

9. Bell. *Eccleſiæ Chriſtianorum ſemper habuerunt altaria.* *Prot.* Vnde igitur Paganorum criminatio, *obijcit nobis, quod non habeamus imagines, aut aras, aut templa.* Origen. contra Celſum lib. 8. *quod non accuſatis nos, quod nec templa habeamus, nec imagines, nec aras.* Arnobius contra Gentes, lib. 2.

10. Bell. *Nullus fere eſt veterum, qui non meminerit altaris Eccleſiæ.* *Proteſt.* Menſas ligneas altaria ſæpè vocant metaphorica quadam phraſi. Optat. Milevit. adverſus Parmenianum. lib. 6. *quis fidelium neſcit, in peragendis myſterijs, ipſa ligna linteamine cooperiri?* Athan. Epiſt. ad ſolit. vitam agent. *menſam ligneam, combuſſerunt.* Cæcilius etiam, apud Minutium, obiicit Chriſtianis, quod tanquam athei, nulla haberent templa vel altaria. Bell. Octavius noluit

ſum dare canibus. *Proteſt.* Octavius ipſe contra: *putatis nos occultare quod colimus, quia delubra, & aras non habemus?*

Quæſtio tertia eſt, An ad orandum templa inſtitui debeant, quaſi melius ſit: in templo orare, etiam privatim, quam in alio loco. Pontificij affirmant. Nos negamus.

11 Bellar. *Templum Salomonis factum fuit, vt eſſet locus orationis.* *Proteſt.* 1. Omnis oratio non eſt privata. 2. Nulla templa habent Chriſtiani, in quibus, ita ſuum nomen collocavit Deus, ſingulari ſuo inſtituto, quemadmodum in templo legali fuit collocatum. Noſtra templa ſunt ſimilia Synagogis Iudæorum potius quam templo Hieroſolymitano.

12. Bellarm. *Probatur exemplis eorum qui ad templum aſcenderunt.* *Proteſt.* Exempla illa ad legalem cultum pertinent, ex quibus nihil concludi poteſt de Eccleſia Chriſtiana.

13. Bellar. *Probatur ex Patribus.* *Proteſt.* Nihil aliud ex Patribus antiquioribus probari poteſt, quam publicas, & communes preces, in cœtibus fidelium eſſe efficaciſſimas: & illis commoditatem, non religionem accedere, ex loco cœtui accomodato, quæ duo à nobis conceduntur.

14. Bell. *Deus eſt in templo magis quam alibi.* *Prot.* Non eſt magis in templo manufacto, à cœtu fidelium ſeparato quam alibi, poſt templum legale ſublatum.

15. Bellarm. *Deus in templo citius exaudit. Salomoni hoc petenti promiſit, 1. Reg. 9. ergo & Eccleſiæ de templis Chriſtianorum.* *Proteſt.* Diſpar eſt ratio legis, & Evangelij. Evangelij non defectus, ſed dignitas & eminentia eſt, quod omnibus fidelibus, vbique præſens eſt Deus, vt ſuis templis. Quod Salomon petijt ex promiſſione & mandato Dei: in Evangelio nihil tale reperitur.

16. Bellarm. *Orationi, vt rei nobiliſſimæ, nobiliſſimus locus debetur.* *Proteſt.*

averterent ſe à Chriſto.

5. Bell. *Chriſtus aſcendit in cœlum cælorum ad Orientem, Pſal. 67. Prot.* Nihil tale ibi reperitur. Nec ex illo conceſſo quidquam ſequeretur.

6. Bell. *Ab Oriente venturus creditur ad iudicium, Mat. 24. verſ. 27. Proteſt.* Creditur ab iis qui quicquid ipſis libet credunt. Comparatio in illis verbis, non reſpicit locum, ſed claram & ſubitam apparitionem.

7. Bell. *Iudæi orabant ad Occidentem, Proteſt.* Non propter myſterium aliquod Occidentis: nam paradiſus in Oriente, lux mundi, &c. ad Iudæos etiam ſpectabant: ſed ex Dei inſtituto hoc faciebant, cum fuerunt in templo: preferatur igitur contrarium inſtitutum.

Quæſtio ſecunda eſt, An templa Chriſtianorum ad ſacrificia offerenda, rectè inſtituantur, Pontificij affirmant, nos negamus.

8. Bell. *Probari poſſet omnibus argumentis, quæ probant Eucharistiam eſſe ſacrificium. Prot.* Et improbari poſſet omnibus illis rationibus, quę probant contrariũ

9. Bell. *Eccleſiæ Chriſtianorum ſemper habuerunt altaria. Prot.* Vnde igitur Paganorum criminatio, *obijcit nobis, quod non habeamus imagines, aut aras, aut templa.* Origen. contra Celſum lib. 8. *quod non accuſatis nos, quod nec templa habeamus, nec imagines, nec aras.* Arnobius contra Gentes, lib. 2.

10. Bell. *Nullus fere eſt veterum, qui non meminerit altaris Eccleſiæ. Proteſt.* Menſas ligneas altaria ſæpè vocant metaphorica quadam phraſi. Optat. Milevit. adverſus Parmenianum. lib. 6. *quis fidelium neſcit, in peragendis myſterijs, ipſa ligna linteamine cooperiri?* Athan. Epiſt. ad ſolit. vitam agent. *menſam ligneam, combuſſerunt.* Cæcilius etiam, apud Minutium, obiicit Chriſtianis, quod tanquam athei, nulla haberent templa vel altaria. Bell. *Optatus noluit* San-

orationibus privatis tantum, quæ ſunt tales: at vero non minus publicæ, quam privatæ debent concipi in ſecreto cordis, ſine evagationibus mentis.

20. *Prot. Iohan.* 4. 21. Neque in hoc monte, neque Hieroſolymis adorabitis. Bel. 1. *Dominus non loquitur de adoratione, ratione loci, ſed ratione modi. Prot.* Non ratione loci abſolutè, ſed ratione loci, prout religioſum modum adfert adorationi. Sic Cajetanus: *futurum tempus gratiæ Novi Teſtamenti, evacuantis utrumque locum, imo omnem locum prædicit. Per hæc duo excluſa loca, (neque in hoc monte, neque Hieroſolymis) intelliguntur excluſa omnia alia loca.* Bellarm. 2. *Senſus eſt, non adorandum ritu Samaritanorum, neque ritu Iudaico, ſed novo ritu. Proteſt.* Ritus Samaritanorum, & Iudaicus, pendebat ex religione loci: ritus autem novus omnem religionem loci excludit. Bellar. 3. *Solutio in hoc conſiſtit, quod Dominus velit, præcipuum cultum Chriſtianorum eſſe ſpiritualem, & purum ab omni errore. Proteſt.* Quæſtio ex profeſſo eſt de loco, non de præcipuo cultu: *Patres noſtri in hoc monte adoraverunt, & vos dicitis Hieroſolymis eſſe locum illum ubi oporteat adorare.* Solutio igitur Quæſtionis reſpicit ipſum locum, non cultus principatum, & errorem qualemcunque.

21. *Proteſt.* 1. *Tim.* 2. 8. Volo viros orare in omni loco. Bellarm. 1. *Si hic de privata oratione agitur, tum ſenſus eſt, non ſolum in Eccleſia, ſed etiam in alijs omnibus locis, licitum eſſe orare Deum. Proteſt.* Sequitur inde non tantum licitum eſſe, ſed ſine diſcrimine utile eſſe, quod attinet ad locum. Bellarm. 2. *Si de publica oratione agitur, tum pro nobis facit: nam in omni loco, ſignificat in omni Eccleſia. Proteſt.* Non ſequitur: quia in Eccleſia, non convenitur ad privatas, ſed ad publicas orationes: neque publicis orationibus quidquam accedit religionis, aut efficaciæ, ex loco, ſed ex communione Sanctorum: neque denique Eccleſias vel templa habuerunt tum temporis ſir[illegible]

oratio potius locum nobilitat, & honeſtat.

17. Bell. *In Eccleſia ſunt omnia accommodata ad excitandam deuotionem: altaria, cruces, imagines, reliquia.* *Proteſt.* 1. Nova hæc eſt, & peregrina devotio, quæ hujuſmodi medijs excitatur, quæ Apoſtolis nunquam venerunt in mentem. 2. Si concedatur, aliquid eſſe in templo, quod excitet devotionem, poteſt tamen aliud eſſe in domo privata, quod magis facit ad orationem privatam exacuendam: vt ſi alicui orandum ſit, pro vxore, & liberis, ex afflictione aliqua decumbentibus, & in ſimili aliqua cauſa.

18. Bell. *In templis ordinarie Chriſtus eſt corporaliter præſens in Eucharistia.* *Proteſt.* Corporalis iſta præſentia cum ſit ab omni probatione derelicta, non poteſt quidquam probare.

Argumenta noſtra.

19. *Proteſt. Matth.* 6.6. Tu, quum precaris, introito in conclave tuum, & clauſo oſtio tuo, precare Patrem tuum in occulto. Bell. 1. *Hæc verba non poſſunt intelligi ſimpliciter de cubiculo materiali. Apoſtolus enim iubet vt oremus in omni loco, & Dominus orauit in montibus.* *Proteſt.* De materia cubiculi non diſputatur, ſed de formali ejus ratione, ſecreto vel *occulto*, ſicut in ipſis verbis declaratur. 2 Orare licet in omni loco, ſed non omni modo: hic autem locus adducitur adverſus orationes privatas ſtatas, ſolemnes, in loco publico. Bell. 2. *Dominus iubet, vt in oratione non quaramus inanem gloriam quemadmodum Phariſæi faciebant.* *Prot.* Iubet igitur vt ſpecies, & media hujus inanis gloriæ captandæ vitentur, orationes privatas palam habendo, *in Synagogis & in angulis platearum*, id eſt, vt Cajetanus bene interpretatur, *in locis publicis.* Bellar. 3. *Intelligitur per cubiculum, ſecretum cordis & prohibentur euagationes mentis, tempore orationis.* *Proteſt.* 1. Pari igitur ratione, intelligitur etiam *verſ.* 4. vt eleemoſyna fiat in ſecreto cordis, cum dicitur, *in occulto.* 2. Planum eſt, (vt Cajetanus obſervat.) Dominum ibi agere, de

2. Bellarminus hoc ipſo cap. 5. dicit, *poſſe erigi baſilicas, ad Sanctorum memoriam conſeruandam, per imaginem, per ipſum ſolum nomen.* Non pendet igitur baſilicæ ratio ex ſepulchri & reliquiarum ornatu. 3. Angelis etiam ædes ſacræ extruuntur, & dedicantur: quæ ſecundum iſtam diſtinctionem, neque baſilicæ ſunt, neque templa.

Quæſtio quinta eſt, de dedicatione, & conſecratione templorum.

26. Bellarmin. *Merito templa Dei, cum ingenti lætitia, & ſolemnitate dedicantur. Proteſt.* Si per dedicationem, nihil aliud intelligatur, quam ſancta applicatio rei ad vſum cui inſervit, illam neceſſariam eſſe fatemur: neque lætitiæ, vel ſolemnitati adverſamur: ſed ingentem lætitiam, & ineptas vel carnales ſolemnitates improbamus.

27. Bellarmin. *Merito ab Eccleſia, varijs precibus, & cæremonijs templa conſecrantur. Proteſt.* De precibus non repugnamus: quia omnia ſanctificantur fidelibus, per verbum Dei & orationem. 1. *Timot.* 4. ſed cæremonias omnes religioſas, verbo Dei deſtitutas, cum eodem verbo, ſuperſtitioni referimus acceptas. Bellarmin. 1. *ſtatu naturæ, legis & gratiæ, huiuſmodi conſecrationes videmus vſurpatas. Proteſt.* Legales, & figurativas, in pœdagogia veteri, ex ordinatione Dei, tales fuiſſe concedimus: ſed ſub Evangelio nullas. Bellarm. 2. 1. *Cor.* 11. *Corinthij arguuntur, tanquam Eccleſiæ contemptores. Proteſt.* Eccleſiæ, non templi manufacti. Bellarmin. 3. *Cæremoniæ tales ſunt, vt ſignificent templum Deo, & ſacris actionibus dedicari, ſignificant etiam Chriſtum, & fideles, cum toto progreſſu fidelium. Pinguntur in iſtos fines, cruces duodecim, appoſitis lampadibus totidem accenſis: oleum infunditur: aſpergitur aqua: thus adoletur: cerei accenduntur: alphabetum Græcè & Latinè deſcribitur in pauimento. cratic conſ*

22. *Proteſt.* Deus non eſt magis in templo, quam alibi. Bellarm. *Si Deus eſſet vbique, eo modo quo eſt in templis, fruſtra templum diceretur domus Dei. Fruſtra Paulus diceret, nos eſſe templa Dei.* *Proteſt.* Hæc nulla ratione, aut ſpeciei rationis, ſequuntur, ex eo quod Deus jam in Teſtamento Novo eſt vbique, eo modo que eſt in templo manufacto, à cœtu fidelium ſeparato.

Quæſtio quarta eſt, An templa, vel ſacræ domus non ſolum Deo, ſed etiam Sanctis, rectè ædificentur, & dedicentur? Pontific. affirmat. Nos negamus.

23. Bellar. *Probatur ex Concilijs, & veterum teſtimonijs.* *Proteſt.* Ne factum quidem probatur, ex Ignatio, Iuſtino, Irenæo, Tertulliano, Clemente, Origene aut illius ævi Concilijs. Ius autem facti ex receatiori praxi non poteſt probari.

24. Bellar. *Vt Arca Domini conſeruaretur erigebatur templum Salomonis. Sed idem honor, vel etiam maior debetur ſacris reliquijs Chriſti, & Sanctorum, quam arca illi Moſaica.* *Proteſt.* 1. Arca illa non fuit Moſaica ſed divina. 2. Reliquias eo modo ſacras nullas habemus. 3. Inſtitutum ſimile non comparet.

25. Bellarm. *Idololatria eſſet erigere Sanctis templa, ſub ratione templi: non tamen eſt idololatria, erigere ipſis Baſilicas.* *Proteſt.* Nulla talis eſt differentia inter templum, & baſilicam, (nedum intelligitur tale quid à vulgo) vt eadem domus, vno nomine non poſſit Sancto dedicari, ſine idololatria, & altero poſſit. Bellar. *Ædes ſacra propriè dicitur templum, quatenus erigitur ad ſacrificia: eadem ſacra ædes dicitur baſilica quatenus erigitur ad ornatum ſepulchri alicuius Sancti, & commoditatem viſitantium eiuſmodi reliquias.* *Proteſt.* 1 Baſilica propriè eſt palatium regium. Apud Pontificios igitur, Sancti ſunt reges templorum non Deus. Non minuitur hac ratione, ſed augetur idololatria.

2. Bel-

2. Bellarminus hoc ipſo cap. 5. dicit, *poſſe erigi baſilicas, ad Sanctorum memoriam conſeruandam, per imaginem, per ipſum ſolum nomen.* Non pendet igitur baſilicæ ratio ex ſepulchri & reliquiarum ornatu. 3. Angelis etiam ædes ſacræ extruuntur, & dedicantur quæ ſecundum iſtam diſtinctionem, neque baſilicæ ſunt, neque templa.

Quæſtio quinta eſt, de dedicatione, & conſecratione templorum.

26. Bellarmin. *Merito templa Dei, cum ingenti lætitia, & ſolemnitate dedicantur.* Proteſt. Si per dedicationem, nihil aliud intelligatur, quam ſancta applicatio rei ad vſum cui inſervit, illam neceſſariam eſſe fatemur: neque lætitiæ, vel ſolemnitati adverſamur: ſed ingentem lætitiam, & ineptas vel carnales ſolemnitates improbamus.

27. Bellarmin. *Merito ab Eccleſia, varijs precibus, & cæremonijs templa conſecrantur.* Proteſt. De precibus non repugnamus: quia omnia ſanctificantur fidelibus, per verbum Dei & orationem. 1. *Timot.* 4. ſed cæremonias omnes religioſas, verbo Dei deſtitutas, cum eodem verbo, ſuperſtitioni referimus acceptas. Bellarmin. 1. *ſtatu naturæ, legis & gratiæ, huiuſmodi conſecrationes videmus vſurpatas.* Proteſt. Legales, & figurativas, in pædagogia veteri, ex ordinatione Dei, tales fuiſſe concedimus: ſed ſub Evangelio nullas. Bellarm. 2. 1. *Cor.* 11. *Corinthij arguuntur, tanquam Eccleſiæ contemptores.* Proteſt. Eccleſiæ, non templi manufacti. Bellarmin. 3. *Cæremoniæ tales ſunt, vt ſignificent templum Deo, & ſacris actionibus dedicari, ſignificant etiam Chriſtum, & fideles, cum toto progreſſu fidelium, Pinguntur in iſtos fines, cruces duodecim, appoſitis lampadibus totidem accenſis: oleum infunditur: aſpergitur aqua: thus adoletur: cereæ accenduntur: alphabetum Græcè & Latinè deſcribitur in pauimento cineri conſperſo: fit mixtio aquæ,*

cineris

cineris, ſalis, & vini pulſatur oſtium, & iubetur Diabolus recedere, & reliquiæ Sanctorum introducuntur, &c. *Proteſt.* Quædam horum ſunt Iudaica aut Gentilicia: alia ſunt ridicula: omnia ſunt mimicæ præſumptiones, in ſufficientiam verbi Divini, & inſtitutionem Dei perfectionem & ſimplicitatem, planè contumelioſæ. ejuſdem eſt media ordinare, cujus eſt finem dare: ejuſdem ſigna imperare, cujus & ſignata communicare.

28. Bellar. *Templum conſecratum, merito Sanctum, & venerabile, ac divina quadã virtute præditum exiſtimari debet.* *Proteſt.* Hæc aſſertio merito impia exiſtimari debet. 1. Quia conſecratio legitima, quamvis poſſit ad vſum ſacrum applicare, illa quæ Deus tali vſui deſtinavit, non poteſt tamen quidquam extra vſum, in ſacrum, & religioſum ſtatum transferre, niſi Dei ſingulari inſtituto præeunte. 2. Quia divina virtus nullo modo in ligna & lapides derivari poteſt, ex ordinatione & actione humana. Bel. 1. *Relationem habet ad Deum, vt res Dei.* *Prot.* Relatio talis eſt, qualis eſt ejus fundamentum. Res eſt Dei; quatenus inſervit cultui Dei, ſed non vt cultus ipſe. Animalia quæ Deo fuerunt legitimè, dicata ſub lege, non ſtatim prædita fuerunt virtute divina. Bell. 2. *Per verbum Dei & orationem ſanctificantur cibi.* 1. *Tim.* 4. *Proteſt.* Cibi tamen ita Sanctificati non ſunt res ſacræ, præditæ virtute divina. Bellar. 3. *Templum eſt locus rerum ſanctarum, crucum, imaginum, reliquiarum, &c.* *Prot.* Multa ſancta dicuntur, quæ non ſunt. Multa ſunt ſancta quæ non poſſunt alia ſanctificare. Quædam etiam vim habent ſanctificantem, quæ non ſanctificant loca in quibus adſunt. Bellar. 4. *Templa Dei Dæmonibus carent.* *Prot.* Dæmonaici igitur in templum delati ſtatim liberarentur, ſine exorciſmis. Sacerdotes in templis nunquam à Diabolo tentarentur. Diabolus in templo non coleretur, quamvis idola multa ibi colerentur. De nugis viſum eſt Bellarm. nugari.

De ornatu Templorum nulla eſt gravis controverſia à cæteris diſcreta. Quæſtio igitur ſexta eſt, de ijs quæ in templis Pontificiorum benedicuntur. Eorum e-nim benedictio à noſtris merito improbatur.

29. Bellarm. *Recte benedicuntur aqua, oleum, panis, ceret, cineres, rami, & ſimilia. Proteſt.* Res naturales, ad ſupernaturales vſus, & operationes benedicere, ſine ſingulari inſtitutione Dei, res eſt illicitæ præſumptio-nis. Bellarm. 1. *Dominus panes benedicendo multiplica-uit, Mat. 14. Luc. 9. quod autem Dominus fecit, argui non poteſt. Proteſt.* Quod ſervus arrogat ſibi poteſtatem Domini, in extraordinaria & miraculoſa benedictio-ne ſuo arbitratu inſtituenda, hoc merito argui poteſt ac debet. Bellarm. 2. *Res immundæ ſanctificantur per crucis ſignum, & orationem: quanto magis res bona fient meliores & ſanctiores per ſignum crucis & orati-onem? Proteſt.* Oratio (abſque ſigno crucis) poteſt illam ſanctitatem in rerum vſu impetrare, quam Deus fidelibus promiſit. Sed non ſequitur inde, quod (cum mille crucibus) poſſit illam ſanctitatem rebus concilia-re, quam Deus non promiſit ipſis communicare. Bellarm. *Probatur ex traditione veterum. Proteſt.* Iſtiuſmodi veterum quorundam aberrationes à ſim-plicitate Evangelij, potuerant occaſionem præbere craſſiori Pontificiorum ſuperſtitioni, ſed non poſſunt eam probare.

30. Bell. *Recte ad effectus ſupernaturales efficiendos & ſignificandos, vtimur aqua, oleo, aliiſque rebus bene-dictione conſecratis. Proteſt.* Recte quidem, ſi virtutem ſupernaturalem poſſitis ipſis, vel per aſſiſtentiam, com-municare: alias non rectè: benedictio autem veſtra eſt plane inefficax, & quæ veſtra benedictione conſecran-tur, ſunt res mortuæ, & mortiferæ.

13. Bellar. *Benedicuntur hæc omnia, ad ſignificandos ſpirituales effectus. Proteſt.* 1. Illius eſt ſpirituales effe-ctus ſignis ſolennibus ſignificare, cujus eſt ſpirituales effectus

CAP. 8.

De Peregrinationibus.

Queſtio eſt vnica, An Peregrinationes votivę & religioſę, ſint probandę? Pontificij affirmant. Nos negamus.

THESIS I.

Bellar. *Deut. 16. Deus inſtituit, vt omnes filij Iſrael, ter in anno, ad tabernaculum, vel templum Domini peregrinarentur. Prot.* Vel potius vt eo aſcenderent, ad cultum ordinarium, qui alio loco non potuit legitimè obſervari. Quid hoc ad peregrinationes voluntarias, ſine mandato Dei, ad loca non inſtituta, propter cultum extraordinarium ſuſceptas.

2. Bell. *Probatur ex Patribus. Prot.* Ex primis Patribus non poteſt probari, religionem vllam in peregrinationibus fuiſſe collocatam. Si tamen fuiſſet ex hominis facto, nihil probatur de jure.

3. Bell. *Peregrinationes cedunt in honorem Dei, & Sanctorum, non mediocrem. Eſt enim manifeſtum ſignum, Deum & Sanctos à nobis magnifieri, cùm laborē, & pericula itinerum, ſponte ſuſcipimus, vt Sanctorum reliquias inviſamus. Prot.* 1. Signum eſt incertum & fallax. 2. Non quodlibet ſignum magnæ æſtimationis, de Deo, & Sanctis, debet probari. Saulis fuit hæc apologia: *1. Sam. 15. præſtantiſſima anathemata reſervaſſe, ad ſacrificandum Iehoua.* Sed reſponſum accepit: *auſcultare melius eſſe ſacrificio: & attendere adipe arietum.* 3. Laborem, & pericula ſponte ſuſcipere, ſine verbo Dei, illud ipſum eſt quod Apoſtolus *Col. 2. 23.* dicit *nullius eſſe pretij, corporis ſcilicet non parcere.*

4. Bell. *Eſt opus pœnitentiæ, & ſatisfactionis, quia laborioſum, & pœnale. Prot.* Malè igitur huc detorquebat antea Bellarm. anniverſaria illa feſta legalia *Deut 16.* quorum finis fuit, *vt lætarentur coram Iehoua.* 2. Nihil eſt laboris, aut pœnæ, in peregrinatione, quod homines otio, voluptati, & vanitati debiti, non ſolent animi cauſa ſubire. 3. Pœnitentiæ magis congruit, ſolitarium

dere, *Lament.* 3.28. 4. Si in peregrinatione ſatiſfactio conſiſtit, tum illi mendici maximè ſatiſfacere poſſint, qui ſedes nullas habent fixas.

5. Bel. *Auget devotionem, tam præſentia loci Sancti, quam ipſa novitate.* *Prot.* Auget devotionem ſibi ſimilem, vagam, peregrinam, novam. Solida, ſpiritualis, antiqua devotio, augetur magis cõtemplatione cœli & terræ, cœterorumque operum Dei.

6. *Prot.* Peregrinationes illæ ſunt cultus voluntarius: ergo Deo diſplicent. Bel 1. *Cultus voluntarius dicitur, qui ſine ratione ſuſcipitur.* *Prot.* 1. Ineptiſſimum eſt hoc gloſſema: non enim *voluntas* in hac voce opponitur *rationi*, ſed mandato, aut voluntati Dei, opponitur voluntas humana, etiam *quæ rationẽ habet ſapientiæ: Col.* 2.23. 2 Peregrinationes religioſæ, & omnis cultus ab homine excogitatus, ſuſcipitur ſine ratione recta & juſta, quia ſine verbo Dei. Bell. 2 *Cultus qui exhibetur Deo, per actus virtutum, non dicitur voluntarius, licet non ſit præceptus. Numer.* 30. *Prot.* Actus virtutum ſunt præcepti. Vota ipſa libera, fuerũt præcepta, mediantibus omnibus illis circũſtantiis quibus veſtiebãtur. Sed tamen res illæ quæ vovebantur, non fuerunt ſemper pars cultus.

7. *Prot.* Chriſtus, neque Matth. 5. neque alibi, poſuit peregrinationes, inter ea quæ homines beatos faciunt. Bell. *Peregrinatio non eſt opus neceſſarium ad perfectionem, vel ad ſalutẽ.* *Prot.* Si neq; ad ſalutẽ neq; ad perfectionẽ, tum neq; eſt præceptũ, neq; cõſiliũ. Tum non eſt opus pœnitentię & ſatiſfactionis, vt Bell. antea fingebat. Tum deniq; ſine diſpendio perfectionis poſſit omitti, imò debet: quia nullum tempus debet in eo collocari, tanquam in cultu religioſo, quod non facit ad ſalutem & perfectionem.

8. *Prot.* Multa ſunt pericula ſpiritualia in itineribus. Bellarm. *Peregrinatio igitur non eſt accommodata, niſi ſolis viris maturis, & quibus parum aut nihil periculi immineat.* *Prot.* Opus igitur magni honoris erga Deũ, pœniten-

pœnitentiæ, ſatiſfactionis, & devotionis, ita inſtituitur, vt non conveniat niſi vni ex multis.

CAP. 9.

De Votis quæ Sanctis nuncupantur.

Quoniam non tam de reipſa diſputat adverſus nos Bellar. quam cum ſuis, de modo quo vota Sanctis nuncupantur: idcirco ſatis hic erit animadvertere breviter in ejus aſſertiones.

THESIS I.

Bellarm. *Qui vovet ieiunium vel peregrinationem Sanctis, ipſos Sanctos religioſè honorare intendit.* Prot. 1. Vovet igitur Sanctis, quod illi nunquam ſe gratum aut acceptum habere declarârunt. 2. Intendit illud creaturis tribuere, quod proprium eſt Dei. Vel enim religioſius honor proprius eſt Dei, vel nullus.

2. Bellarm. *Vota fiunt Sanctis, non vt ſunt creaturæ quædam rationis participes, ſed vt in eis Deus habitat per gloriam.* Prot. Quidni igitur & cœlo ſupremo, in quo Deus habitat per gloriã, vota etiam nuncupentur?

3. Bellar. *Vota iſta terminantur etiam ad ipſos Sanctos.* Prot. Creatura igitur ſit objectum religioſi cultus per ſe. Quid eſt idololatria, ſi hoc non ſit?

4. Bell. *Non eſt cultus latriæ, ſed duliæ: quia non promittitur, quod vovetur in ſignum gratitudinis ergà primum principium omnium bonorum, & primum auctorem beneficij accepti.* Prot. 1. Idem igitur cultus, ab eadem virtute religionis proficiſcens, eodem actu exercitus, ſi referatur ad vnum objectum, eſt latria; ſi aliud, eſt dulia. Tale nihil poteſt in vllo affectu & actu alio demõſtrari. 2. Hâc ratione idololatria non poteſt admitti circa vllam creaturam, niſi habeatur illa creatura, pro primo principio omnium bonorum. Certè qui tale quid ſomniârunt de æneo ſerpente, ſupra cæteros omnes mortales, plumbeos fuiſſe oportet.

5. Bell

antea Sanctorum invocationem, e
conabatur. 2 Quamvis vſus huju
non cœperat, poterat tamen eorum
neque vſus, neque doctrina cœpera
cra ſciberentur: quem canonem
auctores hujus cultus? quâ fide inc
& defenditur ſuperſtitio iſta ſpuria

6. Bellar. *Votum non convenit Sa
ſunt Dij per participationem.* Prote
& ſecundùm prax in Papiſtarum.
honorem Dei tribuendo, faciunt il
cipationem.

CAP. 10.

De Diebus Feſti

Neque hic digeſtas habemus contro
igitur veſtigia illa Bellarmini,

myſterii vt occaſionis aut cauſæ: & tamen non ratione myſterii vt affectionis inhærentis, ſed eo reſpectu, tantum ratione ordinis & politiæ. 3. Dies feſti, ab hominibus non poſſunt fieri aliis ſanctiores, & ſacratiores: quia homo non eſt dominus & diſpenſator ſanctitatis. 4. Cultus eſt vel verus vel falſus. Cultus omnis verus & legitimus à Deo ipſo eſt inſtitutus.

2. Bell. *Probatur hoc ex die Dominico. Proteſt.* 1. Ex vno die feſto non poſſunt probari multi: præſertim cùm nulli ſunt alii qui poſſint illi vni æquari. 2. Dies Dominicus non eſt propriè loquendo dies feſtus, ſed majus quid: ſicut Sabbathum Iudæorum, vt ſuperius quid diſtinguitur in teſtamento veteri, à *Chaggim* illis, quorum fit mentio, *Deut.* 16. 3. Nulla eſt myſtica ſignificatio in die Dominico, reſpectu reſurrectionis Chriſti, quam quæ eſt in omni effecto, reſpectu ſuæ cauſæ.

3 Bell. *Alioqui tollendi eſſent ſolemnes dies, natalis, paſſionis, reſurrectionis, aſcenſionis, & Pentecoſtes. Prot.* Poſſunt tolli, (Inſtitutione rectâ præeunte) nullo alio religionis incommodo, quam ſimplicitatis & puritatis primæ hac in parte reſtitutæ.

4. Bell *Omnes dies feſti (hâc ratione) eſſent æquales. Prot.* Præter diem Dominicum, nullus eſt vnus dies alio major, quoad religionis rationem.

5 Bell *Chriſtus naſcens, moriens, reſurgens, conſecravit loca: cur non etiam & tempora, vel dies? Prot.* Locum nullum conſecravit, neque diem vllum præter Dominicum.

6. Bell. *Feſtorum obſeruatio præcipitur, Exod.* 20. *Proteſt.* Nihil ibi præcipitur de tempore cultus, præter ſeptimi diei obſervationem generalem, & ſpecialia tempora conventuum, ex ſpeciali, & variabili occaſione conſtituenda.

7. Bell. *Obſeruatio certorum dierum feſtorum, rectè præcipitur in Eccleſia, lege obligante conſcientiã, etiam citra contemptum, & ſcandalum. Proteſt.* 1. Qui non

poſſunt

oſſunt facere diem feſtum, non poſſunt authoritate ua, obſervationem talis diei præcipere Sed Eccleſia on poteſt facere diem eo modo feſtum, quo Bellarm. nuça feſtum deſcripſit, quia non habet poteſtatem in lies, vt eorum naturam commutaret: non in ſancti- atem, vt affigat illam, cui glebæ velit: non in ani- nas hominum, vt imponat ipſis leges. 2. Eccleſiæ non ſt propriè ex imperio ſuo præcipere, & mandare, ſed x miniſterio ordinare.

8. Bellarm. *Iure divino præcipitur, vt aliqui dies feſti obſeruentur. Proteſt.* Præcipitur tantum vt dies ille ſeptimus, quem Deus ipſe in verbo ſuo deſignat, religioſè obſervetur.

9. Bellarm. *Mardochæus, & cæteri Iudæi cum Regina Eſther inſtituerunt feſtum, quod Deus non præceperat, & obligauerunt ad illud obſeruandum. Eſth. 9. Proteſt.* 1. Dies illi Purim, non fuerunt propriè dies ſacri: ſed lætam tantum commemorationem continebant, qualis poſſit eſſe in die non ſacro. 2. Non tam ex authoritate præcepti, quam ex admonitione aut hortatione ſuſcepti fuerunt. 3. Mardochæus Prophetis annumeratur.

10. Bell. *Antiqua Eccleſia, feſta cum imperio indicebat. Proteſt.* Non oſtendit hoc Bellarm. niſi de die Dominica: cujus inſtitutio non fuit Eccleſiaſtici, ſed Divini juris, ac proinde imperio Dei, Eccleſiæ ſolo miniſterio indicebatur.

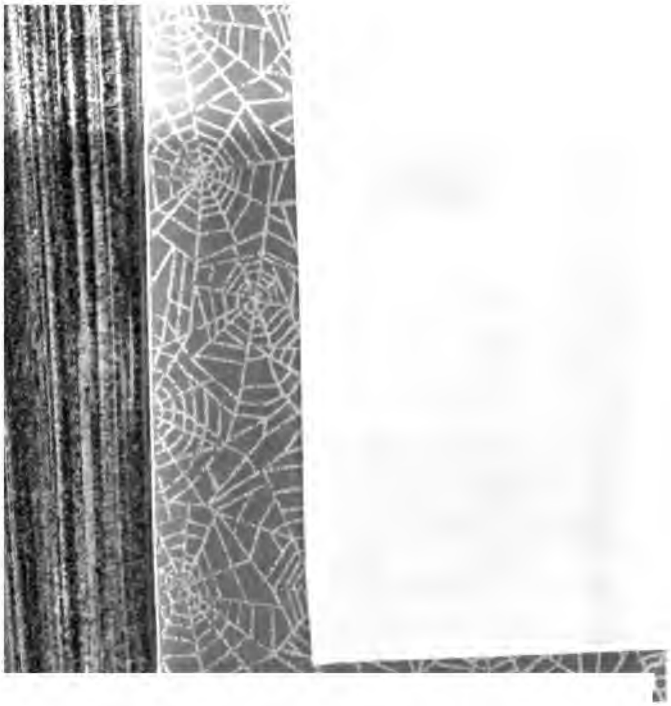
11. Bellarm. *Meminit Pentecoſtes Paulus,* 1. *Corinth. cap.* 16. *verſ.* 8. *Proteſt. Non conſtat* (ait Caietanus in illum locum) *an de feſto Pentecoſtes loquatur, an de mora vſque ad quinquageſimum diem.* Bell. *Meminit etiam Actor. cap.* 20. *verſ.* 16. *Proteſt.* Feſtinabat Paulus verſus Hieroſolymas, vt intereſſet feſtivitati Pentecoſtes, *proculdubio Iudæorum,* annotat idem Caietanus.

12. Bellarm. *Pium & bonum eſt, colere feſtos dies Sanctorum: qui dicantur Deo, in memoriam Sanctorum.*

ctorum, ita tamen, vt honor illorum dierum immediatè & terminatiuè pertineat etiam ad Sanctos, qui honor eſt religionis (vt religio eſt nomen generale) ſed dulia, non latria. Proteſt. 1. Si pium & bonum eſſet inſtituere dies feſtos, tota hæc pietas melius collocaretur in tot commemorationibus factorum Chriſti, quot Eccleſia ferre poſſet, quam vt ad Sanctos iretur. 2. Dicare diem Deo in memoriam hominis, ne Iudæi quidem in ſua pædagogia docebantur, nedum convenit ſpirituali cultui Novi Teſtamenti. 3. Si honor diei feſti pertineat ad Sanctum, tum pars quædam divini cultus pertinet ad Sanctum, hæc enim ſunt verba Bellarm. cap. 10. *Dies feſti ſunt pars quadam diuini cultus.* 4. Si honor diei feſti immediatè pertinet ad Sanctum, tum non dicatur Deo in memoriam Sancti, ſed potius memoriæ Sancti in honorem Dei. 6. Si dedicatio diei ſit honor duliæ, tum ille cultus qui in tota Scriptura ſoli Deo tribuitur eſt dulia.

Finis Tomi ſecundi.

72 87B C 46 D. T. Grant
144

BX4700.B25A5 1629a
Bellarminus enervatus,
Andover-Harvard 001
3 2044 077 969

1 2 3 4 5 6 7 8 9
Ames, William
AUTHOR
Bellarminus
TITLE
enervatus.
Call Numb
BX
4700
.B25
A5

Ames, William
Bellarminus
enervatus.
BX
4700
.B25
A5
1629a

